

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

Slav 7196.527

Harvard College Library

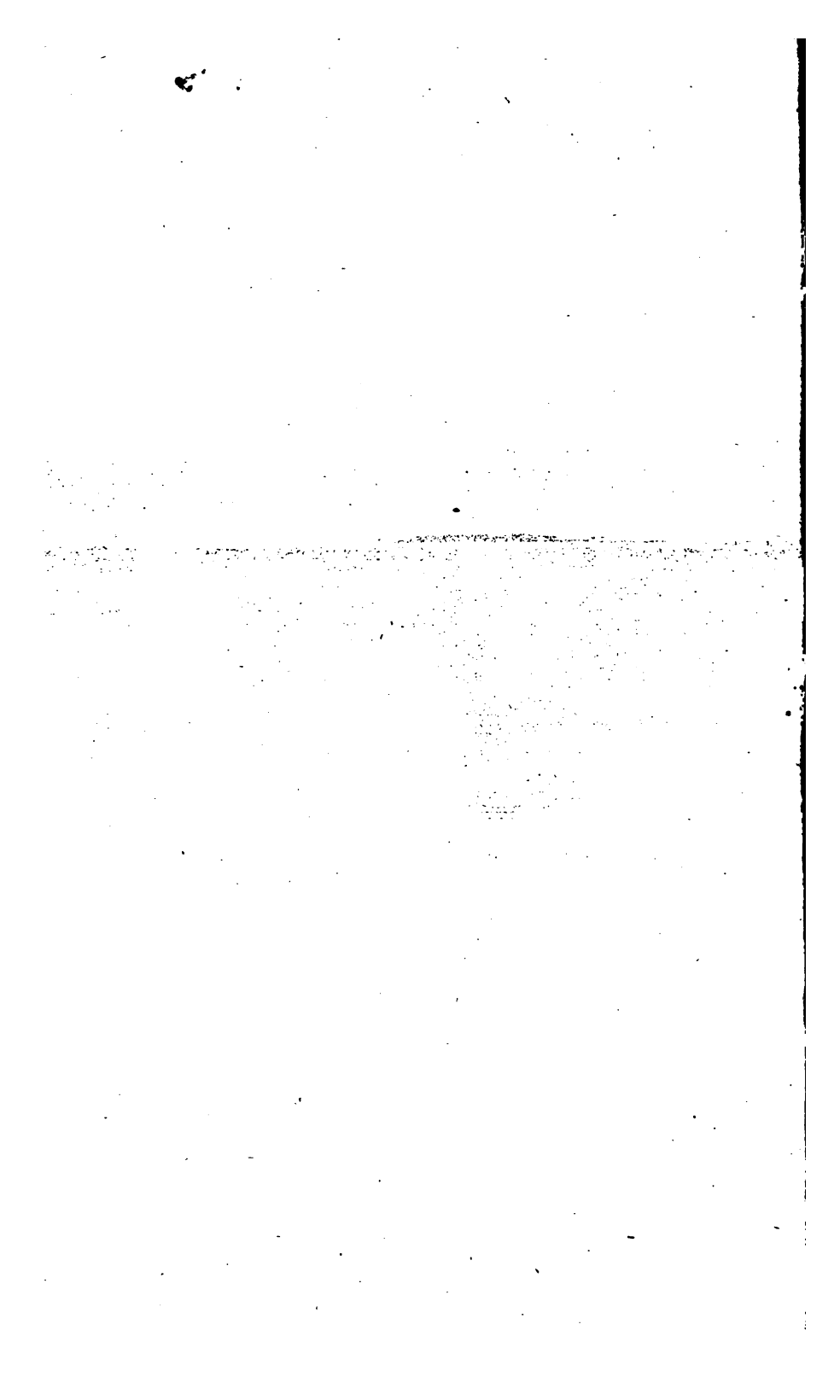
FROM THE FUND OF

CHARLES MINOT

(Class of 1828).

Received MAY 25 1893

A, 16.

Č A S O P I S

ČESKÉHO MUSEUM.

ŠESTNÁCTÝ ROČNÍK.

SWAZEK PRVNÍ.

W PRAZE,

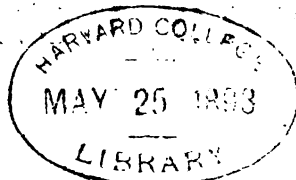
NÁKLADEM ČESKÉHO MUSEUM.

. 1842. .

~~IX. 227~~

~~Slav 1001~~

Slav 7196.527

Minot fund.

Tisk a papjr synů Bohumila Háse.

I.

N á w r h.

Nenj na swětě ničeho, coby nemělo protiwnjka swěho. Tak, ač by se zdálo, že náš čas gest papjrowý, mage černidlo w žilách swých mjsto krwe, předce še dá sem tam mnohý hřmotný hlas slyšet, že pěrem se dobro a spása nedobýwá, ale že skutku že wykwetáwá to, co od spolku člowědžho se očekáwá. I u nás wolagj gedni: pište! pište! a wážj vlastenectwj dle tjže tisku a rukopisur a zle odsuzugj bratry s nezačěrněnými prsty; družj ale se směgaj a zlobj nad žádostj tauto, mysljce sobě: od wás kantortě a pisáktě nezaložj se kámen základnj budowánj národnjho, wámi neokřege, co zmrzlo a uwadlo! — Nechme gich, ať se wadj; my ale meztjm upřjmně wyznejme, že tak prozřetelnostj Božj gsau rozděleny dary ducha swatěho, že geděn se hodj wjce ke slowu než k činu a druhj naopak, a že při nemožnosti skutku slowo gest sám skutek, oběma ale že se powědomost rodj a množj, a powědomostj se pokračuge. Nebo gen kdo se widj mimo sebe, poznáwá se, a kdo se nezná, newj kde stogj, a následowně newj, gsauli kroky geho ku předu, k zadu neb na přjč. Na této wědomosti ale welmi mnoho záležj; nebo w prospěchu žiwot, w žiwotu blaženost a požehnánj, smrt ale gest úplná tichost a odpóčinutj, od kteréhož vlast naši, swatý duše, ochránitj, račiž. Každá sjla se musj gewiti; co se nezgewuge, nenj. Prwnj gewenj gest cit: ale tenť gest neurčitý způsob ducha, a tauto neurčitostj omylný a takofka kluzký, že chtjčjm o něm se přeswědčiti a z bljzka nahlednauti, zmizj, gest gako duha oblohu dušěwnau pěkně lemugcej, nebo gak

čerwanky před východem slunce, to gest, nenj sám sebau cit, ale gen znamenj nebo předchůdce giného, a to myšlénky neb činu. Nuže, nech ať tedy w myšlénku cit přecházj: myšlénkau se arci každý bawiti má. Potagmo mysliti sice možná, ale mysljmeli bez slow? Netraufám. — Gako duše bez těla gest strašidlo, tak i myšlénka bez slowa, řeka bez aužlabj, světlo w nás bez oka, tje bez hmoty, zwuk mimo zniwa, láska bez skutku a t. d. Slowo njiť musj, kdo myslj: ale slowo myslené jest jako wlna na řece nestálé, a kdo za to stogj, že přigde kdy zase, neholi ostane newědomau kapkau w duši wěčně činné! Takowé slowo newede k poznalosti sebe samého; w tom ale gest oswobozenj duchownj založené. Bez upewněného slowa žádný pokrok, nýbrž gen, gak gsem řekl, mjhánj přes neznámé meze; ku předu a k zadu, zhůru a dolů, a po letech se newj, kde kdo stogj a na gaké půdě. Celý žiwot býwá koloťanj marné; neb druhý den gest opakowanj předešlého a geho exemplár neb *druh*. Takowé družstwj ale gest gen zwjřecj určitelnost, ty gsau numerus pauhý neb stádo; čjm se zwjře wjce ke člověku bljžj, tjm znamenáněgšj býwá. Člowěk gest ale w prawdě každý giný, gest o sobě (= osoba), a to negen giný proti giným, ale i proti sobě samému. Má člověčj úkol mnohé stupně, a kdo stogj na stupni třetjm, přewýšil sebe někdy na druhém a na prwnjm stupni bywšjho. Prawé zdokonalowanj gest zrůst, to gest wywinowanj se pozděgšjho z prwšjho, a gak přjroda značj zrůst stromu ročnjm kraužkem, tak má člověk pokroky swé znamenatj powědomostj upewněnou nebo wysloweným slowem. Gen tato powědomost wyslowena uwolňuje člověka, gsauć gakó wykupitel přibita na dřewo slowa neb poznánj. Odtud přicházj, že učenjm giných nejwjce člověk se přiučjwá, a gestli mjrným a skromným, nejwjce sám sebe poznává. Odtud patrná potřeba literatury pro národ, a zwláště časopisůw, magjch určenj, by byli žilkami stráwenau wědaucnost myslitelůw dowáděgjcjmj po celé saustawě ná-

rodnj. U nás arci, Bohu chvála, také mnohá již myšlénka a slovo koluje, literatura se znáhá, gedon spis rozličně barewným kwětem obljben, roznášj wědaucnost slowanskau na různu, druhý chtě býti podlé chuti a požadovánj času vlasti milým státi se hledj „wynechánjm všeho přjanějšjho, wědeckého, bez lehkého slohu psaného“, třetj bawj, čtvrtý průmysl budj, a giný ginaké zásluhy sobě sbjrá. Ale žiwot nezáleží gen w rozbjhanj se sjly na všechny strany, nybřž i we sgednocenj zase a nawracowanj ke středu: w tomž žiwot gednotliwce, žiwot národu i žiwot literatury. Kde gest ale střed literatury našj, odkud vše vycházj a kam zase zapadá? Anebo nemá až dosawád duchownj žiwot národu žádného srdce? Má, ale gen ideálné; we skutečnosti geště má podobu ginakau toto centrum. Neb co giného gest společnost mussegnj, než zastawatelkyně, opatrownice, wůdkyně obecného pokladu národnjho? Ano, museum gest naše ideálnj srdce a časopis geho usta genia českého a gako hnjzdo myšlének, kam zaletugj z hlav dospělegšjch, by k wětšjmu rozplozenj a urownánj zase po celé vlasti se rozljtly. Zde se magj klásti aučty, ale negen materiálnj, nybřž i duchownjch přjgmů a wydánj: má býti časopis tento ukazowatel na hodinách národnjho pokroku. Wšak ale chtj-cjm o úkolu národnjho časopisu mluwiti, budiž dowoleno o předmětu tomto něco porozwinutěgi pagednati.

Na počátku rozwinutj duchownjho gest mysl a předmět myslj gedno, k. p. dítě widauc matku, nerozlučuge osobu a tu wlastnost, kterauž gest matkau; časem ale rozpadne se myšlénka a wěc we mnohé stránky, a tu se stává, že gedna neb druhá stránka giné zastjnj a mysl opanuge, přiwlastňugjc sobě práwo wýtečné neholi wydawagjc se za úplnost, k. p. člověk rozpadne se w duši a tělo, a myšlenj toho gest buď spiritualismus nebo materialismus nebo dualismus. A však pátrno, že žádnau z těchto myšlének prwopočátečnj, totiž předmyslná ged-

nota se nedostihne, a tak že pravdivé negsau. Prawda gěst w úplnosti stran se zagimagicjch, a myšlénka prawdiwá gest tedy úplná; každá giná gest stranná neb po-bočná, a o tom, který prohlašuge stránku za úplnost, můžeme říci, že od prawdy bočj. Bočenj gest tedy při-držeti se tužeb pauze (abstraktně) duchownjch, s opowr-howánjm tělesných, bočenj tjm hruháj gest prohlašowánj práwa a samowládswj těla, zapjtagicjcho ducha. A tak to gest u každé myšlénky. Národnj duch tedy őjm prawdi-wěgáj gest, tjm wjce dob neboli momentů rozwinutj ná-rodajho w sobě sgednotj, ani sem ani tam se nekloně; podoben wěži gotické, welmi mnoho drobnůstek na sobě chowagicj a se všemi k nebi se pnaucej. Tak i národaj časopis wšeligaké články přigimati má, neuzawjrage se ničemu. — Než nestaneli se tjm způsobem nánosem ná-bodných myšlének, gak gest nános rozbugněné řeky, bez rozdjlů hraucuj sebau wše, co se naskytně? Nikoli; gen oko bludné uwidj rozmanitost, duch posaudj gednotu; nebo wyrozumjwá se z předešlého, že se nemá skákati s gedné strany o sobě ostáwagicj na druhau též samo-statnau, nýbrž že se magj všechny strany spogiti do gedné saustawy žiwé neboli organismu, gako k. p. přjroda, zwj-řecj tělo tworjcej, nedělá teď nos a pak zas nohu, potom ucho a t. d., nýbrž z gednoho středu působj tau samau idej saudobně celek. Co gest ale středem každé saustawy žiwé? Což giného, než všudytworná myšlénka božj, kterau my poznáwagicje gmenugeme »pogem«. Tento samý po-gem národu gest duch národnj; a tjm i středem časopisu národnjho. Ale co do středu, dwogj se dá roneznati wy-shod a návrat; tanha, ale we všem od mysleny božj wy-cházeti (což wědecká stránka) a tam zase wše dowáděti (konawá stránka) gest náboženstwj. Náboženstwj gest tedy žiwot ducha národnjho, a náboženstwj duáj neb základem a účelem časopisu národnjho. Ale každau dobu rozwa-hau swatau, toť bogem rozwržených sil a smrtj gedněch, wjtězstwjm druhých, smjřenjm třetjch, uskutečnuge se

duch; každá doba tedy slavná, a toto náboženství, toto
 uznávání neb pogen prozřetelnosti boží v časopisu ná-
 rodajm gest věkoslavenství. Wěk ale gest každá přítom-
 nost, tedy nejen naše, ale i našich potomků, ano i našich
 předků, totiž přítomnost absolutní nebo všech, vždy a
 vždycky. To se však zdá slavení a zastávání podezřelé,
 ano nesmyslné; nebo kterak může kdo slawiti přítomnost,
 by tjm samým nehaněl minulostí a newaroval před gi-
 nakau budoucností? Ano, tak se zdá! — Ale komu pak
 se chwála přítomnosti nepedobá a nelíbí? Zagiťe tomu,
 kdo neuměge se snesti se žadeštní, tužbami a záměry
 času, běh světa nerád widí jinaký, nežli má w mozku a
 srdci swém. Snášeliwost tedy schází nespokogentým; než
 odkud snášeliwosti nabytí, a kterak snášeliwost tato sho-
 duge se s powinnau horliwostí o ideal, gsaucj od gaktiwa
 známkau člověka mrawného, swého národu a lidstwa
 wůbec milowného, gakož naproti nemijnáwost a lhosteg-
 nost, mluw co mluw, vždy značila člověka nečinného a
 gako we swědomj wypáleného, gčto bez horlenj neaj
 žádného pokroku; a chceš twau snášeliwostí lidstwo na
 gednom stupni wzdělanosti a blaha zadržeti? Nikoli; a
 bych tomu chtěl, marné by bylo ždání mé, gako gest
 marné zpátečné usilowání všech mocných i malých, tag-
 ných i skrytých, černých i bílých, placených i samowol-
 ných wěkowrátkau a kaziswětůw. Odkud ale wjm, že na-
 darmo se opjragj? Nenji čjati dosti nápisů: non plus
 ultra? Nenji widěti, že mnohý praud zchytřa nachysta-
 ným odtokem notně do sebe ucauwnul? Budiž, gak pra-
 wjš, ačkoli oči zakalené máge, wjce mluwjš ze sebe, než
 z času; gá gsem nieméně přeswědčen, že nazpátek praud
 žádný nemůže, tjm méně praud, nad kterým wane ob-
 zwláštně duch swatý. Arci to se stává, že mnohá kapka
 při břehu zwlášťe pod splawem w kole se točje i nazpá-
 tek plyne; ale tjm hrděgi se walj praud střednj; nebo
 myslme si, že člověčenství tak pokračuge, gako země,
 naše rodička, vždy dále a dále, a vždy také o swau osu

se točje. Hněwalbys se, wida lidi ani tisknau wycházegjcy den nazpátek w noc? Mně by bylo do smjchu, widaucjmu, gak někdo chytá do pytlě swětlo nebeské a pytel dáwa druhému ke hlídánj, a třetj gim za to platj. Co škodj, když na woze neb na lodi k gistému cji zrowně se bljžej, někdo zpátečnj krok činj, nebo když děti palce we głaň dlađj, mysljce tjm zastawiti wůz; gisté všickni tito směšnj, gsau, gako směšný gest, kdo gsa nespokogen rychlostj lodi, na kůň sedne, by spěšněgi přeplawal. Cokoliwěk kdo činj upřjmně a swědomitě, dobře činj; gen pokrytci a poehlebnjci a we všem ziskem se spravugjoj ochotnjci odpjragj uznalé prawdě, gsauce tjm prawj hřjšnjci, zapjragjcy pápě swěho, Boha. Takowé odkřjwati, na pranýř wystawowati k potupě a oškliwosti, welikau zásluhu má, komu to práwo přináležj; nebo sami newcházej do králowstwj nebeského, a giným tam gji bránj. Kdo ale zawedenjm, bludem neb slabostj a gako přirozenau neschopnostj pozadu ostáwá, sám swěho ducha pautá, a to newolnictwj giným wychwaluge a ge za sebau láká, tomu arci cestu zastaupiti, a však spolu šetrně s njm dále nakládati slušno, gakožto s newědaucjm co činj. Ten takowý arci snad též býti musj; ale gen tak, gak musili býti oni holomci, co pomáhali ukřižowati Krista Pána; ti chudasi zagisté newěděli, že w rukau ukrutných magj wykaupenj člowěčenstwa. Takto nebi opravdu pracuge peklo, nikoli sobě, a proti wůli šjřj králowstwj ducha; tak k. p. powěra přjwedla osvětú, swěwolnictwj brdé plodj samocit a rozpustilost ukazuge krásu ctnosti a t. d. Praydali, že marně gest namáhánj těch, kterj wěku swému odpjragj, minulosti žádagjce, a marněli gest též namáhánj šahagjcejch nedočkawě po nedozralé budaucnosti: co nám giného zbýwá, než abychom hágili přjtomnosti? To se zdá patrné; ale co gest přjtomnost? kdo chce udati meze gegj proti minulosti a budaucnosti? Kdo sobě zasnaužil přjtomnost, máť smrt za manželku: genom smrt zagisté gest přjtomna, žiwot gest budaucnost. Takowý

hagitel přítomnosti podoben gest zdráhawému při zemi děcku, které matka za ruku popadši s sebou wlkne, nedbajíc na brekot jeho. — Wěru, nemohauce nikde nic, wyhlasme za neyhlavnějšj prawidlo žiwota ono známé: Sine mundum vadere sicut vadit. Ginák se rozumný člověk chowati nemůže: neboť můželi človjček hýbnauti rukau ukazujcý na hodinách swěta, nebo gen malého národku, a nestáwali se nenadále, co rozum všech rozumných nepředwjdał, a nezmateli chwjlka všecky mjry a náwrhy, gimž se něco na wěky upewniti hodlalo. Wždy se stáwa, co se státi musj; státi se ale musj všecko možné, nebo každá možnost, každá prawda we skutek musj wgjti. Kdo tomu chce brániti? Nuže tedy: Sine mundum vadere sicut vadit! »Ay, ty fatalisto!« wolá na mne zastawatel wůle swobodné. »Ay zrádce!« wolá vlastenec, neunaweně hledagjý powýšenj národu swého. »Ty kaziči lidu a zastawači lehkomyšlnosti!« nadáwa mi starostj zšediwělý otec, synůmpěkné dědictwj chystagjý. »Ay, gak mluwjš o wěkoslawenstwj, kdežto přítomnost nenj než smrt? ty tedy slawjš smrt?« Tak mi prawj Chytálek, z mých vlastnjch slow osidel nálecew. Takto ze všech stran se na mne protiwnjci hrnau, genom sem tam něgaký pobožnj, wěda, že bez dopuštěnj božjho nic se nestane, přikyne mi, chtě jako řjčj: dobře máš, nač se o swět starati? wždyť proti Bohu žádný nic nemůže, a Bohu chtjti napomáhati negen zbytečné gest, nýbrž i rauhawé. — Wěru, nenj tak lehkó zde prawdy se domakati; s gedné strany rozum nabljžj nevyhnutelnost, s druhé swědomj všech duchowně znamenitějšjch o swobodu godnotliwé wůle se ugjmá, uznáwagjé, že národy historii swau dělagj, a hrdinowé i wrahowé ze sebe skutky swé prowaděgj, a že se gim přičjta, co se gim powedlo ke spáse nebo ke zkáze národnj. Gak se má wyrownati tato roztrž rozmyslu, uznáwagjýho tu prozřetelnost neměnliwého Boha a tam zase swobodňau wůli za vládu w řjši člověčenstwa? Pokusjli gsme se o to následowně.

Člověka, gednagjojho beze wěj přičiny, považugeme za blázna, tjm uznawagje, že každý skutek wygew gest wnitřnj rozvahy, a že nřpowstawa, gak řjkáme, z čistého gasna. Kdo cjtj, že se mu zle wede, hledj se tohoto položenj sprostiti; cit: zde wywádj skutek: tak i názor, předstawy, obrazy, myšlénky k gednánj poháněj, stawagje se wůli. I u zwjřete wůli znamenáme, a však za swobodnau gi nedržjme; tak i člowěka wymlauwáme ze skutku kwapnostj, nerozmyslem, náramnau bolestj neb zcela newědomky, gako we snu, spáchaného, winjce ho gen ze skutku při dohrém rozumu wywedeného. Wědomost, dobrý rozum, t. g. nezawedený, nezaugatý, náležj k wůli swobodné: kdyko řdy duch, gsa při sobě, se gewj, nastane swoboda. Poznánj wynikagjej na wenek gest swoboda. Prawda tedy gen oswobožuge; w citu, názoru, obrazu, cizj mocnosti wůli zagjmagj, kterýchž se sprostj duch wědaucj. Člowěk rozmarný, poháněn k činu strachem, naděj, bolestj, rozkošj, nawodem, předsudkem, obraznostj, mstau, případem, náhodau, bludem, náchyllostj, saucitem, libostj, oškliwošj, návykem, tělesnau bugnostj, slabostj, lichotau, ctižadošj, mladostj, stářjm, pohlawjm, gjdlem, pitjm, krátce wšjm, co gsaucej zewnř duchem nenj, ten člowěk o swobodě newj.

Z toho widěti, že oswobozených gest málo, a z těchto wywolených že snad žádný ze všech stran, tak že úplná swoboda gen w dokonalém duchu gest, nebo lépe budě řečeno, že dokonalý duch úplná swoboda gest. Duchownost-li cjl člowěčj, tedy i swoboda. Oswěta a swoboda gedno: kde nenj gedna, nemůže býti druhá. Proto gakákoli i zewnějšj swoboda bez poznánj, bez pogemu, bez duchownosti, gen zdánliwá gest; proto také swoboda nemůže podána býti z wenku, aniž dobytá, nýbrž ona wyrůstawá z ducha. Solus sapiens rex, veritas liberat.

Neywyššj duch následowně neywyššj swoboda. Ta ale gest na tomto stupni newyhnatelnost, kde přestalo tak nebo ginak. Neymaudřějšj totiž gest gen gedno: a tak

božj všewědaucnost, maudrost a newyhnatelnost a ney-
wyšj swoboda gedno.

Bůh stwořil swět: tjm tedy neywyšj swoboda, mau-
drost, neměnitelná wůle základem gest swěta; a poněwadž
musj základ neb. wloha wždy we wýgěwu se udržeti, musj
následowně i z každého děge we swětě opět wynikati.
Toto wloženi se Boha we swět, toto swětstwj nebo tato
swětlost božj gest to, co gmaenugetne *prezřetelnost* Božj.
— Wůle božj gest wloha swěta; swět má uakněčniti tuto
wlohu: a tak omnia ad maiorem Dei gloriam. Kterak
pak swět gewj wůli Božj? Na prwnjm stupni prosawjá
wůle božj pod způsobem pewného, neměnitelného zákona
w běhu těles nebeských, w pewnnosti země. Čjm nižšj co
we přirodě, tjm wýznačněgěj má na sobě zákon; kámen
ku př. má stálegěj formu než bylina, wězjej gen gešě
kořenem w zemi, ale i tento kořen se odřizne u zwjřete,
a božj wůle gest gako krytá swéwolnostj zwjřecj, ale tag-
ným kruhem gest wedena tato swéwolnost, a tento kruh
se nazýwá *puzenj*. Člowěk i to přemáhá rozumem; tuť
neydalšj vzdálenost a gako odpadnutj od Boha, nebo tjm
člowěk wodidlo, kterýmž geg wodila kogná přiroda, roz-
trh a na swau vlastnj sjlu se podepřew, zpyšněl. Než ta
dobu, když odpadl člowěk od Boha, sljbeno mu spaseni,
sljben ten, genž rozdrť hlauwu pyšné swéwolnosti, a na
témž dřewě poznánj, které ku pádu zawedlo Adama prw-
njho, wykaužil Adam druhý, wolagjej: Ne má, ale twá
wůle staň se! bolestnau smrtj člowěčenstwo ku prawdě,
wstalt pak třetj den w podobě člowěka Bůh. Smrt gest
wjězstwj ducha. A tak prawdiwý žiwot člowěka gest
neustálé umjranj osobnosti, totiž očišćowánj se ducha od
šupek a bliženj se k pauhosti pogemowé, anebo nawra-
cowánj se k původu swému, Bohu. Bezúwažné děuinstwj
ragské ukončj rozum; tjm počne rozpadnutj w sobě, nę-
spokogenost, chtiwoť, schytralá pýcha, podwod, wražda,
krátce swéwolnost, a tau odpadnutj od wůle, řjdcej wes-
mj, totiž bezbožnost. Starý Adam se ožýwá w každém,

úsilněgi a gasněgi gewjcy člowěčenstw. Komu by se neljbylo gměno Adam, nechť si ho třebas gmenuge dle pjema swětského Faustem.

Swěwolnost pak na všem kolem sebe, zvláště sama na sobě, to gest na swěwolnosti giných, nacházj meze a břehy, od nichž se odrážj ku původu swému, hrdému rozumu, který tjm buď zaufá, nebo swau pýchu mjrnj, mjrnj až se zničj w úzkosti swé, přegde we swědomj obecné a wždy obecnějšj, až pozná zákon všeobecný božj, čím se oswobodj duch. Takto Báh, gsa žiwotnjm dechem všehomjra (*λογος πνευματικος*), wjtězoslawně se na konci progewj we všem, wždycky a wszdy; a toť pogem prozřetelnosti božj a wlády děgsta.

Ano, řeknete, w celku neb wůbec buď si toto prawiwé: ale w gednotliwých pádech sotwa. Wždyť by wšeka neřest na Boha swěsti se dala, a přestal by rozdjl mezi zásluhau a winau, mezi děgem nepatrným a důležitým; neb všechno gest gedno, nic nenj wjce náhodným, coby mohlo býti tak nebo jinak.

Náhodu giž zapjrali ginj, zvláště Lessing prawil: Zufall ist Gotteslästerung; ale gá prawjm, že to platj a neplatj. Náhodau nemůže nic býti tu, kde wůle božj ge gewj na přirodě bezwolné: toť wždy gen geden možný způsob děge. Tato newyhnutelnost ale wždy wjce mizj, čím bljže přjroda uskutečňuje žiwot. Na newvyšším stupni samostatnosti, nebo osoby, počne samowolnost, a s tau nesmjrné množstw děgů pauze neb maně náhodných. Ay, tu tedy pomine všemohaucnost božj, ukaz se odtrhne od základu, tworstwo od twůrce? Nikoli, naopak zde všemohaucnost w prawé sláwě se zgewj, přemáhagjej i samau náhodu, gako k. p. wláda despoty orientalského méně mocná, nežli wláda wolného zákona a lásky wlaďare ewropegského, ačkoli prostému pozorowateli tak se býti nezdá. Newyhnutelnost wláďne přjrodau, wolný zákon osobau; z osob ale wěčně vycházj a zase k nim docházj duch obecnj, onť gest a newláďne, nenutj, nekáže, nýbrž gen nade-

chuge. Toť práwě tak, gako tři wěky swěta, o nichž stařj mluwjali: wěk Boha Otce, Boha syna a Boha Ducha swatěho, genuž se podobá trogj ctnost, totiž prwnj z bázně, druhá z lásky, třetj z úplněho poznánj. Gakým způsobem, ale oslawuge se Bůh wšemohaucj we swéwolnosti a náhodě? Bogem, aneb swatau rozwahau (dialektikau), prostřednictwjm: non veni mittere pacem, sed gladium, prawil i sám knjže lásky. Gedna wůle, směr gednoho wystaupj proti wůli odporne druhěho, geden skutek proti druhěmu, wěda proti wědě, duch proti duchu, tělo proti tělu, w bogi se poznagj wzágemně, a gsauli prawě, wniknau do sebe, gsauli zlě, zničj sebe buď oba rázem, nebo přezigeli gedna strana zlá, wylaučena gsauć ze spolku žiwněho celku (zlě totiž nenj audem celku) o samotě zhyne: homo malus vivit ut corrigatur, aut ut per eum bonus exerceatur. Tyto boge, toto prostřednictwj gest historie. Historie tedy gest swědectwj wjtězněho Boha nad swéwolností a náhodau. — Prwnj mjr osob gest rodina, pak obec, mjr obej národ, mjr národůw lidstwo, lidstwa pogem gest čłowěčenstwj, a bez Boha nenj pogemu tohoto. — Takto tedy wědomě a swobodně zawinuge se čłowěk w Boha, gak byl newědomě z něho wysel. — Tuť ona napřed mi učiněná námjtkka opěť se ozwati může: Gestli samo sebau nebo wšemohaucnostj božj zprostředňuge se we čłowěčenstwě to, co má a musj býti, co má gednotliwec giněho činiti, nežli aby w pokogi se djwal na běh swěta a děgstwa, a chwálil Boha? K čemu namáhánj, horlenj, chwála, zatracowánj, podporowánj, pronasledowánj? Gestli děg z Boha, tož ho žádný nezabránj; nenjli, tož geg marně zastáwate. — Či magj tato slowa swatá ginačj smysl? Ba že magj! — Co giněho osvědčugj, nežli to samé, že duch ze wšech nesnázj konečně slawně wywázne a zlě samo sebau zhyne? Ale duch gest obecnost, prawda; ta se gen může uskutečniti počátečně přjrodau, pak osobami, ty gsau prostřednjci ducha, nástroge Boha, gež on wšecky powoláwá, ale k rozličným službám wywoluge.

ze všech si stawj chrám swůg, ony gsau vlastnj geho, k nimž on přicházj, než nepoznáwagj ho všickni, nýbrž odwracugj se od něho mnozj, a tak tjm samým odlučugjce se od žiwota připadagj smrti, nikoli časowé, která oswohozuge, nýbrž věčné. Poznánj Boha také gest rozličné, buď pauhým citem a tušenjm, neboli wěděnjm kákným. A toť gsau ti, kteříž připravugj cestu, horliwei a mučedlnjci, wolagjci: Gá nemolu gináče! Gim podobni, ale ducha giného gsau bučiči, dobywatele, s podiwným žtěstjm krantiwše swětem: gsau to wyslanci Micheaslowi, by rozwlili gezero snahy lidské. Slaužjce, newědj co činj. Třetj gsau odporncj, všemu zniku a semenu dobrému nepřjzniwj, hubitelé swětla a etnosti, tjm práwě pohánějce lid k dobýwánj: toť gsau ti, o kterých wjme, že gsau

Částky sjly, která k zlému pudj,

Ale křiwau cestau k dobrému zawádj.

I ti newědj co činj. — Čtvrtj pak gsau wědaucj co chtěj, předwjdagjci wjtězstwj a wěřjci, že i rozkotaný chrám skwostněgi se wystawj: toť gsau proroci, kteří widauce budaucnost nad darděnjm hrdých Dusdachůw a Podrazkůw se usmjwagj, a w tiché komůrce myšlence Božem poslané ku početj a porodu zwaucj pokorně prawj: Eyhle služebnjci Páně, staniž nám se pōdlě slowa twého! Toť gest etnost z poznánj, ona skála, na které cjrkew všeobecná založena, gž brány pekelné newywrátj, kdež zatjm horliwosti pauhého citu škodj každá zewněgšj moc, strach, hrůza, přemlawánj, starost o chléb, stářj, nemoc, ctižádost, zamilowánj a t. d. Tuto wjru mnohá brána swětská gž wywrátila.

Kterak se tedy má chowati gednotliwec k děgstwu? Gestli tato otázka gedna s tau: kterého chwáliti, a kterého haněti máme? nelze na ni odpowědjti: neboť z předešlého wjme, že každý negedná wěda co chce; proto všechno dobře, pokud gest upřjmné, to gest prawým wýgewem úmyslu swědomitého. Ptáteji se ale: kterak se člověk stane neyschopněgšjm bogownjkem w řjši člově-

čeststva? odpowjdam: Přjprawa neyplatněgěj gest poznánj ducha a potřeb geho, a z tohoto poznánj wypływagjcy wjra we všemohaucnost ducha, pak uznánj, že gest neyvyššj hodnost a swoboda člověka w tom, by byl nádobau uskutečňugjcyho swau vůli Boha. Kdo až sem nedošel, a od Boha buď wědau, buď skutkem se odlučuge, na tohto se nespolehej, Duchoslawe, Lidmile a vlastenče, aniž ty myshiteli a umělče! —

Wjme konečně, že každý čas má mnoho w sobě, co pomine, co se dialektikau neb rozwahau třjbj a cjdj, až se gádro wylaupne. Toto gádro, toto wjtězstwj ducha nad náhodau gmetugi wěk ¹⁾. Wěk gest gako wraub ruky božj na organizmu člověčenstwa. Celek má swé wěky; a každý národ swé. Tento národnj wěk každého času gest doba národnjho ducha. A teď đauřám, že giž srozumitelná má žadost, by obsah časopisu národnjho bylo wěkoslawenstwj, a by spisowatelé geho byli Wěkoslawové. Gaký pak záměr, slyšjme se ptáti, má mji časopis takowj? Kam cjliti má? — Kam? To slowjčko se wjce nehodj pro nás, wyslowiwšj swé předešlé smýšlenj: otázka takowá žadá určítu odpověď, ale wěk nemá wysazené meznjky a nie newylučuge z lúna swého násilně, nybrž šetřj, až plod prawdiwý dozrá, pak geg odkogj, a pak tento plod počne žiwot pro sebe a nastaupj úřad zastawatele wěkoslawu druhý a pak třetj a t. d. Genjedinký časopis, a to wenkowský, znám, bljžej se z ďaleka aspoň k tomuto účelu; ginj obyčegně gednostrannau úlohu sobě wytvářeli, anebo bez kompasu se trmáej po okeanu myslj. Než časopis nawrhu tohoto byl by lodj; nesaučj národnjho ducha a nepřjstawugjej nikde na dlauho: nebo w řjši duchownj duch má všude domow-swůg.

Cokoliwěk ze šupky náhodné a osobnj wylaupnuté, zřetel obracj k duchu národnjmu, a kterak ten duch ná-

1) Wěk giné než čas: od wěku pocházj wěčné, a wěk všech wěků gest wěčnost, a ta gest neřacj času, anebo obecnost časůw.

rodnj splywá do obecnějšjho a tento do všeobecněho a ten w Boha, všechna tato wědaucnost patřila by do časopisu tohoto, neboli lépe, do wěkopisu. Podlé toho obsah a záměr aspoň výhradně (negativně) by se vyslowiti dal takto: Připuštěno nebud', cokoliwěk za střed osobu má a náhodnosti gegj, všechno mazlenj se srdečkem swým, budiž weršowané nebo neweršowané, všechny žaloby a nářky, všechny prázdne tauhy a sentimentálnj rozplynutj we wětrné hřjce obraznosti, všechno osobnj milkowánj a přátelkowánj, všechny šplechty a klewety, pauhé mjstnj záležitosti, wygjžděnj na sausedy a vlastnj vychlaubánj, všechny illegalnosti neboli odpornosti proti zákonům skutečným obecnosti cjrkewnj i politické; ale wjtáno bud', cokoliwěk donášj, obgasňuje a rozširuje myslénky všeobecné wědy, uměnj, žiwota, které podobné gsauce wrchům ne sice každému přjstupné gsau, ale dolů wláhu a úrodu všem obywatelům údolj přinásegj, wjtáno bud', co šjřj wědaucnost o welikém Slowanstwu, wyprawuge gegich nábožné, mráwné, občanské náhledy a obřady, we známost uwádj literaturu, učitelstwo, řeč, schopnosti w celku, okazuge způsob wtělenj Slowanstwa w organismu čłowěčenstwa, wjtáno bud', co dáwá přehled o žiwotě úplném našj vlasti Česko-Morawsko-Slowácké, auhlawnj kritiku ročnjho přjnosu literatury, přehledy dokonalenj řeči, poukazowánj na dobrau stezku a warowánj před bludem, přjkladůw uwáděnj pro sled hledagcuj mládež, krátce wjtáno bud', co z ducha wyšedši k duchu opět cjlj a trogici onu všeobecnosti, Slowanstwa a vlastenectwj nedrobj a nerozlučuje. — Gest-li pak tento wěkopis u nás možný? gjž teď možný? Ach, srdce mi swjrá dosawádnj nezbytečnost této otázky: ale k wám, vlastenci slowútnj, se obrátiw a přehlednuw waši sjlu a počet, smjnj řjci, že gest možný wěkopis tento. Nebo předně upustiwše od marnosti, gjž každý chce sám celkem býti, a časopis a knihy wydáwati, mnoho sgednotjme sjly spisowatelské; za druhé gest musegnj časopis podeprěn na

základ pevný, lidsky mluvě, nepomigitelný, a není se při něm co obáwati osudu obyčejných maně počatých spisů; za třetí redaktora ochotnost a dobrá vůle ručej za to, že se nesklamáme, očekávajce věci u časopisu takového neuchylně potřebné, totiž přisný a nestranný výbor zaslanych článkův.

Takto musejnj stane se tjm, čeho u nás na nejvyš zapotřebj, totiž ředitelem obecného saudu vědeckého, krásocitného, a spráwnjkem gazyka, genž bez takového sestředěnj hljdagjcjch a spráwu wedaucjch sjl snadno semotam, slowem i pjsmem, rozpustile těká. Tjm nabude swětlochtiwá mládež ředidla, a ugde marnému kolotánj a blauděnj po všestranně utlapaných cestách, widauc hlawnj cestu wyznačenau wážímy pautnjky, do chrámu národnjho ducha a sláwy oběti pilnosti své přinošegjcjmi. — A neutrpjli tjm wolnost spisowatelůw? Nikoli: nebo genius bez toho přeljtne meze časowé, a obyčejná sjla ráda se gimi řjdy, gak náhle pozná, že to gen ku prospěchu gejmju gest. —

Zkusme sjlu, swornost a pilnost naši!

F. M. Klácel.

Přidawek od Redaktora.

Až potud propůgčil Redaktor časopisu tohoto wážímy slowům wysoce ctěného p. spisowatele wolného průchodu, nechťege toku řeči geho nikdež nižádným wkládanjm se w ni přetřhowati a zastawowati, ani tam, kdež by toho podle práwa a zvyku, k odstraněnj všeliké pochwalné připomjny swého usilowánj o časopis tento, ginak rád byl učinil. A nynj, po bedliwém wyslyšenj wěštjho hlasu geho, budiž předewšjm ke všemu tomu, cokoli gjm ke zdokonalenj a zweleběnj časopisu tohoto ponawrženo, radostně a upřjmně zwoláno: Amen! Staň se! Potom budiž zde několiko slow powěděno o věci, o njžby se celé pogednánj, napsati dalo, kdyby tam, kde skutkůw potřebj, plýtwánj slůwy k něgaké pomoci bylo.

Podepsaný Redaktor, wzaw na sebe na pozvánj Slawného Zboru Musegnjho pro řeč a literaturu českau péci o dalšj vedenj Časopisu tohoto, netagil před sebau těch obtížnostj a nesnázj, kteréž sprácmi tohoto druhu wšudy a wždy, nadto pak u nás a za našich časůw, nerozlučně spogeny gsau; a však, uposlechna w tom hlasu a rady wznešených mužůw, geg ku práci té powolawšjch, a přigaw k sobě redakcj, chowal usebe pewnau naděgi, že s pomocj a přispjwánjm horliwých pěstowatelůw zotawugcj se literatury našj českoslowanské bude mu možné pokračowati w aukolu od welectěného a o časopis tento wysoce zaslawžilého předchůdce gehu tak zdárně konaném, a vyplniti slušné žádosti a očekáwanj gestliř ne wšechných čtenářůw, čehož dosjci málo kterému časopisu popřáno, ale aspoň wětšjho počtu cenitelůw saudných a gak věci samé, tak i stawu a položenj našeho, potřeb a sjl našich, dobře powědomých. Což pokud se stalo nebo nestalo, o tom giným, kdo k tomu gakékoli, wnitřnj nebo zewnitřnj powolanj magj, sprawedliwý saud wynáseti zůstaweno budiž. Co se Redaktora týče, onť w běhu žiwobyť swého, gak zkušenostj tak myslj, giž přiľiš mnohé kolege lidských děgůw schodil, aby newěděľ, byť toho i na swé uši neslyšel, že i o časopisu gjm sprawowaném rozliěných rozličná gsau zdánj a posůzowanj, ano že někteřj w horlenj swém giž nad njm wzdychagj a: «že klesá, že na něm nic nezáleřj atd.» nařjkagj.

O těchto a takowých úsudecjch byľoby nemjstno řeč žjřiti: nebo kdo medle, gsa maudřj, začjnalby. nowý rok a nowý běh tjm, což, z wětru pošlé a na wětru psané, giž we starém roce pochowano gest? Pročež nikoli ke zmjtánj a napravowanj takowýchto, každému, kdo naď zápalčiwé wanutj parných letnjch dnůw powznešen gsa z čiatěgšjho wzduchu chladnau krwj a strjzliwau myslj na běh lidských věcj se djwá, snadno srozumitelných nářkůw, nýbrž pauze pro uwarowanj wšelikého nedorozuměnj u těch, kteréž z daleka a gako skrze mlhu věc

spatřuj, budiž zde w neyvětšj krátkosti několiko slow řečeno.

Redaktor, přigaw k sobě wedenj Časopisu tohoto, nestal se tjm geho neobmezeným samowládcem, nýbrž plnitem wýššj wůle, wykonawatelem powinnostj od Slawného Zboru Musegnjho na něho wzložených. Okres Časopisu, hned při počátku geho, byl od Slawného Wýboru vlastenského Museum gak wnitřně, co se dotýče nauk a předmětůw: tak i zewnitřně, co se tkne počtu a welikosti swazkůw, přjsně wyměřen. Ohledem na wnitřnj geho obsah gen gisté nauky a předměty gemu ke wzdělawánj odkázány, giné pak naprosto od něho wylaučeny gsau, a každý saudný znatel věci snadno nahljdne, že w návrhu neywýššj wladě zemské předloženém a od nj stwrzeném od Slawného Zboru a Redaktora nic libowolně mēněno býti nemůže a nesmj. Ohledem na zewnitřnj rozsah za prawidlo přigato, aby časopis we čtwtletnjch swazecjch wydáwán byl a we průměru každoročně třidceti tištěnjch archůw nepřesahowal. Za gedno i za druhé obecnstwo českoslawanské, chceli sprawedliwě sauditi, oněm wznešeným mužům, kteřjž to wšecko we swé maudrosti a prohljdawosti tak dobře opatřili, upřjmné a wřelé djkj skládati powinno gest. Wzaliť oni zagisté we swé zwláštnj uwáženj, že při tak tenkých a skrowných sjlách pokladnice Musegnj české newyhnutelně potřebj gest, aby časopisu, ohledem na autraty, gisté nepřekročné, a sice těsné meze wytčeny byly, máli nad wšednj potreby přjtomnosti spolu k wýššjm záměrům literatury našj hleděno a wydáwánjm důkladnjch a wětšjch knih wšelikého druhu gim wyhowěno býti.

A wěru, byť i ohled na staw pokladnice musegnj české a žádost dobročinného působenj w giné straně literatury našj a ginými, nad nehody a křehkosti časopisůw powýšenými prostředky nebyly wyměřenj těch tak aukých mezej časopisu tomuto za powinnost uložíly, náleželo by nicméně wždy w dobré uwáženj wzjti, zdaliž

by w tom takowém stawu a položenj spisowatelstwj českoslowanského, kteréž každý zná a cjtj, kdokoli wedlé tělesných i duchownjní smysly wládne, rádno bylo rozprostraniti obgem geho a mjsto čtyř swazkůw wydáwati coročně dwanácte anebo mjsto třidceti archůw dewadesáte? Čili se snad domnjáme, žeby tjm samým giž lhostegnóst gedněch, chladnost druhých, nedba třetjch, nezdjlnost őtwtřtých a t. d. (což bez obwiňowánj kohožkoli řečeno buď, nebo wtakowýchto věcech každý swé wůle pánem gest, a co se dařiti má, ne z mušenj, nýbrž z nadšenj swobodné duše a weselé mysli pocházeti musj) přemóžena byla (ať o giných překážkách, kteréžby mimo to geště s cesty sklizeny byti musely, docelá mlějm), a žeby časopis, genž o čtyřech swazcjh naposledy dosti prostředně, neřkuli chudě se žiwil, o dwanácti swazcjh hned w nesmjrném bohatstwj plýwati mohl? Wěř to kdo můžeš; Redaktor, genž o sobě wyznati musj: Sum custos pauperis horti, wěřj swé wlastnj i cizj zkušnosti, kteráž učj, že časopisowé, právě proto že plodowé času gsau, podléhagj všem proměnám swého času, že vznikagj a zani-kagj, že magj swých sedm let tlustých a sedm let hubených, swůg přjtok a odtok, že kwetau, owoce wydawagj a umjragj. Osudu tomu geště žádný z nich neodolal.

A předce, děg co děg, k dosaženj prostředkem časopisu tohoto wyššjch záměrůw a důsledněgšjho působenj na duchownj i literárnj žiwot lepšj části národu našeho toto dvě, gak se aspoň Redaktoru zdá, newyhnutelně potřebné gest: 1) aby zewnitřnj obgem geho z té posawadnj těsné wazby wyprostěn a znamenitě rozšřřen byl; 2) aby se sgednotili všickni předněgšj spisowatelé českoslowanštj, w gegichž prsjch giskra Božstwj gasněgi plane, w duchu lásky a swornosti, a sauplným powědomjím cjele i prostředkůw powystaupili k oné zřřzené a důsledné literárnj činnosti, kteražby gediné časopisem tjmto dotčenj wyššj záměrówé, t. rozpłozowánj důkladné oswěty rozumu

a rozšiřovánj opravdowé vzdělanosti srdce čili mysli, dosaženi býti mohli.

W takowém trognásobnjm obmezenj, w gakémž nynj Časopis náš se nacházj, gednom z ohledu obsahu a rozsahu gehu (při čemž zapomenauti neslušj, že nemalau gehu částku powinnj článkowé, gako gednánj Musegnj společnosti, zpráwy o Museum a matici české atd., vyplňugj), druhém z ohledu počtu a plodnosti přispjwagjcjch kněmu spisowatelůw, třetjím z ohledu wanutj ducha našeho času, gehož wplywu docela a weskrze žádný neugde, a naše obecenstwo, pjějcj i čtaucj, geště bez kompasu a opačiny gsau, snad wjce než giné podroběno gest, slušno wěru, ač chcemeli býti sprawedliwj, něco slewiti, aspoň na čas, z oněch idealůw a gegich požádwků, k nimž každá wznešená daše w gistých okamženjch pozemského bytu swého ráda zahorjwá, a spokojiti se skutečností, gakkoli skromnau a chudau, však předce wždy milegšj, nežli bohopustá práznost gest.

Nunc te marmoreum *pro tempore* fecimus: at tu

Si foetura gregem suppleverit, aureus esto.

Čjmž wšjm Redaktor naskrze nemjnj toho doličowati, žeby nic wjce a nic lepšjho podáwáno býti nemohlo, nežli co posud podáno gest, aniž zastjratí swých nedostatkůw, přčiněnj a nedočiněnj při redakcj Časopisu gemu swěreného; neboť gestli kdo giný, onť zagisté daleký gest té marnosti, aby sebe nad giné stawěl, a kde o obecnjch nedostatecjch mluwj, sebe z nich wynjmal a wytahowal. Ochotnosti a dobré wůle, těch sobě arci swědom gest: ale skutkowé, tiť i u něho daleko za wůlj pokulhawagj! Pročež zmužme se wšickni, wnitř i zewnitř stogjcj (Iliacos intra muros et extra) předewšjm ke skutkům, a nechagjcje daremných nářkůw nad paustkau štěpnice našj, pospjcheyme geden každý obohatici gi něgakým ušlechtilým štěpem, podlé onoho: Denique quid verbis opus est? spectemur agendo; pak se gisté budeme těšiti z bohatstw a sladkosti owoce gehu.

Wysoce ctěnému půwodci náwrhu podává Redaktor, na znamenj, že s njm dokonale srozuměn gest (*Velle ac polle ambobus idem sociataque toto Mens aevo ac parvis dives concordia rebus*), a že ničeho tak túžebně nežádá, nežli aby upřímné geho přánj brzo we skutek wešlo, bratrskou prawici, prose ho snažně, aby sebe samého aspoň zesateronásobiti hleděl a k tomu geště někde opatřil onu malichernau maličkost, giž každý má i nemá a všickni hledagj, a giž kdo má nohama deptá a šlape, a kdo nemá, giž by i na ljté ohniwé sani po ni za moře gezdil. Potom si Redaktor rád s njm zasedne na oblíbený parochod našeho času, a poletj do-oné zaslíbené země, giž oba z daleka widj a do njž ge oba srdce táhne, pod korauhwj, na njž se »wselenského« učitele heslo čte:

Gednota ducha we swazku pokoge.

Paw. Jos. Šafářk.

Pozděgšj Přjpsk.

»Co gsem psal, psal gsem.« — Nechať tedy zůstane pokud toho prst času newymaže.

Dnes přinášj Redakcj welectěnému čtenářstwu potěšitelněgšj zpráwu, touž-že slawný Výbor musegnj za dobré uznal nařjdi, aby obgem časopisu značně rozšjřen byl a aby na budaucj čas swazkové čtvrtletně napřed wydáwání byli.

Tak nám tedy tato brána k rozšjřowánj nauk a o swěty w národu našem učiněna wolněgšj a průchodněgšj. Nuže učenj vlastencowé, dowážegme gj dobrého zbožj, každý podlé swé sjly a možnosti, na tržiště národu, užitečných nauk a opravdowé oswěty i potřebného i nadewšecko žádostiwého, a nedeyme gj zarůstí diwokau tráwau, bodláčjm a trnjm!

Běda, přeběda, zarosteli našj nedbau, našj winau!

P. J. Š.

II.

O Ruském knížeti Rostislawowi, otci královný České Kunbuty, a rodu geho, rozbor kritický,

čtený we shromážděnj král. České společnosti nauk, sekcej historické,
dne 25 Nov. 1841,

od *Frant. Palackého.*

Z historie České i Uherské známo gest, že slavný a ušlechtilý král Český Přemysl Otakar II, po dlouhých a krvavých rozepřech i válkách, r. 1260 s dworem Uherským se smjřiw, nové přátelstw zasnaubenjm sobě kněžny Kunbuty, wnůčky Bely IV krále Uherského, upewnil, a 25 Oct. 1261 w Prešpurku slawně s nj oddán byl. Také wědomo gest, že tato králowna Kunhuta stala se matkau krále Wáclawa II, a tudjž prworodicij všech potomnjch panownjkůw Českých, negen z kmene Přemyslowa, ale i z domu Luxenburského, Polského a Rakauského, až do dnešnjho dne. Protož tjm wjce, zdá se, na tom záležj, dowěděti se, z kterého a gakeho rodu pocházela králowna tato, čjm wětšj o tom u všech posawdnjch Českých, Rakauských i Uherských děgepiscůw odpory a omyly nacházjme.

Neystaršj a sawwěký w té wěci pramen Český, *Continuator Cosmae*, tuto nám zpráwu podává: Anno 1261, VIII kal. Nov. princeps regni Bohemorum duxit in uxorem Cunegundem, *filiam Hostislai ducis Bulgarorum*, in castello Ungariae Possen.« ¹⁾ Nenj puchyby, že kronikář

1) Script. rer. Bohem. I, 405.

ten původně psal *Rostislai*, jakož pak i *Neplach*, i *Háček* tak to gméno četli ²⁾: ale již *Pulkawa* ³⁾ následoval chybného přepisu, gmenowaw Kunhutu »dceru Hostislawowau, wéwody Bulharského«, a to gméno udrželo se u některých našich dějepiscův až do počátku nynějšího století.

Druhý trochu pozdější kronikář Český, *Petr opat Zbraslawský* ⁴⁾, toto napsal o Kunhutinu rodu: »Fuit in Maschovia rex quidam generosus et nobilis, qui filiam bonis moribus insignitam nomine Chunegundam habuit« etc. Po něm nazval gi také *František*, kanowník Pražský, ⁵⁾ »Chunegundam, regis de Mazovia filiam;« a *Aeneas Sylvius* týchž slovi o nj užjwal.

Rakaustj kronikář sawěcj, negmenowawše Kunhutina otce, prawili o něm gen wůbec, že byl buďto knížetem neb králem Ruským; ginj, že Mašowským neb Mašowským; wětšj díl spokojil se řjci, že Kunhuta byla wnučka krále Bely IV. ⁶⁾

2) *Neplach* ap. *Pez*, II, 1033 et *Dobner* IV, 113: filiam Rostylai ducis Bulgariae; *Háček* na r. 1261: »Kunhutu, dceru Rostislawowu, genž byl knjže Bulgarský.«

3) *Pulkawa* ap. *Dobner* III, 231: »Gunegundem filiam Hostislai ducis Bulgarorum, neptem Belae regis Ungariae.« Český, u *Procházky*, na str. 390.

4) *Chron. Aulæ regiae* ap. *Dobner* V, 34.

5) *Chronicon Francisci Prag.* in *Script.* r. Boh. II, 23—24.

6) *Chron. Salisburg. et Claustro-neoburg.* ap. *Pez* I, 367, 463: neptem (Belae) regis Ungariae — *Chron. Lambacense* ap. *Rauch* I, 485, *Augustense* ap. *Freher. Struv.* I, 535, it. *chron.* ap. *Pez* II, 1113: filiam regis Rusciae. — *Chron. Mellic.* ap. *Pez* I, 241: »Margaretam (sic) neptem Belae regis Ungarorum, filiam Annae reginae de Marschowe.« — *Ottokars Reimchronik* ap. *Pez* III, 90—91: »Zu derselben Stund — Chuning Welans Tochter von Maschkaw-Häut' ein Kind in solher Schaw. — Der sich niemant macht gleichen — In zwein Kunigreichen — An Schon« (Schönheit) oc. *Anon. Leobiens.* ap. *Pez* I, 826: »filiam Ruthenorum et Mazoviae principis, quae fuit filia filiae Belae regis.« — Podwřízený *Pernold* Hanthalerůw omýlil se tu welice, prawě k r. 1261: Bela-Otakaro depactus est pro uxore, Kunegundem neptem suam ex

We XVI a XVII stoletj děgezpýtci Češtj, *Lupáč, Welawjn, Balbin, Kruger, Beckowský* a g. objrali se galowým opakowánjm a přemjtánjm dotčených dosawad zpráv. Teprw když w Uhřích wýtečný Giřj *Pray* skaumánj swé spolu na listiny zakládati počál, nastaupena lepšj cesta ku poznánj prawdy; ačkoli giř i před njm Sam. *Timon* we swé *Inago novae Hungariae* r. 1754 (pag. 79) k nj se byl přiblížil. Uznáno tu, že otec *Kunhutin, Belůw* zeť, byl knížetem Halickým, a na čas, dobrodinjm totiž ichána swého, i pánem Mačewským čili nad Mačwau, částkau nynj země Srbské; gméno pak geho psáno *Ratislaw* nebo *Radislaw*, podlé listin uherských sauwěkých. Tak wěřili a psali netoliko uheršj historikowé, *Katona, Kornides* a ginj, ale i češtj, *Pubička, Pelzel, Kornova* a t. d. Teprw když *J. Chr. Engel* (we swé *Gesch. von Haliö und Wladimir*, Halle 1796, pag. 560 – 62) a *J. A. Fessler* (*Gesch. der Ungarn*), nahledše powrchně také do starých letopisůw Ruských, se přeswědčili, že we XIII stoletj w Haliči knížete gménem »*Radislawa*« owšem nebylo, nawráceno gest zeti *Belowu* gméno geho »*Rostislaw*«; ale smysleno spolu, že to byl *Rostislaw Mstislawič*, wnuk *Rostislawa Mstislawiče*, někdy r. 1214 s Uherským knížetem *Kolomanem* spřjzněného a *Wsewolodem Čermným* z audělu swého wyhnáného. Toho domněnj následowal sem i gá r. 1839 we swé *Geschichte von Böhmen*, (II, 188), ač gen. gediným slowem. Teprw létoš, probjrage se we swodu starých letopisůw Ruských, wydaném od *Nikolaje Arcybyšawa* w Moskwě r. 1837 (we fol.) pod názwem »*Powěstwowanie o Rossii*«, poznal sem důkladněgi omyl

filia *Constantia* (!), kdežto wědomo, že *Anna* byla matkau *Kunhutina*, a že *Konstancie* wdána byla za *Lwa*, syna *Danielowa*, zakladatele města *Lwowa* w Haliči. — Tjm zaweden ku pť. *Adrian Rauch*, wýtečný sice děgin znatel, psal r. 1781 w *Oesterr. Gesch.* III, 251: *Auch Bela hatte eine Enklin, Kunegund genaunt, aus seiner Schwester (!) Constantia, die mit Hostislaus Herzoge von Bulgarien vermählt war.* Zde widěti kolik gmen, tolik omylůw.

swůg, i všech předohůdcůw swých w říši naší, a umjnil spolu oznámiti prawdu všem těm, kterým w této věci na nj záleží.

Otec králowny České Kunhuty byl *Rostislaw Michailowič*, knžze Halický, pán Mačewský a Rudenský, z rodu knžzat Černigowských w Rusku, čili tak zvaných Olgowičůw, genž někdy s potomky Wladimira Monomacha neywjce a neypodstatněji o důstogenstwj »welikého kněžstwj« nad celými Rusy se potýkali.

Olgowiči tito byli potomci knžete Olga Černigowského (r. 1115 zemřelého), syna Swatoslawowa na Černigowě († 1076), genž opět byl třetj syn welikého a slawného knžete Jaroslawa Wladimirowiče († 1054), praotce všech téměř potomnjch knžzat Ruských. Olgůw syn Wsewolod byl welikým knězem w Rusjch od r. 1139 do 1146; Wsewolodůw syn Swatoslaw umřel r. 1194; téhož Swatoslawowa syn Wsewolod, přjgmjm Černný, pán na Černigowě až do r. 1210, potom na Kiewě atd. umřel 1215, pozůstawiw po sobě syna Michaila († 1246), genž byl otcem našeho knžete Rostislawa. 7)

Michail Wsewolodowič, knžze Černigowský, připomjná se neyprw k r. 1224, že aučasten byl s ginými knžzaty Ruskými nešťastné bitwy proti Tatarům u Kalky, z njž se gemu wywáznauti pōdāřilo. Sestra však geho giž od r. 1212 wdána byla za welikého kněze Giřjho Wsewolodowiče; kterýžto swat geho dal ho giž r. 1225 Nowgorodčanům za knžete, kdež ale nedlauho se udržel, až r. 1229 od Nowgorodčanůw samých opět wolán byw, i s mladým synem swým Rostislawem tam se usadil.

Byly tehdaž dvě strany w Nowgorodě: gedna přála

7) Důkazy této poslaupnosti rodové nagdau se u Arcybyšcwa ku př. w částce II, str. 271, Num. 1684, na r. 1206, ze spisku Nikonowa: Wsewolod Černný Swjatoslawič, wnuk Wsewolož, prawnuh Olgow.« Pak II, str. 316, Num. 1986, na r. 1224, po spisku Woskresenském: »Knjaz Michailo Wsewolodowič Čr'nigowskij, wnuk Swjatoslawowa Olgowiča,« a po Nikonowě, tamže: »syn Wsewoloda Černnago.«

welikému knězi Giřmu Wsewolodowiči a poslanému od něho Michailowi Černigowskému. Druhá přidržela se bratra welikého kněze, Jaroslawa Wsewolodowiče, otce Alexandra Newského; w čele této strany stál posawadnj posadnj Iwanko Dimitriewič. Michal Černigowský zjskal sobě lid swau sprawedliwostj a mjrnostj: potwrdiw přjsahau staré swobody města toho, oswobodil zběhlé smerdy (sedláky) od placenj daně na pět let, giným obyčegné poplatky uložil, z pokut, které Jaroslawowi přjwrženci platili, welel wystawěti weliký most nowý na Wolchowě, něco výše nad starým, a dal městu nowého posadnjka Wnezda Wodowika, i nowého archijereja w osobě wytečného muže Spiridona. Při wolenj tohoto mladý kněžič náš Rostislaw giž se připomjná. Když zagisté wedlé Spiridona geště dwa ginj duchownj k důstogenstwju onomu kandidowani byli, řekl Michael: »položmę tři hřebj« (losy), »ať bůh rozsaudj, komu býti u nás archijerejem.« I položení gsau tři hřebj, s napsanými gmény, na swatý stůl, a wyzván Rostislaw z komnaty archijerejské; i wyňal hřebj Spiridonůw. O rok pozděgi (1230) slaweny gsau w Nowgorodě postřihiy (postřižiny) Rotislawowy; ⁸⁾ gak obyčegně, w kostele, od biskupa, po modlitbách ustřiženy gemu wlasý poneyprow, a on tjm gakoby bohu poručen, aby w muže dospěl.

Knížeti Michailowi stýskalo se dlawho býti w Nowgorodě; opustiw město, zůstawil tam syna Rostislawa pod ochranau a spráwau posadnjka Wnezda Wodowika, muže přjsného a mstiweho, a wrátil se do Černigowa swého. Tjm ale straně Jaroslawowě nowá posila dána, a po mnohých rozbrogjch, když 8 Dec. 1230 Rostislaw s Wo-

8) Letopisec Nowgorodský těchto slow užjwá o tom obřadu: »Knjaz Michail stwori postrigy synowi swojemu Rostislawu Nowěgorodě; i uja wlas archiepiskop Spiridon.« Arcybyšew II, 334, Num. 2133. Srow. o tom obřadu slowanskau legendu o S. Wáclawu, w Časopisu česk. Museum r. 1830, IV, str. 454—455. Též Arcybyš. II, str. 373.

dowikem do Toržoka odgeli, nazeytřj zbauřil se lid nenadále, a Jaroslawiři obdrželi opět přewahu w městě. Rostislaw negsa giž ani w Toržoku sebau bezpečen, musel uteci za otcem do Černigowa; na čež knjže Jaroslaw Wsewolodowič 30 Dec. 1230 znou wlády nad Nowgorodem se ugal. Od té doby ani Michael, ani syn geho, wjce s Nowgorodem nic činiti neměli.

Od r. 1234 až do 1250 trwaly pře a wálky těchto knjžat se slawnými Romanowiči, Danielem a Wasilkem, i s přátely gegich, o město Kiew a o knjžetstwj Halické. Křiwdau, zdá se, zdwihl Michael, gehož manželka sama byla sestra Romanowičůw, rozbroge tyto proti swatům swým; i nelze newyznati, že w celém tom sporu zvlášť Daniel Romanowič mnohem ušlechtilegi a statněgi sobě počjnal, nežli Černigowštj knjžata naši. Giž r. 1234 pokaušel se Michael o Kiew nadarmo; r. 1235, spogiw se s Izjaslawem Mstislawičem a s Plawci (Polowci, Kumany), dobyl ho na Wladimirowi Rurikowiči i na pomocnjku geho Danielowi Halickém. Izjaslaw sedl na to w Kiewě; Michael pak, když Haličtj bojaři zbauřiwše se proti Danielowi, geg k autěku do Uher přinutili, zawládl toho léta ponejprw knjžetstwj Halickým.

R. 1236 trwaly wálky s Romanowiči, genž Uhry ku pomoci swé měli, o Halič, we kteréžto Michael a Rostislaw, s pomocj Polákůw i Plawcůw, se udrželi. Teprw r. 1237 na smjřenj dal Michal Danielowi Peremyšl (Přemyšl) město za Halič.

R. 1238 když po smrti welikého kněze Giřjho, bratr geho, Jaroslaw Wsewolodowič Nowgorodský, stal se knězem welikým, Michal, zmocniw se Kiewa města, zůstawil w Haliči syna swého Rostislawa. Však když potom Rostislaw se všemi bojary swými proti Litwanům wytáhnul, Daniel Romanowič užiw té příležitosti, nenadále obstaupil hlawnj město Halič a opanowal ge. Wrátiw se Rostislaw z Litwy, musel i z Haliče ustaupiti, a dle zpráwy leto-

pisůw Wolyńských, 9) utjkage do Uher, od wogska Danielowa až do hor Karpatských stjhán byl.

R. 1239 weliký počet wogska Tatarského přihnali se pod dědičné sjdlo knížat našich, Černigow, a po dlawém i tuhém bogi, (w němž i welikými práky kameny, ztjž coby čtyřj mužj sotwa unesli, se hradeb na nepřátely házeno), dobyli i ohněm spálili to město. — Brzy potom hrozný wůdce Tatarský, Batu, poslal ku Kiewanům posly své, aby poddali se gemu dobrowolně. Když ale Kiewané, na mjsto odpovědi, posly Tatarské usmrtili, kníže Michael, leknuw se takowého skutku, a předwjdage pohromu na staroslawné toto Ruské sjdlo proto se walcj, opustil Kiew, a ubral se za synem swým do Uher. Manželka geho zůstala zatjm na hradu Kamenci, kdež ale od Jaroslawa Wsewolodowiče, welikého kněze, gata, i bratřjm swým Romanowičům wydána gest, kterýj gi potiwě u sebe přigali a chowali. Potom Daniel zmocnil se i Kiewa, a postavil tam tisjenjka swého Dimitria, který této matky měst Ruských neobyčegnau sice udatnostj a srdnatostj proti Tatarům bránil, ale wšak obrániti nemohl. Pádem Kiewa, dne 6 Dec. 1240, padly i Rusy wšubec pode gho Tatarské. Mezitjm i Michael, i Rostislaw, nenašedše útočiště u krále Bely Uherského, genž ge co nepřátely giž snad r. 1239 od sebe wyhnal, utekli se ku polskému knížeti Konradowi starému na Kujawách, bratru někdy Leška bjlého na Krakowě. 10) Nešťestjm takto stjhán býw, prošil Michael swaka swého Daniele o smjřenj; a přigat gest nad naděgi laskawě od něho.

9) U Arcybyšewa II, str. 353, Num. 2273: »Rostislaw že běža w Ugy; putem imže idjaše na Bor'sukow Děl, přijde k bani, rekoměj Rodka, i ottuda ide w Ugy.« Bezpochyby rozuměj se tu slawné tchdáž báně Rudné (Rodna) w sewerowýchodnjm Sedmihradsku, o nichž gčítě njže teč bude.

10) Geden z bratřj téch Polských byl knížeti Michalowi ugcem; zdali Lešek, nebo Konrad, my newjme, oba zagisté měli kněžny Ruské, oacn Grimislawu, tento Agasii, za manželky.

Uslyšew ale o pádu Kiwa, nesměl již ani u Daniele zdržowati se, ale zabraw se opět ku Konradowi Kujawskému, potom ještě dále do země Wratislawské před Tatory pospíchal. Tu zase u města Středy (Neumarkt we Slezsku) přepaden gest od Němcůw Slezských, komonstwo jeho pobito, a gměnj, kteréž při sobě měl, gemu pobráno. ¹¹⁾ Pročež krátký čas, před bitwau u Lehnice, we kteréž, jak známo, Wratislawský kníže Gindrich Pobožný dne 9 Apr. 1241 zahynul, utekl se Michael opět ku Konradowi starému, a odtud i se synem Rostislawem šel do Wladimiři Wolýnské i do Pinska, vyhnanci již a ne panownjku se podobage.

Nemilo gest widěti, že hned potom, ještě r. 1241, Rostislaw Michailowič, nespomjnage na dobrodinj od ugečtw Romanowičůw gemu činěná, i na potřebu swornosti a lásky mezi knížaty Ruskými, když neliděj Tataři ge všecky naporád hubili, spolčil se s knížaty Bolochowskými a s nespokogénymi Haličany proti Danislawi a Wasilkowi, i wpadl opět wálečně do zemj gegich až k Bakotě. Wálka ta byla však gemu tak neprospěšna, gako nesprawedliwa; neboť musel opět ustaupili, a r. 1242, když Tataři z Uher se wraceli, do Ščeketowa prchnauti. Konečně, když r. 1243 sám od Tatarůw w Borku poražen byl, utekl se podruhé ku králi Belowi IV do Uher, a přigat již nynj laskawěgi, nežli před pěti lety. Král dceru swau Annu, kterauž před tjm byl odepřel, nynj za manželku gemu dal.

Wženěnjm se do Uherského králowského rodu na-

11) Tento skutek nepodalli přjcinu ku powjdcce o zabiti krásné Kublajewny od Němcůw, geňz dle rukopisů Kralodworského a dle staroněmecké legendy o sw. Hedwice (u Klose, documentirte Gesch. von Breslau. I, 422 — 426) ke wpádu Tatarskému do zemj křesťanských přjcinu dáti mělo, a dle legendy zrowna u města Středy (Neumarkt) se staló? »Dy Burger vnd dy Gemeynē der Stat zu dem Neumargk — erschlugen Herren, Bitter vnd Knechte mit sampt der Kayserin, vnd yre Junckfrawen« u. s. w.

stala w životě Rostislawově nowá epocha. Bela IV, geně sám, dle chlubného obyčeje panownjkůw Uherských, králem Halickým psal se, byl od té doby zeti swému neywětějm pomocnjkem k dobytj panstwj w Haliči proti Romanowičům. Giž r. 1245 poneyprw s wogskem Uherským wtrhl do země Přemyšlské w Haliči, a porazil tam sice neyprw u řeky Sěčnice mladěho Lwa Danielowa syna: ale když potom Daniel sám proti němu se postawil, tu negen pobít, ale i do Uher zpět zahrán gest.

W tom čase otec Rostislawůw, knjže Michael, přigel také do Uher ke dworu královskému: ale nenašed tu dosti přjzně, wrátil se brzy do Černigowa swěho. R. 1246 i on, i někdegj saupeř geho w Nowgorodě, nynj weliký kněz Ruský, Jaroslaw Wsewolodowič, powoláni gsau od tatarského chána Batu do ordy, a tu oba zahynuli; Jaroslaw nemocj. Michael ale umučenjm proto, že gistým poswatným obřadům tatarakým, gakožto pohanským, podobiti se nechtěl. Utlučen tedy do smrti dne 20 Sept. 1246, a pro umučenj swé potom u Rusůw za swatého wyhlášen gest.

R. 1349 Rostislaw podruhé s pomocným wogskem Uherským i Polským proti Romanowičům do pole wytáhl. Neyprw počal dobýwatí města Jaroslawi, a upádl při tom sám w nebezpečenstwj života ¹²⁾. Wida pak, ano to

12) Ohleženj toto města Jaroslawi připomjná i král Bela IV w listině Laurentiowi, swému dworskému sudjmu dne 13 Apr. 1264 dané, a giž od Tjmona (*Imago novae Hungar. pag. 79*) tištěné. Prawj pak tam: »Primo siquidem (Laurentius), cum adhuc in numero seu collegio juvenum domus nostrae famam pollentem et nomen duceret gloriosum, ipsum cum charissimo genere nostro, Ratislae duce Galliciae, in partes Rusciae cum ceteris regni nostri magnatibus duximus transmittendum. Qui sub castro Iroslo Ruthenis quam plurimis in perniciem ipsius generi nostri exeuntibus de eodem, et armatam in expeditionem nostram dirigentibus aciem, zelo devotae fidelitatis armatus, volens potius post mortem vivere per famae gloriam, quam tergum hostilitati hujusmodi vertere, se objecit; ubi transosso hostili lancea crure suo existit lethaliter vulneratus.« Srw: St. Katona historia critica regum

- město pevné bylo, odtáhnul ku Přemyšli, sebral tamějšj obyvatele, a opět wrátil se k Jaroslawi. Tu k dobývání téhož města wystaweny bašty, strogeny praký; a když to dluho trwalo, k ukrácenj chwjle a k dokázanj smělosti před nepřátely, pod hradbami Jaroslawskými rytjřské kolby prowozený; we kterýchž ale Rostislaw, pádem koně swého, plece sobě wyrazil (wytknul) ¹³⁾. Nedlauho potom přitáhli Romanowiči, král Daniel i s synem swým Lwem a bratrem Wasilkem, u weliké sjle k oswobozenj města; a tu dae 18 Aug. před Jaroslawj strhla se bitwa weliká i rozhodná, w njž Rostislaw i pomocnjci geho Uhři a Poláci poraženi gsau. Hlawnj wůdce wogska Uherského byl tu Filný (dle uherských listin »Fyle banus«), muž udatný a brdý, o kteréhož mladý kníže Lew sám kopj swé zlomil, a kterýž tu gat i na rozkaz Danielůw usmrčen byl ¹⁴⁾. Pod Rostislawem w té bitwě kůň zabít, a i on bylby snad gat, by mu byl uherský pán Laurentius rychle koně swého nepostaupil ¹⁵⁾. Prehnul pak po ztracené

Hungariae, tom. VI ad ann. 1246, pag. 83. Georg. Fejér Codex diplomat. Hungariae, tom IV, vol. 3, (Budae 1829) pag. 179.

13) Slowa Wolyňských letopisůw o tom gsau tato: »Stojašču-že (Rostislawu) u grada, i strojušču poroky, gordjaščusja jemu, i s'twori igru pred gradom; i sraziwšjusja jemu s Woršem, i padesja koň pod nim, i wyrazi sebě plečo, i ne na dobro slučisja jemu znamenie.« U Arcybyšewa III, 12, Num. 73. — Ten Woreš — nenjli Boreš český? —

14) S těmito správami letopisůw Ruských dobře anášegj se listiny Uherské, od krále Bely IV synům téhož Filného r. 1250 dané: »Nos animadversione debita insignem patris eorum fidelitatem recensentes, et quod idem in quodam exercitu nostro in Ruscia, ab hostibus captus et diversis cruciatibus interemtus, diem miserabiliter clausit extremum« etc. Wiz Katona VI, 140. Fejér tom. IV, vol. II, pag. 66.

15) I o tom dowjdáme se z dotčené giž listiny Belowy, Laurentiowi dané, kdežto po slowjch nahore giž uwedených dokládá se: »Deinde cicatrice sui vulneris nondum obducta, cum Daniel Ruthenorum rex ad campestre proelium contra ipsum nostrum generum prodiisset, strenuitas ejusdem Magistri Laurentii, desidia obscuritatem abhorrens, in lucem prodit probitatis, et singulariter hostili se immiscens aciei, quemdam de Rusciae baronibus impulsu dejecit lanceali, quem supra-

bitvě Jaroslavské do Polska, kdež manželka geho Anna tehdaž se zdržovala; i wzaw gi odtud, vzdálil se do Uher zase.

Danielowa radost nad obdrženým wjtězstwjm udušena nenadále rozkazem Batuchanowým, aby se w ordě postavil. Nesmělť odepřiti se tomu, a šel tam, modlitbami poddaných svých sprowazen gsa, gako k gisté smrti: ale maudrým a powolným se chovánjm, i w pitj nezvyklého kumisu, znikl nešťastného tolíkerych předchůdcůw svých osuda, zjskal sobě wážnost u Tatarůw, a po 25 dnech propuštěn gest zase do zemj svých. Geho návrat dodal mu sjly a wážnosti naproti nepřátelům geho, gelikož widěti bylo, že od Tatarůw giž auplného požíwal bezpečj. Pročež i král Bela hleděl nynj smjřiti se s njm w pokogi, a poslaw k němu něgakého pana Wického, dal s njm gednati o zasnaubenj dcery swé Konstancie se Lwem, synem geho. A však teprw slawnému metropolitowi Kyrillowi Ruskému, kterýž wracege se z Konstantinopole, u krále Bely w Uhrjch se stawil, podařilo se zgednánj pokoge. Daniel přigel w létě 1250 sám se synem swým Lwem a s dotčeným metropolitau k Belowi do Zwolena, kdežto swatba ona wykonána, wěžňowé Uherštj z bitwy Jaroslavské od Daniele na swobodu propuštěni, a stálý napotom pokog mezi Romanowiči i královským dworem Uherským uzavřjn ¹⁶⁾.

dictus gener noster fecit capite detruncari. In quo conflictu cum equis saepe dicti ducis, generi nostri praedilecti, fuiset interfectus, idem M. Laurentius, solitae fidelitatis insistens fervori, vitamque jam dicti ducis praefereus vitae suae, equum, quo vehebatur, eidem duci tradidit, et se inter hostes confertissimos posuit variis periculorum fluctibus involutum; sicut praemissa supradicti ducis et multorum fidelium ac fide dignorum nobis relatio patefecit.«

16) Z uwedených nahore zpráv o bitvě Jaroslavské a pokogi Zwolenském, zwláště Uherštj děgepytci poznati mohau, gak potřebné pro Uherskau historii gest pilné a podrobné studium starých letopisůw Ruských, gmenowitě pak Wolynských (kéžby gen giž řádně wydáni byli!) O pokogi Zwolenském dosawadnj děgepisci Uherštj, k. př. Pray, Katona, Engel, Fessler a ginj, docela nic newědj; potykánj pak

Ačkoli pak letopisowé Wolynštj o wýminkách pokoge Zwolenského pro Rostislawa mlčj, a ztracená gjm bitwa také ztrátu země po sobě potáhnauti mohla: nelze předce pochybowati, že gemu pokogem tjm aspoň něgaká práwa w Haliči wrácena i něgaký kus oné země postaupen byl. Za to ručj nám netoliko titul knížete Halického, kteréhož i potom užjwati nepřestal, ale i pozdějšj data historická, která na gakékoli panowánj wdowy Rostislawowy w Haliči okolo r. 1266 ukazuj¹⁷⁾. Přechodem do Uher, Rostislaw přestal takorča býti Rusem, a u letopiscůw Ruských pomalu w zapomenutj upadl; za to stal se knížetem Uherským, a giž we wálkách hrále Bely IV s poslednjm knížetem Babenberským w Rakausjch, Fridrichem Bogowným († 1246), potřebowati se dal¹⁸⁾. Zdali wšak giž r. 1243 a potom opět r. 1247 banem celé Slawonie byl, gakož dvě Uherské listiny¹⁹⁾ to naskytugj, rozhodnauti nelze, gelikož prwnj z těch listin, aspoň co do času, podezřelá se býti widj, a w giných listinách na r. 1243—1245, též na r. 1250 a sl. ginj bánowé Slawonštj se připomjnagj²⁰⁾.

Tjm gistéjšj naproti tomu wěc gest, že gestli ne dřjwe, aspoň giž r. 1254 kníže Rostislaw byl pánem Mačewským, čili nad Mačwau (dominus de Machou), genž gest kragina w nynějšjm knížetswj Srbském na pořičj

pod Jaroslawj, známé gjm gen z Belowa diplomu, kladli Timon na r. 1240, Kornides na 1242, Pray, Engel a Fessler na r. 1243, Kátóna na r. 1246, wše z domyslu a neprawě; pád Bana Fyle (Filného) odlotil Fessler k r. 1244, a nechutným pragmatísowanjm geště omylůw přimnožil.

17) Mjnime zvláště psanj králowny Kunhuty, kteréžto w pagednánj »Uiber Formelbüchere« a t. d. co neydržjwe na swětlo wydáme, a we kterémž ona matky swé Anny prosj, aby zbožj kupci Opawskému w zemi gegj pobrané nawrátiti kázala.

18) Wiz listinu krále Bely od r. 1255, 20 Nov. in Fejér Codex diplomat. Hung. IV, vol. 2, p. 314.

19) Fejér l. c. IV, vol. 1, pagg. 284 et 454.

20) Wiz Georg. Fejér Index codicis diplom. Hung. Budae, 1830. pag. 163. 191.

Sávy ležej; a že později geště i pánem Bosenským nazýván byl (dominus de Bozna), gakož i wdowa jeho po něm ²¹⁾. Nenjt pak pochyby, že za to děkowati měl královskému tchánowi swému, kterýžto, gak se zdá, zvláštnj k němu láskau nakloněn byl. Mjstněgšjch zpráv o jeho nad Mačwau a Bosnau pánovánj nedostává se. Že pak sawěký kronikář Český, Continuator Cosmae, geg »Bulharským« knížetem nazwal: to snad ne z giné přjčiny pošlo, než že nepřestal přiznáwati se k cirkwi Řeckoslawanské, genžto w Čechách obyčegně Bulharskau pogmenowána býwala; aneb aspoň že nad národem panowal, kterýž cirkwe této »Bulharské« přjdržel se. Těžko zagisté wěřiti, žeby Čechowé byli tehďáž geště Mačwu za částku Bulharska pokládali.

Snáze byloby arci titul Bulharský w rodině Rostislawowě pochopiti, kdyby domněnj Fesslerowo ²²⁾, že gmenovaný u byzantského spisowatele Akropolity k r. 1258 »Rosos Uros« neginý, než Rostislaw náš, a Bulharský panownjk Mytzes neb Michael, téhož Rostislawa neystaršj syn byl, s prawdau obstáti mohlo. Připomjnat arci Akropolita gednau, že ten Rosos Uros byl zetěm krále Uherského; ale opakuge spolu častěgi, že byl i tchánem knížete Bulharského Michala Asěna, genž r. 1258, teprw dwadcetiletý a bezdětek gsa, umřel. I nelze mysliti, žeby Rostislaw, oženiwšj se teprw r. 1243, giž před r. 1258 byl mohl dceru za Michala Asěna wdáti, a žeby syn jeho Michael také giž r. 1258 téhož Michala Asěna sestru za manželku byl měl; nýbrž na snadě gest, že chybné to gméno »Rosos Uros« na Srbského tehďáž panugjcjho krále Stefana Uroše rozuměti se musj.

O nesnázech, kteréž při zasnaubenj dcery Rostislawowy Kunhuty s králem Českým Otakarem II r. 1261,

21) Viz Fejér Cod. dipl. tom. IV, vol. 2, pag. 218; vol. 3, pag. 210, 235.

22) Fesslers Gesch. der Ungarn, II, 599. Stritter memoriae popularum etc, II, 749 — 52. III, 696.

za příčinau gich obapolného přibuzenstw po matkách, ²³⁾ se vyskytaly, až papežem Urbanem IV odstraněny gsau, poučuge nás král Bela IV w listině dne 7 Januar. 1263 Tobiašowi proboštu Záhřebskému dané: ²⁴⁾ »Guerrantibus nobis cum rege Boemorum, — cum aliter pacari non possemus, nisi inter nos et praedictum regem Boemorum ordinassemus parentelam, dando sibi in matrimonium neptem nostram, eique matrimonio impedimenta legitima obviarent, super quibus ipsum Mag. Thobiam — ad curiam Romanam destinavimus: ipsius ministerio in impedimentis supradictis apostolicam dispensationem meruimus et pacem perpetuam regno nostro.«

Kníže Rostislaw s Uherskau Annau, pokud wědomo, čtvero djtek zplodil: dva syny, *Michala* i *Belu*, a dvě dcery, *Kunhutu* i *Griffinu* (Agrippinu?). Michael, zdá se, byl prworozencem; gelikož giž r. 1262 co samostatný panownjk (až newědomo, we které kragině) se připomjňá, we smlauwě totiž pokoge, dne 5 Dec. 1262 mezi mladým králem Štěpanem Uherským a otcem geho Belau zawřeně ²⁵⁾. I gestli tomu tak, tedy Kunhuta r. 1261, wdáwajc se za Otakara, na neyvýš teprw asi 16letá býti mohla.

Mladý král Uherský Štěpan V proti otcí swému Belowi, gak wědomo, několikráte zbranně pozdwihl se. Prwnj wálka strhla se mezi nima r. 1262; druhá hroziwši vypuknauti r. 1264, přičiněnjm papeže Urbana IV zdá se že odwrácena gest; třetj r. 1267 k welikému krwe prolitj a k několikeré porážce strany Belowy wedla; o čtwrté, kteráž r. 1270 smrtj Belowau přetržena, nedostává se

23) Otakarowa bába, králowna Konstancie, byla wlastnj sestra krále Ondřeje II Uherského, otce Belowa.

24) Fejér I. c. vol. 3, pag. 101, sq.

25) Katona I. c. pag. 368 — 70. Fejér I. c. pag. 76. Tam slibuge Štěpan w tato slowa: »Quod si in subsidium Michaelis ducis, charissimi fratris nostri, exercitum aliquem mittere nos contingat, non mittemus, nec ipsum exercitum procedere patiemur per terram carissimi patris nostri.«

nám zpráv dostatečných. Při prvním zbaření, zdá se, že mladý kníže Michael Rostislawič sestřenci svému, králi Štěpanovi, nakládal, kdežto matka jeho Anna, otec svému vždy věrná, ale s dítkami často ve sváru žijící, i v Čechách pomoci pro krále Belu pohledávala. Mámeť za to, že nejiná příčina, než potřeba pomoci, pohnula ji v létě r. 1262 utéci se k velikomocnému zeti svému králi Otakarovi II. Nacházíme ji tu v Praze dne 15. Jul. 1262, kdežto v listině královny Kunhuty Vyšehradskému kostelu dané za svědkyni takto se uvodí: »venerabilis mater nostra, Domina Anna de Galatia, de Machow et de Rodna.« Že pak opravdu téhož léta ze zemí Otakarových Českých i Rakauských wogsko králi Belowi ku pomoci přispělo, vysvitá z následujícího slibu krále Štěpanowa, v dotčené již smlouvě pokogné dne 5. Dec. 1262 učiněného: »repromittibus sibi (totiž králi Belowi), Teutonicos, Sclavos ad ducatum Sclavoniae pertinentes, et Bohemos, quos in praesentiarum habet vel habuerit in futurum, non sollicitare, allicere, rogare vel rogari facere, ut ad nos veniant« etc.

Přijmij »de Rodna,« kteréž Kunhuta královna matce své připsuge, wztahuge se bezpochyby na banské město téhož gména, kteréžto w sewerovýchodním Sedmihradsku, mezi Karpatskými odhořji, až podnes známé gest, a r. 1241 při vpádu Tatarském welice utrpělo. M. Rogerius, genž záhubu země Uherské skrze Tatary tehdaž spáchau, co svědek očitý, věrně a živě popsal, o tom městě toto praví²⁶⁾: »Rex Cadan, inter Rusciam et Comaniam per silvas trium dierum habens iter sive viam, pervenit ad divitem Rudanam, inter magnos montes positam Teutonicorum villam, regis argentifodinam, in qua morabatur innumera populi multitudo« etc. Zdá se tedy, že r. 1262

26) In Schwandtneri Script. rer. Hungaricarum I, 302. Srown. Chron. Austral. ap. Freher-Struve I, 457. Též nařoře w pogeďnánj tomo k r. 1238 wýpis z letopisůw Wolyňských, kdež ta bání omylem Rodka sluge.

kragina ta Rudenská od krále Bely rodině Rostislawowě w moc dána byla; i snad to byla země ta, nad kterauž, dle nohoře uwedených slow, mladý kníže Rostislawič panowal.

Auplné tagenj a zamlčenj gména Rostislawowa při wšech udalostech od r. 1260 do 1264 zběhlých, a gmenowitě při oněch rozmjškách Uherského domu králowského r. 1262, ne bez důvodu domysliti se dáwa, že giž ta léta na žiwě owšem nebyl, ačkoli teprw r. 1264 co nebožtjk, a sice w těch bullách se připomíná, kterýmiž papež Urban IV »nobili mulieri Agnae (sic) viduae, ducissae Galitiae, de Bosna et de Mazo dominae, ac nobilibus viris Michaeli et Bele natis ejusdem« wšecky gegich země potwrzuga, a ge w ochranu swau přigjmá²⁷⁾. Kdy ale umřel, dosawad nebylo lze se dowěděti.

Že kníže Michael Rostislawič, staršj bratr králowny Kunhuty, geště okolo r. 1268 na žiwě byl, poznáwa se z několika psanj Kunhutinych, w nichž u krále Štěpana i u králowen Uherských Marje a Alžběty za něho se přimlauwala, aby geho, w podezřenj padlého, nepronásledowali, ale laskawě opět k sobě přigali, an prý gim nad giné wěrným býti chce²⁸⁾. Z pozděgšjch let giž žádné o něm zpráwy se nedostáwa.

Mladšj bratr, Bela Rostislawič, panowal po otcí swém na Mačwě, snad až do r. 1272. Důkazem na to gsau následugjcj slowa krále Bely IV, w listině dne 9 Apr. 1269 dané²⁹⁾: »Cum nos pro contumacia, ac propter devastationem terrae de Macho, in auxilium carissimi nepotis nostri Belae ducis, contra Vueros regem Serviae nostrum exercitum destinassemus, fidelis juvenis noster Michael, filius Petri de genere Chak, in conflictu ipsius regis contra oppositam aciem fortiter dimicavit, lethale

27) Srown. Fejér l. c. vol. 3, pag. 210 a 236. Italienische Reise (ode mne r. 1838 wydanau) pag. 40.

28) Wydáváme tato psanj w dotčeném giž pagednánj: Uiber Formelbücher a t. d.

29) Fejér cod. dipl. l. c. vol. 3, pag. 490 sq.

vulnus excipiens laudabiliter proeliando, sicut etiam per carissimum ducem Belam nobis constitit, ut idem Michael in ipsa area certaminis duos barones, videlicet generum ejusdem Wros et filium magistri tavarnicorum suorum captivasset, quos cum armis militaribus et dextrariis valentibus nobis praesentavit; quorum veritas et notitia per carissimam filiam nostram Annam ducissam, et carissimum nepotem nostrum Belam, ducem de Macho, nobis fuit revelata etc. Z kterýchto slov také o válce, gemu ku pomoci od Uhrůw proti Srbskému králi Uroši wedené, dowjdáme se.

Král Bela IV na smrtelné posteli, když geště proti synowi swému wálčil, manželku a djtky i všecy wěrné swé Českému králi Otakarowi II poraučel, aby po smrti geho ge w ochranu swau přigal ³⁰⁾. Když tedy umřel († 3 Mai 1270), tu negen mnozj páni Uherštj, a kněžna Anna Halická, do Čech se utekli, ale také všecy klenoty řjše Uherské, swatau korunu, meč a t. d. s sebau přivezli a králi Otakarowi schowatí dali ³¹⁾. Gaké z toho potom rozbroge a wálky powstaly, w historii České obšjrně wypisuge se ³²⁾, aniž toho zde opakowati slušj. Mezi uteklými oněmi pány byl také Gindřich hrabě Kysecký, genž i po obnoweném pokogi nedůwěřugjc se králi Štěpanowi, w Čechách raděgi zůstal, a oženíw se tu s dcerau pana Smila z Lichtenburka, napotom, gakož se zdálo, docela Českým pánem státi se chtěl. Ale když brzy potom, po smrti také krále Štěpana Uherského († 1 Aug. 1272), neywětšj někdy w Uhřjch nepřitel geho, Gilgj hrabě neboli župan Prešpurský, také k Otakarowi

30) Na důkaz gest o tom psanj téhož krále Bely k Otakarowi w témž pagednánj Uiber Formelbücher etc.

31) »De insigniis regalibus, corona videlicet; gladio monili, sella, scutellis et aliis clenodis ac thesauro, delatis per D. Annam in regnum Boemiae« — teč gest we smlauwě pokoge dne 3 Jul. 1271 mezi králi Otakarem a Štěpanem zawřené.

32) Gesch. von Böhmen, II, 1, 210 sl.

se utekl a čest i ochranu nalezl: týž hrabě Gindřich takowau proto zlobau a mstiwostj proti králi Českému a rodině geho zahořel, že ušed podtagj opět do Uher, a zgednaw sobě zvláštnj milost owdowělé králowny Alžběty, negen Uhry hned proti Čechům bauřiti počal, ale w osobnj hádce s knížetem Belau, bratrem Kunhutiným, geg na ostrowě Dunagském u Budjna zabil a na kusy růzsekal, takže kněžny Uherské samy s welikým pláčem andy geho ku pohřbu zbjraly. Ukrutný tento skutek, kterýmž rod Rostislawůw po meči, gak se zdá, dokonce wyhynul ³³⁾, (neboť o knížeti Michaelowi nikde wjce zmjny nenj), dal přjčinu k nowé krvawé wálce mezi Čechy a Uhry r. 1273, o kteréžto w historii České široká řeč gest.

Mladěj sestra králowny Kunhuty, Griffina gménem, wdána byla za Polského knížete Leška Černého, kterýž po smrti Boleslawa Stydliwého († 1279) stal se wéwodau a pánem Krakowským, a r. 1289 umřel. Z historie Polské wědomo gest, že při wzniklých po smrti Gindřicha IV o wéwodstwj Krakowské rozepřech dědických, kněžna Griffina neysnažněgi přjčinila se o to, že synowec gegj, král Wáclaw II Český, r. 1291 panstwj nad Krakowem a Sudomirj dosáhl. Z pramenůw pak Českých dowjdáme se, že pozděgi do Prahy přestěhowala se, a tu geště r. 1300—1303 mladau králownu Českau Alžbětu čili Reyčku, krále Wáclawa II druhau manželku wychowáwala ³⁴⁾. A to gest poslednj zpráwa, kteraúz o rodu knížete Rostislawa Michalowiče Halického wůbec naleznauti se nám podařilo.

33) Aspoň mýlj se *Karamzin*, prawě (Istor. gosudarstwa Rossijskago tom. IV, str. 38,) že dot synowej jeho (Rostislawa), Bely i Michaila, pošli hercogi Machowskije i Bosnijskijee, neboť takowýchto knjzat potom ani nebylo. *Strahl* (Gesch. d. russ. Staates, II, 50) následowal chyby *Karamsinow*y.

34) *Chron. Aulae reg. ap. Dobner V, 137: Per tres annos illustri dominae Griffinae, materterae regis, quondam ducissae Krakoviae, illam tradidit educandam.*

Rodoslowné knihy Ruské gmenugj sice také bratry Rostislawowy mladšj, kteřjž po smrti otce gegich knížete Michala Wsewolodowiče († r. 1246) w údělch swých př panowali: Roman we Brjansku, Mstislaw we Karačewě, Simeon w Gluchowě, a Giřj w Toruse³⁵⁾; a o stoletj pozděj (r. 1375) vyskytugj se owšem w historii Ruské knížata, genž za potomky onoho Michala Wsewolodowiče se wydáwagj³⁶⁾; ale my giž prawdy neb neprawdy w této wěci dále skaumati nebudeme, gelikož takowé skaumánj pro naši historii nebyloby k žádné platnosti wjce. Nám dosti gest, podařiloli se oznámiti kragany naše s rodem někdy pro Čechy, Uhry i Poláky na čas dosti důležitým, a gim posawad téměř owšem neznámým.

35) Karamzin I. c. IV, 37, 38, a we Priměťanjch str. 21, 22.

36) Wis u Arcybyšewa III, 123, num. 879, kdezto z knih rodoslowných se uwodj, že př od onoho knížete Černigowského, Michala Wsewolodowiče, pošli Gluchowštj, Nowosilštj, Belewštj, Odejewštj, Boratynštj, Karačewštj, Torusštj, Obolenštj a ginj.

III.

Cesta po halické a uherské Rusi.

Sdělená w listech od J. F. H. ku příteli do L.

(Dokončení.)

L i s t 8.

Wygezd z Mukačowa; šwabský wozka; porownánj hospodářstw Šwába s hospodářstwjm Rusjna; Wuhwar; kněz Lučkaj; uherský hrabě; maďarský starožitnj a spisowatel; segjij se s přítelēm; obraz wolenj Wice-Lšpána w K . . . ; maďarský gazyk.

Z Wuhwaru (Ungwähr) dne 13. srpna 1839.

Milý Příteli!

Na své cestě potkávám lidi vždy giného plemena, tak že opět giná pozorovánj činiti mohu, a tjm se mi gaksi ukládá bezděky porownánj rozmanitých národů, co obýwagj w kragině uherské. Tenkrátě byl wozka, gegž mi Žid faktor obgednal, Šwáb ze *Žosfjowa (Sophiendorf)*, německé osady za Mukačowem při silnici k Chustu ležjcej. S njm tedy wygždjm z *Mukačowa*; cwálagj tři mocnj koňowé w chōmautech, tak že w brzce geště před *Dawidkowem (Davidháza)* pět prázdných šwabských fūr dohánjme, které zároveň s mým Šwábem do Wuhwaru gely, nakládati tam obilj. Přes *Rokošino (Rakos)* dogždjme do *Seredného*, an se wečer bljžj. Můg wozka tedy umlauwá se s druhými Šwáby, aby se přenocowalo bljzko *Seredného* u známého gim spolukmenowce, neboť tmawá noc giž nastáwala, a začjnalo k tomu dobře poprcháwati. Zageło tedy šest fūr do dlauhého a auzkého dworu; slezl gsem s wožu, a wstaupil do chalupy dřewěné, hlinau oblené a wybjlené. W sjni na ohništi oheň planul, a nad njm na řetjzku kotljk wisel, komjn byl přjmo nahoru

wyweden; po obau stranách předsjně gizby, dosti gasně wybjlené, ale obě bez podlahy, w nich lawice a stůl, postel s peřinami a poduškami, pak police, to bylo: wšecho, co gsem spatřil; obrazu ani gednoho, neboť byla to rodina ewangelická. Přišli i mogi Šwábowé tlumem do gizby, a rozwěšugjce swé zmoklé čuhy, mleli swým německým nářečjm; ale uměgj též i po rusjnsku, a teremtetugj tak po maďarsku, gak rozenj Maďari. Na to gedem wyzuw boty, w mokrých šarawarech pod peřinu wlezl, a za njm druhý. Wesměs ale musjm upřjmně powěděti, že gsem newiděl tu proslawenau německau čistotu; snad se zmaďarila; a pec tak byla špinawá, gak řjdko. Předce ruská bába, pomyslił gsem sobě, aspoň pec wždy čisto držj, neboť w ohledu čistoty w chalupě, rozličně to přicházj; lawice, stoly, police mygj a drhnau se owšem gen ke konci masopustu, před každým postem a před welkými swátky; tehdy se giž i hrnky wypařugj ano i w ohni wypalugj, aby nic masného w nich nebylo; ale pec, ta se každodenně po uwařenj obědu neb wečeře bjlaw hljnkau potjrá, aby sazj nebylo znáti. Porownáwage zřjzenj přjbytku a hospodářstwj německého osadnjka s kragowcem Rusjnem (gako w Haliějch), wždy welký rozdjl gsem nacházel. Chalupy šwábské we wsi stawěny gsau do rowné ulice; dvě okna wycházegj na ulici, dvěře ale na dlauhý auzký dworec, při němžto gest štěpnička; chalupa Rusjna ale stogj w pozadj širokého dworce, dvěře musegj wycházeti k gihu, a gedno okno k východu, nad njmž w chalupě wždy swatý obrázek wisj, a před njm, gestli w domě gsau děwčata, zahrádka s kwjtjm. Tento kaut bljzko toho obrázku zwe se *pokutjm*, a gest to čestné mjsto w celé chalupě, kam ušazugj kněze neb giné wzácné hosti. Za pohanstwj museli tu domácj būžkové mjsto swé mji. U Šwába stogj hospodářská stawenj w gedné řadě, tak že se z dworu twořj dlauhá ulice, a neyzáze stogj welká stodola. Rusjnuw dworec gest okulacen, woznice, stáge, chljwky atd. wše do kola stogj, gak to národnj pjseň po-

pisuge: *jeho dworoček, ta gak wínoček*; stodola ale ležj zwlašť. U Šwába na samém dwore gest gáma, do njž ze stáge a obory gícha stýká, a kam on často z chlěwu mrwa kydá; Rusjnowá obora zasloněná gest plotem neb chljwky, a tam nacházj se podobná gáma, mrwa ale wywážj se wždy přjmo na pole. U každého Šwába nagdeš studni we dwore, w rusjnských dědinách k gedné studni někdy půl wsi chodj, a negednau tomu hospodáři, na gehož gruntě studně se nacházj, celau zahradu neb lauku pošlapagj, a předce nesmj tomu brániti, ani si stěžowati, neboť neslušj se, wody a ohně komu nepřáti. Připomj-nám sobě, gak gednau geda s chlapcem přes šwábskou osadu w Haličjch, ten spatřiw na dwore každého hospodáře studni, welice se diwil. Gá ho poučowal, že to u Němců giž takowý pěkný pořádek, a gak to dobře, že každý má swau vlastnj výhodu: *»Hde tam, panyću, od-wece mi chlapec, to wže takij narod łukawyj, ščo jeden druhomu i wody źaluje«* — (co tam, paniči, to giž takowý skrbliwý národ, že geden druhému i wody dáti lituge). Šwábské wsi táhnau se do délky, a působj gednu dlauhau ulici; rusjnské wjce gsau w hromadě (rozumj se na rownách). Šwábské polnosti táhnau se od chalupy a zahrady w rowné nepřetržené čáře; Rusjni ale magj po wšech stranách osady rozptýlené grunty (gak se řjká, we třech neb čtyrech rukau), a to, zdá se, pro uwarowánj křiwdy a nesprawedlnosti, aby geden úrodných, druhý špatných gruntů nedostal. Šwáb když osedne na pustině, běře se zhurta do wysekawánj lesa, wytřjbenj pařezu a keřů, tak že za několik let ohromné hauštiny w čistá pole se obracegj; Rusjn zase powolně postupuge, napřed porážj stromy wjce z hospodářské potřeby, dělá seno, wypásá, slowem ponechává wše wjce přjrodě, gakoby mu ljto bylo, násilně ničiti, ano wždy rád wypěstuge si kausek lesu neb hauštj na hág, kde by mohl wčelnici neb salaš sobě zřj-diti. Když Šwábowi urodj se owoce, to ge buď prodá před dozránjm, aneb sám opatruge, aby na něm škody

neměl, ano i vlastním dětem pochutnati nedá; za to však časem hotové penězky schová. Na Rusi ale, jak gsem se opět nyní přesvědčil v Mukačowě, cesta z města do kláštera samými sady vede; všickni tamtudy chodí, a když gsem já do kláštera se ubjrage, ěazdowi slovo dal, aby mně prodal trochu sliw, on mne do chalupy wegjí prosil, a chlapce poslal, který plnu mjsku pěkných šwestek načesal. Sgedl gsem ěich několik, zbytek ale na nalehání ěazdy s sebau wzal; a když se ptám, co gsem dlužen, nic nechtěl přigmauti. Položm na stóle několik kreycarů, on ale jako tĵm obražen, wtiskl mně ge w ruku, řka: *„Bůh by mnia pokarav, keľ by ja da što wziav,—keľ pan Bůh zarodyv, to bude i nam, i ditem i išče prodastsja dobrym ljudem“* ¹⁾. Rusjn ěj třikrát za den, Šwáb čtyřikrát; Rusjn ěj ráno *oběd*, než na robotu wyěde, o poledni drží *poľudenek* w poli (chleba se solj, ěesnekem neb sýrem), a weějr nawrátiw se domu *weěři*; Šwáb po rannĵm snĵdanĵ, na poledne, a kdyby jak neyďále bylo, musj s pole domu na oběd ějtí; potom nazpět na pole se wrátiw, ěj tam swaěinu, a přicházĵ zas domu, ějsti weěři. Šwáb wůbec hned z počátku při osazování práwem před utiškováním obwarovaný, swé hospodářstwĵ pořádně a sawstawně wěsti může; Rusjn ale, pánowé wůli poruěenĵ, hospodářĵ jak mu okoliěnosti dowolugj. Šwáb oře, seěe, sbĵrá tenkrát, když ge ěas, a když chce, Rusjn ale, když od panské roboty wolný ěest; musj oběěgně drĵwe o pána se starati, než na swoge pomysliti může, a pracuge pro sebe negednau w noci při měsĵci. Šwáb nagjmá ěině lidi k pomoci do práce, a platĵ hotowými penězmĵ, zwláště k mláěenj ěĵmž se nerád mozolĵ; Rusjn ale buď sám pracuge, anebo na žně zaprošuge sausedy a hosti,

1) U Maďarůw ěinĵ obyěě. Tam, jak slyšĵm, ěestli se urodĵ wĵno, tak že se na polo zadarmo prodává, to Maďari wyťahugj sudy ze sklepůw na silnici, a kaěďého ěastugj. Mimogedaucĵ neb mimochodĵĵ museĵĵ státi: *Anebo pig, anebo se big!* křĵĵ podnapilĵ Maďari, a ostatek wĵna do strauhy wypaušĵěĵĵ.

gež za uočiněnou úsluhu častuge. Šwáb sobě každou neděli do hospody zagde, a s přátely hláwu si nabijg; Rusjna we žnjch w hospodě nespatriš ale za to na podzim, když wšecko sklidil a na nowo posil, tehdy celý týden i dvě neděle u Žida pige, anebo doma, zvláště když se nahodj gaka swatba, křestiny, pauf at. d., to nesmjrně mnoho heyřj, až pokud se nezpamatuge, a opět nezabeře do práce. Předce když mezi Rusjny náruživý pigák rok, dvě léta neb po celý žiwot pjti se zařekne, nezláme přísahy. — Tuto maš mé porownánj, gak mi na mysl přišlo. Čerpal gsem ge wjce ze swého pozorovánj Rusjnůw a Šwábůw w Haličjch, ale i zdegšj magj welmi mnoho podobnosti, kromě toho, že zdegšj Šwáb žiwěgšj letōry gest, náhlēgšj ke swáru a pranicí, gak wůbec wšickni obywatelé Uherské země něco od *maľarské prudkosti a zlostliwosti* přigali; wygma gediných Rusjnůw, kteřj gak Čaplowiō práwem napsal, neyméně magj smělōst (*courage*), t. g. negsau tak bauřliwj, swárliwj, zlostliwj, gak ginj. Geště Ti musjm k porownánj se Šwábem dodati, že když ruská matka ráno a wečer dětem otčenáš odřikáwati káže, zde u Šwába, kde gsem nocował, Hanzl a Michl *Einmaleins* opakowati museli, než se položili spát, a ráno, než dostali snjdanj.

Ránek byl přjgemný, když gsme mjgeli wse *Soľotwinu*, *Htyboku*, *Drawci* (*Darocz*) a *Laz*, a k *Wukwaru* se blížili, který se nám ukázal z boku s černawými zděmi zámku. Pole byla ožiwená, pracowitý lid wšude se obáněl, — wůkol zněly zpěwy, tu w konopj, tam w kukuřici, onde w trávě, — zwěstugj oni pautnjkowi, že se nacházj w lúně zpěwawého lidu Slowanského. Přes dřewěný most na řece *Wuhu* (*Ungh*) wgel gsem do stoličného města *Wukwaru* (maď. *Unghvár*). Ulice dosti široké, dlážené, domy kamenné, w řadách stogjcj, krámy pořádné; slowem, město ukazuge se znamenitěgšjm wšech, co gsem gich až potud w té zemi widěl. Ano znamenal gsem, že se tu giž i gakýsi přepych w šatech progewuge, wyššj tón zde

swé panowánj rozprostjrá, při čemž i maďarismus se přikrádá. Přigew do města toho, nejdůležitějšj záležitostj mau bylo, nawštjwiti kněze *Lučkaje*, faráře u zdejšj řecko-unické katedrály, spisowatele slowanské mluwnice a rusjnských kázanj. ²⁾ Nesmjrně se těšil, když gsem mu powěděł záměr swého putowánj, a dodal, že od času, co ho prof. Kucharský nawštjwil, giž deset let minulo, a nikdo do té zanedbané kráginy nezabledk. Mnoho nowého mně powěděł o zdejšjm okolj, zvláště o lidu a geho nářečj, a mně nawzájem mnoho podobných otázek dáwal. »Starožitných památek, listin, starých rukopisůw zde nemáš,« powěděł ten cūhodný muž, neboť on sám pořádal konsistornj archiw, a nad 14. wěk nic starjšho nenalezl. Ukazowal mně gednu listinu z počátku 17. wěku, t. g. geňě před sgadnocenjm cirkwe s Řijmem, které tu, péčj *Isaie* Archimandrity Trapezuntského, a *Josefa Kamillis*, biskupa Sebastopolského (in partibus a později skutečného Mukačowského), od papeže na prowincionálnj sbor do *Zborowa* (*Zboró* w žaryské stol.) poslaných, r. 1690 zawedeno bylo. Biskup psal se w oné listině: *Episkop Mukačowski, Unhawarskij, Prjašowski, Makowski* ³⁾ i *wseja Rusy Ukorskija*. Tato dieceza byla welmi weliká, teprwé cisar František I. (1816) udělal z nj dvě, Prešowskau a Welko-Wáradskau, kterážto poslednj poneywjce Walachy obshuge, gako řecko-unická dieceza Fogařašská w Sedmihradech. Ukazowal mně ten učený muž swůg děgepis Mukačowské diecezy w rukopisu, s njmž též děgepis národa w nj osedlého auzeu spogen gest. Twrdil, ačkoliw mu nestáwá pjsemajch památek, genžby starodáwnost zdejšjch Slawo-Rusjnuw dokazowaly, že ti to geau prwotnjmi těchto stran obywateli, *aborigines*. Ostatně žalowal

2) Grammatica linguae Slavo-Ruthenae seu Vetero-Slavicae. Budae 1828. 8. Cerkownyja Besidy. V Budymi 1831. 8. 2 djly.

3) *Makowica* gest hrad, nynj w zřjcenincáh ležjcej nedaleko Zborowa, od něhož celý ghotár sowe se *Makowa*.

na obojetnost a newljnost vlastních kraganů, v nich on chtěl wzbuzowati lásku k vlastnjmu gazyku; chtěl literaturu z hnaného lethargu podněsti, měl záměr wydávati časopis w ruském gazyku; ale nebylo možnosti. Nemáš tu daleko široko ani knihárně, a rukopisy byly třeba až do Pešti zaslati; pomoc a podpora odkud; přitom poznal negosm tu newětšij přewracenosť u wzdělanějšich kraganů, ale i záwisť a nepřijetí mezi swými a cizjmi (on byl kandidatem na biskupskau stořici, ale nepřátelé domedli mu zameziti cestu). Tak tedy w hořké nočuti ode wěho upustil. I koho by neomrzeli, neusauřili podobný osud w neyupřjmnějšim podnikánj pro swé newdělčné kragany? Ukazowal dále sbjrkj národajch písnj a vlastnj, půweday i přeložené básně w mateřském gazyku. Gasi to okamžitě wylowy wladistwě duše pod rozkošným wlastným nebem, poněwadž Lučkaj, skončiw theologií we Wjdní, po několik let kaplanem byl u wěwody Ludwjka z Lukky (s rodiny Bourbonců), kterýž měl obzwláštnj zájbenj w slowanském obřadu, a gemž také swá ruská kázanj wěnowal. Dowěděl-gosm se, že turgess biskupský seminář a bohosłowecké učenj pro ugodnocení Rusjny, w němžto se dwa předměty, pastorálka a katechizika w národnjm t. g. slaworusjanském nářečj přednášej (ne tak, jako we Lwowě a Přemyšlu, kde se ty předměty Rusjům, w gedné kollegi s žjmsko-katolickými psakučaji, w polákém gazyku podáwaj).

Naši dalšj rozmluwu přetrhlo zastlepanj na dwěse. Na slovo: »Szabad!« (dowoleno) wstoupil mladý čłowěk w attila-roku, s ostruhami, wauisiskami a licavcy, které mu twář pod bradou objhaly; na šiji měl čornohedwabný šál se zlatými šaborky. Byl to mladý hrabě S**. Po uklonách něco dlouho rozprávěli w maďarském gazyku; kněz Lučkaj představil mne jako zahraničného literatora, a pán »gróf« prohodil na mne několik otázek. Odcházege wzał mne s sebou, a slibowal mně ukazati mnoho zagjmaujých wěcj z »nacionálnj« literatury. Šel gosm tedy

do jeho obydlí. Potřeba byla gen wegju, dále se mi heď poznati, že se nachájm u literatora vlastence, Wukol po stěnách obrazy, a všeco po husarsku wystrojeno, swědé barwy, červené a modré, a gednoho wazy hroznějš než druhého. Pán hrabě předstawił pořádkem slawné muže Maďary, wšechny krále, wůdce, ano i Arpáda, Gyulu a Almusa. Poznamenal gsem při tom, že ti poslednj gen útwwy obraznosti něgakého majře býti se zdagj. Uchowey Bože, odporowal pán hrabě, wšech těchto obrázůw originály nacházegj se w národnjm museum w Pešti, kde též zbraně, oděwy a jiné ostatky Almusa, Arpáda a jiných složeny gsau. Dáležito, pomyslel gsem sebě, gestli prawda. Dále ukazowal mi pán hrabě swau knihownu národnjch děl, všeco nowe plody, básně, drámy, romány, almanachy, pyšně ozdobené, s rytinami welmi krásnými, časopisy a ročnjky, všeco na welmi pěkném papjře sličně tištěno, a podlé zdánj pána hraběte arcidjla, klasická, nesmrtelná djla. Poptáwal se dále pán hrabě na staw sewernjch států, na gích wzdělanost, welikost, obyčegj a t. d., z čeho gsem poznal, že učěnj hrabě welmi chybně předstawanj o těch zemjch má, a w zeměpisu sotwa tolik zběhlosti, co žáh w prwnj grammatikálnj třjdě, ačkoliw cestowal po Němcjch, ano i w Paříži, Londýně a Řimě byl. Chtěl gsem odejti, ale pán hrabě sadřel mne na oběd u saba, mlawě, že budu mjt přjležitost, poznatj gedneho z nejwětajch učěnjch literaturůw a zpytatelůw maďarského dějepisu. Sotwa to promluwil, rozleťegj se s welikým třáskem dwěře, a wstúpil njaký, tlustý člověk s nažedwělým welikým wausem, nageženau čupryna, w cifrowaném (žmurečky pojšwaném) uherském špenckeru, w spodkách aukých, do uherských, zlatým šnurkem obšitých bot s ostruhami. Zastřěběl s Szolgájt (služebnj), a hodil swau sobolowau čepici s čerwným akaamitowým dazem na sedátko (sofu); — potom začal probíratj nowiny čili časopisy, a eotí strašně gazykem třepal. Pán hrabě

představil mne, ale onen nřzký třusták (v něm gsem měl poznati onoho slawného literatora) neslyšel, čili nechtěl slyšeti, a teprw za druhým oslownjm sotwa na mne swýma slawnýma očima pohlednauti račil. Přišel čas obědu, zwáno k stolů, k němuž mimo již známé osoby, zasedly panj hraběnka, dvě panenky a gaky si mládenec w červeném atilla-roku, s dlouhými na plece spadagjojmí wlasý, malými wausiský a pýřjm po bradě. Dámy mluwily nejwice po francauzsku s podiwným maďarským názwukem, a že pán hrabě byl hrozně zwědawý, dáwal mně strašně mnoho otázek; ale geště zwědawějš ukázaly se dámy, a obsypávaly mne hez ostánj mnohem směšnějšjmí a pikantnějšjmí otázkami, než pán hrabě, a gč wšecká ta rozumowánj, falešné úwahy, podiwné otázky musel rozlušťowati, rozwarzowati, wyswětlowati a wykládati. Zatjm onen literator byl u welmi zlém rozmaru, že se čizjm gazykem mluwj, djwal se toliko do swého takře a geď, aneho někdy widličkau swé šedivé wausy podosał. Řeknu mezi jiným, že gsem pozorowal, že německý ganyk w uherské zemi welice gešt rozšřten, ano že u wětšj tšjdy panuge, a mnozj rozenj Maďari gjm howořj. Na to onen nemluwný literator gako oparen, hodj widličkau na stůl, až tšjce poskočila, a na zem spadla. *„Hund belte deutsch; kein wóhr! Maďjar spricht deutsch!“* zkrřknul a pohledl na mne falešně, na celém těle zlostj se třesa. Wšickni se zamřčeli, a gč bych se byl dal do rozpustělého smjohu, ale zakryw se šátkem, gakož pokřiženjm gsem ho udusił w sobě. Pán hrabě chtěl mně pomoci, a zaďal mu připomjnati, že gsem elizinec, a méně zdegšjch okoličnosť wědomý, zaďež by mně to promioauti měl. Tu literator něco mjrnějš, ale wždy geště w rozdrážďenosti řekl: *„Soll er sich nit drein mischen, wenn er nie weiss.“* Po tom nastaupila dlouhá přestávka. Panj hraběnka zase gi přetřhla nowau otázkau na mne, a howor se ožiwil, o starožitných národech, o gich wzďělanosti atd. Musela to býti woda na mlyn slawného literatora;

wypiw několik sklenic wina, a to jako prawý Maďar wstanece, čistého, ne s woda u mješného; guk dwuzij, wygasił čelo, obrátil se ke mně, a slawným hlasem mluwiti začal: zdali gá o tom co wim, že stáť Egyptčané, Feničané, Hellenové, Partové: byli Maďari, a že po maďarsku mluwili. Boge se, odporowati tomu, toliko weliké podiwenj nad tou mowostj gsem gowil. On se usmál, jako přemaudrý kantor nad podiwenjím zwědawého žáka. Tu tedy mně začjné wypočítawati wšecky kraginy a národy, které náležej ke koruně Maďarské, t. g. kraginy, w kterých wyše wzpomenuj národowé panowali, dále kraginy, gichž Aulla s Huny (t. g. Maďary) wydobyli, neopustiw i Sáry, Lotryaky a Wláchy, w nichž Maďari bogowali, a kraginy, kudy Almás wědł Maďary do zaslibené země Panonie. W zápálu swém zahrnuw tento swět Maďarského panstwí swau učenau fantasij, s národnau hrдостj se mne zeptá, zdali kdy na swětě tak welikého mocnástwí bylo? ... Bezé wšj pochrybnosti — nikdy! A wšech těch kragin můj maďarská korona opět nabyti, genom se geště potřebuge secelniti, to gest, národnj gazyk maďarský zawěsti, a to wšudy po různorodých prowincijch, tak we školách, w úřadech, jako též i w domácnostě, aby wšickni gednjm maďarským gazykem mluwili, gednjm duchem oddýchali, z téhož gazyka gednu oswětu čerpali; a pak wywolj sobě Maďari *Kiráľ-Maďara*, směle swětu wognu wypowědj, a wšecky ty kraginy, k nimž oni *neopravedliwýgj* pretensie majj, názpět odeherau. — Na wšech twářch malowalo se gakési patriotické nadšenj, a gáze své strany nechtěl překaziti tu božskau chwjli. Zamysliw se trochu literator, opět ke mně mluwj: že gestli se chci o tom všem dowěděti, abych čelł maďarské historiky a zpytatele starožitnostj, tam že se mi teprwá nowý swět otowře: staré maďarské historie wyswětloge prý děje celého starého swěta; přitácel mi mnoho dějepiscůw, genž mi ale z paměti wypadli, kromě gednoho,

Horváth Istvána 4), prof. maď. literatury w Pěšti, kterého náš literátor velmi často zpomínal, a svým kolegům nazýval. Powýdal mně: že všechno, co sem snad až do toho času čtil, aneb co potud wjm, nic neznamena, došla za nic nestojí; že já potud nic newjm, a na věky nic věděti ani uměti nebudu, dokud se po maďarsku nenaučím a maďarské spisowatele čtati nebudu. — S hlubokým mlčením musel jsem to pro mne velmi neživné ponaučení přigmuti, neboť nebezpečno bylo učeň nebo starožitnjka dráždit: při tom jsem byl rád, že se od obědu wstalo, a já od podobných *danceri* uvolněn byl. Ale nebylo na tom dosti ještě, začala se hádka z příčiny zpomjanky o náboženských wyznáních. Powídám, že Maďaři, chwála Bohu, nyní předce všickni gsau křesťané: *»Is nít wahr*, okřikl se na mne s obyčejným hněvem literátor, *kein wahr Madjar is Krist, alles Katholik*. Dále z toho thema rozpočala se rozepře: já dokazowať, že kalwinské wyznání jest také křesťanské, i chtěl jsem ho poučiti o počátkách kalwinismu a původu *Jana Chauvina* čili *Kalwina*; on mi však přímo odpjral, že to není prawda, že to hádka, *Kabejn byl Maďarew*, a kalwinská wjra jest *maďarská wjra* (Magyar hit); k tomu i dodal, že kdybych mu mohl dokázati, že Kalwin nebyl Maďarem, a kalwinská wjra že není maďarská, on by se gj dnes odřekl, a za njm všickni dobří vlastenci. Wida zápal

4) Štěpán Horváth patří u Maďarů skutečně za největšího starožitnjka. Odsílám na jeho: *Rozprawy o počátkách Maďarského národu*, na německý jazyk přeložené w *Majlathowé historii Maďarůw*, díl IV. Tam se možná dowěděti, že p. Horváth 300,000 (pozor! třikrát sto tisíc!) swazkůw přečetl, které o Maďarech gednají, a z nich zagistě to wyčerpal, že větší částka slavných národů w starožitnosti byli Maďaři. Nalezá se tam půwodnj a toho způsobu gednání maďarské filologůw, a výklad citátůw z klasiků řeckých a římských, ze sw. písma a sw. Otcůw, všechno na dokázání starobylosti rozšířenosti a sláwy národu Maďarského.

s urputnost literatora, přestal gsem se hádati, a na potvrzenj geho argumentůw wzał mne p. hrabě za rameno, a odwedl mne do wedlejšího pokoge, ukazuge na obraz podepsaný: *Joannes Calvinus*, po maďarsku wystrogený s hroznými wausy, cifrowanými spodkami gako u hajdaka, w botech se špičkami wzůru ohnutými, a ohromnými ostruhami — i ptal se p. hrabě, zdali gešte newějšm že byl Maďarem? Musel gsem mlčeti a poddati se, ne tak pro ten obraz, gako pro maďarského literatora, který mně na krku seděl a do uěj teremtetował. Na to w krátce rozlaučil gsem se s domem wzácným, w kterém tolik zagimawého gsem widěl, a gešte wjce slyšel. —

Chtěl gsem wčera ten list skončiti, a na poštu dáti, tu z nenadánj wystaupj náhodau můg: dówný přítel M... do mého příbytku, který práwě přes Wuhwár přegjáděl. Gá w radosti tak nenadálého potkánj s drabým přítelem odložil gsem list strasau, a zapomněl gsem naň při wzájemných a důwěrných otázkách a rozmlawách. Dostaneš ho snad o několik dnj pozděgi; za to chci Ti ale wynahraditi obrazem ze zdejší kraginy, kdybych ho gen dowedl tak okresliti, gak mač to můg přítel, očitý swědek, odmalował. — Bylo to w stolčeném městě K... , dnem před wolenjm *Wico-Ispána*. Mnoho magnatůw do města se sgelo, wšudy po ulicjch prošmykugj se koleasy, pestrobarewnj hajduci sem tam chodj, hospody gsau nabitě, wywážegj se neřády, zamjtagj se ulice, w celém městě weliká čionost panuge, a wšecker gen o wolenj mluwj. Ale to nenj gešte nic. Druhého dne ráno bylo wygjtí za městské rohatky: tam na poli okolo hospody stogj dumy lidu, po celém okolj rozléhá se křik a hulákánj. W newětšj tjsni Čikáni hrugj, a wšecker, co nohy cjtj, staré, mladé, žediwé a lysé, wšecker nohami potrhuge, skáče, ostruhami a šawlemi břinká, opodał stogj několik sudů wjma, okolo nich hajduci splnými kofliky, každého ochotně častugj, křičjce: *„Éivat báró K**!“* (gměno kandi-

data na Wice-Išpanstwj. Nedaleko zas plápolá: oheň, okolo něho se rozmanitj lidé oháněj, geděn na rožnā pečení obracj, druhj slaninu škwařj, třetj cosi na páňwi peče, a hrnkůw, koflíkůw wůkol množstwj stogj, chleby hrnčadami ležj, kdo chce, ten bere, krágg; bá nedostí na tom; tam stranau pod stánem řeznj stáhuje kůži s prwě zabitého wola, a okolo něho pjštj tučný wepř pod nožem podnapilého towaryše. — Tu celý tłum k silnici se walj, muzikanti napřed: gedau dwa žebřiaowé wozy, šest ohromnýoh wolů ge táhne, a we wozech sami *Nemeštwé* (šlechta); ten na prawo, onen na lewo z wozu wychýlenj, ten bez čepice, tam tomu šawle z wozu wisj a po zemi se wleče, ten se třpytj w čerweném dolmaně se stýjbrnými knoflíky, onen hlawau ležj na spodě wozu, a nohy opřel wzhůru o ramena giného, ten w korduanowých čizmách, onen w gedné botě a w druhé bačkoře; všickni s ostruhami, všickni se šawlemi, i kdyby gen na pro wázku wisela, všickni bratřj *Nemeš emberak*, wtagj se, ljbagg, a z plácho hrdla wšestj: *Vivat bárů z K**!* Nedlauko na to přiletěl na koni hajduk, a ukloniw se zdwo žile zwal ge k wolenj. Swřeskem a vykřikowánjm, které i ludbu ohlušilo, hnul se celý tábor k městu, a za njm pobybowaly se sudy s wjnem na wozjkách od hajdukůw tažených. Přjwal ten wyústil se ulicj na náměstj, kdež giž před tjm množstwj lidu stálo, a od naprotěggj strany přitáhl druhj podobný tábor opilé šlechty, strana hraběte M** druhého kandidáta. Na balkon stoličného domu wystaupili bohatě wystrogenj magnáti, a nynj obě strany začaly se překřikowati wywoláwánjm swých patronůw, obau kandidátůw. Tu s gedné strany wysadili vysokého notariusa na ramena dwau hajduků, a dali mu do ruky k hoři přilepený praporec, na němž ohromným písmem psáno bylo: *Vivat bárů K. . .!* Strana hraběte M. nápodobně učinila, a Nemešowé té strany začali ted ukrutuě wolať: *Vivat gróf M. . .!* Na to gešě silněgi řwala strana baronowa. Magnati s balkonu gen se djwali, gak se tłumy

Nemešůw wrěly, kypěly, a gak mořské wlny bauřily; a bylo znáti, gak wždy silněgěj hřmot pro barona se zmáhal, zrůstal, gak protiwnjky oblušowal; widěti bylo w tom chaosu, gak se hádali, ano mjsty i za wlasý tahali, až naposled mağnati widjce znamenitau přewahu barona K. zatleskali w dlaně, a gednohlasně zwolali: *Vivat báró K!* Strana hraběcj umkla, schowala své heslo, a slěwala se pomalu s protiwnjky, kteřj opanowawše póle, z celého hrdla po ulicích řwali, a konečně po hospodách se ztrčeli. Pán baron K. . . ukázal se po maďarsku: dal hostinu celému městu; w třinácti hostincjch mohl kažď na učet nowého *Wice-Ispána* gjsťi a pjti, co a mnoho-li gen chtěl, od páté hodiny wečjr až do geděnácté w noci a notariusowé pauze zapisowati měli, co kdo ztrawil. Šlechta weselila se až do rána, a na tom se slawně wolenj skončilo.

Přjtel můj nemálo mně tež rozpówjdal o nowých pokrocjch maďarismu, o slawných kowárnách maďarského gazyka, z kterých se každého měsice po 200, 300, 400 nowokntých slow du weřegných časopisů zaslja, gež patrioti s horliwostí nazpaměť se učj atd. Gedine na posawidnj cizj *virtus* nemožné přj nagjti slowo, a powjda se, že na geho wynalezenj bdměna wysazena bude.

Leč giž dosti té pochautky, aby se nezhrusila. Kottějm swůg list, neboť gusťe dnes na dalšj cestu wydati se hodlám. Nepůgdů giž do Prešowa, Lewoče a tam dále, a gest mi welice ljto, že mně okoličnosti nedowolugj nawitjwiti poctiwých Slowaků, čjm bych Té byl zagistě nejwjce potěšil. Na ten čas giž nemožno; nespattjím obrowských Tater, neboť přjmo na půlnoc odtud do Hallice spěchati budu.

Twůg atd.

L i s t 9.

Další cesta z Wuhwaru; národní pověst o Bohadiwě; Zemnáská stolice; statarium; přechod do Haliče; Beskyd; Lisko; Dobromiř; Přemysl.

Z Přemyslu dne 26. srpna 1839.

Milý Příteli!

Mine již půl druhého měsíce, co jsem se na swau paul. vypravil; prohlédl jsem w tom čase gihovýchodnj cjp Haliče, přestaupil wrcholek Černé hory, a spustiw se s druhé strany dolů; změřil jsem nohama Šafarjkwau *terram incognitam*, opodál Karpátů až do Wuhwaru, a na sewer konečně se obrátiw, před několika dněmi do Přemysla jsem dorazil. Tu máš celý přehled mého cestowánj; nynj odpocjwám po ustawičné potůlce po neschodných kraginách, unawen, ztrmácen, zpocen a zanedbán; w myšlénkách wznášj se přede mnau ta různotwárná řada widěných wěcj, porownáwám rozmanité zkušenosti, a sám sebe wyptáwám, gaký mně z toho prospěch wyplynul, wykonaw tuto dosti těžkau úlohu? O zagisté ne takowj, gaký jsem sobě před wygezdem malowal; nesebral jsem tolik ovoce, gakého mi slibowala klamliwá naděge! Čas a okoličnošti nedaly mně na mjstě déle přebýwati, proto má pozorowánj nemohau nic giného býti, než mimoletná, okamžitá. Gednak mám tolik upokogenj a užitku z toho, že jsem na vlastnj oči widěl, uskutečnil a na mjstě takowých wěcj zkusil, gakých se w žádné knize dotud nedočteš; badal jsem národ, geho žiwobyt, gazyk u samého zřjdlu; ozjral jsem se z bljzka po kragině tak staré a důležitě, a předce w učeném swětě gen pod názwem *terra incognita* slynaucj, do které učený skaupozwuký Warsawský professor Kucharský gen zahljdl, a sotwa tolik swětu powěděl, že gi odkryl. Při tom sebral jsem něco národnjch pjsnj, podánj, powěr atd. Přigew zde do Přemysla, také něco pro sebe jsem našel, ale, než k tomu přistaupjm, musjm Ti geště daljšj přjběhy mé cesty opo-

wěděti, abych nepřetrhawal pásmo wo swém obyčejném popisowánj.

W úterý 13. srpna vyšel gsem z *Wukawra* po silnici k sewern, na rusjské wésnice *Domanici* (maď. *Dömank*), *Onykwowce* (*Onyk(w)ci*, maď. *Alaketz*), *Nawykaw* (*Nawykien*) a *Kamenici* (maď. *Kemencze*), gehž wšecky nad *Wukaw* (*Ung*), ležj. Předce ale znamenal gsem, že musěj byti mezi nimi osady maďarské, které velký wplyw i na gazyk i na národnj obyčej magj. Okolo *Kamenic* strměgj na příkrém pahorku z bukowého lesa zřjeceniny něgakeho zámku. Čtěl gsem ge nawšijwiti, ale *Wuk* tak byl sownodněn, že těžko bylo přabroditi se na druhau stranu, a člunku ku přewezení zde nĕmá. Tedy gsem toho nĕpahgedině gsem se lidj we wsi ptáti mohl, co o tom zámku wědj. Rozpowjďali mně, že tam za dáwných časů žila *Bohandiwa* čili *Pohandiwa*, která měla podobu půl koutě a půl ženštiny, a byla welkau nágezdnici, že swým wogskem na wsi a města napadala, a wšerko plenila a páčila; a tak že to dlouhý čas prowáděla, až se z celé kragisty sebraly hromady, zámek stekly, dobyly a wšerky gehy obywatelě wyhubily; sama *Bohandiwa*, ale widaje, že giš se neuchránj, skočila se zdi swěho zámku do řeky, a na kamenech roztrjštila hlava. Co národ w té polohagečné powěsti ukrýwá, zdali ženo něgakeho z přetepentůw magnatůw, anebo snad něgakau druhau ukrutnici Alžbětu Bátorownu, zůstawugi budoucnosti k zodpowjdánj. W *Perečénach* přenocowaw, obrátil gsem kraky swé dále na *Zariča*, pak opustiw bitau dráhu, na wyhod se zatačegj, na *Remat* (*Turja*, *Remete*), *Dobrynici* (maď. *Dutrinios*), *Mirču*, *Malce*, *Bereznoje*, kde řeky *Lubija* a *Ljuta* do *Wuhu* splýwagj, končěně na *Wolikoje Bereznoje*, za kterauž wesnicj do *Zemueuské stolice* (maď. *Zemplén*, rus. *Zemne*) gsem přestaupil. Nic mae znamenitého nepotkalo; ptáwal gsem se obyčejně na cestu *Busjnuw*, od *Beskyda* sem do rowin na wydělek gdaunjců, a gednau mi gedn w diwném slowensko-rusjském nářečj odpowěděl: »Ne-

hajte sja; mladýj pan, de náč harud bynaj; tem wy ja nyja-
kych zbuynykuw, můžete bezpeční všitku krajinu sokočiti; a
za druhú tem sja pytajte, to wam dycky ukáže dobrýj čło-
wik. W Zemnenské stolici hned w prwnj wsi Ulyč něčo
nowého gsem widěl. Docházego ke wsi, spatřil gsem ta-
bulku na slaupě, a mysljm sobě: tu předce giný pořádek,
uspoř. na tabulkách stogj, gaka wś, stolice atd., čeho
potud ani w stoličnyh městech nebylo. Přistaupjm blže,
na tabulce gest namalowaná dýmka a podpis: *Мнѣ
сзубадъ попѣзни* (zde není dovoleno kouření). Ale dále stogj
slaup glný, s tabulkau ke wsi obrácený; postaupjm blže;
na černě tabulce namalowaný gest Slovák we zdegjtm
krogi s hřebenem we wlasch, na šibenici wisjčj, a pode-
psáno: *Старикъ*. Pro Bůh! mysljm sobě, co to zna-
mená w té zemi, gegjž representanti tolik o liberalismu
disputujčj? . . . Dowěděl gsem se později, že se po-
dobné obrázky po wśech wesnicjch Zemnenské, Šaryské
a Aba-Ujwarské stolice nalezaj, a to od času, když za
dnů cholery sedláci proti panům powstali, a hromadně
po wśech chodjče, dwory pálih a plenili, a wśe, co nebylo
sedlákým, mučili a vraždili. Powjda se, že to tehdy hrozné
wěci se daly; rozpásaný lid nezná hranic polisty a ukrut-
nosti. Po utlačení toh powstání wěseli po wśech, koho
gen potkali s kosau neb sekerau, a zeschlé mrtwoly obě-
šeneůw do dnešnjho času w njšjch kraginách wisěj.
Kdo byl ale chycen w cizj wsi, neb na koho gen někake
podezření padlo, do wězení dán byl. Celé obce byly
tam zamknuty, a powjda se, že ge tam bili, katowali, do
horkých komor wsázeli, kde po tři dni nic pji a genom
bledě gju dostali, a gině podobné ukrutné muky gim
činili; čemu těžko wěřiti; ale lid to tak hlásá a wěř! . . .
Přenocowaw we wsi Zboju, za uherskau pohraničnau
wsj Nowoselys, přešel gsem přes Besydu do prwnj bulcké
wsj Wiclynu. Následowaly wśe Strubišče, Prystip, Zabrata,
Šerbanowka, Smilnyk a Ryjpeda (pol. *Rzepedz*); dále mě-
stěčko Lisko. Besydem nazýwá se celé pásmo hor,

táhnuj se od nápadu k východu, a dělíj krag Jaschkyt a Sanocký od uherské stolice Zemnenské a Šaryské, ůpi od tak zvané *Kraginy*. Gest to meynižj: pásmo Karpatů, wudy w něm přibytky lidské: wsi i pole, zaséť gečmenem, owacm a pohankam přiléhajj k samým wrcholům Beskydu, gak a uherské, tak halické strany. Zde neuwidj tu diwokost přjrody, ani nádherné wyhljdy, leasj paušť, špičatých, žulowými skálami wystawených wrchů kůw, gak wokol Černé hory. Beskydský hřbet ůli čerem bukowým lesem gest porostlý, a na tom čerem lesem wysekaná hraničnj linie, při njě seiti gen mezi malinami wyskytugj zhněninny čardáků a dřowěných záseků z času cholery, které komunikaci zastawili a toho nemilého besta od uherské země odwrátiti měly; ale ony ehulera tak málo zadržely, gak někdy podobné záseky od krale Belj proti nápadu tatarského Betur-chána udělané Tatary zastawily. Lid po obau stranách gest testjř ruský, gakoby pokračowánj Werchowińcůw; mnoho má zvláštnjho w krogi, geště wjše w gazyku. Gedipé zde pozorogome w nářetj rusjnskem polykaj neb vyhazowánj samohlásek, např. *trě, wrch, p'n, d'n*, potom skrácejj slowesa *nečm, mječ, nashoču*, a wedlé rusjnského *holowa, drowka*, slyšjme zhuště českoslowanské *hlawa, dřawa* atd. Halický Rusjnj w tom okolj gest zámožnj, obchod wodausj, gak geem a Werchowinoci powěděli, gest mnoho *soljysku* t. g. od pamoké roboty wolných hospodářů, ano i šlechtj, a co mne asjwjše diwilo, wšickni magj nepřemožitelné pazenj za Beskyd, t. g. do Uter. Tam ehodj na wydělek na jarmarky a pautě, co djtem ukazuge, že odtamtud pobázajj. Potwrzuge to ta okoličnost, že Rusjnj gen w samých horách obýwajj, začjnajjce od řeky *Popradu* k východu, wjše polských městeček *Gorybowa, Zmigrodu, Dukly* k *Rymanowu*, od kterého pōslednjho teprwě hraničnau linii rusjnského obywatelstwa od polského k seweru k ústj *Wiatoky* do *Sěnu* táhnauti musjme. — *Lisko*, eliatrné městečko nad *Sěnem*, mělo někdy zámek možné ruské rodiny *Kmitin*,

kteřý se nyní obnawugb, a na polský palacjk dle nowého způsobu přetwořuge. *Dobromil* gest pořádné město na cisařské silnici, má kamenný monastýr Basiliánůw na wyšině, a zřjeceniny zámku Herburtůw na wrcholku vysoké hory. Štěstj, že gsem do Přemysla geště před tou welkau bauřj dogel, která přes tři dni a noci daleko wůkol tak hrozně řádila, že nebylo možná někam wygiti. Řeky *Sán* a *Wiar* (*Wilhor*) nesmjrně se rozwodaily, celé Přemyslské předměstj *Wolice* pod wodau stogj, a widěti gen střechy cchalup a wrcholky stromů. Škody gsau saramné, zewšad přicházegj nowiny, tam že to celé wesnice pobauralo, ta obilj s polj zabralo, mosty strhalo, a wšelikau komunikaci zastawilo. Kdybych nebyl tak pospěchal, mohla mne ta tuče na Beskydě překwapiti, a tehdáž newjm, gakby se mi bylo wedlo.

Přemysl (*Peremysl*) gest gedno z nejstarších měst w Halických, aspoň časněgi než které jiné t. g. již w 10. stoletj w dějepisu spomjnané, ležj nad *Sánem*, bylo někdy stolicj údělného knížetstwj ruského w 11. a 12. wěku, sjdlo statných knížat Wołodara a Wladimjřka, pozděgi s knížetstwjm halickým spogeno, a za Romana Mstislawiče, knížete Wladimjřského s Wolyněm w gedno tělo slaudeno, dočekalo se w 14. stoletj stegného osudu s celau Halickj to gest, dostalo se w moc Kazimjra W. krále polského. Nynj náležj ke znamenitěgým městům w Halických, gest sjdlem kragského úřadu, má lyceum (t. g. filosofické a theologické učení), gymnasium, dvě biskupské stolice, římsko-katolickau a řecko-unickau, římsko-katolický semjňář atd. Geho neyznamenitěgěj ozdoba gest krytý most na *Sánu*. Nad městem na pahorku stogj geště zřjeceniny zámku, ale morně bys w nich chtěl poznáwati zámek starých knížat ruských; zdě gsau nowěgěj, rowně gakq ony, genž někdy město co bradba otáčely. Z wěku ruského panowanj nemá tu ani té neymeněj památky: kamenná bjrkew, w nž se hrobky domácjeh knížat nacházely, teprwé nedáwno w předešlém stoletj byla rozebrána, a z toho

samého stawiwa a na tom samém místě postawen byl nynějšj katedrálnj kustel římsko-katolický. Nachází se tu také tiskárna, kde se kromě elementárnjch ruských knížek také liturgické starosłowanské tisknau, gmaž se čistota a správnost tisku přiznati musj. Wychází tu též gediný duchownj časopis w Haliči w polském gazyku *Przyjaciół chrześcijańskiej prawdy*. Nynějšj ruský biskup *Jan Snihurský*, ctihodný staraušek, mnoho se o oswjcenj swého lidu stará. Geho péčj založena byla knihtiskárna, on učinil fundaci na wydržowanj chudých chlapců ruských, kteří, všemi potřebami opatřeni, u katedrálnj cirkwe w rusjnském, starosłowanském, polském a německém gazyku se cwičj, liturgickému zpěwu a počátečným zásadám w počtách, zeměpisu a logice se přiučugj, vzděláwagjce se takto na *duky* (kostelnj zpěwáky) a wesnické učitele. Dostatkem učitelůw zmizj časem nedostatek wesnických škol. On se postaral a přimluwil u vlády, že se zřjčila stolice cirkewno-słowanského gazyka na Přemyském lyceum, ojm se ani Lwowská uniwersita pochwaliti nemůže. On podporuge a pomáhá usjccm učenj se mládeže, a dodává gj chuti do práce k pozdwižanij literatury vlastenské. Šlechetaj ten muž darował swau četnau knihownu diecesálnj knihowně, a zamýšlj wněgnowati gi učiniti. Na týž chwalitebný záměr měl také prelát kapitoly ruské, *Lawroskýj*, dokt. fil. a theol., člen mnoh. uč. spol. atd., swau knihownu darowati. Ten učený muž s neunawenau péčj po swág celý život, s welkým nákladem knihy sbjral, tak že nynj gehu knihowna 30.000 swazků přesahuge; má mnohá wzácná djla, prwotisky, zwláště słowanské, a bohatau zásobu rukopisů cirkewno-słowanských a ruských. Zagistě každý z celé duše přáti musj, aby tento šlechetaj, a pro naše kragasy tak přespečný amysl co nejdřjwe w skutek uweden býti mohl!

W několik dnech mne u sebe uwidjš, protož odpust, že tak málo pjsi; gsem geště celý schwácený swau panuj, nohy bolj, a řemen od mé huculské *dziebenky*

(taký), kterakž 'grem' wje: než mēsjo: zdwikał, próżezal mi oděw a otlačil ramenu, až púchyťe na nich wykoóily! W přemyslu: zatjm pilně wyhlédáwam, co by mně w mých prácích bylo k něgake potřebě.

Na shledání! Twógiatś.

IV.

Powstání a nynější stav swobodného státu Texasu.

Od Jakuba Malého.

(S mapkau.)

Ú w o d.

Amerika gest vlast všeho podiwného, gestli na ní okem Ewropským hédjme, a gako obywatelé gegi naši protinožci gsau, tak i skoro všecky jiné srownalostí, gakým w Ewropě gsme úwykli, tam zwrácené nacházjme. A přédce, gelikož tu zagistě zárodek gest k welikým věcem, němalsu zaujmawost magj' wšecky změny, tam se děgje, pro toho, kdo následky gegich ceniti umj, gakkoli často až ke směšnosti skrowně gsau prostředky, kterými se wykonáwagj. Gedna z takowych změn gest oddržení se od Mexika kraginy, Texas nazwané, kteráto nynj samostatný, swobodný stát působj. Giny paměti hodný ukáz w Americe gest rychlost, s kterau se pralesy a pustiny we wzdelanau půdu a lidnatá města mēnj. Obogj, gak skrownost a nepatrnost prostředků k docu lenj weliké a důležitě věci, tak i rychlost rozkwetu, w plně mjre pozorowati můžetne při pranowé historii republiky Texasské, kterau zde we wšj stručnosti otepášetwu swému podáwáme, mjinje se mu tjm wje za-

vděčiti, an posud největší část Evropského občanstva o sběhu této paměti hodné věci pro vzdálenost iwan důkladně záměsti nemá.

Prameny, z kterých jsme vážili, jsou při novosti té věci na větším díle noviny a jiné časopisy, jako: *Augsburské všeobecné noviny*, *Revue du XIX. Siècle*, *American Review*, *Ausland*, *Magazin für Literatur des Auslands*, *Blätter aus der Gegenwart* a.g. Ležej též před námi kniha, *Entstehungsgeschichte und gegenwärtiger Zustand des neuen unabhängigen amerikanischen Staates Texas*. Im Lande selbst gesammelt von G. B. Scherpf. Augsburg 1841, jejížto statistická část nám dobře posloužila, historická však napsána stranně, z části i velmi povrchně psána jest. Zevrubnějšj známost všech zápletek, ježž přjdinau a původem byly powstánj toho nového státu, čerpali jsme ze spisu powěstného Amerického publicisty Williama E. Channinga: *A letter to the Hon. Henry Clay, on the annexation of Texas to the United States*. Boston, 1837, jehož před sebou máme exemplář s vlastnoručně na kragi poznamenanými opravami samého spisowatele. Přehlednj mapa na konci nakreslena jest podlé dwau map w Scherpfowě spisu.

Rozsáhlost a powaha země.

Ustanowiti přjasně hranice této nové republiky posud možná není, an, negaunc ještě uznána od Mexika, nemá naproti tomu státu žádných ustanowených a od něho uznáných mezej. Ležj pak kragina ta na sewerujm pobježj záliwu Mexického mezi řekami Rio Grande a Sabine, z nichžte onano děljgi od Mexických států Konehuily a Tamaulipas, tato hranice činj proti Louisianě. Na sewer děljgi řeky Red river a Arkansas od Spogejných obcj. Rozkládá se tedy země tato mezi 26. a 69.° sewernj šířky a 94. a 105.° délky od Greenwiche, a délka pobježj geho obnášj 500 Anglických mil.

Ponebj náležj spjše k mjrnému nežli k horkému, a jest asi to samé, jako w dolegjch Wlašjch. Řeky nikdy

nezamrzaj, a' geu w neyseweruégšjeh kraginách pokrý-
waj se wáimě stogaté wody na málo dnj tenkau korau
ledowau. Od pobřežj, genž gest docela rovně, wysta-
puje půda: wády wyše k sewěru, až k ušm pohorjím,
z nichž prýštj se neywětšj řeky té kraginy. Hognost weli-
kých i menšjeh řek, genž wesměs wtekajj do zálíwu Me-
zického, činj zemj k obchodu welmi polohodnatě, k čemuž
i máno dobrých přjstawů nemálo přispjwá. Země gest
zdrawá, a nenj příkladu, aby se tam, gako na Západo-
indických ostrowech, žlutá zimnice rodila, ačkoli 1839:
obgewila se w některých přjmořských městech, kamž
prý z Nowého Orleansu přinešena byla.

Co se aurodnosti týče, rodj Texas wšecky plodiny
giznjho ponehý, kukufice a bawlina dařj se skoro bez
lidského přičiněnj a we střednj části roste neypětněgšj
pšenice. Žito a wjno roste na přemnohých místech planě.
Kromě tobo oplýwá země cukrem, tabákem, indiěm,
reyžj, oliwami a wškerým giznjm owocem. Pro dobytek
nacházj se wšude neywýborněgšj pastwa. Dubowé, maru-
šowé a dipřišowé lesy chowajj hognost wysoké i nyzké
zvěřě a diwoké drůbeže, mezi gíjnými i būwolů, diwo-
kých konj a krut. I nesčjslné roge diwokých wčel skry-
wajj se w nich, gegichžto med gest přewýborný, a po-
hled na kwětnatě niwy Texaské každého přeswědčiti
májj, že gest to prawá země wčelařstwj. Měky gsau plné
wšelikých ryb, a některé mesau s sebau zlatý pjsek. Za
Španielské wlády dobýwalo se w hognosti stříbro; zlato
a měd leckde w ryzosti se nacházegj, i ostatnjoh kowů
nenj nedostatek; ačkoli posawád pro nedostatek lidských
ruk se nedobýwajj. Nalezát se i wyborné kamenné uhlj;
pěkný mramor a sůl, a w hořegšjím Texasu hognost mi-
nerálnjeh wodu. Z toho patrno, že Texas gest gedna z neykrásněgšjeh
a neyaurodněgšjeh zemj na swětě; odkudž prý i gnepo gbaj
pocházj. Wyprawuge se totiž o Komančských Indiátech,
geuž w západnjeh kraginách obýwajj a potomky býti se

pravý jedného ze šlechtických kmenů Mexických, který vždy nejbližší byl osoby mocnější, že po dobytí Mexika od Španělů, když tímto podrobili se nechťce raději zemi se vystěhovali a do těchto kragin přišli, vůdce gegich pohledna s výšin horních na nynější gegich vlast v nadšení zvolal: «Texas! Texas!» což podnes v Indiánském jazyku ráz znamená.

První osady a stavy před odtržením.

Za Španělského panování byla tato pohraniční kragina Mexika docela pustá, a políčka Španělské vlády zabráňovala všickém se zde usazování, aby měla přirozenou hradbu proti rostající moci Sjednocených obcí, která by vtrhnutí do země znesnadňovala. Geďné v západní části Texasu naležaly se Španělské osady okolo měst Bozaru, Goliadu a Balie, a ve východní kragině Nacogdochesu wogenské stanoviště. Celá ta nesmírná kragina nacházela se v přirozeném stavu, cizincům zapovídalo se zdržovati se v Texasu, ano i cestování bylo to pro mnohá nebezpečností neschůdné a obtížné. Teprve v nejpřednější době upaustili Španělští ministralové od této přísnosti.

Mexickou revolucí nastala změna. Texas byl s kraginami Koshula a Tamulipas v jeden stát, jakož to den federativní republiky Mexické spogen, a geťkož rovnalosti Mexika k Sjednoceným obcím byly se změny, počal kongres obráceli zřetel svůj na osazení té kraginy. Geť dříve pod Španělskými místokráli byly se přistěhovali mnohé rodiny z jižních kragin Sjednocených obcí, z Louisiany a Missisipi do Texasu, nedbaje na zapovědi, a v nejpěknějších kraginách o své ugmě se usadily. Byliť to nejvíce lidé onoho druhu, jaký v Evropě neznámý gest, a gen na posledních koncích Americké civilizace, na západních hranicích Sjednocených obcí se nacházej, a genž má něco od osadníka, něco od myslivce, něco od karbanjka a něco

od laupějníka a vraha. To byl právní zárodek obyvatelstva Texasského, v němž posavad podobný žívlivý převahu mají. Ale teprve válka a neodvislost Mexika seznámila Sewero-americké dobrodruhy s tímto Eldoradem, an tauto kraginou chodily dowozy se Sgednocných obcí, genž bogugcej strany zásobami zaopatřovaly, ano i mnohé roty dobrovolníků, spěchagjejch na pomoc Mexičanům.

Giž roku 1821 byl gistý Sewero-Američan, Mogáž Austin geště od Španielské vlády splnomocněn, přivést do země 300 rodin, kterýmžto za skrownau cenu vykázaný byly znamenité kusy půdy. Tito osadníci měli ale býti wesměs katolíci, a museli se zavázati, že děti své Španielskému gazyku wyučí. Za wywedenj toho bylo Austinowi od vlády powoleno pět procentů té půdy, která se osadníkům rozdala, k dědičnému držení. On však newykonal svůj aumysl, an geště téhož roku umřel následkem swjzelů, na cestách swých skrze pustiny přetrpěných. Syn geho, plukownj Austin, wstoupil w šlepege otcowy, a r. 1824 dal si od nové republikánské vlády své udělenj půdy potvrditi. Aby pak osazování tjm rychlegi se dalo, uznawjala Mexická vláda i s mnohými ginými osobami podobné smlauwy, dadauc jim práwo, určený kus země mezi nové osadníky rozdělovati. Osadníci požíwali kromě desjtiletého oswobození od danj mnoho giných swobod a wýhod, a usazování se w Texasu bylo wšjm způsobem usnadněno. W té mjře trwaly věci několik let; osadníků přibýwalo, a gakoli Mexiko měščanskými wálkami rozdwogeno bylo, požíwal Texas pro wzdálenost swau hlubokého pokoje, a poskytoval autočistiě všem stranám bez rozdjlu.

Tento pak staw nemohl dlauhého trwání mjeti, powážjme-li na gedné straně vládu slabau, nesgednocnau, a na druhé přibýwagcej odpolu lotrowské obywatelstwo. Pro wadálenost kraginy od sjdla vlády a roztraušenost i řjdkost obywatelstwa nebylo možná, přjasně bdjti nad

wykonáwáním wýměněk, s kterými osadnjci do země přijmání byli, a pakli kdy vláda přestaupenj gegich kárati chtěla, vznikly z toho newole, swáry, ba zgewný odpor. Toho příkladem gest pozdwiženj Edwardowo, genž, když mu Mexická vláda z dobrých příčin odňala prwe udělenau půdu, s Indiany a ginými nespokogenci se spolčiw weřegný odbog způsobil, až konečně přinucen byl zem opustiti, nenalezago u osadnjků té podpory, gaké se byl nadál.

Tjmtó prwnjm zbrogným odporem pozorna učiněna, musela Mexická vláda k tomu hleděti, aby se na budoucnost podobné wýgwy předešly, [pročež zponenáhla pod rozličnými zámjnkami posílala wogenská oddělenj do Texasu, kteréž tam w hlawnějšjch mjstech co posádky zůstala. Že nescházelo třenic mezi wogáky a osadnjky, snadno sobě pomysliti, neboť ani gedni ani druzj nebyli mjrné a pokogné powahy, wogsko ustawičnými měšťanskými wálkami k bezkárnosti přiwedeno, a osadnjci z wětšjho djlu dobrodruhowé a uprchlj ze sausednjch zemj dlužnjci a zločinci. Nicméně ani to nebylo by k zgewnému odbogi wedlo, an lepiš částka osadnjků byla při wládě, kdyby nebyly giné příčiny přistaupily.

Příčiny odtrženj se Texasu od Mexika.

Gak mile Mexická vláda počala Texas osazowati, stala se tato kragina i hned předmětem spekulací pro Sewero-Američany, která se ne wždycky držela w práwnjch mezích, gakž to nic diwného nenju národu, gehož poctiwost newelmi dobře gest powěstna. Obywatelé sausednjch, otroky držjcejch států, powážowali to za wjtanau přjležitost, otewřjti zde tržiště pro otroky, a snad gim i dále naděge switala, žeby Texas, zalidněný Sewero-Americkými osadnjky, přistaupenjm někdy k Sgednocným obějm wáhu gegich politickau proti půlnočnjm státům, genž otroky nedržjce uwolněnj gegich žádagj, rozmnožil. K tomu byla půda w Texasu welmi laciná, au-

rodnost země usnadňovala gegj vzdělávání, a osadníci požívali od vlády tolik swobod, že osazení se v Texasu největší zisk slibovalo. Pročež byla veliká poptávka o zakupy Texanské půdy.

Gak již swrchu powěděno, bylo osazováním svěřeno osobám, s nimiž Mexická vláda na to smlauwu uzavřela, w kteréžto se ony, tak nazwanj *empresariowé* zavázaly, gistý kus země w určitém čase ustanoweným počtem rodin pod gistými výminkami osaditi, začož gim vláda auplně vlastinctwí gistého audělu půdy postaupila. Tito empresariowé málo na to se ohlíželi, zdali osoby, kterým půdu prodawagj, wolni gsau vyplati výminky od vlády wysazené, pakli gen wydali zakupnjch listů na tolik půdy, co gim smlauwu svěřeno bylo. Při veliké té poptávce po Texasské půdě nemohlo ginák býti, než že mnohý zakupnj list swůg ginému za zvýšený penjz postaupil, tak že w brzce powstal w nich živý obchod gako w státnjch papjrech. Shon po zakupnjch listech byl tak veliký, že gak prawj *North American Review* (July 1836), všeco, co na papjře pěkně wypadalo, beze všeho považowáno bylo za udělenj půdy w Texasu. I sestupowaly se celé společnosti spekulantů, gegichž působenj tak daleko sáhalo, že z nich gedna na zákonodárstwu Koahuilském, ke kterémuž státu Texas přídělen byl, to wymohla, by gj proti zřegmým zákonům Mexickým wjce než 100 □ zeměpisných mil půdy za 20 neb. 3000 dolarů prodáno bylo, kterýchžto sto mil w rukau oněch spekulantů w auplný tisjcz wzrostlo, a tak prodawána půda od lidj, genž neměli práwa gi prodawati, a kupowána od lidj, genž neměli práwa gi kupowati. Když se pak vláda Mexická o prodegi tom dowěděla, netoliko za neplatný geg prohlásila, nobrž i zákonodárnj senát Koahuilský a ředitelé, gménem Viesca, ssadila. Kam mělo wěsti takowé bezpráwnj a podwodné šantročenj? Gen samostatnost Texasu mohla zabrániti, by nebyly miliony ztraceny w šegdjřském obchodu; gen neodwislá

wláda Texasská mohla potvrditi všechna ta bezprávnj udělenj a zakaupenj půdy, i byloť uzavřeno, odtrhnauti Texas od Mexika.

Nowé osadnjky k nespokogenosti swěsti bylo snadno. Mnozj byli sjmě gegj giž s sebau přinesli, a gelikož při prodáwanj půdy nebledělo se na ony wýmjnky, pod kterými Mexická vláda osazowánj připauštěla a z nichž nypředněgšj bylo katolické náboženstw: museli owšem ů, genž proti oněm wýmjnám w Texasu se usadili, brzo přjčinu k nespokogenosti nabyti. Ginowěrci nemsěli stawěti žádné chrámy ani modlitebnice, a přistěhowalci ze Sgednocených obcj pohřešowali swá domácj ustanowenj, Anglickau řeč při auřadech, přjseznj saudy a g.

K tomu přistaupil r. 1829 onen dekret Guerrerůw, presidenta Mexické vlády, genž všechny otroky w Mexiku za uwolněné prohlásil. Texasštj osadnjci, předstjragjce že tjm do práw gegich sáhnuto, zadali proti němu swá předstawenj, a zatjm všemi způsoby obcházelj zákon. Otroci byli gako dřjwe do země přiwáděni, pod zástěrau osobnjho pronagetj na sto let. Proti tomu zpauzel se zákonodárský senát Koahuilský, a Texasštj, magjce w senátu menšinu, počali na to mysliti, aby zvláštnj stát pro sebe působili. Zatjm odwolala Mexická vláda na prosbu osadnjků dekret onen ohledem na Texas, ale brzo na to, r. 1830 wydala nowý zákon, genž dalšj se osazowánj Sewero-Američanů w Texasu zapowjdal. Že w tom vláda Mexická maudře gednala, nedagjc se nespokogeným osadanjkům sesilowati, nenj pochybnosti, nelze však se též diwiti, že zákon ten nespokogenost osadnjků dowršil, z nichž mnozj rodiny swé w Sgednocených obcejch byli zanechali, a na brzké s nimi spogenj žádostiwě čekali. I proti tomu zákonu byl odpor kladen, a vláda neodwolala geg sice, ale platnost gehu na gistau lhůtu odložila.

Zatjm se byl w Mexiku w čelo vlády postavil Bustamante, a strana centralistická slawila wjtězštwj nad

foederální konstitucij od r. 1824. Centrálnj vláda Mexická považowala gednotliwé státy za pauhé provincie, z čehož nové newole a boge wzešly, až Santa Anna w čelo foederalistů se postavil. W tu právě dobu stalo se ono swrchu zmjnéne ssazenj senátu a ředitele Koa-huilského, brzo na to začala se w Texasu wogenská moc mjeiti do municipálnjho zřízenj, a komandant Anahuacký dal několik nespokogonych osadnjků zatknauti, kteréžto zatknutj podnět zawdalo k prwnjmu weřegněmu se protiwenj.

Bog Texasu o samostatnost.

Roku 1832, w kterém osadnjci neyprwé zbraně se chopili, byly w Texasu následugcj Mexické posádky: w Nacogdochesu 500 mužů, w Bexaru 250, w Goliadu 118, w Anahuaku 150, w Galvestonu 30, we Velasku 100, a Teraně 40, we Victorii 30, w Tenoxtitlanu 40 mužů. Celý Texas měl 20,000 obywatelů, když se w bog pustil se státem, genž gich 9,000,000 počjtal. Ta samá srowna-lost, gako asi Pražská předměstj proti zemi České!

Na ono zatknutj shromáždil se něgaký počet ozbro-gených osadnjků před Anahuakem, a žádal propuštěnj zatčených. Komandant, netraufage si wzdorowati, sljbil vyplniti gegich žádōst a žádal toliko o prodlenj; sotwa však se počali osadnjci wzdalowati, dal ge pronásledowati a na ně střjleti. Ti obrátiwše se, by udeřili na posádku Anahuackau, nenadále wrazili na Piedrasa, komandanta w Nacagdochesu, genž Anahuackým na pomoc přibázel, a obklčiwše geg wymohli na něm, že gakožto ney-wyššj wogenský welitel w Texasu komandantowi Anahuackému nařjdl, aby zatknuté osadnjky propustil, načež se pokogně domů ubjrali. Na cestě obdrželi zpráwu, že Santa Anna we Veracruzu proti Bustamentowi se pozdwihl, a hned gednohlasně prohlásili se pro geho stranu a pro konstitucj od r. 1824. Příkladu gegich následowali i oby-watelé Brazošštj, a wyzwali komandanta we Velasku, gménem Ugartechea, aby se k nim připogil; což když odepřel,

udeřila naň rota ozbrojených osadníků pod správou Jana Austina, a po krvavém boji přinutila geg vzdáti twrz. Přes polowici posádky bylo padlo, však i ztráta Texas-ských nebyla nepatrná.

Santa Anna, uslyšew o tomto powstánj, a newěda, že Texasští pro něho se prohlásili, poslal plukownjka Mexiu se 400 muži, aby ge skrotil. Ten, shledaw věci pro swého welitele přjzniwé, pogal s sebau ostatek posádky Velascké a odešel spokojen s chovánjm Texasských, wyzwawdijwe Piedrasa, aby se ke straně geho připogil, kterýžto však odepřel. O tom dowěděwše se osadnjci okolo Nacogdochesu, shlukli se naň a přinutili ho se vzdáti.

Nynj neměla centrálnj vláda žádné platnosti wjee w Texasu, a gako w celém Mexiku, panowala i zde anarchie. Mjstnjho zřízení nebylo skoro nikde, appellačnj soud Monklowský a zákonodárnj senát státu Koahuily a Texasu byly skoro 600 angl. mil vzdáleny, zákony psány w gazyku nowému obywatelstwu nesrozumitelném, nikde ne-sebrány ani náležitě neoznámeny, a od aufadů newyplňowány. Staw politowanj hodný, genž brzkého naprawenj žádal. Pročež shromáždili se neypředněgšj osadnjci w San Felipu, kdežto složili a na centrálnj vládu zaslali prosbu o dowolenj, aby odlaučiwše se od Koahuily zvláštnj stát působiti směli. Generál Austin, neyważněgšj to muž w Texasu, gakkoli byl naproti takowé žádosti, nicméně na dolehánj všech wzal to na sebe, osobně gi centrálnj vládě předložiti a všemožně podporowati.

Wšecko geho snaženj w Mexiku bylo však daremné, a wida swrchowawanu anarchii w hlawnjm městě, která neposkytowala žádné naděge, by tak brzo stjžnosti Texanů wyslyšeny byly, psal wysjlatelům swým, aby *de facto* ze zvláštnj moci zřjdili neodwislé, s Mexikem gen foederatiwně spogené zřízení, a bral se bez porjzenj domů. Zatjm však dostal se onen list do rukau centrálnj vlády, Austin i hned byl stjhan, dostižen, zatknut a do wězenj uwržen, kdež tři měsje bez wýslechu seděl.

Následek té záprawy w Texasu bylo všeobecné rozhořčení, a část osadníků prohlášowala, že newidj ginan spásu, leč w auplém održení se od Mexika. Sewero-Améričtj spekulanti, genž měli zákupnj listy na půdu, utwrzowali a rozšiřowali toto smýšlení, a swedli i hned křik o nebezpečnstwj Texasské swobody. Nieméně byla posud wětšina obywatelů smýšlenj mjrného, chtjc na pokogné cestě všeco srownati, až i w samém zákonodárstwj Koahuilském rozbroge vznikly a dvě sobě protiwné strany powstaly, čjmž zmatek neyvyššjho stupně dosáhl. Zatjm se byl Santa Anna zmocnil centrálnej vlády, a gakkoli Texasským některé gegich žádosti: přjsežnj saudy, prohlášowánj zákonů w Anglickém gazyku a giné, powoleny byly, shodowaly se nieméně obě strany w tom, že tjm dokonce nenj wyhowěno gegich stjžnostem, an Texas má zůstati spogen s Koahuilau a generál Austin posawád u wězení se držj, ostatně že w přjpowědy Santy Anny nelze skládati důwěru. W takowém smýšlenj potwrdil ge Austin, genž w Zářj r. 1835 z wězení se nawrátíl, a když Texasšj, gsauce wybjdnutí, aby zbraň swau wydali, učiniti toho nechťeli, wyslán byl proti nim generál Cos se 400 pěchoty a zástupem gjzdných kopinnjků.

Nynj nezbywalo nic, než wálka, a wýbor Texasských osadnjků, shromážděný w San Felipe, wybjel dobrowolnjky, táhnauti proti nepřjteli vlasti. Sewero-Americkým spekulantům byla to wjtaná přjležitost, oni o swé ugmě sbjrali wogsko w sgedačených obcjh, ošacowali a ozbrogowali ge, a gakkoli vláda tomu zbraňowala, čjtalo se w nowinách wybjenj k hágenj Texasské swobody. Ozbrogené haufy hrnuly se do Texasu. Prwnj šarwátka swedla se bljže Gonzalesu, kdežto 150 Texanů pod správau gistého Moora porazilo Mexického wůdce Castonada. Zatjm přidala se i mjrná strana obywatelstwa k posawadnj menšině, wýbor w San Felipe proměnil se w řádnau vládu, a generálowi Austinowi swěřena spráwa nad shromáždugjcjmi se bogownjky.

Dne 8. Října zmocnili se Texasští twrze Goliadu, kdežto 30 mužů zagali, a mnohé wogenské zásoby i něco peněz w ruce gegich padly. Gegich wogsko bylo zatjm na 300 (!) mužů wzrostlo, s kterými generál Austin třikrát tak silnau Mexickau moc u řeky Salado bez té ney-menšj ztráty porazil. Mexičané měli staré, špatné ručnice a hrubý prach, an Texasští opatřeni byli taženými puškami a neylepším myšliveckým prachem, gsauce zwyklj, ney-menšj zwjřata kulkau střjleti, tak že kaule gegich giž na takowau dálku zasahowaly, na kterau se Mexičané ani střjleti nedůwěřowali. Každé tedy setkánj Mexičanů a Texasských končilo se w okamženj všeobecným autěkem oněch.

W San Felipu byl zatjm gistý Archer za presidenta vlády zwolen, kterážto w obzvláštnj proklamacij gednánj swé osprawedlňowala, a všem dobrowolnjům, genžby gj w bogi s Mexikem přispěli, půdu udělití slibowala.

Dne 1. Listopadu přitřhlo hlawnj wogsko Taxasské pod správau Houstonowau k Bexaru, a oblehlo toto město, kteréž i po tuhém bogi autokem dobylo. Generál Cos ustaupil s posádkau do twrze Alamo, ale druhého dne giž vzdal se, wymjníw si swobodné odtáženj. Koňst, kterau tu Texané nalezli, byla znamenitá, záležegje hlawně we wogenských potřebách. Nynj nebylo na Texasské půdě gediného Mexického wogáka.

Nebylo však se nadíti, by Mexická vláda hanbu té porážky trpěliwě snesla, ano brzy došla zpráva z Mexika, že tam všecy strany proti Texasu se spogily. Mezi tjm byl generál Austin s ginými co komisař do Sgednocených obcj wyslán, kdežto se mu podařilo, půgčku 200,000 dolarů w Nowém Orleansu wygednati, a gelikož i nepřestawalo přibýwati cizjeh dobrowolnjků, ejtili se Texasští dosti silnými, by mohli na prohlášenj samostatnosti pomyslití. Přewaha zbraně gegich nad Mexickau dodawala jim dobré myslí, a prozatimnj vláda byla s chwalitebnau horliwostj všeccko učinila, čeho w tak těžkých okolnostech potřebj

bylo. W generálu Houstonowi ustanowen statečný a zkušený neywyšěj wůdce, wogsko bylo řádně zřizowáno a plat wogáků ustanowen, ano i k námořstwu základ založen. Mezitjm, co se Texasštj ke statečnému odporu chystali, sbjral Santa Anna swé neylepšj wogsko, a prohlásil se, že aneb Texas dobyti, aneb Mexiko ztratiti chce. Toho času stál plukownjk Fannin se 400 muži w Goliadu, a plukownjk Travis se 140 držel Bexar. To byla všecká moc, kterau Texasštj na ten čas do pole postawiti mohli. Dne 1. Unora přitřhlo prwnj oddělenj Mexického wogska k Bexaru, a wehnalo slabau posádku do twrze Alamo, kterau i hned obkljžilo. Plukownjk Travis nadarmo čekal na posilu, a udatně bránil se se swau hrstkau lidu, an nepřátel každým dnem přibýwalo, až konečně sám Santa Anna přitřhnul k wogsku, genž bylo nysj wyše nad 4000 mužů wzrostlo. Wšeobecný autok. rozhodnul osud twrze. Santa Anna haufně hnul wogáky swé na náspy, kterjžto dwakráte byli odraženi, až se jim konečně podařilo, zmocniti se pewnosti pro nedostatek obraneů. Travis do poslednj chwjle hogowal na náspech, a major Evans w tom samém okamženj zasažen byl smrtjčj kaulj, když zapáliti chtěl podkóp, genžby všecko wogsko Mexické do powětrj byl wyhodil. Santa Anna, spatřiw mrtwolu geho, dwakráte gi prohnal swau dýkau. Plukownjk Bowie, genž nemocen w posteli ležel, zradně zavražděn, a těla padlých Texanů do náha swlečena a spálena. Gedna žena a geden neđer byli ti gedinj, genž za žiwa z pewnosti se dostawše smutnau tu zpráwu zwěstowali. Byla však i ztráta Mexičanů welmi znamenitá, a Almontes, tagemnjk Santy Anny we zlé předtuše prawil k generálowi: »Geště gedno takowé wjtězstwj, a my gsme ztraceni!«

Zatjm wyřklo wšeobecné sbromážďenj we Washingtonu samostatnost a neodwislost Texasu. Generál Houston, sebraw všecko wogsko, které pohotowě bylo, táhl proti nepřjteli s 300 (!) muži. Zwěděw pád Alama poslal plukownjku Fanninowi rozkaz, aby s haufem swým

zpět k Victorii ustaupil. Fannin neměl právě všechno wogsko pohromadě. Několik menších oddělenj, gež byl za rozličnými příčinami wyslal, bylo od nepřjtele buď pobito neb zagato. Konečně opustil Goliad, a brzo wrazil na generála Urruu, gež měl pod sebou 1900 neylepšjho Mexického wogska. Bitwa počala, a Mexičané drželi se statečněji než gindy. Nastala noc, a bitwa nebyla rozhodnuta. Mexičané ztratili na 600 mužů, Texané měli 7 mrtvých a 60 raněných. Fannin byl by mohl w noci ustaupiti, nechťege však své raněné w rukau nepřjtele nechati, okopal se přes noc dle možností. W noci dostal nepřjtel posilu několika děl, a unaweným Texanům, gež měli již nedostatek potrawy a střeliwa, nic nezbywalo než kapitulaci. Texané wydali swau zbraň, a byli co zagatj do Goliadu odwedeni, kdežto ge Santa Anna proti smlauwě s nimi učiněné a proti radě swých důstojníků všechny zastřelili dal.

Mezitjm bylo wogsko Houstonowo až na 1800 mužů wzrostlo. Santa Anna táhl do samého srdce země, plně a pále. Houston z pozdálěj geg následowal. U řeky San Jacinto Texané přjhodně postawenj wzawše očekawali nepřjtele, kterýž brzo se obgewil. Byl to Santa Anna sám s gednjm oddělenjm wogska, a bez prodlenj uderil na Texany. Tito byli od Nowo-Orleanských darem dvě šestiliberná děla dostali, která gim w této hitwě welmi whod přišla, an Mexičané gedinau dwauliberku měli. Za 18 minut bylo 1500 Mexičanů od 800 Texanů na hlavu poraženo, děla, čtyři praporce a weškerá zawazadla i střeliwo byly kořistj wjtězů. Málo kdo z Mexičanů ušel, co nebylo pobito, bylo zagato, a mezi těmito byli generálowé Santa Anna a Cos. Dle Texasských zpráv chowal se Santa Anna při swém zagetj welmi nestatečně, tak že prý i slzy proléwal; to však gisto gest, že přiweden gsa před generála Houstona tato hrdá slowa k němu promluwil: »Gá gsem Antonio Lopez de Santa Anna, president republiky Mexické a neyvyšj generál. Wy gste k welikým

wěcem wywolen, generále, něbež gest zagal Napoleona západu.« General Houston o něm wyznal, že gest nesy-
schopnější hlawa w Americe, a že w zagetj swém wždy
wážně se chował.

Část wogska žádalo smrt zagatého Mexického wůdce
w odplatu za onu vraždu w Goliadu. Bylo však ještě
7000 Mexičanů na Texasské půdě, a politika welela na-
staupiti cestu wygednávání. Zatjm byl i nový president
Burnett do tábora přišel, a se Santau Annau byla uza-
wřena smlauwa, w které se zawázal, newálčiti wjce proti
Texasu, a generálům swým i hned rozkazy poslal, aby se
wrátili, což tito tjm ochotněgi učinili, an neměli weliké
chuti, ještě gednau s Texany se potkali. Santa Anna
zůstal ještě někaký čas w zagetj, až pak propuštěn byl a
do Sgednocených obcj se odebral, an si netraufal do
Mexika se wrátiti, kde mezi tjm nepřátelé geho byli se
wzmohli.

Texas byl oswobozen. Znamenito však zůstane, že
z 800 wogska Texanského, genž Santu Annu porazilo, gen
50 bylo osadnjků Texasských, ostatnj byli cizj dobrowol-
njci, Sewero-Američtj dobrodruhowé, což na celý ten
bog zvláštnj wrhá swětlo.

Mexická vláda, w njž nynj nepřátelé Santy Anny pře-
wahu měli, silně chystala se hanbu tu smazati, sbjragje
wogska a wypisugje nucenau půgčku; a však i Texané
uchopowali se mocných prostředků k odporu. K 5000
wogska bylo w krátkem čase pohromadě, a hognější
udělenj půdy dobrowolnjům powoleno. Nowé ale různice
w Mexiku nedowolily wládě, aumysl swůg wywěsti.

Nynější staw republiky.

An nynj swoboda Texasu auplně wydobyta byla, pro-
měnila se i prozatimnj vláda w definitiwnej, a generál
Houston wolen za prwnjho presidenta republiky. Prwnj
řádný kongres držán byl w Kolumbii, a gednohlasně
uzawřel, přiwtěliti se k Sgednoceným obcjm, kamž zwlá-

štnj vyslanec poslán. Přewaha však sewernjeh států w kongresu Washingtonském wymohla to, že takowé spo-genj od Sgednocených obcej nepřigato.

Úloha kongresu nebyla snadná; lid byl wálkau schudlý, státnj pokladnice prázdna a země bez ustanoweného řádu. Tomu všemu mělo pomoheno býti. Předně byl schopný kabinet sestawen, a poměr národu k wládě co možná přjsně ustanowen. Pak byli zřizeni podřizenj i wrchnj saudowé, we wogště lepšj zřizenj uvedeno, námořstwo rozmnoženo, papirowé penjze wydáwany, obchodnické společnosti založeny, a tak základ k budaucjmu rozkwětu Texasu položen.

W tuto dobu obnášj obywatelstwo Texasu ke 200,000 dušj, kterýžto počet by owšem mnohem wětšj byl, kdybychom počtali k republice i znamenitá Mexická města na hořejšjm Rio Grande: Santa Fé, San Juan a giná, kterážto kongres r. 1836 w obgem hranic Texasských pogmul. Gest však weliká otázka, zdali bude kdy moci přinuceno býti Mexicko, města tato postaupiti. Wětš částka obywatelstwa Texasského gsau přistěhowalj Sewero-Američané, giných národů gest menšj část: něyčetněgšj gsau mezi těmito Němci.

Obchod, gakkoli w kolébce, gest giž dosti znamenitý; neyprwněgšj přjstaw gest *Galveston*, z něhož r. 1839 wynesla cla 201,710 dolarů. Ostatnj přjstawy gsau: *Matağorda*, *Velasco*, *Sabine* a *San Augustin*. Giž zřjdila se i společnost k založenj železných dráh. Loďstwo giž nynj silněgšj gest nežli Mexické, a Texané podnikli s njm giž blokádu Mexických přjstawů.

Každau dobu postáwagj nowá města, o kterých však sobě čtenář nesmj dělati žádné Ewropské předstawenj. Gsauf to posawáde genom takowá mjsta, která zemčpisným položenjm swým středistěmi wúkolnjeh kragin stát se mohau, až tyto se olidnj. Některá z těchto tak nazwaných měst magj třeba gen 3 neb 4 domy. Neyznamenitěgšj wnitřnj město gest býwalé hlawnj město *Houston*,

mezi njmž a Galvestonem řádné gest spogenj parnjmi lodmi. Nynějšj hlawnj město gest *Austin*, založeno teprw r. 1839, magjij přes 1000 obywatelůw. Ostatnj znamenitějšj města gsau: »*Bestrop, Bozar, Washington, San Felipe de Austin, Brasoria, Nacogdoches, Nashville, Tenoxitlán, Gonzalez, Victoria, Goliad a Kolorado*. Kdekoliw dwa neb třj osadnjci se ubyugj, to mjsto giž gméno dostane, a usadj-li se kde několik řemeslnjků, giž se to městem nazýwá.

Geden Anglický cestowatel, genž r. 1838 Texas nawštjwíl, uweřegníl následugjij zpráwu o swém pobyťj w hlawnjm městě Houstonu: »My přišli do města před slunce západem, a gá byl poukázán na dobrau hospodu. Pohodlnau nemohu gi nazýwatí, ale předce dobrau, hospodská gest výborná panj, a společnost přjgemná a wzdělaná. Ale gako všechny zdejšj přjbytky nemá i tento dům ani tabule w oknech, tak že gest wětru i dešť přjstuden, a můg pokog ani nemá oken. Se swěho lože mohu počjtati djry we střeše, skrze kteréž swětlo, a w nečas i dešť wníká. Domy gsau pauhé dřewěné baudi. Moge postel záležj ze čtyř neotesaných slaupů, genž gsau do země wraženy, a z několika přjčnjch prken. A toto mjsto gest sjdlem vlády. Práwě gest zde kongres shromážděn, a držj swá sezenj we welikém dřewěném stawenj, gehož stěny hrubau barwau gsau natřeny. Mezi členy nacházj se několik schopných mladých mužů a mnoho wypasených pánů dozrálého wěku. Onehdy gsem šel do rannj společnosti ku prezidentu Lamarowi, a byl gsem předstawen tomuto generálowi. Geho obydlj gest domek o gednom poschodj a gen dwaú společenských pokogjch. Pět musikantů hrálo. We společnosti nalezl gsem tolik dobré chuti a modnjho chowánj, gako snad při podobné přjležitosti we Washingtonu panuge, a způsobná zdwořilost zde panugjij swědčila o tak wybraušené wzdělanosti, že obmezenost prostředků, gaké se zde k ukogenj neyobljbenějšjch potřeb nalezagj, u welikém s nj odporu byla. Panj, zwyklé na neywyšj skwostnost zwyšené ciwi-

lisací, bydlí zde v chatrích a vytrpují všechny nepřítomnosti a nedostatky místa, posilováni duchem podnikatelským, zde panuje jen, a vyblídkou na budoucí zámožnost a nadbytek. Já několikrát mluvil s bývalým prezidentem, generálem Houstonem, hrdinou toho mladého státu. On jest asi 45 let starý, ale vypadá jako padesátník.*) Jeho chování jest ze staré školy, an jest velmi zdvořilý, a všickni, kteří ho znají, jsou u vytržení nad jeho přívětivostí, třeba i chyby mu vytýkali. Nikdo nemůže při válečném podniknutí na takovou důvěru národu se spolehati, jako generál Houston. Jeho statečnost jest povědomá, a všechn způsob jeho docela se k tomu hodí, poslušnost sobě zgednati. Prezident Lamar jest velmi oblíbený, on zájisté přivede zemi k veliké vážnosti. Jeho mravnost jest nad všechny hanu vznešena, on sestavil velmi schopný kabinet, a nikdo nepochybuje, že se dobře postará o blaho národu.

Stav financí ukázal pro rok 1839—40 nedostatek 55,939 dolarů; pakli však považíme, že uznání samostatnosti Texaské z strany Mexika za následek mají musj zmenšení vojska i loďstva, ukazuje se i v tom ohledu budoucnost velmi nadějná.

Wšeobecné úvahy.

Powstání nového státu, když gakkoli posud malý, nicméně všechny živly budoucího rozkvetu v sobě chová, v tak krátkém čase a tak skrovnými prostředky způsobené, jest a zůstane vždy věcí památnou, nejkuli velikou. Považíme-li však veškerý běh věcí k tomu vedoucích se stanovíště spravedlnosti, tu nelze nám jinak, než prohlásiti to za velikou křivdu, učiněnou Mexické republice. Všecky ony stýžnosti, jež Texané do Mexické vlády mají se domnívali, byli, jak z hořejšího patrno, galové, prázdne a bezprávné. Aniž pak bylo by osad-

1) Samuel Houston byl před válkou advokátem v Nacogdochesu.

některým napadlo, na samostatnost svou pomysli, k gegjmužto wydobyti naprosto všecy prostředky jim scházely, kdyby hanebný spekuláčnj duch gegich východnjch sausedů nebyl ge k tomu, ponaukal a celé djlo téměř sám wywedl. Nestrannj Sewero-Američtj spisowatelé sami nazývají toto gednání swých kraganů welikau laupežj, geň se od saukronných lidj na sausednjm, s nimi w přátelstwj žigicjm státu stala. Nelze zapjratj, že w běhu boje, gegž mnozj z Texaských osadnjků w tom domněnj podnikali, že pro swobodu a práwa swá se potýkají, gsauce w tom owšem gakai ztwrzwání anarchij a neporádkem w celé Mexické republice panujícíjm, wynikli mnohé šlechetné a znamenité karaktory, bez kterých pomoci nikdy se weliké věci newykonáwají; nelze i zapjratj, že Mexičané w celé té wálce mnohých ohavnostj se dopauštěli: přes to všechno ale, gestli-se táheme, gaký z toho prospěch pro pokrok člowěčenstwa očekáwáti lze, s ljtostí wyznati musjme, že s těžj lze se takowého nadjtj, an tjm šeredné otroctwj w Americě nové pudy našlo, a zrušenj geho o mnoho ztíženo a znesnadněno.

Na všechen způsob gest ta wěc na nevyšše pozoru hodna, a mnohý čtenář bude nám powděčen za obgášenj gegj, an posud geň skrowná část Ewropského obecnstwa důkladnau má známost o celém gegjm běhu.

V.

M i n c e a M e d a l i e

Alberta Wévody Fridlandského.

Od Wáclawa Hanky.

I. *Mince pro wévodstwj Fridlandské.*

Č. 1. Wrchnj strana: w celém lici trochu wlewo patrjčj poprsj s odkrytau hlawau, s wlasý w tyl sčesanyými, s walausy, a s podaustnjkem, s naškrobeným širokým, hladkým lmcem, w zbrognjm oděnj a wúdcowské přepásce. Opis ALBERTVS. DEI. GRA. DVX. FRIDLANDIAE hwězdička. Mincownj znamenj gednohlawý orljeć.

Spodnj strana: wévodskau korunau krytý, gindy neobyčegný rozětwrcený znak na lopatitěm šjtě: w prwnjm a čtwtřem poli gednoduchý Fridlandský orel, w druhém a třetjm toliko rozewřená lwj hlawa. Opis DEVS PROTECTOR MEVS 1626. Téhož štemplu gest tlustý podwogný dolar, půlzlatnj a půlzlatnjkový hranáč.

Č. 2. Wrchnj strana podobna č. 1, bez mincownjho znamenj. Opis ALBERTVS. D. G. DVX (3) FRIDLANDIAE.

Spod. str. wévodskau korunau krytý znak: Fridlandský orel s prsnjm šjtěm čtwwera proti sobě obrácených lwúw. Opis SAC ROM IMPER IPRINCS 16—26. Groš. Geden téhož rázu má na spodnj straně SAC. ROM. IMPERI PRINCEPS 16—26.

Č. 3. Wrchnj strana podobna č. 1, trochu přjsněgšj wzhled. Opis ALBERTVS. D: G. DVX (sluněčko gako mincownj znamenj) FRIDLANDIAE dwa křížky.

Spod. str. gako č. 2. po stranách křížky. Opis DO MINVS. PROTECTOR. MEVS. 16—26. Dolar. Giný s opisem na

spodnj straně SAC. ROM. IMPERII PRINCEPS. 16-26. Geště giný s týmž opisem na spodnj straně a na wrchnj straně po FRIDLANDIAE gen geden křížek.

Č. 4. Wrchnj i spodnj strana skoro gako č. 3, gen drobněgi a po FRIDLANDIAE gen geden křížek. Zlatnj. Giný štempl po FRIDLANDIAE puntjk, a opis na spodnj straně SAC. ROM. IMPERII PRINCEPS 16—26.

Č. 5. Wrchnj i spodnj strana skoro gako č. 4, po stranách mjsto křížkůw rúžičky. Dolarnj hranáč.

Č. 6. Wrchnj strana skoro gako č. 3. Opis ALBERTVS. DEI. GRA: (sluněčko) DVX. FRIDLANDIAE: rúžička.

Spodnj strana skoro gako č. 3, po stranách ni křížků ni žádných rúžiček. Opis SACRI. ROMANI. IMPE. PRINCEPS. 1627. Dolar, také w zlatě. Giný štempl má na wrchnj straně mjsto rúžičky dwogitau lilii (s takowau dwogitau lilij nad poprejím gest také dolar od roku 1628), geště giný má křížek a na spodnj straně po stranách štjtu rúžičky, a třetj po stranách bez křížkůw.

Č. 7. Wrchnj strana skoro gako č. 1. Opis ALBERTVS DG (sluněčko) DVX. FRIDLAN: rúžička.

Spodnj strana. Fridlandský orel s Waldšteinským prsnjm znakem we wegčitém obkladku. Opis SAC. RO. IMPE. PRINCEPS. 1627. Dwogitý dukát W Mon. en Or. str. 221 gest wyobrazen dwogitý dukát s opisem DEI. GR-DVX. FRIDLANDIAE: a na spodnj straně gest orel na lopatitém ozdobném znaku. Opis SACRI. ROMANI. IMPRINCEPS. 1627.

Č. 8. Wrchnj i spodnj strana skoro gako č. 6., na spodnj straně mjsto IMPE stogj IMPERII. Na lopatitém štjtě čtyry switkové ozdoby. Dolar, dwogitý dolar a též we zlatě.

Č. 9. Wrchnj i spodnj strana skoro gako č. 4, na spodnj straně stogj IMPERII. Zlatnj.

Č. 10. Wrchnj i spodnj strana skoro gako č. 7. Na wrchnj FRIDLAND mjsto FRIDLAN: Dukát. W Köhlers Dukatenkabinet II. str. 702 u 2232 má takowý dukát DEI. GRA-DVX. FRIDLANDIAE a SACRI. ROMA. IMPE. PRINCEPS. 1627.

Č. 11. Wrchnj strana skoro jako č. 1. Opis ALBERTUS . DEI . GRA (slunéčko) DVX . FRIDLANDIAE :

Spodnj strana skoro jako č. 2. Opis SACRI . ROMANI IMPERII . PRINCEPS. 627. bez tisjc. Dukát.

Č. 12. Wrchnj strana: poprsj týmž způsobem však ze strany. Opis ALBERTVS . D . G . (slunéčko) DVX . FRIDLAND : křížek.

Spodnj strana skoro jako č. 2. Opis SAC . RO . IMP. 3) PRINCE. 1629. Groš. Druhý štempl tohoto groše u pana Kiliana má FRIDLAN : a SAC . RO . IM . - PRINC 1627. Třetj FRIDLAN bez dwau puntjkůw; spodnj stranu jako druhý. Čtvrtý ALBERT . D . G . - DVX . FRIDLAN růžičku; spodnj stranu jako druhý. Pátý ALBERT . D . G . DV - X . FRIDLAN : spodnj stranu jako druhý. Šestý ALBERT . D . G . - DVX . FRIDLA : a růžičku; spodnj stranu má PRIN . 1627. Dále s lety 1628 následugcej 1) ALBER . D . G . - DVX . FRIDLAN růžička. Spodnj strana SAC . RO . IM . IM - PRIN . 1628. 2) FRIDLA : růžička. 3) w Apfels Repert. III. u. 3295 gest tensamý groš s ALBERT a FRIDLA popsán.

II. *Mince pro wévodstwj Sagánské a Fridlanské.*

Č. 13. Právě takowé poprsj ze strany jako č. 12, pod njm 1628. Opis ALBERTVS . D . G . DVX (slunéčko) FRIDLAN . ET . SAGAN : růžička.

Spodnj strana skoro jako č. 3. Opis SACRI . ROMANI IMPERII . PRINCEPS. Dolar. Giný štempl nemá po PRINCEPS žádného puntjku, a geště giný má růžičku mezi dvěma puntjky, a na wrchnj straně SAGA . mjsto SAGAN. W Mon. en Or. str. 221 gest w zlatě téhož rázu wyobrazen s opisem ALBERT^o D : G . DVX - FRIDLAN : ET . SAGANAE. Dále w Mon. en Arg. Suppl. 22. dolar téhož rázu s lety 1628 pod poprsjm, s opisem: ALBERTVS . D . G . D - FRIDLAN . ET . SAGA bez puntjka.

Č. 14. Na wrchnj straně též poprsj ze strany, pod njm 1628. Opis ALBER . D . G . DVX . (slunéčko) FRIDLA . ET SAGA : růžička.

Spodnj strana skoro gako č. 4, opis SACRI . RO : IMPERII . PRINCEPS. Zlatnj we zlatě wybítý.

Wrchnj strana poprsj ze strany se škrobeným širokým, hladkým lmcem a wůdcowskau přepáskau gako na groši č. 12. Opis ALBER . D . G . (sluněčko) D . FRI . ET . SA bez puntjka.

Spodnj strana: Fridlanský znak wéwodskau korunau krytý w ozdobném wegčitém štjtě. Opis SAC . RO . IMPE . PRINCE . 1628. Dukát.

Č. 15. Wrchnj strana: poprsj ze strany skoro gako č. 12. Opis ALBER . D . G . (sluněčko) D . FRI . ET . SA .

Spodnj strana skoro gako č. 2. Opis SAC . RO . IM . (3) PRIN . 1628. Groš. Podobný groš gest u pana Kiliana s SAC bez puntjka a giný s SAC s puntjkem, pak geště giný s ALBER . D . G . D - FRI . ET . SAGA : růžička.

Č. 16. Wrchnj strana: Fridlanský znak na lopatitém štjtě pod wéwodskau korunau, po stranách růžičky, bez opisu.

Spodnj strana: na čtverohranné tabulce nápis RAITPFEN | DER . FVRS | TLICH : CAM | MER . DES . H | ERTZOGTH | VMS. FRID | LAND okružinka po stranách 16—28. Nahoře a dole růžička. Giný štempl má rozdělená léta $\frac{1}{4}$ — $\frac{6}{4}$ FRIDLAN bez okružinky, okružinatá ozdoba mjsto růžičky nahoře i dole. Třetj štempl s lety 16—31 s okružinkau i růžičkami gako 16-28. Čtvrtý s lety 16-33 s pěknějšjmi okružinkami po stranách znaku a nad tabulkau i pod tabulkau.

Č. 17. Wrchnj strana: poprsj w celém lji skoro gako č. 1. Opis ALBER . D . G . (sluněčko) FRID . ET . SAGA.

Spodnj strana: Fridlanský oreb na lopatitém ozdobném štjtě pod wéwodskau korunau. Prsnj štjt gest Sagenský i Waldšteinský znak. Opis SAC . RO . IMPE . PRINCEPS . 1629. Giný štempl téhož roku rozeznává se na wrchnj straně naškrobeným, pěkně nabíraným lmcem kragkovým. Dukát.

Č. 18. Wrchnj strana: poprsj w celém lji skoro

gako č. 3. Opis ALBERTUS . D . G : DUX . FRIDLA : ET SAGANAE .
růžička.

Spodnj strana: korunovaný Fridlan ský orel beze štjtu s řetězem zlatého rauna na prsau wisjećm, tak že rauno na orljm ohonu spočjwá. Na prsnjm štjtě gest Sagánský a Waldšteinský znak. Opis SACRI : ROMA : IMPE : (znamenj mincownj M) PRINCEPS . AN : 1629. růžička. Dolar.

Č. 19. Wrchnj strana: poprsj w celém lji gako č. 1. Opis ALBERTVS . D : G (3) DVXFRID . ESTA . rýpadlo a růžička.

Spodnj strana: korunovaný Fridlanský orel gako č. 18, nad njmž gestě w opisnj řadě wéwodská koruna se wznášj. Opis SACRI : RO : IMP (S) PRINCEPS. 1629. Groš. Giný štempl téhož roku má FRI mjsto FRID a třetj u pána Kiliana PRINCEP mjsto PRINCEPS.

Č. 20. Wrchnj strana: poprsj ze strany se wzhůru-stogjećmi wlasj, ostrými walausy a podaustnjkem, širokým přjlehawým ljmecem zaubkowaným, we wyšjwaném oděwu. Opis ALBERT . D . G . (mincownj znamenj: lwjček) D . FRI . ET . SA . hwězdička w okružince. Spodnj strana skoro gako č. 15, s hwězdičkau nad korunau. Opis SAC . ROM (3) PRIN . 1630. Takowé gsau též od roku 1629, ale se sluněčkem gako mincownjm znamenjm. Groš.

III. Mince pro wéwodstwj Welehradské.

Č. 21. Wrchnj strana: poprsj w celém lji skoro gako č. 3, pod poprsjm léta 1629. Opis ALBER . D . G . DVX . MEGAP . (sluněčko) FRI . ET . SAG . PRIN . VANDAL .

Spodnj strana: lopatitý, wéwodskau korunau krytý a řetězem zlatého rauna obwěšený štjt, obsahuge w osmi rozdělených poljch, a sice we třech neywyššjch: Welehradský, Fridlanský a Sagánský znak; we třech prostřednjch Werleský, Waldšteinský a Zwěřinský znak, we dwau neyspodnějšjch poljch Roztocký a Starhradský znak; Opis COMES . SVERIN . DOMIN . ROSTOCH . ET . STARGAR . Rů-

žička. Dolar. Tohoto rázu gsau dolary od let 1631 a 1632, toliko že magj půl lwjčka w okrauhlém obkladku gako mincownej znamenj. Zlatnjg gest trochu rozdjlný.

Wrchnj strana: poprsj s širokým, hladkým naškrobeným ljmcem, w ozdobné zbrogi a wůdcowské přepásce. Opis ALBERT . D . G . DVX . MEG. (půl lwjčka) A . FRID . ET . SAG . PR . PAN hwězdička.

Spodnj strana: lopatitý, w osmero nestegných polj rozdělený, řetězem zlatého rauna obwěšený šjtj pod wéwodskau korunau, w němž Fridlanský orel nahoře a Waldšteinský znak u prostřed podwogné prostranstwj zanjmá. Opis COM : SVE : ROS : ET . - STARGAR . 1632. gako č. 22.

Č. 22. Wrchnj strana: poprsj skoro gako č. 4. Opis ALBER . D : G . DVX . MEG . FRI . ET . SA PRVA. růžička.

Spodnj strana skoro gako č. 21, w osmero polj rozdělený, wéwodskau korunau krytý a řetězem zlatého rauna obwěšený šjtj. Opis: dvě na kříž položené rypadla COM . SVER . DO ROS . ET . STA . 1630. Zlatnjg, také hranáč. Podobný zlatnjg gest také od 1642 léta. Opis ALBERT . D . G . DVX . MEG (půl lwjčka) A . FRID . ET . SAG . PR . VAN hwězdička. Opis spodnj strany: COM : SVE : ROS : ET . STAGAR : 1632.

Č. 23. Wrchnj strana: poprsj w celém lji skoro gako č. 2, w perlowitém obvodu. Opis ALBERDG . DVX (3) MEG . FRI . ETSA rypadlo.

Spodnj strana: tři lopatitými konci proti sobě obrácené, řetězem zlatého rauna w kruh obwěšené šjtj, pod wéwodskau korunau s Welehradským, Fridlanským i Ságanským znakem. We dwau wrchnjch třjrozjch gsau okružinky w spodnjm mincownej znamenj (S) Opis COM . SVER . DO : ROS . ET . ST . 1630. Giný štempl téhož roku beze zmjneného perlowého obvodu s ALBE mjesto ALBER. Groš.

Č. 24. Wrchnj strana: poprsj w celém lji s wlasy w tyl sčesanými, s walausy a poduustnjkem, s širokým přjlehacjm ljmcem a wůdcowskau přepáskau. Opis ALBERTVS . D . G . DVX (půl lwjčka) MEGAPOL . FRIDL hwězdička.

Spodnj strana: na lopatitém, řetězem zlatého rauna obvěšeném šjtě pod wéwodskau korunau w osmero polj wyše popsanych znakůw. Opis ET . SAG . PRINC . VANDAL . 1631. Na giném méně ozdobeném štemplu téhož roku scházegj se na poprsj čeluj wlasj w ostřegšj špičnj.

Č. 25. Wrchnj strana: poprsj w celém lji trochu wlewo patřij, s nekrytau hlawau, s wlasj w tyl oěsanými, s walausy a welikým podaustnjkem, w zbrogeném oděj a wůdcowské přepásce w perlowém obvodu, z něhož wrch přjsně patřij hlavy wystupuge. Opis w podobném perlowém obvodě: ALBERTVS . D : G : DVX . ME (půl lwjčka) GAP : FRID : SAG : ET . GLOG : růžička.

Spodnj strana skoro gako spodnj str. 21. Opis w perlowém obvodě PRIN : VANDA : COM . SVE : DO : ROST : ET . STAR . 1634. Pěti- a desetidukátové mince.

IV. *Medalie a jettony.*

Č. 26. Wrchnj strana: wypukle pracowané, trochu w lewo patřij poprsj w celém lji, s wlasj w tyl sčesanými, tlustými walausy i podaustnjkem a patrným podbradkem, s přilehacjm, širokým kragkowým límcem, pod njmž na řetězi zlaté rauno wisj. Opis ALBERTVS . D : G : DVX . MEGA : FRID : ET SAG : PRIN : VAN :

Spodnj strana: lopatitý kolem ozdobený a řetězem zlatého rauna obvěšený, w sedmero polj rozdělený, též s lopatitým Waldšteinským šjtem u prostřed, weliký šjt pod wéwodskau korunau obsahuge w č. 23, spodnj strany popsané znaky w témže pořádku po sobě. Po stranách koruny gsau rozdělená léta 16-31 wprawena. Opis COMES . DE . WALDSTEIN . ET . SVERI : DO : ROSTOCH . ET . STAR: Medalie dolarnj welikosti we zlatě a we stříbře.

Č. 27. Wrchnj i spodnj strana: giné ozdobněgi pracowané štemple s týmiž příznaky, opisy a lety. Před oběma opisy předcházj maličký getélek, weliký šjt nenj lopatit, nýbrž ozdobně vykroužen a wnitř pod

wéwodskou korunau gsau wbity litery P . C . B . Medaile dolarnj welikosti we zlatě a we stříbře. Lochner's Medaillen. Nürnberg 1744. 8. Theil S. 385.

Č. 28. Menšj, zcela jako č. 26, také s vykrouženým velikým štjtem, s týmiž opisy, getélky a lety. Medaile welikosti zlatnjka we zlatě a we stříbře.

Č. 29. Geště giný štempl této medaile s kwětowanými rukáwy na wrchnj straně. Opis ALBERTVS . D : G : DVX . MEGA : FRID : ET . SAG : PRIN : VAN : Na spodnj straně gest opět lopatitý, však gináče než č. 25 ozdobený štjt. Opis COM : SVERI : DO : ROSTOCH : ET . STAR : COM : DE . WALDSTEIN. Medaile dolarnj welikosti we zlatě a we stříbře.

Č. 30. Geště giný wegčitý štempl té samé medaile; poprsj, gest jakož i lopatitý štjt č. 28, neypodobnějšj: léta 16-31 negsau po stranách wéwodské koruny, jako u předešlých, nébrž pod velikým štjtem také rozdělena. Opis wrchnj strany ALBERTVS . D : G : DVX . MEGA : FRID : ET . SAG : spodnj strany PRIN : VAN : COM : SVERI : DO : ROSTOCH : ET . STAR : Lochner's Medaillen. Nürnberg 1744. 8. Theil S. 377.

Č. 31. Wrchnj strana: poprsj w celém lji se špičnjkem, walausy a padaustnjkem; s naškrobeným širokým ljmčem, w ozdobném oděnj, s wůdcowskau přepáskau w perlowém obvodu, bez opisu.

Spodnj strana: pod okružinkau okrášlenau hwězdíčkau nápis ALBERTVS . | D . G . DVX . MEG | FRIDL . ET . SAG | FUND . CARAE : | CASTRI . B . M . V . | IN . WALDITZ . | AMPLIS . | 1632.

Č. 32. Totěž poprsj jako č. 31, trochu wyzáblegšj a neumělegi dělané na wrchnj straně. Na spodnj straně pod okružinkau okrášlenau růžičkau ten samý nápis, ale bez let.

O těchto dwau pozlacených stříbrných jettonech prawj rukopis děkana Čerwenky »De rebus gestis Waldsteinii Fridlandiae ducis«, že byli při zakládánj Waldického kartusianského kláštera házeny mezi lid.

P ř j d a w e k

Waldšteinských rodinných medalií.

Č. 33. Wrchnj strana: vypuklé poprsj w celém ljei s nálysým čelem a cühodnau bradau, w bohatě wysjwaném wrchnjm oděwu s medalionem na tkanici wisjcem. Po stranáh léta 15—65. Opis IAN Z WALDSSTEINA A NA HRADKY

Spodnj strana: na vykrauženém s korunowanau otěwřenau přjlbicj, z njž zamčená orlj křjdra čněgj, s fafrnochy opatřeném šjtě, rozětwrcený Waldšteinský znak čtwera proti sobě obrácených na zadnjch stogjcejch lwůw. Další opis NAD SAZAWAV NEYWYSSY KOMORNK KRALOWSTWI | CZIESKEHO ANNO 65.

Tento Jan Waldštejn byl syn Wilémůw a Apollonie Černické. z Kácowa. Bywal neyvyššjm zemským sudjm a pozděgi neyvyššjm zemským komornjkem, měl komornj Hrádek nad Sazawau, gegž léta 1554 se wšjm přjslušenstwjm kaupil, dále Lowosice a Chwatěruby. Leta 1574 ustanowil geg cjsař Maximilian H. mjstodržjcm w Čechách. Měl dvě manželky, neyprwě Alžbětu Kragjtownu z Kragku, gežto léta 1565 umřela a we Woboře w Kauřjmském kragi pochowana byla; potom Magdalenu dceru Adama z Wartembergu a Sibylly rozené Šlikowny. Umřel 1576 a ležj též we Woboře w kostele.

Č. 34. Wrchnj strana: na lopatitém s obau stran okružinami ozdobeném šjtě Waldšteinský znak. Opis HANNYBAL Z WALDSSTEYNA NA HOSTIN:

Spodnj strana: na šjtě skoro právě tak ozdobeném z dwau na křjž položených ostrw složený Berkowský znak. Opis KATERZINA WALDSSTEYN. Z DVBV A Z LIPPEHO. Měděnj početnj groš.

Hannibal byl syn Giřjho Waldšteina a Heleny Popelowny z Lobkowic. Byl českým komornjm řadau, měl Hostinau, Dobrowice, Hermanseif a Heřmanice. Od léta 1606. až 1611 byl neyvyššjm mincmistrem kralowstwj českého. Manželka gehu byla Kateřina Berkowna z Dubu a z Lipy. Umřel w Hradci Kralowé 1622.

Č. 35. Wrchnj strana: mladistwé poprsj w celém lji s širokým naškrobeným lmcem a ozdobným žiwůtkem, s medalionem na řetěze wisjcm. Opis HENRI . L. BARO . DE . WALDSTEIN.

Spodnj strana: na lopatitém korunowanau otewřenau přjlbicj, z nž zawřená orlj křjdlá čněgj, fafrnochy opatřeném šjtě Waldšteinský na spodnj straně č. 33 popsany znak. Opis NOMINAT : VIRTVS . 1614. Litá wegčítá medalie w zlatě.

Gindrich, obyčegně Henjk Waldštejn, přicházj w gednom sněmownjm sněženj gako kommissar k přehljdánj aučtůw kontribučnjch, ginak se zdá že žádného auřadu neměl. On byl spisowatelem českým, měl Dobrowice (kdežto na swém zámku vlastnj tiskárnu měl, a kde faktor gehu Misera stát byl), Kunstperk, Chotusice, kteréžto statky 1623 Albert Fridlandský skaupil. Manželka Henjkowa byla Christina Nybsicowna z Hottendorffu. Umřel i ona we vyhnanstwj w Mjšni.

Č. 36. Wrchnj strana: poprsj ze strany wlewo s allongenj parukau w zbrogném oděnj. Opis CAROL. ERNEST. DE . WALDSSTEIN . Pod poprsjm menšj literau C . CITERNVS . F

Spodnj strana: Samson na lwu klečjcy, z gehož tlawy wčely wyletugj. Opis E . FORTI . DVLCE . Pozlacená medalie.

Karel Arnošt byl syn Karla Ferdinanda Waldšteina a Marie Alžběty hraběny Harrachové. Byl c. k. konferečnjm ministrem a neyvyššjm komornjkem dworským, rytjřem zlatého rauna a páněm na Swiganech. Pro přjlišnj welikost we wyobrazenjch, aby se pořádek őjsel po sobě gdaucjch nepřetrhowal, musela se medalie otcowa teprw po synowy dáti. Karel Ferdinand, syn Maximiliana hraběte Waldšteina a Kateřiny hraběny Harrachové, sestry tehdegjho Pražského arcibiskupa Arnošta II., byl neyvyššjm hofmistrem, rytjřem zlatého rauna a páněm na Swiganech. Manželkau gehu byla Marie Alžběta, dcera Ferdinanda hraběte Harracha a Lawinie z Gonzagy.

Č. 37. Wrchnj strana: na lopatitém, řetězem zlatého rauna obwěšeném korunowaném šjtě cjsařským orlem we

wěnci gako prostřednj šjtj rozmnožený Waldšteinský znak. Opis CAROL. FER S. R. I. COM DE WALDSTEIN | CREAT. EQ. AVR. VEL. AN. MDCLXXVI růžička.

Spodnj strana: Jason pod stromem w prawici zlatě rauno wzhůru drže, lewici se kygem na poraženého gestěra podpjrage; před. wjtězem widěti na moři s napiatými parusy argonantskau loď. Celý ten obraz řetězem zlatého rauna obwěšen. Opis TALIA. VIRTUTI. DEBENTVR. PROEMIA. VERAE. Růžička. Litá stříbrná medalie. Wiz předcházegjczj poznamenánj k č. 36.

Č. 38. Wrchnj strana: Průčelj nowoměstského jesuitského kostela na dobytěm trhu w Praze welmi neuměle představené. Opis IOAN. FRID. EXCOM. AWALDSTEIN. ARCHIEP. PRAG. CONSECRAVIT. S obau stran AN. MC. — LXX. VII. potom DIE. XXXI. — IVLIJ.

Spodnj strana: poprsj sw. Ignacia Lojoly otewřenau knihu oběma rukama držjczj. Opis VT SAPIENS ARCHITECTVS FVNDAMENTVM POSVI QVOD EST XPS IESVS hwězdička. Pozlacená stříbrná litá medalie.

Č. 39. Wrchnj strana: poprsj ze strany wlewo patřjczj s kněžskau čepičkau, kollarem i pallium. Opis IOANNES FRIDERICVS ARCHIE. PRAGE.

Spodnj strana: lopatitý, korunowaný pod arcibiskupským klobaukem s dwanácti třapci, nahoře křížem, dole hwězdau ozdobený šjtj, s rozmnoženým Waldšteinským znakem. Dole rozdělená léta 16—88. Nadpis COMES DE WALDSTEIN. Medalie we zlatě i stříbře.

Č. 40. Wrchnj strana gako č. 39, též spodnj strana ta sama, toliko ozdobněgi ryta. Nadpis spodnj strany se lišj s. R. I. P. COMES DE WALDSTEIN. Medalie we zlatě i stříbře.

Č. 41. Wrchnj strana gako č. 39. Spodnj strana pěkný Pražský křížownický chrám, pod njmž kříž s hwězdau gako znak wprawen gest. Opis INVOCABVNT ME TE EGO EXAUDIAM. Kragnj opis ECCL: S. FRANC: ORD: CRVCIGE: CVM RVBEA STELLA CONSEC: A^o. 1688. růžička. Medalie we zlatě a stříbře.

Č. 42. Wrchnj strana gako č. 39. Spodnj strana průčelj Plasského chrámu. W odězku běžné litery *O. F.* Opis SINT OCULI TUI APERTI SUPER DOMUM HANC. Kragnj opis ECCL: B. M. V. ASS: ORD: CIST: MON: PLASS: CONSEC: SUB. F. A. T. A^o. 1688. růžička. Medalie we zlatě i stříbře.

Č. 43. Wrchnj strana gako č. 39, toliko drobněgi. Opis IOANNES PRIDERIC⁹ ARCHIE. PRAG. Spodnj strana gako č. 39, s týmž nadpisem. Medalie we zlatě i stříbře.

Č. 44. Wrchnj strana i opis gako č. 43. Spodnj strana i nadpis zrowna gako č. 40, toliko drobněgi. Medalie we zlatě i stříbře.

Č. 45. Wrchnj strana i opis gako č. 43. Spodnj strana Pražský křížownický chrám. Opis CONSECRATA ANNO 1688. Kragnj opis ECCLESIA CRVCIG: CVM RVBRA STELLA PRAGAE kříž a hvězda. Medalie we zlatě a we stříbře.

Č. 46. Wrchnj strana a opis gako č. 43. Spodnj strana průčelj Plasského chrámu. Opis ECCL. B. M. V. ASS. O. C. MON. PLASS. Kragnj opis CONSEC: SUB. AB. F. ANDREA TROIER. V. A. 1688. růžička. Medalie we zlatě a we stříbře.

Č. 47. Wrchnj strana: hrdina představuge na trůnu před swým tábořem sedjcjmu králi swých čtyři a dwaceti gjzdecky ozbrojených synůw k výpravě do Prus, kdežto zatjm geho oře a štjt se znakem zbrognoš držj; wzadu gsau rozbitý stany, z nichž český praporec plápolá; za králem stogj geho komonstwo: pod stupněmi tronu wpředu ležj věžnj. W odkrogku na vykrouženém oblaku gest HEROICA | FOECUNDITAS. U podnožj hrdiny wpraweno gest drobníčkým pjsemem A. D. IANVARIO F.

Spodnj strana w čtrnácti řádkách XXIV FILII | A PATRE IOAN: HENRICO | BARONE A WALDSTEIN | A: P: O: R: MCCLIII | PRIMISLAO BOEMIAE REGI | IN CRUCIATA CONTRA PRUTENOS | AD MILITIAM PRAESENTATI | FABIOS CCCVI TRANSGRESSI | QUIA VICTORES DE HOSTE REDUCES | ET VITELLIS SUPERIORES | NON IN UNA COLONIA | SED IN NUMEROSA PROSAPIA | SEculo NOSTRO DONATA | INDELEBILES okružinka. Kragnj opis QUORUM MEMORIAM IOAN:

IOS: COM: A WALDSTEIN. S: G: ET C: M: CAMER: HOC NUMO
RESTITUIT 1716 hwězdička.

Jan Josef hrabě Waldštejn byl nejvyšším zemským maršálkem, král. mjstodržcjm, wětšjho zemského saudu přisedcjm, c. k. tagným radau a komornjkem, pánem na Duchcowě, hornjm Litwinowě, Křiwoklátě, Krušowicjch, Njžboře a Petrowicjch. Umřel dne 22 dubna 1731 w Praze a pochován gest w chrámě sw. Wjta.

VI.

O starosłowanských, gmenowitě cyrillských tiskárnách

w gihosłowanských zemjch a kraginách přjležjcjch,
totiž w Srbsku, Bosně, Hercegowině, Černéhoře,
Benátkách, Walachii a Sedmihradsku, we stoletj
XV, XVI a XVII.

Od Paw. Jos. Šafarjka.

(Čteno wě shromážděnj filol. sekce kr. spol. nauk dne 14. Řjna 1841.)

Wědomoť gest, že asi w polowici 14ho stoletj Turci, až dotud gen w Asii panowánj swě rozšiřugcej, wyzwáni gsauce od Jana Kantakuzena proti cjsaři Janowi IV Palaeologowi, wálečně a u welikém počtu do Ewropy wkročili, l. 1357 pomořského města Kallipole, l. 1361 pewného a lidného města Adrianopole se zmocnili, w kterémžto poslednjm giž l. 1365 sultán gegich Murad I stolicí swau zarazil, l. 1389 dne 15 Čerwna srbského cara Lazara wrozhodné bitwě na Kosowě přemohli, téhož léta bulharského cara Šišmana w Nikopoli sobě podmanili a konečně l. 1392 do wazby dali, l. 1453 Konstantinopol opanowali, naposledy l. 1463 bosenského krále Štěpana Tomašewiče gali

a wěrolomně, proti danému slowu a slibu, usmrtili. Tjmo násilným whoštěnjm se Turkůw do Ewropy přestala owšem samostatnost a neodwislost řjšj až dotud na thracko-illyrském poloostrowu kwetaucjch, gmenowitě řecké, bulharské, srbské a bosenské, a negedny, s takowými násilnými proměnami neuchylně spogené, těžké pobromy na podmaněné národy se uwalily: ale národnost sama těchto dotčených národůw, t. přirozený gazyk, a zděděnj, celau podstatnost domácjho žiwota zakládajcj zwykowé a mrawowé, dle mého zdánj, na odpor obecnému domněnj, tjm samým nebyla hned zničena, nobrž w negednom ohledu rowně swobodně a bugně kwěta, gako předtjm. Důkazy toho wnitřnj historie národu bulharského a srbského za onoho wěku, owšem posud málo známa, namnoze nám poskytuje: než mjstné a podrobné gegich předkládánj daleké gest od mého dnešnjho předsewzetj a aučelu. K wyswětlenj tohoto na oko podiwného úkazu připomenu gen to dvě: předně, že Turci 15ho a 16ho stoletj nebyli odrodilj a zmalátnělj Turci našeho wěku, nýbrž že to byl lid silný, znagcj řád a kázeň, a magcj w čele swém panownjky a wůdce zdrawau politikau nadšené, politikau mohaucj založiti a udržowati weliký stát, a tudy naproti cizjm a nepřátelům hroznau a pohromiwau, naproti domácjm a poddaným mjrnaů, krotkau a powolnau; za druhé pak, že ona porušenost mrawůw, která z Konstantinopole a od křesťanského východu k západu se šjřje, staršj a wůdce národu srbského i bulharského byla nakazila a hlawnj přjčinau aupadku obugjho králowstwj se stala, do gádra národu, do obecného lidu, tehďáž geště nebyla wnikla, tak že zdrawý a silný kmen, i po utětj wrcholkůw gehu, pod cizjm panowánjm, geště dosti dlauho zespoda pučiti se a hogné wýstřelky do kwětu hnāti mohl. Toto však platj wůbec gen do počátku 17ho stoletj: neboť tehďáž, powaha, mrawowé a řád Turkůw, po půltřetastaletém přebýwánj gegich w Ewropě, docela se měnitj počali, sja gegich pomalu klesala, a tjm i staršj, w každém ohledu

lepšj poměrowé mezi nimi a poddanými gim národy, zvláště Slowany, ke zginačenj a přerušenj přišli. Následkem toho giž l. 1697, we welké oné bitwě u Senty, hwězda wálečného šěstj Osmanského kmene w Ewropě nawěky se zatemnila, tak že nynj právě tak weliké a úsilné namáhánj všech hlawnjch ewropejských mocností widěti gest, bohda nadarmo, o nadšenj mrtwole turecké nowého politického žiwota, gakěž bylo widěti na počátku 16ho stoletj, owšem nic naplat, o odwráčenj autoku obra toho a wyhnánj geho z Ewropy.

W oné prwotnj době, k nž gediné zřetel móg teď obráčen gest, panownjci turečtj, spokojiwše se zrušenjm předešlé křesťanské vlády, zdwiženjm šlechty neturecké a uwedenjm všech podmaněných a poddaných w rovnost, nesáhali ni neyméně ani na gazyk, ani na náboženstw, ani na domácí mrawy, zwyky a obyčeje poddaných sobě křesťanských, gmenowitě slowanských národůw. Gazyk slowanský byl pořád, kakož předtjm, tak i za panowánj gegich, negen gazykem bohoslužebným, wětšjho počtu národůw gihodunagských, gmenowitě Srbůw, Bulharůw, Arbanasůw a Walachůw, nýbrž i gazykem diplomatickým týchž národůw a gegich tu i tam w gakési polowičátné neodwislosti pozůstalých nebo na ni se dobýwagjcich knížátek a wéwod. Slowané křesťanstj, wylaučeni gsauce dle práwa mohammedanského ode všech služeb a zásluh wogenských, což gim w některém ohledu nebylo ke škodě, podrželi nicméně gedno z neydůležitějšjch municipálnjch práv, t. wnitřnj řizenj a spravowánj swých obcej, skrze staršj od sebe k tomu wolené. Tomuto zvláštnjmu zřizenj swých obcej a geho wplywu na rozwjgenj se žiwota rodinného magj. Srbowé a Bulharowé zač děkowati, že až podnes, po tolikých, zvláště w poslednjch dwau stoletjch na ně doléhagjcich pohromách, geště při swé národnosti se obhágili, a we swých způsobjch a mrawjch mnoho, přemucho čistě-slowanského, ba prastaroslowanského zachowali. Wedlé toho wěj chwály hodného zřj-

zenj obcǝj, gǝmž se wplywu Turectwa a Mohammedanismu na domácǝj, rodinný žiwot Slowanůw přǝjř ućinila, zachowanǝm swě národnosti powinnǝi gsau Slowané gǝžnj neywjce duchowenstwu. Turci zagistě, zdrawau politikau wedeni gsauce, a dobře wědauce, gak platný prostředek k udržowanǝj poddaněho lidu w pokoře a poslušenstwj gest duchowenstwo se swým stawem spokogeně, w prwnjch stoletjch welmi opatrně a mǝrně nakládali s kněžjmi a mnichy, klášterůw a chrámůw, kromě kde toho newyhnutelná potřeba žádala, nerušjce, ano mnohé z nich, gako k. p. wšecky kláštery na sw. hoře, zwláštnjmi wysadami obhagugjce. Takowým způsobem klášterowě w oně době stali se hlawnjm semenistěm, a pozděgi, w časjch méně přǝjzniwých, poslednjm autoćistěm stištěné národnosti, ćmž oni až podnes geště, i w tom neywětšjm swém zpuštěnj, býti nepřestawagj. Wšelikě liternj uměnj a mnohé wětweprůmyslu, co gich w oněch wálečných wichřicjch a bauřkách zbylo, utekly se do klášterůw srbských a bulharských, a přechowawaly se tu několiko stoletj. Klášterowě řećtj, srbštj a bulbarštj byli školy negen pro náboženstwj a nauky, ać mužemeli to tak zwati, nýbrž i pro mnohá uměnj (n. p. malǝřstwǝj, řezbu atd.) a řemesla. Zwlášťě w přepisowanǝj starých a we spisowanǝj nowých knih pokračowalo se we srbských a bulharských klášterjch w celém 15 a 16tém stoletj neunaweně, tak že rukopisůw aneb aspoň zlomkůw a ostatkůw z rukopisůw z oně doby přeweliká hognost gest, owšem poneywjce nábožněho obsahu, než tyťž i historických, lékařských a giných, gešto na proti tomu ze staršj předturecké doby přewelmi málo gich z bauře času wytonulo.

Toto o stawu a položenj Slowanstwa w Turecku w prwnj době wůbec předeslati widělo se mi zapotřebno, aby tomu, což dnes obzwláštně přednesti hodlám, snáže a auplněgi porozuměno býti mohlo. Chciť pak dnes odhaliti pauze gednu stránku činnosti gihoslowanských kněžj a mnichůw a gěgich zásluh o zachowanǝj národnosti, totiž

tu, kteráž se gewj we wydáwanj slowanskyh bohoslužebných čili cirkewnych knih, a sice newelmi dlauho po wynalezenj uměnj knihtiskařského. Mage toho dobrau wědomost, že we knihách těchto, neprostředně ze starých rukopisůw bulharských a srbských pošlých, poklad starosłowanského gazyka našeho mnohem přesněgi, nežli we přeginačených ruských, nám zachowan gest, neobmeškal gsem w čas swého přebýwanj mezi Srby! ohljdati se s obzwláštnj pilnostj a pozornostj po wšelikých zbytecjch těchto prwotisků. Takowým způsobem podařilo mi se widěti na swé oči neméně než pět a čtyřicet rozličných wydánj a tisků; o některých giných gsem zpráwy od očitých swědkůw nabyl: a ačkoli nepochybugi, že kdyby možné bylo bedliwěgi prohljdnauti wšeccky kláštery a staré chrámy w Srbsku, Bosně, Bulharsku a Walachii, počet tento by welmi snadně zdwognásobněn býti mohl, wšak nicméně mnjm, že to, co gsem posud spatřil a wyšetřil, postačuje ku podánj stručné a dosti gasné zpráwy o prwotínách knihtiskařstwj u Gihoslowanůw.

Gsauf pak neystaršj u Gihoslowanůw aneb aspoň gegich přičiněnjm w cizině tištěné knihy trogjho rozdjlu: 1) *glağolské*, 2) *cyrillské* tak gmenowanau *bukwicz*, pro Slowany latinského obřadu wydané, a 3) *wlastně cyrillské*, pro Slawany řeckého obřadu tištěné.

Z těchto dle pořádku let neystaršj gsau *glağolské*, tištěné pro tak řečené glağolity, t. katolické Chorwaty a Illyry w Istrii, Chorwatech a Dalmacii, požjwagjej priwilegium auplných služeb božjch čili mše w gazyku slowanském. W čele gegich stogj missal l. 1483 bez mjsta, nepochybně w Řjmě aneb Benátkách, we folium wydaný.

Neymladšj gsau *bukwicz*, což gen odrůda cyrillice gest, pro katoljky w Bosně tištěné. Wzorowé gegich spatřugj se sice giž u Postella 1) l. 1538 a Thesea Ambrosia Albo-

1) Linguar. XII. characteribus differentium alphabetum. Paris 1538. 4.

nesia l. 1539 ²⁾, než celé knihy od l. 1574 staršj mně aspoň známy negsau. Od těchto rozdílně gsau knihy od propagandy w Říjmě pro Bosnáky a giné Illyry latinského obřadu w 17 stol. vydané; neboť pjsmena gegich čisté srbské cyrillice mnohem bližšj gsau, nežli bosenské bukwice.

U prostřed mezi gļagolitikau a bukwicj, dle času, stogj knihy *wlastně cyrilské*, pro Srby, Bulhary a ostatnj národy řeckého obřadu vydané. Dnešnj mé přednešenj gediné k těmto tiskům wztahowati se bude; o ostatnjch dwau trjdách bohďa giným časem stručnau zpráwu podám.

Tištěnj knih cyrilských počalo se téměř stegným časem na dalekém seweru a hlubokém gihu, w Krakowě a Benátkách, a však podlé toho, co nynj o té věci wjme, o dvě léta dřjwe na seweru nežli na gihu, t. léta 1491 w Krakowě a l. 1493 w Benátkách. Totiž »Šwaipolt Fěol', z Němec německého rodu Frank«, gakž sám se podepsal, wytiskl léta 1491 w Krakowě tři knihy: Žaltář s přjlohami (neznámý), Osmohlasnjk we Fol., a Časoslowec w 4. Giné dvě knihy, t. Triod postnj a Triod kwětný, obě we Fol., gen w kusých exx. dochowané, od bibliografůw ruských i polských obyčegně Fěolowi připisowané, žeby gemu náležely, welice pochybugi. Šwaipolt' Fěol, w Krakowě z kacjrstwj obwiněnj, pozděgi do Lewoče w Uhřjch se odstěhowal, kdež geště l. 1511 žiw byl; než nenj známo, žeby zde nebo někde ginde o tištěnj knih cyrilských byl se wjce pokusil.

Wlast a semenišťě všech gihosłowanských tiskůw gsau nepochybně *Benátky*. S tjmto slawným a kwětaucjm městem, hlawau mohutné swobodné obce, měli téměř všickni gihosłowanstj národové, od neystaršj doby až do polowice 17ho stoletj, auzké nepřetržené swazky: ano částka gich dlauho w odwislosti od Benátčanůw zůstávala. Čhtěge giž chronologický wýčet gihosłowanských

2) Introd. ad chaldaicem etc. et X al. linguas. Papiæ 1539. 4.

cyrillských tiskův podati, neyslušněgi a neypříměřeněgi k věci, mnjm, začnu od Benátek.

1. *Benátky. 1493—1638.*

Prwnj cyrillský titk, w Benátkách na swětlo wyšlý, gest *Časoslowec* (Horologium), tož co u Latinjkůw Officia aneb Breviarium, l. 1493 dne 13 Března dokončený. Tiskářem byl; Mag. *Andreas de Thoresanis de Asula*. Zmjnka o té knjeze gest u *Murra*: Memorab. Bibl. Norimb. P. I. p. 222, než kniha sama bohužel z biblioteky Norimberské od té doby giž zmizela!

Wéwoda *Božidar Wukowič Djurić* z *Podgorice* [umř. 1540], přičiněnjm swým a pomocj rozličných mnichůw a kněžj srbských vydal w Benátkách na swůg náklad sedmero knih: 1) Služebnik (Missale), l. 1519 w 4. 2) Žaltář s Časoslowcem, l. 1519—1520. w 4. 352 l., 3) Služebnik l. 1527. 4. 104 l. 4) Molitwoslow l. 1527, w 8. 5) Oktoich čili osmohlasnj, l. 1537, we Fol. 162 l. 6) Mincj swátečnj, l. 1538, we Fol. 432 l. 7) Molitwenik čili Euchologion (Rituale), bez o. l., w 4. 280 listůw. Pomocnjci gehu we wydáwanj a tištěnj těchto knih byli: mnich *Pachomius* z Řeky w Černéhoře, *Giřj Ljubawič* z Gorazdě a gehu bratr mnich *Theodor*, kněz *Theodosius*, a par-eklesiarch *Gennadius* z Přepolje, mnich *Mogžjš* z kláštera Dečanského.

W chwalném a bohulibém djele otce pokračowal po smrti Božidara syn gehu wéwodic *Wincenc Wukowič*, wydaw na swé autraty w témže samém městě »Benátkách« následugjč šestery knihy: 1) Žaltář, l. 1546, w 4. 305 listůw. 2) Molitwoslow, l. 1547, w 8. 304 list., 3) Služebnik, l. 1554, w 4. 240 list., čtyřikrát aneb i wjcekrát po sobě tištěný (snad patisky), 4) Molitwoslow, l. 1560, 8. 5) Triod postnj, l. 1561, we Fol. 250 list., 6) Žaltář, l. 1561, w 4. 282 list. Gediný gehu spolupracownjk, gehož gméno nás došlo, byl *Stěpan ze Skudru*, o němž geště njže zmjnka bude.

Po Wincencowi tiskl w témže městě, pjsmeny po Božidarowi pozůstalými, *Jakub z Kamenné Řeky*, což w Hercegowině bljzko Kolašina: Časoslowec, l. 1566. w 8.

Po třech letech wyšel tamže ōd *Jeronyma Zaguriči* z Kotoru a *Jakuba Krajkowa ze Sofie*: 1) Žaltář, l. 1569, w 4. 274 l. 2) Molitwenik, l. 1570. 4. 282 l.

Poslednj, genž zde cjrkewnj knihy tiskl, byl *Bartoloměj Ginanmi*. Od něho gest: Žaltář, l. 1538, w 4, 275 l.

W běhu 18. stoletj tištěno sice u *Pany - Theodosia* w Benátkách několik srbských knih, než těch wyčjtánj giž sem neuléžj.

2. Cetině w Černé hoře. 1494 – 95.

Wévoda *Giřj Crnojewič*, syn slowútného w historii Černéhory wévody *Jana Crnojewiče*, zakladatele kláštera Cetinského (1485) a prwnjho, pokudž wědomo, půwodce swobody obywatelůw Černéhory, dal w dotčeném Cetinském klášteře, kterýž i podnės sjdlem gest biskupa a wladce Černohorského, na swůg náklad skrze mnicha *Makaria* dvě bohuslužebné knihy překrásným, neypodobněgi w Benátkách zhotoweným nowým pjsmem wytisknauti, totiž: 1) Oktoich čili Osmohlasnj, počatý l. 1493 a dokončený l. 1494, we fol., 270 list. 2) Žaltář, l. 1495 w 4. 347 list. Domýšljm se, že i třetj kniha: Molitwenik čili Euchologion, gegjžto gen gediný, a i ten neauplný list posawad nagjti se mi podařilo, tamže tištěna byla: neboť litery s literami wyž gmenowaných knih auplně se srownawagj. Ano dle některých znakůw a okolnostj, o nichž teď šjřiti se za nejmjstné pokládám, nemohu gináč než za to mjti, že giž něco dřjwe, před wygitjm oktoichu a žaltáře, literami cyrillskými buď w Cetinj, buď w Benátkách tištěno bylo; gsaut zagisté při žaltări některj kusowé pjsmem staršjm, giž welmi zužjwaným, gakýmž i Molitwenik tištěn gest, wytištěnj. Potwrdjli se toto domněnj mé, což owšem dalšjmu wyšetřowánj zůstawěno býti musj, snad někdy

se sbledá, že tiskové Benátstj aneb Cetinštj staršj gsau, nežli Krakowštj, pracj a nákladem Fěole wydanj.

3. Brašow čili Koruna.

Znamenité, od Němcůw obydlené město w Sedmihradsku, *Brašow* čili *Koruna*, držj se wůbec za vlast welmi řjdkého, nákladem pana *Hunuše Běgnera z Brašowa* wydaného: Evangelium, bez označenj mjsta a roku, we fol., gehož gediný exemplář w biskupské bibliotece w Munkáčowě (nynj w Ungwaru) se chránj. Durich a Dobrowský, dle zpráwy od Rybayho obdržené, wydánj toto do konce 15. stoletj kladau. Wěc ta potřebuge geště dalšjho wyšetřowánj.

4. Trhowiště we Walachii. 1512—1647.

Bez označenj mjsta, a však neypodobněgi w sjdelnjm městě Trhowišti, neboť nákladem velikého wěwody Ugrowlachie a zemj podunagských *Jana Basaraby*, pracj mnicha *Makarije*, snad téhož, co l. 1493—95 w Černéhoře tisknul, wyšlo skwostné Ewangelium, l. 1512, we fol. 288 listůw. Pjsmo nowé, welmi sličných, přjgemných forem. Text tohoto Ewangelium slaužil za základ všem následugcjm wydánjm.

Těž bez označenj mjsta, než we Walachii za dnů wěwody *Petra*, panowawšjho l. 1534—36 tištěn: Molitwenik w 4., kniha mnau samým geště newiděná.

S wyslowným doloženjm města Trhowiště wydan nákladem *Dimitria* logothety, wnuka *Božidarowa*, pomocj uředlnjkůw *Opra* i *Petra*, za dnůw wěwody *Jana Mirče*: Apoštol, t. Skutkové apoštolštj a Epištoly. l. 1547, w 4. 258 list.

Nepochybně do této doby a do tohoto města náležj i: Oktoich we wýtahu, we fol., 192 list. Gediný mnau widěný ex. gest neauplný. Tisk neforemný.

Naposledy w témž samém městě wyšel nákladem wé-

wodkyně *Heleny*, manželky *Jana Mat. Basaraby*, prací mnicha *Jana Swatohorce* z kláštera *Gomilnice* w Bosně; Kwětný Triod č. Pentikostar, l. 1649, we fol., 409 list. Písmo nové, neauhledné. Po Božidarowě Mineji swátečným neywětšj to staroslowanská kniha u gižnjch Slowanůw na swětlo wydaná.

5. *Goraždje* 1529—1531.

W tomto starém a někdy lidném, na řece Drině w Hercegowině ležjcjm městě dvě staroslowanských knih bylo tištěno. Totižto mnich *Theodor Ljubawit*, genž giž l. 1527 w Benátkách nákladem Božidara Wukowiče Služebnik wytisknul, vydal zde nákladem *Božidara Goraždjanja* Žaltář, l. 1529, w 4., a Molitwenik čili Trebnik, l. 1531, w 4., 296 l., tento poslednj pomocj jahna *Radoje*. Tisk dosti sličný, písmo totéž, kterýmž Služebnik l. 1527 w Benátkách tištěn. Z čehož patrnó, že z Benátek do Goraždě přinešeno bylo.

6. *Klášter Rujani* 1537.

W tomto teď zašlém klášteře, w gihozapádnjm Srbsku, nedaleko města Úzice na řece Morawě, wydáno bylo přičiněnjm mnicha *Theodosia* Ewangelium l. 1537, we fol., 292 list. Toto wydánj zvláště proto paměťuhodno gest, že w něm písmo od začátku až do konce nenj stegně, nýbrž že se w několikero rozdjílů rozpadá. Neobyčegný tento úkaz snad se tjm neylépe wyswětliti dá, položjmeli, že mnichům kláštera Rujanského *tagemstwj matric a litj liter do matric* ³⁾ skryté zůstalo; tak že oni litery pauze wyřezáwali, a sice spjše ze dřewa nežli z kowu. Kuspořenj času rozdělena byla práce mezi tři nebo wjce; od tud ta rozmanitost písma.

3) Wiz smlauwu Sweybolta Veyla s Rudolfem Borsdorfem Brunwicanem w Krakowě 1491. U Lelewela księg bibliograf. dwoje 1823. 8. T. I. str. 150.

7. Klášter Milešewa 1544—57.

Slavný někdy, teď zbořený klášter *Milešowa* w Hercegowině nedaleko města Prijepole a řeky Limu, založený od krále srbského Wladislawa okolo r. 1234, w němž i sám pochován byl, gakož i ugec geho sw. Sáwa, tré dosti sličných tiskůw w 16. stoletj na swětlo wyprowadil. Tiť gsau: 1) Žaltář, nákladem hegumena *Daniele*, pracj mnichůw *Mardaria* a *Theodora*, l. 1544, w 4., 350 list., 2) Molitwenik, nákladem téhož hegumena *Daniele*, pracj jahnůw *Damiana* a *Milana* z Obny w Černém Záhořj na Sávě, l. 1545 4. 360 l., týmž pjsmem co hořegšj, 3) Žaltář, nákladem téhož hegumena, l. 1557, w 4. 290 list., pjsmem nowým, podle Černohorského skrogeným, a dosti sličným.

8. Bělehrad 1552.

W Bělehradě, a sice dle wšj podobnosti w *srbském*, u stoku Dunage a Sáwy ležjcem (giný gest w Dalmatsku na moři, třetj w Bosně, čtwtřj w Sedmihradsku, pátý w Uhřjch, šestý w Albanii) wydáno bylo, nákladem knjžat (t. hrabat, Comes) *Radiše Dnitrowiče* a po geho smrti *Trojana Gunduliče* z *Dubrownjka*, pracj mnicha *Mardaria* z kláštera Mrkšiny-Cjrkwe: Ewangelium, l. 1552, we fol., 212 list., hrubým, při tom wšak dosti pěkným pjsmem. Za základ slaužilo wydánj Uğrowlaské od l. 1512. Začátek tisku učiněn w Dubrownjku u *Radiše Dmitrowiče*: potom Trojan Gundulič celau zásobu liter a nástrogů do Bělehradu přenesti a knihu zde dohotowiti dal.

9) Klášter Mrkšina-Cjrkew (Crkwa). 1562—66.

Týž mnich *Mardarius*, o němž práwě zmjnkla byla, tiskl po desjti letech w klášteru Mrkšině-Cjrkwi. O položenj kláštera tohoto, u samé Černé hory, nynj nic se newj. Wydal pak zde 1) Ewangelium, l. 1562, we fol., 211 list. 2) Trion kwětný čili Pentikostar, léta 1566. we fol. 218 l. Při této poslednj knize pomáhali: kněz

Žiwko a jahren *Radul*. Pjśmo obau tiskůw rozdjlńe. W přjpisku k ewangelium prawj Mardarius, že litery sám vlastnoručně s welikau pracj ze železa, mědi a tak dále zhotowil (*wrukodelisach* sija slowa ot železa i mědi i *pročaja* s welikým trudem i podwigom).

10. *Skader*. 1563.

Skader na r. Bojaně, w 11. stol. sjdlo srbských králůw staršj, přednemanské dynastie, podnes geště zname-nité město, i w bibliografii slowanské má swé gměno za přjčinau pěkného wydánj Kwětného Triodu čili Pente-kostaru, pracj *Štěpána Skaderského* (téhož, genž l. 1561 w Benátkách pro Winc. Wukowiče tiskl), a tiskaře *Camilla, Zanetti*, l. 1563. we fol. 224 listůw. Pjśmo totěž gest, kterýmž l. 1538 Božidarůw Minej a l. 1546 Win-cencůw Žaltář w Benátkách tištěn.

11. *Šebeš*. 1580.

W *Šebeši*, maď. Szász-Sebes, wal. Šebiša, něm. Mühl-enbach, w král. městě we stolici Šabešské w Sedmihrad-sku, wydán: Minej swátečnj, l. 1580, we fol., powolenjm sedmihradského metropolity *Gennadia*, pracj jahna *Koresiho*. Minej Benátský od Božidara 1538 slaužil při wy-dánj tomto za základ. Tisk nesličný, papjr špatný. Do-mýšljm se, že i ostatnj tři tiskowé od téhož *Koresiho* zde na swětlo vyšli, totiž: Žaltář, l. 1577, we fol. 172 l., 2) Ewangelium, l. 1579 we fol. 268 l., a 3) Postnj Triod, we fol., přes 288 listů. Všickni tři bez označenj mjsta.

12. *Dlahépole*. 1635.

W *Dlahémpoli*, wal. *Kimpolung*, městě we Walachii na řece Valle Mare, nedaleko hranic Sedmihradských, vyšel powolenjm wéwody *Jana Matauše Basaraby* pracj *Timotea Aleksandrowiče*: Molitwenik čili Trebnik (Eucholo-gion), l. 1635 w 4, 226 list.

Tolik gest knih, gež gsem budto sám na swé oči spatřil, anebo o nich gisté a neomylné zpráwy dostal. Připomjnané od Sopikowa a po něm i od giných ruských bibliografůw některé gihoslawanské tisky, gakožto welmi pochybné a pauze do podrobné auplné bibliografie patřjcy, zde mlčenjm prominuty budtež.

Budiž k závjrce zde geště několik úwah učiněno.

1) Gihoslawanské cyrillské tisky počjnagj, pokudž nynj wědomo, l. 1493 s Časoslowcem w Benátkách wydaným, gehož gedinyj předtjm známý exemplár w Norimberku nedáwno zmizel. Než i Oktoich Černohorský vlastně 1493 tištěn, nebo giž 4. *Ledna* l. 1494 dokonán. Léto wydánj Ewangelium Brašowského známo nenj. Gsauf tedy gihoslawanské tisky o dvě léta mladšj nežli Krakowské od l. 1491. Než gakž giž nahoře gsem dotekl, gá se domnjwám, a sice z podstatných přjčin, že w Benátkách giž před l. 1493 cyrillsky tištěno bylo, a že se někdy naleznau gihoslawanské tisky staršj nežli Krakowské.

2) Wšecky tyto gihoslawanské cyrillské bohoslužebné knihy gsau i w samých těch gižnjch kraginách nad mjru řjdké, a patřj gisté mezi ty neyřidšj knihy na oboru zemském. W Benátkách a w giných městech, kde tištěny byly, gich ani sledu, ani památky nenj. Mnohých gen gedinj, a to řadto kusj exemplářowé známi. Užjwánjm gich we chrámjch při službách Božjch a obrácenjm od začátku 17ho stol. Turecka gak u panugicjho tak u poddaného národu w mrawnau, duchownj i fysickau paustku, přišly tyto knihy na zmar. W polowici 17ho stol. Srbowé liturgické knihy zase přepisowati, než brzo potom, za panowánj Petra Welikého, zwláště od l. 1711, ruských wydánj užjwati počali. Mám sice za to, že po pilněgšjm prohledánj chrámůw a klášterůw w Bosně, Srbsku a Bulharsku geště negedna, posud neznámá wydánj odkryta budau: než tjm samým řjdkost a wzácnost těchto knih nepřestane.

3) Wšecka wydánj těchto knih pocházegj od mni-
chůw a kněžj srbských anebo bulharských. We Skadru
tiskl l. 1563 (Triod kwětný) Wlach Camillo Zanetti, než
i tam pomahačem a spolupracownjkem byl Srb Štěpan
Skadrský. Wydawatelé sami začastě we přjpisu obšjrně
wyprawugj, gaké obtjžnosti a nesnáze, gak welikau práci
jim podnjati bylo při litj pjsma a tjšťenj knih, gmeno-
witě Girj Ljubowič we Služebniku Ben. 1527, 4., Mar-
darius a Theodor we Žaltári Mileš. 1544, 4., týž Marda-
rius w Ewang. Mrkš. Cjrk. 1562 atd. Důkaz mozolné
práce mnichůw kláštera Rujanského před námi ležj. Gen
pro některé, a sice neystaršj tisky byly litery, gakž pa-
trno, od *umělých* wlaských mistrůw zhotoweny.

4) Obrátjmeli zřetel na kraginy, do nichž wyčjtaná
nahoře města i klášterowé, w nichž starosłowansky tjšťěno,
padagj, spodiwenjm pozorugeme, že mezi nimi ani ged-
noho *Bulharského* nenj. Mně aspoň posud žádná staro-
slowanská kniha známa něj, genž by w Trnowě, Sofii,
Ochridě, Niši atd. byla na swětlo wysla. Úkaz tento wy-
swětluge se poněkud tjm, že wšecky we Walachii a Sed-
mihradsku tjšťěné knihy byly spolu pro potřebu Bulharů
určené, gako naopak w Benátkách, Srbsku a Bosně wy-
dané pro potřebu Srbůw, odkudž tyto nynj, pótahmo na
nowějšj ruské knihy, i Srbule slowau. W oněch prawo-
pis starosłowanský neproměněný — s pjsmenami *Ѧ* a *ѧ*,
w těchto srbská geho odrůda — bez *Ѧ* a *ѧ*, mjsto nichž
Ѧ a *ѧ* přigato — panuge.

5) Důležitost těchto wydánj a knih w negednom
ohledu nemalá gest. Gsauf ony předně bohatým skladem
přesného starosłowanského gazyka: studnice to pro gram-
matiku a slownjk cjrkwnej řeči pramenitá, geště dosti
newyčerpaná. Za druhé pro speciálnj historii srbského a
bulharského národu nacházegj se w nich některé, ne-
hogné sice, však předce neopowrženliwé pomůcky, gako
na př. pro staršj dobu legendy o domácjch národnjch
swatých, pro nowějšj obšjrné přjpisy wydawatelůw. Za

třetj a naposledy památky tyto giž wůbec gako důkazy činnosti ducha w gisté době a w gistém způsobu, ač gednostranně se gewcej, pro skaumatele děgin člowěčenstwa a wzrostu i aupadku oswěty gsau zanjmawé a poučné.

VII.

Přehled literatury České na rok 1841.¹⁾

S počátkem nowého léta, kogen naděgemi w budaucnost kladenými, rád gednotliwec běh předešlého roku na mysli přemjtá, milé a nemilé wzpomjnyk obžiwuge, a gest to zbožný gakýs cit, k poznánj sebe sama slauzjcej. Slušj tjm wjce celku zpět wzhledy swé obraceti a rozgjmati o sobě, w čem pokročeno, w čem pilněgi usilowati

1) Rozšjřenj našeho časopisu poskytuje geho Redakcj možnost mnohé dāwno na mysli přemjtané a opět odročené plāny čas po času, we skutek uwožowati. K těmto nálezj mezi giným i podāwānj coročně stručného přehledu národnj našj literatury, a sice auhrnkem a w gednom gakoby obrazu, bez wylaučenj wšak obšjrnějšjch důkladných rozborůw a zpráv o gednotliwých wýtečnějšjch plodech, pokudžby tito Redakcj od slowautných literatorůw našich budaucně hogněgi dodāwāni byli. Nynějšj, podlé rozličnosti naukowých a slowesných tjd přispjwānjm několika wāžených spisowatelůw sestawený přehled, w němž při slušné šetřnosti kosobām, předewšj m a gedině ke sprawedliwému oceněnj wěcj hledjno, budjz gako předběžný pokus toho, což bohda někdy, wylajli se tužba a naděge naše, k wětšj i plnosti, i spořādanosti, i wěcnatosti dorrage, uwažowān a laskawě posuzowān, owšem pak, nalezneli se w něm, mimo wůli a ūsilnau pětj naši, onde i onde něco nedostātečného anebo dokonce křiwého, na to pamatowāno, »žet to psali lidé, nikoli angelé«, a že wšem lidským žádostem i chautkām ani sami angelé wyhowěti nemohau. Neboť

Velle suum cuique est, nec voto vivitur uno.

Red.

potřebj. Mysljce tedy, že čtenářstwu českému whod učijnjme, umjnili gsme sobě, přehled něgaký wýtečněgšjch děl literatury České předešlého roku podati, z něhožby i pokroky i nedostatkowé mohli nahlédnuti býti; gedno i druhé, tušjme, stegnau měrau musj sjliti mysl wlasteneckau a ke konánj powzbuditi, gedno potěšenjm, druhé rozpomenutjm.

Pěkná literatura gest w gistém ohledu slabá stránka našeho pjsemnictwj: *Multa, sed non multum!* mohlo by se tu řjci, aneb po česku: prostřednjho welmi mnoho, málo však wýborného. Aníž však i o wšech třjdách pěkné literatury úsudek ten platj, gegjžto mnohá pole posud pustá a nezoraná ležj a na wzdělawatele swého čekagj. To obzwláště platj o pěkné prose. An čtenářstwo naše přes mjru zaplawuge se básněmi—měliť gsme spjše řjci sklady knihkupecké, nebo powodeň ta málo kdy práhu gegich přestupuge—darmo hledá milownjk utěšeně bawjcgjho čtenj potrawy, které by nebyl někde za cizozemským stolem giž zakusil. Geště nenarodil se muž, genž by nám utwořil nowelistickau literaturu. Co w tom druhu až posud učiněno, to rozlezlé gest po časopisech, gest rozdrobené, rozkauskowané! Proč nikdo geště na to nepomyslił, aby způsobil zbjrku půwodnjch powjdek? Zagisté pěkpý celek působilo by to, co posud sem a tam roztraušeno, ba z části i zapomenuto. Co z této třjdy někdy o sobě půwodnjho se wyskytá, zřjdka býwá weliké ceny, a o takowých plodech raděgi mlčjme. Pakli však gisto gest, že lepšj plodowé pěkné prosy w našich časopisech se saustředugj, nelze nám to i o ostatnjch poetických wýtwarech twrditi. Kdoby u nás chtěl z časopisů na staw literatury sauditi, mýlił by se welice. An ostatnj wětwe národnj literatury znamenitě a utěšeně rozkwjtagj, časopisnj náš žiwot o nic nepokročil, a bude snad geště dráhně času trwáti, než wšecky ty skryté i zgewné překážky, genž mu zkwěsti zabraňugj, s cesty ustaupj. Posawád byly a gsau *Květy* přednjm a neyobljbeněgšjm

našjm veřejným hlasatelem w záležitostech národnj slo-
wesnosti, kterýžto směr redakcj po wjce let s chwalnau
pečj udržowati se wynasnažuge, k čemuž kdyby dokonalá
spráwnost gazyka a někdy i lepšj výbor zwláště w zbjma-
wých článků přistaupil, ničeho bychom sobě wjce přátj
neměli. *Wčela*, příloha to k *Pražským nowinám*, gako
tyto samy, w swé obyčegné mjře zůstává, a nemůžeme
řjci, žeby toho roku byla w ceně klesla. Časopisům po-
někud přičjsti musjme též *Wlastimila a Dennici*. Byliť
to dwa utěšenj úkazowé předlonského roku; genž do
ospalé časopisné literatury našj nowého žiwota přinašeti
se zdáli, magjce za aučel zábawu s poučenjm spogenau,
a wšecko, cokoli práwě veřejnau zagjmawost mělo, w obor
swůg pogjmagjce. Ale bohužel, sotwa že spisowé tito
prwnj swůg ročnj běh dokonali, giž opět nastaupila oby-
čegná ocháblost, a mjsto dwanácti swazků spatřili gsme
Wlastimila toliko pět, a Dennice dokonce gen dwa swazky!
Gaké zde překážky záhubné wládly, nám newědomo, wěc
ale tjm diwnějšj gest, an oba spisowé, dosáhnauce u obe-
censtwa znamenitého stupně přjzně, čtenářů i odběratelů
w dostatečném počtu nacházeli ¹⁾. Tolik wůbec o peri-
odické literatuře.

Chcemeli nynj přistaupiti k oceňowánj patrnějšjch
plodů pěkné literatury porůznu, tu přede všemi padnau
nám do oka *Jos. Jungmanna sebranj spisowé*, genž vyšli ga-
kožto prwnj čjso *Nowočeské biblioteky*, nákladem musegnjm
wydáwané. Tato kniha w dwogjm ohledu literaturu naši
znamenitě obohatila, neboť netoliko vyplnila wygtjm swým
dawnj žádost všech ctitelů Jungmanowých a spanilé Musy
gebo, kteréhož menšj i básnická i prosaická sepsánj
tuto pohromadě w ušlechtilý celek spořádaná spatřugeme,
nobrž obsahuge i věci posud netištěné, z nichž neyzna-
menitějšj gest překlad Goethowj čaromilé idyllické po-

2) Gak se dowjdáme, chystá se brzké obnowenj a zdokonalenj
obau těch spisů.

wjdky Herman a Dorota. Že České Museum nemohlo Nowočeskau biblioteku důstojněgi započti, než wydánjm spisů muže, přede všemi ginými o literaturu zaslaužilého, gest wěc wůbec uznaná, a sotwa byl by gakýkoli giný spis tolik wábnosti a zagjmawosti měl. Giž na giném mjstě byla kniha ta dle zásluhy oceněna, my tuto pro krátkost gen to uwedeme, že Jungmannowo pero na lepost a neljčenau krásu rowného sobě nemá. Geho básnické překlady gsau prawé mistrowské kusy, gehu půwodnj básně plody ducha čistého, wraucjm citem nadaného a gehu pagednánj naskrze obsahem i formau klassická. Co knize té obzwláštnj zagjmawosti podává, gest, že posti-hugeme spisowatele w neyrozličněgšjch dobách gehu dlanholetého literárnjho aučinkowánj, magjce před očima pochod všech gehu úsilj a pokroků až do neynowěgšj doby. Nezbywá nám, než toliko přáti, aby *Nowočeská biblioteka* co neywjc takowých spisů obsahowala, a aby náš důstojný a ctihodný weteran i nowého wydánj wětšjch swých spisů, gakož gsau: Ztracený rág Miltonůw a Historie literatury České, z mysli nepustil, an dobře wjme, že k tomu giž dáwno opravowánjm a rozmnožowánjm gich přjprawy činil.

Básnj wyšly toho roku tři sbjrkj, od *Sabiny, Hněwkowského* a *Jablonského*. *Sabinowy* básně gsau mdlý odblesk umjragjcjho swětla, prázdna skořepina, ztracená idea. Neustanowená mysl nenecházegjc w sobě dosti podstatné látky k wýlewům citů, wede skladatele gako žežulici k gednotwornému opakowánj té samé myšlénky. Sem tam nacházj se lecos dobrého, swědčjc o nadánj skladatelowě, který, kdyby mužněgi a samotněgi sobě poějnal a řjdčegi citům swým průchodu popřáwal, wěru lepšjho wýsledku by docjlil. Na prosto opáčný ukaz gsau *básně Hněwkowského*, pomnjk z časů dáwno minulých, gehož však některé gednotliwé částky wždy oblibu na-gdau. Na wšechen způsob chwalitebné gest patrné snaženj starce, ducha swého uzpůsobiti dle pokroků časo-

wých a wmjsiti se w hlučný, hemžjcy se daw nowého pokolenj. W *Jablonském* pak wjtáme opravdowého, zasvěceného básnjka w auplném slova smyslu. Sbjrka geho obsahuge básně epické, erotické, diadktické a drobné. W epickém žiwlu nehrubě šťastně se pohybuge, něžně citliwému duchu scházj potřebné k tomu plastické objektivnosti a důraznosti. Zcela giným gewj se básnjek w *pjsnjch milosti* na dwa oddjly rozdělených. Prwnj z nich (abychom slova giž ginde pronešená opakowali) dýše wšj rozkošnau slastj a hrawau něžnostj prwnj, mladé lásky, an w druhém odlaučený od swé djwky milenec bolest srdce swého wyljwá w pohnutliwý nářek. Obogj pak oddělenj oplýwá hlubokostj citu, a w obogjm obrazj se čistá, nezkalená, ač gakýmsi kormautliwým záwogem lehce obestřená mysl, která wšak útěchy nabýwá w důwěrném pohledu do wěčnosti. Neywýtečnégšj wšak část celé zbjrky gest *maudrost otcowska, prwotiny didaktické básně Salomon*. Gakož se nám Jablonský w pjsnjch milosti zgewil co spaniloduchý básnjek w auplném slova smyslu, zgewuge se nám tuto i co hlubokomyslný mudřec, před gehož gasným okem žiwot a swět ležj co otewřená kniha. Naučenj, gakáž zde otec synowi w básnickém oděwu udělugе, gsau tolikéž perel maudrosti, nawlečených na zlaté niu opravdowé nábožnosti. Dle toho lze sauditi na ostatek knihy, genž obsahuge *básně drobné*. I zde gewj se ten samý něžný, ušlechtilý, nábožný duch, spogený s horliwým vlastenectwjm, w plodech milých a utěšených. Forma gest weskrze ušlechtilá a přiměřená, prawopis neynowégšj, pooprawený; a celé wydánj welmi auhledné. Konečně geště zmjnit se musjme o *Pomněnkách*. Gest to spjsek příležitostný, obsahujce dwacet básniček stegného rozměru ke chwále krásného pohlawj od rozličných sklada telů, tolikero spanilých kwjtků w krásný wěnc spletených.

Obzwlaštnj úkaz gsau *Sněmy zwjrat od Winařického*. Gest to básně satyrická, w njž spisowatel s wynaloženjm mnohého wtipu kárá panugjcy wady našeho wěku. Forma,

gak to při Winařickém zwykli gsme spatřowati, gest lepá a dokonalá, škoda že směr básně takowý gest, s gakým panugjcj smýšlenj wěku sotwa se smjřj. Proti potopě hráze stawěti a proti duchu času bogowati, oboge stegně marné gest. Ostatně má každá wěc swé extremy, které se s vlastnjm gádrem gegjm mjchati nemagj.

Po dlahém umlknutj wystaupil i chwalně známý *Turinský* s nowým plodem swé Musy, s *truchlohrau Wirginij*. Skladatel Angeliny nowý tuto důkaz podal, že pole gehu gest lyrika a nikoli drama. Kdo zná Angelinu, může si i předstawenj učiniti o Wirginii. Čistě lyrický wýlew citů má nahraditi dramatický aučinek, powahy osob wyswitagj pauze z řečj, nikoli z gednánj gegich, a tak celý ten přj-běh, w němž gewila se neywyššj sjla mrawnj gednotliwých osob a fysická sjla celého národu, pod perem spisowatelowým zemdlel. Kde by se činnost gewiti měla, gewj se trpnost, ba i sprawedliwý hněw rozbauřeného lidu wygádruge a rozplýwá se pauze w ženském nářku a pláči. Za to má Wirginie přemnoho krásných gednotliwostj, a při wšech wadách swých gest a zůstane pěkným plodem spanilého ducha. — Giný dramatický plod gest *Karel Skreta*, maljř, *weselohra od W. A. Swobody*. Zdařilý to kus gehož weřegně provozowánj s taužebnostj očekáwáme.

Pozoru hodno, kterak w poslednjm roce u nás humoristika se zmáhala. Pominauce *deklamowánky Rubešowj*, gegichžto cena dáwno a wůbec giž uznána, ležj před námi *Trnky od Frant. Hagniše*, čtyři swazky pokračugjcjho spisu *Palečka* a neynowějšj spis *Rubešůw Pan amanuensis na wenku*. Trnky negsau nic giného, nežli zbjrka trefných i netrefných, wesměs však gednotwárných epi-gramů, gakožto maličkost však mnohému přjtelu wtipu wjtany dárek. *Palečka* nazwali bychom časopisem žertu a prawdy; on umj lidi i gednánj gegich tak zdařile ljčiti, že bys ge i hned malowati mohl; on zná tak dobře slabé stránky wšeho druhu lidj, gakoby na gegich pozorowanj byl zwláštnej a wýhradně studium wynaložil, a konečně

umj tak newinné žertjky tropiti a tak trefné wtipy pronášeti, že bytby i někdo pro něgaký štilec naň se rozbňewal, w okamženj zase s njm smjřiti se musj. Spisowatelé a wydawatel magj zagisté slušné práwo ke wděčnosti a uznalosti našeho smjchu, milowného obecenstwa. *Pan amanuensis* konečně gest nowela, popisugcej rozličné přjběhy a dobrodružstwj absolwowaného práwnjka, na práznniny se ubjragcejho. Osnowa powjdky gest přirozená, gediné to poněkud nepochopitelné, že adwokát, přijmage pjsaře, přede wšjm od něho žádá, aby dokázal, zdali umj nowelu napsati. Či to gen k wůli druhému titulu *Česta za nowelau*, který wábiti měl, tak wymyšleno? Za to gsau wyprawowanj diwnj přjběhowé wesměs takowj, gacj se weselému šudentu, z Prahy domů se ubjragcjmu, snadno přihoditi mohau, genom pan správce a gehu kancelářský zdagj se nám býti geště z předešlého stoletj, neboť za dneška i tento druh lidj znamenitě w ciwilizacj prospěl, a umj si gako každý giný *něbl* počjnati. Ostatně celá powjodka oplýwá wtipem, a wýstupowé ze žiwota, w nj ljčenj, gsau ze skutečnosti wázení a s wýborným humorem podáni. Panem amanuensisem položil spisowatel gehu nowý stupeň k dosaženj wrcholu přjzně u obecenstwa.

Toto gest bez mála vše, co w pěkné litetatuře minulého roku půwodnjho se wyskytlo; nepatrnějšich a nezdařilých plodů raděgi pomijme.

Důležitý a pozoru hodný spis gest *Erbenowa* sbjрка českých národnjch pjsnj. Posud sprawedliwě mohlo se Čechům wytykati, že sobě národnjho básnictwj welmi málo wážj, neb co zatjm Morawané i Slowáci swé zwlaštňj sbjrkj způsobili, neměli Čechowé, kromě těch několik pjsnj we sbjrce Čelakowského, ničeho sebráno. A předce gest národnj básnictwj poklad, na který každá mladá literaturá přede wšjm zřetel swůg obrátiti, a takorķa za základ geg sobě položiti by měla. Sběratel, sám šťastně nadaný básnj, po wjce let se wšj láskau a horliwostj objíral se

vyhledáváním a shromážděním těch samorostlých kvítků národnj Musy, a snažností swau do těch neyhlubšjch zákrytů národnosti pronikl. I poštěstilo se mu, znamenitý počet pjsnj sebrati, mezi nimiž mnohé wzácné památky se nalezaj, které bez gehu pilnosti snad věčnému zapomenutj byly by propadly. Hned w prwnjm tomto swazku (a magj neyméně tři wygjtí) nalezáme několik pjsnj epických, kterýžto duch w lidu našem giž bez mála docela vyhynul a které pro něžnost citu a prostomilau gednoduchost lepšjm plodům toho způsobu po bok postawiti se mohau. S gakáu swědomitau péčj sběratel práci swau konal, patrno z množstwj wariantů, které uwádj. Poznamenánj gehu obsahuj mnohá připadná wysvětlenj, swědčjci o bystrém náhledu do národnjho žiwota. Dobře wěda, že slowa pjsnj bez nápěwu gsau tělo bez duše, postaral se sběratel i o nápěwy ke swým pjsnjm, genž zwláštj hudebny djlo působiti a o sobě vycházeti budau. I co do zewnitřnj aublednosti gest kniha ta chwály hodna.

Arciotce wšech básnjků, welebného Homera, gegž w českém oděwu dawno taužili gsme spatřiti, podal nám neunawený *Wlčowský*, přeložiw *Iliadu*. O zásluze, kterau tjm překladatel o literaturu zjskal, bylo by zde zbytečno mluwiti, an každému wzdělanci patrná gest. Překlad sám weskrze neomylný nosj znak, že od básnjka pocházj. Můžeme směle twrditi, že gakkoli wěrně překládal náš zpěwec, předce wšude tak swobodně se pohybuje, že ani neymenšjho stjnu krásy básnické s originalu neseřel, a w tom ohledu může český Homér k neywýtečnějšjm cizogazyčným překladům téhož básnjka se přirównati. Gestli sobě ōeho geště při djle takowém přjti, gest zagisté to, aby byl překladatel wjce wšelikých archaismů a neobyčegných wýrazů se wystřjhal, a to pauze z ohledu čtenářstwa našeho, kteréž těch prostředků nemá aniž tak brzo mjtí bude, aby wyššjho gazykowého wzdělánj nabylo. Ostatně gest česká *Iliada* prwnj čjso *Bibli-*

tedy klassiků všech věků a národů, od njžto znamenité obohacenj literatury sobě slibowati můžeme.

Z Güntrowské tiskárny we Wratislawi vyšel překlad *Šillerových básnj* od *Purkyně*. Přenesnadná to úloha, kterau důmyslný překladatel výborně wywedl. Překlad nad očekáwanj gest zdařilý; některé zde onde se vyskytugjck poklesky wysvětluj se vzdálenostj mjsta, w kterém kniha tištěna. I zde gest prawopis neynowějšj, oprawený. Nemůžeme přjležitosti té pominauti, abychom zaslaúžené díky nesložili muži vlastenské duše, waě milé našj vlasti žigjckmu, kterýž i w cizjch kraginách literaturu naši gistiě s welikými oběťmi zwelebuge a rozširuge. Geho působenjm stala se Wratislaw důležitým mjstem pro wzágemnost slowanskau. Pakli ale této gehu horliwosti a snažnosti se obdiwugeme, tjm wjce překwapiti nás musj, že on, genžto w docela rozdjlném powolánj k ewropské sláwě se powznesl, nezapomněl bawiti se pěknými wědami, gež, gak tuto widěti, se zaljbenjm a nemalým prospěchem pěstowati nepřestáwá.

Z prosaických překladů, gichž gakto wždy hognost, uwedeme zde toliko tři znamenitějšj spisy: *Hora Sinai; cestopisné obrazy* od *Dumasa a Dausatsa z franciny*, *Iwan Wyžihin* od *Bulgarina*, přeloženj od *Bačkory* a *Mulla Nur* od *Marlinského*, přeloženjm *Fr. Šjra*. Onen cestopis gest lehké, pauze k zábawě čeljcj práce dwau obratných Francauzů, genž žiwým wylíčowanjm cizjho žiwota a cizjch mrawů čtenáře naneywýše wábiti umj, pročež nepochybugeme, že i u nás kniha ta u obecnstwa obliby dogde. *Iwan Wyžihin* gest tak nazwaný ruský *Gil Blas*, totiž roman, wylíčugjcj neyrozlídnějšj stawy ruské společnosti. Cena knihy té giž i od giných národů uznána gest, do gichž gazyka přeložena byla, a našemu překladateli musjme z toho wděčni býti, že oboecnstwo naše se spisem tjmto seznámil. *Mulla Nur* vyšel co pátý swazek zábawného čtenj, kteréžto před léty w Gičjně u Kastránka wycházeti počnau, dáwno giž za zesnulé powažowáno

bylo. Powjodka tato powěstného ruského nowelisty žiwými barwami ljčj žiwot a mrawy Kaukasské, a w popisech gegich poznati básnjka. I kdybychom newěděli, že z ruštiny přeložena gest, uhodli bychom to z množstwj russismů překlada, které na české ucho gako nepowědomé zwuky dorážegj a na nĕgaké všeslowanské nářečj upomjnagj. K tomu gest oelá zewnitrnost knihy obraz bezwkusnosti, do wĕku našeho se nehodjcy.

Slowenské literatuře wĕnowali gsme w tomto našem přehledu obzwlášnj oddĕlenj, ne gakobychom gi snad k české literatuře počjsti nechťeli, ano toho smýšlenj gsme, že třeba posud nepřjliš znamenitau, wždy ale welmi důležitau část gegj činj, nobřz z giných dobrých přjčoin, mezi nimiž neyhlawněgšj gest ta, že postawenj Slowáků proti Maďarům na wšecj gegich plody takowé má působenj, že o něm obzwlášťe se zmjnitj potřebu uznáwáme. Gakých se Maďari bubáků bogj, wšj mocj usilugjce národnost Slowenskau wykořeniti, dokazuje dlauhý bog, který po wygitj *Gitřenky* mezi maďarskými časopisy a professorem Hlawáčkem w Lewoči powstal: Tito plodowé učenců česko-slowenských na Lewoškém lyceum, genž za nic giného powažowáni býti nemohau, než za pauhá školnj cwičenj, w nichž některé lepšj schopnosti teprwé ukryté ležj, tak welice na sebe a na prof. Hlawáčka, genž w Lewoči česko-slowenskému, gazyku wyučuge, popudili hnĕw některých Pseudo-Maďarů, že tito Hlawáčka weřegnĕ ze zrady vlasti winjce k bauřliwému sporu přjčinu dali, který se strany Slowenské až přjliš mjrnĕ weden byl. Samostatněgi a důrazněgi wystupuge zakuklený spisowatel *Apologie* w hágenj přirozených práv národnosti slowenské, a daufáme, že rázná slowa geho přjstnp nagdau k mysljm mnohých posud lhostegných a netečných geho kraganů. Spisowatel řečené *Apologie* nad to i gazykem, který zastáwá, s neobyčegnau obratnostj włádne, a z celého spisu wyswjťá duch zralý a usadilý. — Maďarskému utiskowánj z weliké části při-

čjsti též musjme tužšj přilnutj některých mladých Slováků w Prešpurce k wydawateli Tatranky *G. Palkowičowi*, a poskythutj mu pro dotčený pokračugjej spis plodůw swé Mušy. Wydawatel Tatranky sice posud oželeti nemůže starého bratrského prawopisu, ostatně ale béře na se dotčený spis slušněgšj a přiměřeněgšj podobu, a gest se nadjti, gestli tak pokračowati bude, že se stane literárnjm nastrogem, gakého na Slowensku tak welmi zapotřebj. — Konečně zbývá nám ještě zmjnit se o *Hurbanowě částě po Čechách a Morawě*, w kteréžto řečený mladý Slowák zpráwu dáwa swým kraganům, co na swém výletu do pobratřených kragin pozorowal a s kým ze vlastenců se kde seznámil. Zpráwy takowé gsau zagisté chwalitebné, anot gimi swazek wzágemnosti se stužuge, a domácj čtenářstwo se stawem spřízněného národu i se wšjm snaženjm a úsiljm geho se seznamuge, čjmž spolu iměřjdko vlastnj činnosti nabýwá. Že se pozornému cestowateli mnoho předmětu k rozličnému rozgjmánj a porownánj naskytuge, gest wěc přirozená, pročez i tento cestopis přemnoho takových mjst obsahuge. Ale právě geho rozgjmawá část zdá se nám býti slabšj nežli wyprawugjej, a této pak by semotam znamenité skrácenj gen ku prospěchu bylo. O nowém, úplném a skwostném wydánj *básnj Jana Holého*, wýtečných těchto plodůw Musy pannonské, ačkoli wloni začatém, však nicméně ještě nedokončeném, teprwé w přjštjm času šjřegi mluwiti budeme moci.

Mezi wychowatelskými spisy minulého roku wšlymi nacházjme: *Malého pjsaře* čili praktické nawedenj k prwopočátečnému psánj pro učitele a pěstauuny od *Jana Swobody*. *Malau čjtánku* s několyka abecedami, gakoz i nawedenj ke čtenj a k prawopisu od *Frant. Šumawského*, se 27 obrázky, a *Biblioteku pro mládež* od *Wlasáka*. Gestli to tré knjžek pro naši neymenšj vlasteneckau mládež nemálo užitečných a právě w čas neywětšj potřeby wydáných. W *Malém pjsaři* gsau *zlatosady národnjch přjstlowj* dobře upotřebeny a uwedeny, než často mjchány s histo-

rickými a ginými, kdežto by památné výroky neb klasická dítčám přiměřená mjsta z rozličných spisowatelů starých a nowějšich, gako gich spisowé hlubokých mudrců, Klobušický a ginj w překladech sebrali, neméně zlatosadami slauti mohli, a tudž zde na předpisech nemálo dostogného mjsta nalezali. Postupowánj w tazjch pjsemnjch gest sice dobré a, chwalitebné, než tabowé sami gsau nehezcej a gistá taužebnost po wázanosti pjsmen latinských zawedla spisowatele tak dalece, že *d* gako *el*, *o* gako stočené *e* atd. wypadá. Wjme sice, že spisowatel hlawně na čerstwé psanj ohled bral, a má w skutku prawdu, brogili proti 84krátjmu přepisowánj téhož gediného předpisu, než gistá mjra aesthetičnosti nesmj nikda w obět wegjtj podržjeným některým wýhodám. Kde se nedá wázati, tam gen pero poslušně běž powětřjm nad papjrem. Ačkoli tento spis zde a tam méně zdařilý gest, předce bedliwěgi gest pracowán než Malá čjtánka Šumawského. Negenom že mnohé z předstawených obrázků zcela chybné gsau, k. p. fenikl, šafrán, nyšpule, indygo, aniz, tykew atd. (neboť mjsto nyšpule spatřugeme snad makowici, mjsto tykwe docela tulipán), ale i obsah zde a tam gest nezdařený. Sentimentalnj listowé oněch dětj (str. 66 atd.) nikdy snad se ljbiti nebudau dětem. Pochybenj pak gako na str. 23, kde djtě řeč matčinu za babské powjdky wykládá, aneb kde dvě kostic u welryb se počjtá a se sáňkama mjchá, dlužno se w podobných spisjch pro djtky wystřjhati. Při obrázcjch toho druhu, gakowého zde gest užito, radilibychom wždy co neywjce šetřiti *názornosti* a nechtjtj gmenowati malý olistěný *stromek wířec* dubem, citronem, ebenem, morušj, osikau atd., kdežto wjce než pogem stromku předstawiti se nemůže. Ostatně předce i tato knžka má swé praktické dobré stránky, a to, co se zde dobromyslně wytykalo, nebudiž hned za znewažowánj a opowřzenj wykládáno. Cuique suum. — Spis pokračugcej, Biblioteka od Wlasáka, byl a gest wždy geště wjtaným darem pro naši wlast; při

čemž gen toho želeťi gest, že we vychowatelstwj geště z wodjtek cizjch a z nedostatku game ge newybrali.

We vlastnjm oboru historickém wyšlo gediné djlko Šemberowo o wpádu Mongelů do Morawy, tjm radostněgšj gest, co ze staré literatury České podáno, totiž *Wšehrdowo djlo o práwjch, saudech a o dskách země České* a djl prwnj *Archivu*, wydánj F. Palackého.

Wšehrdowo dewatery knihy gsau djlo práwnické we všech literaturách onoho wěku, kdy složený gsau (sepsalť ge poneypřwé l. 1500), netoliko w literatuře České, přewýtečné. Obsahujť celý řád saudu zemského w králowstwj Českém, ne gako sbjрка zákonů samých sem náležjch, ale wědecké djlo podlé rozumu spisowatele samého k poučenj gednoho každého spořádané, gakýchžto arciděl zagisté oněch časů gen málo který národ smj počjtati. Gaké ceny gest práce Wšehrdowa pro wědu práwnickau wůbec a zvláště zemj Rakauských, nalezlo i německým gazykem posauzenj w »Zeitschrift für österr. Rechtsgelehrsamkeit und politische Gesetzkunde« (Jahrgang 1841 VII Heft) od *Antonjna Becka*. Spisowatel byl mjstopjsař zemský w letech 1493—1497, a snad neywětšj znatel práw země České za časů swých, a milownjk gich wrělý, o kterých i djlo gehu s rovným psáno gest nadšenjm gak důkladnostj, a rovněž horliwé w praxj gich s dobrými proti zlým hágiti dowedl, kterj ty doby všemocné o nowoty škodliwé se zasazowali. Patřj Wšehrd mezi přednj klassiky zlatého wěku literatury našj, ano byw gako prwnj hlawa těch, gežto rozkwětu gegjmu k šestnáctému stoletj bránu otewřeli, o to stogjce, aby od neplodné latiny hlavy wytečné k živé mluwě národnj se obrátily; ačkoli toto sepsánj nynj prwnjho teprwé wydánj tiskem se dočkalo, wždy toliko w rukopisjch známo bywši. Sloh gehu gest plynaucej, čistý, mistrný, krásněgšj než při djlech tak praktického aučelu magjcjch obyčegně býwá, podlé příkladů starowěkých spisowatelů, giebž gazyků mnozj před Wšehrdem ctitelé byli, ale

žádný na vlasteneckau půdu ducha samého gegich tjm způsobem přewéstí mocen nebyl. Tato wěc a druhá, wzhled na wnitřnj staw a obyčge národu našeho onoho času, kterého djlo geho poskytuje, gest, což ge každému vzdělanému Čechowi po wšechny časy drahým činiti musj. Prominauce rádi některých málo nedostatků, gichž obecny duch časů, gemuž odporowati nelze, přirozeným způsobem sebau nesl, budeme wždy s potěšenjm a s pýchau w knize Wšehrdowě čjtati o zřizenjch a řádech, gakýmž se i za našich časů w práwjch mnohých neywdělanějšjch zemj obdívugeme, a w přemnohých nenalezáme, gichžto pak předkové naši w takowé dokonalosti giž tehdy způsobených měli. — Náklad toho dle neylepšjch rkp. od *W. Hanky* spořádaného, žiwotopisem Wšehrda od *Frant. Palackého* opatřeného a spisowateli slownjka českého, *J. Jungmanowi* připsaného wydánj podstaupen gest od Matice České, gakožto prwnjho čjela děláj řady děl podobných, gešto pod názvem *Staročeské Biblioteky* vycházeti budau.

Podobné důležitosti gest *Archiv Český*, nákladem pp. stawů králowstwj Českého wydáwaný *F. Palackým*, gehož prwnj djl, pěti swazků patnácti archowých, během toho roku wyšel. Aumysl skladatele gest, podati obecenstwu zřjdla historie České, kolikož gich z Archivů mnohiletým badánjm na swětlo připrawil, gazykem Českým sepsané, wygmauc kroniky a giná djla rozsáhlá od ginud powědomá, tedy obzwlastě listy mužů wýtečných aneb o wěcech důležitých, rovněž práwnické památky, listiny obecné, rodopisné i mjstopisné zágemnosti z wěku 15. a 16. neywjce. Nacházegj se w prwnjm djle listy cjsaše Sigmunda, pána Wiléma Pernšteinského, krále Giřjho a Uherského Matiaše, dopisy Zwikowské, Baworské a Táboorské z časů krále Giřjho djlem, djlem před panovánjm geho za těch běhů, kterjž se po smrti krále Albrechta w zemi dáli. Týchž přjhod týkagj se listiny sněmů od stawů Českých držených od roku 1440 až 1446; neméně

důležité jiné pod názvem: Král Wáclaw a gednota panská roku 1391—1431, a zápisy Pražské z časů Husitské války a předcházejících. Následují saukromé listiny rodu Šternberského, kajžat Münsterberských. zápisy sedlské a výpisy ze starých desk dworských hned od r. 1384 začínající, nálezové sandu dworského a podobné. Závěrku činí kniha starého pána z Rosenberka, právníký spis hned ze začátku 14. století, a registra zápisů léta 1453 a 1454 pro obnovení pořádku v zemi, tolikými bauřemi zrušeného, učiněná. Není tato rozmanitá látka, kteréž důležitost vždy bude gasněgaj, čím u většij ohromnost narůstati bude, toliko k historickému a podobnému badání způsobilá, ale zagisté wydávánij gj v jiném ohledu djlo neocenitelné, každému, komu dobrý pokrok literatury našij na srdci gest, welewjtané. Není zagisté dosti toho, že všem téměř pogemům, což gich koli stařij a nowij časové vytvořili, slova česká stará aneb nowá nalezena gsau; ale skladně a slohu cizotau neporušenému budiž konečně cesta ražena, a wymýtěno co překážij, aby tak čistá a krásná mohla se vlastenecká mluwa ukázati, gakež gest skutečně, a gakau stařij měli, i potomci gestě k většij kráse před se wěsti by mohli; čehož zagisté nestane se, pokud aspoň toho, co we hrob zapomenutij upadlo, zase na swětlo obráceno a osobeno nebude. W tom ohledu gest Archiw Český poklad gestě newjdáný, a welikého obecného uznánij hodný; nadto pak co obsahuje z mrawů a obyčegů starých wěků, prawého ducha národnjho, gehož každý poznati musij, kdož gaké vlasti milé djlo zdařile chce prowěsti.

K šestistyleté památce wjtězstwij nad Tatary u Olomauce, wydal A. W. Šembera sličnau kněžku pod názvem: *»Wpád Mongolů do Morawy,«* obsahující wypsánij přjbehů bauřij Tatarských po Asii a Ewropě, kratčegij toho, co u vzdálených národů se přihodilo, obšjrněgij, co našeho samého se týká, tedy zwlášťe wpád do Morawy r. 1241 s podrobnostmi až posud neznámými, z li-

stin čerpanými. Přípogen gest článek zvláštnj od *Ant. Bočka* »O wjtězi nad Mongoly,« básně od *Vinc. Furcha* a *M. F. Klácela*, i také pjsen o Jaroslawowi z rukopisu Krá-lodworského; knjižka okrášlená obrazy mjst památnjch; Olomauce, Štramberka s Kotaučem, a Hostýna, s přidánjm mjestopisného wyswětlenj. Nalezáme we spisku tomto všechno, co od neylepšjch spisowatelů o oné události se-psáno gest, pilně sebráno, ano i rozmnoženo, a slohem plynným, srozumitelným wypraweno, takže aumysl skladatale zagisté dostatečně gest vyplněn, ožiwiti slawnau tu památku, a z mrtwých, částečných, aneb nepřjstupněg-ějch učených děl w gasný a žiwý celek přewěsti. Mnohé mysli vlastenecké při dárku tomto krásném k památce události w dějinách našich tak proslulé, snad neywjce článek o wjtězi nad Mongoly zaměstnáwati bude, poně-wadž gim skladatel gméno wůdce Jaroslawa, Kralodwor-ským Rukopisem w žiwé wděčné paměti národu obno-wené, zrušiti usiluge, na mjsto něho gméno Zdislaw kлада. Magjce giž, poněwadž až posud se nestalo, slovo o tom powědjti, pokud krátký tento přehled literárnjho žiwota celého gednoho roku dopauštj, nemůžeme než litowati, že skladatel chtě blud posawdnj w kladenj gména uká-zati, obecnstwu nepodal dostatečně, z čeho by samo saudit mohlo. Neyhlawněgšj zagisté důwod béře skladatael ze wložky gakés, podlé zdánj gehu z třináctého wěku pocházegcjej, nalezené we knize Olomucké od r. 1424, pak z nadacjho listu špitálu s. Ducha w Olomauci od r. 1248, z kterýchž prý obau Zdislaw co prawý wjtěz vycházj, aniž wšak spisowatel zřjdlá sama u sebe cho-waná sdělugе, aby předně gich samých hodnowěrnost nahljdnuta býti mohla, pak zdali skutečně o té osobě, gegjž gméno hledá se, o té události, o které řeč gest, mluwj. Toto by zvlášť strany oné wložky, kterau skladatael pauze-poznamenánjm historickým gmenuge, žádaucj bylo. Stáwáť zagisté dosti wložek a poznamenánj podob-ných pro pamět toho, genž sepsal, w krátkosti často na

deskách starých knih, jinak ceny historické málo aueb i žádné nemagjch. Pokud se tedy skladatel neodhodlá důkazy své w obšjrnějšj pogeďtánj, tak gak sami w sobě gsau, beze všeho tagenj a za sebau drženj obecnstwu předložiti, bude nám vždy powoleno, držeti se wjce toho co před sebau máme, a zvlášť Kralodworského Rukopisu, gjmž on pauze proto, že djlo básnické gest, opowrhá, než důkazů wěru nam docela neznámých, poněwadž nám gen maličko slow, z kontextu wytržených, sděleno, gako: »Zdislaus praefectus militum,« »primarius omnium Zdislaus« a.g., o kterých právě proto saudit nemůžeme, co w sobě obnášegj. Pohřešugeme této historické důkladnosti i w sepsánj A. W. Šemberowě, tu kdež se děgů Morawských týče, anof w notách dosti názwů zřjdel zcela nepowědomých, ale nigakých citátu doslownjch, tu tak žádaucjch nenacházjme. Co se giných důwodů týče, gsau z wětšj části takowj, kterjby oněm dotčeným, kdyby ti teprwé pogištění byli, wětšj wáhy dodáwati mohli, ač sami o sobě ničeho nemobau znamenati. Gediné té změny schwáliti nemůžeme, kteréž sobě spisowatel w Kralodworském Rukopise samém dowolil, právě, že skladatel básně o wjtězstwj na Tatarech gisté půwodně Zdislaw psáti musil, a od přepisowatele teprwé gměno to Jaroslaw omylem přewráceno. We werši: Jaroslaw we své krwi s ořem zbrocen, słowo *krwí* gen gednau syllabau, ne dvěma, w staré češtině ojsti slušj; čjmž pak gest zgewné, že gen tak werš dobrý gest, nepak kdyby Zdislaw mjsto Jaroslaw stalo; we werši pak:

Aita Jaroslaw jak orel letie,

jako mjsto *jak* klásti, aby se Zdislaw mjsto Jaroslaw položit mohlo, zcela gest libowolné.

Mezi spisy přírodoskumnými prwnj mjsto zaugjma *Průmyslný posel* od Karla Amerlinga, spis negen swau půwodnostj a dokonalostj, ale i prstonárodnostj se wyznačugj, genž po swazeđejch malých giž w roku 1840 wycházeti počal, však posud nedokončen, stále se pro-

dlužowati bude. - Giž sám názew welmi dobře zwolen gest, neboť od poslů rádi se na nowiny z hlawnjho města wyptáwáme; rovněž tak vhodná forma, totiž rozmlauwánj mezi obywateli wšelikého druhu w malém městčku. Lid zagisté rád čjtá knihy w rozmluwách, kdežto se mu zdá, že rozmlauwagjej pochybnosti geho uhodugje temnost mu wygasňugj. Tak gest i posel; coby se koli člowěku we wědách nezběhlému nesrozumitelným zdáti mohlo, wšecho se wyswětleno nalezá; zwlašt názwý cizogazyčné i naše, které gešté w obecnu známost newěšly, tak swětle a zábawně wyloženy, že při každém něgaké wnadidlo pro paměť uwedeno gest.

W prwnjch schůzkách, na kteréž rozprawy rozděleny gsau, wyprawuge se o záměrech spisu toho, o tužbách pro wlast i pro člowěčenatwo, kterými se čtenář mocně uwáděna čtj do chrámů zázrakuplných, kdežto geg každau chwjli nowé diwy potkávagj. Potom teprwé w přjgemných rozmluwách prwnj základowé lučby se wykládagj s zábawnými také zacházkami do fysiky, takže přirozeným krokem a bez zwlaštňjch saustawných přehrádek do lučby zwlaštňj přecházjme, kdežto se kyslíkem a ostatnjmi potom prwky počjná. Z učenj o prwcejch wšecho, což toliko ku přjsné wědě se hodj, wylaučeno gest a odložěno do přehledlých lučebnjch tabulj; aniž powjďánj k gednotliwému prwku, o kterém práwě řeč gest, otrocky se wáže, ale kdekoli co důležitěho se nahodj, i hned se wyswětluge. Tak k. p. o hořějku udáno, kde a w čem se nalezá, odkud gměno geho pocházj; powědjno o Zagečických žjdlech, w nichžto se hořějk w hořké soli nalezá; o hadci (Serpentin), w němžto hořějk hlawnj hmotau gest, o seypách (Seifengebirge) tworjcejch se z wywětralého hadce, o platině w takowých seypách se nalezagjej, pak že dle Balbjna i w Čechách někdy platina se nalezala, o tworěnj rozliďných wýznamů a o wýhodách, gežto gazyk český w tom ohledu má a g. W krátkosti zagisté neobyčegně mnoho gest powědjno, a to o před-

mětech přísnovědeckých, genž tu tak lákawě a srozumitelně wyloženy gsau, že kdo čjsti začne, s těžkostj přestane před dokončenjm. W ohledu tom neyznamenitěgěj gest pagednánj o kysljku, gakožto neytěžšj úkol, poněwadž gest prwnj z řjše plynů, o nichžto si laik tak těžce prawý pogem utwořiti dowede, newiděť-li prwé zkaušky s nimi dělati. Poněwadž ale spis tento určen gest pro řemeslnjky a průmysalnjky české, na wětšjm djle, gакž wědomo, nikterak k takowýmto wyššjm učenjm a wědám školami nepřiprawené, nedá se zapřjti, že tento článek při wáech swých nadřečených wýhodách swým množstwjm gmen, w lidu neywjce geště neznámých, z celého spisu neytěžšj býti musj, zwlášť powážjmeli, že wygmauc nedělnj školy skladatele samého, pro lid čecoslawaský škol k žiwotu samému připrawugjejch skoro naskrze nestáwá. A wšak čeho na gednom mjstě se nedostáwá, pomáhá tomu časté opakowánj každé wěci, tak že byfhy sobě kdo z onoho článku samého málo hyl pamatowal, s tau samau wěcj pozděgi w děgepisu lučby se potká, neb snad i w dalšjm wyprawowánj, až pak gemu známé a žádostiwé se stanau, gako lidi prwé neznáme, kterých poneyprwé bez zwláštnjho zaljbenj widěwše, podruhé a po třetj ljp poznáme, až se i roztaužjme po dalšjm a nimi obcowánj. Třetj achůzku čili neděli přicházjme na děgepis lučby, genžto wšak geště dokončen nenj. Mýlil by se, kdo by hledati chtěl suché wypočjtáwánj toho, co kdo a kde wynalezl. Spisowatel uměl tolikerymi zagemawými předměty pozornost čtenáře napjnat, že suché lučebné události gako kwětowé rozmanité barwy w zeleném wěnci oku lahodj. Gest to oddělenj w gistém ohledu gako děgepis člowěčenstwa samého, poněwadž lučba tak mnohostranný wplyw na wywinowánj lidstwa má, že mu wšudy gak za základ slaužj, a mnohé události důležitěgěj a člowěčenstwa důstogněgěj, nežli obyčegná historie awěta, obsahuge. Widěti tu neyprwé wědy gako děti gedné rodiny růsti wedle sebe na gedné půdě, a

kožinky swými do sebe zasahowati, tak že přestitel, chtěge gednu z půdy wynjti, i druhau wzjti a pěstowati musjl, až obě dorostly a teprwé děliti se daly. Wšudy widěti gest, gak filosofie s přírodóskumem a lučbau gedna z druhé wzágemně se wywinowaly. O všem uměnj a o všech wědách čtenář se dowj: naučj se, kterak gest se zdánliwých prawd warowati, kterak wždy důkladně skaumati, což potvrzeno chybami mnohonásobnými mužů i neyznamenitěgšich w časjch před Bakonem Werulamským, genž prwnj bludy odkryl, okázaw, že w poznánj přírody ne filosofij a spekulacj, ale skaumánjm dlužno začjnati, že gen ze všestranného skaumánj lze ustanowiti zákony přírody a podle těch zase skaumati dále o přírodě. Po Bakonowi drahný čas pozděgi wystupuge Lavoisier, kterýž onoho praktickau zásadu prwnj w žiwot uwáděti počal a odkrytjm kysliku a g. auplnau reformu do lučby uwedl. Až sem zasáhá djlo, pokud hotowo gest. Pořádek, na němž tento lučebnj děgepis se zakládá, nespočjwá na chronologickém wypočtenj mužů o wědu zaslaužilých s gich žiwotopisy, čjmžby čtenářstwo brzy umdljti musilo, ale gest pořádek týž, w kterém wěda sama swůg pokrok brala, w kterémž brzy do minulosti se pohřižugeme, brzy gegj následky skaumáme, brzy spisowatel duchem wěšteckým do budaucnosti samé wniká, w čtenáři krásné nádege budj a neodolatelně k činnosti powzbauzj. Znameníta zásluha této historie gest, že w nj učiněno slušné mjsto i národu prastarému a welikému, o němž w podobných djlách o děgjch tak pořjdku kde zmjnká se činj, o národu to našem slowanském, gehož praotcowé, nebažjce po cizjm statku, od dáwna rozluštowali weliké úlohy člowěčenstwa, orbu, průmysl, obchod a náboženstwj we swém lůně wywinowali, pěstowali a dobromyslně swým sausedům sdělowali. Pro lepšj pamět čtenáře důležitěgšj věci na rozličných mjstech opakowány býwagj, ač nikdy na ugmu zábawnosti; neboť i z takowého opakowánj nabýwá čtenář nové wědomosti a mimo to gměna

a předměty w paměti utkwj bez namáhánj a ducha umdlenj. Neopomenul také spisowatel všude a z každého stanoviště, kde widěl čtenáře na pewném základu státi, na Boha a neskončenau geho welikost a dobrotu, na důstognost člověka, na poměry mezi njm a twůrcem geho se nalézagcej, a na powinnosti, gaké člověku z této prawdy vyplýwagj, s božnau myslj okazowati a stále na utvrzenj mrawnosti působiti. — Toho konečně přánj nelze nám zamlčeti, kteréhož naplněnj dobrý plod djla takowého musilby dowršen a zmnohonásobněn býti: aby totiž wzdělanci všelikého druhu na wenku žigjcy, na způsob ochotného a šlechtného kněze Nechanického, zwědawé sausedy okolo sebe shromažďowali, gim u swé přítomnosti Posla čjsti dávali neb sami čjtali, vše, co gednotliwcům temné zůstává, wyswětlujce, a to proto, že na tak rozličném stupni wzdělanosti gednotliwci stogj, gednomu to a druhému ono nesrozumitelné zůstává, čemuž wyhowěti nemožno spisowateli samému, gehožby se djlotudy pro přjlišnau rozwláčnost nepřjstupným stalo, ale gest to wěclidumilů vlasteneckých, kterýmž se Průmyslným poslem přjležitost k dobrému konánj neopominutelná podává.

K snadnějšmu porozuměnj lučbě a gako za částku Posla, vydal tentýž spisowatel hned roku 1841 dvě archowé tabule pod názwem: *Přehled lučby čili hmotozpytu* (Chemie), magjcy k tomu slaužiti, aby čtenář mohl gednjm přehlédnutjm celý obsah lučby sobě oswědomiti, sawiewnost všech gednotliwých článků nahljdnanti, každau pochybnot si wyswětliti bez otwjránj obšjrných kněh a dlouhého w nich hledánj, zkrátka, aby celá lučba gako kostra nebo lešenj před očima a djlem častým nazjránjm i w paměti stála, na nižto pak čtenáři lehce ostatnj stawiwu i z Posla i z giných kněh sobě snášeti a na patřjcmjsto ukládati lze. We dwau dosud wydaných tabuljch gsau asi následugjcy článkowé uměštěni. Předně krátký úwod k lučbě s potřebnými definicemi, s popsánjm ne-

těžin (unwägbare Körper), gegich poměrů a chowánj se k sobě i k giným hmotám; co kyseliny a co zásady; wypočtenj 54 prwků s připogenými pjsmenami, gimižto se prwky w lučbě pro krátkost poznačugj; wyswětlenj některých giných lučebnických znamenj; slučowánj se prwků mezi sebau a zákony tohoto slučowánj. Pak následuge lučba awlaštnej, w njžto každý prwek swůg článek delšj neb kratšj má, gak wjce neb méně do žiwota sáhá, tak že některý s dwěma řádky odbyt gest, giný důležitějšj k. p. wodjk celý slaupec zaujmá; poněwadž se negedná pauze o prwcjch, ale o wšech ney důležitějšjch hmotách, slaučenjm prwků gednoho s ginými utwořených, toťž o kyselinách, o zásadách a o soljch. W tom způsobu wypsánj nám giž všickni nekowowé a asi 30 kowů před očima stogj, kterýchžto poslednjch geště asi 10 do budaucj tabule přigde. Nikdo neuwěřj, žeby na gedné straně archu tolik obsahu a tolikero předmětů směstknati se dalo, kdo tabule tyto nepřehledne. Gest to owšem poněkud wýhoda stručnosti gazyka českosłowanského, wšak neméně i mistrné wylučowánj wěcj potřebných od méně důležitých, ačkoliw i zde, gako w celém Poslu přjgemné s užitečným se mjchá, takže bez rozmýšlenj twrditi můžeme, že tento spis nade wšemi toho druhu cizokrajnými předěj.

Rowněž zaslaužilá gsau téhož skladatele dĵka dwě: *O domácjch gedech a kazigedech* a *Lučebné skaumánj na suché cestě*. — Onoho podáno gest napřed oddělenj druhé: O gedowatých rostlinách w Čechách, na Morawě, w Slezku a na Slowensku rostaucjch, nákladem uměleckého skladu *Wáclawa Merklasa*, bezpochyby proto, že obrazy sem náležejj práwě hotowy byly, a poněwadž prwnj dĵl, obsahujcj gedy nerostnj, genžto, magjli dokonale popsáni býti, žádagj, aby čtenář giž poněkud lučbě rozuměl, lépe se dá na konci lučby uměstiti. Wyšel posud gen prwnj swazek dwauarchowý, w kterém 7 neygedowatějšjch a neyhogněgi rostaucjch bylinek obsaženo gest, totiž: *bljn*,

ruřk, wrdnawec, bolehlaw, rozpuk, kozjpysk a durman. Od Posla dělj se tato kněžka formau wyprawowanj, nikoli pak w srozumitelnosti a w lehkosti slohu. Názwoslowj sice gest wědecké, čemu se sotwy wyhnauti lze, magjli byti rostliny tyto tak důležité wěrně popsány; a však každý wědecký wýznam dosti gasně wyswětlen, buď popisem, buď ukázánjm na obraz, na němžto se předmět wykreslen nalezá. O každé rostlině mimo popis a dokonalé wyswětlenj obrazu klade se i udánj částek, kterými se otráwenj neyčastěgi přiházej, o aučincjch otráwenj na lidech i giných žiwočisjch pozorowaných; wyložena i moc gich léčiwa, a nemoci, w nichžto se a gak se bez nebezpečenstwj užjwati dagj, spolu s wystrahau z neopatrného gich užjwánj, gakož i neypotřebněšj ljkj čili protigedy, příklady znamenitých způsobů otráwenj, a giné poučné i zábawné věci, pozornost čtenáře na tyto strašliwé gedy obracugj. — Obrazy gsau djlem podlé přjrody, djlem podlé neylepšjch i neynowěgějch wzorů woleny a welmi wěrně i autle kresleny i barweny.

Lučebné skaumánj na suché cestě s připogeným popiřem skřjné sucholučebné, gest malá kněžka (asi 2½ archu silná), dělagj. pro sebe celek, a však gako částka do wětšjho celku sáhagj. a připrawugj. cestu k nerostopisu: gakož w brzkém čase následowati má: *popis lučebného skaumánj na mokré cestě.* Spisowatel mimo důkladný popis lučebného skaumánj podává hned i skřjné se wšjm ke skaumánj tomu potřebným nářadjm, které u arcib. knihtiskaře W. Špinky dostati gest po 15 zl. na stř.; kdežto w krátkém čase také skřjné k lučebnému skaumánj nerostů (kamenů) na mokré cestě po 30 zl. na stř. prodáwati se budau. Cena to zagisté lewná, powážjmeli množstwj částek, z nichž takowá skřjné složena gest. Spis tento má dwoge oddělenj. W prwnjm nalezáme důkladné popsánj ano i dřewotiskowé wyobrazenj celé skřjné i částek gednotliwých; w druhém oddělenj se krátce, ale dokonale wypisuge skaumánj meneralů na suché cestě spolu s welmi srozumitelnau theorij

swjcenj a hořenj čili ohně; prawidla skaumánj sucholučebného; wyklad a popis gednotliwých prwků w nero-stopisu důležitějšjch, pro krátkost gen známkami takowými opatřených, kterými se každý hned od ostatnjch rozeznati dá. Na konci přidána gest přehledná tabulka, k tomu způsobená, aby se hned podle barwy skla, gake nerost skaumán buď blednau buď kostičnau solj, na plamenu buď wněšným buď wnitřnjm dává, udati mohlo, gaky prwek okysličený se w něm nalezá.

Na tomto mjstě bude slušno zmjnit se o časopisu pod titulem: *Poučné a zábawné listy pro polnj hospodáře a řemeslnjky, wydáwané od cjs. král. vlastenecké společnosti w Čechách*. Čtvrtý ročnj 1841. Máť tento půwodně německý spisowaný a do češtiny od Jana Nep. Štěpánka překládáný časopis weliké pole, obsahujc články o hospodářstw, rolnictw, o řemeslech a průmyslu, zábawné a poučné powjdky, wyprawowanj z historie, zwláště české, ze zeměpisu, z přjrodopisu, popisowanj rozličných národů a gegich mrawů, zwěstowanj událostj z našj vlasti, týkajc se rozličných proměn w powětrnosti, znamenitých nálezů, budow, slawnostj a giných předmětů. Gest to gako wykwět z kalendářů hospodářských a důkaz rostaucj znahy, rozšiřowati užitečné wědomosti mezi wšechny tjeý lidu; kterémužto cjl tento spis tjm wjce zadost učinj, čjm wjce bude k zábawným užitečné a kužitečnému zábawné připogowati a wždy, gako dosawád spolu o ušlechtěnj mrawů pracowati.

Konečně geště o bohoslowné literatuře nakrátce zmjnu učiniti musjme. Bohoslowná literatura Česká saustředuge se hlawně w *Časopise pro katolické duchownstwo*. Ačkoli tento časopis za několik let poněkud slábnauti se zdá, nemage do sebe té důkladnosti, kteráž gemu až do roku 1837 weliké gméno činila; nicméně i tohoto roku mnohé články gmenowanj hodné čtenářům swým podal od rozličných skladatelů, gakož od Jana Nep. Hlawáče, od Jakuba Macána, Jana Aloysia Rennra,

Jana Raisa, Josefa Wotýpky, Ant. Keila, Jana Hlawáče, Fr. Gabulky, Fr. Kincla, Jana Stárka, Jakuba Němečka, W. Ruffra, Jana Jirsjka, Fr. Hawránka; mimo kteráž pogednánj o rozmanitých předmětech z celého oboru bohoslowj podlé obyčejného způsobu swého obsahu časopis i kázanj některá a zpráwy literárnj bohoslowné, zvláště z literatury německé. Máť zagisté každá wěc peridy swé, aniž sjla lidská, ač wždy činná, nemůže stále napnuta býti; než odpočjwáli poněkud, odpočjwá gen na čas. Protož gest se nám blahau naděgj kogiti, že po kratinkém odpočinutj stálj dodawatelé Časopisu pro katolické duchowenstwo nowými wýtečnými prácemi geg obohacowati začnau opět, a z mladého duchowenstwa hogný počet nových pracovnjků wynikne ke zwelebowánj geho. — Z giných bohoslowných děl gmenugeme tuto kázanj postnj od *Fr. Hawránka*, o wětšj djl, populárnj totiž doğmauce od *Jana Jirsjka*, giž dotištěném, a wšak newydaném posud, až na budaucj čas delšj zpráwy podati sobě pozůstawugjce.

Ten gest auhrnek wýtečněgšjch plodů lonského literárnjho působenj! Bedliwě-li wše powážjme, a gednotliwá odwětjw literatury spolu srownáme, s potěšenjm wyznati musjme, že lonský rok za žádným giným pozadu nezůstal ani w plodnosti ani we wydatnosti. Owšem že mnohé naděge, které ten rok podáwal, se newyplnily,²⁾ že mnohé wěci, gegichž oprawa k wraucjm žádostem našim náležj, w obwyklé mjře při starém ledabylo zůstaly, prawda, že ne wšecky wětwe literatury se stegnau pécj se wzdeláwaly, a že žádné nowe posud ladem ležjcej pole se nezaoralo: nicméně na wšech poljch, we kterých se posawad literatura naše pohybuge, tolik obgewilo se

2) Mezi kornautliwé úkazy w literatuře našj počjtáme zvláště přetrženj, které we wydáwánj Balbiho zeměpisu, djl tak wysoce potřebného a u obecnstwa obliby došlého, nastaupilo. Kyžby možné bylo, aspoň prwnj djl, Ewropu, k brzkému dokončenj přiwesti!

plodů výborných a utěšených, že s radostí zraky své zpět obrátiti můžeme na rok minulý, genž nám nenepatrné obohacení literatury přinesl. Pohledme na pěknou literaturu, jak mnoho tu nového a výborného! obraťme se k dějepisu, jaká pilnost u vyhledávání starých památek! přikročme k paedagogice, jaký pokrok od zastaralých systémů k novému, na zkušenosti a přirozeném rozumu založenému! a konečně při přírodosloví jaká rozmanitost, jaká hognost! Zvláště pak charakterisuje rok ten spogování se rozličných činností k gednomu cíli, čehož hlavně důkazem jsou powstałe sbírky pod gmény: staročeská, novočeská biblioteka, a biblioteka klasiků všech věků. Takové saustředění síl a podnikání sbírek tak důležitých gest nám dobrým znamením, že literatura naše od posavadní své rozdrobenosti k jakési souvislosti a celkovitosti pokračovati počíná, což za veliký prospěch uznáváme. — Že naopak literatura naše i mnohé vady a nedostatky do sebe má, kdož nestranný by zapřati chtěl? my ale zde za zbytečno máme, slov o nich šjiti, an již z podaného přehledu každému zřetelně wysvitají, a nad to před časnou stránkou literatury naší w stín ustaupiti musj, což při našich okolnostech tak skvělý gest výsledek, že raději těšiti nám se sluší z pokroků literatury, nežli rmutiti se nad gegji nedostatky, které zagisté, pakli ona w rovné mje, jako posud pokračovati bude, svým časem též vyplnj se a zmizj. Pročež gen úsilně pracugme každý na poli sobě vykázaném, a pevná vůle a wytrvalost zwjtězj nade všemi překážkami.

VIII.

Cestowánj Michala Kotlera w ewropepském Rusku a Sibirii.

Od něho samého wypsané.

K podanému do weřegnosti tomuto listu bude třeba připogiti několiko wyswětlugjećich slow. Michal Kotler, měšťan z Turnowa, pobyl několikráte, obchod weda s českými ģranáty, w Petrohradě i Moskwě, přitom i w ģiných městech Ruských. Magjećmu obchodnj snešenj s Ģregorem Permikynem, rodilým z Jekaterinoburku a auřednjkem 14té třjdy, událo se mu wstaupiti do spolku, kterýž se, wedenjm onoho Permikyna, w naměřenj hledati zlatonosné rozsypy w Sibirii za řekau Jenisejem, srazil a sģednotil, a w kterémž i někteřé wyššj osoby účastenstwj wzali, mezi nimiž i knjže Gagarin. Nákladem swých společnjků byl Permikyn ģiž r. 1840 wyslán na ona mjsta za Jenisej, aby wypátral, kde by se zlatý pjsek s prospěchem rýžowati dal; opozdiw se wšak teprwé na začátku zimy, kteráž w těch kraginách ģiž w srpnu se wracj, dospěl k Jeniseji, a gako na Bůh-zdař »zagewil« (auředně dal připsati) někteřé »prijisky«, o kterých sám wěděł, že se s užitkem wzděláwati nemo-hau, ģen aby swých společnjků na ten čas upokogil, a pomocné prameny w štedřém běhu udržel. Wrátiw se s prospěchem do Petrohradu, a uģednaw nowau wýprawu psal odtamtud w lednu měsjei 1841 i do Turnowa swémũ spolčenci, že »prijisky« nalezeny ģsau, že wyhledáwage ģich w ohromných horách a lesjch »ot ģolodu i cholodu čuť neumer« (ot hladu i chladu málem neu-mřel), že na opracowánj ģich a na wyšetřenj nových

lepšich letos 60,000 rublů se wypočítalo, aby nemeškal wyprawiti se za njm. Náš Turnowan nedaw se pochybnostem a dlaubým rozpakům opanowati, bez odkladu pasy sobě obgednal a 13. unora na tu cestu se wydal, kteráž obsahem tohoto listu gest, genž se tuto s malým leckdes wynechánjm, a nepatrnau proměňau w té naděgi podává, že by bez ohledu na ty wýnosné neb newýnosné rozsy py sibirské, naše známost o národech a kraginách se tudy porozšjiti mohla.

A. M.

Z Jenisejska před botjm Tělem dne 9. čerwna 1841.

Dne 13. unora běžjcjo roku gsem se s Wámi rozlaučil a při sněžné chumelici do Libuně dorazil. Geště gsem panu Permikynu odpovědi byl nenapsal, učinil gsem tedy to w Libuni, a do Jekaterinburku gi nade-psal. Druhého dne na Libunských sanjch gsem se ocjtil přes hranice české. W Landshutě bylo mi čekati až do druhého dne, gelikož gsem o deset minut pozděgi přigeda, dostawnj wůz přemeškal. Za přjčinau, že za Krkonošemi we Slezku méně sněhu bylo, tedy gsme gen do Swidnice na sanjch dogeli; tam odtud nás přeložili na wůz. Naše společnost, z wětšj částky obchodnjci, pocestnj, mluwila, howořila gen o kupeckých obratech. Bylo asi deset hodin, když gsme do Wratislawi dospěli. Gá zašel w hostinec (das deutsche Haus) nedaleko pošty, kdežto mi, při powečeřenj howězj řjzky po anglicku (bifštyku), tamněgšj tři komorně djwky čas ukracowaly, wytwařugjce gako na diwadle swau domácj panj, gak ona s nimi nakládá, a ginak a ginak před gednau i druhau mluwjwá. Odtamtud gsme ráno w osm hodin wygeli, a byli gsme za 24 hodin w Lešně, a na ohěd w Poznání. Nowá twrz Poznáňská genom z daleka powrchně mi do oka padla. Widěti bylo, an zdi ze wšelikobarewných cihel sestawené, rozmanité obrazy wytwařugj. Město stogj na protěgšj straně na powyšně, wětšj částku w něm zagjmagj au-

prawná stawěnj zemského řizenj a počty. Až do Bydhošče (Bromberg) se gede ustawičnými pjsečnými planinami. Gel se mnau pan Michler, celnj auřednj k bljže Krakowa, a wyprawował nám neyjce o tom kragi, kde co mladý oficjr před lety mjwal swé přebýwánj; též i o tom, gak se džwe do Ruska pašowáwalo. W Bydhošči nám giž bylo přewljkati se na způsoby polské z ohledu gjdla, což mi nebylo s welikým zaljbenjm; tam gsem musel na odgez dleżance čekati. Na té cestě bylo dosti zagjmawé podjwánj na njzké koryto Wisly z gedné strany; z druhé na smělé založenj silnice wedaucj přes dosti weliké audolj. Pohled na Chlumno (Kulm) a Grudzonž (Graudenz) a na mnohé giné pobřežnj wystawy gest dosti hezký. Pahorky gsau okrašleny hustým borowjm a gak mně geden gistý tamněgš šlechtic swědčil, táhnau se tyto weliké lesy daleko k západu, a slynau množstwem zdržugjcjch se w nich wlků; heyno těch wlků prý owčinec přepadlo, a w něm 430 kusů roztrhalo. As o půl noci gsem přigel do Tčewa (Dürschau). Město Tčewo giž dosti mi známo gest, an se mi giž po třetj do něho přigjti událo. Ráno gsem si wyšel na břeh řeky Wisly, a tu widjm s gakau wýhodau silné borowé kladj ručnj pilau rozřezáwali; to mne tak zaňalo, že přigda do swého bytu gsem si zased, a o tom učinil popsánj. Odtud gsme geli geště až do Elblongu (Elbing) na woze. Wečeře naše byla tu tak špatná, že nespokogčnost nás všech pasažerů sobě poreptala w poštowém Beschwerdebuchu. Nynj opět nastala sanice. Nás osm osob wsadili na saně, a proto, že sněhu nehrubě mnoho a každý při sobě něco nákladu měl, gelo se dosti bjdně; ačkoli sedm koňů bylo zapřaženo. Přigdauce na hráz na holo sfaukanau, neměli gsme giné pomoci, než pustiti se pěšky. W sedm hodin ráno gsme přigeli do Kralowce (Königsberg), kdež gsem se u pana Köppela Lorkerkranza ubostil. Kaupil gsem si k swému ponaučenj Leonhartowu Geognosii a Geologii, nemage za zbytečno

gi stowaryšiti s páně Preslawau Mineralogij, kterau gsem si z Čech sebau wzal. W sedm hodin u weđer se odgelo do Tilžy (Tilsit), zde mne potkala prwnj weliká nepřijemnosť. W hospodě pruského prince Wiljma dowěděl gsem se, že tu žádného ruského konsula nenj, a že buď musjm do Memelu, aneb zpátky do Králowce. Neyljtěgi mi bylo, že právě příležitost slaužila s kurýrem se dostati do Petrohradu; ač swrchowaně mrzut nad swau neopatrnostj dal sem se na deležanci zapsati, a w šest hodin wečer nazpátek do Králowce gsem odegel. Ráno w osm hodin gsme tam giž byli, bez odkladu dogdu ke konsulowi, který mi za 2 ruble stříbra hnedky nowý pas udělil a wečer se opět odgelo do Tilžy. Na té cestě působil nám kratochwjli podnapilý Šjrmeister: hlawnj wúz měl za pobočnj, nechťe nikterak sednauti; když při pospěchu odgjždky předce sedl, pořad polštář, genž k upřenj gest mezi hlawami, držel a počjtal za osobu sedjnj, to že trpět nebude, aby gich tolik sedělo; on že slepých pasažerů udá, na druhé štaci týmž byl pogat důmněnjm. Tu gsme ale mu ugeli, a nechali ho w pobočnjm woze sednaut, s naděgj, že i bez nás poblázniti si může. Přigedsjmu ráno do Tilžy nahodil se mi něgaký pan Martai, mydlář ze Gdánska, který se do Rygy chystal a hledal společnjka; s njm gsem se hned na polowičku wýloh umluwil, wzali gsme u pana Bayme saně, které do Neunálu, třetj štaci na poště, patřili, a w deset hodin gsme s poštowskými koňmi odgeli. Na ruském mýtě w Taurógenu odbyli nás brzy a newjzeli gako w Ryze aneb Petrohradě; zde byl oběd u Žida, a po obědě poštowskými koňmi, za werstu z koně půl třetj kopejky stříbra, buď párem, aneb kde byla horšj cesta trogkau, gsme wesele uháněli. Na druhý den asi we 4 hodiny gsme přigeli do Mitawy, zde bylo opět nowého pasu ruského od guwernéra potřebj; k tomu se nám nabjdl na poště chlapjk, ale swau službu nám peprně osolil. Zdrželi gsme se až do druhé hodiny w Mitawě čekagjce na pasy.

Desátau hodinau giž gsme předce w Ryze byli, a w hospodě Londoně nocleh wywolili. Společnj mŭg zde zůstal a gá umjnil w deležanci do Petrohradu odegeti. Na té cestě gsem trochu na krk nastydl, obložiw sobě ho mokrým ručnjkem, odlehčil gsem sobě; také mě u nohy konce palců boleli, a tento čas se mi w Ryze ale nelj-bilo, zima krutá, sněhy kluboké, gaké tu procházky? Přesolená gjdla, gakáž gsau tu w obyčegi, také mi nechutnala. Byl gsem tedy tomu welmi rád, když gsme 17. března o 11 1/2 hodiny na dwau sanjch z Rygy odgeli. We dne se oteplilo, w noci ale nastalo chladno. Mně přišlo sedět se starým ruským kupcem, který gen gjkru gedl, kořalku pil a spal. Za mnau w přehradě seděl polský Žid z Wilny a Rýžský kupec Kebl, oba hownj lidé, a se mnau w malé chwjli seznámeni; na druhých sanjch seděly samé ženské, a s těmi, gak řjkagj Rusowé, mnoho tolku (řeči) nebylo; na třetj štaci, k radě postiliona, že w noci wlci přes cestu přebjhagj, gsem swých pistolj přihotowil, však kromě wlěj stopy nebylo ničeho widěti. Wečerem gsme skrze Dorpat progeli. Mrazowitá zima nastala: cesta ač kotlawěgāj však i wytlučeněgāj se udělala, tak že žaludkem i mozkiem to házelo, kdykoliw naše negapné šesti lidmi a nákladem obtjžené saně wzhůru drkly, aneb do gámy padly. Dne 20 u wečer gsme wygeli z Narwy, konduktér dal gen, pro swau skaupost, tři koně zapřáhnauti; nebylo zbytj, než že gsme w každé gámě wázli, snad asi 20krát ze sanj wylezti a hlubokým sněhem broditi se musili, a tak celau noc až do Jamburku stráwili. Konečně musil postilion z wesnice Pětnice asi 20 lidj přiwolati, aby nám saně w gamách wáznauwj wyťahowali. Tyto nočnj trampoty nebyly libau přjprawau k chutnému snjdanj. Pro toto nočnj obmeškánj gsme ten den také w čas do Petrohradu doraziti nemohli, a bylo nám we Strelně noclehem zůstati. As po 4. hodině gsme sedli, a w 7 hodin giž se na bráně Petrohradské držela prohljdka našich wěcj. Když byly přene-

šeny do kontory, šel gsem přímo k panu Kochowi; on ještě spal; k mému tlučenj se otevřelo hned, přišel také domácí pán, který mně tjm srdečněji přivítal, an se mu tu noc právě o mně zdálo ve snách. Mému nadálému příjezdu všickni se velmi diwili. Po snjdanj ubral sem se k rakauskému vyslanci pro ochranný list. Mage tento gdu k Rislowi, u něhož zpráva mi byla, že Permikyn giž před třemi nedělni byl odešel, ostatnj bylo k mému upokogenj. Po obědě u Regesra dychtil sem po bratru Permikynowu, žádage zwěděti, gak ta wěc stogj. On ale mnoho newěděl, toliko, že bratr wloni po dlauhém a nebezpečném hledánj konečně dvě řeky nalezl, při kterých se zlato znamená; ač se mnoho tu očekawati nedá, že ale o giných mjstech wydatněgšjch wj, kteráž teprw zagewj (muthen).

Hlavně mi wyřizowal rozkaz, abych se neobmežkal hlásiu se u knjžete Gagarina. I umluwili gsme se, že mne tam nazeytřj k němu dowede. Mezitjm přišla i zmjнка, že w hostinci Saropinowě bydlj Jakaterinoburský kupec a dobywatel zlata (zolotopromyšlenjk) Jakjm Merkurjěwič Rezanow, se swým přjkazčkem Timofejem Kuzmičem Žurawlem, a s nimi že bych se mohl dostati do Jekaterinoburku. — Ráno gsem šel hledati swého známého Buchara Mirzaitu, Alaula Rahmanowa, chtě se u něho wyptati na giného Buchara w Moskwě Šakeržanowa, než nebylo možno se ho dodělati. Okolo gedenácté hodiny gdu s Nikolajem Permikynem ke knjžeti. Hned gak doložili o mně (mne ohlásili), byl sem předwolán, knjže ke mně na prwnj shledánj tak přjwětiwě a wljdně promluwil, gakobychom se giž wěky wěkůw znali. — Proč gsem dřjwe nepřigel? byla otázka. Permikyna že giž nezastihnu w Jekaterinburku, nýbrž w Krásnojarsku. Abych »se toropil«, totiž pospjšil za njm. Ty prijisky, kterých zagewil Permikyn při Jeniseji, že negsau walné, snad toho léta že se lepšjch wynagde. Konečně wytknul moge ustanowenj, abych gá ostal u promywky zlata, a Permikyn až

mne zawede na mjsto a tu práci okáže, ať potom odgede do Irkutské gubernie na vyhledánj drahocenných kamenj z rozkazu zemského řizenj. Na to mně přál šťastnau cestu — a se poraučel. Tato s knížetem rozmluwa odňala mi můg nepokog a moge pochybnosti. — I hotowjm se na dalšj cestu k Moskwě se wšj ducha weselostj. Neyprw ke kupci Rezanowu, budeli možno w geho spolku nebo docela w geho sanjch se umjstiti. Mne neznámého cizince k sobě do sanj že nepřigal, nemohlo mi býti neočekáwané, dosti že mi společné gjzdy neodepřel. We 4 hodiny mělo se wygeti po dwau dnech z hostince — řečeného Lipsko nebo Londyn, kdežto bytem byl. — Bez meškánj shánjm se po deležanci — než do čtwtku a pátku mjsta wšecká zamluwena. Nebylo giné rady, nežli položiti 18 rubů stjbra na zvláštnj zápřež. Honem končjm swé věci, zakupugi si geště mapu, stupňoměr a giné, pak pozdaw známých k rozlučce giž w 36 hodinách mého celého w Petrohradě pobytj, sedjm w sanjch po boku společnjka swého kupce Bobrowa na welké silnici (bolšoj dorogě) k Moskwě. Malé bylo tehdaž w Petrohradě rozhlednutj. — Gedwa gako mimochodem sem obežřel dostawowánj Isackého chrámu, an hrdě se honosj řadami swých žulowých slaupů — krásně gsa mramorem rozmanitým wykládán a giž zladen na hořegšj báni. Můg mladý společnjk Nikolai Iwanič Bobrow, když se dozvěděl, že z Čech pocházjm, neustáwal se dotazowati o mé vlasti — konečně doložiw, že měl welkau sázku na české panstwj Jenčana a Laukořana, že kdyby ho štěstj bylo potkalo nepochybně by se byl přestěhowal do našich Čech, a žeby k nám do kostela, a gen gednau w roce do Lipska na swau prawoslawnu liturgii byl chodjwal. We Tweru sem se stawěl u Petrsona, chtě s njm pořádnost zawřjti, ale nalezl sem geg w bjdném stawu, giž bez magazinu, a město po wyhořenj. Do Moskwy přigeli sme we středu odpoledne. Neyprwé sem hledal kragana swého Šaurka, učitele na Nikytské u knjzete Wodbolského. Wjtal mne radostně,

a zdál se zdrav a vesel. Moge péče neypřednégi směřovala, abych sobě nový pas obgednal, a w skutku před obědem druhého dne giž sem měl pas i podražný list (podorožnju) vyhotowené, čehož tak brzké wygednánj w Moskwě mnoho znamená. W pátek přišel ke mně Timofej Kuzmiš, nesa psanj z Petrohradu, w němž mi poslali šraubek z mé dwogky, neboť gak gi u pana Kocha prohlíželi a rozkládali, zapomenuli na šraubek. W Moskwě sem geg hned pohřešil a nový za 5 rublů dal wyhotowiti, Kupec Rezanow mi wzkázal, že nēj počtowých konj dostati, že pogede wolnými (nágemnými), protož sem i hned poprosil, aby i pro mne »jamščjka« (powozného) nagal a poslal. Napotom gdu w Hotel Šewal Rezanowa pozdrawiti a se s njm seznámiti. W sobotu sem se k cestě uchystal. Ty dva dni přšelo a zdálo se, že hnedky bude po sanici. Geště ten den se wygelo — a bylo asi 10 hodin když sme se na zástawu dostali, kdež se pas a podražná podepsala. Geda dnem i nocj, nebylo giných noclehtë kromě w zakutaných sanjch. Tuto prwnj noc nebylo možno usnauti, na cestě od Moskwy bylo samých wýtluk, gáma za gamau, hrob za hrobem. Druhý den sme dogeli na oběd do Pokrow, kdež sem nowé postranky kupowati musel, byw welmi špatnými opatřen. Skoro na každé štaci se mi něco přetrhlo a mne k zastawenj přinutilo, a poněwadž na mne Rezanow pokaždě čekal, tedy sem swau nehodu welmi těžce nesl. Na noc sme přigeli do Wladimiru. Tu sem sobě zpomněl na swůg hrubý obraz doma: »ruka všewyšného otečestwo spasla«; že na těch mjstech roku 1612 knjže Dimitrij Michalówič Požarský, knjže Dimitrij Timofejewič Trubeckoj, a bojarin Fedor Iwanowič Šeremetjew s Kosmem Mininem k obraně vlasti se zbrogili. Když sem pobyl před 10 lety we Wladimiru, tedy se mi položenj města welice ljbito. Město lež na kopci, wůkol něho náspy, we stranjch wišňowé sady, pod kopcem řeka Kljazma s rozlehlými lukami. Nynj byla noc, a ze všeho toho nebylo widěti toliko snjh. Před

městem Muromem sme na odwátém přjkopě zablaučili: nebyli gsme daleko od cesty, když sme toho pohřešili, bylo ale třem konjm dosti krušno obrátiti se w hlubokém sněhu a dostatí se na cestu; neb ačkoli moge podražná zněla toliko na dwa koně, muselo se pro zlau cestu trogkau geti. Wyšedše z města přegeli sme řeku Oku. Zima byla 15°, w noei ale gistě byla tužšj, aspoň moge oznošená kolena mohla toho býti důkazem. Z Aleškowa do Nižného rozumj se Nowgorodu geli sme zimnj cestau, sgeli sme totiž na lewo na řeku Oku, a pustili se po ledě řeky dolů. Prawý břeh Oky gest vysoký z pruhowaného nánosu, podemletý a osypáný, sem a tam w něm wápenný kámen aneb sádru dobýwagj. Z Aleškowa gest silnice osazena dvěma řadami hustých břjz, od lonského wichru měly ale všechny wrchy ulámány. Že tauto cestau w každé době zhusta kupectwo gezdjwá, nenj na ruble mlsnějšjho lidu gako tady; za zwařenj wody k čagi bylo nám ledakdes 2 ruble platiti. W Nižném nám wyprawowali, že tam nedáwno bucharský wyslanec na powratě z Petrohradu, gsa ruským řádem obdarowán, život dokonal. Pro swé wetché stářj měl při sobě syna a synowce, a k tomu 2 rady. Postonáwage giž, když wygel z Petrohradu, chtěl za žiwa domů doraziti, sauzeno mu však položití kosti swé w zemi ruské. Na garmarečné straně za Okau při tatarském kostele gest se swým řádem pochowán. Připomenutj se we mně wzbudilo na můg strach i cholerowé bolesti, kterých mi bylo přetrpěti za mého prwnjho zde pobytj.

(Pokračowánj.)

IX.

L i t e r n j z p r á w y.

1. Zprávy z illyrských Slovan.

(Dopis I. Srezněwského k W. Hankowi.)

(Dokontenj.)

Konečně parno. Putowati po Dalmacii musj se ne w čerwnu i w-čerwenci, ale z gara aneb w podzim, gináče parno zmučj každého. I zvlášť nynějšj léto gest neobyčejné parno. Pot se z nás lil potoky, ano i tehdaž, když sme seděli pokogně pod krowem (střechau) istarali se wyzjskati wjtr, gako dalmatinšj plawci. Prechody, přegezdy, pretorie, lokandy, parno, všickni dohromady udělali z nás živočichy welmi diwného řádu, i mjsto lásky k cestowánj rodili se w nás mysli o pokogném domácjm životu. Ostatně co se týče nebezpečenstw z strany milownjků cizj vlastnosti, o kterých sem slyšal o Dalmacii, to gsau staré powjdačky. Za benátského panowánj to bylo, než nynj giž dawno to přešlo i minulo. Mezi národem ozbrogeným i ručnicemi i pistolemi i »handžary« chodjš nezbrogen gako mezi owcemi. Negednau se nám přihodilo tráwiti noc na cestě, abychom se gen zhawili bezpokogenj obydleného noclehu, ale ani w mysl nepřišlo obáwati se. Selský lid gest wůbec welmi poctiw, o polowlaském obywatelstwu měst nelze powěděti téhož; než i w městech na drobných ožizenjch se skončj. Na břehy dalmatské sme wstoupili 22. čerwna přistawše k ostrowu Pagu... Ostatně sem zapomněl, že sem wám ničeho nepsal o wogenské hranici charwatské. Ať sme my gi i poznali na této swé pauti welmi ploše, gakt možno bylo přegezdem ze Seni přes Otočec, Perušić i Gospić w Karolopag, ale gá wám napiši i o nj několik řádek. Po břehu mořském podnjmagj se hory Velebit pod uhlem 60°. Baurě (bura, bora) wyrwala z gich mořského pochýlenj i wůbec z wršin wše co ostěňuge zelenem diwopustau šedinu skal, wyrwala ge samy co mohla, a člowěk zde onde pod kamenem wetknul winný kmen aneb zachowal staré rozwaliny. K takowé polehlosti Velebita přiléhá Seň, přiléhá i Karolopag. W obau gen to gest dobré, že slyjš charwatský gazyk, charwatskau pjseň i neslyjš pokaženého wlského nářečj. Seň gestě má aspoň několik blátiwých ulic, i dosti mnoho krámůw, kde se pro-

dávaj národnej věci; a Karlów Pag nemá ani nábtetj. Wúkol nich winohrady powyšugj se gedem za druhým, po hoře ubohé zeleno po jednolitárné šedině kamene. O oliwách ni stopy, ni bezžiwnotného kwětu gich listj: ano při tom gich zde geště málo. Z té strany gest Velebit mnohem žiwějšj, zelenějšj, odwětuj od něho gdaucj w rozličném směru mezi dolinami pokryty gsau z částky lesem; pole gsau pokryta osenjm, luhy gsau drnaty, po nich tekau řjčky i potoky, i obydlj lidská pokryta gsau hustým stjnem klenůw, gaworůw, gesenůw, lip i dubůw. Otočeč, Perušič i Gospić gsau malá wogenská městečka, wjce podobna wesnicem aneb lépe řjci těm ukraiským selům, w kterých bydlj několik zemanůw: domjky oficjrské staweny gsau welmi milo, domjky městánské gsau roztraušeny, prostranstwa zasázena zahradami i sady. Nehledě na ptjgemný pohled přjrody, bohatstw národnjho zde welmi gest málo, ač lid gest pracowit: pole gsau wjce krásna na pohled, než aurodná, a pracugjcjch ruk málo. Domjky selské gsau welmi maly, z wětšj částky krby, i wše staweny ze dřjwj. Po turecké hranici stogj kordony, a po všem prostranstwj země na wyšinách widjte »panosi«, i u každého domjka wisj »čekalo«. Panosi gsau dlabé žerdi (bidla) obwinuty swrchu slamau, která se zapaluge, když gest třeba dáti znát o nepokogi na kordoně; a čekalo gest klepadlo, t. g. wisjcej deska, na kterau se bige dřewěnými palíčkami powyk: tyto i ony spolu podávaj myšlěnkú o wpádu nepřátelském, gako by byl za humny. O heyducjch giž gest málo slyšeti, a uskokowé žiwi gsau gen w powjdačkách, čili lépe řjci w pjsnjch (podatilo se mi gich sebrati dosti w Seni). W Gospići sme se seznámili s Borojevičem, gehož gměno Wám gest známo ze srbského Letopisu i ze srbských Peštánských nowin. Dle swého literárnjho položenj přináležj k čjslu oněch, gežto sobě powolugj přibjratj slowa i obraty z gazyka ruského. Přibjránj gest dowolěno, než musj býti způsobeno s duchem gazyka, w který se wnášj. Slowa podobná »nuždě« nadeždě, poňatiju« slusj gazyku srbskému tak, gako kupci mundur, aneb oficjru chapeau. Ginakby bylo, kdyby giž byla srbská publika (wětegnost), kteréžby se literator přichýliti musel i spokojowati gegj žádosti, to by geště bylo k odpuštenj; než literator srbský swoboden gest dělati co chce, on teprwa stwořj čtenáte i gich massa má geště tak málo obecného, w mysli i w žádosti, že o wětegnosti srbské ani řeči býti nemůže. W Karlowě Pagu seznámili sme se s děkanem Starčewičem, gehož gměno Wám gest také známo z malické illyrské grammatiky, wydané wprwnjch letech našeho stoletj. Nynj hotowj k tisku welikau, aupnau. Gedna z wážnějšjch gegj hlauw gedná o prawopise, i prawopis se háj ne nowý illyrský, ale starý charwátský-dalmatinský!! Ach prawopise, prawopise, kdy ty přestaneš lidem rozum másti? Starčewič zná welmi dobře illyrský

gazyk, i škoda gestli geho práce nebude vydána. Newjm co geště připogiti o woganské hranici, i ptecházjm k Dalmacii. — Ostrow Pago má dwoge obywatelstwo: sewernj částka s městem Pagem osazena gest Charwaty, na gihu bydlj Dalmatinci. Prwnj gsau Čakowci, družj Štokawci. Prvé byly služby božj gļagolické, než teđ giž se tratj. Gednotwárnost přjrody na Pagu nenj k wydrženj: hor nenj, gsau zde winohrady, oliwy, gsau i neweliké řjky, ale stromů nenj — gak se zdá ni gednoho na celém ostrowě, a kamenj nazbyt. U Prutny sme wzali lodičku i přeplynuli přes moře w Prewlaku (Brevilaqua) na pewnau zemi Dalmacie. Ruljk přewoznjkůw byl prwnj dalmatinský ruljk, který sem widěl. Prewlaka rovně gak i Nin (Nona) stogj na »rowném Kotafe« táhnaucjm se k Zadru. Kamenj málo, luha, stromy, — a Velebit w dāli gak ledowité mračno. W Nině sme widěli národnj slawnost, držanau na přjgczd biskupa: střjleli z ručnic (každý ze swě), zpjwali pjsně, tancowali kolo. Gsau to gistě zwlastnj lidé ti Dalmatinci, i dle oblčjege i dle oděwu, i dle přigetj, i tadj lidé, na něž se nelze podjwati bez radosti, bez wáznosti. Druhý den byli sme w Zadru, dosti pěkné město, než welmi, welmi zwlastilě, toliko sedláci pticházegcj tam howotj po dalmatinsku i nazýwagj se »Wlachy!!« Illyrský gazyk ućj se w semināri, než špatně i bezprospěšně; i duchowenstwo spokoguge se gak i měšťané pokaženým wlašským nátečjm benátským. Z toho možná saudit i geho wzdělánj. Prohljžel sem knihknepecké krámy (gsau dwa), i našel sem ubohé zbřjky polostarych i po půl tuctu nowých wlašských knih; slowanského skoro nic. Z toho »skoro nic« wygmauti možná gen »Srbsko-Dalmatinský-Magazin.« Wyšla knjžka geho i na rok 1841: nejlepřj článek gest w nj o Bosnii. Znamenitā osoba pro nás byla w Zadru Kuzmanić, professor habictwj: on znā wýborně dalmatinský gazyk i pracuge we slownjku, kde budau uměštěna gen národnj slowa. Kuzmanić sebral giž pro ten slownjk ohromné materialy. Slyšeti Kuzmaniče gest radost, gemu gde gazyk dalmatinský gak Kanowě dlāto w mramor. Ze Zadra sem gel na ostrow Uglan. Obywatelé zde nazýwagj se geště ledakdes Charwaty, ale gazyk nenj charwatský. Na hoře swat. Michala byl zámek charwatského cara, gak wyprawuge podānj. Šhory gest ohromný pohled na celau Dalmacii i na moře. Ze Zadru sme geli w hlaub Dalmacie ke klāšteru sw. Archangela, gināte nazwanému Krka, po gměnu řeky. On stogj w hornjm kotle. Opat gest Kňazević — znamenitě wrdělaný člowěk. W cirkewnj knihowně gest několik znamenitých rukopisůw srbských i gedn bulharský. Známost o nich bude zdělena učenému swětu Petrem Iwanowičem (Preisem). Dāle sme geli w Derniš, odkudž gsem zagel w Petrowo i na Kosowo pole. Nedaleko od Kosowa pole stogj rozwaliny zámku Trojanowa. Z Derniše sme se spustili

w Skradin (Scardona), geli sme ke Krčkému wodopádu, pro něg gediné giž stogj to za to geti w Dalmácii, i potom w Šibenik. Pěkné, upewněné město. W půl druhé hodině od Šibenika ležj ostro-
wek Pervic, kde gest glagolický klášter. — Zde sem dostal zlomek
ze starého glagolického rukopisu psaného na pergameně. Potom zdě-
ljam o něm zprávu s výpiskami. Ze Šebenika w Trogir sme geli celau
noc. W Trogite stogj za podjwanau knihowna hraběte Garaniana:
w nj gest mezi giným několik přepisůw starých municipálních práv
dalmatských měst. Z Trogira w Splět. Splět gest neywětšj i ney-
obchodněgšj město w Dalmácii. Gsau i knihkupecké krámy, w nihtě
se prodáwa papjr, tabák, krámské kořenj, trubky i hole i t. d., mžteto
sauditi gaké mjsto w nich magj knihy. Major Katalinić napsawšj z
historij tjm-kých i benátských osad historii dalmatskau, pokračuge
w nj, a giž tiskne 4. djl: předobry to člověk. Stazić, mladý professor,
na kteréhoby se naděge mji mohla, že sebere etnografické zprávy o
lidu dalmatském. Ze Splěta sme geli w Castely čili Hradý, kde gsau
obywatelé welmi bohati; dobře gsau žiwi, pěkně se odjwagj i pohře-
bugj mrtwě s »bugaranjmu t. g. nagjmagj »nařjkače«, genžto zvlášť-
njmi pjsněmi oplakáwagj nebožtjky. W Splětě sme sedli na paro-
chod, i plauli sme w Kataro. Přeplawenj se táhlo tři dni a noci . . .
Prwnj noc sme nocowali w Korčoli. Odtud sme geli na poloostrow
Pelešec (Sabioncello), do wsi Orebić, kde ženštiny se zeela zvláštně
odjwagj gako po hišpanku, a podánj i gistotně gest, že Orchić gest
hišpanská osada, ač po hišpansku nynj ani slowa tam neznagj. Druhau
noc sme nocowali w Dubrownjce. A dále — i wpluli sme w očaro-
watelnau Boku kotarskau, i uwiděli Pestjn — hrad i Lowčen, předdwetj
Černé Hory, pod kterýmiž se přitiskl Kotar, malické městečko
s překrásným nábrežjem i geště pěkněgými pohledy na wúkolj. Zde
bych Wám powěděti měl i něco o našj pauti na Černau Horu; než
zůstawugi to do druhého zvláštnjho psanj, které gest začalo giž na
Černé Hore, i to zatjm i pod tjm zůstalo nedopsáno. — Wraceli sme
se s Černé Hory spolu s wládykau, kterýž gel w Kotar, i zůstali
sme geště na několik dnj w Kotaru, poptati se geště o to i ono týka-
gjej se sautásného stawu Černohorcůw. Samému wladyce gsme zawá-
zání w tom ohledu neywjce. Gá řku, abych nezapomněl: knjžky Waše,
gakož i plukownjka Murawěwa odewzdał sem wladyce, — i on žádal
upřjmně poděkowati Wám: sleduge dle možnosti za chodem literatur
słowanských, on zná Wás, . . Druhé »gá řku« w Dubrownjce si mně
stěžowali, že nemagj možnosti dostati ni gednoho exempláře Kralo-
dworského rukopisu. Buďte tak dobrý, pošlete několik wýtiskůw na
gměno kněze Giřjho Nikolajewiče, aneb na gměno adwokáta Antoně
Kaznačiče. Z Kotara sme geli w Nowýhrad (Castel-Nuovo), i odtud

sme šli pěšky do kláštera Sawiny. Místo, položení i příroda jsou zde rozkošny: vůkol jest blahovonný i stinný les, a dole tiroký rozliw moře, a stezička ne kamenita, slowem jako ni w Dalmacii. Chrám krásně wystawen i ozdoben, jako nemnohé chrámy w celé Ewropě. W knihowně jest několik wzácných rukopisůw, mezi jinými chronograf, a gehož spisowatele byly i ruské letopisy k ruce. Na druhé gitro sme šli w Cawtat (Ragusa vecchia) — přes turecké pomezí i dolinu kanalskau, i odechnuwsě w Cawtatě několik hodin w ten samý wečer přeplauili sme přes moře w Dubrownjk. Krásné město, twrdě upewněné. Kočáru ani prostého wozu zde není ani gednoho w celém městě; i pobočný ulice, — negsau ulice, ale těsné průchody. Zvláště slyšeti zde tři gazyky: dalmatinský, wlský i francouzský; všickni wzdělanj mluwj všechny tři beze wšeho rozdjlu; a newzdělanj wjce po dalmatinsku, než po wlsku. »Ty« w Dubrownjce častěji se slyš než »wy«. Knihkupecký krám Martekinůw dosti jest bohat. On sám jest člověk ne bez dobrého aumyslu, než k politowánj málo znám s knihkupeckém uměnjm. On wládne hognsu zbjrkau rukopisůw Dubrownických spisowatelůw, i tiskne gich nemálo, než tiskne bezsmysl-ným starým prawopisem, i špatně ge rozsílá po světě. Nynj preti-skuge Slowar Dellabelly, i wydává gallerii znamenitých Dubrowčanůw (Galleria de' illustri Ragusei) s portrety. Literaturnjho života w Du-brownjce není: za chodem literatury nesledj žádný, o knjze nové mluwj se jako o staré, a čekati na wygij aneb žádati wydánj té neb oné knihy i na mysl žádnému neptigde. Pro mne byli neyznamenit-ěgij lidé: Nikolajewič i Kaznačič. Prwnj připrawil k wydánj knihu o wychowánj děwčete, a druhý napsal několik básnj. Zgew se w Dubrownjce gedem člověk se silau charakteru, i literaturnj život Du-browecký může skwěle se zotawiti. W Dubrownjce sme se zase shle-dali s černohorským wladýkau, geho krása i welikolepná rytjřská strognost přiwabuge k němu zástupy lidu. Z Dubrownjka geli sme k poloostrowu Pelešču, i přesedše přes okřjdj Stonské pokračowali sme oestau dále k řece Neretwě, i po ni k Opuzinu (Fort Opus). Příroda na Neretwě zcela zvláštj jest, hory daleko, jezera vůkol, wlhkoty i kotarůw strašné množstw, nemoci nepřestáwaj. Z moře do Opu-zina chodj bárky, než obywatelé Neretwy sami gezdj w malických možno tjoj w drobnických trupinách (po wlsku zoppolo), na nichž se sotwa dwa člověky směstknati mohau. Odtud sme cestowali dále w Makarsku i potom w Olmič (Almissa). Olmič jest malické městečko, těsně stogj pod welebnau Dikar-Planinau u ústj Cetyně. Na proti-letjcm břehu řeky stogj stawenj, na němž jest napsáno: Seminarium illiricum. W něm bydlj ctihodný starce Kružičewič, bywšj wikarius w obci Polické. S geho pomocj i některých wzácných Olmišan úspěli

sme z částky dostati, z částky přepsati dosti mnoho materiálův týkajících se historie obce Polické. Mně se také nachomeyl rukopis o starých charvátských obyčejích z XVI. věku. Z Olmše sem gel k wodopádu Cetyňskému, ne tak rozličnotvárnému jako gest Krčský, než neméně krásnému: gest 5 hodin od Olmše u wsi Zadwarije (Duare), i nazývá se Hubawice. Pohledy po toku Cetyně gsau bez konce rozličnotvárný i krásný. Přes Polickau zemi geli sme w Splět, i na druhé ráno sedli sme na parochod. Nynj se giž skryla Dalmacie, parochod se bystře mče w Řeku. W swůg čas Wám sděljm výpiky ze swých zápisek o tom, co Wás zajmati může, a nynj se měgte dobře!

W á š

J. Sreznewský. *)

2. Literatura ruská.

Historia Mongolow. Ot drewnějšich wremen do Tamerlana-Perewod s Persidskago (W. Grigorjewa) w Petrohradě 1834 w 8. XII. i 158 str. Počátky mongolského národu nelze určit k času, i kryjí se we vzdálené starožitnosti, neboť přes pět a dwacet věkůw do křesťanského počtu potulowali se Mongoli giž w sausedstwj Kytage (Čjny). Než nenj tak nesnadno určit gich půwod. Grammatická podobnosť mongolského gazyka s tureckým (zde se pod Turky rozuměj ne Turci Konstantinopolitanskj, ale wůbec plemena, mluwjící gazykem, nazwaným u nás tatarským: střednj Asie gest kolébkau tureckych národů) i totožnost s njm w některých kořeněných slowech gasně ukazuj, že Mongoli prwopočátečně byli turecké plémě, odděliwš se od ostatnjch w neydáwnějšich časjch, a od té dáwnosti časůw pošlo přewrácenj Mongolůw w giný národ, nynj rozdjlný od Turkůw gazykem, mrawy, obyčejí i djem také obljećem. U východnjch národůw zachowaly se zpráwy o tom u welmi temných podánjch, wjce méně promjchaných rozličnými wýmysly. — Wláda w mongolském národě, jako i u wšech drubých kočewých národůw, byla prwopočátečně udělná. Celý národ čili znatitelná část geho, sgednocena pod gedinau wrchnj spráwau, nazýwa se *chanstwem* (w ewropejském smysle státem). Chanstwo se dělj na *ajmaky* čili pokolenj (udělné vlády), ajmaky na rodiny. Chanstwo se nazýwa gmenem panugjčjho domu; ajmaky i rodiny wjce gmeny swých panugjčjch domůw, zřjdeka přigjmajj názwy od strany

*) Zpráwy o literatuře Illyrůw gak západnjch tak i východnjch čili Srbůw l. 1841 z dopisůw J. Sreznewského a Dra. Jana Šafarjka, pro nedostatek mjsta, též krátkost času, teprwé we 2hém swazku následowati budau.

Red.

aneb pobočných okolností. Takovým způsobem nynější *Chalcha* za času Čingisa nazývala se *Tamari*; ajmak, gímž vládl předkové Čingisowi, nazýval se *Mongolj*; rodina, z níž počel Čingis-chan, nazývala se *Kiot*, jinaké *Bore-zigit* (nynj všickni mongolští knížata, pocházející od Čingischana, gmenugj se *Bore-zigit*). Za času velikých politických převratův přivedených wognau, mongolský národ netránil své bytnosti, ale proměnou prvéjších panujících domův podvrhoval se novému rozdělení s proměnou i gmen. Takovým způsobem *Tamari* byl potom nazván *Chalcha*, a čtyry hlavní pokolení *Kere*, *Tajčut*, *Mongol* i *Tatar* přewrácena byla we vlády *Časaktu-chana*, *Sain-noita*, *Tušetu-chana* i *Cecin-chana*, s newelkau rozdílností gich tehdejších pomezí s nynějšími. Než mahomedánští letopisci drželi často gména stanujících mongolských domův za vlastní gména vládcův i hlav rodin panujících pokolení, co newyhnutelně potřebno věděti těm, genžto se historij východních národův zanjmagj. — Dwa národy, pokudž nám známo, psali auplnau h.storii mongolského národa, Kytajci i Peršané. Kytajská vláda wnášela we své letopisy všechny události mongolského národu, w nichž brala neprostředný autastenstwj. Perští učení psali o Mongolech, zakládajíce na podáních aneb austných wyprawováních. Z toho položení třeba wylautiti historii domu Čingisowa, kterauž w Kytaji sami Mongolové psali, ale w Persii Peršané z wyprawování, od Mongolůw zdělených; z té příčiny kmen předkůw čingisowých w obau historiích shoduge se w čisle osob, i rozděluge se toliko we gmenech, což pochází z vlastnosti perského gazyka, čili obyčejge wůbec přeginačowati vlastní gména druhých národůw. Bez těchto předběžných známostí o mongolském národě, možno nezřídká i w neyprostějších mjstech padnauti w zmatky. Slovo *Kytaj* přigali Rusi od mongolského *Kytat*. Smysl obau slov gest gednaký, t. g. gméno mocnářstwj kytagského (Čjny). Mongoli ugištugj, že slovo *Kytat* značilo *otroka*, *raba*, *newolníka*, než nynj nenj toho slowa w mongolském slownjku, ano i sami Kytajci slyšj ge s newwětšj nelibostí: důkaz že gištěn mongolské musj býti prawiwé. — *Skazanija russkago naroda, sobrunija J. Sacharowym*. Petrohrad 1841. *Zapisky russkich ludej. Sobytija wremen Petra Welikago, izdannija J. Sacharowym*. Petrohrad 1841. Zhytečno by bylo opakowati známé všem wzdělaným čtenářům i mluwiti o užitku i důstogenstwj praej ctěného J. P. Sacharowa. Náležíť k mnohým pracovníkům, gichžto bezzištné i neunawené pracownosti děkowati budau wygasněj tempě i máloznáme minulosti. S wytrwalau trpěliwostí, neodtahuge se od djla ni newděčností práce, ni newšjmawostí wětšiny weřegnosti, p. Sacharow obětowal mnoho let ruské starožitnosti, i uspěl giž posud ukázati důležitě výsledky swých badání a skaumání. Starobylá ruská bibliografie,

ruská palaeografie, letopisy, powěsti, přísloví, obyčeje, powěry starožitců, nic nezůstalo cizím našemu pilnému skauimate^{li}. Geho *apjśné ruského národa* w pět swazcích 1838 i 1839 wydané gsau radost, gsau rozkoš. — *Sto ruských Literátorow. Izdanije knigoprodawca A. F. Smirdina*. Tom. II. Petrohrad 1841. 696 str. w 8. We stu literatorech wydawatel předstawuge nám mjsto samých literátorů, portrety gich, a besedu s nimi nahražuge nám neweliká práce přiložena ke každému portretu. Wydawatel vyplnil své djlo co možná neylépe; gako hospodát, přigal nás i uhošfuge rozkošně; portrety i obrazy gsau wyborny; wydánj knihy samé welmi skwostno. Ostatnj nenj geho wěc, každý literator odpowjda sám za sebe. Pobesedugme s nimi; chcemeli ale o nich saudit, pomysleme, že to gest maličká částka gich pracj. — *Ruskaja Besěda. Sobranije sočinenij ruských Literátorow, izdawajemyje w poku A. F. Smirdina*. Tri toma. Petrohrad 1841. Rušj literatori podávajj ruku pomocnau slechetnému knihkupci, genžto přišel do tjsně, ne pro swau nedbalost aneb lenost, ne pro postydnau marnotratnost aneb pro nerůzvážliwé podnikánj ale pro swau welikodušnost, pro swau hotowost pomáhati i přispjwati každému dobrému předsewsetj a konečně pro pád knihkupectwj w Rusjch wůbec zapleteného i zašpiněného malichernými i zisťnými spekulanty, genž důwěru wěregnosti w zlé užjwali. — Buď gak buď, hle počátek dobra gest učiněn a prwj tom ruské Besedy gest před námi, tom ohromnj, bohatý i různooobrazný swým obsahem. Přecetli sme geg, gak se řjká od dešky do dešky, i tak sme byli uwlečeni zanjmatelností geho obsahu, že zůstawugje na straně i geho blahý aučel, poraučjme ho wěregnosti gako wybournau we swém důstogenstwj knihu, kteraž čjsti bude s prawau rozkošj každj wzdělaný milownjk ruské literatury.

Z ruského Wěstnika *W. Hanka*.

Archeografická kommissj, powelenjm cjsaře ruského k wydávánj pramenůw historie ruské před několyka lety zřjzená, o gegjž činnosti giž několikrát w Časopisu našem zmjnkna učiněna, vydala teď nedáwno nowý djl své zbjrky: *Akty istoričeskije, otnosjaščije sja k Rossti, iz inostrannyx archiwow i bibliotek dějstwitel'nyx statskimu sovětnikom St. I. Turgenewym. Wypisky iz watikanskago tajnago archiwu i iz drugih bibliotek i archiwow s 1075 po 1584 god. (Historica Russiae Monimenta, ex antiquis exterarum gentium archivis et bibliothecis deprompta.) Sankt-Petersburg w tipografii E. Praca 1841. 4. XV. 399 XXII str.* Wyšlo též: *Sobranije Ruských medalej*, s 17 listy rytin a wyobrazenj, djlo důležitě. — Dále: *Četyre měsiača w Černogorju. Sočinjenje Kowalewskago. Sankt-Petersburg 1841. 8.* Knjžka to welmi zanjmawá než i pochybenj nemálo. Přidána gest mapa od wydawatele samého, genž Černohoru naskrz schodil, nowě zhotowená; gen škoda že gména

na nj, pro netiště tisk, čtjsti trudno, a mnohých ani rozebrati nelze. Doslycháme, že od p. Čewkina jiné lepší vydání též mapy se chystá.
Red.

3. Rukopis Remešský.

(Z přátelského dopisu sděleno od W. Hanky.)

W Paříži dne 13. září 1841.

Žádosti Vašj dosti čině, posílám Vám některé výtahy z rukopisu Remešského. Neuvěřili byste, jak mne velmi zajímá náš *Texte du Sacre*, gmenovitě pak od času jak vyrčeno: » . . . sed utrumque esse sec. XIV. ante jam diximus, quam hanc subscriptionem vidissemus.« — Nesnáším gá se na věk XIV. částky cyrilské. Zagemte se sami zdělenými ode mne výtahy; ostatně Vám výlučně náležj doprovoditi tu věc ke konci, neboť šte gi sami začali, sami šte mne o výtahy prosili. — Gsem té naděge, že ráčjte poslati mně swau práci poštau, jak brzo gen wygde z tisku; — gsemť newýslovně žádostiw, gaký obrat wjti může hotugcej se spor, w tak wážném předměť, w kterémž se nesluj ustupowati z ohrady až do poslednj krůpge černidla, až do poslednjho pera. — Objral sem se zde vyhledáwanjm rukopisůw slowanských někdy Coislinských sw. Germana (Montefoconius Bibl. Biblrum Msstorum vol. 1. pag. 1042), i našel sem giž 8 voluminůw, snad se i ostatnj časem nagdau, nynj zanepřázdňej moge nepowolugj mi výlučně se tjm objrati. Přicházegj mi tu častokráte w ruce náhodau wzácné rukopisy i tisky. Z poslednjch se mi podařilo widěti dwa wýtisky (nowé, geden ani nerozřezaný) Azbukwidňaka Rafaela Levakoviče (Romae 1629 typ. de propaganda fide K. 16. A—B 4.) i jiné wzácnosti bibliografické. — Pjše mi geden mladý hrabě francouzský, slavophil, bydljcej několikonačte mil od Paříže, o bohaté swé knihowně, w kteréž má býti také přes 400 voluminůw w rozličných nátečjch slowanských, i mimo to čtyry slowanské rukopisy, z nichž tři liturgické a čtvrtý historický. Dokládá mŕg dopisowatel, že žádný z těch rukopisůw posud nemohl býti čten z přjcinj bleděho pjsma, i zwe mne k sobě na bibliografickau hostinu (banquette). Chystám se tam geti, neboť ty bledé rukopisy welice pobudily žádostiwost mau. Donesu pozděgi, co tam nagdu znamenitého.

J. L. Jastrzębski.

Wýtahowé ti Remešského Ewangelium cyrilické částky budau umjštěni s obgasněnjm w Aktách královskej české společnosti wěd.

W. H.

4. Literatura polská.

Narbutta Historie Litwy vyšel ve Vilně poslední díl, 96. Císař ruský obdaroval spisovatele diahocenným prstenem. *Statut Litewski*, gešt wydawá w Poznani hrabě *Działyński*, těchto dnů podobně již opustil tisk: geště však gsem ho newiděl. *Biblioteka Warszawská* zdařile wzrostá, počítajíc již asi tisíc předplatitelův. W Poznani se slaučilo »towaryšstwo naukowe pomocy«, pod správau Dra. Marcinkowského, petvrzené od vlády, magjcy za aučel podporovánj učej se chudé mládeže w gakémkoli předmětu. Sebráno ze saukromných podpisůw ročnjho důchodu několik tisíc tolarůw str.; předběžně podepsáno gen na pět let, z čehož však bohda wyroste gistina, postačujc k trwanlivému blahotinnému působenj. W Poznani mimo to utwořil se druh malé university, ze čtyř prelekcy: filosofie pěkných uměnj od Dra. *Libelta*; starožitnostj slowanských, obzvláštně polských od *Morawského*; encyklopedie práwa, od *Krauthofera*; experimentálnj chemie, od Dra. *Mateckého*. Wše to přednášj se polsky w obzvláštně k tomu ciji ztizeném sálu w palácu hrabete *Działyńskiego*. Od nowého roku nastaupj z nowa přednášenj nauk na gymnasiich a giných wetegných školách z wětšj částky w gazyku polském. Widěti wsudy proměnu, a duchownj život w národu naotitě wzrůstá. Poznaň stává se geho středem, ohništěm; někdy stolice *Piastůw*, teď stolice polských nauk. (Ze psanj W. C. 12. Pros. 1841.)

Red.

5. Literatura ginogazyčná.

a. Domácj.

Geschichte von Böhmen. Grösstentheils nach Urkunden und Handschriften. Von Franz Palacký. Zweiten Bandes zweite Abtheilung. Böhmen unter dem Hause Luxemburg, bis zum Tode Kaiser Karls IV. Jahre 1306 bis 1378. Prag, in Comm. bei Kronberger und Řivnač 1842. gr. 8. 419 str. (Srow. Čas. toh. r. 1839. sw. II. str. 258.)

Codex Diplomaticus et epistolaris Moraviae. Studio et opera Antonii Boček soc. scient. boh. et al. membri etc. Tom. III. Ab a. 1241—1267. Olomucii 1841. 4. 412. str. (Srow. Čas. toh. r. 1839. sw. III. str. 379.)

Das Königreich Böhmen, statistisch-topographisch dargestellt von Joh. Gottfr. Sommer, Mügl. der Ges. des vaterl. Mus. u. s. w. IX. Bd. Budweiser Kreis. Prag, Ehrlich 1841. gr. 8. 297 str. (W prwnjch osmi, 1833—1840 vyšlých djlech obsaženi kragowé: Litoměř., Bolesl., Bidžow., Hradec., Chrud., Plzeň., Klat. a Prach.; w tisku Tábořský.)

O obsahu a důležitosti těchto třj děl, gakožto věci wůbec známé, řeč šjriti byloby zbytečné mařenj času a papjru; komuli důkladněgšj

a úplnější známost milé českomoravské vlasti na srdci lež, tem
ge gisté, buď giž má, aneb sobě co neydrjwe zaopatřiti neobmešká :
pročež přestáváme na prostém ohlásení skutečného wygiti gegich pro
ty, kteří ode středu našeho literárního žiwota vzdálenější gaj.

b. Cizozemská.

Kaufuss (Roman St.) — Die Slawen in den ältesten Zeiten bis Samo (623). Eine linguistisch-geographisch-historische Untersuchung nebst einem Anhang: Gedrängte Uebersicht der heutigen Slawen. Berlin, Schröder 1842, 8. X a 104 str.

Gest to pauhá spekulací knihařská. Spisowatel osobuge sobě pů-
wodnost a wlastnost podaných zdě myšlének an to předce nic giného
nenj, nežli wýtah z cizích spisůw. Tu i tam, aby se nezdál býti
pauhým přepisowatelem, přimjchal něco ze své hlavy, gako n. př.
že Sarmaty opět za Slowany wydává, a že o kawkaských Osetincech
a gazyku gegich co o Slowanech leccos mluw]. — Nechme ho. — Než
toho si newšjmnauti nemůžeme, že spekulatiwnj sausedé naši giž z gisté
wěci swůg mēsec plniti a týti bažj, po njž gim gisté srdce netaužj.

*Geschichte Polens, von Dr. Richard Roepell. Erster Theil. Ham-
burg, Perthes 1840. wel. 8. 692 str. a 6 tab.*

W tomto 1 djlu dowedena historie polská od neystarší doby až
do l. 1300. Ode str. 599 do 690 stoji tu neméně než dwadcet ptj-
loh, w nichž o zvláštních předmětech a záhadách historie polské ze-
wrubněji se gedná. Pilnost spisowatele, minulého roku z Dobrohořy
na mimoř. professuru historie do Wratislawi přewedeného, we zpyto-
wánj a kritickém očišťowánj dějin polských gest wšj chwály a uzna-
losti hodna. Že některé stránky práce geho slabé gsau (zvláště co
o starých Slowanech přednášj!) toho mu žádný sprawedliwý cenitel
we zlé wykládati nebude, powážjli u sebe, s gakými gemu, co cizinci
překážkami na poli tom obraném, djlem pro nepřjstupnost mnohých
pramenůw, djlem pro neproniklost do tagemstw národnjho ducha slo-
wanského, bogowati bylo. Přegeme upřjmně, aby spisowatel w nowém
swém položenj dostatečné sjly a chuti nabyl k brzkému dokončenj
djla pracného a užitečného. Zdeť gen geště připomeneme: žeť ono
částka gest wěšj sbjrkj, pod nápisem: *Gesch. der europ. Staaten*, od
Heerena a Ukerta wydáwané.

*J. G. Kohl Die deutsch-russischen Ostseeprovinzen oder Natur-
und Völkerleben in Kur-, Liv- und Esthland. Dresden und Leipzig
1841. 8. Eb. Petersburg. in Bildern und Skizzen. Das. 1841. 8. Eb.
Reisen im Innern von Russland und Polen. Th. I. Moskau. Th. II.
Ukraine und Südrussland. Th. III. Bukowina, Galizien, Krakau und
Mähren. Das. 1841. 8.*

Obtjrný tento cestopis, u zahraničného obecnstwa s hlukem a pochwalau přigatý, pro ně nešli pro nás wjce má nowého a, dle nynějš mody perně - zanjmawého. Že tak weliké země a kraginy, že tolikero národůw od cestowatele cizince nemohli a nemohau býti w obrazu pauze cestopisném, buď sebe zdrailejšjím, dokonale a auplně wylíčeny, připaušjme rádi: ale w přjtomném cestopisu mnoho pokljsek a scestností, gichž se uwarowati při wěšj nepředpogatosći a saudnosti nebylo nemožné. Wůbec pamatowati slušj, že spisowé tohoto druhu obyčegně gen gednu stranu wěi nám ukazuj, gešto předce každá wěc aspoň dwogj, ba i trogj a wjcerau stranu má.

Verfassung und Rechtszustand der dalmatinischen Küstenstädte und Inseln im Mittelalter. Aus ihren Municipalstatuten entwickelt. Ein Beitrag zur Kenntniss slawischer Rechte von Alexander von Reutz, ehem. Prof. der Rechte. Dorpat, Schünmann's Witwe 1841. wel. 8. 413 str.

Půwodce spisu tohoto, na poli historicko-juridické slowanské literatury giž gako spisowatel Pokusu historie ruského práwa (z něm. na rusko přel. Th. Moroskin w Moskwě 1836. 8.) čestně znám gest. Pobyw l. 1831, za přjčinau zdrawj, w Benátkách a Dubrownjku, a nawšjwjiw i Černohoru, použil té chwjlě k zahlaubenj se do památek práw měst a ostrowů dalmatských, rukopisně w bibl. swat. Marka w Benátkách chráněných. Památky tyto, latinským gazykem, s přimjchánjím mnohých názwůw slowanských, psané, pocházegj půwodně neywjce z XIII — XV stoletj, ačkoli později mnohokráte poddělané a předělané. Wýnos swého studium sestawil welectěný spisowatel w saustawný přehled; i gest spis geho gistě w negednom obledu pro nás Slowany důležitý a welmi poučný. Škoda, že obmezen gsa na pauze latinské památky, nemohl wážiti swětla z památek srbských a geště raděgi ze zákonůw obcj dalmatských, Polické, Nerečanské, Winodolské a t. d., wesměs gazykem slowanským psaných, a genu buď neznámých, buď též, aspoň z částky, i pozděgi, t. teprwě teď minulého roku, obgewených. Tjm hy se zagisté mnohým pochybenjím byl wynul, gakýchž tu zwlášť we wýkladu slow a w etymologii nemálo, což wšak i odtud pocházj, že spisowatel, ač rusky uměge, předce illyrského nářečj mocen nenj. To wšecko ceně knihy geho, tak gakž gest, nebudiž na ugmu řečeno.

Dr. E. Zachariä's Reise in den Orient in den J. 1837 u. 1838, über Wien, Venedig, Florenz, Rom, Neapel, Malta, Sicilien u. Griechenland nach Salonichi, dem Berge Athos, Konstantinopel u. Trapezunt. Mit einer Charte des Berges Athos. Heidelberg, Mohr 1840. mal. 8. 344 str.

Spisowatel, syn slawného juristy, prof. C. S. Zachariae w Heidelbergu, nynj i sám mimoť. prof. w téměř městě, wykonaw za přjčinau wyšetřowánj památek řecko-rjmského práwa (o nichž giž od té doby

w giném zvláštním spisu správu podal), cesta do Turecka a Wlach, wypisuje w této knize své přjehody a zahínuge do djlka svého spolu správy o bibliotekách oněch od něho proslých zemj. Pro nás Slowany zvlášť to zanjwawé gest, co o klášterjch (djlem slowanských) na sw. hote čili Athosu (str. 226—227, 264), pak o rukopisech cyrillských čili staroslowanských, w bibliotekách dotčených a giných řeckých klášterů chráněných, porůznu (str. 252. 256. 264. 265. 268. 272) wyprawuge. Škoda, že cestowatel nás neuměl naskrze nie slowansky: pročť ze spisu geho dowjdáme se owšem, že tam nemalý počet starých slowanských rukopisů se nacházj (připomíná vůbec velmi staré zlaté, pergamenové rkp. z XIII. stol.), ale o obsahu gegicb, o stárj, o powaze gazyka atd., ničeho se od něho dowěděti nemůžeme. Mapka Athosu a zewrubnj zpráwy o tom okolj zvláštnj ceny djlu dodáwagj.

Ein Besuch auf Montenegro. Von Heinrich Stieglitz. Stuttgart und Tübingen, Cotta 1841. 8. LIV. a 152 str.

Opět kniha o Černohorě! Tato stává se nyní, čjm někdy byla Palestina, čjem pautnjkůw, dobrodruhůw i nedobrodruhůw. Naš spisowatel, prošed gi l. 1839 plachým krokem a zwjdaným okem, nemeškal ohlásiti světu, co tam libého našel, co nelibého. W úvodu str. I—LIV nacházegj se dobrá zrna z historie. Obsah cestopisu gest: bazar (trh), gjzda do Něgušj i Cetinj. Wladyka (t. biskup Černohorský). Cetinj. Řečanský krag. Řeka (Obod) a jezero. Crnický krag. Mnoho tu popisowánj, mnoho rozumowánj a mudrowánj: důkladně poučěných zpráv a saudnosti ne tak mnoho. Smýšlenj o ginokmenowcjch, gakěž se mjsy na gewo dává, neslauj spisowateli ke cti. Láska ke swému nemá nikdy wylučowati šetrnosti k cizjm. Řeč gest dar Božj, k nž každý národ negen stegné práwo, nýbrž i stegné powinnosti má. Suum cuique.

Reise durch Rumelien und nach Brussa im J. 1839 von A. Griesbach, Dr. Med. Privatdocenten an der k. Un. zu Göttingen. Gött. Vandenhoeck u. Ruprecht 1841. 8. Djl I. 361 str., djl II. 373 str.

Spisowatel, wydaw se 20. března 1839 na cestu, aby gara a léta k wyskaumánj pohorj Arnautského w botanickém ohledu použil, gel přes Wjdeň a Budju do Konstantinopole; odtud, po krátkém wýletu do Brussy w Asii, obrátj se gižnj obrubau Thracie do Macedonie, nawšjwil swat. Horu čili Athos, prošel západnj částku Macedonie, od Soluna do Wodenu, Bitelu, Welesu, Skopje a Tetowa, sewernj Albanie, od Prizrena do Skádru, nawrátj se geště téhož podzimu přes Dubrownj a Wjdeň šťastně do wlasti. We knize své wyprawuge naschwal gediné to, co sám na své oči widěl a spatřowal, ničeho z cizjch spisů nepřimjchage, čehož dosti schwalowati nelze. Ačkoli pak spis geho přědewjím pro

zpytatele přírody, botanika a geologa na neuvěřitelně poučný gest, však nicméně nalezne i ethnograf a zeměpisec dosti bohatou v něm pro svou nauku látku. Spisovatel prošel v západní Macedonii kraginy nejvíce, od Bulharů obydlené; gemů se událo, schoditi několika až posud docela neznámých pohoří a popsat je tak zevrubně a živě, jakož sobě toho zvidavý čtenář jen žádati může. Čtení jeho knihy musí naplniti každého setrností k učenému a vzdělanému spisovateli, podávajícímu tak nepředpokate a nelíbené to, co sám na své oči viděl, zkusil a pozoroval. V předmluvě zaslíbuge botanikům zvláštní saustavný spis o rumelské Flote.

La Turquie d'Europe ou observations sur la géographie, la géologie, l'histoire naturelle, la statistique, les mœurs, les coutumes, l'archéologie, l'agriculture, l'industrie, le commerce, les gouvernements divers, le clergé, l'histoire et l'état politique de cet empire; par Ami Boué. Avec une carte nouvelle de la Turquie d'Europe. Paris 1840. vel. 8. D. I. 526. II. 539. III. 590. IV. 592 str.

Můžeme směle a bez zveličování říci, že ode tří sta let, anobrž od vynalezení umění knihtiskatelského, spis o evropském Turecku v zeměpisném a přírodopisném ohledu nad tento důležitější newyšel žádný. Původce jeho, slavný přírodopysce, president geologické společnosti ve Francousku (nyní bytem ve Vídni), vykonal podvaky, totiž l. 1836 a 1838, poprvé ve společnosti učených mužů pp. Fourmou de Montalemberta a Visquesnela, audů geol. společnosti, Friedrichsthala, botanika z Moravy, a Švaba, zoologa a apatekate z též země, podruhé pak dotčeného p. Visquesnela, obšírně a dlouhotrvanlivě cesty po větším díle evropského Turecka, zvláště po centrální jeho, posud docela neznámé částce, a složil ve přítomném díle výsledky svého vyšetřování. Oprávnové to a velevjtané rozšíření známosti naší o této předůležité části našeho dílu země, k němuž přistoupili zaslíbení od Visquesnela v Paříži cestopis (s mappau od Lapie), naději se můžeme, že tato, z větší částky od Slovanů (6,100,000) obydlená říše přestane býti pro nás, čímž byla posud, terra incognita. O obsahu knihy samé, pro nedostatek místa, říci se zde možno není, to jedině připomeneme, že hlavní cena a výtečnost její záleží v zeměpisné a přírodopysce části, neboť co z historie a z jiných nauk tu se podává, ač velmi zajímavé gest, však nicméně gsauc dílem váženo z pramenů pobočných a newšelgak ocděných, při užívání bedlivé kritiky požaduge. Též v zeměpisných oddílech gest srdečně čeho litovati, že spisovatel toho, co z jiných knih vážil, od onoho, co sám na své oči viděl, dosti zřetelně neodrušnil. My Slováci zvláště toho mu wděčni býti musíme, že sobavlastní pilností o národech

nám přibuzných gednů, a že se neliknowal, aby se kljče k lepějma poznánj gich zmocnil, i gazyku slowanskému wučiti, sestawiw sobě wlastoj pracj w těch zemjch slownjk srbský, do 7000 slow. Mappa na mnoze spráwnějšj, nežli starěj: než gakožto generálnj, s látkau w koize podarau, mnohem hognějšj, w rownost neuwedená.

Red.

X.

Zpráva o českém Museum.

(Od počátku Listopadu až do konce Prosince 1841.)

Sebranych mešjch přjnosů peněžjých zaslal sbjragcej a přispj-wagcej aud, pan *Frant. Bezděka*, katecheta na gymnasium w Pjsku, 15 zl. 52 kr. str.

Látečnjch přjnosů wěnowali:

1. *Pro sbjrkú rud a zkamenělin:* přispjwagcej aud p. *Dav. Knoll* we Warech, častici hrachowce a giných zřjdelnjch kaménků rozličného způsobu, wykopaných při zrušenj starého hřbitowa w Karlowých Warech; — činný aud, *Geho* Gasnost knjže *Metternich*, c. k. rakauský domownj, dworský a státnj kancelř, něco nepravých powětroňů z Iwana, pak něco tak nazwaných železných kuliček z Kesthelu w Uhrjch; — p. *Jos.* hrabě z *Dietrichsteina:* zkameněliny a rudy z okolj Mikulowského w Morawě, pak několik kusů wápence krápnjko-witého z Postogny; — p. *Ign. Hawle*, c. k. gubernialnj rada a heytman krage Beraúnského, několik zkamenělin z okolj Karlsteinského, Praskoleského a Gineckého w Beraunsku; — p. *Kar. Matěška*, správce hornjho auřadu Blatenského w Loketsku, několik wýtečnjch kusů bu-relu z Blatné.

2. *Pro knihownu:* *K. kragský auřad Mladoboleslawský:* 1 wýtisk statisticko-topografického přehledu krage Boleslawského w zátj 1841; — *gednota ku powzbuzenj průmyslu w Čechách* od nj wydáwaného Čas. encykl. pro femesla sw. zátjný, řjgenný, listopadowý 1841, a lednowý 1842 (w něm. řeči); — činný aud *knihkupectwj Calveské*, 1 wýtisk swých neynowějšjch skladnjch artikulů: *Sommers Taschenbuch zur*

Verbreitung geographischer Kenntnisse, Pr. 1842; 2. Die Krankheiten der Wöchnerinnen, von Dr. F. A. Kiwisch, Ritter v. Rotterau, Pr. 1840 (2 swazečky); 3. Die Ernährung der Pflanzen und die Statik des Landbaues, gekrönte Preisschrift des Dr. F. X. Hlubek, Prag 1841; 4. Homers Ilias, prosaisch übersetzt von J. St. Zauper, 2te Aufl. Pr. 1841, in 2 Bdch.; 5. Oekonomische Neuigkeiten und Verhandlungen, herausgegeben von Emil André, 1. Bd. 1841; — p. *Jan Kass. Rachlýk*, učitel 4té školy w Haidě: 1. Žalmové aneb zpěvové sw. Dawida od Giřjho Streyce 1614; 2. Jesus Syrach o dobrých mravjch a chwalitebném obcowánj, w Pr. 1723; 3. Swolenj na sgezdu obecném r. 1634, 9. ledna; 4. Výborně dobrý způsob, gak se má dobře po česku psáti, w Praze 1781; 5. Vermischte Schriften des M. J. H., aus dem Lateinischen, Pr. 1784; — čestný aud, p. *Ad. Rošcišewský z Rošcišewa*: 1. Pienia liryczne Fryderyka Szyllera ozdobione rycinami wydał A. B. we Lwowie 1841; 2. Atheneum, pismo poświęcane historyi, filozofii, literaturze, sztukom i krytyce, wyd. J. J. Kraszewski, Wilno 1841, (swazek 3tj a 4tý); 3. Złote ziarna przez Franc. Kowalskiego, Lwow (1841); 4. Mowa przy założeniu kamienia zakładu dla głuchoniemych przez X. J. Kaliniewicza, Lwow 1841; pak pokračowánj dwau časopisů polskich; — p. *Peter Piller* we Lwówě, pokračowánj Tygodnika rolniczo-przemysłowego, w Lw. 1841; — p. *Tom. Kulčický*, pokračowánj Dzennika mód Paryžských, Lw. 1841; — p. *J. P. Jöndl*, stawitel w Praze: Posvetne pesmi med slovinskim narodem na Štajarském, v Radgoni 1827; — p. gednatel, *Fr. Palacký*, stawowský děgepisec královstwj českého, 5. swazek od něho wydaného Archiwu českého, w Pr. 1841; — p. *Miloslav Jos. Hurban*, swau Cestu Slowáka kubratrům Slowenským na Morawě a w Čechách, w Pešti 1841; 2. Apologia, t. g. obrana, kterau se odrodilci, genž od své národnosti Slowanské odstupngj, brániti chtěgj, w Budjně 1841; 3. Pohřebnj počestnost Štěpanowi Clementisowi, w Pešti 1841; — p. *Alois W. Šembera*, professor české řeči a literatury na stawowské Akademii w Holomauch, swůg »Wpád Mongolů do Morawy« w Hol. 1841; — p. *J. Lhota*, aktuar hrdeľnjho práwa w Králově Hradci, swůg překlad »Wyzwědač, weselohra we 3. gednánjch«, w Gičjně 1842; — p. *Wácl. Teyška*, poštownj expeditör w Pjsku: Práva městská w 12. (potrhaná); — *Pjsecká společnost čtenářská*: pokračowánj Wjdeňských a obecnych nowin od 1. ledna až do 30. čerwna 1841.

3. *Pro sbjrkú rukopisů, listin a rytin*: čestný aud, p. *Ad. Rošcišewský z Rošcišewa*: Flora, wybór špiewów, w Warš. Nr. 34—36; a Bukiet z ulubionych špiewów teatralnych Michała Godzińskiego, Lwow 1841; — p. *Jos. Kohaut*, rewident hospodářský w Praze, list

arciknížete Ferdinanda panům Kragjřům z Kragku od r. 1556; — p. *Frant.* kníže z *Lobkowicz*, komtur německého řádu, přepis listiny, níž k. Václav III. doly kláštera Sedleckého u Kutnéhory osvobodil ode všech poplatků; — aud. výborový, Jeho Důstojnost, p. *Wách. Petina*, kanovník hlavního kostela svatého Vjta na hradě Pražském, sbírku 53ti vyobrazení klášterů a hradů v Čechách od Aleš. Patřka, pak kraginu malovanou od Ludwika Kohla r. 1786; — p. *Josef Dunder* zkašený knihovník a magistrátní kancellista ve Lwovicích: své »Skumné a výkonné nawedenj k dokonalému vedenj gruntownjch knih v městech a na panstwjch«; pak »Nawrženj, gakby se mohl dobytek howěj v Čechách a v Moravě zvelebiti, a gak ho lze řádně chowati« — činný aud. p. *Jos. Hauser*, farář v Peruci, původnj zápis direktorův královstwj českého na 10000 kop grošů mješenských, s 29ti vlastnoručenjmi podpisy a přitisknutými pečeti; — přispjwagjci aud. p. professor *Smetana* v Plzni, patero českých listin na pergaméně s wisutými pečeti z 15. stoletj.

4. *Pro sbírku mincí a medailí*: přispjwagjci aud. p. *Jos. Schmiedinger*, kněz cirkewnj v Mlázově, stříbrnou medailii s opisem »Leopoldus triumphator gent. barb. 1689«, 1 Pražský groš Václava III. a 16 dobrých gr. královstwj hannoveranského; — přispjwagjci a sbjragjci aud. p. *Fr. Bezděka*, katecheta gymnasiaľnj v Pjsku, 1 mincičku stříbrnou, pak 3 mince měděné a 3 mosazné; — činný aud. Jeho Gasnost kníže *Metternich*, c. k. dworský a státnj kanclér, medailii na sebe bitau, gžto wrchnj strana poprsj s opisem CLEMENS W. LOTH. FÜRST V. METTERNICH, dole Conrad Lange 1841, spodek dvě bohyně s opisem KRAFT IM RECHT, dole knížecj erb; — p. *Spušil*, c. k. učitel hlavní školy v Plzni, 4 stříbrné a 4 měděné malé mince; — *Václav Krainer*, wystudowalý práwnj a auskultant při hrdeľnjm práwě Plzenském, malau minci stříbrnou.

5. *Pro sbírku památností*: panj *Juliana Glaserowa*, rozena Ebertowa, starobyľý erb Odríwausů, z pálené hljny; — p. *Jos. Gabriel*, starobylau desku mramorowau s nápisem řeckým, nalezenau v gístěm sklepě we wsi Dolegšj Krušci v Prachensku; — přispjwagjci aud. p. professor *Smetana* v Plzni, několik gabľjcek, genž co druhé owoce r. 1841 v Potřekowě u Klenče užírala a o wánocjch sčesána byla.

Do pokladnice českého Museum na vydávánj dobrých
knih českých, přigmjm

M A T I C E Č E S K É,

dodali ode dne 29 Prosince 1841 do 31 Ledna 1842.

Pan *Matěj Hawelka*, magistrátnj rada w Nymburce, 10 zl. — p. *Josef Kohaut*, aktuár při c. k. kriminálnjm saudu w Hradci Králové, 10 zl. — p. *Karel Hyna*, zámecký kaplan w Njžborce, 10 zl. — p. *Jan Tyl*, měšťan Pražský, 10 zl. — p. *Matěj Semerád*, doktor w lékařstwj w Praze, 20 zl. — p. *Ferd. Schmidt*, c. k. apellačnj rada w Praze, 5 zl. — Slečna *Amalie Abelowna* w Lúdwigsbahu w Bawotjch, 15 zl. — p. *Jan ěrbec*, rektor u sw. Gitj, 4 zl. 30 kr. — p. *Pros*, aktuár w Koljně, 10 zl. — p. *Josef Rozšlapil*, kaplan w Dobrušce, 10 zl. — p. *František Bělopotocký*, akademik w Praze, 25 zl. — p. *Matauš Frant. Klácel*, c. k. professor filosofie w Brně, 20 zl. — p. *Jan Kazda*, katecheta w Německém Brodě, 20 zl.

N á w ě š t j.

Do pokladnice Musegnj České na vydávánj dobrých knih českých čili do Matice české každý gakykoli peněžitý dárek, vlastensky obětovaný, wděčně se přijmá: kdo však keli neméně nežli 50 zlatými we stříbře (biblioteky a jiné nesmrtné gednoty a ústawy dwognásobnj summau), buďto nagednau, aneb po lhůtách w běhu pěti let, přispěge, ten Zakladatelem Matice české se stává, a všemi nákladem Matice české vycházegjcjmi knihami darem podělowán býwá.

Gednatelstwj čili spravowánj literárnjch záležitostj Zboru Musegnjho pro řeč a literaturu českau, mezi audy každoročně se střjdagjcj, přešlo tohoto 1842 roku na Paw. Jos. Šafářkã, bytem w girschárské ulici, čjslo 146, w druhém poschodj.

Správa důchodů a kassjrstwj čili opatrowánj všech peněžnjch záležitostj Matice české odewzdána gest tohoto 1842 roku a na budaucj časy p. Jos. Fričowi, doktoru práv a zemskému advokátu, bytem we vodičkowé ulici, čjslo 706, w druhém poschodj, k němuž, a sice do kanceláře před pol. od 9 do 12 hod., po pol. od 2 do 6 hodiny, aby pp. Zakladatelé Matice české a ostatnj vlastencowé we všech záležitostech peněz se týkagjcjch budaucně wždycky se obraceli, uctiwě se žádagj.

Kommissj knih nákladem aneb pomocj Matice české wydaných zůstává pořád we knihkupectwj Kronbergra a Říwnáče, na malém náměstj, čjslo 144, kdežto pp. Zakladatelé na poukázánj základnjch listůw pokaždé knihy gim náležjcj wybjrati sobě mohau.

Posléze welice žádostiwo gest, aby pp. Zakladatelé všickni gak u wybjránj knih, tak zvláště w doplňowánj wkladůw swých, co neypřjsněgšj pořádek zachowávali; neboť ústaw náš gediné všestranným pořádkem a přičiněnjm růsti a zkwjrtati může.

W Praze 20 ledna 1842.

Od Zboru českého Museum.

Redaktor: *Pawel Josef Šafářk.*

Č A S O P I S
ČESKÉHO MUSEUM.

ŠESTNÁCTÝ ROČNÍK.

SWAZEK DRUHÝ.

W PRAZE,
NÁKLADEM ČESKÉHO MUSEUM.
1842.

Tisk a papír synů Bohumila Házce

I.

Kosmopolitismus a vlastenectwj s obzwláštnjm ohledem na Morawu.

Od Mat. Frant. Klácela.

Gedno o druhé se musj tříti,
Kde má z drobků celek býti;
K celku ať se mysl pne,
Ruka však gen částkau hne.

Radost, ljtost, žárliwost, tesknota, krátce diwně smj-
šený cit pogjmá ohlédagjcjho se po Morawě Slowana.
Tolik činných žiwů se tu křižuge, w tak rozmanitém smj-
šenj, spogenj a se rozbjhánj, a tolik účelů tudy a záleži-
tostj gednotliwci se gewj, že welmi gest nesnadno přj-
tomnost posauditi, geště nesnadněgi swědomitě se rozhod-
nauti, gaké strany by se přidržeti měl. Nebo gedn každý
zde žigjcj, gedni baženjm po zisku, druzj nadšenjm roz-
maru aneb nerozvážené náklonnosti neb i hrdostj puzeni,
swůg zwláštnj sobě úsudek nakwap zhotowili, celku po-
mjegjce.

Prwéli ke slowančině zřetel obrátjme, zagistě i cizinci,
máli úřadu w zemi, newyhnutedlně potřebj gest, gazyk
národa znáti, o gehož blaho pečowati má, gakož býwalý
náš pan biskup Gindel wyznáwal, swědom gsa powinnosti
swé; kdožby učenostj se honositi a gako parádu dělati
chtěl, owšem pohodlněgi němčinau a geště snadněgi
wzdáleněgšj cizinau toho doweda. Než u nás ani, kdeby
začátečnj učenec powzbuzowán býwal naučiti se gazyku

slavných praotců svých, mjsta nenj. Tam zde sice nowějšj čas mnoho potěšitedlného přinesl, ale geště weliké změny w žiwotě intelektualnjm státi se musegj, nežli tjm budeme čjm býti můžeme a máme. Gsau u nás mjsta, kam se děti z českého okolj chwalitebně posjlagj, aby se němčině naučili, ale zdaž i k tomu hledj se, by swůg přirozený gazyk nezapomněli a w něm se cwičili? U nás studugcj negedny sice památky starobylé před očima má, a však wýznam gegich mu na mysl nikdy netane; gaký diw, ano mnohý chudý dobromyslný ginoch tak wšeho dušewného powzbuzenj vzdálen gest, že mimo školnj knihy ničeho ze swěta wědeckého nepoznává, neřkuli Slowanstwa nelatinského, gešto pro lhostegnost téměř obecnu nechce a nemůže se ugmauti. I tam, kdeby gakožto w srdci Morawy, duch morawský neyzgewněgi měl poznáwan býti, materiálj, národnj, wědecké snahy tak se rozbjhagj, že w rozpadnutj tom žádný duch obecny zroditi se nemůže. Sem tam slowanský přjzniwec některý geště garo nečinj, a sám časopis zde vycházegcj prawý gest obraz našj nerozhodlanosti: Moravia na čele, wůle morawská, gazyk německý! — Slowan nehlédagcj skrze sklo předsudku a přebugněné obraznosti, aniž naděgi za skutečnost magjij, gistě nepotěšj se snad nad tjmto obrazem Slowanstwj morawského; owšem Slowanstwj sebe powědomého, znowu zrozeného; neboť Slowanstwj prwo počátečnjho netykagj se slova má; — sprostý Hanák, Slowák, Walach, Horák wždy ten samý, neproměněný ostáwá, byfby i mnozj byli odpadli neb odběhli od otců swých.

Nuže, nedařjli se slowanskému geniowi na Morawě; ay, tjm lépe snad německému, genž školy, kanceláře, diwadla a besedy opanowal? Nikoli; nebo Němectwj na podobu cizokragných bylin w ústawjch těchto gako za sklem se chowá, nemohauc ani kořenů ani koruny tak wesele a s takau bugnostj rozšjřiti, gak na vlastnj půdě swé. Wjceli potrawý z vlasti swé dostáwá, však tjm méně

gi zažjwati umj, a nezdrawau podobu na sebe bře. Wždy počjnage, nikdy nerodj než nedozrálky. Takowj gest u nás sám w sobě genius německý. Wždyť ani we Wjdni z košilky newyrůstá; tjm méně w Brně. Mimo to slowanský genius tomuto bratříčkowi mnoho na wzdory činj; ze srdce - wypowieděn gsa, na gazyk práwa swého - neustupně hágj. Walach láme waz každému slowu německému, nebo i na posměch polopolskau kokardu mu přiwěsj. Na Haně a we Slowensku sedá onen genius u wchodu do mozku 'chlapcowa, nepauštěge tam německého kollegy, až pak metla školnj obá porowná, citugjc gak strašidlo starau latinu z hrobu Ciceronianského. Wšak co může strašidlo, duch bez těla gsauci! Ginde zas potutelně ukluzuge gazyku německému, marně geg namáhati se necháwage; gako když pan wrchnj neb giný úřednj byw ljný a hrdý, čiti se, tuť nucen gest okázati, že netoliko holj, ale i slowem lid zprawowati má; pohled zagisté nad to směšný, a poslušnosti, vážnosti, důvěry málo přidawagjcj!

Co se týká hloworu společenského a čtenj, pozadu gest arci genius slowanský, ač aspoň giž tak dalece uznánj docházj, žeby se i ginam než do chljwa a do kuchyně hodil. Prawj se: Gen kdyby nebyl ten gazyk tak těžký a hrubý, samé r a ň, kdyby co chytrého w něm psáno bylo, kdyby dostačował we všem; zkrátka, kdyby nebyl docela zbytečný wedlé němčiny, každému pogemu a každé představě wyhowugjcj.

Rozumjme těmto námjtkám; neb patrně wyhljdá z nich probuzené swědomj, naproti kterému se postavila vis inertiae, marnost, zvyk. Těm k wůli rozum obogetný ony důwody wynašel, kterými těšj patrony swé, a tak dlauho těšiti bude, až přigde wjtěz weliký, kterému on službu swau podá, gako onen osel Aesopský, genuž tomu neb ginému pánu slaužití wše gedno se zdálo. Wšemohaucj tento wjtěz gest moda; čeština se musj modau státi; ale moda statečněgšjho nástupce mjtj musj. - Ney-

stálejší, ano gedině stálý gest wolný úsudek; svědomitě totiž rozhodnauti se musj, čeho gest se přidržeti tomu, kdož k uskutečnění obecné úlohy ducha člověčenstwj na Morawě sjly své obrátiti chce:

- a. Máli se dáti zcela na stranu německau;
- b. Máli se přidržeti genia slowanského;
- c. Zastáwati powinnosti obau;
- d. Čili ostáti úplně newšjmawým obau.

Wypadniž odpověď gak wypadni, hledati se musj. Neslušně tápati gako we snu, nýbrž čest člověka gest, chowati se w tom gako podle wolného poznání, nic podle nápadu okamžitého, podle rozmaru lásky neb nenávisti. Takéž nehodno swobodně skaumagicjho, wytknauti sobě nebo zdaleka wyhljdnauti cjele, a pak k němu cesty hledati. Takové skaumání se hrače kocaura s myškau podobá. Prawé dobývání prawdy záleží w tom, aby všechnu wědaucnost z wětku přišlau složil se sebe, buď třebas i neyznamenitější půwodnost a zaručenj gegj. — Čeho se držeti gest? Pauhé zákonnosti ducha, ničeho giného; kteréž pauhosti, čistoty w saudu, ač našjm časem dosáhnutí nelze, ale giž w tom sláwa gest, voluisse magna.

Bezbožnost newšjmawosti, poslednj otázku wyslowené, nahlijž každý potud vzdělaný, by wěděl, že powolání člověka gest, státi se swobodnau nádobau a průchodem wěčně se tvorčejho ducha; tu rukau, by se wywedlo, což může we světě wznešeného byti, tu ústy, aby wysloweno bylo, čeho spása člověčenstwa žádá. Nedá sobě zagisté gednotliwcem předpisowati dach světa dráhu swau. Co nesmjrný proud nezastáwj se hrázj nasypnanau swéwolnoatj, ani se nezarazj na dlauho newšjmawost lidu. Nenadáleť nadme gezero dech Božj, a bauřkau se nahrnau wlny časowé, a pozdě pyká pokolenj přewrácené wzdorů swého. Ay, tedy rozhodnauti se slušj, buď mocnau wlnau Němectwa, buď zdwihačej se mocně wlnau Slowanstwa plauti. — A nemluw mi nikdo, že nepatrná gest

Morawa, Čechie. Což gest we wesmíru malé neb velké přednj a zadnj, vysoké a nízké?

Na ten čas zagisté, gak daleko gest pozadu Slovan za sausednjm Němcem, gen zaslepenec newidj, gak wzde-
lanost němčinau podáwaná o mnoho gest duchownějšj, než slowančinau poskytowaná, gak ani porownati se neda německá poesie a filosofie s českau, gesto pak w těchto mjra pokroku národnjho záležj, a zvláště dospělegějšho wěku neomylný důkaz we filosofii. Ona gest wyslowenj, gest powědomost snažej časowého, ke kteréž powědomosti zapotřebj urownánj neboli utiženj wlu duchownjch, Koliko filosofů, toliko kroků čili parohů, ač každoročně awrhování býwaj, ale ročně též mocněgějšj.

W Čechách gestě filosofie žádná nedozrála. Ale, skočš mi w řeč, právě proto, že Čechie a Morawa gednau dráhau, stagným krekem šly s Němectwem, proto nemá Čechie své vlastnj filosofie. — Dobře! Gednjali kolegema ewropegským gde Čechie s Němectwem wstřje swémn ciji, což se odtrhuj a různj malichernau žárlivosti spisowatelé češtj, a rozdrobugj siju poručenau gednomu duchu swatému? A byt byla djla gegich paměti hodná, gsaulž zcela gegich! newzali-li z němčiny? a nenjli w tom newděčnost patrná, wydáwati přidanau formu za swau wěc, kdežto wěc i forma w německém šatě každému přjstupněgějš neč w českém?

Regnum in se divisum desolabitur. Gednota gest prawá podpora a známka dobrého, a gen zlé se rozpaduge; gednota však wnitřnj žádá i gednotu zewnějšj neboli gednotu prostředka, a co tedy wjce než wzágemnau srozumitelnost? Wytwořjli mocný duch w německém Slowanstwu, zač w geografickém a poliickém ohledu držána gest Čechie s Morawau, něco důležitého, nenjli prospěšněgějš, by se to stalo gazykem německým? Tjmtu w obecnějšj powědomost wegde, ponewadž gemu přirozeně Němec i každý wzdeľaný Čech rozuměti musj, gesto pak od Němce daleko ku předu pokročiwějšho neslušno

žádati, by se opozdilé slowančině učil, a tjm sám tau měrau se opozdil, gaku tento gazyk od německého pŕwodnostj swau vzdálen a tady naučiti se genu neshadno gest. Takowým způsobem Š * * češtinu aužj známost důkladné práce swé, takowým Purkyně mnoho času obecné wědě uginá, i což giných příkladů.

Paulum sepultae distat inertiae celata virtus. Čjm dalsj gest obwod činnosti geniowy, tjm mocněgjm se stáwá, mage w daleké a široké powěsti neyostřegjho ostnu pilnosti swé, w slawném uznánj neysladsj mzdy a útěchy. Ohlédnemeli se k literatuře české, gakéž ceny gest chwála neb hana dáwno předwjdaná w spolectnosti malé, kdež gedén druhého znage předsudkem k tomu se klonj, onoho nenáwidj! Čiň gak čiň, gedné straně wždy pohoršenj působjš: Zdáloť by se mjrným dušjm, žeby kritika gen chwalně se ozýwati měla, aby neurazila spisowatele, bez toho welkau obět české Muse přinášegjcho. Ale saudce dobrého srdce! gak se tjká, pomniž, žebyš nesmjrně uškodil obecnému duchu chwálau swau, wyzýwage bjdné hlavy, aby se ukázaly s plodnostj swau, geštoby dobrý spisowatel pak nesátl o tauž chwálu. Čiby snad lépe mlčeti bylo? Wždyť z odbytu knihy se sauditi dá o ceně, neb aspoň zagjmawosti gegj. Tak zagisté gest, kde kniha k wyhowěnj pocjtěné potřebě dušewné, a to mnohých, slaužiti má; ginak u nás. Žádali si kdo něčeho k obweselenj, nagde u sausedů ljp; žádali k poučenj, tjm ljp. Tudy české plody gen malý počet vlastenců odhjrá, bez ohledu na obsah, gen když české gsau, a šťastný spisowatel, gestli autraty tisku a papjru zaprawj z wýnosu knížky swé. Mnoho se pjše, pjše; ale málo se čte. Pa-njm se řeč bohatj a wybrušage, ale obecnstwo z toho pokladu si newypůgčuge. Gestli to kapitál mrtwý; literáti vlastenectwjm samým newlastenecky sobě počjnjg; utjkagj do wrchu, národ dole ostáwá; a nej literatura wodidlem a podporau obecnstwa, než cechowským přeporem malého počtu za wywołené se držjcejch a gmenu-

gjcjch Slowanstwím snaženj swé. Přístupněz blížě a ohledněme kořinky Slowanstwí toho, čeho zacházíme? Příčiny sobě welmi nepodobného druhu; tyť gsau:

- a. Od praotců zděděná láska k vlasti.
- b. Láska k mateřské řeči bez úvahy pokračugcuj.
- c. Idea našeho času powědomosti nedošlá, tagně ducha zaněcugcuj.
- d. Památky historie vlastenecké.
- e. Marnost žádosti, patrným se státi na obzoru vlasti.
- f. Moda časopisná.
- g. Egoismus w šatě národomilstwa a t. d.

Kmenowé z kořinků těch wyrażegcuj;

- a. Nehlučné, rozvážliwé vzděláwánj národnjho pole.
- b. Grammatikálnj hádky a scholastická diktatura.
- c. Přepjaté přewracowánj na českau wjru.
- d. Elegické zabýránj se w minulost a křiwé posuzowánj přítomnosti.
- e. Zaufalé nucenj se, něco psáti.
- f. Rozdrobenj síly a newědomost, kam cesta gde.
- g. Ohříwáná nenáwist Němectwa.
- h. Hulákánj vlastenectwím plnau hubau, ale chladným srdcem a ljnau rukau.
- i. Zakuklená osobolíwost a t. d.

Wěru, snad to gen nerozvážliwá horlíwost mládeže, co vlastenectwím gmenugj; usedlegšj, vyššjho stanowítě hledjcj, bude maudrost cjsaře Josefa uznáwati, pěti geho o blaho národů swých, i tjm se gewiwšj, že žádage wšudy blahorodnau gednotu, i gadnotu gazyka, a to německého, uwáděl w dědictwí swém. Což se mu snad dobře powedle uspořádánjm škol úmyslem tjm; neb rodičowé slowanšj blahoslawili geg, slyšewše rozprávěti děti swé w gazyku německém, znamenawše w tom wětšj způsobilnosti k nabytj potomnjho zaspáření. Tu chlapei, tu děwčata se učila, do Wjdně na službu chodjoe, odkudž nawracugjee se zas do vlasti swé, té mluwy půwody se

stali, gaké nynj po městečkách, a zwlaště na silnici ležících, ze slyšjwá.

Eyhle, tedy sprosták za šťastj pokládá, uměti gazyk německý; wznešenec bez toho by opowržen, ano směšný byl bez něho; úřednjk pohodlnějšjho nezná, a sloh kancelářský we wygezděné kolegi bez myšlenj sám od sebe plyne; společnjk nemůže upustit od němčiny, aby se gaksi nezpůsobným nestal, nemoha ani doslovně powědjti: ich wünsche wohl gespeist zu haben; řemesljnjk swá technica třeba ani newěda, cizj má; gakož werpánek krumpholec, fornerum, kwer, piřstowat, inšwegr (hirs-fenger), piğlowat, maškara a giné; wogák nesmj zapomenaut halbrechtj, obklist, pefel, feláb, warta, capeštrách, pağnet, felais, patrontaš, kamaše a t. d.; ano i mljkařka sama musj aspoň wstaupte do města u brány dškorirowat po německu, učený bez toho zná cizj gazyky. Ay, tak tedy, kragané, rozwažte, pro koho pak se namáháte rozšiřowati češtinu? Amen, amen, prawj wám chytrost, odložte češtinu, gako odkládáte kabát do mody negsaucej, gako ste copy a paroky a krepinky a kokrhele odložili. Zanechte slowančinu filologům; budme z aupina Němci, z polowice giž gsauce; ta právě polowičnost směšnými nás činj. Čili snad newjte o angelském humoru, gakým Wjdeňáci bohemismy přetřepáwagj? Newjte, že sám recensent našeho Palaekého tak šťastný byl, že ulowil w geho historii chybiček proti grammatice a snad i syntaxi německé? Ach toť serafinská rozkoš slyšeti parodii Čecha neb Maďara!

Ano, právě whod mĭ napadá Maďar! Gak gste se zlobili, že hunská národnost tak procitla w jurájsch a přjbužných gegich; že se osmělili s 962 slowy: „*quae Magyari e sua avita Caucasia dialecto conservarunt*“, pokusiti se, by na Wáhu byla meze ewropegské civilisacj! Gak gste se zlobili, vlastenci, že se neodřekli orientálského dědictwĭ, odporugjce slowančině obecnějšj, z které 1898 slow a „*vex ejus filia erudita vulgo lingua graecan*“

889 ukradli! — Neswědějli zlost waše proti wám samým? Nemáli týmž právem swatá německá říše od Čechů a Morawanů žádati, by sub titulo sacrae obedientiae dali se obtěžkáwati čili zastěňowati geniem německým, gakož w Čechách samy řeky okazugj, kam se národ ubjrati, do kterého celku wtjkati má! Arci, morawská woda ginam teče; však což malinká Morawa! —

Řeknete mi: toť gsau důwody pauhého rozumu, a wjme, že rozum poslauchá panj swé, zgewné neb tagné w srdci činné žádosti; že rozum sice oko-gest, ale oko všechno w barwě skla předstaweného wjda. Ay, tedy se dále ohledněme; tož w lásce ke Slowanstwu pauhé sobstwí poznáme. Byfby gste wypočetli wjše a wětšjch obětj, kterých vlasti přinašjte; předce wždy při swém ostanu; že vlastenectwí waše egoismus gest, arci ne tak hrubý, patrně zisku hledagj, ale zahalený, sama sebe neznagj, ginému, čistěgžmu oku wždy ožemetný. —

Pokud člověk prawdau neuwolnil se od osobnosti; wždy geho činnost podobá se kolu, gehož středkem nenj celek, ale gednotliwost, čili sobek geho: buď si pak kolo sebe rozsáhlegž. Malý chlapec sestřičce swé bez okolku od huby odtrhne lahůdku geg lákagj; neboť sobě on bližšj nežli sestře swé, ač gi zastane proti chlapci sausedowu. Takéž se chasnjci gedné wsi spolđj proti přespolnjm; tak se panstwí, krag, země zastává a chwálj, i řjkagj: u nás všechno lepšj. Nenjlíž patrnó, že středkem myšlenj a mjněnj gest osoba? přátelstwí pak a wúbec saucit nenj důkaz uwolněnj, paut osobliwých; nebo toho wšeho i při zwjřatech se nacházj. Láska gen gest powědomost docelenj, bez kteréhož gedna i druhá strana by wadla. Takowý gest i obyčegný patriotismus; i on gest odwod rozšjřeného sobka. Ten se gmenuge gak gá, mluwj gak gá, nosj se gak gá, raduge se gak gá, trpj co gá, bydlj kde gá, měl ty samé předky co gá; — ay, tent mi tedy milegšj než cizinec.

Wěru málo ginađjho vlastenectwí nám děgstwo hlásá.

U starých gedněmkaždým i zvláštnj bohové gsau; sám wywolený národ má swého boha, všem gojim nepřizníwého. »Jesteš Szwab«; »gen ho, však ge Němec«; a táž hrđost, s njž Němec o Slowanu mluwj! — Čech i we známém slownjku se značj co člověk, kterémuž mimo náklonnosti k zloděgstwj trošku paměti se upřjti nedá. Böttiger we swé historii prawj, že sice dle těla Hus byl Slowanem, ale dle ducha Němcem! Pak pamatugme se, gak se Němci lekli, uslyšewše, že Nowořeci potomci Slowanů gsau! — Widjme dále vlastenectwí anglické Iry potlačugjej; rovněž Špaňelové a Portugalcí, Turcí a křesťané, Šwédi a Norwegové, Rusi a Polané, Belgowé a Hollandčané, katoljci a protestanti gedni proti druhým stogj, příkladové vlastenectwí soběckého! —

Gakby ale mohlo gináče býti? — Gsili křesťan, co se tážeš? Máš wěděti, že všichni gsme stegnj pod wládau gednoho otce. Ne *gá* a *ty* má býti půwodem skutků twých, nýbrž celek, všeobecnost, Bůh. Sobstwí má náboženstwím pominauti; tak i vlastenectwí z úzkých mezj wykročiti musj, aby středkem laskawého obwodu všeobecnost byla. Kdekoli se gasnj, a pauta wnitřnj neb zewněgěj sjly odpadawagj; kdekoli se idea zdárně wtěluje, plesá nábožný, a žárlivosti i záwisti nezná! Wěru dosti široké gest srdce naše, by obě půlky celé země obsáhlo! Toť osvědčugj hlasatelé wjry křesťanské, toť slawné gměno naše katoljk čili wesnj osvědčuge! Gest člověčenstwo celé gen gedinky pogem, gest gako gedna osoba, kterau vlastnosti všech osob působj, a gednotliwec podoba čili obraz gegj. Lidé gsau otížadostiwj, zamilowanj, smilnj, zwědawj, žárliwj, záwistiwj, lakomj a t. d., a každý gednotliwec upřjmný se wyzná, že tjm wšjm na chwjli byl, až se buď rozhodnul k tomu neb onomu, gsa otrokem gedné a druhé náružiwosti, buď se oswobodil, gsa pánem swým a okolnostj (sibi res et non se rebus). Gednotliwec gest stránkau člověka wůbec, a proto si všeho, co se w člověčenstwu děje, wšjmati má; gakož k tomu gíž

w přirozené zwědawosti planý kmen položen; gehož kdo wšeláskau neštěpowal, nemůž se nábožným nazýwati. Gá zagisté, kdo si nowin newšjmá, toho za wzdělaného uznati nemohu. Gaké to srdce, gaké to přesvědčenj u dospělého cwičence, genž by w našem wěku nebyl w mysli aučastenstwj měl při děgch we Francii, Rusii, w Polsku, w Srbsku, w Turecku, w katolictwu a protestanstwu, při z mrtwých wstánj mnišstwa a pruského pietismu, při wynálezch, železných woznicjch, daguerotypu a t. d. My to gináče gmenugeme; ale w prawdě gest toto newinářstwj stránka téhož citu, genž počátečně kázán co láska k bližnjmu, w prostřednjm wěku se gewil co twářiwoš cjrkwenj, pak co práwnj cit, co twářiwoš politická, co láska k swobodě, kterýž nynj k wesnjckému, kosmopolitickému náboženstwju se pne. Gá zagisté předwjdám čas nábožného pogemu; nebo coby nás čekati mělo magjcjch za sebau stoletj slepé wjry, stoletj rozpadnutj cjrkwe, desjtileť nazwané oswěty a rozumowé rozpustilosti, před námi stoletj rozwinugjcj se wždy na wšechny strany, bez ohledu na wenkowské nátisky a temnomilcůw zpauru i marnost zpátečného namahánj? Arci, dosawád se čas nerozhodnul, a odtud ta negistota a to rozpáčenj mrawnj, cjrkwenj, státnj. Newj se, slušnoli ku předu čili k zadu gjti; ale cjtj každý, že i proti wůli gednoťliwců celek ku předu pokračuge. Odtud ta potutelnost w literatuře, opatrnost we slowě, dwogsmyslnoš w gednánj, pokrytstwj a přetwařowánj we weřegném chowánj, hágenj a zastáwánj toho, nač nic nedržj, a tjm wybraušená forma a fraseologie. Přjtomnost naše dá se přirownati chlapani na slabém ledě semotam, ale opatrně běhagjcjmu; giž to praštj, chlapec wj, že to led newydržj, ale myslj: wšak než se prolomj, wyklauzám se; a protiwnjci se mi zdagj gako hoši, kterj když se neywjce bogj, neyhlasitěgi hwjzdgj. Naproti tomu, kdož toho nezkusil w tuhém čase, gsa w gistém položenj nemilém, že zlenošil, ani nosu sobě utřjti, ani zkřiwené nohy natahnauti nedbage, aby se gen

hnauti nemusil! Toť gsau ukazowé po cestě; cesta ale sama weđe k náboženstwí, gehoť pogem wyswjtá z násle-
dugjcího rozmyslu.

Bůh wše stwořil; to gest, wše gest widitelná myšlénka nebo wůle Boží. Tak gest i čłowěčenstwo włělená idea, kteráž se w nesčislnost osob rozstřikla. — Ale co základem čili počátkem, to také koncem; tak i tato idea wěčně z celého čłowěčenstwa se wyklubáwá a uskutečňuje. U tworů sebe nepowědomého wůle Boží co pewný nezwměnitelný zákon, počátek a konec geděn gest; ale u powědomých ležj mezi oběma cesta wšelígak oklikugjcj, tak že nastáwá swéwolnost, rozpak, blud a hřích s poznánjm, což až do prostřed cesty, až k wršku úplněgšjho poznánj. cje trwá, kterýž záležj w pogmu čłowěka čili čłowěčenstwí. Pogem se ale wylaupáwá ze šupky náhodnosti; to gest, kdo chce poznati čłowěka, musj odhrnowati ze sebe, cokoliwěk na sobě widj a cjtj ginakého, rozličného od giných: podobu, cit, letoru, umělost, stářj, pohlawj a t. d.; čeho potom ostáwá, to gádro prawý čłowěk gest, tedy ona sama myšlénka Boží, ty rozličnosti za náhodné tělo swé magjcj. Prawě čłowěčj žiwot gest dychtěnj po swém pogmu, dychtěnj poznati a weškerau silau uskutečniti wůli Boží, tauha rozpadlé audy w tělo gedné wšeoobecne cjrkwě slaučiti, návrat k idej, k Bohu; — toť náboženstwí. Pogem čłowěka gest zbawitel lidstwa od paut osobliwosti, gest meznjk w polowici cesty našj, kde počjná řjše wědy, swobody, wzágemnosti, wšebratrstwí, náboženstwí, kde přestal wjr zdánj, swéwolnosti, drobenj, modloslužebnosti.

Namjtno se mi snad, máli gednotliwec gen po wšeo-
becném taužiti, rozdily a osobliwost wždy zapjrage, to-
žebj ctnost w úplném zničenj sebe samého záležela. —
Po ruce gest tato důslednost; neboť we wšech časjch a
w wšech národů byli a gsau lidé, který přeplnění gsauoc
citem nábožným za to měli, že zapjránjm sebe samého,
mrskánjm a giným trýzněnjm těla swého k Bohu se blížj.

Kynici, fakyrowé, mniši s posty, bezženstwím, samotau, takéž cilicium, cupio dissolvi, meditatio mortis a t. d., djtky gsau této důslednosti; ale všeobecně nedala se provesti, anoť wedlé nj manželstwí swátostj; a samowražda neyošklivějším zločinem ostaly. Gak se tedy smjřj všeobecnost s osobliwostj, náboženstwí se swéwolnostj?

Základ, půwod, počátek čili možnost člowěčenstwa gest idea, kterážto we množstwí osob rozptýlena gest; tak že základ všech základem gest celku. Ale základ; půwod; to samé co účel gest; má tedy každý gednotliwec stránku účelu obecného za účel osobnj, takže všeobecného účelu bez osobnjho dosáhnauti nelze, a osobnjho prawdiwého ne bez onoho; jakož ho. gen potud; pokud všeobecného stáwá; a když obogj se wzpřjěj, ač toho w prawdě nikdy nenj, osobnj ustaupiti musj. Ginde však i osobnost má platnosti swé, a této wlastnosti, tomuto daemonowi zadost učiniti i to gest nábožné; ano swéwolnost, t. g. swoge wolnost, sama gest wůle Božj, a we splynutj swéwolnosti a náboženstwí mravnost a práwo. záležj; i tu tedy musj půwod mjtí wlastenectwí prawdiwé neboť zákona nowého.

Wlastenectwí má též stránky všeobecnosti a osobliwosti, wůle totiž a skutku (oka a ruky). Wšeobecnost musj býti obsah wůle, a toť kosmopolitismus; osobnosti pak, tedy obmezenosti syn gest skutek, a toť patriotismus. Onen gest duše, tento tělo; i nemůže duše bez těla býti, nebo toť strašidlo; a nemůže býti tělo bez duše, neb to mrtwola. Kosmopolitismus, wsmictwí musj se státi patriotismem, wlastenectwím, toť gest, musj se obmeziti. Gaké to moze gsau? Každý gest stránka pogma člowěčenstwí. Tento pogem se má teprwé uskutečniti, tak aby všechny stránky slanočeny byly. Ale nesmjrný gest počet stránek čili dob; slaučiti se mohau gen postupně. Neybližj čili neypodobnějšj neydějw, což gest rodina; když druhým se přiwěťj, obec; obec jakož brzy širšj, brzy širšj obwod přjhuženstwí gmenuge se wlast; wlasti přj-

buzné národ; národů přibuznost gest kmen; kmenů přibuznost čili gednota gest člowěčenstwo. Tak se má uskutečniti člowěčenstw w člowěčenstwu, toť kosmopolitismus zákona poslednjho.

Tito rozdjlowé a stupňowé přibuzenstw negsau úkazy swéwolnosti, ale gsau počátečnj, gichž zachowáwati proto gest náboženstw. Takž gest wlastenectwj náboženstw, a bezbožnictwj gest odcizenost; tak bezbožnjk Němec, který Němcem nenj; bezbožnjk Roman, který Romanem nenj; a tak uzneyme, že i bezbožnjk Slowan, který Slowanem nenj; však bezbožnjk i každý, který při všech rozdjlech nechce býti člowěkem; kdož pak ten, genž chtj-cjm býti, co Bůh káže, bránj? — Wsak i tu se patrně widj, že Bůh může wjc než rozmar lidský; budiž gméno gehó pochwáleno! — Ožýwala se častokrátě poslednj čas otázka: Což pak chtj Slowané! Odpowězme: Pánu Bohu slaužiti, w tom šatě, w tom způsobě, gak On káže. Otázka: Gsauliž tito rozdjlowé opravdu počátečnj, čili gen náhodnj, pozdnj, učiněnj? a nedagjli se smazati? nenjli člowěk gako člowěk, a nečinjli gen zewnitřnj působenj, wychowánj, klima geografické a politické okolnosti, náboženstw at. d., že ten tu, giný onu powahu, ginačj řeč má? Gá zagisté prawjm, že ne náhodná, tak neb ginak možná, ale zákonná rozdjlnost osob, a že tyto rozdjly prawdiwé doby, momenty pogmu člowěka gsau, uznáwage, co Goethe prawj:

Keine Zeit und keine Macht zerstückelt

Geprägte Form, die lebend sich entwickelt.

Pozorugme národ židowský; nenjli to příklad neyznamenítejšj ráznosti národowé? pozorugme Ewropčany w Americe; ztratjli Franzauzi, Angličané, Němci půwodnost swau? Každý pogem má swé možnosti, a tyto možnosti se naplniti musj, máli pogem uskutečněn býti; proto možnost gest w přírodě newyhnutelnostj.

Komu záležj na tom, by přeswědčenj swé změřil wyřkuutjm mužů na slowo wzatých, nagde dosti, ohljdnaw

se w literatuře přirodozpytné našeho věku; wedlé giných posluž mu Burdach prawěj: Es wird uns klar, dass unsere Individualität durch die Beziehung zum Ganzen, durch den Begriff der Gattung auf eine gesetzmässige und nothwendige Weise bestimmt wird, und da Gesetzmässigkeit und Nothwendigkeit die Prädikate der Vernunft sind, so erkennen wir die unendliche Vernunft als den letzten Grund unserer Individualität überhaupt an. — So wird der Begriff der Menschheit nur dadurch erschöpft, dass die zahllosen Proportionen seines Inhaltes in eben so vielen Individuen verwirklicht werden. — Jeder von uns ist ein bestimmtes Glied im Organismus der Menschheit und hat durch die Besonderheit seiner Natur auch einen besonderen Zweck für das grosse Ganze. Indem wir im Selbstbewusstsein die uns angewiesene Stelle erkennen und sie durch entsprechendes Wirken auszufüllen streben, fühlen wir uns bei allen Mängeln unserer Besonderheit glücklich in Bezug auf das Ganze, und achten die, welche, wenn auch auf einem von unserer Individualität noch so abweichenden Wege, nach gleichem Ziele ringen. — Der gemeinsame Character des Menschengeschlechtes erscheint nicht nur in den Individuen, sondern auch in den Völkern und den Völkerreihen, die wir als Menschenstämme bezeichnen, verschieden geartet, so dass in jeder solchen Masse von Menschen zwar die verschiedensten Physiognomien, Constitutionen, Temperamente u. s. w. vorkommen, im Ganzen aber eine bestimmte Form des Lebens vorwaltend und eigenthümlich ist. Die Menschenstämme sind also die allgemeinsten Formen, in welche die menschliche Natur sich entwickelt und zwar so, dass diese theils auf verschiedenen Stufen der Vollkommenheit, theils in verschiedenen Richtungen ihrer Kräfte sich darstellt. Die verschiedenen Völker sind die Glieder im Organismus der Menschheit, deren jedes seine eigene Stellung und Bedeutung für das Gesammleben hat.

Gsau tedy rozdjly w člowěčenstwu zákonné, a tato

osobnost kmenů, národů, rodin, gednotliwců gest gegich Démon. Wedlé Démona však i Tyche má práwa swého, a slaučenj powědomé obau gest swoboda, genž určitostj přirozenau nebýwá rušena, než gisté toliko barwy nabýwá, gako k. p. nepomine krása růže, když wedlé čerwené bjlá, žlutá wykwete. Proto o rázjch člowěčjch mluwjce nemysljme, žeby se tak gak w pauhé přjrodě nacházelo, by gedn wyššj druhý nižšj byl, a tjm ostati musil; by rozličnau hodnost a šlechtnost rodu měli kmenowé člowěčenstwa, a tudýž i práwa rozličného. Nikoli! Každý stegné práwo má w celku, genž ginau stránkau gsa, gako k. p. w obci šwec kowářem, kregěj stolařem, řemeslnj k rolnjcem nenj, wždy wšichni rovnau hodnost magjce. Než žiwot člowěčenstwa gest ustawičné a wěčné wšech dob idey člowěka rozwinowánj, wšech možnostj praud, kdež arci gedna wlna přednj, druhá zadnj gest, gedna prostředkem se walj, druhá na břeh špljchá; tu spěšný pád má řeka, tu hlubaň stogj, nebo wjrem a kotinau woda se točj.

Zdá se toto býti patrné, ale bohužel, welmi zřjdko o objektivnosti takowé čteme; nýbrž gak Čjn na wšechny národy, Turek na křesťany opowržliwě hledj, tak Němec o Slowanech buď hrdě mlěj, neb ostudně pjše; sám vychlaubage se wědau, Frankowi čin, Angličanu průmysl, Wlachowi pěkné uměnj odkazuje. Sedmdesáti osmi milionům Slowanů ničeho neostalo na tomto chudém swětě, ejm by zwelebili gméno božj w tomto wěku «křesťansko-germanském.» Teď giž pozdě o něco se hlásit; proto že historie spekulatiwně gest dokonána, a protokol zawřen. Arci, kdyby chtěla ohlédati Germania žiwot swůg, dosti elementů slowanských z prwnějšjch wěků by našla. Ale práwě w tom, odpowj mi German, gest wyššj hodnost národa našeho patrna, že pogjmá cizj žiwly, a we swau podstatu proměňuje, gako zwjře bylinu, člowěk zwjře w sobě přemáhá. Dobře, odpowj Slowan, gak tedy, kdo wšech národů výrobky stráwj? Pozdějšj rozwinutj býwá

obyčejně známku pevnější přírody a ručj za delší trvanlivost.

Toť gsau antinomie rozumové, a bez konce by byla tato subjektivní hádka. — Wjmeť, že i Slowanstwí má swého práwa, a že se mocně hlásj ku práwu tomu; ale gak se tak opozdilo w upowědoměnj sebe samého? — Němci nám mnoho předhazowati nemohau. Známeť, gak giž we střednjm wěku genius slowaňský s německým zápasil, a že Čech *κατ' ε'ξοχήν* sto let rozswjtil a swjtil před Němcem *κατ' ε'ξοχήν*, oba gsauce budiči národnosti. Ač on pozděgi usnul, velikými ranami omráčen gsa, a za našeho teprwé wěku opět procitnul: však k národnj powědomosti i ginj národowé ewropegšj teprwé dozráwagj. W předešlých stoletjch všeobecné swědomj cirkewnj nedalo pozorowati rozdjlu národowých; i na sněmjch poslednjch wjce rozdjly politické nežli národnosti na mysli byly, až pak děge poslednjch časů se hodily probuditi národnosti k vlastnjmu upowědoměnj. Tu však weliká obec Slowaňská na čtvero dále se dělj: Rusko, Polsko, Česko, Srbsko, na kterýž celek Slowanstwa gen welkomožné ruce wznešených hlaw působiti mohau, u kterýchž gediných skutek takého obsahu má, gakého wůle Slowanstwa; čjm dále od wznešených stolců kdo postawen; tjm menšj okres činnosti geho. Nám na poli českém pracowati gest wykázáno, kteréž w prawau Čechii, Morawu a Slowáctwo rozpadáwá.

Gak skrowně nastaupil genius český swau zpátečnj cestu k sobě! Obljbenj gazyka domácjho u několika mužů dále nemysljících, nežli na grammatiku, prawopis a něgakau přjležitostnau básničku byl počátek; dilettantismus w gazyku wedl k poznánj knih ze časů sláwy české, wedl k historii; historie wzbudila lásku k národu; Čech Morawana a Slowáka za bratry poznal, i zastkwěl se Dobrowský, duchownj i tělesná gednota trogice této, w gehož hlavě a srdci obšjrnějšj chrám sobě wystawil genius český. S Dobrowským počala perioda druhá, ač

on i sám gen gako filolog a historik milował vlast swau, nemage důvěry w budaucnost ducha národnjho; ale kapky se sbíraly nowotau se trpytj, a potůček malinký literatury dobré vůle počal téci, gehož dech bylo slo-
wjčkowanj. A však brzy pokolenj nastaupilo kogené mlékem děgů ewropegských, newědomky nadšené dechem swobodnějšim a wyrůstajcím pod zcela novým sluncem, očím množstwj tak zagemawým, že hledjce gen k západu o sobě samých newěděli, ač silnějš oko, rádo se napá-
gewšj cizjm světlem, bylo, gešto sobě vlast nezastjnilo; padl papršlek času w srdce slowenské, a čistým hrd-
lem zazněla Sláwy dcera, pěknějš a millionům bez žár-
liwosti milejš, nežli Petrarkowa Laura byla. Tu počala doba třetj w počátku wtělujcím se ducha českého. Gako po garaj bauřce mnoho žiwotu, kterému sucho bránilo, vzniká, tu kwjtko, tu brauček, tu tráwka, onde celá lauka se zelená, stromy se naljwaj, a nadýmaj se malj potůčkové hučjce, lesowé laskawými zwuky se ožy-
waj; tak bylo we vlasti českoslowenské po tomto básni-
ckém dešti Kollárowě. — Potom ustála prudkost nowého toho žiwota, wašniwost stáhla se w mjrnějš řečiště, za-
milowanj horaucj, bezuwážné, žarliwé, wytykawé přešlo w manželskau důvěru, a galowý plamen stal se mjrnu, tichau plodnostj. — Arci že děti sem tam snad hulákaj, ale toho nikdo rodičům nepřičte a wěrným sluhám vůle Božj w národnosti české se gewj, aniž trpkau metlau a nezhogitelnými ranami káratí bude chyby mladosti, každau chwjľ se menšj.

Podiwu hodna gest prožřetedlnost božj w tom způsobu, gakým genia českoslowanského k wědomj sebe přiwedla, Čechy se Slowáky slauďiwši, aby Čechů wypj-
nawost mjrněna a opak Slowáků wahawost pobádána byla, gakož pak dále lid slowenský vůbec smjřenliwý, tu Mo-
rawanu onde Srbowi podává ruku. Tudy Praha, Záhřeb, Olomúc, Břetislaw, Brno, Pešt stěžege gsau; pobjddy w Čechách a w Morawě Němectwj, we Slowáctwu zwenku

Maďarstwj, zewnĭtř protestantstwj w Tatrách a katolické Bernoláctwj pod nimi, z čeho všeho welká naděge rázné gednoty wyswítá, gednoty negen ku prospěchu řeči, nýbrž i wěrnosti k wládě našj, pod mocnau swau ochra-nau všechnu tuto trogici česko-morawsko-slowenskau spogugicj a podporugicj, djlem odměnou a wyzna-menám slowútných našinců, djlem zřizowanjm ústawů pro českau řeč a literaturu.

Newědomky wyrostl duch našeho Slowanstwa rakau-ského; pěstauni gehu newěděli zřegmě, gako až dosawád newědj všichni, proč a k čemu chowagj toto děcke, ne-znagjce božnost gehu, gen gak se řjká z dobrého srdce ugjmagjce se ho. Ale nenj wjce za našeho času vysoká chwála we skutku z dobrého srdce, maně, plaše, z ná-wyku, z libosti a přirozené náklonnosti; žádá se úplná powědomost konánj swého, powědomost powinnosti, po-znánj cjele a cesty k němu. W tom swoboda mrawnj a úloha našich dnů záležj. Ay, tož i nám zde okázati gest, gak wědomky činným býti má gednotliwec w této vlasti česko-morawsko-slowensko-illyrské. Ne gen rozumem, ale gíž sluchem poznává každý dělnjĭ na poli národnjm, žeť to mnoho gest na ruce obmezeně; proto i zde stau-piti musj o krok njžegj, a wyhljdnauti si tolik obory, co by wzdláwati mohl, neb skromný podrobj třetině neb čtwr-tině sjlu swau, by si ugistil platnost wůle swé. — Ale budeli moci zastati i tuto zauženau powinnost swau? Odpowjdám: bude; nebo wěrná činnost člowěka z počtu obyčegného zasahá po takém obwodu, po gakém mateřský gazyk gehu; řeč gest obecna pokladnice, z které každý wybjrá a wýdělek swůg nebo aspoň wypůgoku wždy na-wracuge. Nenj zagisté gen náhodný prostředek sdjlenj myslének swých, mohaucj takowý neb ginaoj býti, gest i prwnj tělo obecnjho ducha, a kdo nj mluwj, doba toho ducha. Řeč gest daguerotyp národu, každý tah, každý wlásek rázu wyobrazen gest w řeči, byť by toho ani ne-widělo obyčegně oko. Známať gest průpowěď, že sloh

gest člověk sám; však nejen sloh, nny se zlá, ale i sám hlas gest na wnek obrácený člověk, gest druhý a méně klamný obličeg ducha. Každý umj rozeznati hlas dítěte, chlapce, děvčete, ženy a muže. Pán a otrok, upřímný a pokrytec, smělý a bogácný, pyšný a pokorný, střdmý, prchlý a wáhawý, sprostý a wzdělaný a t. d., každý gině mluwj, a nadto wjce stářj, pohlawj, mraw každý má giného hlasu swého, po kterém sluch spjše než zrak a hmat rozezná člověka. Osobnost a hlas gedno gsau; kde podobnost hlasu, tu podobnost charakteru; tjm wjce tedy duch celý přjbuznost swau s giným gewj řečj samau, gegjž nosič hlas gest, kteráž poněwadž gako ze samého gádra wyrůstá, nikomu se gj bez odcizenj se sobě samému odrjci nelze. Kdo pak řeč wlastnj násiljm bře ginému, wraždj geg, proto že řeč z gádra, ze srdce wykwétagjej k srdci z wenku zas padá. Gaký qit nás pogjmá w cizině nenadále naši řeč mluwiti slyšjci! Gak důwěrně se oddáme tomu, kdo nám příkazuge w řeči našj! a gak smutně se odwracugeme od toho, kdo pohrdá gazykem našjm! kdo nás tak hluboce bodne, gako lupič řeči našj? a co gest neyhlawněgšj zpámka sláwy a wznešenosti národu nad giné, než rozšjřenost gazyka gebo i w cizinstwu? kterýmž se národy gistěgi než mečem a dělem dobýwagj. W tom smyslu Řek a Latinjk došawád swětem wládnu. A pozorugme, když učenec mnohých řečj mocen, od srdce, plným citem mluwj, gakau řeč wolj? Mateřskau gistě, byt i chybněgi než ginými mluwil! W gaké se neyspjše modlj, zpowjdá, mazlj? W mateřské. Z každé giné řeči, byt i národu neyprwněgšjho, gako Řecká, byla, chladně na nás cizina wane, a řečnj a řeč rozdjlj gsau, dwa gsau; w gazyku mateřském řečnj ducha ze sebe a ne z nēgaké fraseologie aneb métra zwenku wycházeti cjtj.

Nepředhazug mi nikdo, že to egoismus, swé za neylepší vyhlašugjej; že to wzpomjнка na kolébku a na maminku; swobodně smýšlegjej, že si může a má wolit řeč

dle zalíbenj swého a poznánj. Pomni, že nemluwjm o českém gazyku, ale o každém, každého práwo uznáwage; pomni pak, že řeč a národnost gedno, národnost ale různý způsob gewjcej-se-wůle Božj, odkudž zastáwánj řeči vlastenecké nenj egoismus, ale náboženstwí, za princip celého swěta, bezwědomého děje i swobodného gednánj, uznané. Přestaňme tedy i my Morawané považowati lásku k našemu gazyku, šetřenj, šlechtěnj a rozšiřowánj geho mezi bratřijmi za swéwolnau zábawu, co do mráwů a charakteru lhostegnau, gako ku příkladu lhostegná gest barwa našeho kabátu, nebo za pauhý dilettantismus, gako se k, p. giným cizjm gazykům, musice, maljřstwí ućjme. Uzneyme před námi a před swětem, že nábožný, že počestný člověk býti nemůže, kdo zapjrá řeč swau; poněwadž otrockau myslj sebe zapjrá, národ swůg zlehčuge, a Bohu se rauhá, genž geg učiniti ráčil Čechem, Morawanem, Slowákem.

Smýšleg si co do wjry, da politiky, do priwátnjch způsobů, gak z toho odpowjdati moci daufaš a gak za prawdiwé uznáwáš; toť gest osobnj, a nemůže býti gedem gak druhý; nebo z rozbroge, rozwahy wycházj wždy gen prawda, a neohljdnul se po přírodě, kdo wše na gedno kopyto chce mjtí; ale řeč gest obecný swázek kolem wšech nás stegně se otáčgcej, a nenj nic osobnjho nebo priwátnjho. — Ay, gaké kážeš ućenj neplodné? tedy gen na řeči záležj? a tak opět při gramatikálnjm vlastenectwí, při slowjčkowánj wázneš? tak nám ničeho giného zapotřebj nenj, než český gazyk si wybrausiti? w tom blaho národu našeho? Tak mi snad namjtné lidumil, na skutku, nic na slowu si zakládagcej. I odpowjm gemu: Kdo šřj lásku k národnjmu gazyku, žiwj lásku k národu samému. Neboť gazyk gest slyšitelná *obecnost* národu, a tudy wjce nežli pauhý *saučet* widitelných bratrůw pomjgegcejch. Láska ale gest wždy činná, a w obětjch si libuge. — Řekne zas giný: Tyť kážeš sestaupenj Slowana k češtině, k slowáčině; nenjli to partikularismus a drobenj, se wšeo-

nau láskau se nesrownáwágcej? a nenjlř toto osamotněnj, toto wytrženj našj vlasti ze swazku obšjrnějšjho usmrćenj gegj, gakož vlast naše gest aud, a aud odrtržený sám o sobě uwádne, mage žiwot z-celku? Tomu gá neodpjrám, aniž gsem prawil, že při tomto obmezenj zůstati gest; ale to gisto, že prawý, platný skutek se obmeziti musj, a že gest pauhé gméno vlastence, kterýž nenj pilný dělnjk, wěrný úřednjk, horliwý kazatel, prawdochtiwý učitel, swědomitý řemeslnjk, rolnjk a t. d. Wšak rovněž, kdo gen pro wýdělek pracuge, kdo káže gen pro chléb, pjše pro gméno, úřednjkem gest ze ctižádosti, uőj pro schlaubu, zkrátka když saused gen na sebe, ná swůg zisk dbá, nezastuhuge gména občana; neb gest pauhý sobec. Dobrý skutek se obmezj, ale tjm samým i nad sebe wystaupj; gako řemeslnjk pracuge pro sebe, ale tjm samým pracuge pro giného; herec diwadelnj za darmo nehrá, hrá tedy pro sebe, sebau pak pro gině; kazatel, úřednjk, učitel arci i pro sebe o swůg úřad se ucházeli, ale špatný gest každý, komu wěda, uměnj, Musa nic wyššjho nenj než kráwa dogná. Gednotliwec musj skutkem obmýšleti obec, rovněž mēnšj obec musj slaučiti sobě a tjm wětšj obci; tak Čech, Morawan, gakž mile úplného Čecha, Morawana w sobě uskutečnil, Slowanem býti wynasnažiti se má; a tuť arci zase gazyk neyďjwe žádá práwa swého.

Zdálo by se snad powinnostj býti, buď

a) Aby všechna nářečj slowanská w gednu řeč obec-nau splynula, to gest, aby se zase obnowila domnělá pra-řeč, z které všechny wyrostly.

b) Nebo aby mezi slowanskými nářečjmi gedno se wywoliło za hlawnj a časem gediné, s pozanedbánjm giných a zanechánjm gich k wymřenj.

c) Nebo aby každý Slowan všechněm nářečjmi se naučil.

Prwnj udánj gest zdánliwě možné, samo w sobě ale nepřirozené a tak w skutku nemožné; nebo při vzdálenosti sjdel Slowanů, při také rozličnosti podnebj, rozlič-

nosti politické, historické, rozličnosti schopnostj, orgánů, vždy tato zdánlivá řeč gedna we množstwj nowých by se rozpadla. — Naproti tomu stogj žádost třetj, známá pod gménem wzájemnosti, Kollárem wyslowené. Žádát, aby prawý Slowan všechna nářečj znal a všem bratrům rozuměl, polowičným slewuge něčeho. Gisto, že tato myšlénka a tato úloha wzájemnosti o dobrý krok Slowanstwj ku předu hnula, sem tam k dobrému skutku; na mnoze aspoň k dobré vůli powzbudiwši. Ale mánieli ostati při této smělé úloze, a dáli se w skutek uwesti?

Předewšjm budme toho pamětlivi, že se tu gedná o powinnost Slowana vůbec; i že má každý tjm, čjm Bůh chce, tedy každý Slowan Slowanem býti. Každýby tudy powinen byl, všem nářečjm slowanským se naučiti. Či řeknete: gen prawý, celý Slowan? Ay, gaka to dobrowěda, gežtoby se spokojila ideálně (neb o tom se mluwj zde) polowičnostj; a kdo by se neměl stydět, býti gen trošku, ně cele, poctiwým? — Toť ono zlopověstné officium suum facere taliter qualiter. — Žádali se gen od učených té známosti? — Wěru newjm, zdali by se genius slowanský nepoděkował za takowau hrstku zastáwatelů swých! Ale powj se: což nemá vzdělaných vždy přibýwati? nenjli w pogmu člowěčenstwa obsažena nádege obecného vzdělánj? Dobře tak! k tomu rád chci odpowědjti, nebo tuť opět u všeobecné powinnosti gsme; i rozvažme, možnoli wyhowěti té žádosti všeobecné.

Neutonulo-li by Slowanstwj w mluwnici, kdyby se čtyřem aspoň gazykům geden každý naučiti musil? Kolikátýž gest, gežtoby takowau schopnost mluwnickau měl? Namjtno se, že gsau gazykové přjbuwnj, a že se dosti lidj sprostých, zwlášť w Ubersku, nacházj, gežto latinsky, maďarsky, německy a slowensky mluwj, což gsau přeroljčnj gazykové. Odpowjdam: Přjbuwnost gazyků častěgi záwadau než podporau býwá w učenj; ale to maličkost. Důležitějšj ta wěc, že Slowan Ewropčan gest, a že neslušno, nemožno uzawějti Sláwii, a odtáhnauti barbarcky

ruku gegj od národů giných. Tjm nastává úloha, giných také ewropejských řečj se zmocniti, a čjm kdo vzdělanějšj, tjm wjce národů ducha poznati musj; také kdožby chtěl řečtinau, kdo latinau opowrhnauti, aby se surowcem nestal? Kamž pak přjdeme se samau mluwowědau? K čemu život náš? Zdaliž bychom účel samými prostředky nepochowali? Tak zagisté nám mezi sebau mluwiti gest, we školách a knihách život swůg trávjcjm; což osobnosti, wjce swalům než čiwám přegjcj? Poláci, Srhowé magj wzjti grammatiku do ruky, ač owšem i Herakles předl, nemnjm že dlauho; Rus pyšný se má učiti polsky, česky! Filolog owšem, ale nač národ filologický? Uznawagjc tedy wděčně budiwost myšlénky Kollárowy upřímně wyzneyme, že nad nj wykročiti musjme.

Ostává nám možnost na druhém mjestě udaná, totiž žeby se gednoho dialektu slowanského wywoliti mělo, ke kterému by národové, opohrdnuwše gazykem swým, připadnauti měli. Wšak kdo by chtěl tak držým býti, a žádati na kmenech slowanských, aby ničemnosc swau nebo swé řeči, což gedno, uznawše, samowraždy duchownj se dopustili? Toť ukrutné domyšlenj, a štěstj, že možné nenj, proto že rozmanitost tak gest přirozená, že bytby i swéwolnost zničila gi, ale w krátce by gestotného práwa swého opět skutkem dokázala. Ani prwnj, ani druhé, ani třetj tedy neplatj; gakž gest wywážnauti? Tjm, že se ničeho zatratiti, ani čeho uznati nesmj. A gak to možná? Tjm, že se gednotliwj ti náwrhowé za strannost powážj, gešto wšecky tři strany teprwé, když wzájemně se wyrownagj, celek působj. Z čehožby náwrh as tento mohl wyplynauti: Každý kmen buď o sobě; toť přirozené a historické práwo; měg tedy swau řeč vlastnj. Ale každý kmen gest slowanský, tak že w gednom se stýkagj všichni; této gednoty úkaz budiž gedna všeobecná mluwa, tak aby wywolen byl gedn ze wšech dialektů, w kterémby cokolwěk se celku slowanského týče, wygednáwáno bylo, a tomu, každý Slowan aby měl powinnost

naučiti se, tedy řeči kmene svého a obecné řeči, čímž se obecnost s osobností smjřj. Než, kterakkoli nás gest 78 milionů Slowanů, předce geň částkau gsme celku vyššjho, s kterým sawiseti musjme, aby řetěz člowěčenstwa netrhmo se otáčel; a k tomu takowěto chowánj neylépe by slaužilo: Čech a Morawan podá smjřenau, uznawliwau ruku Němcowi, a wděčně přigime s řečj wědawcnost německau. Polák, w celku Francauzowi podobný a přjzniwý přewaž z něho žiwly do žiwota svého, gak bez toho od dáwna činj. Slowák maďarčinu stráwj; Srb wlaštinu zamiluge. Rus pak, geňž k východu se obracj, za přeljwku ewropejské wzdělanosti do Asie, asiatským nářečjm uč se. Naopak i cizj národowé k též wzágemnosti činiti budau. Němec se naučj wšeobecné řeči slowanské a francauzské, Francauz německé a druhým romanským (wlaské, španělské); Angličan gakž gest sléwek všech, ostana tjm, uč se dle potřeby. K posledku gednoty celé Ewropy a wšeobecných záležitostj musj býti gediný gazyk politický, filosofie, vyššj kritiky, literatury, obecné hĕstorie, z krátka gediný gazyk wědecký, za kterýž gá nawrhugi gazyk staročecký, a to z těchto přjčin:

- a) Klassické literatury se zbawiti nechce Ewropčan wzdělaný žádný.
- β) Wýznamy technické a wědecké we všech gazycjch bez toho gsau řecké.
- γ) Žárliwost žádná nepowstane.
- δ) Gest to gazyk národu spolčugjcjho západ s východem.
- ε) Gest to gazyk zagjmagjcj meze cjrkwě wýchodnj.

Tak by se přeljwal geden duch národnj w druhého, wšickni w gednoho, čímžby se kosmopolitismus a patriotismem smjřil, a pogem člowěčenstwj patrňě k Bohu pokročil. Ewropčan by tedy měl uměti:

- a. Gazyk ewropejský = řecký.
- b. Gazyk obecný svého národu.
- c. Gazyk kmene svého.
- d. Gazyk slaučiwý.

Takto zvláštnosti výborné gednotliwých nářečj slowanských přegdau w bohatost gednoho slowanského, zvláštnosti všech národů do gednoho ewropejského, a z toho praudky newiditelnými po žilách Ewropy do každého audu med obecný nazpět poteče, gakož se w přírodě wůbec děje.

Wšak tu poslednj otázka nesnadná zbývá: Kterýž gest gazyk obecný Slowanský? Kterauž wěc za rozhodnau gest wzjti? Zdali

- a. Počet mluwjících?
- b. Bohatost a potřebnost?
- c. Libozwuk a wybraušenost?
- d. Politické, geografické, historické důwody?

Nechať mluwj sami za sebe čtyři kandidáti!

Srb, mage w rukau ěusle, prawj: Můg gazyk neyllibějšj, neyzpěwnějšj; ale gsa bratr neymładšj, dává se pod ochranu bratra Rusa.

Polák, ranami pošetý inwalida, přicházj na berljch, listiny mage w ruce děgstwo - geho osvědčugěj, i dj: Gá nepřjtel historický Rusa, prostřednj Ewropy, swobodomyslný, třem korunám podroben gsa, Čechowi lehko srozumitelný, žádám libozwučný bohatý gazyk můg za všeobecný.

Čech, w rauchu chudého aristokrata, osvědčugějho sláwu své minulosti, zasmušen prawj: U mne prwnjho se probudila myšlénka Slowanstwa; gá s Němcem kolikerau stranau spřjzněn, aučastnjk geho wědy, žádnému negsa nebezpečný, gistý pod ochranau maudré a dobromilé, láskau poddaných welkomocné vlády, gá wůdce Morawanů, Slowáků, prostředek mezi Rusem, Polákem, Srbem, žádám přednost mluwy mé.

Rus konečně wystupuge s twářj proměněnau, neobyčegnau, duchem budaucnosti nadšenau: Volentem facta ducunt, nolentem trahunt, tak cizjm gazykem prawj.

Gá pak: Staň se vůle twá, genie slowanský! Gak ale zgewjš vůli swau? Usty synů wěrných! Ay, tedy, ať mluwj, a porownawše se prolomj cestu budaucnosti. — Nemluw mi žádný: »slovo nenj skutek!« Kdekoli slovo gest prawý, upřjmný obraz přesvědčenj, obraz idej, wěřme, že prolomj idea škrabán mrazu přjtomného. A tjm očekáwage pronešenj saudu upřjmných saudců s kterékoli strany, netraufám si dále mluwiti, než ohlédnauti se na půwod rozbjranj mého gestě popřáno mi budiž.

Drobnůstkami morawsko-českými počawše, porozuměli gsme, že různěnj gest sobstwj, a že nábožnj zamýšleti musj všeobecnost; ale wystaupiwše ke kosmopolitismu neboli wesnictwj, na wršek toho dobrého záměru, poznali gsme galowost geho: i tak snjžiwše se opět obmezenjm se ke skutku, wesnickau vůli zachowawše, wrátili gsme se k Slowanstwj, k Čecho-Morawstwj, z kteréž skutečnosti obmezené wykwtati má skutečnost všeobecná, prostředné skutečnost idey slowanské, tau skutečnost idey Ewropegské, tau skutečnost člowěčenstwj neboli pogemu člowěka doplněnj. Mluwivšjmu pak o Slowanstwj žádný nepředhazug mi zbytečnost tohoto pagednánj, že se totiž Slowanstwj obecným giž našjm swědomjm stalo. Právě proto a tjm, že Slowanstwj úlohau náš se bezuwážně a gako samorostle uskutečňuje, nastala možnost a potřeba, wědecky záměr tento obgasniti a upewniti. Poznánj saudné totiž gest kůl při zmáhajcjm se stromku, aby wjtr sem tam gjm klátjcj nemohl wjce mlaďocha wywrátiti.

II.

C. Cornelia Tacita

Letopisů od úmrtj Diwa Augusta

K n i h y p r w n j.

Přeložcnjm Wáclawa Wladiboge Tomka.

1. Město Řjmské z prwopočátku králowé gměli. Wolnost a konsulstwj L. Brutus zarazil. Dictatorstwj se na čas činjwala; aniž decemvirska mocnost přes dwauletj, ani tribunů wogenských konsulské práwo dlaho netrvalo. Nebylo Cinny, nebylo Sully dlahé panowánj, a Pompejowa i Crassowa moc rychle na Caesara přešla, Lepidowy a Antoniowy zbraně na Augusta, genž všechno, roztržkami občanskými zemdlené s názvem Neypředněgšjho pod panstwj pogal. A však starého národa Řjmského dobré i zlé přjhody od slowůtných skladatelů gsau zaznamenány, apiž k powěděnj o časjch Augustowých se nedostávalo statečných duchů, až pak vznikagcejm pochlebenstwjm odstrašeni gsau. Tiberia a Caja, pak Claudia i Nerona činy, pokud oni slynuli, pro strach křiwě, gakž zahynuli, w zánownjm hněwu popsány byly. Tudy mi úmysl, málo o Augustowi, a to o poslednjm položiti, potom o wládě Tiberia a dále, vše bez zástj a baženj, gichž přjčiny mne daleké gsau.

2. Když po porážce Bruta a Cassia žádných wjc obecnjch zbranj nebylo, Pompejus u Sicilie zachwácen, a oblaupen Lepidus, zabit Antonius, aniž strany Julian-ské podlé Caesara kterého wůdce stávalo; odložiw Triumvira gméno, konsulem se býti prawě, a spokojeným s práwen tribunským k ochraně lidu, když wogjna dary, lid chlebem, všechny slastj zahálky ukogil; giž powy-

stupował nenáhle, důstojenstw. senátu, úřadů, zákonů k sobě přibíral, aniž kdo odpor kladl, gakož neyspurnějšj byli po bogistjch a zapisowanjm padli, družj z urozených, gak který k slauženj byl oddanějšj, statky a hognostmi powyšowani, a zmohše se nowými wěcmi gistého a přjtomného wjce než býwalého a nebezpečného si žádali. Aniž provincie onomu stawu wěcj odporowaly. Podezřelěf bylo senátu a lidu řizenj pro rozbroge mocných a lakotiwost úřadů; nestatečná záštitu zákonů, kteréž násiljm, obcházenjm, naposléz penězi se rauchaly.

3. Pak Augustus za podpory panstw swého Claudia Marcella, ze sestry syna, nad to mladistwého, pontifikatem a kurrulským aedilstwjm, M. Agrippu, newýtečného rodu, dobrého u wálce a společnjka u wjtězstw, opětými konsuláty powýšil, potom, když Marcellus sesnul, za zete wzal. Tiberia Nerona a Claudia Drusa, syny newlastnj, názwy imperatorů ozdobil. A tehdy i dům geke byl celý; neb syny Agrippowy, Caja a Lucia, do rodiny Caesarské byl uwedl; a geště raucho dětské nebyli odložili, žeť přednostmi mládeže nazýwáni, woleni za konsuly, toho napohled zbraňuge neysnažněgi žádal. Gedné Agrippa sesnul, L. Caesara gdaucjho k wogsku Hispan-skému, Caja nawracugjcjho se z Arménie a mdlého poraněnjm, smrt od osudu záhá čili macechy Livie auklady odstranily; a poněwadž Drusus prwe byl skonol, gediný Nero z newlastnjch synů stáwal; sem všechno se sklánelo. Za syna, za společnjka panstw, za aučastnjka tribunské mocnosti přigat, a po wšech po wogskách ukazován, giž ne tagnými, gako prwe, mateře auskoky, ale zgewně pobádánjm. Neboť obstarožného Augusta tak byla upautala, že gediného wnuka, Agrippu Postuma, na ostrow Planasii zawrhnul, nezběhlého sice w dohrých naukách, a na sjlu tělesnau pošetile hrdeho, wšak w hanebnosti žádné neseznaného. Ale zagisté Germanika, syna Drusowa, nad osmero legij nad Rýnem postavil a kázal od Tiberia skrze adopcj za vlastnjho přigiti;

až bylo syna mladého v domě Tiberiowě, ale aby na tjm wjce podpor zakládati se mohl. Wálky té doby nezbywalo žádné, mimo s Němci, wjc pro zapomenutí hanby ze straceného wogska s Quinctiliem Varem, než pro dychtiwost říši rozmnožití, neb pro hodné nabytí. Domácí věci byly tiché; tatáž auřadů gména, mladší po wjtězstwí u Actia, i starší neywjce u wálkách mezi občany narození; kolikátýž přebýwal, genž obec byl widěl!

4. Tedy byw přewrácen staw obce, nikdež starobylého a počestného obyčeje; všechno po wyzutí rovnosti na rozkazy mocnáře patřilo, bez wšelikého obáwánj na přítomnost, pokud Augustus, gsa wěku mohutného, se i dům swůj i mjr uchowáwal. Gakž medle vysoké stáří newrlostí i tělem umdléwalo, a konec nastáwal i naděje nové; tu málo kteří dobroty wolnosti prostě rozgjmali; wjce se wálky strachowalo, giní si přáli, dít daleko newětší hudaucí pány rozličnými hlasy přetrásali: Agrippa že škaredý a hanbau znamenáný ani wěkem ani zkuseností u věcech takowému břemenu roweň nenj, Tiberius Nero dospělý léty, na slowo wzatý u wálce, ale starodáwné a wštjpené rodu Claudskému hrdosti, i žeť mnoho známek ukrutnosti, ačať se zatagugj, vyniká. Ten žeť od prwního dětstwí wychowán w domě mocnářském, snešeno ginochowi konsulatů, wjtězosláw; ani těch let, když w Rhodu pod způsobau samoty co wypowieděnc dlel, nic než hněw a potměšilost a tagné rozkoše na mysli neměl. K tomu matka ženské slabosti; slaužití ženštině, dvěma nadto wýrostkům, geštoby obec na ten čas tiskli a někdy roztrhali.

5. Toto a takowé když rozgjmali, klesalo zdrawj Augustowo, a někteří zločin manželky tušili. Totiž powěst powstala, že před málo měsíci Augustus, wybraw swědomé a gednoho průwodčího, Fabia Maxima, do Planasie zagal, nawštjwit Agrippu: Tu mnoho s obau stran slzj a známek lásky, a naděje z toho, že ginoch domowu děda nawrácen bude. Což pry Maximus choti své Marcii

zgewil, ona pak Liwii, i zwěděl to cjsař, a umřew nedlauho po tom Maximus (pochybno zdali hledanau smrtj), slyšány prý při pohřbu geho Marcie wzdechy, sebe samu winjci, že půwod zkázy manžela swého byla. Gakžkoli wěc ta se měla, sotwy wkročil do Illyrika Tiberius, rychlým matčíným listem byl wolán, aniž dosti powědomo gest, zdali dýchagjcjho geště Augusta u města Noły, ōili bezduchého nalezl. Ostrými totiž strážemi dům i cesty byla zahágila Liwia, radostné také časem zpráwy se prolašowaly; až pak, bywši opatřeno, čeho čas žádal, pogednau, že sešel Augustus, i že vlády Nero se zmocnil, táž powěst nesla.

6. Prwnj zločin nowé vlády bylo Postuma Agrippy zawražďenj, gehož netušjcjho a bezbranného ač posjlený na mysli setnjk s tjžj skolil. Ničehož o té wěci Tiberius před senátem nešřil. O rozkazjch Otce smysлил, gimíž prý nařjdl tribunowi, za stráž přidanému, aby nemeškal Agrippu usmrtni, gakž on poslednj den swůg naplnj. Mnohoť bez odporu a krutého Augustus o obyčegjch ginocha nařjkaw, aby wyobcowánj geho nálezem senátu stwrzeno bylo, zgednal; a to wšak o žádného ze swých nikdy o smrt se nezasadil, aniž, by smrt na wnuka pro bezpečnost newlastnjho syna uwalil, k wjře podobné bylo, snadněgšj wšak, že Tiberius a Liwia, onen ze strachu, tato z macešského záštj, podezřelého a nenáwiděného ginocha wraždu urychlili. Setnjkowi zpráwu nesaujcjmu, gakž gest zwyk wogenský, že se stalo, gakž kázal, ani že nekázal, odpowěděl, i že z činu před senátem gest odpowědjti. To když napotom Sallustius Crispus, aučastný tagemstwj (a ten k tribunowi byl zaslal), zwěděl; obáwage se, aby co winnjk podložen nebyl, ano rovně nebezpečné, smyšlenéli či prawdiwé progewj, napomjnal Liwii, aby tagnosti domácj, aby rady přátel, služby wogáků pronášeny nebywaly, aniž by Tiberius sjlu panstwj rozpaušřěl, wše na senát wzkládage. Takowěť že gest

založenj panownictwj, by ginak počet platen nebyl, leč gestliže gednomu učiněn bude.

7. Ale w Řjmě hrunuli se do poddanstwj konsulowé, otcowé, rytjřstwo; čjm kdo wznešenějšj, tjm wjc křiwj a spěšnj, a s twářj složenau, by ne gako weselj z úmrtj knjžete, neb zas přjliš truchliwj k nowému začátku byli; slzy, radost, wztesky, pochlebenstwj smjšeli. Sex. Pompejus a Sex. Appulejus konsulowé prwnj k Tiberiowí Caesaru přísáhali, a podlé nich Sejus Strabo a C. Turranus, onen praetoriánským kohortám předstawený, tento gsaucj nad špižj, potom senát, a wogsco i lid; neb Tiberius wše skrze konsuly počjnál, gako při starodáwnj obci; a gsa obogetný u welenj, ani edikt, kterým Otce do kurie wolal, newydal leč pod mocj tribunskau, kterauž za Augusta obdržel. Slowa ediktu byla nemhohá a obsahu přeskrówného: O poslednj poctiwost otcowu že se poradit chce, i aniž od mrtwoly odcházj, a toho gediného z obecnjch práw že užjwá. A však když Augustus zemřel, heslo praetorským kohortám gako imperator byl dal; stráže, zbrog, ostatnj dworské; wogáci geg na forum, wogáci do kurie prowázeli; listy k wogsku, gako nabyw panownictwj, poslal, nikdež se nerozpáčege, leč když w senátu mluwil. Přčina hlawnj byla z obáwánj, aby Germanicus, w gehož rukau tolik ležij, nesmjrné pomoci spogenců, diwná w lidu přjeň, mjtj panstwj raděgi než čekati nechtěl. Dáwal také na powěst, aby se powolaným spjše a zwoleným býti od obce widěl, než že se skrze manželské lichocenj a starcowskau adopcj wlaudil. Potom se shledalo, že také k prohlédntj wolj přednějšjch použil rozpakowánj: neb slowa, hřdy na zločin krautjwage, sám tagil.

8. Prwnjho dne senátu ničehož gednati nedopustil, leč o poslednjch wěcech Augustowých, gehožto poslednj řizenj, přinesené skrze panny Westalské, Tiberia a Liwii dědice obsahowalo. Liwie byla do rodiny Julské přigata a ke gměnu Augusty; na druhém mjstě wnukowé a pra-

wnuci, w třetím stupni přednějšj z města, mnozj gemu nepřijmij, než z vychlaubánj a pro sláwu u potomnjch. Odkazy nebyly nad občanský obyčej, gedné že lidu a chudině 435, wogjním z kohort praetorských po tisjci penězjch, legionským po 300, kòhortám měšťanů Řjm-ských po 500 penězjch na muže dal. Potom se usnášelo o počtách, z kterýchž neyznamenitějšj se zdály: aby branau wjlězoslawnau weden byl průwod, tak Gallus Asinius; aby zákonů wynesených názwy, přemožených od něho národů gména napřed nesena byla, tak L. Ar-runtius předložil. I přidal Messala Valerius, aby se přj-saha každoročně obnowila Tiberiowi: a byw tázán od Tiberia, zdali z gehu rozkazu ten náwrh pronesl, odpowěděl že od sebe řekl, aniž že w tom, co se obce týče, giného rozumu, než vlastnjho, chce užjwati, i pod nebez-pečenstwjm, žeby urazil. Tenť gediný způsob pochle-benstwj zbýwal. I zwólali otcowé, aby tělo k hranici na ramenách senatorů nešeno bylo. Odpustil to cjsať s osobiwau skrownostj, a lid skrze edikt napomjnal, aby ne tak, gako někdy přjlišnau náklonnostj pohřeb Diwa Julia we zmatek přiwedli, nynj chtěli, by Augustus na trhu raděgi než na poli Marsowě, na určeném mjstě spálen byl. W den pohřbu stáli wogáci gako na stráži, a k tomu mnoho se smáli ti, genž sami widěli, i ti genž od rodičů byli slýchali o onom dni zánownjho gešte poddanstw a wol-nosti neprospěšně zpět žádané, když zabit diktator Caesar, a to giným činem neyhanebnějšjm, giným neykrá-snějšjm se zdálo. Nynj že starého panownjka, po dlauho trwalé mččnosti, a gešto dědiců státu gměnj opatřeno bylo, pomocj owšem wogsko ochraňowati bylo, aby pohřeb gehu byl pokogný.

9. Mnohá tudy o Augustowi samém řeč, a ney-wjce kterj marným wěcem se diwili: Že týž den byl na-bytého někdy panstw prwnj a žiwota poslednj, že w Nole w tom domě a w té komnatě, kdež otec gehu Octawius, žiwot skonál. Počet také konsulátů oslawován, njmž se

Valeriu Corwowi i C. Mariowi dohromady wyrownal, prodlaužená napořád sedm a třicet let tribunská mocnost, názew imperatora gedem a dwadcetkrát nabytý, a giných etj rozmnoženj ňeb nowých. A však od maudřegějch žiwobyťj geho rozličně wychwalowáno i sauzeno. Ti, že láskau k otci a nauzj obce, w kteréž žádnému tehdy zákonu mjsta nebylo, do zbranj občanských hnán byl, kterýchž ani nabytí ani držeti nelze dobrým obyčegem; mnoho Antoniowi, an nad wrahy otce swého mstil, mnoho Lepidowi powolil; když pak tento leniwostj sestárnul, onen skrze rozkoše w zkazu zašel, že giného prostředku rozdwogené vlasti nebylo, než aby od gedneho spravována byla. A nebyla na králowstwj, ani na diktaturu založena obec, než pod gménem Neypředněgějho; mořem oceanským aneb řekami vzdálenými řše zahágena, ležie, prowincie, lodstwa, vše mezi sebau spogeno; práwo občanům, slušnost spogencům; město samo nádherně wykrášleno, přemálo mocj konáno, by w ostatnjm ticho bylo.

10. Řečeno naproti tomu: Láška k otci a běhy obce že za zácionu slaužily; pak z dychtiwosti panowánj wzbauřeni darowánjm wyslaužilci, zřjzeno wogsko od ginocha saukromnjka, podkaupeny ležie konsulowi, na oko hledána láska strany Pompejowi; potom když nálezem Otců metel a práwa praetorského se zmocnil, bywše zabiti Hirtius a Pansa (budže nepřitel ge, čili Pansu ged do rány wpuštěný, a vlastnj wogáci Hirtia i osnowatel Isti Caesar odstranil), obého wogj se zmocnil. Wydráno bez wůle senátu konsulstwj; a zbraně, kterých proti Antoniowi obdržel, naproti obci obrátil. Zapisowánj občanů, rozdávánj zbožj ani od těch, genž wzali, schwáleno nebylo. Prawda, Cassia a Bruta zahynutj otcowskému nepřátestwj wzdáno (ač dobré gest, saukromé zaštj obecným prospěchům obětowati); ale Pompejus ljčenjm mjru, však Lepidus pod způsobau přátelstwj zklamán, načež Antonius Tarentskau a Brundiskau umluwau a zasnaubemj sestry ulákán, swatowstwj Istné smrtj zaplatil. Mjr

potom byl ovšem, ale krvavý; porážky Lolliowa a Varská, w Řjmě zabiti Varronowé, Egnatiowé, Julowé. Ani domácjch geho wěcj nešetřili: Odňata Neronowi manželka, a tázání na posměch pontifikowé, zdali počawši, však geště neporodiwši plod, dle práwa zasnaubit se může; Q. Tedia a Vedia Polliona rozkoše; naposledy Liwia, přjsná na obec matka, přjsná domu Caesarskému macecha. Žeť ničeho bohů poctiwostem neponecháno, an sám chrámy a obrazy božskými skrze flaminý a kněžj chce ctěn býti. Aníž pak Tiberia z lásky aneb z pečlivosti o obec za nástupce wywolil, než poněwadž hrdost geho a ukrutnost prohlédl, tudy porownánjm neyohawnějšjm sobě sláwu zjskati hledal. Neboť Augustus před málo léty, když Tiberiowi tribunskau mocnost od Otců opět žádal: ačkoli čestnau řečj, něco o způsobjch, powaze a zásadách prohodil, čehož gako wymlauwage wytýkal.

11. Pak po wykonánj pňhřbu dle obyčje chrám a božské uctěnj uzavřeno. Obráceny nynj k Tiberiowi žádosti. A on wšeligak rozumowal: O welikosti řjše, swé skrownosti; gediný božského Augusta duch že takowého břemene schopěn; onť že, k části starostj od něho powolán byw, zkušenosť poznal, kterak nesnadné, kterak štěstj podrobené gest wlády nade wšjm břjmě; pročez w státu tolikými muži wytečnými nadaném byť ne wše na gednoho skládali; několiko že snadněgi wšechny práce obecnej spogenými silami zastane. Wjce w řeči takowé wážnosti než wjry bylo, a Tiberiowi i u wěcech, které netagil, budto od přirozenj, bud nawyknutjm slova byla wždy zahražená i temná; tehdy pak, an usilowal by smýšlenj swé zcela zakryl, w negistotu a obogetnost geště wjce se zaplétala. Ale Otcowé, gimž gediný byl strach, kdyby widjni byli že rozuměgj, w nářek, slzy, přánj se rozplynuli; k bohům, k podobizně Augustowě, k geho samého nohaum ruce wztahowali. Tož propěsti deštičky a přechjsti kázal. Sjly obecnej obsahowaly: Gak mnoho občanů a spogenců we zbrogi; mocli loďstew, králowstwj,

provincij, platů neb danj, a potřeb i wydánj; čehož všeho vlastnj rukau sepsal Augustus, a přidal radu, zůstawiti řjši w těch mezjch; negisto z strachuli, či ze zăwisti.

12. Když mezitjm senát w neypodlegšj zapřisahowánj sklesnul, propowěděl Tiberius, žeť, gako s celé vlády nenj, však, kterabykoli část gemu uložena byla, té péči přegmanti wolj. Tož Asinius Gallus: Táži se tě, dj, Caesare, kterau část vlády chceš, by ti uložena byla? Překwapen nenadálau otázkau, poněkud se zamlčel; pak, sebraw mysl, odwece, nikterak že se neslušj skrownosti gehu, wybjrati něco aneb se wyhýbati z toho, z čehožby z celého raděgi omluwen byl. Opět Gallus (neboť byl z twáře o uraženj saudil), neproto, dj, že tázáno, aby rozdělil, čehož rozlaučiti nelze, ale aby vlastnjm přiznánjm doljčil, že gest gediné obce tělo, a musj gediného duchem řjeno býti. Přiložil chwalu Augustowu, a Tiberiowi samému o wjtězstwj gehu, i čeho w toze po toliká léta slawně wykonal, připomenul; a však tjm hněw gehu neukrotil, giž prwé byw w nenáwisti, gakoby pogaw na manželstwj Vipsanii, dceru M. Agrippy, kteráž někdy choť Tiberia byla, wjce než co občanské obmýšlel, a Polliona Asinia, otce, hněw podržowál.

13. Po té L. Arruntius, newelmi se rozděluge od řeči Galla, též urazil, ačkoli Tiberiowi žádného na Arruntia starého záštj nebylo, ale bohatého, hbitého, vlastnostj výborných a podobné powěsti w lidu, geg w podczřenj měl. Augustus totiž, w poslednjch řečech, když rozprávěl, kdožby dosáhnauti neypředněgšjho mjsta mohauce, zpěčowali se, aneb neschopni gsauce chtěli, aneb titjž mohli i žádali, M. Lepida prawil s to býti, ale žeby toho vzdálen byl; Galla Asinia dyčitiwa, ale nedostačěna; L. Arruntia ne nehodna, a událoliby se, žeťby podnikl. O prwnjch se srownawagj, mjsto Arruntia někteřj Cn. Pisopa položili; a všickni, mimo Lepida, w brzce pod rozličnými zločiny nastrogenjm Tiberia přelstěni gsau. Také Q. Haterius i Mamercus Scaurus podzjrawého

ducha popudili; Haterius, an řekl: Pokudž dopustjš, Caesare, by obci hlavy nebylo? Scaurus, poněwadž propowěděl, že gest naděge z toho, že nazmar nebudau prosby senátu, žeť proti náwrhu konsulů právem mocnosti tribunské newkročil. Na Hateria hned se obořil, Scaura, na něgž nesmjřitedlněgi zanevřel, mlčenjm pominul; i utrwan wolánjm všechněch, wyzýwánjm gednotliwých, popaustěl znenáhla; ne aby wygewil, že přigjmá panstw, než přestana se zpěčowati a prošenu býti. Wj se, že Haterius, přišed do paláce k odprošenj, když se Tiberiowi přecházegjcmu k nohaum wrhnul, skoro od wogáků zabít, že Tiberius, náhodau čili rukama gehu zapleten, upadl; aniž nehodau takého muže smjřen gest, až pak Haterius Augustu prosil, a gegjmi neysnažněgjšmi žádostmi ochráněn.

14. Mnohé bylo Otců i k Augustě pochlebenstw. Ginj Rodičku, druž Matku vlasti nazwati chtěli; mnozj nawrhowali, by gménem Caesara nadán byl syn Julie. On: že gest mjřniti ženských poctiwostj hlásage, a že též mjřnosti býti chce w tom, cožby gemu se dáwalo, ginak aukostliw gsa w zawiści, a ženské powýšenj za zlehčenj swé mage, ani liktora gj přidati nedopustil, a oltář úcty i co tomu podobné, zapowěděl. Ale Germaniku Caesarowi o prokonsulské welitelstw žádal, a wypraweni wyslanci, genžby ho zprawili, spolu w smutku pro sesnutj Augusta potěšjce. Že též Drusowi nežádal, byla ta přčina, že Drusus určen za konsula a přjtomen byl. Čekanců na praetorstwj dwanáct gmenowal, počet od Augusta zůstawený: a když geg senát pobjzel, by rozmnožil, přjsahau zawázal se, že toho nepřestaupj.

15. Tehdy poneypřw z Pole comitie k Otcům gsau přeneseny. Neboť po tu chwjli, ač neywjc po wůli knjžete, předce leccos podlé žádostj čtwrtj se dělo, aniž lid z odňatého práwa si stýskal, leč mdlým reptánjm, a senát, zbawen gsa darowanj a proseb špinawých, rád držel, umjřniw toho Tiberius, tak aby wjce než čtyřech

čekanců neporaučel, gežtoby bez zawrhovánj a podkupovánj ustaweni byli. Mezitjm tribunowé lidu žádali, aby vlastnjm nákladem zgednali hry, gežtoby podlé gména Augustowa přidány gsauce k zasvěceným, Augustowými nazvány byly: a však určeny penjeze z důchodů, a aby w cirku wjtězoslawného raucha měli. Na woze gezditi nepowoleno; w brzce výročnj slawenj na praetora přenešeno, toho gemužby mezi občany a hosty sauditu přislušelo.

16. Tento byl staw wěcj městských, když do legij pannonských zpaura wtrhla; pro žádné nowé přjčiny, leč že proměna panownjka prostopášnost zástupů (powzbudila), z občanské wálky naděgi k prospěchům ukazje. Byly tři pospolu legie w leženj letnjm držány pod welitelstwjm Junia Blaesa, genž uslyšew o skonánj Augusta a začátcjch Tiberia, buď pro smutek čili pro radost propustil obyčegně starosti. Z toho neyprwé začal wogák bugněti, různiti se, k řečem zlých přichýleti uši, naposledy po rozkoši a zahálce taužiti, kázně a pracj se šjtiti. Byltě w leženj Percennius gakýsi, ředitel někdy diwadelnjch her, potom sprostý wogák, wšetečného gazyka, a bauřiti zástupy keykljřskau hbitostj umělý. Ten nezkušené mysle, a gaký po Augustowi bude způsob wogny wěděti netrpěliwé, pópauzel znenáhla w nočnjch rozprawách aneb při sklónku dne k wečeru; i když se ho lepsi vzdálili, ty neyhorši shromážděl; naposléz, když bylo giž i giných pobadačů k bauři, gako řeč drže ke zboru, tázal se:

17. »Proč malého počtu setnjků, a menšjho tribunů na způsob otroků poslušni gsau? Kdy se gmau prostředky chopiti, gestliže se u nowého a gěstě wáhagjejho knjžete prosbami aneb zbraněmi neugdau? Že dosti toliká léta lenostj chybowali, třidcet a čtyřidcet let wognu starci snášegje, a mnozj tělo ranami zohawené magjce. Ani propuštěným žet nenj konec wogny, než při praporci podrženi, pod giným gménem týchž pracj konagj; a gěst-

liže kdo tolikých případností životem svým přechká, teprv vlečen bývá do rozličných kragů, kdež pod názvem polj bahna močálů a pustoty hor dostávají. A to sama wogna twrdá, newydatná, za deset ass na den duše i s tělem se cenj; z toho oděw, zbraně, stany; z toho wzteklost setnjků a za odpuštění se služby upláceti; nadto bitj a rány, tuhé zimy, pracná leta, wálká krutá aneb hubený mjr; to ustawičné, aniž gest gaké úlewy, leč gestliže se pod pevnými zámjkami na wognu wstupowati bude, aby po denáru dostávali, šestnáctý rok wogny aby konec přinesl, aby déle pod praporcem drženi nebyli, ale w témž leženj plat penězi se zaprawowal. Že což praetorské kohorty, gežto po dwau denářích dostawaj, gežto po šestnácti létech domowům swým nawráceni býwaj, wjc nebezpečěnstwj snášegj? Neutrhat se městským strážjm; gimť však že u strašlívých národů ze stanowíšť na nepřjtele gest hleděti.

18. Přizwukowal hřmotně lid k rozličnému podněcowańj, gedni známky bitj, družj šediny swé, neywjce sedřený oděw a nahé tělo wytykajce; konečně do takého wzteku přišli, že tři legie w gednu smjsíti obmysleli. Wywedeni z toho sočenjm, poněwadž každý swé legii tu čest hledal, ginak obrátili, a podlé sebe tři orly i korauhwe kohort zarazili; zároveň nanесли drnu, způsobili řecnici, aby tjm auhledněgšj sjdlo bylo. Když spěchali, Blaesus přišel, dōmlauwal, a zastawowal gednotliwé; wōlage: »Mau raděgi wražďau zprzněte ruce; s menšj hanebnostj legata zabigete, nežbyste od cjsaře odpadli. Buď bez aurazu swého wěrnost legij zachowám, aneb byw zawražděn ljtost urychljm.«

19. Nanášeno však wždy drnu, a giž až po prsa wzrostl, až pak neustánjm přemožení od započatého upustili. Blaesus mnohau wýmluwnostj powěděl, ne powstánjm ani bauřenjm že žádosti wogáků na Caesaru gest wzněsti; žeť ani stařj od welitelů někdegšjch, ani oni sami od božského Augusta takowých nowot nežádali;

takéť newelmi wčasné, w začátečných starostech knjžete obtěžowati. Wšak gestliže wždy na tom přestáwagj w mjru k tomu zřiti, čehož ani wjtězowé u wálkách občanských nežádali; proč naproti obyčegi poslušnosti, naproti powinnosti kázně násilj obmýšlegj? Byť zwolili wyslance, a w geho přjtomnosti rozkazy dali. Zwolali, »aby syn Blaesůw tribun wyslanstwj toho podstaupil, a wogákům o propuštěnj w šestnácti létech žádal, že ostatnj powědj, až toho prwnjho dosáhnau.« Odešed ginoch, bylo malého ticha; wypýchal si wogjn, žeť syn ležata, posel w obecne věci, dosti ukáže, že newyhnutedlnostj wynutíli, čeho skrze skrownost obdržeti nemohli.

20. Mezitjm manipulowé, před začetjm powstánj do Nauporta poslanj skrze cesty a mosty a pro giné potřeby, když uslyšeli že bauřeno w leženj, praporce shrnuli, a popleniwše okolnj wsi i sám Nauport, genžto byl na způsob municipia, do setnjků zdržugjcjch ge posměchem i tupenjm ano bitjm sedali, se zwláštjm hněwem na Aufidiena Rufa, předstaweného leženj, genuž strhnutému s wozu břemen naložili, a hnali geg w prwnjm řadě, posměšně se tázagjce, zdali tak nesmjrný náklad, tak dlaubé cesty rád snášj. Neboť Rufus, byw dluho sprostým wogákem, potom setnjkem, konečně leženj předstaweným, starodáwnj a twrdau wognu obnowowal, gsa geden ze starých w práci a trampotě, a tjm přjsněgšj, an sám byl zkusil:

21. Těchto přjstjm obnoweno powstánj, a giž po různu okolj hubili. Blaesus někeré neywjc kořistj obtjžené na postrach druhým bjti, zawjratu kázal; neboť wždy geště leğatowi od setnjků a lepšjch z manipulnjch poslušnost se děla. Oni se wzpauzeti gali wlekaucjm, kolena obgjmali okolostogjcjm, wolali brzy gména gednotliwých, brzy centuriu každý, gjž manipulnjm byl, kohortu, leğii, to samé žeť wšem nastáwá, wolagjce; také hany na leğata sypali, nebesa i bohy zakljnali, ničehož neopomjgeli, čjmžby záštj, milosrdj, strach i liněwy wzbu-

dili. I stal se sběh všechněch a vytlukše žalář šnali pautu, a přeběhljky i hrdla odsauzené k sobě přidali.

22. Zpurnějšj z toho moc, a wjc wůdců bauře. Vi-bulenus gakýsi, sprostý wogák, proti řečnici Blaesowě pozdwižen na ramenau okolostogjcjch, k žasnaujcjm a čeho obmýšlj, dychtiwým: »Wyť, dj, newinným těmto a nešťastným swětlo gste i wduch nawrátili; ale kdož bratrowi mému žiwot, kdož mně bratra nawrátj? gehožto, poslaného k wám od wogska německého strany společného prospěchu, tuto noc skolil skrze šermjře swé. Odpowěz, Blaese, kam gsi ty mrtwolu powrhl? ani nepřátelé pohřbu nezawidj. Až ljbánjm, až slzami hoře swého ukogjm, i mne kaž zwražditi, ať nás zabité pro žádný zločin, ale že gsme o dobré leğj pečowali, ťito zde pochowagj.«

23. Roznjtil toto pláčem, a prsa i obljęg rukama bige; načež roztrhna ty, na kterýchž ramenau se wyzdwi-hnul, po hlavě i k gednotliwých nohaum sebau wrhna, tolik poděšenj a záštj wzbudil, že wogáci djl šermjře, genž we službě Blaesowě byli, djl ostatnj geho čeled wázali, druzj hledati tělo se wyhrnuli; a kdyby bylo rychle se neprogewilo, že nigakého těla se nenalezá, i že otroci i s přičiněnjm muk zapjrali wraždu, a žeť mu ani nikdy nebylo bratra; giž welmi zabitj leğata dalecj nebyli. Tribuny však a předstaweného leženj wypudili; utjkagjcjch věci laupili, a zabit setnjk Lucillius, genuž dle wogenských wtipů byli gméno »Druhau sem« dali, poněwadž, když se winný kmen geděn o záda wogáka zlomil, hlasitě druhý a opět druhý žádawal. Druzj se po kau-tech rozschowali, gediný byw ponechán Clemens Julius, genž se widěl dobrý býti k zaprawowánj žádostj wogenských pro obratnost ducha. Ano samy mezi sebau leğie osmá a patnáctá ke zbrani se strogili, žádagjc setnjka přjgmjm Sirpinia ona usmrtiti, a patnáctnjci geg hágili; kdyby se byli wogáci dewátnjci prosbami a proti odporugjcjm pohroženjm newložili.

24. Toto uslyšew Tiberius, kterakžkoli zasmušilý a všechno odporné naneywjc tagjcj, pohnut gest, že syna Drusa s neyčelnějšjmi z města a s dvěma praetorskými kohortami wyslal; bez všelikých dosti určitých rozkazů; dle věci aby si poradil. A kohorty wywolenými wogjny neobyčegně sesjleny, přidána weliká část praetorské gjzdy a mocná těla Němců; genž tehdy co strážcowé při cjsaři byli; spolu předstawený praetorských, Aelius Sejanus, tovaryš Strabona, otce swého, přidán, gsa u Tiberia u weliké vážnosti, co rádce ginochowi, a druhým co nebezpečenstwj a odměn ukazowatel. Drusowi bljžjcjm se, gako k poctiwosti, naproti wysly legie; ne radostně gakž obyčeg gest, ani s blýskawými znamenjmi, ale w ohawné směsici, a wzezřenjm, ač se ke smutku měli, podobnějšj ke wzdornosti.

25. Gakž přes násyp wstaužil, brány strážemi osadili, zástupům ozbrogených na některých mjstech w leženj čekati kázali, ostatnj řečnici we hrozném zástupu obkljčili. Stáltě Drusus, rukau ticho žádage; oni kdykoli oči k množstwj tomu obrátili, hroznými hlasy hlučeli; opět spatřiwsě Caesara; strachowali se. Hučenj temné, diwý hluk, a nagednau ticho; dle rozličného hnutj myslj trnuli i děsili. Konečně přetrhna hřmot, list otce přečetl, w kterémž psáno bylo: »Že gest mu hlawnj o ty udatné legie péče, s kterýmiž nadto mnohé wálky přestál. Gakž prwé ze smutku mysl se wyběře, že gednati mjnj u Otců o žádostech gegich; zatjm že syna wyslal, by bez meškánj poskytnul, čeho hned uděliti lze; ostatnj že gest senátu ponechati, gehož mu ani milosti ani přjsnosti djlu zbawiti nelze.«

26. Odpowědjno od sboru, že nařjzeno Clementowi setnjku, co wzněsti má. Ten začal o propuštěnj po šestnácti létech, o odplatách po skončené wogně, aby byl dennj plat denár, aby wyslaužilci pod praporcemi držáni nebyli. Naproti tomu když Drusus nález senátu a otce namjtal, wytrhowán křikem, že proč přišel, ani zwýšiti

plat wogákům, ani ulewiti pracj, ani čeho dobrého udi-
niti moc nemage? Ale bitj a katowánj každému se do-
pauštj. Tiberius někdy we gménu Augusta žádosti ležij
klamával; těch samých auskoků Drusus obnowuge. Což
nikdy že k nim leč synówé domácj přicházeti nebudau?
Toť že zcela nowá wěc, že cjsař gediné prospěchy wo-
gáka na senát odkládá; téhož senátu žeť gest se tázati,
když se o trestech aneb bitwách ohlašuge; cili odplaty-
pod pány, pokuty bez saudce gsau?

27. Naposléz opustili řečníci; kde který z praetor-
ských wogáků aneb z přátel Caesarových potkán, ruce
wztahowali, přjčinu k rozbroji a začátek půtky, neywjce
hněwiwi gsauce na Cn. Lentula, poněwadž on, gsa nad
giné wěkem i sláwau wogenskau, gmjn byl, že Drusa po-
bádá, a ty nezdržnosti wogenské neypředněgi w oškli-
wosti má. Nedlauho potom, když se rozcházel s Caesa-
rem, a předwjdage nebezpečenstw, do zimnjho leženj se
wracel, obstaupili geg, tázagjce se, kam mnj? k cjsařili
čili k Otcům? aby i tam prospěchům ležij se protiwl?
Ihned se do něho pustili, kamenj laučeli; a giž udeřenjm
kamenu zkrwácen, a gist gsa zahynutj swého, přihnánjm
se množstw, které s Drusem bylo přišlo, ochráněn gest.

28. Noc hroziwau a magicj zločinem wypuknauti ná-
hoda utišila. Neboť luna při gasném nebi náhle widjna
ana mizj. To wogjn, přjčiny gsa newědom, za znamenj
přjtomných wěcj wzal, a ke swým nesnázem to ubýwánj
hwězdy přirownáwage, že se dobře zdařj, co obmýšlegj,
gestliže se lesk a gasnost bohyni nawrátj. Tedy kowu
zněnjm, trub a rohů sauzwukem hlučeli; gakž kdy ga-
sněgšj aneb temněgšj byla, plesali i truchlili; a když wzešj
mrakowé překazili zraku, a se mysliło, že zastjněna gest
temnostmi, gakž mysle náchylné k powěře, medle zastra-
šeny gsau, že se gim wěčná trampota prorokuge, bēdo-
wali; gich zlé skutky že zawrhugj bozi. I widěło se užjti
toho nachýlenj Caesarowi, a čeho náhoda podala, w mau-
drost obrátiti; i kázal obcházeti po stanech. Powolán

setnjak Clemens, a co giných dobrými obyčejí wůbec oblíbených. Ti se k ponůčkám, stanoviskům, ke strážím na branách přidávali, nadějí ukazovali, strach budili. Gakž dlouho syna cjsařowa obléhati budeme? gaký konec těm rozepřím? Zdali Percenniovi a Vibuleni přisahu skládati budeme? Percenniusli a Vibulenus platy wogákům neb pole wyslaužilým udělí? aneb na mjsto Neronů a Drusů, w panstwj Řjmské se uwáží? Radějí gako poslednj při wině, tak prwnj při ljtosti budme! Dlouhé gest, ōeho se w spolku dobývá: saukromnau milost rychle sobě opatr, rychle wezmi. Hnuwše tudy myslimi, a mezi sebau gíž znedůwěřiwše, nowáčka od wyslaužilce, leží od ležie rozwedli. Tož se nawracowalo pomalu láska k poslušenstwj. Opustili brány; praporce, z počátku zpaury na gedno mjsto snešené, na mjsta gegich zas odnesli.

29. Drusus, když se den stal, swolaw shromažděnj, ač nehbitý w mluwenj, však s ušlechtilostj přirozenau, trestal wěci předeslé, chwálil nyněgšj, i prawil, že strachem ani pohrůžkami přemožen nebýwá; gestliže ge přichylné k mjrnosti widěti a prosebné slýseti bude, že chce psáti otci, aby žádosti leží milosrdně přigal. Tedy když prosili, opět týž Blaesus a L. Apronius, rytíř Řjmský z kohorty Drusowj, a Justus Catonius, z prwnjho řádu setnjak, k Tiberiovi poslání. Přeli se tu we zdánjch, poněwadž giným se widělo čekatí wyslance, a mezitjm wjdným chowanjm kogiiti wogsko; giným, mocněgšjmi prostředky gednati; nic že nenj w lidu prostřednjho; hrozj, netrnavli, gak se zabogj, bez pokuty gimi powrhnavti, že, pokud powěra aučinkuge, přičiníti gest strachu (shůry) od wůdce; odstraněnjm původu powstánj. Byla náchylná k twrdšjmu mysl Drusowa; powolaw Vibulena a Percennia poprawiti kázal. Wyprawugj mnozj, že wnitř wůdcowa stanu zabiti gsau, druzj, že mrtwoly za násyp wrženy na postrach.

30. Tu, kde kdo byl čelný buřič, wšichni pochyťáni; část, mimo leženj tēkagje, od setnjků a wogjnů praetor-

ských kohort zbiti; některých manipulové sami, na důkaz věrnosti své, vydali. Rozmnožila strasti wogska přjliš záhá zima, s dešti stálými a tak zlými, že vycházeti ze stanů, scházeti se wespolek, sotwy hljdati korauhwe mohli, kteréžto wjem i praudem trhány býwali; trwalat i bázeň hněwu nebeského; žeť ne nadarmo nad nehodnými hvězdy umdléwagj, wichry sršj, aniž které giné úlewy toho zlého, leč aby opustili leženj to nešťastné a osudné, a sprostěni gsauce pokánj, každý do swého zimního stanoviště se nawrátili. Neyprw osmá, potom patnáctá legie odtáhla. Dewátnjci byli wolali, aby se sčevalo listů Tiberiowych; brzy však bez útěchy gsauce př odchod druhých, bljžjcj se newyhnutedlnosti dobrowolně předešli; a Drusus nesčekaw nawrácenj poslů, poněwadž přjtomnost dosti se uložila, do města se nawrátit.

31. Týchž skoro dnj, z týchž přjčin germanské legie se zbaurily; čjm gich wjc, tjm bugněgi, a s welikau naděgj, že Germanicus Caesar panowánj druhého trpěti nesnese, a oddá se leğijm, gežto za mocj swau všechno potáhnau. Dwě byly wogska při břehu Rýna; kterému gméno bylo hořegšj, pod C. Siliem leğatem; dolegšj spravowal A. Caecina; wedenj neywyššj bylo při Germanikowi, tehdy sehnáwánjn platů w Gallijch zaměstnaném. Ale ti, gimž welel Silius s lhostegnau myslj na běh powstánj druhých hleděli: dolegšjho wogska wogáci u wzteklost upadli, stana se od gedenadwacátnjků a pátnjků začátek, a wtáhnuty gsauce i prwnj a dwadcatá legie; nebo w témž letnjm leženj w kragi Ubiů držány byly w zahálce neb lehkých prácech. Tedy uslyšewše o skonánj Augusta, četná chátra, po nedáwno uđiněném w městě branj, zwyklá na ničemnost, pracj nesnášeliwá, popauzela ostatnjch surowé mysle; přišel pry čas, aby wyslaužilci brzkého propauštěnj, mladj štědřegšjch platů, všichni mjry w mukách swých wyžádali, a ukrutnost setnjků pomstili. Ne geden tak, goko w pannonských leğijch Percennius ani do chwěgjcjch se wogjnu ušj, na giná wal-

něgšj wogska se ohljžegjcjch; ale mnoho bauře ust i hlasů; w gich rukau že položena obec Řjmská, gich wj-tězstwjmj že se stát rozmnožuge, dle gich přjgmj welitelowé berau se.

32. Aníž leğát wstřjc šel; neb četněgšjch prostopášnost statečnosti geg zbawila. Ihned šljenj tasenými meči na setnjky trhnau (tent gest neystaršj wogenským hněwům předmět, a zuřenj počátek), poražené k zemi bitjm káragj, po šedesáti na gednoho, tak, že se počtu setnjků wyrownali. Potom ztepané a žohawené a část bezduché za násyp aneb do řeky Rýnu powrhnuu. Septimius, když se utekl k řečnici, a k nohaum Caecinowým se uwrhnul, tak dlaugo prosil, až k zahubenj wydán. Cassius Chaerea potom zavražděnjm C. Caesara památku u potomnjch zjškawšj, tehdy mladý a bugného ducha, odporugjcjmj a ozbrogenými mečem sobě cestu otewřel. Nepodržel tribun děle, ani předstawený leženj práwo swé; stráže, stanowiska, a k čemuž ginému přjtomný obyčeg nawedl, sami rozdělowali. To bylo hlauběgi saudjcjm mysle wogenské obzwláštnjm znamenjm weliké a nesmjřitedlné bauře, že ani různj, ani několikých popudem, ale gednostegně hořeli, gednostegně tišj byli, s takowau stegnostj a stálostj, žeby se býti wedeni widěli.

33. Meztjm Germanikowi, po Gallijch, gak gsme powěděli, platy wybjragjcjm, že Augustus umřel, přinešeno gest. Wnučku gehu Agrippinu w mánželstwj, a několika z nj djtek měl. Sám z Drusa, bratra Tiberiowa zplozen gsa, byl synowec Augusty, ale w auzkosti pro skryté zášj stryce i tety, gehož přjčiny trpěj byly, poněwadž nesprawedliwé. To wěz, Drusowa byla weliká w národu Řjmském památka, a mělo še za to, že dosáhna panstwj, wolnost by byl nawrátil: z čehož k Germanikowi přjeň a táž naděge. Neboť ginochowi bylo občanské smýšlenj, diwná wljdnost a rozdjlná od Tiberia řeči i oblžcege, těch hrdých a zasmušilých. Přicházely k tomu i ženské urážky s macešským Liwie na Agrippině seděnjm, samať i Agrip-

pina gsauc poněkud prudká, leč že cudnostj a láskau k manželu gakžkoli newázaného ducha k dobrému obracela.

34. A však Cermanikus, čjm neyvyššjho štěstj bližšj, tjm pilněgi o Tiberia stál. Sequany neyprwé a Belgů města ku přjsaze gemu přiwedl. Potom, zwěděw powstánj ležij, na překot cestowaw, potkal se s nimi před leženjm; i měli oči k zemi sklopeny gako z ljtosti. Když přes násyp wstaupil, různohlasé žaloby slyšány, a gedni, ti-sknauce ruku gehu, gakoby poljbit chtěli, wstrkávali prsty do ust, aby se bezzubých dotknul; druzj schromené wěkem audy ukazowali. Stogjcjmu tu shromažděnj, poněwadž smjšené widěti bylo, rozstaupiti se na manipuly kázal; tak že ljp slyšeti budau odpověď; praporce aby w předu neseny byly, aby aspoň to kohorty rozeznáwalo. Sotně poslechli. Potom welebenjm Augusta počal, obrátil se k wjtězstwjm a wjtězosláwám Tiberia, zvláštňj chwalau oslawuge, čeho při Germanských týchž ležijch slawného učinil; Italie potom gednoswornost, Gallij wěrnost wychwalowal; že nikdež nic bauřliwého neb různého.

35. S tichem toto aneb s reptánjm slabým slyšáno gest. Gakž se powstňj dotknul, kde slušnost wogenská? kde starodáwnj kázně ozdoba? kam tribuny, kam setnjky zapudili? se tázage; obnažili všickni wesměs těla, gizwy rca, bitj známky wyškeli, potom nerozjdlnými hlasy platy za prázdniny, skaupost žoldu, twrdost pracj; a zegména stěžowali na násypy, přjkopy, přinášenj potrawy, stawiwa, dřjwj, a cožkoli giného se z potřeby aneb proti zahálce w leženj nalézá. Neyzpuřněgšj wyslaužilců křik wzešel, kterjžto třidcet a wjc let wogny počjtagjce, žádali, aby se ulewilo zemdleným, i aby smrt w týchž trampotách neměli, než konce tak zkušéného wogenstwj, aniž hubené odpočinutj. Byli také, genž odkázané od božského Augusta penjze žádali, se šťastnými znamenjnji k Germanikowi; a chtěllyby panstwj, hotowy se ukazowali. Tož pak, gakoby zločinem zprzněn byl, náhle s řečnice skočil; i nadstawili odcházegjcjmu zbraně, pohrožugjce, newrátjli

se. Ale on, že umře raděgi, nežby wěrnost wyzul, wola-ge, meč od boku strhnul, a tasený do prsau by byl wrazil, kdyby okolnj chopiwše prawici mocně byli nezastawili. Tu část zástupu diwá i smjšená, a sotwy podobno powědjti, některj gednotliwj i bljž přistaupjce, aby bōdl, přimlauwali; a wogák gménem Caludisius tasený podáwal meč, prawě, žeť ostřegšj. Hrozně se to a zlěho obyčege byti i zuřejcm zdálo; a bylo času, co Caesar od přátel do stanu odweden.

36. Rokowáno tu o prostředek. Neboť se přineslo, že se strogj wyslanci, by hořegšj wogsko k též věci měli; že ustanoweno k zkáze město Ubiů, a ruce w laupeži máchané že se w olaupenj Gallie pustj. Rozmnožowal strach nepřitel, wědomý rozbroge Řjmanů, a kdyby břeh opuštěn byl, žeby wtrhnul; wžak kdyby se nápomocnj a spogenci proti odcházegjcm leğijm ozbrogili, žeby se občanská wálka zdwihla. Nebezpečná přjsnost, powolnost potupná; byť se ničeho wogákowi nepustilo, byť wšeccko, w nesnázi obec. Tedy wážiwše proti sobě důwody, zdálo se, aby list pod gménem mocnáře napsán byl, že se propuštěnj dáwa dwadcet let slaužiwšjm; z přjsahy se pauštěgj, kteřj šestnácte přestáli, a zůstawugj se pod praporcem, wšeho ostatnjho zbaweni budauce, leč porážeti nepřjtele; odkazy, kterých žádali, se wyplatj a zdwog-násobnj.

37. Znamenal wogák, že to pro čas smyšleno, a i hned žádal. Propuštěnj od tribunů urychleno; podělenj odloženo až do zimnjch přjbytků gednoho každěho. Neupustili pátnjci a gedenadwacátnjci, až gim w letnjm leženj umluwené penjze z cestnjho přátel i saměho Caesara zaplacený gsau. Prwnj a dwadcátau leğii Caecina leğát do města Ubiů zawedl, hanebným taženjm, any pytle na cjsaři nalaupené mezi korauhwemi a mezi orly wezeny. Germanikus, k hořegšjmu wogsku odšed, druhau a tři-nádctau i šestnádctau leğii, bez gich meškánj, ku přjsaze

privedl. Čtrnáctnjci poněkud se rozmyšleli; penjze i propuštěnj, ač nežádagjcjm podáno.

38. Ale w Chaucjch započali bauři na stráži dljcy podpraporečnjci nesworných ležij, a tu chwjli dwau wogáků poprawau poněkud skroceni gsau. Byl to kázal Mennius, leženj představený, pro dobrý přjklad wjce, než z práwa gemu přjslušného. Potom když wzrostlo hnutj, utek a byw nalezen, když skrytj negisté bylo, pomoc wzał od smělosti: Že ne praefekt od nich, ale Germanikus wůdce, Tiberius cjsař se urážj. A hned se ulekše, ti kterj wstřjce se postavili, wytrhna praporec k břehu se obrátil, a wolage: gestliže kdo z taženj wystaupj, za přeběhljka gmnj bude, zawedl do zmnjch přjbytků bauřliwé a ničeho se neopowáziwáj.

39. Mezitj poslowé od senátu k nawrátiwšjmu se gž k oltáři Ubiů Germanikowi přišli. Dvě legie, prwnj a dwadcatá, i wyslaužilci nedáwno pod praporcem propuštěnj tam zimowaly. Bázliwým a magjcjm zlé swědomj přišel strach, že ti k rozkazu Otců přišli, aby zrušili, čeho oni pobauřenjm wynutili; a gakž gest obyčeg lidu, ač smyšlenkám winnjka podkládati, Munatia Planka, na konsulstwj bywšjho, přednjho u wyslanstwj, co půwoda nálezu senátnjho winili; a w noci strážje praporec, w domě Germanikowě uložený, žádati se gali. I učiniwše shon přede dweřmi, wypáčili dweře. Caesara z komnaty wywlekli, a smrtj hrozjce korauhew wydati přinutili, načež roztraušení po ulicjch s posly setkali se, kterj uslyšewše o tom zmatku, k Germanikowi spěchali. Nadali hany, zawraždit chtěli, zwlašť Planka, genuž důstognost útěku bránila, aniž w nebezpečenstwj postawenému giné pomoci bylo, než leženj prwnj legie; tam korauhew a orla obgaw, powěrau tau se obhágil; a kdyby praporečnjc Calpurnius wrchu násilj byl neubráníl, což řjdké i mezi nepřátely, posel národa Řjmského w Řjmském leženj bylby krwj swau oltáře bohů zbarwil. Za swěta teprw, když bylo náčelnjka a wogáka znáti, i co se stalo, wšed do

leženj German 'cu, přiwesti k sobě Planka kázal, a wz' na řečníci. Tu žalowaw, že osudná ta wzteklost, aniž z hněwu wogáků, r'e bohů powstává; proč přišli poslowé, powěděl; o právě wyslanectwj a geho samého Planka zlé a nezaslaužené přjchodě; též, kteraké hanby došla legie, wýmluwně želel; i gsauc shromažděnj wjee w úžasu, než pokogné, pod strážj pomocr'ckých gezdců, posly propustil.

40. W tomto strachu domlauwali Germanikowi wšichni, proč k hořegšjmu wogsku negde, kďž gest poslušnost a proti zpuřnjku pomoc; dosti a nadto že propuštěnjm a pěnezi a lahodnými prostředky hřešeno. Aneb geli gemu ničj zachowánj sebe; ale synáčka mladistwého, tětihnau choť proč má mezi ljtými, a všeho práwa lidského rušiteli? ty alespoň aby dědowi a obci nawrátil. Dlauho se zdráhaw, manželku zpěčugjcy se, ana prawila, žeť od Augusta božského pocházj, aniž od rodu gest k nebezpečenstwjm, konečně luno gegj a společného syna, s mnohým pláčem obgmage, aby odešla přiměl. Kráčeł ženský a žalostiwý zástup, na autěku manželka wůdcowa, malinkého w kljně syna nesauc, bědugjcy wůkoł manželky přátel, které sebau wzaty byly; aniž méně truckliwi ti, kteřj zůstali.

41. Ne kwětaucjho Caesara, ani gako we swém leženj, ale gako w městě dobytém, twář a lkánj i nářek i wogjnu uši i oči wzbudilo. Wystaupili z stanů. Žet gaký to hlas žalostiwý? co tak smutného? ženy wýtečné — ani setnjka k ochraně, ani wogáka, nic na manželku welitelowu, aniž průwodu obyčegného — že gdau ke Trewerům, a pod cizinskau obranu. Stud tudy i slitovánj, a otce Agrippy, Augusta děda památka; tchán Drusus; sama gsauc wýtečné plodnosti, spanilé cudnosti; potom pachole w leženj narozené, w towaryštwu legij wychované, gehož wogenským názwiskem Caligula nazýwali, poněwadž obyčegně k zjskánj náklonnostj obecných takowého obuwu nosjwal. Ale nic gich tolik ne-

pohnulo, gak nenáwist Trewirů. Prosj, naproti se stawj, by se obrátila, zůstala, část Agrippině nadbjhagjce, wětšj k Germanikowi se nawrátiwše; on pak gakož byl w zámownj ljtosti i hněwu, na obstaupiwšj geg takto začal:

42. Negsau mi manželka neb syn milegšj otce i vlasti; ale onohoť geho welebnost, cjsařstwj Řjmské ostatnj wogska hágiti budau; choť a djtky swé, kteréžbych pro sláwu waši rád w zálhubu dal, nynj pryč od šjlených vzdalugi, aby cokoli tu ohawnostj nastáwá, mau gediné krwj smyto bylo, aneb aby zabítj Augustowa prawnuka, zawražděnj Tiberiowy zetkyně winněgšjmi wás neučinilo. Neboť čehož od wás tu ty dni newáženo, aneb nedokázáno? Gakéhož gména tlupě této dám? Wogakyli nazwu? Genž gste syna imperatora swého náspy a branj obkljčili. Či občany? Gimž tak opowržliwá gest senátu důstognost; i nepřátel práwo a swatost wyslanstwj a obyčeg národů gste zrušili. Božský Julius pobauřenj wogska slowem gediným krotil, Kwirity nazýwage ty, genž přjsahu k němu zapomjnali. Božský Augustus twářj a pohledem Akcjské legie přestrašil; nám, gakž nimi negsme, ale od nich pošlj, kdyby wogjn Hispanský aneb Syrský se wzpauzel, předceby diwné a nehodné bylo. Prwnjli a dwadcatá legie, ona znamenj od Tiberia obdržewši, ty tolikých bytew společnice, tolikými odplatami nadaná, wytečné wůdci swému djky wzdawáte! Takowauli zpráwu otci, radostné wše z druhých provincijs slyšjcjmu, přinesu? kterak geho nowáčkowé, geho wyslaužilci ne propuštěnjm, ne penězi nasyceni; tu že gen se bigj setnjci, wyhazugj tribuni, zawjrajg wyslanci, zprzněno krwj leženj, řeky; a gá že gen bjdnau duši mezi zlostným wleku.

43. Nebo proč gste mi prwnj den shromážděnj ocel tu, kteraui gsem zaraziti chtěl do prsau, odňali? O neprozřetedlnj přátelé! Ljp a laskawěgi onen, genž meč podáwal; bylbych zagisté padl, posud tolikých ohawnostj wogska swého swědom negsa; bylbyste zwolili wůdce,

genžby mau sice smrt beze msty nechal, Varowa však a trého ležij pomstil. Neboť bohové nedopauštěge, aby Belgů, ač k tomu se podávagjcjch, ozdoba ta i výtečnost byla, že na pomoc přišli gazykt Římskému, že pokrotili národy Německé. Twůg, božský Auguste, na nebe wzatý duch, twůg oťče Druse, obraz, twá památka, s těmito samými wogáky, do kterýchž již stud a sláva wstupuge, spláknětež tuto skwrnu, a hněwy občanské k záhubě nepřátel obraťtež! Wy pak, gichž ginačj nynj twáte, ginačj prsa shledávám, gestli wyslance senátu, poslušnost cjsaři, gestliže mně manželku i syna nawrátjte; vzdalte se od dotknutj, a oddělte od sebe buřiče; to trwalé k ljtosti, toto wěrnosti pauto bude:

44. Prosebnj po tomto, a že z prawdy kára wyznawagjce, žádali aby potrestal winné, odpustil padlým, a wedl na nepřjtele; aby zpět powolal manželku; aby se wrátil wychowanec ležij, aniž w rukogemstwj Gallúm wydán byl. On z nawrácenj Agrippiny se wymluwil pro nastávagjcej porod a pro zimu; syn že přigde; ostatnj aby sami wykonali. Rozešli se změněni, a zpuřné wšechny opautané wlekli k legátu prwnj legie, C. Cetroniowi, genž saud a pokutu nad gednotliwými na tento způsob wykonat. Stály we shromážděnj legie s meči tasenými; žalovaný na řečnici od tribuna ukázán; gestliže wolali, že winen, dolů sražen a zabit; a weselili se ze wražd wogáci, gakoby sami sebe rozhřešowali; aniž Caesar bránil, ana bez rozkazu gehu, při týchž ukrutnost i ohawnost činu byla. Následugjce přjklad wyslaužilci, nedlauho potom do Rhaetie posláni pod hagenjm provincie pro obávánj Suewů, w prawdě, aby vzdáleni byli od leženj, zasmušilého wždy neméně trpkostj prostředku, gak hanebnostj památkau. Přehljdku centurionů potom držel. Wolán byw každý od wůdce, gméno, řád, otčinu, počet let wogenských, čeho u wálkách udatnostj dokázal, také komu bylo obdarovánj wogenských, udal. Gestliže tribuni aneb legie pilnost gehu i spráwnost doswědčili,

podržel řád; pakli geg z lakomstwj i ukrutnosti saublasně winili, propuštěn z wogny.

45. Takto sprawiw přjtomně, nemenšj břjmě zbýwalo pro bugnost páte a gedenadwadcáté ležie při sedesátém mjlnjku (mjsta gméno gest Vetera čili staré ležení) zimugjejch. Neboť ti prwnj powstánj započali, ty nejltěgšj skutky gich rukami spáchány byly, a nebywše pokutau spolubogownjků přestrašeni, ani ljtostj hnauti, hněwy podrželi. Tedy Caesar zbraně, lodě, spogence po Rýnu seslati se chystal; gestližeby rozkazu se protiřili, wálkau chtě se zasaditi.

46. Ale w Řjmě, když se geště newědělo, gaky byl konec w Illyriku, a o Německých také ležij pozdwiženj uslyšáno; třesauc se město winili Tiberia, že co Otce i lid, málomocné i bezbranné, ljčeným wáhánjm za posměch má, protiwege se mezitjm wogsko, aniž ge dwau wyrostků posud nedospělau wážnostj ukrotiti lze. On sám že měl giti, a welebnost cjsařskau wstřje postawiti; žefby upustili, ažby knjžete dlahé zkušnosti a téhož co wrch přjsnosti i milosti spatřili. Zdali Augustus w churawém stářj tolikrát do Němec putowati mohl? Tiberius we stkwělých letech, sedj w senátu, slowa Otců přetřepáwage? Dosti že opatřeno otroctwj městské; na wogenské hlawy že gest potřebj pohnutek, aby sobě mjr obljbili.

47. Netknuté těmito řečmi a pevně zůstalo Tiberiowi, nepominauti hlavu wěcj, aniž sebe i stát na nahodu nasaditi. Neboť mnoho a rozličné geg nuzilo; walačgšj wogsko po Němcjch, bližšj při Pannonii; ono zakládagcj se na statky Gallij, toto Italii hrozjcj; kterýmž tedy přednost dáti? i aby méně wáženj urážkau rozhněwání nebyli. Ale od synů stegně budau nawštjweni, bez ugmy welebnosti, gjžto wětšj gest z dálky úcta; pak ginochům se promine, pakli co na otce odložj; a zprotiwjli se Germanikowi neb Drusowi, mohau od něho býti skroceni i zchwáceni; gaké druhé pomoci, pakli cjsaře dbáti

nebudaŭ? Pak, gakoby giž giž chtěl gjtí, wolil průwodce, shledáwal zawazadla, strogil koráby; w brzoe na zimn, aneb práce rozličně přjčinu strkaw, neyprw rozumné, potom lid, neydíl prowincie klamal.

48. Ale Germanikus, ač sebraw wogsko a připrawiw pomstu na odpadljky, předce geště času popřiti chtěl, zdaliby dle zánownjho přjkladu sami sobě neporadili: i napřed poslal list k Caecinowi, že přicházej s walnan mocj, a negmauli se zlých potrestati, že chce napořád bjti. List Caecina korauhewnjkům a praporečnjkům, a kdož neywjc w leženj wěrnj byli, potagmu přečtl, i aby všechny od potupy, sami sebe od smrti oswobodili, napomjnal; nebo w mjru že se na přjčiny a zásluhy hledj; gak wálka přigde, newinnj i škúdcowé podlé sebe padagj. Ti se pokusiwše o ony, gež za dostatečné drželi, když wětšj část ležij w powinnosti shledali, dle rady ležátowy, ustanowili čas, aby ty neyohawnějšj a ke zpauře nakloněné s mečem přepadli. Tu, dadauce znamenj mezi sebau, wtrhli do stanů, wraždili newědomé, aniž kdo, leč smluwenj wěděli, gaký wražděnj začátek, který aumysl.

49. Různá ode všech, gakých se kdy událo, občan-ských přj podoba; ne w bitwě, ani z protiwných táborů, ale z týchž bytů, ti genž we dne spolu gedli, w noci odpočjwali, rozstaupili se na strany, se zbraněmi se setkali; křik, rány, krew na gewu; přjčina we skrytu, ostatnj všeecko náhoda wedla. I dobřj někteřj zabiti, když srozuměwše, proti komu se zuřj, i ti neyhoršj zbranj se chopili; aniž ležáta neb tribuna co mjrnitele bylo, ale puštěna lidu wolnost i pomsta i nasycenj. Tož wěšed do leženj Germanikus, prawě s mnohými slzami, že to lék nenj, ale porážka, spáliti mrtwoly kázal. Zuřiwé i tu mysle dychtiwost pogala gjtí na nepřjtele, smjňdlo wzteku: gináč že smjřit nelze towaryšů duchy, leč gestliže do prsau ohawných poctiwých ran obdržj. Učinil dle horliwosti wogáků Caesar, a zpūsobiw most, poslal

přes něh dwanaćt tisjc z leģij, šest a dwadacet spogen-
ských kohort, osm křjdel gezdćů, gichž w pobauřenj tom
nezrušená kázeň zůstala.

50. Wesele sobě, a nedaleko, Němci počjnali, co
gsme my při pohřebnjch slawnostech pro ztrátu Augusta,
potom w rozepřjch dleli. Ale Řjman rychlým taženjm
lesem Caeským a po cestě od Tiberia začaté, se pro-
dral, tábor při cestě rozbil, předeck i zadek náspem, strany
záseky ohradil. Odtud přesmykami temnými bral se,
i rozvažowal, z dwau cest krátkau a obyčegnanu giti,
čili nesnadněgšj a nezkušenu, a tudy nepřátelům nena-
dálau. Zwoliwše delšj cestu, s ostatnjm pospřjli; neboť
přišli s tjm wyzwědači, že gest swátečnj ta noc Němcům
a slawými hody radostná. Caecina musil s wolnými ko-
hortami napřed giti, a překážky lesů odstraňowati; leģie
w skrowném vzdálj následowaly. Whod byla noc od
hwězd gasná; i přišlo se ke wjm Marsů, a obstaweno
stanowisky, gesto wždy gestě w gizbách rozwaleni byli,
a pro kwasy beze strachu, ani strážj nerozstawiwše; tak
wšechno w bezstarosti w různu bylo; aniž obáwanj wálky,
a také pokog nebyl, leč slabý a plachý potácejce se.

51. Caesar žjzniwé leģie, aby tjm širšj plen se stal
na čtyry kljny rozdělil, po padesát tisjc kroků mečem i
ohněm kraginu poplenil; ani pohlawj ani wěk smilowanj
nezgednal; swětské spolu i swaté, a neyslawněgšj náro-
dům těm chrám, který Tanfany nazýwali, wše s zemj srow-
náno. Bez rány zůstali wogáci, a polo we snách bez-
branné aneb se rozutjkáwagcj bili. Wzbauřila ta porážka
Bruktery, Tubanty, Usipety; i osadili úžiny, kterými wog-
sku zpět giti bylo, což zwěděl wůdce, a kráčel dál po
cestě a bogi; část gjzdných a pomocné kohorty napřed,
za nimi prwnj leģie; a uprostřed gsauce zawazadla, lewé
křjdlu gedenadwacátjci, prawé pátnjci zawjrali; dwad,
cátá leģie záda kryla, konečně ostatnj spogenci. Ale ne-
přátelé, pokud se wogsko úžinami táhlo, nehnuwše se
potom strany i čelo maljško pokaušegje, wšj silau na

neyzázj se obořili. I zřeseny gsau hustými Němců tlupami lehké kohorty; tož Caesar přiged k dwadcatnjkům welikým hlasem: totot že gest doba w zapomenutj uwést; zpauru, wolal, aby šli, pospjšili winu w chwału obrátiti. Rozpálili se w mysljch, a gediným útokem rozraziwše nepřjtele zahnali na mjsta otewřená, a bili; týmž časem prwnjho zástupu woge probrały se z lesů, a tábor ohradily. Bezpečná odtud cesta: a w přjtomné se důvěřege, i zapomenuw na minulé wogju do zimnjch leženj umjstěn.

52. Zpráwy tyto Tiberia weselostj i starostj zagaly. Rád tomu byl, že potlačena zpaura, ale geg smušilo, že udělowánjm peněz a uspješnjm propuštěnj lásku wogjuň hledal, i také wogenská sláwa Germanikowa. Zpráwu však učinil w senátu o wěcech wykonaných, i mnoho o statečnosti geho powěděl, wjce na oko slowy přiozdobiw, než aby se zhola že cjtj zdálo. Menšjmi slowy Drusa a skončenj Illyrského powstánj chwalil, ale pilněgi, a upřjmnau řečj; i vše, čeho Germanikus dopustil, ponechal i při wogskách Pannonských.

53. Téhož léta Julia skonala, pro necudnost někdy od otce Augusta na ostrowě Pandaterii, a potom w městě Rheginských, genž při zátoce Sikulské obýwagj, zawřena gsau. Bylať w manželstwj Tiberia, za kwětu Caja a Lucia Caesarů, i powrhla njm co sobě nerowným; aniž giné tak snažné bylo Tiberiowi přjčiny, proč do Rhodu zašel. Dosáhna panstwj, bjdnau, zohawenau a po smrti Postuma Agrippy wšj naděge zbawenau nauzj a neduhem dlouhým umořil, mysle, že tagná bude wražda pro vzdálenost wyobcowánj. Táž přjčina ukrutnosti byla naproti Semproniu Gracchowi, genž gsa rodu wznešeného, činného ducha i nešlechetně wýmluwný, k též Julii w manželstwj M. Agrippy se opowázil. Aniž tjm chlipnosti konce bylo; wdanau za Tiberia zatwřelý cizoložnjk ke zpuřnosti a zástj naproti manželowi podněcowal; a ten list, který Julia otci swému Augustowi tupjc Tiberia učinila, od Graccha myslelo se, že složen byl. A tak wyobcowán,

do Cerciny, na ostrow w moři Africkém, čtrnácte let vyhnanstwj trpěl. Tu pak wogáci k zavražděnj poslanj, nalezli geg na wýstupku břehu, ničeho dobrého se nena-
dawšjho. Ti když přišli, o krátkau chwjli žádal, by po-
slednj řizenj manželce Alliarii pjsemně dal, i podal tyl
wrahům, statečnostj w smrti ne nehodný gmněna Sem-
pronského, w žiwotě se odrodiw. Někteřj položili, že ne
z Řjma posláni byli ti wogáci, ale od L. Asprenata, mjsto-
konsula Afrického, způsobenjm Tiberiowým, genž powěst
o wraždě nazmar na Asprenata obrátiti daufal.

54. Rok tento nowých obřadů došel, přidánjm kněž-
stwa sodalů Augustowých, tak gako někdy T. Tatius k za-
chowánj Sabinských pobožnostj sodaly Ticigské zawedl;
i bylo losem wytáhnuto gedenadwadcet z neypředněgšjch
w městě; Tiberius a Drusus i Claudius a Germanikus
příčiněni. Hry Augustské tehdy neyprw začaté zmátla
rozepře pro různice herců. Trpělč byl Augustus mrzkost
tuto, dopustił toho Maecenatu, wášniwému w lásce k Ba-
thyllowi; aniž sám powrhowal takowým oblíbenjm, i držel
za občanské, mjšeti se w zábawy lidu. Ginačj byl způsob
Tiberia; ale lidu, loliká léta měkce chowaného, geště se
neopowazował k twrdšjmu obracetí.

55. Za Drusa Caesara i C. Norbana konsulů uzavřena
Germanikowi wjtězosláwa, a geště stáwala wálka; kterauž,
ačkoli k létu s welkau pracj zbrogil, že začátku gara i
náhlým wygetjm do Catt powelel; neb naděge se stala,
že se nepřjtel různj mezi Arminiem a Segestem, wýteč-
nými oběma zradau nad námi a wěrnostj. Arminius po-
bauřitel Němec; Segestes byl progewil, že se powstánj
osnuge, i gindy častěgi, i při poslednjch hodech, po nichž
do zbroge se šlo, a radil Varowi, aby geg i Arminia a
ostatnj náčelnjky gal; že se ničeho neodwážj chudína, gak
knjžata wzdálěni budau, a bude času mjtí, zločiny a ne-
winné rozeznati; ale Varus osudem a mocj Arminiowau
zahynul. Segestes, ač wolj lidu do wálky zatažen, zů-
stáwal různý, w hněwjch saukromnickj rozmnožených,

poněwadž Arminius dceru geho, ginému přiřčenau, unesl, zeť nenáwiděný nepřijznivého tehána; a co při sworných pautami býwá lásky, pohnutkami hněwu bylo při zlobiwých.

56. Tedy Germanikus čtyry ležie, pět tisíc pomocnjch, a plaché tlupy Němců před Rýnem obywgjcejch, Caecinowi odewzdal; tolikěž ležij, dwognásobný počet spogenců sám wedl, a založiw twrz nad stopami otcowa stanoviska na hoře Tauru, bez zawazadel s wogskem do Catt spěchal, L. Apronia zůstawiw k hraženj cest a řek; neboť, což řjdké w tom podnebj, w suchu a přes skrowné řjčky, bez obtžje cestu konal, a bylo obáwánj dešťů a řek rozwodněnj k návratu geho. Ale na Catty tak nena-dále přitrhnul, že co bylo slabé pro wěk neb pohlawj-ihned zagato neb zhubeno gest. Mládež se plowánjm přes řeku Adranu přeprawila, a Řjmanům gawšjm se most stawiti, bránili; potom děly a šjpy bywše odhnáni, a darmo se pokusiwše o zámjnkj mjrů, když byli někteřj k Germanikowi přeběhli, ostatnj, opustiwše městysy i wsi do lesů se rozběhli. Caesar spáliw Mattium, kteréž gest sjdlo národu, a zemi otewřenau popleniw, obrátil se k Rýnu, aniž se nepřjtel opowážil záda odcházegjcejch nepokogiti, což gim we zwyku gest, kdykoli ze lsi wjce než pro bázeň ustaupj. I byl aumysl Cheruskům, pomoci Cattům; ale zastrašil ge Caecina, semotam zbraně pronášege; i Marsy, do boge se pustiwšj, šťastnau bitwau pokrotil.

57. Nedlauho potom wyslanci od Segesta přišli, o pomoc žádagjce proti násilj kraganů, od nichž obkljčen byl; wjceť u nich Arminius platil, když k wálce radil. Neboť u barbarů, čjm kdo w smělosti čilegšj, tjm se držj za wěrněgšjho, a wěcem pobauřeným dorostlegšjho. Přidál byl Segestes k wyslancům syna swého, gménem Segimunda; však ginoch pro swědomj se ostýchal; nebo roku toho, když Germanie odpadly, učiněn byw knězem při oltáři Ubiů, roztrhal pásy, i přeběhl k odbogným; však přiweden k naděgi w milost Řjmskau, wyřjdl wzkazánj otco-

wo, i laskawě gsa přigat, se strážj na Gallický břeh posláni gest. Germanikowi bylo zahodno, obrátiti taženj, i udeřeno na obléhagj, a wyswobozen Segestes se znamenitým počtem příbuzných i ochráněnců. Bylo i žen výtečných, mezi nimiž manželka Arminiowa, a táž dcera Segestowa, mužowy wjce než otcowy powahy; nepřekonána k slzám, aniž hlasu prosebného; ruce magic sepiaté do lůna, na těhotný žiwot hledj. Nesly se i kořisti z Varowy porážky, neywjc těm, genž tu w poddanstwj se ubjrali, w plen dané.

58. Spolu i Segestes, hrozného wzezřenj, a w paměti máge dobré přátelstwj, nestrachugj se. Slowa geho byla na tento způsob: Nenj mi tento den prwnj wěrnosti i stálosti při národu Římském; co od božského Augusta občanstwj nadán gsem, přátele podlé prospěchů vašich bral gsem; a to ne z nenávisti k vlasti, neboť zrádci i těm, kterých nad' giné kladau, k oškliwosti gsau; ale proto, poněwadž gsem nahlížel, že Římanům i Němcům táž wěc slaužj, i mjr gako wálka. Proto gsem uchwatitele dcery swé, zrušitele smlauwy s wámi, Arminia u Vara, genž tehdy nad wogskem byl, obžalował; odložen byw pro leniwost wůdce, poněwadž málo bezpečnosti w práwě bylo, žádal gsem, aby mne i Arminia i s towaryši geho u wazbu dal; swědkem ona noc, bohdey mi neyposlednějšj! Co potom přišlo, oplakáwati wjce, než hágiti lze. Pak i gsem Arminia w okowy uwrhnul, i od strany geho uwržen byw trpěl gsem; a gak brzy tebau lze bude, staré nad nové, pokogné nad bauřliwé klást; budu, aniž pro odměnu, ale abych se z pronevěry wywedl, spolu co národa Německého smjrce, pakli budau ljtost raděgi než záhubu chtji. Mladému wěku a poblauzenj syna za odpustěnj žádám; dcera, wyznávám, že sem musitedloě přiwedena; při tobě bude rozwážiti, co wjce wážj, že z Arminia počalá, čili že ze mne zplozena gest. Caesar, milostiwě odpowěděw, dětem i příbuzným geho zachowánj, gemu bydlo w staré prowincii

přisljbil. Wogsko zpět zawedl, a názew imperatora půwodem Tiberia obdržel. Choť Arminiowa mužského pohlawj plod vydala; wychowáno pachole w Rawenně; gaka potom lšť zkaženo gest, časem swým připomenu.

59. Když se powěst o poddánj a milostiwém přigetj Segesta roznesla, s naděj aneb žalem slyšána gest, gak komu wálka nemilá aneb žádostiwá byla. Arminia, mimo wštjpenau bugnost zagetj manželky, podrobenj lůna manželčina w porobu u wztek pudilo, i tēkal po Cheruscjch, o braň na Segesta, o braň na Caesara žádage; aniž haněnj šetřil: Wýborný prý otec! weliký welitel! udatné wogsko! gichž tolik ruk gednu ženštinu odwleklo. Před njm že tři legie, a tolikěž leğatů kleslo. Nebo žeť on ne zradau, ani proti ženám těhotným, ale zgewně proti ozbrogeným wognu wede, widět wždy w hágich Němců znamenj Řjmská, kteráž on bohům vlasteneckým zawěsil; ať přebýwá Segestes na podmaněném pobřežj; ať nawrátj synowi kněžstw; člowěku tomu nikdy dost neodpustj Němci, že mezi Labem a Rýnem metly a sekery i togu widěli. Giným národům, newědaucjm o panstw Řjmském, neznámy gsau poprawy, nepowědomy poplatky. Těch poněwadž se zbawili, a nic neučiniw odtáhnul onen mezi bohy počtený Augustus, onen wywolený Tiberius, aby se nezkušěného wýrostka, aby se spiknutého wogska nebáli. Chtjli wlast, rodiče, starodáwnost raděgi, než pány a osady nowé; aby Arminia spjše, k sláwě a wolnosti, než Segesta, k potupnému otroctwj wůdce, následowali.

60. Pobaurěni tjm netoliko Cheruskowé, ale i sasednj kměny; i přiweden k té straně Inguiomer, Arminiůw strýc, staré wážnosti u Řjmanů; z čehož wětšj Caesarowi strach, i aby naň wálka gednau mocj netrhl, Caecinu s čtyřidceti kohortami Řjmskými, aby rozdělil nepřjtele, Bructerami k řece Emži poslal, gjzdu Pedo praefekt kraginau Frisů wedl, sám na koráby wložěné čtyry legie po gezeřjch wezl, i spolu pěj, gjzdaj, loď-

stvo při oné řece se sešli. Chaukowé, poněwadž pomoci sljbili, w spolubogownictwo přigati gsau. Bruktery zbožj swá páljci s lehkým plukem L. Stertinus, poslán od Germanika rozehnal a mezi porážkau a kořistj nalezl dewatenácté ležie orla, s Varem ztraceného. Zawedeno potom taženj do neyzázšjch Brukter, a wše mezi Emžj i Luppau řekami, popleněno, nedaleko přesmyky Teutoburaké, kdežto ostatky Vara i ležij nepohřbeny být měly.

61. Protož žádost Caesara zagala, naplniti poslednj poctiwost wogijnům i wůdci; i pohnuto k žalosti všechno, kteréž přjtomno bylo, wogsco, pro přjbužné, přátely, a tak pro náhody wálek a los lidský. Poslán byw napřed Caecina, aby skrytosti aužin prosljdlil, a mosty i hráze mokrem bahen a po kamenných poljch zdělal; wstoupili do smutných mjest, hleděnjm i wzpomjnkau škaredých. Hlawnj Varowo leženj w širokém kruhu i s wyměřenau hlawnj cestau ukazowali třj ležij ruky; potom bylo widěti, kterak za polosesutým náspem, njzkým přjkopem porušené gíž ostatky někdy se byly rozbytowaly; u prostředj pole bělawé kosti, gak kde utjkali, kde odpjrali, rozházené aneb nakupené; tu ležely zlomky kopj, koňské hnáty; také ke kmenům stromů prorážená usta; w bljzkých hágch barbarské oltáře, u kterých tribuny i prwnjch řadů setnjky byli skolili; a ti, genž porážku tu přebyli, z bitwy aneb z okowů wywázše, zpráwu dávali, tu že padli ležáti, tam zagnuty orly, kde prwnj poraněnj Varowi zadáno, kde nešťastnau prawicj a vlastajm boděnjm smrt si učinil, z které řečnice řeč držel Arminius, kolik šibenic zagatým, gaké gámy, a gak zástawy i orly z pých potupil.

62. Tedy Řjmanské, kteréž tu bylo, wogsco šest let po té porážce, třj ležij kosti, nikdo newěda, cizjch ostatky čili swých zemj přikrýwá, všechny co spřátelené, co pokrewné s rozmnoženým hněwem naproti nepřjtelu, smutnj zároveň i zlostnj, pochowávali. Prwnj drn k wyzdwiženj náhrobků Caesar položil, neymilegšj dar mrtwým,

a přítomným gsa bolesti aučastnj. Což Tiberius ne-
schwalowal, buď že všechno Germanikowo na špatnou
stránku obracel, čili myslil, že wogsko obrazem pobitých
a nepolřbených wáhawějš k bogům a báz'iwějš před
nepřitelem bude; také že imperator auğurstwj a ney-
starobylegšjmi obřady nadaný, hleděti pohřbu neměl.

63. Ale Germanikus, ustupugjcjho do necestných
mjst Arminia stjhae, gak neyprwé mohl, wel el gjzdným
wygeti, a pole, které nepřitel osadil, wzjti. Arminius
swé, aby se sebrali a k lesům se táhli, nawedené, obrátil
náhle; potom znamenj dal wytrhnauti těm, gež po úži-
nách ukryl. Tož nowým útokem zmaten gjzdný, i po-
slány podporné kohorty, a utjkagjcjch zástupem ude-
řeny, rozmnožily hrůzu, i tištěny do močidla, powědo-
mého wjlězjcjm, nebezpečného newědaucjm, kdyby byl
Caesar před se wedené ležie ncsšikowal. Z toho strach
nepřjtel, důwěra wogjnu, a se stegným účinkem obogi
odstaupili. Poté, zaweda k Emži wogsko, ležie na lodjch,
gak byl přiwedl, tak zpět wezl; části gjzdných po břehu
mořském táhnauti k Rýnu kázal; Caecinowi, genž swůg
wog wedl, ač po známých cestách se wracel, přikázal,
aby se o Dlar'ie Mosty co neyrychlegi pokusil. Uzká to
stezka mezi šjrymi močaly, a někdy od L. Domitia na-
sypaná; ostatnj vše bylo bahnité, lj pawé tuhým blátem,
negisté skrze potoky; wůkol lesy, poněkud powýšené,
kteréz tehdy Arminius osadil, an kratšjmi cestami a ry-
chlým taženjm wogsko, obtjžené břemeny i zbraněmi,
předešel. Caecinowi, rozpačegjcjmu se, gakým způso-
bem by wěkem potrhané mosty za sebau měl, i zároweň
nepřjtele odrazil, widělo se leženj na tom mjstě rozbjti,
aby stawenj, a ginj bog začali.

64. Barbaři proniknauti stanowiska a se mezi hradjcj
wedrati usilugjce, nuzili, obelnáwali, nagjžděli, i smjchal
se hradjcjch i bogugjcjch hřmot, a všechno Řjmanům
protiwné bylo: půda hluboké bahno, ke kráčenj nepewná,
postupugjcjm okluzká; těla obtjžena bračnjm, ani rozpřa-

howati špy w mokru nemohli. Naproti tomu Cheruskům obvyklé při močáljch boge, vysokorostlé audy, kopj haczecj obromné k ran zdělánj ač z dálky. Noc teprwé le-
gie poklesawagjcj od protiwné bitwy oswobodila. Němci pro štěstj swé neunaweni, ani tu sobě pokoge nedagjce, co se wod z wůkol wywstawagjcjch wrchů prýštj, obra-
celi dolů, i namokši země, a sesuwši se co náspu uči-
něno, zdwognasobněna wogjnu práce. Čtyrmecjtný rok tehdy Caecina slaužil w poslauchánj a w rozkazowánj, znage dobré i powážliwé wěci, a tudy neohrožen gsa. Tedy budaucnost přemjtago, ničehož nezmyslil, leč aby nepřjtele w lesjch zabawil, ažby raněnj a což stjženě-
šjho wogska bylo, napřed šli, neboť uprostřed wrchů a močálů táhla se rowina, která tenký šik pogmauti mo-
hla. I wybrány gsau legie, pátá na prawé křjdló, gede-
náltá na lewé; prwnj by taženj wedla, dwadcatnjk proti stjhagjcjm.

65. Noc byla všeličjm nepokogná; když barbaři při slawných hodech, wesele zpjwagjce, aneb diwým hulá-
kánjm ponjžená audolj i odrážegjcj přesmyky plnili; a Řjmanů mdlj ohňowé, tagené hlasy, a sami různó roz-
wáleni při náspu, těkali okolo stanů, bez spanj wjce, nežli we bděnj; a wůdce polekal strašliwý sen; neboť Quinctilia Vara, krwj zmazaného a z močidel se wznáše-
gjcjho, zdálo se mu, že widj, i slyšj, gakoby naň wolal; ale neuposlechl, a ruku, kterau naň wztahowal, zapudil. Když se rozednilo, poslaná na strany legie, z bázně čili z neposlušnosti mjsto opustily, i dobyto rychle pole a mo-
čály za njm. Wšak ale Arminius ač swobodný byl přjstup, ihned newytrhnul; než když uwázla w blátě a w gamách zawazadla, we zmatek přiwedeni wůkol wogáei; negistý pořádek znamenj, a gakž býwá w takowém stawu, sám sobě gedenkaždý rychlý a negapné k rozkazům uši; tu wtrhnauti Němcům kázal, wolage: Hle Varus, a nowě týmž osudem poražené legie. To, a giž s wybranými pronikl taženjm, a neywjce koně gal se raniť: ti w krwi swé a

kypré bařině tápagjce, smrštívše ředitele, rozháněli okolnj, šlapali poražené. Neywjc práce bylo okolo orlů, které ani wstřjc nešeny naproti wtjragjcjm branjm, ani zaraženy býti w blatiwé pudě nemohly. Caecina, co nad šikem držel, spadna s koně poraženého, obstaupen, kdyby se prwnj legie nebyla wstřjc postavila. Whod byla nepřátel dychtíwost, upustiwějch od wraždy, kořisti hledjcjch; i wywázly legie, když se den k wečeru klonil, na mjsta wolná i pewná. Aniž to konec nesnázj. Bylo způsobiti násyp, o hráz se ohlédnauti, a bylo ztraceno z welkého djlu, čjm se hljna vyhazuge, a drn wytrhává; nebylo stanů manipulům, nebylo čjm raněné obwázat; zamazané blátem a krvj potrawy děljce, na škaredau tmn, a tolikých tisíců lidj gediný gen zbýwagjcj den žalowali.

66. Náhodau kůň, přetrhna wazbu swau, plachý a hřmotem poděšený, některé w potkánj polekal. Z toho takowý byl zmatek, domnjwagjcjch se, že wtrhli Němci, žeť všichni hnali se k branám, a to zvlášť k zadnj měli se, odwrácené od nepřjtele a utjkagjcjm bezpečnějšj. Caecina zwěděw, že gest strach planý, poněwadž však ani welenjm, ani prosbami, ba ani rukau zabrániti ani zastawiti wogjna nestačil, wrhna sebau na prahu brány, ljtostj teprw, poněwadž přes tělo ležátowo giti bylo, cestu zawřel; zatjm tribuni a setnjci klamnost toho leknutj ukázali.

67. Potom sebraw ge do hlawnj ulice, a kázaw, co řekne, aby w tichosti poslechli, pamatowal ge na chwjli a potřebu. Žeť gediná spása we zbranjch; ale těch gest maudře krotiti, a zůstati wnitř za naspem, až by nepřátele magjce naděgi dobyti gehu, blíž přistaupili; potom aby se všech stran wytrhli; tjm wytrhnutjm že se k Rýnu přigde; utjkatli budau, že zbýwati bude wjc lesů, hlubějch bahen, a zuřiwost nepřátel; ale wjtězům čest, sláwa; co doma milého, co w leženj poctiwého, připomenul; opomenul o protiwném. Koně potom, začaw od swých, a ležátů i tribunů bez ohledu, neyudatnějšjm bogownj-

kům odewzdal, aby ti, a potom pěšj na nepřitele útok učinili.

68. Neméně nepokogně Němec pro naděgi, dychtiwost a nerozdjlná mjněj wůdců sobě počjnal. Arminius radil, aby nechali wygjtí, a wyslé teprw po mokru a necestnu sključili; bugněgi Inguiomer a což mjlo barbarům, aby násyp zbrogně obehnali; tu že gest rychlé dobytj, wjc zagatých, neumálená kořist. Tedy gak den nastal, hrnuli se ke přjkopům, wmetali hatě, na wrch náspu wylezli, a bylo tam po řjdku wogjnů, a gako strachem zaraženi. Gak ale se w hradbách zapletli, dáno znamenj kohortám, i rohy a trauby wzezněly. Tož se s hlukem a útokem Němcům na záda sehnali, prawjce, tu že nenj lesů ani močálů, ale na rovných mjstech rovnj bozi. Nepřitele se domnjwagjeho o lehkém zahubenj, a že gich málo a bezbranných, hlahol trub, lesk zbranj, čjm nenaďalegi, tjm wjce zarazil; i padali, gak w štěstj dychtiwi gsauce, tak w nehodě neostražitj. Armínus neporušen, Inguiomer s těžkau ranau, z boge wysel; obecnej koleni byli, dokud zuřiwosti a dne stáwalo. W noci teprw se nawrátiwše ležie, ač wjc ran ge mořilo, a týž potraw nedostatek, sjly, zdawj, potřeb, všeho we wjtězstwj měli.

69. Roznesla se zatjm powěst, že sključeno wogsko, a ljtj Němců zastupowé že na Gallie se hrnau; a kdyby Agrippina most přes Rýn položený strhnauti nebyla ubránila, byli, gežtoby takowé hanebnosti z báziwosti byli učinili. Ale žena welikého ducha w úřad wůdce ty doby se uwázala, a wogjnům, kdož byl chudý, neb raněný, šaty a obwazky rozdávala. Prawj C. Plinius, spisowatel o wálkách Germanských, že stála při wohodu na most, chwálu i djky nawracugjcjm se ležijm wzdawagjc. To do mysle Tiberia hlaub wniklo; žeť to nenj obyčegné pečowánj, ani že se proti cizjm o wogjna pokaušj; ničehož imperatorům nezbywá tu, kde ženština manipuly prohljžj k praporcům přistupuge, darowánj podniká; gakoby ne dost ctižádostiwě syna wůdcowa w oděwu wogenském

nosila, a Caesarem Caligulau nazýwati nežádała, žeť giž platněgěj při wogště Agrippina, než legáti, než wúdcowé, ano utlačena od ženské zpaura, které ani gměno knjzete odolati nemohlo. Toto podněcował i přítěžował Sejanus, pro znalost powahy Tiberiowy hněwy swé na dětku me-tage, aby uložil, a rozmnožené zas wytasil.

70. Ale Germanikus z těch legij, které na lodjch wezl, druhau a čtrnáctau dal P. Vitelliowi po zemi wěsti, aby tjm lehčegi loďstwo po mělkém moři plynulo, aneb w čas příliwu stálo. Vitellius měl cestu z počátku pokog-nau po suché zemi aneb za málo gen wystupugjcjho pří-liwu; ale w brzce hnánjm wětru půlnočnjho, a pod hwěz-dau rownodennosti, když neywjce se nadýmá welmoře, začalo to bráti a puditi wogska, i pokryla se země; gedno wzezřenj moře, břehu, pole; aniž lzelo rozeznati klamné od pewného; mělké od hlubokého. Tu gsau poráženy od wln, hltány od propastj dobytky, břemena; těla mrtwá plowala, potkávala se; smjsily se manipuly, brzy po prsa, brzy po ústa wywstáwagjce, časem ztratiwše pod sebau půdu, rozptýlily se, neb pohraužily; ani hlas ani wzágemné těšenj neposilowalo, woda překážela; w ničém rozdjlů nebylo mezi čilým a negapným, maudrým a neopatrným, rozváženj od náhody; všechno gednostegnau diwostj se zahrnuło. Konečně dosáhna wyššjch mjst Vitellius, tam wogsko zawedl, i přenocowali bez nádob, bez ohně, we-liká část magjce tělo nahé neb porušené, neméně bjdnj, gak které nepřítel skljčj; neboť oněm se aspoň ctně smrti dostává, těm neslawné zhynutj. Swjtánj zase zemi odkrylo; i pronikli až k řece Usingis, kamž Caesar s loď-stwem byl zaměřil, i wloženy gsau legie, an hlas šel, že utonuly, aniž wěřili w gich zachowánj, prwé než Caesara i wogsko nawracugjcj se spatřili.

71. A giž byl Stertinius, odeslán gen napřed, aby přigal w poddanost Seğimera, bratra Seğestowa, geg i syna geho do města Ubiů přiwedl; oběma odpuštěno; snadno Seğimerowi, s dlenjm synu geho, poněwadž pry

tělo Quinctilia Vara potupil. Pak w nahraženj škod wogsku o záwod spěchaly Gallie, Hispanie, Italie, což komu k ruce, zbraně, koně, zlato podávajce; gichžto pilnost pochwáliw Germanikus, zbraně toliko a koně wzaw k wogně, vlastnjmi penězi podporowal wogjny; a aby památku porážky zahladil i wljdnostj, chodil po raněných, činy gednotliwých wychwalowal; rány ohledáwage gednoho naděgj, druhého sláwau, všechny rozpráwěnjm i pečowánjm sobě i k wogně posilowal.

72. Uzawřeny gsau toho léta wjtězoslawné poctiwosti A. Caecinowi, L. Aproniowi, C. Siliowi pro věci s Germanikem wykonané. Názew Otce Wlasti Tiberius, ač od lidu častěgi dáwaný, nepřigal, aniž dopustil, aby k činům geho přisaháno bylo, ač tak mjnil senát; žeť všechno lidské gest negisté, a čjm wjce dosáhl, že tjm wjc na mělce gest, hlásage. A však tudy wjru w občanské swé smýšlenj sobě nezgednal; neboť zákon Welebnosti obnowil, gehož gméno za starých totěž bylo, ale giné věci k saudu přicházely: gestliže kdo zřadau wogsko, aneb lid bauřenjm, čili zle weda věci obecne Welebnost národa Řjmského porušil; činy se trestaly, slowa bez pokuty byla. Neyprwé Augustus wyšetřowánj o potupné knížky pod zákonem onjm konal, pobuzen Cassia Severa mrzkostj, s gakau on muže i ženy urozené nestydatými spisy haněl; potom Tiberius žádán byw od Pompeja Makra praectora, zdali saudy Welebnosti obnoweny gsau, odpověděl, že gest zákonů wykonáwati. I geg také pohněwaly básně, od nepowědomých sklada- telů roznešené na zuřiwost geho a pýchu a neswornost s matkau.

73. Nebude nehodné powědjti o Falaniowi a Rubriowi skrowných rytjřjch Řjmských, gakých gim zločinů přičteno, aby, s gakými začátky, kterým Tiberia nawléknutjm, přetěžká záhuba se příkradla, pak utištěna gest, naposlez wzplanula, a všechno zachwátla, poznáno bylo. Na Falania uwedl žalobnj, že mezi ctitele

Augustowy, gežto po všech domjch na způsob sborů býwali, Cassia gakéhos, herce těla nepoctiwého, pozwal, a že prodaw zahradu, sochu Augustowu rovněž postaupil. Rubriowi za winu pokládáno, že urazil křiwau přjsahau gméno Augustowo. Což když Tiberia došlo, psal konsulům, že ne proto uzavřeno gest otci geho nanebewzetj, aby se ta poctiwost k záhubě občanů obrátila. Cassius herec, gako ginj toho uměnj že dle obyčege při brách býwá, kteréž matka geho na památku Augustowu zasvětila. Aníž gest proti zbožnosti, že obrazy geho, gako giné bohů podobizny k prodegům zahrad neb domů připadagj. Přjsahy, že gest tak wážití, gakoby Jupitera zlehčil; o bohů křiwdy bohům starost.

74. Nedlauho potom Grania Marcella, praetora Bithynie, quaestor geho Caepio Crispinus z Welebnosti pohnal, a podepsal Romanus Hispo, kterýž žiwobytyj způsob začal, gaký potom wázným učinily strasti časů a prostopášnosti lidské. Neboť byw nuzný, newýtečný, nepokogný, když se s tagnými spisy k ukrutnosti mocnáře přilaudil; tož neywznešenějšm nebezpečj působil, mocnosti při gednom, nenáwisti při všech sobě zgednaw, podal příklad, kteréhož následugjce z chudých bohatými, z opowržených strašliwými se stawše, záhubu giným i konečně-sobě osnowali. Marcella pak z toho winil, že wedl špatné řeči o Tiberiowi; zločin to, gemuž se wyhnauti lze nebylo, poněwadž z mrawů knjžetě to neyohawnějšj wybral žalobnj, a na pohnaného žalowal, neboť poněwadž bylo prawda, věřilo se, že gest i řečeno. Přiložil Hispo, že postawena výš socha Marcellowa, než Caesarů, a na giné soše sňata hlawa Augustowa, a obraz Tiberia postawen, z čehož on tak se rozpálil, že přetrhna mlčenliwost, zwolal, že i on chce w této věci mjněnj propowědjti zgewně a pod přjsahau, aby se ostatnjm z toho musitedlnost stala. A stáwaly i tu geště sledy skonáwagjcej wolnosti. Tedy dj Cn.

Piso: W kterém pořádku budeš hlas pronášeti, Caesare? Prwnjli, budu mjt dle čeho se řjdiť; gestliže po všech, bogjm se, abych neprozřetedlně se nerůznil. Tjm ponuknut a žele toho, kterak neopatrně se roznjil, trpěl to, že pohnaný newinen nalezen gest zločinů Welebnosti; strany utiskowánj wznešeno na saudce.

75. Aníž dost mage na nálezjch Otců, sedal také při saudech na rohu řečnice, aby praetora z kurrulnj stolice nesehnal; a tu mnoho u přítomnosti geho na-proti obcházenj a prošenj mocných ustaweno, ale co o prawdu hleděno, wolnost se kazila. Mezi tjm Pius Aurelius, senátor stěžowaw si, že břemenem weřegně cesty a wodowodem porušen dům geho, wolal k Otcům o pomoc, a odporugjce praetorowé komornj, wložil se Caesar, a cenu toho domu Aureliowi přiřknul, chtě penjze poctiwými způsoby zgednawati, kteraužto ctnost dlaho zachowal, i když ostatnj wyzul, Propertiowi Celerowi o propuštěnj z řádu žádagjcjm pro chudobnost deset tisíc sestercej darowal, dobře seznaw, že od otce nuzný gest, očež když i ginj se pokaušeli, kázal, aby wěc před senátem wedli, z nakloněnj k přjsnosti i w tom, co dle práwa kořal, gsa urputný; a proto ginj mlčenj a chudobu nad wyznánj a dobrodinj kladli.

76. Téhož roku ustawičnými dešti rozwodniwši se Tiberis, město w planině zatopila; i když opadla, následowala pohroma domů i lidj. I předložil Asinius Gallus, aby se do knih Sibyllinských nahlédlo; odepřel Tiberius, gednostegně božské i lidské věci důse. Ale o prostředek aby řeka pokrocená byla, kázal Atejowi Capitonu a L. Arruntiowi. Achaji a Macedonii, na břemeny sobě stěžugjcj, widělo se prozatjm zbawiti vlády prokonsulské, a Caesarowi odewzdati. Zřizenj šermů, kteréž učinil we gměnu bratra Germanika i swém, w čelo se postavil Drusus, ač přílišnau ze sprosté krwe radost magjcj; čehož wůbec se strachowali, a otec prý z toho byl káral. Proč sám při hrách nebyl, rozdjlně wykla-

dali; gedni že pro ošklivost z chátřy, někteřj že pro zasmušilost mysle, a pro šjtěnj se porownánj, an Augustus wljdně přjtomen býwal. Nezdálo by se mi, že k obgewenj ukrutnosti a způsobenj urážek lidu synowi přjležitost zgednal; ačkoli i toho mluweno gest.

77. Ale prostopášnost diwadelnj, předešlého roku se začawěj hůře tehdy winikla, a pobito netoliko z lidu, ale i wogjnů a setnjk, i zraněn tribun praetorské kohorty, genž tupenj auřadů a rozepři lidu zabrániti chtěli. Gednáno o té různici u Otců i pronešeny hlasy, aby bylo praetorům práwo metel na herce; wkročil pak Haterius Agrippa tribun lidu, i obořil se naň řečj Asinius Gallus. Tiberius byl tichý, poněwadž takowých známek swobody senátu ponechával, a však wkročenj mocné zůstalo, poněwadž božský Augustus někdy výrok učinil, že gsau herci ran prosti, a nebylo lze Tiberiowi zrušiti slow geho. O snjženj poplatku z hágů a naproti náružiwosti gich milownjků mnoho uzavřeno; z čehož neywytečněgěj to, aby do domů pantomimů senátor newkročil; aby, když z domu wygdau, rytjři Řjmstj k nim nepřistupowali, aneb ginde mimo w diwadle na ně se nehledělo; i nezpůsobnost djwagjejch se aby wyhnanstwjim kárati praetorům moc se stala.

78. Chrám aby založen byl Augustowi w osadě Tarraconské, k žádostj Hispanů powoleno, a dán přjklad všem provincijm. Stěžuge sobě lid na stau částku z prodegných wěcj, oznámil Tiberius, že pokladnice wogenská na té pomoci záležj; také žeby z tjže té obec nebyla, kdyby po dwadcatém roce služby wyslaužilci propauštění nebyli: tudy předešlého powstánj zlé prostředky, gimiž konec s šestnáctým rokem wynutili, za-mezeny na budaucnost.

79. Gednalo se potom w senátu od Arruntia i Ateja, zdaliby se pro obmezenj powodnj Tibery obrátily řeky a gezera, kterými ona se rozmnožuge; a wyslýchána poselstwa municipij a kolonij; i prosili Florentinštj, aby

Clanis odvrácen z obvyklého aužlabj, do řeky Arnů převeden nebyl, a tudy gím záhubu nepřinesl. Podobně powěděli Interamnaté; že zahynau neyaurodněgěj w Italii pole, pakli řeka Nar (taktě se obmýšlelo) na potoky bywši rozwedena, wystaupj. Aníž Reatini tišj byli, bránjce se, aby gezero Velinské, kdež do Naru se wyléwá, zaccpáno nebylo, proto žeby do okolj se wyřinulo; neylepši žeť wěci lidské opatřila přjroda, kteráž gich austj řekám, gich běh, gich počátek, gich meze dala; že gest také ohled mji na pobožnosti spogenců, genž oběti a háge i oltáře domácjm řekám zaswětili; ano sama Tiberis nechce, naskrz zbawena wod sausednjch, u menšj sláwě plynauti. Buď žádosti osad, buď obtjžnost djla, buď powěra zwjtěžila, tak že k mjněnj Pisonowu přistaupeno gest, kterémuž se zdálo, aby nic změněno nebylo. Prodlauženo Poppaeowi Sabinowi nad provincij Moesij, s přidánjm Achaje i Macedonie.

80. To také bylo w obyčejch Tiberia, prodlužowati wládařstwj, a mnohé až do skonánj žiwota při gedněch wogskách i saudech necháwati. Přjčiny se wšeligaké prawj; gedni že z nelibosti nowých starostj, co gednau uzavřel na wěčné časy zachowáwal; druzj, že ze záwisti, aby gich wjc toho nepožilo; gsau, genž se domnjwagj, že gak schytralý geho wtip byl, tak auzkostliwá saudnost; neboť ani wynikagjcjch ctnostj nemilowal, i zase neprawosti nenáwiděl; z dobrého bál se nebezpečenstwj pro sebe, ze zlého hanby obecne; kteraužto wrtkawostj naposléz tak daleko přiweden, že dal některým provincie, kteréž nechtěl z města wygiti nechati.

81. O komicijch konsulských, kteréž tehdy neyprw za onoho mocnáře i potomně byly, sotwy čeho twrditi bych se odwážil; tak rozdjlně se negedné w spisowateljch, ale i w geho řečech nalezá. Brzy zatagiw gména čekanců, rod gednaho každého a žiwobyť i služby wogenské wypsal, tak že, kdo gsau, se poznalo; někdy i toho naznačenj odňaw, čekance napomenuw, aby obchá-

zenjm komicijm nepřekáželi, swau o to pěti přisljbil; obyčegně powěděl, ti že genom u něho se ohlásili, kterých gména konsulům sdělil; žeť mohau i ginj se ohlásiti, gestliže se w oblíbenost a zásluby swé důvěrugj; atkwaucjmi slowy, w skutku marně a aukladně, a čjm wjce podobau wolnosti se přikrýwalo, tjm mělo w krutějšj otroctwj vypuknauti.

III.

Zorian Doluha Chodakowský.

Nástin gehu žiwota a wědeckého snaženj.

Od Karla Wladislawa Zappa.

Tušenj gakési předwěké, prastaré slowanské vzdělanosti našim předkům upřiti se nedá; cizinci náš rod mnohonásobně hanobili, plenili, zatracowali gehu památku, gediné, že gich pogemy o oswětě ducha, o potřebách žiwota s gemným u wnitř i zewnitř od nich nepoznaným žiwotem slowanským se nesrownávaly; a tjm se stalo, že celá západnj Ewropa, uděliwši Slowanstwu predikát »surowosti«, o bližšj oceněnj gehu žiwota dále se nestarala, a gaksi se šjtjila wnikati do wěci, kterau wždy ze zwyku pohodlnau hanau tupila, aby snad nemusela odkrýwati lepšjch stránek, genžby gi w gegjm oblíbeném úsudku mýlily. A w prawdě by musel každý wyznati, že neywětšj zlé w Slowanstwě bylo účinkem newždy požehnaného wplywu práwě této západnj Ewropy. Nechci zde rozwinowati klubko dlauhého, a na myšlénky zagisté přebohatého rozgjmánj o tomto předmětu, gednak to připomenauti musjm, že práwě tentýž newždy požehnaný wplyw byl toho přjčinau, že i oswjcenějšj částka Slowanstwa, opanowaná cizotau, swému naopak zas

odcizená; pro prawau slowanskau oswětu po dlauhé, dlauhé wěky gen málo co činiti mohla. Odtud to přišlo mezi ginými, že w cizjm rauchu k nám přenešené wědy a uměnj, zwláštj, odosobněnau, s národem málo sympatizugjcj třjdu učených a umělců způsobily, že naše národnj literatura skoro až do nowěgějch časůw předce co do ducha národnj nebyla, že básnictwj, to neyspanilegěj djtko lidského srdce, tak dlauho neodpowjdalo powaze národu, i od něho nepřegnuto, nezažito bylo. — A lid náš sewřen pokléskami wěkůw, mimo hanobenj nepřjznivých sausedůw a newšjmawost vlastnjch wzdělancůw, žil předce swůg dáwný žiwot, dáwná gehu wjra naplňowala gehu duši, a praslowanská, čisto-lidská oswěta přetrwala w gehu srdci a rozumu i tam, kde gi neywjce běh času setřjti a ginau dosaditi hleděl; nebyla wšak setřená, nýbrž cizj škořápkau dosud potáhnuta. Wšewládnau, wěčná moc a wůle všehomjra zachowala gi pro budaucj, nepochybné, slawné a blažené wjtězstwj.

Wšecko, co vlastnj slowanský žiwot stanowj, měloby pro každého wzdělance slowanského býti neyhlawněgějm předmětem gehu wšjmawosti a skaumánj, neboť komu milý gest gazyk swého národa, kdo gim na národ swůg k dobrému působiti chce, tomu rovněž důležitým býti musj zděděný národa duch, gehu fantasie, obyčege, zwyky a národnj ústawy; na základě gen toho všeho dalšj oswěta štěpiti, a k dokonalosti přibližowati se dá. A pohřjchu! dočekali gsme se dewatenáctého wěku, národnj literatura začala se probuzowati k činněgějmu, zdárněgějmu žiwotu, giž nám Čechům w *Dobrowském*, *Pelclu* a giných, Polákům w *Narušewiči*, Rusům w *Karamzině* ráznj duchowé w oboru děgepisného, slowanského badánj powstali; — ale tito koryfeowé swého wěku, gak nalezli půdu národopisu málo wzdělanau, gak welice gim se nedostávalo látky ku prawému poznánj a oceněnj slowanské národnosti, a gak často podléhali neprawdewému zdánj, neywjce od cizincůw poslému, wnucenému

we mnohých ohledech tehdaž nezletilému spisowatelstwu slowanskému! Gednak nemohlo to pro okoličnosti ginák býti; wogenský duch opanował mocnářstwa i národy, na neyodlehlejších mjstech Ewropy ozýwal se strašný hluk a hlomoz zbraně, a neustál až po dwadeceti pěti letech. Pokud Bellona, ctižádostj a wjtězosláwau popuzená, pochodně wálky do zemj národůw házj, a zwašněné národy pro swůg materiálnj byt swau krew proljwagj, nezbywá gim času k zawáděnj reformy w duchu lidském; tato gest plodem wálek mjňenj. Nám Slowanům w polowici druhého desjiletj našeho wěku s powšechným swěta pokogem wyšla dennice, nowého, čilejšího, dušewného žiwota, a křišenj zanedbané národnosti, národnjch wěd a uměnj bylo prwnjm toho výsledkem. Zastanowili se Slowané nad sebau, a wjce méně poznávali platné prostředky k swému dalšímu postupu. Co nám od tolika wěkůw nebylo popřáno, nynj k swému vyplněnj dospělo, procitlo wědomj, že Slowanskost neyprwnějším, newyhnutelným, wěčně platným základem a podstáwkem wšeliké národnj oswěty gest, powstali mužowé tauto myšlénkau hluboce proniknuti, a horliwě se zasazowati začali o zpytowánj národnjho, starožitného a nynějšího žiwota.

Prwnj a bez odporu za geho času neyznamenitějšj zpytatel lidu a geho dřewnostj, neobmezený oblibau gen na geden wywolený kmen, nýbrž celému slowanskému rodu rovným zápalem oddaný, powstal nám, kde gsme se ho neyméně nadjti mohli — w Polště, w osobě *Adama Carnockého*, učenému swětu známého pod gménem *Zoriana Doluchy Ghodakowského*. Rázné wystaupenj toho muže, geho neobmezený zápal w pronásledowánj a stopowánj swé w ohniwém duchu utwořené widiny o starém Slowanstwě, byl docela nowý úkaz, a tehdaž práwě cosi welmi neobyčegného. Žádný národ nenj snad tak přjliš rozličného způsobu dobrodružstwj milowný, gak polský, a w tom Chodakowský charakteru

národnjmu wěrným zůstal, neboť geho pautě byli owšem dobrodružstwjm, ačkoliw swau zvláštnj tendencj nad giné slawné i neslawné výprawy geho kraganů daleko wznešenějšj.

Nežli však o geho welikých zásluhách promluwjme, držwe w krátkosti zmjnit se musjme o geho životě před tjm, než gako starožitnj a národopytatel wystaupil, který dlauho před zrakem weřegnosti neproniklau rauškau byl zastřen. Podlé zpráwy něgakého pána *L. Wojniłowice* ¹⁾; narodil se *Adam Čarnocký* dne 4. dubna 1784 na Litwě w ģubernii Mińské, z neboatých, polsko-šlechtických rodičů. Geho otec, *Jakub*, přestěhowaw se na něgaký čas na Mazowsko, zůstawil maloletného syna w Mińsku u bratra ženy swé, kněze *Borodziče*. Když se pozděgi wrátil, a z přjčiny domácjch okoličností swému synu gakéhokoliw wychowánj dáti w stawu se newiděl, odwezl ho k zámožnějšjm pokrewným, w powěť Sluckém usedlým. We wsi *Lecicšine* pod okem *Xawera Čarnockého* začal se učit, a na to byí odewzdán do kragské (powětowé) školy w Slucku. Ģiž w mladém wěku wyznamenal se dobrými schopnostmi, zvlášť ale nadobyčegnau pamětj. Ze wšech wěd neywjce zamilowal si děgepis a zeměpis, a to ģiž tehďáz dáwal znáti, že tyto dvě nauky stánu se proň polem geho činnosti a sláwy. Hned záhy každé staré knize, každému historickému rukopisu zvláštnj cenu dáwati uměl. Přirozeně rozpustilý, žiwý, ale pracowitý, negednau za smělé zprotiwenj se wšeobecnému způsobu myšlenj od starjšch trestán býwal, který owšem nepředzwj dali, k čemu schopný chlapec od prozřetelnosti byl určen. Gaká okoličnost geho duchu prwnj pobudku toho směru dala, w kterém tak horliwě potom setrwál,

1) Wiz Waršawského časopisu: *Pismienictwa krajowého* ročnjk 1840, čjso 15; potom *Encyklopedye powszechné* djl IV. pod slowem: Chodakowski. Zpráwy Surowieckého, Köppena a Leslawa Lukašewice prohlašuge *L. Wojniłowic* za bludné, z nedobrych zřjdel čerpané, sám ale ģest dosti nedůkladný.

nenj nám wědomo; časem dosti nepatrný přjběh, knjžka neb giný předmět, gako malenká giskra rozžehne mládeneckau duši, a z toho vyšlehlý plápol počínánj celého žiwota řjdy. Za onoho času geště se w slowanských zemjch nikomu nesnilo o reformě w národnjm wzdlělánj wěd a uměnj; zwlastě w Polště málo kdo přemýšlel na nowé cesty, kudy by se dosáhla přesnějšj historická kritika, a básnictwj pohybowalo se otrocky w cizjch, přjsně uhlazených formách, do wnitřku žiwota národnjho nic a nic nezasahugjc: a tu giž *Adam Čarnocký*, mladjk bez weliké učenosti, beze známosti cizjch gazykůw, kromě trocha školnj latiny, konečně bez neyменьšjho powzbuzenj odginud, w tichém wesnickém austranj se zápalem mluwjwal o newyhnutelné potřebě pozorliwějšjho zpytowánj historických prawd, sbjránj starých národnjch památek a pjsnj. Rok po smrti swého otce (1801, 3. čerwna) skončil swůg školnj běh, načež nemage žádného určitého zaneprázdněnj, několik let w Mińsku a w giných litewských městech se zdržowal. Měl sice práwům se oddati, a u gednoho práwnického úřednjka w Mińsku skutečně po něgaký čas se cwičil, ale při neylepších schopnostech nechtěl býti práwnjkem; poslauchage swé vlastnj chuti, tráwil čas pohledáwánjm starých listin a památek, pohrabáwánjm w archiwech a knihownách, a tu nabyl předběžného wědeckého wzdlělánj, kteréhož potom tak dobře použití mohl. Ačkoliw gako práwnjk se ctj obstatí mohl, předce žádného práwnjho úřadu k sobě přigmanti nechtěl, a r. 1805 daného sobě patentu na Sluckau zemskau regencii nepřigal. Pozděgi r. 1807 předce se dal přemluwiti, že přigal úřad plnomocnjka na statku Woronče w powětě Nowogrodeckém; ale tu nebyl dlauho. W tehdegších wálečných časech nikdo se pokogně s Musami objrati nesměl; od r. 1809 do 1813 nastala doba pro *Čarnockého* neykritičnějšj, o njšto gen to wjme, co *J. L.* z gehu vlastnoručných zápisek wyčjtal. Byl prý totiž r. 1809 do ruského wogska dán, s njmž r. 1811 na tu-

recké výpravě býti měl. Opustil prý wogso ruské, samowolně přeběh do tehdejšího knížetstwj Waršawského, s sebau wzaté plány pewnosti Bobrujska na Bjlé Rusi Napoleonowi prý vydal, a do polského wogska wstaužil, giž pod přigatým gménem *Chřanowský*. Ačkoliw i výš wzpomenutý neyposlednějšj obnowitel Chodakowského památky, *L. Wojniłowić*, tyto wálečné osudy gehu mlčenajm pomínul, a naopak powěděł, že až do r. 1812 we swé rodnj kragině zůstáwal, načež prý ho rok 1813tý giž w Haličjch spatřil, nicméně s wětšj gistotau za to mji můžeme, že se r. 1812 gako polský bogownjk skutečně do ruského zagetj dostal, gak *Köppen* ²⁾ pjše a zkušěný i saudný znatel J. L. twrdj. Podlé Köppena pod Borysowem od Kozákůw chycen, do ģubernie Černihowské prý byl odeslán, podlé druhého ale až na Kawkaz, odkudž teprwé po dwau letech se wrátil a na swobodu puštěn gest. Prawdy podobnost gest na straně Köppena.

Okolo roku 1814 přišel *Čarnocký* do Křemence, kde tehďáž pod slawným Tadeášem Českým lyceum prokwetati začalo, a od té chwjle přezwal se *Zorianem Doluhau Chodakowským* ³⁾. Zbawen wšelikého gměnj bjdně se protlaukal mezi študujcj mládežj, a u *Bichala Wišněwského*, genž tehďáž geště byl professorem w Křemenci, několik mėsjců bydlel. Prohlásiw se gako prorok nowé nauky a začátku nowé epochy w dušewném žiwotě Slowanstwa, s nadobyčegným zápalem swau w obraznosti powstalau widinu w skutečnosti, w pozůstalých památkách, w lůně lidu slowanského stopowati a podpjratu ustanowil. Nic menšjho nezamyšlel, než proputowati celau řjši Sláwie a celau starožitnost slowanskau odkryti gako nowau Ame-

2) Wiz materialy dlja Istor. Proswěšč. Rossii, II. Bibl. listy. S. P. 1825 4. čjso 38. str. 562—564.

3) Někteřj do toho gména wkládajj gakýsi ģurnj smysl, totiž že *Zorian* od zoře, *Chodakowský* od choditi pocházj. *Doluha* (pol. *Dołęga*) gest gméno erbu. Byla wšak giž dāwněgi w Polště šlechtická rodina Chodakowských erbu Doluha.

riku před diwjcm se zrakem překwapeného sawěku. Přišel čas, kde swému dáwno w prsau wzniklému přánj a tauženj howěti mohl, a tomu poswětil nynj wyhradně swau snahu, swau činnost, swůg celý žiwot; a kdyby gediný žiwot lidský na doplněnj takowého obrowského záměru stačil, bylby Chodakowský zagisté do poslednjho wytrwal. Sám gediný s holj w ruce a torbau se žiwnostj na ramenech chodjwal ode wsi ke wsi, ode dworu ke dworu, o wšeccko se wpytáwal, se wšemi se do řeči dáwal, wšeccko proskaumal, také staré mohyly rozkopáwal; před nikým swých záměrů netagil, a neustále se zápałem gen o Slowanstwě howořil — a za to ho měli w Křemenci za polowičného blázna! Swět giž mnoho takowých přjkladů widěl, a nebudiž nám to diwno. Hlawnj předmět, w kterém wšeccka gehu zpytowánj se saustředila, byla, gak giž poznamenáno, archaeologie slowanská: z pozůstalých widitelných památek, gako ze starých listin, nápisůw, na skalách wydlabaných znakůw, pak z mohyl a náspů, z polohy mjst, gich názwů, konečně z mjstnjch podánj, obyčegůw a národnjch pjsnj, domakáwal se šeré dáwnowělosti slowanské, a mnohostranným a wtipným kombinowánjm wystawil si gistau saustawu praslowanského žiwota, kterau pak gako hypothesu skutečnými výsledky swého wšeobsáhleho, usilowného badánj upewniti a zprawditi hleděl. Neustálé tułáctwj od toho času bylo gehu určejm. Neywjce wytrwalosti požadowalo shjránj pjsnj a powěstj. Kdo se někdy okusil, shjratu mezi lidem národnj pjsně a powěsti, wnikaťi do gehu wnitřnjho žiwota, uzná, že se wěc takowá snadněgi dá pomysliťi, zaměřiti, než wywěsti. Nenj každý k tomu rovně schopen; musjś mji swůg dobře wzdělaný rozum a při tom prestodušného chowánj býti, neywětśj populárnost musj ti zjskati srdce a důwěru lidu. »Widěl gsem,« píše *Mich. Wiśněwsky* (w I. djlů swé hist. lit. pol.), »gaké težkosti Chodakowský zakaňšel, ačkoliw wšeccka nářečj polská i ruská uměl, w ošumělé kazagce chodil a kořalkau častowal. Neboť lid

wesnický před člověkem, gegž za swého nedrj, uzawjra swé srdce a duši, nepřipaušj ho do tagemstwj swých citů, wyléwagjcej se we slowech a pjsnjch, aniž mu zpjwati bude za penje, gako Tyrolák. Negedna rusq, kosá Slowanka držela Chodakowského wraucj prosby o pjsničku za wtjrawau lásku; negednau mjesto pjsničky utržil přezdjwky a urážky, a zdali ho někdy i něco horšjho nepotkalo, zaručiti nemohu. Leč negenom wenkow, skému prostáctwu, ale i studugjci mládezi, učitelstwu, šlechtě a nešlechtě byl posměwiskem náš učený Chodakowský. Nikdo neuměl powěděti, co on hledal, ačkoliw, čeho chce, každému rád wykládal; ale gehu gž nic neustrašilo, ozbrogen železnau trpěliwostj nepřestáwal se wyptáwati na úročiště (pomjstná gména), bradiště, a prositi o pjsně a powjdky. Byl to skutečný mučednjik starožitnostj slowanských; neboť prostý lid nemohl pochopti, aby ta pjsnička, genž tak silně mu do srdce mluwj, takorčka k němu přirostla, kterau gen w čas smutku neb weselosti sám sobě prozpěwuge, w njž celý dušewný žiwot bugarj, aby se dala od gehu citů odtrhnauti, gako wětew kaliny, aby mohla koho giného geště zagjmati, než toho, co gi sobě zpjwá. — Že Chodakowský národnj pjsně a powěsti za hlawnj pomůcky k swému badánj starožitnostj slowanských pokládal, osprawedlnuge w následugjcjm mjstě swé r. 1818 wydané rozprawy: *O sławian-szczyźnie przedchrześcijańskiej*, z kterého neygasněgi widěti, gak bugná fantazie w něm hrála, s gakým zápalem o věci té sandil: pje tam totiž: »W národě půwodnjm, od předhistorických wěkůw gž na zemi swé usazeném, wždy nęgake národnj podánj trwati musj. Toto nám může při nedostatku předwěkých episowatelůw a nepochybnych swědectwj mnoho wěcj a okoličnostj odkryti. Leč kdo sobě neskresil gistý zakres, gisté otázky sobě newytknul, a geště w poměru rozsáhlosti slowanské zemi nemá dostatečné odwahy, wytrwalosti a lásky, aby se hlawněgjm náročjm gegjm přiučil, ten w lůně samého lidu slowan-

ského ukryté prameny národnjho swěta nadaremně hledati bude; neukážj se mu, a nepřiplynau samy ku břehu, aby gen ruce po nich wztáhnauti potřebowal. Musj gjtj a snjžiti se pod střechn wesničana w rozličných vzdálených stranách, potřeba se příkrádati k geho besedám, zábawám a rozličným dobám geho žiwota. Tam w geho dymných chatách, kde kauř nad hlawau se točj (rozumj se w těch kraginách, kde on chodil), držjwagj se geště staré obřady, zpjwagj se dáwné pjsně, a při plesech sedlských ozywagj se gměna zapomenutých bohůw. W saumraku wenkowských přjbytků swjtj gjm tři měsjećkowé, tři panenské záře, sedm hwězd wozowych. Tam se bljžj Lelowá záře k mladému měsijci, a zwěstuge lásku nowomanželů a hody; tam záře měsijcem ohražená neb záwogem zakrytá wykládá přjsahu sňatku; potud geště tři řeky plynau pod snj milencůw, a uděluj swaté wody do korowaje (swatebnjho wěnce z těsta) a koláčů; potud w nápewech podolských na týchž řekách wěštby se odbywagj, gak zaznamenáno w kronikách Byzantských; geště tichý Dunag, gak indický Ġańges, gest swatau wodau, plřatnagnosti, lásky a štěstj, a na hladině swé nosj koráb ozdobený nádherau swatebnj; geště gedau pozlacowati slaup do Lwowa; děwa mezi dvěma lwy bez bázně stogjc, oddává ruku Junošowi; pštrosj péra a páwj ohony zdobj wěnce a hlawy zasljběných, a čerwec s malinau smjšený přinášj chwálu dochované čistosti; rusá kosa u Kyjowa, zlatý wrkoč u Krakowa gsau emblemata krásawic; geleni, labutě a sokoli nezapomněli geště kochánkům přinášeti wěnce a prstěny; osiřelému děwčeti gdaucjmu ke sňatku opěwagj daubrawu plaau kmenů bez zelenosti; geště se klenau mosty ze třtiny, když děti rodičům k nohaum padnauti magj, a giné mosty prstěny a perlami posypané nacházegj se w cestách kochánkůw atd. Wůbec musjm, gsau dalšj słowa Chodakowského, o pjsnjch obřadnjch, gež gsem nad Dněprem, Bohem, Buhem, Sanem a hořegj Wislau nasbjral, powěděti, že oddýchagj milau pro-

stotau, smutkem plným podobenstw, porownánj a starožitných obrazůw. Z toho vyplýwa, když lid sedlaký tak dáwno všeliké swobody zbawený, geště podobné zpěwy mohl zachowati, že w onom wěku patriarchálnjho života w poswátých háech, na horách a tagemných úročištěch, na společných sněmých pod okem staršjch, tyto zpěwy nerowně musely býti znamenitějšj. Pohřjchu! naše země nenj ze třj stran mořem ochráněná, aby mohla na wzder wěkůw tolik zachowati, gak Škocie. —

S dostatečnou zásobau propravných wědomostj o starožitnostech slowanských, s takowau wraucj laskau k věci, s takowým ponětjím o nj, gak z předešlaného wyňatku gsme widěli, pustil se Chodakowský na swau neobyčejnou paut, nawštjwiw prwé giž maloruské stepy nad Bohem, Dněprem a Buhem, odebral se předewšjím w malopolské kraginy na hořejšj Wisle w Polště a w Haličjch, odtud poznenáhla zas k východu se ubjrage; nalezal laskawého přigetj w domech zámožné a wědám přjchylné šlechty, zvláště u knížete *Adama Čartoryjského*, a zdržowal se častěgi w Půlawách, w tom tehdejšjím slawném sjdle polských Mus, pak w Sieniawě nad Sanem w Haličjch; býwal též w Přemysli, we Lwowě, a pozděgi na Wołyni. Při tom znamenal, že lid slowanský přidržugcej se východnj cirkwe swůg čisto-národnj žiwot daleko neporušeněgi zachowal, že nerowně wjce u něho se dalo nazbjrati, než w kraginách hierarchie latinské. Měl při tom to štěstj, že wešel we známost a dopisowánj s neyznamenitějšjmi polskými učenými, zvláště se *Samuelem Bandtkem*, prof. w Krakowě, *Lukášem Gołębiowským*, sekretářem společnosti přátel nauk we Waršawě, s *Rakowěckým* a *Lohojkem*. Přičiněnjm *Gołębiowského* a giných přátel dostal od spomenuté společnosti r. 1819 diplom dopisugcejho auda, a uniwersita Wilenská, na podáný gj od knížete *Čartoryjského* rozwrh pracj a plán k daljšmu zpytowánj *Chodakowského*, a po-

tázánj se o gegj učené zdánj, dala mu otewřený schwalu-
gjej list na wšecky magitele a správce knihowen a ar-
chiwů. Starali se geho wysocj přjzniwci a přátelé, mezi
ginými též státnj kancljř knjže *Rumjancow*, aby na wy-
wedenj geho nawržených učených cest podporu od vlády
zjskal. Následkem neypěkněgějch naděgj na vyplněnj
té žádosti, wydal se *Chodakowský* dne 9. zářj 1819 z Homla
na Bjlé Rusi, kde po swé cestě ze radněprských kragin,
gmenowitě z Černichowa, u kancljře *Rumjancowa* meškal,
na cestu do Petrohradu.

Na té cestě za Sieběžem potkal se nagednau s ci-
tēm geště starožitněgějm, než gsau mohly, kurhany,
powěsti a pjsně, sgel se totiž s pannau *Konstancij Flé-
mingownau*, pocházegjej z polské, s Čartoryjskými po-
šwağřeně šlechtické rodiny, která též do Petrohradu
gela, a že na té cestě dlauhé a gednotwárné wjce než
kdy gindy měl přjležitost, poznati gi, překwapil ho cit
lásky, a podlé vlastnjch geho slow, předložil té panj
náwrh nerozlučného s njm putowánj a wěčného sau-
družstwj. Hned we Pskowě poswětil katolický kněz ten
šwazek, a náš *Chodakowský* přigel gako šťastný manžel
do Petrohradu. Kroky geho wysokých přjzniwců a přá-
tel proň učené měli ten neylepšj následek; přigat byl
w Petrohradě welmi dobře, i sami učenj a spisowatelé
ruštj (zwláště *Karamzin*) darowali mu swé přátelstwj,
uměgjece geho záměry ceniti. Knjže *Galicyn* k dopomoženj
gemu užil swého wplywu, a ministerstwo oswjcenj pro-
hledlo a potwrdilo od *Chodakowského* předloženy náwrh
na cestowánj po rusko-slowanských zemjch. Na ukázánj,
gak se mu dařilo, a gakau pauť po Slawii ruské sobě
wyměřil, nebude od mjsta, postavjmi zde geho list,
psaný k *Lukášewi Gołębiowskému* do Warszawy ode dne
23. března 1820. Znj takto:

»Wzácný kollego a blahoděgi! Moge předsewzetj

gest w dobré náděgi: hlawnj řizenj škol, gemaž gsem od knjžete Galicyna poručen byl, pochlebnau mně dalo odpověď, i žádalo, abych plán celé cesty zkreslil a předložil s udánjm, mnoho-li bych času a podpory od vlády potřebowal. Dne 18tého t. m. přinesl gsem gim rys takowého předsewzetj; ukázal gsem, gak bych puto-
wal proti běhu Newy ke staré Ladoze, pak přes welký Nowgorod, zřjdlu Wolhy, západnj Dwiny, Dněpru, Mos-
kwy, Protwy, na gih až k poslednjmu slowanskému hradišti před Tawrij; dále pomořjm Azowským k ústj Donu, nazpět na sewer k Bjlému gezeru a sewernj Dwině, potom přes Wolhu, Kostrumu do Tāmbowa, a na východ k Bulharům stjbrným až do hor Uralských a k řece Jajka. Po návratě odtamtud mělbych se obrá-
titi pobřežjm od Liwonůw, Lotyšůw a Litwanůw až do Rajgroda w králowstwj polském; potom přes staré Do-
roby w Bobrujském powětě a Spolu w Zwěnižrodském powětě až k ústj Dněpru a Dněstru, konečně k ústj Pruta a Dunage k Bulharům černým. Putowanj na této prostore požaduge neyméně čtyry léta, a náklad každo-
ročných 2000 rublů, kromě pomocnjka, kterého mně powołuj sobě vybrati. Schwalowali mně Fischera, mla-
dého a našich starožitnostj milowného; leč toho nemohl gsem přigmatti, abych nemusel Němcům te neymeněj chlauby nechati. Něgaký druhý Schlözer řeklby, že game i w tomto vlastenském předmětu bez gegich po-
moci býti nemohli! Woljm sobě Košelewského, který dobře literaturu polskau a východnj gazyky zná. Byl on také u wogětě, zná všecky nesnáze na cestách, pěšky nawštjwil karpatské Uhry a Morawu, nemá weliké po-
třeby, a z charakteru tak se mi ljbj, že mohu býti gist šťastného wykonánj swého záměru w takowém spolku. Po swátčjch má moge záležitost carowi ku potvrzenj předložena býti. Můg šestnácti-archowý plán chtj ně-
kterj považowati giž za polowici gakoby odbyté cesty, a myslj ho tiskem ohlásiti; ga se genom bogjm, aby

se nestalo po slowansku, to gest: předwčasně a chlubně.«⁴⁾ —

Dne 3. čerwence 1820 kázal mu cjsař *Alexander* geti po Rusi, a gak se Chodakowský sám wygádril, na mazadlo mu wyplatiti 3000 stříbrných rublů, s tjm záwazkem, aby čas po čas učené referáty o swé cestě zasílal ministerstwu oswjcenj, k gehožto řádným úřednjům byl připočten. Otwřený list od ministerstwa wnitřnjch záležitostj všelikau podporu a úslužnost od mjstnjch a vládařských auřadů mu pogistil. Takto *Chodakowský*, staw se geště členem několika učených společnostj w Petrohradě a Moskwě, a prohljdnuw dřjwe wšecky učené sbjrkj w hlawnjm městě ruských panownjkůw, nastaupil swau úřednj učenau cestu po *»swjatoj Rusi.«* Weřegná čest a sprawedliwé uznánj geho záměrů, které ho potkaly, zwětšily geho zápal a rozmnožily geště horliwost ku práci. Wšudy sbjral podánj lidu, neypodrobněgšj mjstnosti w ohledu starožitnosti, bystrým a cwičeným okem sljdl po bezčjasných slowanských hradištěch. W zámcejch, šlechtických dworech, w krčmách a wesnických chalupách, na opuštěných poljch, w ohromných, nepřehledných pauštěch, lesjch a štěpjch, wšude ho bylo plno. Při tom měl wždy širokosáhlé dopisowánj s učenými, tak n. p. skrze několik Polákůw w Edimburku bydlivšjch psal o zpráwy s břehůw Indu a Ğangesu, gakých ke swému předmětu potřebowal: porownáwal staré powěsti, kreslil mapy a plány, a hlawněgšj výsledky swé práce posílal w obšjrných referátech do Petrohradu, a nebo ge tiskl w podobě pogednánj w časopisech ruských. —

Newyzpytatelný wýrok wěčné prozřetelnosti a ředitele osudůw národů a gednotliwcůw nedal *Chodakowskému* dočkati se gakéhokoliw konce swého welikého djla.

4) Projekt geho cesty tištěn w Synu Otečestwa 1820. č. 63 a 64. Wýtah z něho we Wěstn. Ewropy 1820. č. 17 a 18.

Předčasná smrt naznačila metu jeho činnému životu dne 17. listopadu 1825 ve wsi *Sielo Petrowskoje*, w gubernii Twerské, w 41. roku jeho.

Nešťastná skaupozrukost a newzágemnost naše, gak celý život a působenj Chodakowského dlouho neprohlednau rauškau zakrýwala, tak i o poslednjch dobách a osudech jeho ledwa chudých zpráv nám se dopjdi dala. Měl prý se podruhé oženiti, a nenašel prý w obau manželstwjch trwalého štěstj; od ginud pak se dowjádame, že w Sielu Petrowském sprawowal gměnj a hospodářstw magetnjka této wsi, a *Mich Wiśniewský* si za to naň nařjka: *«wziąt się przy schytku życia, niech mu Bóg tego nie pamięta, do gospodarstwa»*; my však neznagjce bližej okoličnosti jeho poslednjch chwíl, nechceme naň nařjkat, an wždycky to, co pro náš rod slowanáký učinil, s welikým a blahoděgným následkem se neminulo, a giž proto nám jeho památku wěčně drahau činj.

Pozůstalé po něm spisy představugj owšem poněkud ohromnau sbjrkou hogně nahromaděných, wjce méně procjđených materiálů. Ginak byti nemohlo: *Chodakowský* se byl pustil na roli wěkowitým pasofitným kaukolem a byljm zarostlau, musel gi dřjwe wyklučowati a planiti, a teprwé po wykonánj té trudné práce bylby mohl pomysliti o úprawě a setbě. Kdyby byl měl wjce rovně schopných a s njm gednomyslných pomocnjkůw, bylby se zagisté k ejli blížegi dostal. Záměr jeho byl přjliš welký, aby ho gedem člověk dosáhnutí mohl. Protož zůstaly nám po něm gen prwnj blawněgěj nástiny welkých jeho myslének; a genom schopnj nástupcowé mohliby wšeliký wýsledek prácj a usilownostj toho newšednjho muže důstogně rozwinauti, sestawiti a doplniti. Nedá se zapřjti, že se to djlem stalo. Bugná obraznost Chodakowského nedala mu s chladnau dušj rozbjrati wýtěžky swých pautj; we všech rozprawách, gež kdy o starém Slowanstwě napsal, prozjrá jeho náružíwá láska k obranému předmětu, která wjce srdce a duši, než

rozum pautati se zdá; popustiw swé obraznosti wolnau uzdu, búgel po oboru starožitného našeho swěta, mnoho o něm též na pauhý domysl powjdał, a wšak také na mnohé myšlénky přišel, které se pozdnějšimi wynálezky a badánjm sprawdily a swého potvrzenj došly. Mezi giným hleděl Chodakowský tuto swau hlawnj ideu badánjm potwrditi: zdali národ slowanský wšudy a wždycky sobě na wzágem byl podobný, we wšech ohledech, w politickém a domácjm životě, w gazyku, obyčegch, w náboženských domněnkách a obřadech? — a za hlawnj základ i důkaz této prawdy považował swau důmyslně wystawenau saustawu slowanských hradišť (malorus. *horodyšče*, pol. *gródzisko*, srow. něm. *Garten*). Podpjrtage se na swé wlastnj přesvědčenj, twrdil, že kde takowé hradiště aspoň dle pauhého gména geště se zachowalo, tam že s gistotau byla osada slowanská, a napočjtal, že od řeky Kamy na západ až k řece Labi, od sewernj Dwiny až k horám Balkanským a k moři Adriatskému po gednom hradišti na každé mjli se nalezlo, tak, že kolik by se wynašlo hradišť, na tolik kwadrátnejch mil staré osady slowanské se wzťahowaly. Takowá hradiště sestáwaly prý z náspů, z hljny a kamenj, slaužily za shromážděště okolnjho lidu, genž tu w čas pokoge bohům oběti páčil, w čas wálky proti nepřjteli se zbrogil. Položenj těch mjst mělo prý wždy gakausi podobnost mezi sebau; neyčastěgi byla to wyššina nad stokem dwau wod, a geště nynj w neybližšjm okolj takowého hradiště we gménech osad, dworů, samotin, uročišť, polj, luk, stránj a pastwin připomjná se něgaký symbolický předmět staro-slowanských obřadů. Odtud pocházj též to weliké množstw sobě podobných mjstnjch gmén w celém Slowanstwě rozšjřených.⁵⁾ Mezi pozůstalými spisy Chodakowského našly se čtyry ohromné folianty srownáwagjcjho zeměpisného slownjku mjstnjch gmén celého Slowanska;

5) Srowněj Čas. Mus. r. 1838. str. 483 w poznamenánj.

dostaly se tři z nich zakaupením p. *Pogodinowi*, čtvrtý přišel ke stracení⁶⁾. Ačkoli téměř výhradně starozitajk, však nicméně nezanedbal on ohlžeti se i po estetické ceně plodů národního života, tím více an se mu v tom ohledu pravé poklady tak říka samy namýjaly. Z jeho přebohatých sbírek pocházegj ony překrásné maloruské dumy a písně, gichžto sbírkau *Maximowič* w Kyjewě r. 1827 poneypřwé přátely slowanské Musy tak radostně překwapil; a *Josef Bodjaňský* obdržel od nypěgžjho šlechtného magitele pozůstalostj Chodakowského ostatnj newydanau částku sebraných písňj a zpěwů, aby ge ťe swého zamyšleného wydánj ruských národnjch písňj wtělil.

Weškery po Chodakowském pozůstalé rukopisy přelala wdowa geho do Moskwy na starost děgipisci *Polewému*. Nepochopugeme, co se to s nimi dalo, že se teprwé po dlouhém přecházenj z ruky do ruky, když gž mnohá důležitá částka buď nedbalostj neb lakomostj w nedopjditelných temnostech uwázla, právem kaupě w ruce professora *Michala Petrowiče Pogodina* dostaly, kterýž to, co se tiskem zveřejniti nedá, aspoň gako materiál pro budaucnost zachowá. Wšecko, co Chodakowský wydal, psáno gest we formě krátkých pagednánj, a bylo gen proprawau k welikému djlu. Prwnj geho práce, kterauž se Slowanstwu gako twožitel nowé wědy zwěstowal, bylo pagednánj polské, pod nápisem: *O sławiańszczyźnie przedchrześcijańskiej*, psané r. 1818 w Sieniawě nad Sanem, a tištěné w *Cwiczeniach naukowych* II. djlu w Křemenci u N. Glückberga. W *Surowieckém* nalezl tehďáž sebe hodného posuzowatele w Paměťajku Warsawském 1819⁷⁾.

6) Tento pozděgi nalezec a nynj s ostatnjmi u Mich. Petr. Pogodina se nacházj. Red.

7) Nadzmjnéne pagednánj (škoda že se wsemi chybami, gak we cwičenjch naukowych w Křemenci wytištěno bylo) i s posudkem Surowieckého, pak žiwotopisné zpráwy a korespondencie k L. Gołębiowskiému, wyšly sebrané w malé brošůrce w Krakowě 1835 od Ant. Sig. Helcla.

Tauž znamenitě opravenau rozpravu dal pak wytisknauti w Pamětnjku Lwowském od r. 1819. *Gołębiowski* tiskl geho listy w rozličných časopisech Krakowských a Warsawských, a korespondencie geho se *Sam. Bandtkem* tištěna byla w Pamětnjku nauk a uměňj Krakowském r. 1837 we sw. 3tjm. Gak se do Petrohradu dostal; a giž po Rusjch oestował, zasjal kromě referátů k ministerstvu oswjcenj, kratěj po rusku psané rozprawy do Petrohradských časopisů: *Hence Ěwropského*, a *Sewerného Archawu*, když Bulgarin poslednjho byl redaktorem. Giž po smrti geho vydána z rukopisůw rozprawa: *O saustawě slowanských mohyl, wzťahujcejch se w gistém swazku přes celau starožitnau Sláwii*, w Moskwském časopise *Nabljudateli* (Pozorowateli). Naposledy teď nedáwno Pogodin, zauhaw mjsto sekretáře Moskwské společnosti ruských starožitnostj, podával do spisůw, gež dotčená společnost pod názvem: *Ruskij istoričeskij Sbornik* (gakožto pokračowánj starějch *Trudow i létopisej obščestwa istorii i drevnostej Rossijskich*) vydáwá, w krátce po sobě rozličná Chodakowského pagednánj, totiž pokud nám wědomo, gedno pod nápisem: *Puťi soobščeni, a w drevnej Rossii* (1838. T. I. kn. 1. str. 1—50), a druhé pod titulem: *Istoričeskaja sistema Chodakowskago* (tamže kn. III. str. 3—109). Něco z obsahu těchto pagednánj, ač w poněkud pozměněné formě, tištěno w Žurnálu Ministerstwa oswěty (1838. sw. 12): *Putevyja zapiski Chodakowskago*.

Takto se rozčlankowaly a rozptýlily sjly welikého ducha, u prostřed neylepěj práce uchwáceného neodwratným všech pozemčanů osudem! Co on zamýšlel, owšem geště žádný po něm nedokázal; gednak geho slowa nebyly slowy kazatele na paušti, a množstw naděgeplných staupenců tau samau drahau do zpytowánj národu se pustilo. Pohledněme na zkwětagcej literaturu ruskau a polskau, a přesvědčjme se, s gakým zápalem se národopis a archaeologie slowanská vzděláwá, gaký to má wplyw na celý směr národnjho ducha w literárnjch plo-

deci! pohledněme na bugný kmen gižnjho Slowanstwa, mnoholiž gediný *Wuk Stefanowi Karadžit* pro swůg národ učinil! — Gen my Čechoslowané se geště wždy laudawě k národopisu máme; u nás, kde wplyw od západu, seweru a gihu se wtjragjej cizoty každodeaně wětšj rany národnosti slowanské zasazuje, se neyméně o to dbá, aby aspoň tradicionálně se zachowalo, co nám geště našj předkové odkázali. Hledjme udržowati, křijsiti gazyk, a z druhé strány národnost tratjme; tak gako mnohý ginak wždy wzdělaný národowec náš stjžj pozná, gakými germanismy gehu mluwa w ústech i na pjsně páchne, tak pomalu i sami nebudeme znáti, co w našich národnjch obyčejch, podánjeh a pjsnjch, co w krogi lidu a w gehu způsobech žiwota gest čisto-slowanské, a co od Germanů přewzaté. Mnohý myslj, že u nás w tom ohledu wšecko učiněno, co se učiniu dalo, a mnohý kdoby měl přjležitost obohatici sbjrkj národopisné našeho kmeně, tauto domněnkau sám u sebe omlauwá swau chaustiwost. Strašný to blud! Gaké máme sbjrkj národnjch pjsnj? Neumensugi zásluhy mužůw, kterj ge u nás sbjrali a wydali, ale nemohu jim přiznati, žeby kromě aestetické, také národopisné a archaeologické stránky rovněž byli šetřili. A mělo by tu giž wšecko wyčerpano býti? Tomu nikdo neuwěřj, kdo se trochu lépe poohlednul ⁸⁾. Kdo se u nás posud opravdowě odwážil sbjratí naše národnj podánj, aby ge byl sestawil, tak gak ge od lidu přegal beze wšeliké dedané okrasy? kdo ukázal potud opravdowé chuti k wěrnému sestawenj a wyobrazenj obyčejge lidu? A wjnt z přesvědčenj, že každá končina, ano každá wes w našj vlasti swě zwláštnej obyčejge, národnj zábawy a gisté wyročnj zwyky má. Kómu se zachtělo sbjratí powěry a stopowati gegich půwod? To, co o tom wšem naši Němci w rozličnjch knihách a časopisech napsali, s malými wýmjnky, ne-

8) Pogednánj toto dťjwe — neboť giž měsice čerwna 1841 — bylo sepsáno a redakcj zasláno, nežli neynowějšj sbjrkka českých národnjch pjsuj swěto spatřila.

pokládám za nic (ačkoli my sobě to pořád překládáme a sebe i své znáti z ust Němcův se učíme!); a co my sami učinili, gest tak nedostatečné, kusé, že nelze jinak než truchliti nad obojetností našj. A předce každý z oswj-ceněgých vzdělanců našich má swůg okres, z něhož by lehko swůg podjl k wystawenj národnjho djla poskytnauti mohl, pokud nám nebé nesešle člověka w duchu Chodakowského, genžby, gsa nadšen duchem slowanským a národnosti giných slowanských kmenů dokonale sobě powědom, rázně o tu wěc se zasadil. Bodež by nepřišel pozdě! Protož mi se widěl býti swrchowanj čas, bych obnowil památku muže tak wysoce zaslužilého a mnohému, zvláště na našem západě, ledwa dle gměna známého, gehožto žiwot a působenj předce všeobecného uznánj w každé mjře zasluhuje.

IV.

Rozepře mezi pjsmeny ¹⁾.

Od Josefa Jungmanna.

Č e š t i n a , p j s m e n a y , i .

Čeština. Styďte se gednau takowého škorpenj a hryzenj se we spolek, gsauce obě pjsmena gedné abecedy, a gako audowé gednoho slawného zboru, sestry, dwogdata, ba téměř we dwau způsobách gediná osoba. *)

1) Rozmluwa tato, w roce 1890 powstala, pod žortem předstawuge spor onoho času dosti důležitý, nynj ledwa k wjše podobný. Může ona slaužit památkau a doloženjm toho, gakau zbroj proti prawdě a pro prawdu wálčeno, dijwe než sobě obecnějšj průchod wymohla. Příklad Luciana podobnau rozepři mezi *σ* a *τ* wypisugjeho nechat půwodci rozmluwy přjtomné záštitau bude.

2) Dle Adelunga forma litery *γ* z dwogného *i* (*ij*) powstala.

Pjsm. y. A proč wtjrá se w mé dobyté práwo ta haldecká hláska, a namlauwá si mé wěrné manželý.

Pjsm. i. Nikoli, ale ty násilně uwázala se w mé práwo; nebo, poněwadž mezi námi-literami od přjrody ustanoweno gest mnohomužstwo, zwukowé *c, s, z*, aby wěděla, gsau mogi jako twogi manželé.

Pjsm. y. To neprawda, že gest neobmezené mnohomužstwo mezi námi. Hledte, naposledy by mně i mé neywěrněgšj chotě *r, h, ch, k* odmluwiti chtěla! A což nemá Panj dosti na swých zžených šisláčjch *č, ř, š, ž*, které sobě konečně na mně wyprawotila?

Pjsm. i. Gá wyprawotila? O té křiwdy! Že gá z prwopočátku šťastná bez tebe a gediná byla w českém pjsmě wládkyně, toho důwod nepohnuté stoj w neystarěj památce, Libušiných Sněmjch, ano ty, newjm odkud z Řecká přibrawši se, a na mé mjsto wedrawši, pomalu mne z pjsma jako gežek lišku z daupěte wytiskla, až pak rozumněgšj Čechowé Jan, a po něm Beneš a Petr mně úpěgjcj ke starému práwu aspoň poněkud dopomehli. Ale neměla gsem pokoge, gsauoci obwinaěna z gakéhosi kacjřstw, tak že se mne prawowěrci, tebau oslepenj, nemaudře šjtjli. Kdyby nebylo Steyerowa Žáčka, snad bys mne giž byla z úřadu a slawného zboru, mysljm z Abecedy české, docela wypjchla. Ten dobrý Jesuita ugal se mne potlačené, a gakkoli Husůw nepřjtel, wždy o uznané od něho práwo mé statně se zasadil. Tys dlawo nestyděla se i samému Welslawjnowi gakýmjs kauzly oči zaslepowati, aby w tobě newjm gaké znamenj prawowěrné cirkwe špěti domnjwal se, a neznamenal cizoložstwa twého s těmi, kteréž nynj na pomstu šisláky nazýwáš, kteřj ale tobě druhdy pěknj býwali, ač že ty, twrdá i hrubá gsauoci, k nim se nikoli nehodjš, gakož i nehodjš se ke zwukům *c, s, z*, potud mým, pokud mau měkkau, tenkau powahu chowagj, budauce gen tenkrátě hrubšjch, negemných mrawů, když gim podlé tebe státi se nahodj. A tak ty sama hrubá

i giné hrubými činjš. Než proč ty, gestliže k české abecedě náležjš, sama gediná cizjm gmenem se pyšňjš, slowauc po řecku *vypšov*, gakoby se za česká pjsmena styděla, anoby spjše za to ožahawé gméno *šovov* styděti se měla, což u nás znamená tolik co nahé, plechaté, holé?

Pjsm. y. Ó ty sucholupé, špatné pjsmeno Plautowol! Neb tys to zagisté a ne ten poctiwý zwuk *l*, což on dlouhým pjsmenem, aneb zprósta wiselcem nazýwá. Ty chatrná hlásko, sotwa za deset gedniček stogjcj, wjšli pak, že gá u Řeků platjm čtyry sta, gsauc tebe na ten spůsob čtyřidcetkrát uslechtilejš a platnějš! Že mne grammatikowé nazwali *šovov*, to mně nenj na potupu, ale ke chwále tehďáž, když gako samoženka, chci řici samohláska swobodná a soběwolná stogjm bez přjdechu, s kterým ginak byla bych latinské *Vau*; a tak widjš wé mně mužatku bogownau, ano Řekowé i wogáky lehko-zbrogné *šovov* nazýwagj. Mne, že dužná gsem a při těle; člověk owšem plným hrdlem, gakaby širokau branau pronášeti musj: tebe naproti tomu že tenká, wyzáblá, wychrtlá gsi, sůženým hrdlem, gako kozjmi wrátcj propaušj. To gest ta hrubost, kterau ty mi hrubě spjlaš, následugjc w tom grammatiků, kterj newědauc přjhodnějšho gména, tak mne za zďař bůh nazwali, neb raděgi řeckého gména, ačkoli u Řeků ginau mám způsobu, mně ponechali, muže býti z nedoučenosti, může býti z dobromyslné k učitelům swým šetrnosti. Ale ty rýpawá, nepokogná sestro, slyš konečně, co tobě prawjm. Wjm gá dobře, že ty ke zwukům *c*, *s*, *z* práwo máš gako gá, ale abys wěděla, gá ti gich nepostaupjm, a to proto, že nechci. Mne ugjmagj se blahorodnj, wele: ctihodaj, důstognj páni, gá i w Kalendářch swé zástupnjky nacházjm. Pro mne boguge starý zwyk silným ramenem, který platj za druhau Přjrodu, a táhne za šestero spřežj, pro mne opjrá se pohodlnost neústupně zástawagjcj swého mjsta; mne zástawá wzbuzená proti

nehodné sokyni wašeň a šlechtná hrdost, neznagjej smjřenj. Ty, bláznice, magjo pod praporcem nenáwiděné nowotářstw, obtjžnost nowého učenj, mozoľné grammatikářstw a podobnau rotu, naděgi skládáš do lidského rozumu, té malichernosti, kterauž neymeněj wašeň w tu chwjli poboguge a překoná. Pomni mnedle, komu z nás padnauti, nač tobě přigiti musj, ustup dobrowolně, a pak naděg se mého přátelstw.

Pjm. i. (Pro sebe). Nastogte, čeho gšem se bála, neubála se. Ach, toho pokolenj lidského! Chlubj se rozumem, ano zatjm zwykem, pohodljm, hlupstwjm, ziskem, wašněni nesčjlnými se spravuge, gakoby méně rozumu mělo, než leckteré mezi námi pjsmeno. Tak tuto zpěčugj se činiti mi sprawedlnost djlem z marnosti, aby sami toliko maudrymi zdáli se býti, djlem ze záwisti, aby maudrym býti nezdál se kdo giný, djlem z hrdosti, tjm, což ginj nalezli, zprosta opowrhugje, djlem ze zářtj k osobám opravu tu nepatrnu předkládagjcjm. Gest i mnohý ne tak prawdy gak zisku milownjk, kterýž pro domněnau na swém prodegném, liternjm zbožj ugmu té malé změny se bogj. Ostatnj částka buď hlaupých, že lepějho poehopiti nemohau, buď lhostegných a leniwých, že gj chápati nechťěgj, držj se raděgi zwyku, toho tyrana, ach! přjliš mohutného, u něhož, gak prawj básnj, rozsud gest mluwenj i prawidlo i zákon!

(Nahlas). To tedy gsau ti twogi bogownjci, hrdá sestro! Těmi mae od mého, tebau samau uznaného práwa odraziti hodláš, sľbugje mi draze kaupené přátelstw! Gá však gešě naděgi mám, že rozum lidský nad podlými wašněmi, nad hlupstwjm a lenostj zwjtězj, a mně mého přirozeného práwa a sprawedlnosti dopomůže. Neboč můželi člověk rozumný opravdu býti nepřjtelem newinného pjsmena?

Pjm. y. Wěru to ke smjchu, že ty, mizerné pjsmeno, lidskému rozumu meze a prawidla stanowiti se opowažugeš. A však negsi tak newinna, gak se děláš. Ačkoli

» neynepatrnějšj gsi mezi wšenni literami prawoslawné našj abecedy, nicméně welikau matenici a neljbst w literatuře působjš, gešto tam, kde oko čtenářowu mne, přijemné okrauhlosti a oblíbené spůsoby literu očekáwalo, ty z nedogjpký swau sucholupau, wytenčenau, pichlawau postawau ge urážjš a gako ostrým hrotem ranjš a bodeš, tak že negeden laskawý čtenář ulekw a zhroziw se tebe, celau knihau, gako žežawým uhlem pod stůl anebo pod lawicj hodj, přísahage newzju napotom nikdy wjce české knihy do rukau, a stěžuge sobě, že pro ty weliké nowoty té zpotwořené češtině nerozumj. A tak ty, nešťastnice, děgeš se, chtjc nechtc, literatury vlastenské překazau i záhubau. Neřku ničeho o tom, že spisowatelům, zwlášť básnjům w letu zdařilé myšlénky stawugeš a ge, chtjli na tebe zřetel swůg obrátiti, gako z brku vyrážjš; ale toho mlčenjm pominauti nemohu, co gsi před nedáwným časem we školách triwiálnjch stropila. Twůg tehdaž náčelnj zástupce T**, mne sobě zlehčiw, tebe se zwukem c skládati počal, a mimo to starému g práwo měšťanské wzjti osměliw se, nastrkowal tebe dolem předlaženau a jotem po cizozemsku nazwanau, a kde tobe dluhé potřeba bylo gakýs chochol čili bláznový čubek tobě nad hlavu stawěl, a tak, mne ze dwěrj wypuzuge, gen tebe a opět tebe uwáděl. A mnedle, co tjm zjskal? Neswornost uwedl mezi staré i nové slabikáře, tak že mezi nimi powstala wogna nemeněj oné, kteraž u Swifta staro- a nowowěké knihy ku pohoršenj všemu učenému světu swedly. Takowés ty stropila různice. Školy byly plny hluku, žáci bauřili se, učitelé, newědauce sobě rady, někteřj ty nesworné a bauřliwé slabikáře české hned na prosto z učilišť, winné newinné, vyhazowali, německých swornějšjch powolawagjce, ginj hlasitě a upěnliwě, gako w bágce žáby, o wyššj pomoc wolali, až poslán gest k zastawenj zmáhagjcg se neřádu pewný pařez, rozsudce, prawjm, statný a maudrý, kterýž wšecky hned nové slabikáře do klatby dal, a starým wjtězstwj zgednal i mjato

nawrátíl. Tò wšeccko dáo se, bjdnice, tébau a pro tebe, a tak ty toliko zlého bylas přjčina i půwodkyně.

Pjsem. i. Kolik tu slow, tolik urážek, neprawdy a ne-sprawedlnosti. Mámlí gá podobnau zbrogj wálčiti, sestro, ač práwa gsauc, neostogjm; raděgi chci z pole ustaupiti a déle křiwdu snášeti, než takto bogowati. Ale gestli w tobě giskra sesterské lásky a něgaká šetrnost prawdy, odlož wšeccku kyselost a hněw, a pokogně se mnau o té věci porozmnuw. Přehledněme společně naše práwa i magetky, a přátelsky se porownawše giž napotom každá na swém přestáwegme a sestersky spolu žiwy budme.

Pjsem. y. Odstup od swého nowotěnj, nepřekážeg literaturě, nestěžug pjsma i grammatiky mimo to Čechům newelmi libé, potom mluw.

Pjsem. i. Gsem gá -přjliš slabá, abych měla stěžowati pjsmo, we kterém mimo to gako ty dýchám a žiwotu se radugi. Ale grammatiku gá owšem usnadňugi, gakož tobě nestranná naše swědkyně Analogie přiswědčj. Snázet zagisté prawidlo bez wýmjnky nežli s wýmjnkau w myslí chowati. Ty máš swé zwuky *r, h, oh, k*, gá swé *g, ř, ž, š, c, č*, ostatnj nám oběma společné.

Pjsem. y. Wýborně, pěkně! Nedáwno gsi zwuk *c* za společný nám oběma wyznala, teď, rakem zpátky gdauc, celý sobě osubugeš. Sama newjš, gaké práwo k němu máš!

Pjsem. i. Gestli ty zwuk *c* w cizjch kde slowjch zastihneš, měg si gag wšeccek, gá nežehráš; ale w českých slowech nenagdeš, aby od swé přirozené měkkosti odstaupilo, a tu že mně docela náležj, giž Pelel uznáwal ¹⁾.

Pjsem. y. Ale neuznává toho můg wěrný zastupitel **ský, kterýž, pro mne potýkage se statečně, wšeccky mé odpornjky z pole wybil a na hanebný autěk obrátíl.

Pjsem. i. Ten dobrý twůg ochránce šálil se přeludem zrakowým pozoruge spůsoby liter psaných a ne zwuků slyšených. Bylo mu nadto hleděti ne toliko nahoru ale

1) W předmluwě ke grammatice české.

také dolů, negen k vyššjmu zwuku č, ale i k nižšjm zwukům k a t, odkudž zwuk c pocházj; bylo mu powážiti obdobu koncowek twrdých a měkkých u gmen i slowes; bylo — a však naslušj nám pjsmenům mluwnjky spiso-wati, nébrž raděgi po wůli býti grammatikům, a zwláště onomu, gegž i twůg ten zastáwatel za náčelnjka všech grammatiků wystawowati se newáhá.

Pjsm. y. Mohl i onen slawný grammatik poblauditi. A což od počátku národu až do té doby nikdoli neměl sluchu, aby rozdjl mezi těmi zwuky a měkkost twého c znamenal?

Pjsm. i. Au ba, znamenali mnozj, anó i w newělikém zbytku došlých nás ze starého wěku památek nalezagj se rukopisy co neyspráwněgi psané, neginak než gakoby ge kdo podlé analogického prawopisu nynj zhotowil. Prawda může býti dlauho tagena, ale wždy gednau na gewo. wygde.

Pjsm. y. Budiž tak, gak prawjš; gá však na swém zůstanu a magetku swého, w gehož drženj gsem, nikdy neustaupjm; wšemi zagisté zbrogi tobě se opjrati, na tebe střelami gjzliwými lučiti, a swé wěrné ochránce k zahubenj tebe wšemožně pobádati budu, Acheronta movebo. Než bych tobě powólila, raděgi co neyhoršjho gest, ponesu, a samé literatury zkázau okrygi se a pohřbjm.

Čeština. Ne tak, milé Ypsilon, ale gsauce obě dvě abecednj částice a pod mau správau služebnice člověka, nemudrugte wyše než wám přjslušj, a stůgte tam, kde wás postaviti on za dobré uzná. Sám člověk poddán gest z částky zwyku, z částky rozumu. Gemu zůstaweno budiž, zwykemli či rozumem spravowati se ráčj; ačkoli že i zwyku někdy šetřiti rozumno gest.

V.

Cestowánj Michala Kotlera w ewropegským Rusku a Sibirii.

Od něho samého wypsane.

(Pokračowánj.)

Z Nižného sme sgeli opět na Wolgu, a drželi se na nj asi skrze 00 werst. Lewý břeh gest nizaunký, prawý však vysoký a podniplaný. Teprw na třetj štacj od Nižného počjnagj se porostliny na břehu ginde úplně holém; také něco owocného stromowj okolo sjdel gest widěti. Často sem se we dne ohlžjwal po zwěři, chtě spráwnost swé Pražské dwogky skusiti, ale nikde nebylo ani zagěj stopiny, teprw tu kde ljpowé lesy počaly i také tyto se okázaly. W městečku Swjažsku wystaweném w roce 1551 od Joanna Wasilewiče Hrozného, proti Čuwašům a Čeremisům, sme poobědwali gichu ze sterlete (ruské gjdlo z. ryb). Odtud se počjtá do Kazaně geště 140 werst. Lesy gsau w těch kraginách pěkné urostlé djlem dubowé, djlem ljpowé. — Wozkowé gsau tu až do Kazaně sami Tataři. W Kazani na zástawě wyšetřowal nás wogák, tázage se kdo sme, a když uslyšel, že negsme úřednjci (činownjci), nobrž kupci, propustil nás. Město Kazaň gest auhledné, pěkné, čisté, ani sem si ho tak pořádné byl nepředstawowal. Abych si město lépe prohlédl nagal sem fiakera (izwozčjka), neboť i tuto gsau zřjzeni, a progjžděl ulice hlawnj. Ulice gsau rowné a široké, domy od kamene, kostely vysoké; uniwersita stawitelsky wkusně ozdobená slaupenjm a pěknau fasádaui, proti nj stogj klinika, něco dále za tjm diwadlo posud

dřewěnné. Kromě toho gsau zde 2 gymnasia, kláštery, ústawy atd. W Kazani bydlj také mnoho Tatarů. Gěda městem potkám Tataru wezaučjho sličně oblečenau Tarku — a že bylo právě njsto osamělegšj, obrátila ke mně swůg nezakuklený obličeg — gako na důkaz, že ani zákazy Mahometowy nemohau překonati ženské casnosti, ač ginde se Tatarky přede mnau pečliwě ukřýwaly. Můg howorný izwozčjk přišel za řečj na koně, wece: že w Moskwě pěknému koni řjkagj kazanka neb wjatskaja (rozumj se kobyla — neb lošad') ale neypěkněgšj sluge kotelniča (opět městečko). — Po prohledce města staral sém se nakaupiti prowazů na dalšj cestu, abych nemusel ustawičně od wozy mrzuté zpráwy slyšeti; barin! barin! nětli wěrowka ili bičowka, postromka lopnula, zatěrka zerwalas', okloble zlamalas'.

Odgezd z Kazáně opět některé nepřjgemnosti mi způsobil. Obgednané koně w určítou dobu nezapřáhli, tak že můg společnj Rezanow mi ugel, gehož teprwa mezi prwnj a druhau štacj sme dohnali. Od Kazáně bylo widěti wyhubené ljpowé lesy, mládj m omrštěné ljpowé palasky. Na druhý den se gelo audoljm řeky Šašmy, gest té šjřiny co poičj Gjzerské u Turnowa. Zde gest mnoho tatarských wesnic s mečetami podobnými našim staročeským kosteljkům. Wesnice se mi ljbily dle swé úprawnosti. Zdegšj Tataři se žiwj rolnictwjm, zásobeněgšj kupěj se wšelikým zbožjm po Rusii, a weliká gich část hledj wyzjskati přewaženjm. Otrhaných obywatelů mezi nimi bylo méně nežli ginde kde. Dále obýwagj Witáci we wesnicjch hezky spořádaných, a počjtaj se bohatšj (pokladnije), totiž hosudarju (ejsaři) přimáležjce, a ne pánu. Wida zástupy mladého lidu, tázal sem se gemšjka; kdo gsau a kam gdau, a on wece: »Witáky jdau na burlačenie na lodě, totiž nagmauti se chtjce za weslaře. Mezi štancj Milotskau a Bolšekylmetskau gelo se okolo sklenné huti. Lesa tu dost a dost. Znamenité gsau Wjatských ženštin čepice, kterým kyka řjkagj, gsaut

asi půl lokte vysoké, s předu gsau posázeny penjzky, w žádě spletené tkanicemi. Dále w Mukykaksinu bydlegi Pirmeky mluwjcy gazykem zyranským a klaněj se kyrmetu. Ta kragina se mi podobala dle swých pahoratých lesem porostlých hřebenů walně našj kragině. W 11 werstech za městem Malmi sme přegeli řeku Wjátku, asi co u Brandeysa Labe širokau. W pondělj se okazowaly pahoraté lesiny. Přegeli sme řeku Okor, potom řeku Kamu, a pak dorazili sme w ģubernské město Perm, stawené ode dřewa, kromě některých «kazenných» totiž wládě přináležejcích domů. Potom sme geli pořidlymi lesy dále. W auterý sme přigeli do města Kungur, kde mi wyprawowali, že tam Puġačew (zwěstný ruský buřič za Kateřiny) spal, ranau z děla že byl ze spanj wytržen, a skočiw ze dwerj hlawau o weřege trkl, a vykřikl: matwej! mne udarila pula w lob! — Pak sme přegeli řeku Irġinu. Tudy sme potkávali množstwj obozů přicházegjojch se zbožjm z Irbytu, neywjce čaje, kořalky, kůže, stružky a šeremetné obřezky (na kljh), w sudech log atd. Wesnice gsau tu welni weliké. — Ģjzdy mnoho, ale také mnoho koňských march wedle cesty. Odřena nebyla žádná, snad o kůži nikdo nestogj, nebo se čeká až z gara odtage. Z auterka na středu sme přegjžděli Urál, který widěti sem byl žádostiw. Nespjm, noc nebyla tmawá, hledjm, mrznu, a ġiž slunce oswjtilo den, když mi praweno, že ġiž na neyvyššjm mjstě urálských hor se nalazáme — ale newidjm, čeho sem očekáwal. Zmýlil sem se welmi we swém domněnj o horách urálských. — Zdá se mi, že hledjm se silnice proti Sichrowu na podol Swiganaskau — tak sem se z nenáhla na rozlehlý hřeben Urálu dostal, ġako newěda že se k wrchu gede. Na sewernj straně se přj vyšina urálských hor tratj, na ġižnj pozdwihuge. — Owšem se nedá zapřjti hřbetu urálského znamenité wywýšenj, neboť na deset mil ġiž ono roste. Také podlé studenosti zimnj mohlo se o výšce sauditi, nos a nohy toho zkusily, neboť mi té noci hodně omrzly, že se

s nosu kúže swlékla, a palce u noh dluho museli sněhem léčeny býti, až se do nich cítelnost ztracená wrátila. Zvláště nehty umrtwěly tak, že narostánjm nowých musely nahrazeny býti. Přewahuge se přes Urál na asiatskau stranu, widjm tutěž sněhem a lesem pokrytost, totěž nenáhlé skloňowánj, ač hornatost trochu rázněgi vyniká. Při řece Čusowé stogj železný záwod, o mnoho skladu
 * litin tu widěti, též stawenj bárek. Má mysl mi obraz podávala Libunského audolj od Turnowa k Gičjnu, i Zebin a Weliš zdál se mi tu w některých kopcích wypodobněn. Skalin sem newiděl, ale mohly býti skryty lesami, toliko při cestě se spatřowal sionit, serpentýn, skřidlice a žula. Tady se skoro po blátě gelo, cesta hrobowitá od nepřetrženého wozowánj, an kromě přewáženého zbožj z Irbitu a Sibirie, do záwodů »sjestné pripasy« (wšeliké wariwo, maso a mauka) se swážegj. — Při západu slunce přigjždjme k Jekaterinoburku, ozářenému poslednjmi dne paprsky, a kocháme se w milostném pohledu na gehu pěknau wystawu. Řeka Izet teče podlé toho města na powýšinė stogjcjho. Zdaleka se chlubj báněmi osmera kostelů, po lewé straně pěkným domem kupce Charitona, a po prawé domem kupce Zotowa, a wogenskými kazarmami. Za městem nedaleko stogj na kopečku obserwatorium a slaužj k okrase toho okolj. W předu spoguge se záwod Jakowlewský skrze buléwar s městem. Na postředě buléwaru stogj Jakoblewská bolnice s apatekau, stawenj gako zámeček pěkné. Po prawé straně řeky widěti hostinný dwór, monetnj dwór, a hornj korpus, po druhé straně úřednické domy. Přigedše přes řeku widjme hranilnau fabriku cjsařskau, w které se hladj, wzděláwagj wšeliké wěci z kamena. Moge prwnj bylo doptati se rodičů Permikynówých — tážu se tedy na ulici zwannau zagečj pořádek. — Tu nagdu koho sem hledal. Šwagr Permikyna wyběhl a ptal se, gsemli Michael Iwanič, když gá na to: že sem, pobjdl abych wgel do dwora, že gim Gregor Markianič nařjdl až přigedu, abych se u nich

ostanowil. *Gak geho rodiče, tak i sestry a šwagrowé přišli mne přivjzat a rádi mne widěli. Syn že už před třemi nedělni odešel, a že mně bude w Krasnojarsku očekawati. To mne mílo nebylo, že sem ho zde neza-
stihl. — Co platno, »tu něčeho dělat,« gak řjkagj Rusowé. Dal sem si spořádati prádlo, a sám sem do báně (lázně ruské) si wlezl a se wykaupal. To psanj, které sem w Libuni a we Slezku za Permikynem dal na poštu, přišlo na druhý den opět do mých rukau. Nezbywalo nic giného než přepsati obálku, a dáti ho znova na poštu. W pátek zapřáhl otec koně a wózil mne po městě. Ulice gsau široké a rowné, ale stawenj na wětšjm djle geště ode dřewa. Kterékoli domy gsau od kamena, staweny gsau čistě podle wkusných prawidel architektury. Mne nejwíce zajmalo podjwánj na hranilnau fabriku, kde obyčegně 160 lidu pracuge. Dům ten obsahuje troge poschodj. W prwnjm se nalezá strog wodau hnaný, w prostředě ustrogstwo všeho způsobu dle řezánj, točenj, hla-
zenj kamena, a w hořegým gest kancelář a weliký na slaupech stogjej sál, w kterém po obau stranách u oken řemeslnjci dělaj, řezaj, grawjrugi atd. W práci měli práwě welikau přes sáh wysokau čjši z počerwenalého awanturina, druhau práwě tak welikau z malachitu. Wloni prý takowau lazurowau wyhotowili. Také ze zelené gasiny dělali se obklady ke špaňelskému topenj. Na malachitowé čjši byl malachit obkládawán na zmjřjk (Serpentinstein). Opodál fabriky wysypány gsau hromady pjsku z kwarcu, z něhož zlato se wymýwalo. — Okolo města nenj žádných rolj, toliko luka, a dále lesnj meyta. Za dospělým dřjwm gest gim 7 werst dále zagjžděti, a kdo chce na zimu laciného dřjwj nabyti, ten musj si ge obgednati a za sáh 8 ruby, a geli březowé i wjce zaplatiti. Podobně i seno se obgednává. Seno se na kopny prodává za 50 kopejků. Na wěz se nakládá po 4 kopnách, a kopna má wážiti 7 pudů. Gindy zde býwala wětš láce we všem. Libru masa howězjho platili za 4 kopejky, nynj

za 15 kopejk. — Wepřowina býwala lacinějš. Nynj se platj libra másla po 30 až po 40 kopejkách. Libra lněného olege po 10, konopného po 30 kopejkách, a mako-wého za 1 rub. Pud mauky chlebowé po 85 k., pšeničné po 150 až 360 k. Wědro kořalky 8 rublů. Malá kráva po 15, welká po 70 rublech. Malý kůň selský po 25, pěkný za 200 rublů. 100 wagec po 30 kopejkách. Tě-těrek (tetrew) pár po 40 k., hlucharů (černý tetřew) pár za 150 k. Ryby živé, neboť zmrzlých nemjwagj, libra 15 k. Medu libra 60 k. Mimo giných gahod roste zde strom u wod, 2—3 sáhy vysoký, gménem čeremucha, na způsob olše wysoce táhlý, genž nese černé gahody w hroznjčkách, Rusowé ge sušj a k gjdlům přidawagj. Z ewropegské strany byly na Urálu lesy březowé a smrkowé, na asiatské pak toliko borowé. Do Zlatoustského záwodu, kde se zlato wymýwá, počjtagj z Jekaterinoburku w letě 320, w zimě pak 280 werst. — Abych, progjžděge Rusko, w čas postnj nikde neučinil pohoršenj, tedy sem se postnjch gjdel držel gako giný Rus, která mně w následugcjm způsobu byla podáwana. Rumka (sklenka) nastogky (wodky), černý chléb, zákuska. Okurci s kwasem, neb greby (hřiby) s kwasem. Piroh s ěřibami, lukem (česnekem) i prosem. Kartofele (brambory) s uksusem (octem), křenem ili (neb) s gorčiceju (horčicj). Sěj ruské s kapustuju, ěřibami i prosem. Sěj sibirské s krupami. Pochlebka (poljwka) z ěorochu (hrachowá gicha). Žarony (pečené) kartofele s okorcem. Kaša ěřičiča s máslem (konopný oleg). Kaša z prosa s máslem. Kysel ěorochowý s máslem. Kysel z mauky neb krachmol (škrob) s máslem. Na konec buď gahody brusnjka, neb kysel s medem, neb bliny (liwance) s medem. To se rozumj, že z těchto gjdel k obědu gen ěedno neb druhé býwalo. Hlad býwá neylepšjm kuchařem, někdy však ani tento nedošel cje swého.

Rodiče Permikýnowi myslili mi dobře, a hned ráno k čagi upekli mi alady (malé bochánecky z liwancečného

těsta) na žigi, k obědu mi opět všeho hodně olegem přimastili. Každý se owšem spravuge swau chutj, ale ňeho mnoho toho škoda, mně gednoho dne u wečer to wzchůru zerwalo. — W Moskwě prawili, že w Sibirii se čistěgi po rusku howořj. Rozdjly sem owšem znamenal, u p. mjsto ruského nět (ne) řjkagj nětu, nětuka, tež tamoka, tutoka. Mjsto sej čas (hned) řjkagj tožno. O zwyku obywatelstwa nemohú ničeho psáti, proto že sem w ten krátký čas nikam nepřišel, kromě ke kupci Rezanowu, s kterýmž sem byl přigel. On žige, gak tam řjkagj, odkrytě, w pěkném prostranném kamenném domě. Ĥada ozdobených pokogů, služba a giné wšeko gako u wrchnosti. W sobotu. ^{27/15} března, když bylo giž wšeko do sanj naloženo, a rozžehnánj s Permičynowau rodinau odbyto, zagal sem na dwůr k Rezanowu, proto že se mnau měl geti prikazějk geho Timofej Kuzmič. Ačkoli giž oblečen w oděw pocestnj musel sem gednak k stařjkowi Jakimu Merkurjewiču »proščať sja« (rozžehnati se). Poctiw mne čagem a wjnem, přinesl mi swoge samorodky (kausky ryzjho zlata) na ukážku. Gedna samorodka wážila 3 libry, druhá 1 lib. a 15 zolotnjků. Při tom mi wyprawuge o swých Tomských prigjskách, na které ročně 8000 wynakládá, že wloni 50 pudů zlata wymyl, letos pak že hodlá o něco wjce nabyti. K rozchodu přál mi dobrého zdařenj, abych ho na tunguzských prigjskách nawštwil, kde sám domem býti (chozatagstwowať) mnj. Se všemi domácjmi (totiž mužskými, ženských nenj wi-děti) se pocelowawše sedli sme do sanj. Můg společnj se ztišil a gá opět. On si myslil na swé domácj, které opaušj, a gá mysljm na swau budaucnost, na swé prigjsky, na zlaté samorodky, které by mi Pán Bůh mohl dáti. Práwě gako panj Pepice w Puchmjrowě bágce potápěl sem se w sladké naděgi ryzowného pjsku, měře swůg podjl w těch 500 pud zlata, gehož w urálských a sibjrských ryzowištjch ročně vyplakugj. W rozmyslu utěšeném co potom dělat, gak žjt, ušla mi noc.

Na druhý den před Kamenským závodem potkali sme polesawščjka (hagného) s plechovým na kabátě znakem, genž k závodu patrjčj lesy hljdá. Pod závodem sme přegeli Kamenskau řeku, a ubjrali se horau, kde pole z černawy a lesjky březové se ukazowali. Na wrcholkách těch powyšin dobýwagj mlýnská žerna. Kámen k tomu způsoben, také na podezdjwky we wesnicjch a stawenj kamenných kostelů užjwán. Před štancj Katanowem poslednj hora (u nás malá powyšina) se nalezá. Ten celý den se gelo korytem řeky lzeť, genž z Jekaterinoburku oteká. Podlé wšeho kragina to úrodná. Wesnice gsau weliké, kostely od kamenu. Cestu, po které se w letě gezdjwá, gmenugj letnj, a tu, po které w zimě, zimnj. Koly, stromky, wětwe, slaměnné wjchy a t. d., slaužj k wytknutj zimnj cesty, a gmenugj se wěchty. Na cestě od lčkyni nebylo widěti leč samé pole, semotamo dospělé břjzy a malé lesjky. We wesnicjch gjzby čisté, proto že ke každým swátkům stěny, okna a dvěře oškrabugj (oskoblejut). Přeprawiwše se přes řeku lšim, widěli sme step Basabu před sebau. Dřjwj k stawenj tu roste málo. Chalupy a sraubky gsau staweny ze slabého březového dřjwj, ostatnj kůlny a stage z březového prautj gsau upleteny. Pastwiště u wesnic ohražené gmenugj poskotina. Bjlé koroptwe gmenugj krupušky. Ruské nářečj tu trochu změněno. Koňům neřjkagj lošad', nobrž kůň. Protož, když se do wesnice přigelo, křičelo se: chožějin! jest koně? daj koně! Na 700 i 800 werst nenj widěti nežli plano. Woda zapáchá, w samowaru gako když řeznjk dršťky pařj, musj se šunowati; s čagem gednak dala se pjti. Přes Krutu přigeli sme w podkragj (wolost) Tjukalinsk; býwalo to dřjwe město. Na prwnj štanci odtud zblaudil náš gemščjk, mladý hošek, museli sme sami cestu hledati. We wesnicjch bylo málo sněhu, nedaleko gedné wsi padl nám kůň, museli sme náhradu platiti. W té wesnici widěl sem poprwé Kyrkya. Mjstem gsau silné březové

lesy, a stawenj důkladná. Lesu řjkagj dubrawa. Pak sme přigeli k černému ozeru (wesnice u gezera). Zatau štancj bylo widěti kyrkyzkau gurtu, kde si koně sami pokrm z podsněhu wyhrabowali. Po prawé straně bylo widěti vysoký břeh řeky Irtuš (Irtyš). Geště dvě štace geli sme po ľewém břehu řeky Irtuš. U Ingeli tatarské wesnice geli sme zimnjkem po welikém mělkém gezeru, a nedaleko za njm přes řeku Irtuš stranau na horu. Dolů po řece Irtuši mnoho prý Tatarů žige, kterýmž Wurmanů přezdjwagj. Od Murašew otwjrá se step bez lesu, stawenj gsau sice hodná, ale dřwjw borowé na ně z dalky 90 werst se přiwažeti musj. Bylo widěti zagjců, kuropatek, sněhorek čili sněhorušek, šipatých, černobjle strakatých ptáků na způsob skřiwanů.

Za Wosnesenskem přerazili sme přes řeku Tartas. W Terunku na 3 werstách náš gemščjk zablaučil, museli sme čerstwých konj nagmauti, když sme zpátkem do wesnice se wrátili. Z Pokrowské nás wezl poselenc (wypowězenec) kněžny Běloselské. W té wolosti (kragi) žige do 1500 poselenců. Kdo z nich při peněžjch gest aneb geli pracowitý, ten žige s rodinau welmi dobře, má dům a pole a dobytku, auplně hospodářstw. Opilci pak na wětšjm djle slaužj u křesťanjnů (sedláků). Něktěrému práce newonj, a gen mošeničkuge (taškařj). Přes Antoškyno wezli nás po očeredj (střjdagjce se). Zde gsau žitelé možnj, a držegj třeba 50 konj i s hřebaty. Až do Kajinska samá rowina. Tu sme přegeli řeku Om. Od Kajinska gcst wesnic málo, gelikož worných polj tu nenj důstatek, an země blátnatá a slancowitá a plná košků (na bahnách kopečky z mechu). Protož i chléb tu drahý po $\frac{1}{2}$ rubu, mauka 1 r. 20 kop. Pro drahotu chleba museli sme i progezd draho platiti. Ze Sektinské přegeli sme řeku Ogoš. Za Koliwanem řeku Ob. Lesy urostlé borowé a březowé, mnoho bylo widěti kuropatek bjlych, a tětěrek. Dále sněhu giž málo. Chléb geště dražšj, pud 2. 50., mauka 2. 20 k. Gednoho wečera

w 9 hodin widěli sme dva wilky, než sem ale vystřelil, odběhli. Před Tomskeu gest geště widěti tatarské mečety, také sem tam znamenal u výřečnosti ruské gakýsi přízwuk tatarského nářečj. Do Tomska nás wezl Tatar, u něhož sem pobyl w příbytku, měl dvě ženy, gedna w přednj světnici, mladšj w zadnj světnici s dětmi ostávala. Ode dweřj asi 3. djlj prostranstwj byla podlaha asi o stupeň wyššj kobercemi pokladená. Ostatně žádného giného nábytku. Ohniště čistě omazáno a objleno. W prostředku zadělaný kotel. Žena měla gakési kalhoty, přes to tuniku, a něgaký wjek na hlavě. K městu Tomsku se gedě lukami. Po prawě straně, když se přegede řeka Tom, stoj na powyšně břehu »dači« (letohrádky), mezi kterými se taměgšjho promyšlenjka na zlato Iwana Dimi triče Ostašowa kamennau wystawnostj wyznačuje. Břehy řeky Tomu gsau nánesowité, a celé položenj podobno Nižnému Nowgorodu a nebo Kyjewu, gen že osypané a potrhané břehy tu výšku nemagj. Město má 8 kostelů ruských, dewátý gest katolický. (W Sibiri w Tomsku neywjce katoljků žige). Některé kostely gsau staweny na wysně břehu. Město nenj příliš obšjrné, hostinný dwór, a gen něco málo domů gest od kamene, ostatnj wšecko ode dřewa. Ulice gsau rovné, dlažba žádná, toliko některé ulice gsau zarownané a řjóným pjskem wysypané. Nikde ginde kromě Tomska newidj se potahů howězjch. Naše pobytj bylo genom přes gedě oběd. Na té cestě do Tomska tuze nás omeškávaly neustále obozy s čagem z Irkutska (z Kjachty). Oboz sestává z několika swazek, a každá swazka ze 4 i 5 konj po gednom do sanj zapražěných. Cesta úzká, sněhy vysoké, wedle cesty měkký snjh, tak že nebylo možno wyhnutj a čekánj až wšickni přegeli welmi obmeškávalo. Lesami bylo widěti obzwlášť bljže k seleňám (wesujcjm) mnoho čerstwě wlčj stopy, ona se rozeznává od stopy welikánského psa tjm, že wlč u každé nohy zadnjm čpárem brázdj. Geda na stepě Barabě, a nemage giných předmětů, poslauchal

sem gemšějky howořej s koňmi. Gednak družecky, laskawě s nimi howořili, gednak gim nadawagjce. Obyčegně když začali pobjzeti: nu nu nu nu! — nutka wy kataj (katajte), s gorky na gorku, barin dať na wodku — ej ty matinkoj, nutko matuška ty — ej ty bratec, powaliwaj — nutko ty batuška wyfagywaj — aj bratec milej moj — aj ty milinkoj ej ty golubčik — ej srdečky deťuškwowi — ej wy bratci té — ej ty dubina — no no ty škura — aj wy padite wy — ej wy družky, ej srdečky — ej wy batušky stupajte — ej blagosloweny deťušky — nutko wy skoreje pomachywajte — oj wy rodinije — nutko wy skoreje pokačiwajte — no no no ditky wy — nutko wy skoreje powaliwajte — no no no wy kopajte sja — ej wy jeğnači matěry — nutko wy kofatětky — no no no wy prasatečky, gak který to začátečné ej, aj neb ach wjce užjwal. Potom některá durná (ošklivá słowa) neb klenj, těch nepjšu. Z Tomska nás wywážel kozák, který byl za sebe na ročnj službu kamaráda obgednal. W Rusii řjkagj karabači *knut*, w Sibíri *chlistjk*, sem bliže *bú* a kozáci *nağajka*. Tento nám chtěl pěknau kozáckau nağajku za 15 rub. prodati. Wygžděge z města wedlé katolického hřbitowa, pomysljm sobě gak mnoho odpočjwá těch, genž se byli nenadáli konce swěho w Sibíri, an wětšj část gich z násilno poselenců pocházj. Poľ řjkage žádných, toliko březownjk a pastwiště. Poloha se mi ljbila. W prawo se otwjrala audolj lučná, do nichž byla prolomená menšj audoljčka a stráně. Od Tomska byly weliké năwěge, tak že u swětnic wesnických oken widěti pro ně nebylo. Z Taruntajewska wšecko urostlé lesy, wesnic tuze málo, wětšjho djlu od stánka do stánka wesnice (zde giž neřjkagj štance.) Z Išima do Kolčenska wezl nás starý sedlák, který w roce 1813 pobyl w Paříži, mluwil geště něco slow německých: a řjkal: gá všemu rozuměl, ale ruský gazyk nemohl se na německau řeč ustrogiti, owšem, neboť mu bylo přes 40 let když do Němec přišel. Zdegšj kragina ač pauhá

«tajğa» (neprochodivý les), gednak přjgemněgšj swými pahorky a dolinami nežli byla Baraba. Přeprawiw se přes řeku Jaju, widjm prwnj modřjn (strom, který zde liswěn, liswěnice gmenugj); má prý býti twrdšj nežli kazanský dub. K paliwu se nebere, proto že ge pracný a haužewnatý, na to březowého paliwa tu hognost. K stawenj do země a na wodu se dobře hodj, ale poněwadž takowá potřeba řjodka, proto stogj osaměle starých, vysokých, djlem suchých liswěn u cesty mnoho. Za Kolcenském byla poslednj tatarská mečet. Když sme přegeli teplau řeku, bylo wůkol a wůkol s té powyšiny toliko hladinu samých lesůw widěti. Wšecko ticho! ani hlásku ptačjho, toliko stopa wlěj prozrazowala žiwočicha.

Na řece Kyji gest selo, odkud Rezanow na swoge prijisky, které 180 werst k polednj straně ležj, z nichž 100 werst na woze a 80 na konjch se přegjždj, když robotj lid, potřebné zásoby zasjlá. Tižinská má okolj hornaté. W řeči se zdá giný přjzwuk. Když gemšějk gemščjka pozdrawowal, zdálo se mi, že řekli sobě «zdráv buď» byw ale pozorněgšj, slyšel sem že řekli: «zdráv brať.» — Před Bohotolem wyprawowal můg towaryš, že ho na tom mjstě s Rezanowem mělo potkati nešťěstj, že když wezli penjze na prijisky 5 laupežnjků na ně őjhalo, kterj však na giné prázdne saně udeřili. Ze sela Krásnořečinská se gede zimnjkem, po řece Čuljmě. Izwoščjk, že to bylo w noci, na cestu dobře newida, prolomil se s námi. Šťěstj že nebylo hluboko, gednak nesnáz byla dosti weliká, nežli sme saně opět na cestu dostali. Ačinsk na řece Čuljmě gest ode dřewa dosti obšjrné město, tam sme asi o půl noci dogeli, a rodiče mého towaryše rozbudili; tu honem roztopili samowar, a uctili mne čagem a wjnem (kořalce řjkagj wjno). Zde sem se se swým dobrým pocestnjkem rozžehnal. Bratr geho mne dowezl až do černé řeky, padal snjh, gelo se skrze liswěnowé lesy. Tato kragina w skutku hornatá. Pohorj se táhne odpoledne-západnj strany k sewerowý-

chodnj. Gest při těch horách huť na měď. Také se pryť tu ledakdes průby zlata ukazuj, ale nepatrné.

Ugew asi 90 werst bez towaryšstwa a porozwáziw bjdu swého marného baženj, dal sem si w Neibrinu samowar postawiti, a pigi čag co přepřahuj čerstwých konj, tu ke mně přigde gakýsi mladjk, pozdrawiw prawj, že gest příkažčjk Měsnjkowa, že nagjmali robotčj lid, na cestě že nepohodl s uprawlajuščjm (spráwcem) a s njm rozsoril (rozwadil), abyeh byl dobrý a wzał ho do Krásno-jarska. Učinil sem dle žádosti, a brzo toho pykal, neb by mne můg nowý společnjk brzo ze sanj gako gežek zagjce z djry wypudil. Byl giž podnapilý když přišel, pak kde gen trochu mohl, zaběhl do kabáku (krčmy) se napit znowa, a opět znowa.

Ze Zaleděgowa poslednj štaci do Krasnojarska mne giž na sanjch z nedostatku sněhu dále nechťeli wěsti, dal sem se tedy se swými wěcni na dwa wozy přeložiti, a gel po té tučné černawě, až když sem na 12 werstách (od města) Krasnojarsko uwiděl. Po lewé straně dobjhala powyšina, na konci magjc pahrbek co aegyptský pyramid, od něho k východu táhly se přjwětíwé audoljčka s oholocenými kopečkami. Zdálo se mi, že tu gen scházj zwuk pjštaly arkadického pastýře wečernj dobau stádo domu ženaučjho. O úrodnosti tohoto údolj sem saudil z wystawnostj a kostela w poslednjm sele, že nemalá gest, ač obywatelé nřjkali na sucho, a heyna kobylek, kteréž i trawu snědly, a třiletau neúrodu způsobily. Když sme přegeli řeku Kaču, welikau asi co Gizera naše, probudil se můg společnjk, tázage se, mámli nabitau zbraň, gelikož druhdy na té cestě na lidi wystupowali laupežnjci, z nichž geden odprawen byl tjm, že mu ze zád 7 liber masa wyřezali, mnoholi prawdy w tom, nebylo tu, kdoby doswědčował. Bylo asi 9 hodin z wečera když sem do města dogel, domy dosti weliké, ulice široké, ale bláta nemálo! Dlauho sme tau ulicj geli, až

sem se zageda w lewo w domě Iwana Fedriče Bronikowa na Permikyna doptal.

Permikyn gak o mém přjgezdú uslyšel, hned dolů k wozu sběhl, dosti srdečně mne přiwjal. Geho člověk (slaužjcy) wšecky věci mi z wozu wybral a uložil w komoru. Byl postawen samowar, pili sme čaj, mezi řečj přišlo na mau dwogku. Táže se, geli na bezpečném mjstě, neboť byla nabitá. Permikyn žádosti w gi widěti, geště ten wečer poslal pro nj. Když gi přinesli, připomj-nám opěť, že gest nabita a zapalničky nastrčeny, by gi opatrně w ruce drželi. Wždyť pak sme ochotnjci (mysliwci) a wjme gak se zbranj zacházeti. Tu se prohljžj a chwálj, a že opocená byla, dáwá se sušiti, — po chwili utrhone se gehu člověk, aby flintu do pauzdra opěť zadělal, wezme gi, do pauzdra wecpáwá, wecpati nemůže, i přiskočjm sám pauzdro porozdjrage, w tom wyletj rána, tři stogjme u flinty, a dwa seděgj. Gest kdo raněn? ptám se w uleknutj. Gá, waše blahorodě, odpowj člověk, zuge botu, zaobalj ručnjkem a padá do mdlob. Hned kážu mjsu studené wody přinest, wložjm mu tam nohu. Domácj pán běžj pro doktora. Wyšetřugeme ránu, a shledá-wáme, že z 8 nabitých broků, 3 o nohu u palce zawadili, geden blaub, druhý mělčegi. Zatjm se obklady studenými noha obwazowala i po přjchodu doktora, kterýž dáwal naděgi k brzkému zhogenj, nenjli kost porúchaná. Takowá nehoda byla špatné přiwjtánj pro mne. Noc byla zkažená, poraněný nařjkal, mne nepokogná mysl trápila. — Ráno, když se noha přewazowala, widěl se prospěch studených obkladů, noha nebyla opuchlá, doktor nařjdl sanytr, kořalku a ocet smjchati a obkládati. Než nesnáže moge nebyly u konce. Přišla prohljdka na postřeleného od policie. Musel sem se dostawit a pasem se proukázati. Gestli wjm, že gest na wystřelenj w okresu na 5 werst wysazená pokuta od 1000 rublů? Že sem ginostranec, a že sem do města samého nabitau zbraň přiwezl. Wyprawowali mi že kdosi wy-

střelenj swé pistole oknem čtyřmi tisjci rublů zpláceti musel. Ačkoli má newinnost byla dosti na gewu, předce to z tuha šlo, nežli byla uznána. Ráno na bjlaw sobotu šel sem do kostela, potom sem geště něco pochwalného o Krásnojarsku napsal. W hodinu s půlnoci na hod welikonočnj šli sme do »soboru« (sboru, chrámu) na wzkrjšenj. Bylo tam wšecko »načalstwo« shromážděno, po »Kristos wozkres« známj se wespolek celowali. W 7 hodin bylo po wšem, přigda domu, dostal sem od každého domácjho pocelowánj »Kristos wozkres, a kraslici« pozdrawugi wás prázdnjkem.« W pondělj po obědni (po kostele), byl gasný a dosti teplý den, ale netálo, šel sem na ostrow Jeniseje, však mezi kamennými porodami ne-nalezl sem nic wytečného. Ten den sem také dostal psanj, kteréž sem w Slezku dal na poštu na Permikyna, opět sám do ruky, gel sem tedy rychlegi nežli pošta. Druhý den gdu na dolenj ostrow pod městem, odpoledne sem se wydal přes řeku Kaču, kady z rumu a hnoge wysypaná hráz weđe k altánku wystawenému na wrcholku hory. Na té straně nenj žádného pole, toliko step a pastwiště. S hory od altánku bylo pěkné rozhlednutj, gak na město tak i na okolj, na řečiště řeky Kače a řeky Jeniseje, zwláště pak na vysoké, djlem holé, djlem obrostlé pohorj Krásnojarské. Po prawém břehu táhne se hřeben hor pořád njž a njž až k půlnoci, protož gmenugj tu stranu Jeniseje kamennau stranu, a lewý břeh, proto že se u Jenisejska powyšma tratj, gmenugj polskau stranau. Wrch, genž od Krásnojarska na západnj straně stogj, gest welmi podoben Radobyly u Litoméřic, gen s tjm rozdjlem, že nenj winic a sadu na gehu patě. Gmenugjt ho zde sopkau. Kromě patero kamenných kostelů a několika úřednjch domů gest málo kamenných stawenj, a nebude gich přes dwadcet. Pozděgi sem se dowěděl, že w gednom domě katolický kostel gest, než nebylo mi známo právě w kterém. Ulice gsau rowné, ale nedlážděné. We weliké ulici gest trotuár z prken. Úřed-

njci magj pro swoge dwořánské sebránj pokoge w gednom domě nagaté. Pro měšťany, genž pod našjm selským lidem we swém wzdělánj stogj, má býti také hostinec, ale zřjdka nawštěwowán. Kde zlatopromyšlenjk bydlj, bylo znáti, že se na dwoře na bidlách maso sušilo. Též mnoho poselenců tam žige, a wšeho geden Němec, doktor Fedor Karlič Lesing Berljinák. Mezi těmi poselenci gest mřoho umných lidj, protože z wětšj částky učeního člověka nebo šlechtu polskau do sibirských měst zaslali. Mnozj dostáwagj z domů přilepšenj, a žigj dobře, genom že oni se swými dětmi stogj w charakteru gako křesťané (sedláci). Powjdal mi přjkažčjk Rezanowa, že se mu přihodilo w Tomsku segiti se s poselencem z Turchanska, na gehož podorožně (pasu) stálo: Abramowu Caroubigcu. Dle pozdnějšj zpráwy giž umřel, a genom Lisowský gest geště w Turchánsku. Mimo úřednjků gest tu nemnoho kupců a málo řemeslnjků. Můg domácíj pán, který byw přjkažčjkem na garmarcjch něco zkusil, wyprawowal, že několikráte pobyl w Kjachtě (on řjkal Jachta) mezugjcj s Kytagem. Gaká přjsnost se zachowáwá na tamožně, a gaký pořádek. Že w Kytagském městě nesmj žádný Rus zůstati noclehem, že řjzenj ruské gen zbožj za zbožj dáwaui pozwoluge, a Kytagec že mnohem laciněgi prodá, gen když měděných griwnjků uwidj, Že we wůkolj tom kyrpičný čag (na spůsob cihly umatený) w polorublowé ceně mjsto peněz při kaupi a prodagi se podáwá. Že i na poště ho mjsto peněz berau, genom že pro cestugjcjho w ceně několika rublů giž ge welkým břemenem. Mlékem a wodau spařený slaužj za wšednj pokrm Kytagcům, kteřj pry gsau národ bážliwý, an se tetelj a zatřeše před ruským wogákém, kdykoli cwrkne swau palašj. Ostatně pry gsau pořádni a poctiwi, toliko w chůzi wáhawi a wiklawi. Plátna, kůže, sukna, kožichy a metaly gsau wěci, kterých rádi kupugj.

Žil sem téměř giž 14 dnj w Krásnojarsku s Per-

mikynem, a geště sem náležitě o našich zlatonosných prijskách téměř si nepohowořil. Owšem sem se mu sám newygádlil, co na srdci mi ležj, pamatuge na wýstrahu Rezanowa, kterýž radil k opatrnosti a politice. To tak dlauho trwalo, až sem si přinesl wyhotowený pas, že možu gak dlauho se mi ljbiti bude, w Jenisejské ģubernii žjti a bydleti, a tu mu prawjm: že můžeme do Nazimowa (wesnice na Jenisei) od hodiny se odebrati. On ke mne s otázkami, a gá wetu za wetu, že on gest dříwe powinen se wyhraditi a aučet složit. Z toho powstala rozepře, při kteréž sem se konečně pronesl, ať mi napjše list k swým rodičům o wydánj mých wěcj, gá že sem domů ģjti hotow. Domow arci nebyl mi k žádosti — neboť w takowé dálce a w prijskách nic newiděti a nic nezkusiti, nebylo po chuti, nebylo ladno. Per-mikyn se zase bál, abych při nawrácenj do Petrohradu nedal swědectwj nemilé prawdě, a akcioněrům geho oģj neotewřel, protož počal třetjho dne mjrněgi, a gá obměkčen sem se podal. Když padla kráwa, ať padne i tele, a komu se chce kam, pomozme mu tam.

Dne $11\frac{1}{23}$ dubna napadlo trochu sněhu, mysljm že se hned z rána na cestu wydáme, zatjm přišlo poledne, než sme se wyprawili z Krásnojarska, my na překladych na woze, přjkažějk při našich wěcech w sanjch. Cesta dosti zlá — djlem w pořjčné, stepné černawě, pak hornatým kragem, a opět rowinami, a opět od wody wyláchnutými rozlomami. Teprw na 17 werstách stogj prwnj wesnice Starčow, a má něco rolj. Tu sem widěl welikého zrůstu owce na wysokých nohách s tučnými ocasy pásti se na těch pěkných stepách. U nás by na nich stawěli wesnice a pěkné dwory, a brzo by se wzdělala červená Daubrawice a Kosmonoské okolj z těch tu planin a wršin. Čjm dále se gelo tjm méně bylo wesnic a rolj, konečně šla cesta lesem, a na lewo se rozprostjrala tak nazwaná tajģa (les neprochodiwý, hustý). W Mokružně bylo mnoho oken ze sludy (sljuda, Marienglāš), kteraůž přiwážej od

řeky Leny. Gindy se pud prodával za 23, nynj po 7 rublech. Ačkoli sluda gest průhledacj, předce lje prohlédagjicjho ukazuge plamenobarewně.

W Kazačinském sme u bohatého sedláka obědowali. Čistota w gjbě, od kamen přehradka, kolem lawice — stůl čistě umytý, by nepřekážel, w rohu před obrazy. Nad lawicj opět kolem palatka, aby se ledacos postawiti mohlo. Od pece zároveň gest udělaná podlážka (pala) pro spanj. Po obědě sme se domluwili, že tam gest Ğeor, Franc Žmajew, který nás měl šťastny učiniti nalezenjm zlata, o kterémž skutečně na řece Šarganě wěděl. Nehoda chtěla, že se w loni s Permikynem nesešel a o zlatě powědjti nemohl. On nás pozwal na čag a my šli. On gest muž nialé postawy, však sílný, černospědý, šediwý, ale zdravý. Mnoho s námi howořil o prijskách, co kam a kudy. Potom nluwil o topazjch, které hledage k zlatu přišel. Před bagkalským gezerem, asi 300 werst před Irkutskem, stranau kytagských hranic pry gest hora wyše dwau hodin cesty ze samého křišťálu. Pod nj že gsau teplé wary a znaky w křišťalu wytesaných wan a kaupelj, pocházegjicj od někdegšjch kytagských chánů. Permikyn mage o tom giž w loni zpráwu, dostal uloženj a penjze, aby do Izáckého chrámu něgaký topasowý podstawek ulomil. —

Na stankách od Kazačinského stěžowali sobě sedláci, že giž půl léta za prowázenj pošty žádného platu, gakž umluwa znj, nedostáwagj. We zlém připomjnagj si pana Speranského, že za swého wladařenj toto břemeno na ně byl uwalil, ač nezapjragj, že giným způsobem w mnohých wěcech Sibirčanům znamenitě byl prospěl. Skrze to, že zlatonosné prijsky mnoho promyšlenjků progjždj, gsau owšem poštownj sedláci welmi trápeni. Auřednjky zawážegj zdarma, kupce dle podorožny. W Karyjině gest letos pro zlatopromyšlenjky pošta zawedena, tak že se gim psanj i posilky na Tunguské prijsky do wršin řeky Pit a řřginy, kde promywk u zlata neb ryžowáu j prowo-

zugj, zasjlagj a přigjmagj. Neb na té straně gest málo wesnic, a ty genom po břehu Jeniseje, dále až do řeky Leny gest gediná tajğa.

Na té cestě sem widěl cedrowý strom, na němž způsob ořechů roste; gehličj má ten strom gako u nás borowice, gen toliko o něco tmawějšj. Prawá strana řeky Jeniseje nazývá se kamenná, lewá polská. Na polské straně se lowj bělky (weweřice) barwy bělegšj popelawé, na prawé straně počernalé. Snad rozdjlnost krmů působj ten rozdjl srsti.

Z Maklakowa giž wesnic po řjdce, polj skoro žádných, toliko luka. Bezmála od Krásnojarska až do samého Jenisejska skoro geden les, getj bjdné, cesta auzká, sněhu mnoho, a byla práce wyražené z cesty saně wyprawiti na sanici.

Dne 25. dubna sme dorazili do Jenisejska. Strejo Permikyna nás giž w ugednaném bytu očekáwal. Gak gest s koňmi? byla otázka. — Sedm gich na cestě ostalo — a čtyry pošly; byla odpověď. Gak se lidj chowagj? kde ge složen profiant? — Slušj wěděti, že z Krásnojarska bylo wysláno 70 konj a 50 robočjch, se wšj potřebnau zásobau, aby gak se garo otewře, do tajgy na prawý břeh Jeniseje wypraweni býti mohli. Sotwa sme ulehli, přigel we 2 hodiny s půlnoci náš přjkažčjk Simon Osipič Šreiber, rozený Němec w Zlatoustech wychowaný, z Nazimowa, a wyprawowal, že hospodář naše seno prodal, že gest tam mnoho národu (lidj rudnjch), rozličných zlatopromyšlenjků. Že gest we všem drahota, wegce za půl ruble. Že gest ambar pro naši zásobu wystawen, a pro nás gizbuška wyprázdňena. Druhý den přišel nás nawštjwit Kostěnkyn Nikitič syn zlatopromyšlenjka a kupce Jekaterinoburského Zotowa. Wyprawowal mnoho o prijskách, že letos mnoho partij se chystá a wyprawuge zlata hledat, že snad na 2000 konj gediné z Jenisejska w tajgu wygede. Permikyn že si měl pospjšiti. On že w zimě swau partji nalezl 60 werst odsud na řece Zirankě, našel

zlaté prijisjky, které ze 100 pudů pjsku 3 zolotnjky (zolotnjik něco wjce než náš lot) dagj atd.

Dne 28. dubna obdržel sem od Permikyna plnomo-censtwj (dowěrennost) ku hledánj zlatých rozsypů, zage-wenj prijisků (Muthung), nagjmánj a drženj lidu, na za-kaupenj potřeb atd. Též mně doručil plán, dle kterého mám djlo rozwoditi. Dne $18/30$ dubna dal mi psanj, že ode mne peněz dle uslowj s plna dostal, a gá sem se mu wzágemně upsal, že od něho ničeho žádati nebudu, gestli se letošnjho roku žádných dobrých rozsypů ne-nagde. Též sem mu musel dáti zápisku, že mně w loni čtyry tisjce pět set rublů za odprodané kamenj dal. Gestli ale hledánj naše se zdařj, že on $2/3$ mého daného kapitálu i s auroky wěrně wynahradj, ginak že za njm ničeho wjce mjtj nebudu. Gá na všecko swolil, gako djtě, kteréž když nowých hraček widj před sebau, předešlými newážně o zem metáwá.

Chtěl sem ten samý deň, gak umyšleňo bylo s Per-mikynem, do Nazimowa se odprawiti, než přemluwil mne, abych raděgi w Jenisejsku pobyl, že tu mám pohodlněgšj a pokogněgšj bydlenj nežli onde, kde se sehnalo tolik černého robočjho národu, kterýž neustále se opigj, zpauzj, derě (pěre) a leckdys, aby zase na wodku bylo, pro penjze člověka ubjgj a ohrabá (okrádá). Pak že sem zde mnohem potřebněgšj; proto že tu lidé naši gsau a na-šich 49 konj w derewně Marilačowě 30 werst odsud stogj na krmu; potřebugjce dohljdjky, a zakupowánj obroku. Dal sem si řjci, a zůstal sem, ačkoli bych byl rád na wes, dle mléka (zde chtěli za lahwiwi smetany 4 ruble), a pak dle swobodné procházky, neb sem si za celých 11 neděl na swé cestě málo pōchodil, a nynj, djjwe nežli w lesy pusté zagdu, potřebowal bych otuženj. W zimě do Nazimowa možno na sanjch, w létě pro bláto a bahno nenj možna, a gede se na loďce anebo dokonce pěšky břehem řeky a to s welikau nesnážj, že se musj přes řeky,

kterěž při swém ústj dosti široké a hluboké gsau, brodmo se přeprawowati.

Dne 1. máge zpomjnal sem na swé milé Čechy, kdež se z rozwjgenj celé přjrody všeco raduge, an tuto geště wáznu w sněhu a ledu. Owšem že i tu naděge gest k brzkému garu, an slunce giž we 4 hodiny vycházj, a w 8 zapadá, a za celý dlahý den na rozpuštěnj sněhu a ledu upřjmně pracuge. W poledne sem se djwal na domácjho syna, an učil ze stepi koně nositi. Uwázal na sedlo dwa těžké pytle, kůň se s tjm zmjtal a skákal, hryzl pytle a obořowal se na člowěka, a zas zadkem vyhazowal. Tu sem si myslel: až se takowá šelma kůň pod tebe magcejho gjti w tajgu dostane! Zde koně podlé srsti nazýwaj se: sywka (broň), burka (hnědý), pekan ili peğanka (straka), woronko (wraný), kara (trochu černý), ryžj (ryzka), čalý (běloryžj), solowko (žlutý), sawwrazka (žlutý s černau hřiawu). — Wybral sem si pro sebe sywku s dlahými knjry, gakéhož sem posud nikde newiděl. Také gednoho nimochodce (stogj wynochodce), ale welni plachého.

Dne 4. máge počala řjčka šuměti, která městem teče; prawj se, že we 12 dnech po takowém šumotě řjčky otwjrá se řeka Jenisej, a po odchodu ledu na Jeniseji teprw we 12 dnech počne se led na Tunguzce zdwihati, a sice geště o geden sáh wyše.

Wyprawowáno mi z Marilowčowa, že tam bude swatba, že se stalo proswatánj. Když totiž gest po námluwách, a ruce si podali, prowázj newěstina matka družbu a hosti ke wrátům, a když giž pooděšli, tedy s dcerau dagj se do křiku (slow sem se nemohl doptati), ohlašugjce na náwes, že dcera gest proswatána, a to po tři dni až do obručenj rwe (totiž křičj) z krilca (z pawlacky přede dweřmi), co má hrdla ráno, w poledne a wečer: že gest proswatána.

Dne 7. máge wrátil se Permikyn z Nazimowa, prawil že nagal opět 17 robočjch lidj, a že wzal we wolostném uprawenj na ně uwolněnj. Zde sme dowěděli, že giž

od giného zówdawek wzali, ale tito poselenci ginak nedělagj, oni negsau skaupj w slibech swých, a berau když se podává, zadawagjce se druhému, třetjmu, čtwrtému. Hrůza se gest na tyto poselence podjwat. Naši laupežnjci, gakž ge na diwadlech widjwáme, gsau proti těmto baroni. Délkau tomu owšem člověk přiwykne. My máme gedaho robočjho, který z katořné roboty utekl, a byl opět chycen. Bůh wj, kde ten giž wšudy pobyl, odkud wšude utekl, a co gak žiw ran dostal. Gelio záda gsau neylepšj barometr při proměně času a powětrnosti. Neyhoršj nadawánj gak mezi dětmi tak mezi dospělými slowo: war-nák (knutobigec). Nenj nic neobyčegného, že se přjkažčjk ubige, aneb že se tu neb onde člověk ztratil. Poselenci řjkawagj si: Lépe člověka zabiti, nežli bělku (we-werku). — Proč? slyšme přjčinu: bělka má na sobě kožku za 25 kopejek, ale člověk má na sobě aspoň ci-cowau rubachu, která za wjc stogj. Protož nenj každému dáno, aby mezi takowým lidem žiti sobě oblibowal. Na cestě z Jekaterinoburku měli sme zpráwy o dwau přjhodách, že totiž poselenci před někólíka dny zabili gemšjka, a opět ginj dwa zabili dwa Kyrkyzy, z nichž geden na koni gel a druhý seděl w sanjch s těmi dvěma swazanýma poselencema, k nimž gakožto stráž přidělen byl. Tato hana wšak nepadá na poselence politické. Wšickni wůbec Poláci, co gich tu znám, gsau buď pjsaři w sudebnjch mjstech, buď přjkažčjci w giné službě, ale welmi hodni, počestni lidé. Čekagjť taužebně na swatbu následnjka Aleksandra, daufagjce že gim milost přigde a swobodné nawrácenj při té přjležitosti. Geden z těch na domow mysljjejch Polákůw mi wyprawowal, že pobyl až w Turchansku w neysewerněgšjm městě sibirském na lewém břehu řeky Jeniseje na ostrowě založeném. Město že gest sice na powyšně, předce ale tak bahnitě, že gak uile kdo slěpne wedle mošteniny, hned po pás se w bahno propadá. Město má malý dřewěný kostel, z gehož wěže w postřed létě slunce možná widět skrze celý den neza-

padagjij. Domů tam málo, všeho 36. w kterých z wětáj částky Kozáci bydlej, neb tam hlawnj magj stan. Počj-tagj tam z Jenisejska 1050 werst, při pohodlném wětru sgede se dolů po řece za 4 dni, na horu však proti řece, ačkoli se dnem i nocj přjprež obnowuge, trwá plawenj 4 neděle a wjce. Zawážj se tam neywjce chléb, kůže na boty, konopě na sjtě, prowazy, prach a olowo. Odtamtud opět ryby, ryb j tuk, kožišiny všeho druhu, nasolené diwoké husy, kterých se mnoho při gezerách do pletek chytá.

Práwě w tom, co pjšu, přišel ke mně P. Michal Iwanič Mašinský s welikau radostj mně oznámit, že všem politickým přestupnjům létagjij počtau gest ohlášena gosudarská milost. Toliko geště nenj zwěstno. w gakém obsahu. — Zde w Jenisejsku gest 265 katoljků, kterj gednau za rok do Krásnojarska pro kněze posjlagj, aby podle swého řádu pobožnost wykonali, kromě toho nawštěwugj ruské kostely.

Dne $\frac{1}{13}$ máge hnul se led na Jeniseji, a u wečer kry se smahem hrnuly. Že gest zem nánosowitá, pořjčná, od zimy promrzlá, na které kostely u břehu gsau wystaweny, tedy při prwnjm hnutj ledu zwonowé na wěži asi patnáctkrát temně zawzněly. W Rilni to zněj zwonů každý rok býwá, poněwadž tam řeka Tunguzka ze 7 werst swé šjky na 2 i 3 wersty široké řečiště se srážj, a ledowé o skálu, na které kostel stogj, se rozbjgegj. Druhý den wody ustawičné přibýwalo, tak že giž přes zábradlj u hořenjch mostů lodkami se gezdilo. Na řece šly kry prostředkem, a množstwj wodnjho ptactwa, hus, labutj a g. nad nimi se wznášelo. Břehy gsau ledy zawaleny, a někde gako hory na 7 i 8 sáhů wýšky nahrnuty.

Dnes se nám ohlásilo, že Ğawril Dimitriewič kterýž giž celý týden stonal, má hlawničku, pro naše ochráněnj, abychom se nenakazili, byl odnešen do lazaretu. O zimnici (lichoradce) tu w Sibirii diwné panuge domněnj.

Zimnice že gest dwanáctero zlych sester, dwanáctá že gest z nich neyhorsj, ta že nerada popustj, aby nemocného neumorila. Prostředkové proti zimnicjm gsau přiměření k takowému domněnj. Brzo ustrogj nemocného za strašidlo, aby se ho ta zlá sestra bála, nebo naň nawlékagj chomaut s pochwami, když na něho lichoradka přigjti má. Nebo ho w hábitě ustrogeného položj do rakwe, pláčjce a bědugjce wúkol něho, aby zlá sestra myslila, že giž dokonal.

Když Gawril Dimitriewič se pozhogil, opět robočj geděn týmž neduhem se roznemohl. Mnoho lidu wúbec od té syrosti w městě gest nemocných, sám městský doktor stůně, všecko od lichoradečné nemoci. Také slehl náš přjkažčjk Šreiber, na němž nám všem mnoho záležj, gemuž se důvěrugeme, že u vyhledáwánj zlatých rozspů gest neyzkušěněgšj. — Po odchodu Permikyna teprw ozýwaly se hlasy, že do těch přijisků, na které mám wyslán býti, zhola nic nenj, a že ge w loni zagewil, gen aby se před poddjlřjky Permikyn osprawedlnil, že něco učiněno za gich penjeze. S tjm se owšem srownáwalo gednánj gehu se mnau, že přigaw penjeze ode mne mně nařjdl, abych, nebudeli promywka wýnosná na zagewěných přijiskách, gednu partiji poslal na wršiny řeky Sewerny, a sám abych se odebral na wršiny řeky Ğarewky nowé rozspy hledat. Při takowém rozedněnj nebylo diwu, že se mi učinilo skučno, an sem se nadál, že letošnj promywka moge útraty přikryge, a i k nowým postačj. Nynj rozprchla se blabuňka wšj čáky předešlé, a genom ta nowá se přede mnau rozdymuge, že snad letos se něco lepšjho nagde. — Abych se trochu z kormutliwých myšlének wywětral, wybjdl sem se se Zabolotským a přjkažčjkem wen do polj na honbu. Bylo právě na den, w kterémž mogi kragané národnj slawnost swého swatého vlastence swětj — a w celé zemi ljbezne hnutj starých i mladých býwá widěti. Gdu skaušeti, gak se bude chowati moge Pražanka dwogka kulkau a brokem.

Možno, že to prwnj wýstřel ze zbraně české se rozlehl w okolj Jenisejska.

Dne 7/19 máge začalo na Jeniseji opět wody přibýwati, a zdvihla se na 4 sáhy přes obyčejný stupeň wody. Skoro celé město, kromě 6 domů a 2 kostelů, zatopila powodeň. Mezi tjm šly kry z Tunğusky, a wrážely, wětreu gsauce hnány, až k druhému břehu. W domě mého bytu zatopila woda dolenj světnici, z wrat se na loďce wygijždělo. Po ulicjch bylo gedno Labe, a loďek množstwj gako w Benátkách. Gedni plakali, druzj si zpjwali. Gá sem se dal po tři wečery, neboť powodeň skoro 8 dnj trwala, po městě a za městem na loďce powoziti. Gednau sme s izprawnjkem Aleksandrem Petrowičem a Zabolotským na loďce wygeli na ochotu (honbu) na bljzké gezero. Moge Pražanka ale nedbala o swau a mau sláwu, neb sem ničeho zastřeliti tehdaž nemohl. W čas powodně bylo neyhůře s dobytkem, musel se na worách ze dřew zbitých držeti. Našemu domácjmu pánu se utopili dvě hřjбата, a poprwé pět koňů. Abychom měli wlastnj loďku, tedy sem gednu ač bjdnau za 8 rublů kaupil, abychom se w čas wětšjho rozwodněnj uchrániti mohli. Zde to sice tak strašno nenj, proto že tu loďek dost, na břehu mnoho prázdnych, den dlauhý a noc gasná býwá. Od 15/27 máge wody ubýwalo: chtěge Pražské djlo, swůg perspektiw, skusiti, widjm, an gedno sklo w něm na třjšky rozbité. Z tak daleka přiwežená wěc nenj tuto k potřebě. Dnes byl prwnj garnj prázdnjk (swátek) Semjk nazwaný, že gest sedmá neděle. Mládež wenku hrage, zpjwá, tancuge a se procházj. W Jekaterinoburku w dnešnj den pochowáwagj utopených.

Založenj města Jenisejska počjtá se od roku 1619. Z počátku se zdá, mělo býti twrzj, an řeka Kam za njm obtéká a bahniwé nižiny gj mohly býti ochranau. Od řeky na město gest milé podjwánj. Práwě tu na wysokém břehu gsau wystaweny kostely, kteréž w celosti podáwagj nádherný wid, neboť gsau od kamene, dosti

wysoké, čistě obhleny, bílým neb zeleným plechem pobity, majíce bání a kříže pozlacené. Ta čistota a gasnost kostelů gewj gakausi wjdnost a přjwětíwost, a ty zlaté bání a kříže bohatstwí. Wšak když se zagde za kostely gest předsudek ten tam, a člověk se widj gako na weliké wsi, sotwa napočjta 20 kamenných domů. Druhé gsau wšecky bez podezdwjky ode dřewa, a že každoročně powodnj sa zatápěgj,* gsau semotamo nakloněny, a kde měkčegšj zem, do nj wtisknuty. Téměř ani gedíněho domu nenj rowného, ani wrat, ani plotů, ani kolu nenj rowného, a poněwadž kůlny na dworách gsau kryty trhanicemi, tedy to welmi razsochatě wyhljžj. Powodněmi město welmi trpj, stěny ohnjwagj, často pec s komjnem dole podmoklým se řjťj, a bjdný měšťánek nemage na zpráwu, opaušťj swůg přjbytek, a gde do nágmu. Z prwa, wida tolik domků zamknutých, domnjwám se, že se w nich umoruğj trakáni; a pochwjli že lidé se opět do swěho odstěhugj; ale přišlo přeswědčenj, že toho gsau giné přjčiny. Ulice gsau owšem široké a rowné a dosti dlauhé, ale wesměs bez dlažby, a w čas děště hotowým kalištěm. Když se djwám z powyšiny na městská stawenj kromě kostelů, mám-obraz zemětřesenjm rozwráceněho města před sebau. Každý dům má swau bání (lázeň), a tā gest neywjce sklikacena, poněwadž kromě ročnjch powodnj, každěho týhodne se tam wodau žpláchá, a woda pod podlahu wypaušťj, od čehož přirozeně zem řidne, a stěny w nj tonau a sesedagj. Než ačkoli ti dwa tisjcowé městských domů (tak mnoho gich asi bude) we swé zewnitrnosti nesau obraz pustoty na sobě, we swé wnitrnosti gewj obraz úprawy. Podlahy, schody, stěny čistj a umýwagj se několikrátě w týhodni, a gest to starodáwnj zwláštnost toho krage, w které se asiatský mraw ohlašuge, a i w způsobech ženských se widjwá. Ženská po ulici gdaucj gest welkým šatem nebohí plachetkau zahalená téměř po konec nosu, a potkáli koho i ten se zastře — a obljөг se k giné straně

obráťj. Zeptášli se některé ženské po ulici, chtěje o někom zpraven býti, kde ten neb onen bydlj — nedá odpowědi, a bude, gakoby gsi se s samými němými potkáwal. W domě k cizincům též plachost ukazugj, ač u wečernjch společnostech prý gsau zcela giné. Po ulicjch widjm ženské skoro všecky bosy choditi, w neděli mjwagj lakirowané střewjce na bosjch nohau. Pod gich plachetkami nehledey mnoho čistoty a ladného stroge, pod nimi se kryge prawé negligée we wšj hodnosti toho gména. Zdegšj prádlo neostálo by po boku francauzského, ba ani zdegšj kuchyně. Den gak den to samé šči, gen se k němu přiseypá a přiléwá. Pečité býwá nepohledné — k němu se ti dá zelj, to ge dobré, neb ge nakládagj gakó okurky, hlawy na dvě rozpoliwše a wařenau wodau spařiwše. Předjky se smetanau zadělané a upečené magj welmi smutný pohled. Zaměstnánj ženských, když gjdlo uwarily, genž obyčegně w 9 hodin se stalo, gest šitj a pranj; krom toho vyplaugj den klewetkami, pomluwkau. Učiliště tu gedno, do kterého asi 30 žáků z dětj dwořanských a úřednických chodj, protož také gakó we Francii za Filipa Pěkného neumj kromě úřednjků a kupců žádný měšťan čjsti a psáti. — Kupci gsau tu dwa, a u nich nalezneš wše, co bys u nás we stu krámjch shledáwal. U nich gsau všecky nápitky, wšecko kořenj, prowazy i leyčowé pytle, až k hedbáwným kmentům, kořomaz, čaj a g. kromě apatekářských léků, slowem wšecko. Kromě kowářů nagdeš řemeslnjků málo, a to gsau z wětšj částky poselenci. Hodinář žádný, pekař žádný, asi dwa kregěj, geden zámečnjk, koželuh a uzdář, kteřj bjdnau práci za drahé penjze wyráběj. Řeznjci otwjrągj masné krámy k wečeru. Oni gezdjwagj až do Kytagských stepj pro dobytek, pľatjce po 15 až do 50 rub. za kus (woly nehřubé). W podzimě po welikém postu možno čerstvého masa dostati, gak ale prwnj sněh napadne a mráz uhodj, nagednau se dobytek pobige, aby maso promrzlo, a tu si

každý na celau zimu masa nakaupj a gj. Co řeznják k garu zbylo, nasolj se, a wětrem usušj. Gá sem geště zde čerstwého bitj masa nepogedl, a gisti nebudu, dokud se podzim neotevěře. Telecj maso po librách se neprodává, nébrž když sedlák tele ná trh přiweze, kaupj ge celé některý saused, a strogj z něho až dogde. Ceny potraw měnj se dle odbytu netoliko každý den, nýbrž přes tu chwjli, a gestli nynj se tu cena odpověděla, obrátjšli se, giž beze všeho zastydnutj řekne se ti cena o polowici wětšj, a nedallis záwdawku, nebude s hanbau slova nedodržeti swého. Wšeobecné baženj směruje k tomu, gak brzo a gak mnoho denušek nažit (peněz wydělati). Stjnem zdegšjho obywatelstwa gest i ta přjpadnost, že asi 40 mladých tu lidj, mezi nimiž i některj ženatj, se oskopilo, owšem gak se prawj, učinili to pro spasenj duše swé, chybně sobě wykládajce radu s. Apoštola. Nechtě gest tomu gakkoli, gednak nedá se zapřjti, že w tom ohyzdném skutku žádost po penězch a uho-spodařenj weliký podjl má.

Co bych ku pochwale zdegšjho lidu napsal, newjm práwě. Smlauwage, kupuge, dotazuge se, wždy sem znamenal, že u nich gediná mysl na wrchu ležj, gakby ze mne penjze strhli, a kličkau zagali. Důkazů wšudy dosti, že gest to potomstwo wywrženců z celého carstwa, na řidkém řešetě wytrjbené genom z neyhrubšjch poklesků, a že se na něm geště drahně cjdiť bude, nežli powrchnj čistota také pod kůži a trochu k srdci dogde. Prácemi se zdegšj lidé přjliš neunawugj, po obědě obyčegně gde se spat — a gá tržen praudem wšeobecného obyčege činjwal sem leckdys tolikéž. — Něco lidu se bawj lowenj ryb, a weliká částka pohybuge se w obchodu. Berau totiž wšelikere zbožj od kupců, a roznášegj do bljkých i vzdálených sjdel, zwlášť k Ostjakům, od nichž s dobrým baryšem (wýdělkem) kožešiny wyměňugj a se obohacugj. — Tyto swátky sem také spatřowal lid na procházce. — Obyčegně chodj muž napřed, a žena

w dewjti kročegjch za njm, také tak chodj dcera s otcem swým. W giné společnosti gsem ženských newiděl. —

Města Sibirská magj také swá některá pořekadla nebo přísłpky. — Jenisejštj měšťané slugj: Skwoznjky, proto že měli w kostele něgakau nešwaru udělati. Krásnojarským přezdjwagj Kriwobryuchů a rozsomjků, proto že když s rybami k prodegi gezdj, omáčjwagj bulku w rozsoli tekaučj z ryb, aby mnoho neutratili. Také gjm řjkagj Srstogedi, že se měl chlapec zawřený w kostele žiwiti srstj z gelených kožichů. Jakutským nadáwagj Osmušnjků, proto že čaj a giné zbožj po $\frac{1}{8}$ kupowáwagj. Tomské gmenugj Oleniči, a newjm proč. Tobolským přezdjwagj Pistopečatelky, proto že magj smůlau namazané podešwy, Tuměnské gmenugj Gorčasniky, že na welikém hrnci po řece plyli (plauli), Turčanským gest přezdjwka: Burdušnjků, že magjce málo chleba, gen hrst mauky do kotle zawáregj, čemuž burduška řjkagj. Dosti diwno, že žitelé těchto od sebe vzdálených měst o sobě wědj, a obapolnými přezdjwkami se udrbugj. — Dnes na den božjho těla konče swůg list, nemám, čjm bych ten swátek si zaswětíl. Giž bych se byl wyprawil do Nazimowa, a tam odtud w tajgu (hustý les), kdyby uně z Krásnojarska očekáwané wory s sucharami, suchau howězinau s lidmi i koňmi a owsem byly přigely.

Tyto dni přišel Ğawril Dimitrič ze špitálu, aby trochu přes swátky okřál a sesjlil, mage do Krásnojarska se odebrati. Swatodušnj neděli odpoledne mne pozwal Zotow wen pjti čaj. Gá a geště dwa zlatopromyšlenjci sme si wygeli. Čhtěli sme z počátku přes Jenisej na druhý břeh, zůstawše ale při břehu na ostrowě — pili sme čaj a stjleli, a bylo dobře, že sme se newydali, neboť se strhl wjtr, který by nám byl překážku učinil w nawracowánj se. Bylo mi mjlo slyšeti na té cestě mně známau pjeň. Aj, pod lesom, lesom atd. kterau náš plawec poselenec cháchol (tak přezdjwagj Malorusům) zpjwal, a w nj mnoho slov mně nepowědomých. Při

té plavbě sem také viděl, že na některých místech se voda co silný pramen nahorů zmítá, jakoby se vařila; praveno mi, to že gsau mělká místa, které teprva rozmrzají. Po Jeniseji ještě kausky ledu plynuly. Po Swátčch se začíná práce v zahradách, ačkoli pod hmo-gem 4 caule ještě ledu bylo, a to 7. čerwna. Zem gest tu výborná, mastná, černá, sypná a hluboká. Rukau nešpinj. Zeleninu k wysazowánj chowagj w hracjch', a wy-stawugj toliko we dne na slunce.

W auterý po Swátčch sem měl mrzutý den; dwa z mogjch robočjch, kterj na wesnici u koňů gsau, od-pustili se do města, tu se gak se rozumj opili, a na cestě domů olaupili kostelnjka, a bezmála i uťopili. Ten člověk ge poznal, a když ge chtěli zagmauti, no-žem se bránili. Přiwedli ge sem k zemskému saudu, kdežby za swau laupež na silnici knutem byli dostali, kdybych dostaw zpráwu od známých úřednjků w to byl newkročil, olaupaného neupokogil, a ge s 30 rubly ne-wyplatil. Strach gde z těch mnohých poselenců, gaký to newážný i odważný lid. I mezi sebau mjwagj přes tu chwjli drak (rwačky), a druh druhu hrozj zařezánjm. Mnohý při strjzliwosti by byl dosti smjrný, gak se ale opige, býwá z něho zuřiwá zwěř, ba hotowý wrah. Rozcházj mne starost a strach, aby ten lid mi nenatropil wýstupků, až se budau koně kowati; nebo zde w městě nagde wjce pohody k chlastu a heyřenj, a že to práwě před samau wýprawau do lesů, bude snažiti se každý, aby času použil, a we všeliké neřesti žiwota se geště wywálel. Tak se tedy druhá scéna mého sibirského ži-wota otwjrá, neboť se mám w krátce octnauti s tjmto lidem w diwočině lesnj, mysljm, že giž za teyden se i z Nazimowa odeberu w lesy. Deyž Bůh štěstj a zdrawj!

(Pokračowánj.)

VI.

Č e r n o h o ř j.

Popis Izmaila Srezněwského w listech k Wáclawowi Hankowi.

Ty dni sem četl dvě zajímavé knihy — gednu ruskau »Četyre měsjača o Černogorii, Jegora Kowalewskago (Petrohr. 1841)«, druhau německau »Montenegro und die Montenegriner v. Z. Stieglitz (Stuttgart 1841)«. Prwnj sem četl společně s Wukem St. Karadžičem, o druhé sem s njm rozmłauwal. W besedách 's njm o Černohořj přišlo opakowati i to, co on a druhdy Vialla o něm napsal, co sem sám widěl w Černé hoře i co mi o nj wyprawowal wládyka (biskup). . . Poznenáhla přišla mi do hlavy mysl, napsati Wám, nezapomenutelný přjeteli, Wáceslawe Wáceslawiči! několik listůw o Černé hoře, w kterýchžby i dopowěděno bylo to, čeho nedopowěděl Wuk, i opraweno, w čem pochybil Vialla, Stieglitz, Kowalewský, i sděleno weřegnosti Wašj to, co dobrého má w sobě zajímavá kniha poslednjho. Mysl se zabrala do hlavy, ruka wzála péro, i hle, nate

Prwnj list o Černohořj.

Wyšed z *Werig* (Verige, Catenae) i obehnuw se okolo předhořj *Lepetan*, koráb se zatáčel na prawo, i wešel w třetj tak řjkage předsjň welebného Kotarského zálíwu, *Prčañ* (Perzagno) a bljže před njm *Stoliwo* naprawo, *Perast* (Perasto) a dále w hlubině *Orechowec* (Orahovac) na lewo; a přjmo před očima poznenáhla w poměru přibljženj rozwjrá se tak nazwaná *Dobrota*, i nad nj

hromadné, diwé, šedé skály. Obšed Prčañ koráb geště se, obracj trochu na prawo, šedé skály počřad se geště wywyšugj, pautnj k widj konečně w hlubině zálwu na východ městec i nad njm pewnost *Kotár* (Cattaro), i nad nj šedé skály stogj giž strašným kragem hor. Překwapugjcj rozdjl mezi těmi hromadami diwého kamenj, přjkře se spauštěgjcj ku břehu, holými, nepřjstupnými, a mezi přewábnými zásjdljmi, gešto obrubugj pobřežj zálwu, i zhlížegj se se swými sady i winohrady w gehu čisté powrchnosti. Tyto šedé, diwé hromady skal, to gest počátek Černohořj, gehu hranice od Rakauska i moře. Wzwyšeneğgjcj část gich nad Kotarem nazýwá se *Lowčen* i *Pestin-grad*. Stezička z Kotara na Černohořj gde mezi těmi dvěma horama, totiž také po hoře, aneb lépe řjci po stržjch. Stezička, po njž se může giti gen s průwodčjm. Wyšed na Lowčen pautnj k widj zwlnowané moře skal Černohořj před sebau i pod sebau, i daleko na pomezj Černohořj opásáno oblaky, pokryto sněhem. *Durmitor* i *Kom* widj skoro celé Černohořj. Hory, ano hory i wnitř i po hranicích. W dole na pomezj rakauském gdau hory s gedné strany k *gezeru Skaderskému* (Skadarsko blato) i *Baru* (Bár, Antiwari), s druhé k *Hercegowině*, rozličugjc se po městnostech zwlaštjnými gmény. Tak k. p. hora, nacházegjcj se mezi *Grachowým polem*, *Dalmacij*, Černohořjm nazýwá se *Komorica*, bljže k *Orechowcu Lazina*, a dále za Kotarem *Sutorman* a t. d. Tyto hromady táhnau se i dále na sewer po hranicích: za *Komoricj* začjná se *Pustý Lisič*, wyše u tureckého města *Nikšiče* gde *Kijawa*, zpod njž wytéká řeka *Zeta* na samém seweru, od seweru na východ *Durmitor*, *Jaworje*, *Trebič*, dáwagjcj prwnj prameny řekám *Morači* i *Brskutu*. Od *Trebiče* k giho-wýchodu hory se njžj, dáwagjc mjesto pramenům *Driny*, i potom opět se wzwyšugj welebnau wršinau *Koma*, kterýž se swými gižnjmi odwětwjmi, známými pod gménem *Malého Koma* i *Prokletých hor*, i řekau *Cěwnau* odděluje Černohořj od turecké Albanie. Gižnj

část východnjch hranic gest také pokryta horami: od tureckých měst *Spuže* i *Podgorice*, i na západ i na východ powyšugj se, i gdau na západ od *Leského pole* i na prawau stranu Morače k samému Skaderskému jezeru, wzvyšugjce se nedaleko od něho wršinou *Štitorec* (Štitorac) nazwanau. Tak gest odděleno Černohořj od swých sausedůw. Na mau otázku o hranicjch s Tureckem vládyka odpověděl: »hle hranice s Turky gest u nás tam, kde padagj kulky z ručnic černohorských nabity proti Turkům.« I gisté w těch skalách, gak widět neprůchodných i magjcech geště dlauho, dlauho geště diwými zůstati, gen takowé hranice gsau možny za našich časůw. Hory oklopugjčj Černohořj, pokrýwagj i celý gehu wnitřek, pozdwiugjce se pořád wyše a wyše, až i s přjtržj s giha i gihowýchoda na sewer i z částky na východ i neywjce ke Komu, gehož wršinu možno přiznati neywywýšeněgšjm punktem netoliko w Černohořj, než i w celé ewropegské Turcij; neboť dle wyměřenj Kowalewského wynášj neméně 10,000 stop, Durmitor okolo 8,500, Jaworje okolo 6,000, wrstwa *Gareč* (Garač) *weliký* i *malý* procházegjčj středem Černohořj od hranic albanských k Hercegowině, njže; geště njže přjmorské hory, ač ostatně Lowčen může njti 5,000 stop, čili gak udává Kowalewský 6,000 stop. Neywywýšeněgšj wršiny hor pokryty gsau sněhem, neb přes celé léto chowagj na sobě snjh w dolech i z wětšj časti gsau stržity i prosečeny hlubokými doly, wyduty wnitř geskyněmi, po kterýchž se podzemnj prameny probjragj, tu se ukazugjce ze spod skal gako *praudy*, tu *prohlubněmi* znouu se skrýwagjce. W čas bauři i hromobitj, powjda Kowalewský, když horské potoky wodopádami padagj w geskyně i propasti, naplňuge se Černohořj podzemnjm hučenjm. Některé z geskyň swau obšjrnostj a podiwnými stalaktitami připomjnagj Postojnskau (Postojna, Adelsberg), a jezero Skaderské po swé bezedné hlubině w některých mjstech může býti přirownáno we wytvářenj s bajkálským.

Zvlášť diwa gest gižnj část Černohořj, a neywjce krag (nahija) Katunský, kde oko zřjčka stjnecj dřewo uwidj, a na pauti potkává bodlawé křowiny, buřeny (wysoké stepnj tráwy), i geště častěgi holý aneb pokrytý mechem kámen. Na sewer gsau hory holy po wršinách i w přjkrých rozsedlinách, než mnohé odlohy pokryty gsau zelenem i lesem často ohromných rozměrůw. — Horštj potokowé padagj w hlubinu, zde onde se ukazugjce i opět skrywagjce. Wody gest mnoho pod zemj a na powrchnosti málo; tak že Černohořj na wody tak gest chudo pro obywele, gak gest diwými skalami hogno. Wygjniage prameny Driny s řjčkami *Margaritau* i *Werušj*, wšecky vody w Černohořj náležej ke kotlině Skaderského gezeru, gežto, gak známo gest, prostředkem řeky Bojany sgednocuge se s adriatickým mořem. Na samém gihu Černohořj, w kragi Černickém (Crnička), protékagj řjčlly *Černička* (Crnička) i *Orechowá* (Orahowa), gežto nedaleko od wpádu w Skaderské gezero spogugj se w hromadu, i padagj w ně gediným ústjm. Co gich s západu na východ gest, každá teče okolo dwau mil. S sewerozápadu na gihowýchod w též gezero wpadá taktěž malá řeka *Iwan-Bega* - *Černojewiče* (Ivan-Begowa-Crnojeviča) čili *Obod*, wytékagjcz z gěskyně i při samém východě dělagjcz se schopnau k malé plawbě. Geště menšj řjčka *Karapulu* wytékagjcz z newelikého gezeru, i wpadagjcz w Skaderské gezero s sewera. Dále za nj wpadá w Skaderské gezero trogjm ústjm řeka *Morača*: ona wytéká z pod Jaworja w Morackém kragi, i protěksj po něm s sewerozápadu na gihowýchod skoro přjmo s sewera na gih mezi kragi *Piperským* i *Kuckým* (Piperi, Kuči) takowým způsobem, že gen menšj gegj polowice okolo dewjti mil přináležj Černohořj, a ostatnj protéká po turecké Albanii. Mezi řjčkami wpadagjcjmi w ni i wůbec welmi malými znamenitějšj gest *Brskut*, wpadagjcz w ni s lewa w Kuckém kragi. *Zeta* wytékagjcz zpod Kijawy, protékagjcz po kragi Bělopawlickém (Bělopavlička)

s sewerozápada na gihowýchod, a půldrubé mjle od ústj vycházegj z Černohořj i na hranici Černohořj pod Dukljanem (Dioclea) wpadagj w Moraču; dále *Matica se Sitnicj*, náležegj toliko wýtokami Černohořj. Mjst aurodných, zwlaště w gižném Černohořj gest tak málo, gako dolin i hornjch rowin. Neyznameníťgšj audolj gest dolina Cetyňská. Podlé řjčky Orechowé i Černické tworj se také malá dolina. Gsauť zde onde luky i pole pō Zetě i wrchnj Morači. Horské plodorodné rowiny nacházegj se častěgi w sewernjm Černohořj, zwlašť po stránjch Komského hřbetu. Černohorec si wážj každého kauska plodotworné země, gako geho koza každého ljstečku tráwy, giž pod kamenem wyštípuge. Země na zásewy gest tak málo, že se chleba nikterak nedostává w zásobu obywatelům. Winohrady nacházegj se w Černickém kragi wůbec okolo gezeru Skaderského i potom na horských stránjch na sewer Černohořj. Tam gsau i owocné sadjky, zůstawené z wětšj částky péči samé přjrody. Co se podnebj dotýče, hory s gich wrchy i rozsedlinami dělaj ge chladněgšj, nežby se očekáwati mohlo z položenj strany. Takowé gest wůbec Černohořj, strana zanjmawá diwostj, a člověka wáběj k sobě gen z nauze, by něgak ochránil swau samostatnost.

List druhý. Polohopis.

Černohořj se děl na dvě části: *wlastnj Černohořj*, i *Brda*. *Wlastnj Černohořj* prostjrá se z gihu na sewer do Garče (Garač) i se strany Hercegowiny do Nikšiče, a se strany Albanie do Spuže; dále na sewer i východ gdau *Brda*. Wšecko prostranstwo Černohořj možno položiti po přirownánj s wůkolnjmi zeměmi na 90 □ mil, (Kowalewský klade 100 □ mil) a obywatelstwa počjtage pō tisjci na čtwerečnau mjli 90,000, mezi nimiž čtwrtj gest ozbrojenec (Kowalewský klade 122,000 obywatelů i 22,500 ozbrogencůw, Wuk 100,000 obywatelů a 20,000 ozbrogencůw).

A. *Wlastnj Černohořj* dělj se na 4 krage, čili srbsky (dle tureckého) nahije: západnj část, skoro třetinu celé černohorské vlasti, zanjmá krag *Katunský*; na východ od něho ležj *Lešanský*; na gih od nich *Rěcký* (Rječka); na samém gihu *Černický* (N. Crnička).

1. Krag *Černický* hraničj s sewera s kragem *Rěckým*, s východa se *Skaderským* gezerem, s gihu s tureckau *Albanij*, s západu s rakauskými zeměmi. Omýwán u prostřed řčkami *Orechowau* i *Černickau* podnjmá se horami gak na gih tak i na sewer i na západ, i ponižuge se k *Skaderskému* gezeru. Hory gsau diwy, dolina plodnosná. Zde se rodj neylepšj černohorské wjno. Prostranstwo nezanjmá wjce šesti mil □ (*Kowalewský* klade 20,000 obywatelůw i 3,500 ozbrogencůw).

Plemena: *Boljewiči*, *Sotoniči*, *Podgor*, *Utrg*, *Dupilo*, *Brčeli*, *Gluchý del*, *Limjani*. Mezi městnostmi gsau znamenitěgšj. a) *Wir-bazar* u gezeru *Skaderského*. Tu byl prwé trh mezi Černohorci i tureckými poddanými. W bljzce, mezi gezerem i řekau *Černickau*, *Bes* (*Besac*), řjmské rozwaliny. b) *Wydrjak* (*Vidrjak*), klášter na rakauské hranici. c) *Boljewiči*, bljže wsi nacházegj se železné margancowé rudy, držjčj z 30 do 40 ze sta.

2. Krag *Rěcký* dotýká se s západu k rakauským zemjm i kragi *Katunskému*, s východu k kragi *Lešanskému*, turecké *Albanii* i gezeru, a s giha k kragi *Černickému*. Wětšj část gehu na gihu zanjmá horská wzwyżšenost *Ljubotinská* s dosti vysokau wršinau, a část východnj omýwá se řekami *Černowicj* i *Karapulau*, oddělenými gedna od druhé horami; na gihozápadě whlubugj se hory; a na seweru oddělugj krag od *Cetyňské* doliny i podnjmagj se w krag *Katunský* i *Lešanský*. K tomuto kragi náležegj dwa ostrowy na *Skaderskem* gezeře: *Lesendra* i *Wranina*. Prostranstwo okolo šesti □ mil (*Kowalewský* klade 13,000 obywatelůw i 2,500 ozbrogencůw).

Plemena: *Kosicry, Dobrsko selo, Ljubotin, Gradjany, Ceklin*. Známenitějšj mjestnosti: a) *Rěka* na řece Černo-wiće, ney důležitějšj tržné mjesto w celém Černohoří. Sem přigjžděj kupci ze Žabljaka ano i z Bara i Skadra s rybami, obiljím, solj a t. d. Bazar se scházj každu sobotu. Zde gest také klášter s dvěma celmi, a bljže wsi rozwaliny *Obod*, ostatky pewnosti stawené dle národ-njho podánj Černojewičem. Na ostrowě Lesendře gest strážnj wěž proti Turkům se dvěma děly i pěti muži posádky.

3. Krag *Lěšanský* přiléhage s východu k Albanii turecké, na sewerozápadu hraničj s kragem Katunským i na gihozápadě s Řeckým. W důl po něm gdau hory wr-stwau i odwětwjmi, spauštěj se na východ k Turecku w *Lěško-pole*. Řjčky *Matica* i *Sitnica* wytékagj z těchto hor i welmi nedaleko od wtoku vycházegj w Turecko, i wpadagj w Morači.

Prostranstwo okolo pěti □ mil (Kowalewský 10,000 obywatelůw, 2,000 ozbrogencůw). Plemena: *Dražewina, Gradec* (Gradac), *Buronje*.

4. *Katunský* krag prostjrage se na sewer do Nikšiće (Nikš) a na gih za Kotar, hraničj na východ s Dalmacij i Hercegowinau, na sewer s Brdy, na východ s tureckau Albanij i Lěšanským kragem, a na gih i gihowýchod s kragem Řeckým. To gest gádro Černohoří, — i prawě Černohoří. Hory pokrýwagj celau gehu powrchnost, spauštějge se toliko na gihowýchod k Cetyňské dolině, také pokryté gich oblomky. Tekaucjch řek na powrch-nosti nenj: wody spadagj s hory bystrými toky i pro-padagj se w nich. Přjroda diwá, welmi chudá w rostlinstwu.

Prostranstwo okolo třidceti □ mil (Kowal. 30,000 obywatelůw, 5,500 ozbrogencůw). Plemena: *Plješiwci, Ožrinići, Komani, Zagarec* (Zagarač), *Bělice, Cuce, Těklići* (Čeklići), *Něguši* i *Cityň*. K tomuto kragi se připogiti

může i *Grachowo-pole* rozdělujcej u hranic černohorských Hercegowinu od Dalmacie. — Znamenitějšj mjestnosti: a) *Stanewič*, klášter na rakauských hranicjch. Držj ho za národnj diw: byl něgaký čas sjdlem vládyky. Prwé byl upewněn gako pewnost. Nynj ač stěny monastyra ostaly nepoškozeny, než sledů střjlnic (bognic) giž sotwa znamenati. Dolči — gest celá gich historie. Ostatně Stanewič náležj giž Rakausku. b) *Cětyně*, klášter na rowině Cetyňské i sjdlo vládyky i vlády. W klášterském chrámě malém i těsném odpočjwá tělo předešlého vládyky uznaného swatým. Zámek gest dosti pěkná stawba, okružená njzkau zdj. Nedaleko zámku tržiště s krčmami i krámy, a také s hostincem pro pocestné. Bljže kláštera gest na gedné z skalín wěž, na njž se wystawugj hlavy pobitých od Černohorcůw Turkůw. c) *Něguši*, wes na cestě Kotara z Cetyně: odtud gest rodem vládyka, i tam žiwau gehu rodiče. d) *Pestín-grad* nahoře bljž Kotara — staré rozwaliny. e) *Sw. Ilia*, na sewer od Něguš, chudý monastyr. f) *Kčewo* č. *Čewo*, na sewer krage, wes znamenitá w podánjch černohorských chrabrostj obywatelůw i napadánjm Turkůw. g) *Stubica* na samém seweru krage, bljž města Nikšiče, zde gsau nalezeny Kowalewským okrowaté železné rudy. h) *Komani* bljž pomezj albanského, wes znamenitá děgi Černohorcůw s Turky.

B. *Brda* se rozděluj na 4 krage: západnj část zanjmagj *Bělopawliči*, sewernj *Morača*, východnj *Kuči* a mezi nimi w prostředku *Piperi*. 1. *Bělopawliči* přiléhaj s giha i západa k kragi Katunskému, s západa i s seweru k Hercegowině i djlem k Morači, s východu k Piperům, a na gihowýchodě k turecké Albanii, čili lépe k východu města Spuze. Hory ležj po hranicjch, i pokrýwaj celau gegj powrchnost, s gihozápada schylugjce se k dolině Zetské, a na sewerowýchod podnjmagj se k weliké wrstwě hor, oddělujcej Zetu od Morače. Řeka *Zeta* teče prostředkem krage s sewerozápada na giho-

wýchod, tworjce okolo sebe dolinu hognau rostlinstwem i predstavugcej razitelnau protiupoložnost s ostatnj částj krage: tu pautnj k widj luhy, niwy, winohrady, owocné stromy, lesy, mezi tjm gak po obau stranách w horách tatáž diwost přjrody gako w kragi Katunském gest. Na seweře ostatně gest wjce rostlinstwa nežli na gihu. W horách gsau hogné železné rudy.

Prostranstwo okolo 8 □ mil (Kowal. 15,000 obywatelů, 2,750 ozbrogenců). Plemena: *Ostroh* (Ostrog), *Pawkowiči*, *Petušinowiči* i *Wražehrnci* (Wražegrnci). Znamenitějšj mjstnosti: a) *Martiniči*, wes na turecké hranici, půl hodiny od Spuže, slawj se chrbrostj obywatelůw i bezpřjtržnau rwačkau s Turky. b) *Naždrebaník*, na sewero-wýchod od Martinič blíž Zetské doliny, klášter. Chrám byl někdy překrásný, i wystawen, gak podánj znj, srb-ským carem Štěpánem swatým, ale byl často rozrušen. Nedaleko od kláštera gsau ostatky řeckých neb řjmských rozwalin. Ze Zetské doliny gde tudy dlážděná silnice na sáh široká: prostjrá se pak dále na sewer k Nikšiči: gsau to také ostatky dáwných časůw. Nedaleko od Naždrebjanika u Zety wywyšuge se *mohyla* s kamenem na wrchu, známým pod gménem *Widowá kamňa*: podánj prawj, že gest položen w pamět *Widu* rozsekanému od Turkůw. c) *Kurilowo* w horách w prostřed gihozápadnj části krage, w rozwalinách. d) *Borowiči*, rozwaliny na wrchnj Zetě. e) *Ostroh* (Ostrog) na seweře krage nedaleko od hranic hercegowinských: klášter na hoře. Od paty hory gde ku klášteru točená stezička. Do samého wrchu, kde se nacházj wrchnj klášter gsau 2 hodiny cesty, a nižšj klášter gest o půl hodiny njže. Položenj wrchnjho kláštera gesti úžasné zvláštnosti: na padesát sáhůw wzwyšuge se odwěsnau stěnu wapenná skála w dél na sto sáhůw nikde nepřetržena. Mjsty, zvlášť po kragjch, tworj se neweliké plácky, mjsty bokoutesy (straunj strmé skaliny) padagj dále osypy aneb tworj wpadliny i geskyně, z nichž některé welmi weliky gsau.

W gedné z těchto geskynj gest welmi malý i chudičky chrámek, cisterna i několik celj. W cirkwi odpočjwá tělo wyhnance Wasilia Golunského-Skaderského, gehož Černohorci za swatého držj. On geště nikdy nebyl w tureckých rukách. Nynj w něm bydlj geden mnich. Nižšj klášter uměštěn gest pokogněgi: w něm gsau čtyři mnišj i archimandrit. Wysoko nad Ostrohem podnjmá se *Ostrožská Glawica*, hora s wyhljdkau na Hercegowinu w Grachowo pole.

2. *Pipery* hraničj s západu s Bělopawliči, s seweru s Moračj, s východu s Kuči a s gihu s tureckau Albanij. Od Kuč se děl j řekau *Meračj*, gedinau řekau w kragi, i ta teče hluboko mezi skalami. Celý krag gest wzrytý horami. Zanjmá prostranstwa okolo pěti mil. (Kowal. udává 8,000 obywatelůw a 1,500 ozbrojencůw).

Plemena: *Djurkowiči*, *Stěna* i *Černci* (Crnci). Znamenitějšj mjstnosti: a) *Dukljan* na tureckém pomezj, při wpádu Zety w Morači. Welebné rozwaliny. Zdi se skoro zachowaly, i gdau k samé řece Morači w tlaušť skoro na dwa sáhy. Mezi ostatnjmi rozwalinami wnitř zdj znamenati welikolepé ostatky zámku. Rozwaliny gdau i za Moraču, kamž, gak widět, prostjralo se město. Tu nácházegj množstw j mincj, zvlášť z panowánj Diokleciana, Konstantina i Heleny. b) *Čilija*, také blíž tureckých hranic, starý klášter s pěkným chrámem i několika celemi, na nepřjstupném mjstě. c) *Děwič-grad*, starožitné rozwaliny na sewer od Čilie. d) *Stěna*, wes, známa chrabrostj obywatelůw.

3. *Kuči*, zanjmagj východnj část Brd i přiležjce s východu k Piperům i Morači, s druhých stran obkljčeny gsau tureckými zeměmi. Na východnjm pomezj wzwýšuge se *Kom*, od něhož gsau odrohy (odwětj) po celém kragi gmenem *Malého Koma*, *Prokletých hor* a t. d., a s sewera gdau w tento krag odrohy *Trěbiče*. *Morača*

gest nynj na západnj hranici; s lewa wpadá w ni *Brskut*; po východnj hranici teče řeka *Čawna*, na seweře wytéká *Drina* se dvěma w ni wpadagjcjmi řčkami *Werušj* i *Margaritau*. Kromě toho gest mnoho horských gezer, mezi nimiž neyznamenitějšj gest *Rakowec* (Rakovac) na gihowýchodě. Ač holých hor s wršinami pokrytými sněhem gest mnoho, než gest i mnoho lesůw i aurodných horských rowin. Kuči zanjmagj okolo dwadceť □ mil prostranstwa. (Kowal. 15,000 obywatelůw, 2,750 ozbrogencůw). Plemena: *Wasojewiči*, *Bratonožiči*, *Orechowo* (Orahowo), *Zatrebeč* (Zatrebač) i *Drekalowiči*. Znamenitějšj mjstnosti: a) *Medun*, rozwaliny hradu. b) *Duga*, klášter na Morači. c) *Carewina*, rozwaliny na Komě.

4. *Morača*, přiléhajc s gihu k Bělopawličům i Piperům, a s gihowýchodu k Kučům, s ostatnjch stran obkljčena gest tureckými zeměmi, od nichž na sewer odděluj ge wršiny *Durmitora*, *Jaworja* i *Trebiče*. Prostředkem krage s sewerozápada na gihowýchod teče *Morača*, tworjc u břehůw swých rozkošnou dolinu. Gest mnoho aurodných horských rowin, lesůw, i wůbec bohatá přírodau, ač gsau obywatelé chudj, nemagjcje možnosti odbýwati swých plodin. Prostranstwo okolo sedmi mil. (Kowalewský 8,000 obywaterůw, 1,500 ozbrogencůw.)

Plemena: *Rowci*, *Dolnj Morača* (Donja Morača), *Hornj Morača* (Gornja Morača), *Uskoci*. Znamenitějšj mjstnosti: a) *Rowci*, wes na tureckém pomezj, slawj se chrabrostj obywatelůw. b) *Moračský* klášter sw. Uspěnije, stogj na strmém břehu Morače. Chrám starobylý i překrásně stawen w způsobě křžže s bání, i wniř ozdoben starobylau malbau. Stawenj gehu kladau w časy Štěpána Uroše. Tu gest i hrob gehu, přikryt těžkým kamenem. Gest zde několik starých listin i rukopisůw. Nedaleko gest *Swatá stěna*, s njž druhdy upadlo w řeku, gak podánj prawj, 10,000 Turkůw.

Připogugi geště několik slow o černohorských cestách obecných. Z řek gest toliko řeka Černejewiče i Orechová, také zde onde Zeta způsobná k malé plawbě, ostatnj gsau w mnohých mjstech zawaleny kamenjm i tworj wodopády, a w giných mjstech tekau hluboko mezi těsnými skalami. Cest průjezdných zcela nenj, cesty pro gjzdu na koni neb oslu prodělány gsau nákladem nynějšjho vládyky z Cetyně k rakauským hranicům we dwau směrech, tak též k městečku Řece i dále k samému jezeru Skaderskému; geště gedna se dělá k Ostrogu. W ostatnjch částech Černohorj gde ze wsi ke wsi stezička, s hory na horu, často nad propastmi, stezky, po nichž nepřiwyklý pautnjk newždy se může odwážiti gjti bez průwodce i bez horské obuwi. Wesnice z wětšj částky ležj rozptýleny.

VII.

L i t e r n j z p r á w y. 1)

1. Literatura illyrská.

a) *Wýtahy z dopisůw I. Sreznewského W. Hankowi.*

W Zahřebu dne 15. srpna 1841.

Z Rěky sme geli w Karlowec, i cestau sme zageli do kláštera Go-mirje. Zdeť opat Ilič se zajmá literaturau, i blawnj geho liternj práce — gest zbírka přislowj, geť mjunj wydati w systematickém pořádku. Z Karlowce w Zahřeb. W Zahřebě činnost literaturnj postupuge gako prwé. Doktor Ožarewič rediguge illyrské nowiny, Babukič illyr-skau Danici, a wydáwanj diwadelnjch kusůw, oba společně tisknau německo-illyrský slownjk. Vraz wrátiw se z cesty po slowanských zemjch tiskne wydánj swých nowých, wábných básnj »Glas i zdubrave Žerovinske,« i má se k tištěnj druhého swazku slowanských pjsnj; Ra-kovac připrawuge k wydánj národnj pjsně »od stařiny.« Dr. Demeter tiskne přeloženj Sheridanowy komedie. Kukuljevič-Sakcinský pjše nowau drámu Marula; Vukotinowič drámu Gostba i t. d. Německo-illyrského slownjka gest giť wtyštěno 9 archůw. Illyrsko-německý djl možno bude udělati určitějšj, pohodlnějšj k filologické potřebě. Wydáwanj diwadelnjch kusů wyšlo giť 5 swazkůw, gsau i krásná pře-loženj, než wše přeloženj. W nowém sebránj básnj Vrazowých gsau výborné věci, i na všech skoro ležj pečeť národnosti. Gako hosté můžeme a někdy musjme starati se nerozeznáwati se ničjmž od požado-wánj společnosti, w kterau sme wešli — to se rozumj, gestli společ-nost za to stogj, než u sebe doma gest gináče: cizj obyčege bylyby zde gake konj rohy aneb kráwě sedlo. Gestli to prawda wůbec, tedy gest i w djlech literaturnjch. W literatuře nenj a býti nemůže giného klassicisma, kromě klassicisma národnosti; pochopiti gi, zosobiti gegj výbornost: hle, w čem gest práce geniusa, a ne w následowanj toho, co pěkné bylo w swůg čas na swém mjstě. Nezáležj na tom, aby se

1) Tohoto čtврtletj dostala Redakcj z rozličných stran tolik ob-šjrných zpráv o lit. slowanské, že nemohši gich uměstiti w půwodnj tresti, widj se přinucena podáwati z nich gen wýtahy a wýgimky, spoodloženjm giných, pozděgi došlých, na budauej časy. R.

psalo tak, jak psával k. p. Shakspear, ale na tom, aby se psalo, gakby on psal w naše časy. Gestli spisowatelé nowo-illyrštj budau následowati spisowatele Dubrowecké, bude to tak whod, gako kdyby saučasný spisowatel ruský následowal spisowatele wěka Kateřiny II. aneb saučasný Francauz Francauze XVIII wěka. To pochopuge Vraz, i chodj po swě dráze krokem rovným i smělým. — Od wydánj národnjch pjsnj Rakowcowých možno očekáwati mnoho dobrého: předně gest gehu sebránj ohromné, i bohaté na mnohé drahocennosti. Za druhé on nechce zůstawiti swě wydánj bez pravidelnjho plánu i potřebných poznamenánj. Za třetj, chce zachowati mjstnau wýslnost. Literaturnj gazyk musj mjtj pravidelnj gednotu, než připauštěti w sebe gen to, co negde proti gehu hlawnjmu praudu; kdežto mezi tjm mjstnj wýslnosti wždy nemohau nebyti rozličnotwárny, i zachowáwati gich rozličnotwárnost gest gedna z prwnjch powinnostj filologa, gestli toliko gehu powinnost znáti celý kruh rozwinutelnosti gazyka w gehu harmonii i melodii. Nářečj illsrská gsau tak zaujmatelně rozličnotwárná, že wydánj národnjch pjsnj we všech těch nářečjch byloby drahocenným darem pro filologa. Neméně gsau wážno u wydánj národnjch pjsnj i poznamenánj; s gakau rozkošj ku p. čteš »The songs of Borders« Waltera Skota; we vzdálenj za 300 — 400 let žiw gsi s národem ge pěwšjm, cjtjš gehu poesii, gako swau vlastnj, saučasnau. Nemluwjm gž o užitku nauky.

We Wjdni 11. pros. 1841.

Hle, kde gsem, milý pjteli W. W.! W polowici zátj wygel sem ze Záhřeba do Slawonie a t. d., 1 řjgna wstaučil sem na srbský Bělehradský břeh; 1 listopadu wyšel sem ze Zemlinské karantěny; a ze Zemljna djlem po břehu Dunage, djleni pu Dunagi přes Nowý Sad i Pešť. dobrál sem se do Wjdně. Chtělbych Wám předewšjm zdělitj dennjk swých procházek po Serbii, ale negsem k tomu nynj způsobě, a prazdně chwjle mám gestě méně. Mně bylo w Serbii welmi dobře; w Bělehradě byl sem gako doma; začěz nemohu nebyti wděčen wládě srbské. Mjsto dennjka posílám Wám spisek nových srbských knih zasluhugjcjch powšjmnutj. *Sborník zakonů* atd. 1840. 4°. 250 str. Kniha wážno pro saučasnau historii i štatistiku Srbska. Počjná se Hatšerifem 1838 w prosinci, poznačuge následugjcj zákony wydane knížetem Milošem, pak náměstnictwjm i konečně nyněšjm knížetem Michaelem. *Postanak slaw. slova, od A. Dragosawljewića. U Běogr.* 1840. 8° 139 str. Spisowatel rozkládá historický každu staroslawanskau literu, i potom wywádj, že neylepšj prawopis gest Wukůw, a zcela ne slowanský čili ruský. Kniha aspoň pro Srbsko welmi znamenita. Spisowatel wšak netiskl gž Wukowým prawopisem! — *Načalni osnovi policie, Jo. Raičem. U Běogr.* 1841. 8° 141 str. — Podobných učebných knih wydáno

gest již několik, — a w Algebře k. p. uwezeny gsau mjesto *a, b, c* itd. *č, z, buki, vědi* a t. d. Ostatně nad podobné věci newystupuj proměny; vše ostatnj gest německé, i bohužel někdy páty přes dewáty německé, co i w Němcjch gen na katedře zůstává, a w život nepřecházej, proto že gest to bezživotné. — *Golubica, G. Wozarowicem. U Běogradu 1841. 12°.* Golubica vydává se již třetj rok, i w každé knížce zawjrá zajímavé články. Tak i w této umístěno gest mezi jiným: a) Zlomek z hist. zápisek Swětiča (Hadžiće) bog na Mišaru 1806. b) Maudré průpovědi znamenitých spisowatelůw, neywjce německých. c) Pokračowánj w pros. přeloženj Miltonowa Ráge. Pjseň II. d) Strašný saud, Younga. Pjseň I. e) Ženský jakobinský klub, weselohra z Kotzebue. Werše negsau tak podařeny gako prosa. Škoda že wůbec srbštj spisowatelé chtěj psáti klassické werše, zapomjnujice, že poesie čjm wjce se vzdaluge národnjho ducha, i ducha času, tjm menšjho wěku gest, tjm méně přirozená, tjm wjce teskná. Směs gest welmi zajímavá. — *Narodni srbški oglasitel za god. 1841. U Běogradu. 8° 156 str.* W této prwnj knížce kromě kalendářj umístěno gest schematismus celého srbského knjžetstw, w následugj knížce umístěny budau rozličné liternj články. Wydawatel gest *J. Nikolić.* On zamýšlj wyděwati Liternj Nowiny. Ostatnj wyšlé knihy negsau tak zajímavý; nelze nežádati, aby se w Srsksu zgewil člowěk, kterýby, mage wážno i u vlády, a um i důkladné známosti w hlavě, mohl tjditi chod literatury i weřegnosti. Žadaucj by bylo aspoň, aby učená společnost nynj w Srsksu se twěřjć působila pro přjmý užitek srbské literatury. Čas by byl pomysliti i na sprostý lid: uměnj i chuť čtenj rozšiřuge se neobyčegně, tak že obce samy od sebe zakládaj pro sebe školy; a národnjoh knih geště zcela nenj, t. g. nenj ani gedné.

Geště několik slow o knihách srbských wydáwaných w Uhřjch: málo dobrého, ač i ne málo knih. O překladech mlčjm, a mezi jinými odvětwjmi literatury neywjce kwetau časopisy. — *Bačka Wila*, w Nowém Sadě. Prwnj swazek gest Wám znám, druhý se počjnál tisknauti. Redaktor tentýž *Joannović* a wydawatel *Kiriaković.* — *Srbska Pěta; P. Stamatowicem. Segedin 1841. 8° 140.* To gest již 12tý swazek, a zajímavý neméně prwnjch. a) Srbowé, gich zásluhy i osudy w Uhřjch. b) Srbský Fruško-horský monastyr. c) Černá hora. d) Srbská putowánj do Jerusalema 1704 roku. e) Slowané w Podunagj (ze Starožitnostj Šafařjkowých). — *Novi Srbški Letopis. U Pešti 1841. Č. I: w 8° 176. Č. II. 178.* W tom roce Matice srbská wydala gen dwa swazky Letopisa, Prwnj swazek se počjná skaumánjm srbského i illyrského gměna, i třebali abychom se Illyry nazýwali, článek saučasný. Byl někdy spor o klassicismě i romantismě, byl spór o gmenech indowropegakém i kaukazském: spor o Illyrstwě nenj toho způsobu. Nenji

W gedné z těchto geskynj gest welmi malý i chudičký chrámek, cisterna i několik celj. W cjrkwí odpočjwá tělo wyhnance Wasilia Golunského-Skaderského, gehož Černohorci za swatého držj. On geště nikdy nebyl w tureckých rukách. Nynj w něm bydlj gedén mnich. Nižšj klášter uměštěn gest pokogněgi: w něm gsau čtyři mnišj i archimandrit. Wysoko nad Ostrohem podnjmá se *Ostrožská Glawica*, hora s wyhljdkau na Hercegowinu w Grachowo pole.

2. *Pipery* hraničj s západu s Bělopawliči, s sewera s Moračj, s východu s Kuči a s gihu s tureckau Albani. Od Kuč se dělj řekau *Meračj*, gedinau řekau w kragu i ta teče hluboko mezi skalami. Celý krag gest wzryt horami. Zanjmá prostranstwa okolo pěti mil. (Kowan udává 8,000 obywatelůw a 1,500 ozbrojencůw).

Plemena: *Djurkowiči*, *Stěna* i *Černci* (Crnci). Znamenitějšj mjstnosti: a) *Dukljan* na tureckém pomezí při wpádu Zety w Morači. Welebné rozwaliny. Zdi skoro zachowaly, i gdau k samé řece Morači w tla. skoro na dwa sáhy. Mezi ostatnjmi rozwalinami wnj zdj znamenati welikolepé ostatky zámku. Rozwaliny go i za Moraču, kamž, gak widět, prostjralo se město. nácházegj množstwj mincj, zwlášť z panowánj Diokleciana Konstantina i Heleny. b) *Čilija*, také bljš turecké hranic, starý klášter s pěkným chrámem i něk. celemi, na nepřjstupném mjstě. c) *Děwič-grad*, s žitné rozwaliny na sewer od Čilie. d) *Stěna*, wes, s chrabrostj obywatelůw.

3. *Kuči*, zanjmagj východnj část Br s východu k Piperům i Morači, s druhý kljčeny gsau tureckými zeměmi. Na vých. wzwyżuge se *Kem*, od něhož gsau odrohý celém kragi gmenem *Malého Koma*, *Preklet* i s sewera gdau w tento krag odrohý

edárně vedených *Nowin illyrských a Danice illyrské*, při jejich pořádání a vydávání podle Dra. Gaja prvních zásluh má P. Babukić, zgewila se následující díla v tiskárně Gajově, a část nákladem jeho, na oblasť literatury illyrské: a) *Veliki i mali stjerji Kalendár za g. 1841*, první na archu, druhý v 4. velmi pěkně tisknut congregským mnohobarevnem, — b) *Jezgra k. Bogoljubnosti po A. Saboloviću* v 8., kniha potřebám času přiměřená, obsahující modlitby na celý rok, — c) *Glas iz Dubrave Žeravinske od Stanka Vraza*. Nový to zdařilý plod usleštitelů a milostné musy Vrazovy, nám již z Djulabij jeho známé. — d) *Izbor igrokazah il. kasališta u Zagrebu 1841*. 8., vychází každý měsíce swazek 6 — Tarchowý v ceně 20 kr. stf.; posud vyšly sw. 1. obsahující dramu: »*Griselda*«, sw. 2. obsah. veselohry »*Palfejina*, 777, a »*Udawac*«. Sw. 3. obsah. dramu »*Stěpko Subić ili Běla IV u Horvatskoj*; i veselohru »*Ijubomorna žena*«, sw. 4. obsah. dramu »*Angelo, okrutnik Padovanski*«, sw. 5. obs. dramu »*Bretislav i Jutka*« i veselohru »*Razstrešeni*«, sw. 6. obs. dramu »*Fridolin*«, sw. 7. obsahující dramu »*Obalarowa kći*« (des Stranders Tochter) i veselohru »*Ludost i Ludoria*«. Překlad v přeložených ponevjiče gest zdárný, v některých výborný; Stěpko Subić gest práce původní důstojníka wogenského p. Jana Kukuljewiče Saksinského, původce dramy Juran i Sofia ili Turci kod Siska, u Illyrů velmi oblíbené i často provozované. — e) *Ogledalo Ilirie ili Dogodovština Ilirah od Ivana Špeara. Strana. III. u Zagrebu 1841 kod Fr. Suppana*. Gest to prodláutení díla tili raděgi nashromáždění kompilací všeho druhu, jehož první II částky již prvé vyšly a IV co nejdřív vyjítí má. Tento III. díl gde od r. 540—1114. — f) *Obrasi slavnih osoba naroda ilirskoga. Sv. IV u Beču*. Gest pokračování dílka obsahujícího v solě obrasy kamenopisné osob neyznamenitějších z dějepisu illyrského s kratičkým nastiňením gegich života, vydávané nákladem a prací horlivého p. J. Kukuljewiče Saksinského. Swazek tento obsahuje poprsj Jana Gunduliče, Vukašina, otce Kraljeviče Marka, a Miloše Obiliče. — g) *Anka i Stanko, Pěsan od Ane Vidovića iz Šibenika, u Zadru 1841 kod Demarchi*. — h) *Pěsni sabrane Ane Vidovića tamže*. — Obě tato plodové musy mladé Illyrky Dalmatinské posud nás nedošli, však weťegné listy chwalnou o nich zmjnu činj; druhé ono dílko obsahuje asi šest menších básnj v gedno vydaných. — i) *Tumburaši ilirski. Nar. pėsme po M. Topaloviću. U Osěku 1841*. — k) *Jeka od Osěka. Pěsan od M. Topalovića. U Osěku 1841*. — l) *Tri čudnovate Diviče žive u Tirolu. Preveo A. Stazić. U Splitu 1841*. — m) *Danica Zagrebčka ili Dnevnik za l. 1842*. 8. U Z. kod Suppana, starým chorvatským způsobem psaná pro starověrce.

Pozornosti gestě zasluhuj následující dvě díla, gedno co plod umělectwí illyrsko-národního, druhé v giném ohledu důležité; totiž

1. Píseň chvalně známého L. Vukotinoviče, v hudbu uwedená v duchu národnoj od výborného mistra Padovce pod nápisem: *Pesma od L. Vukotinoviča za fortepiano i gitaru u muziku stavljena po I. Padovcu*. *Dělo* 50. U Varždinu tiskom Placera. — Padovec již předtím několik písní illyrských v hudbu uwedl a vydal, kteréž veliké obliby v obecnstvu illyrském hudby milovním došly, tak žeť snad i mnohemu českému hudby slovanské milovníku wděk bude o nich se dowědjti. Druhé ono dílko pozoru hodné jest brošůrka německá v Zářebeu u Gjeje tištěná: »*Der Sprachkampf in Ungarn von Thomas Világosváry*« 8. 83 Sl., gednagjci o záležitostech maďarských národností v Uhřích a zvláště národnosti slovanské, kdežto se v dobrý čas mjrně ale různé slovo a v trefné způsobě činí. — Neydůležitější však dílo, kteréž nyní literáty Zářebské a tiskárna Gajowu celé zaujímá, jest vycházegjci právě »*Rěčnik němačko-ilirski ili Slovar*«. Měli gsme příležitost widěti asi 10 archů tištěných díla tohoto, o němž hodnj dva vzdělančové illyřstj, p. adw. Mažaranič a p. Dr. lék. Užarevič s upotřebenjm všemožných pomůcek a posawadnjch toho druhu pracj po několik let již neunawně pracuj; a nemýljmeli se, máme se čeho hodného nadjti.

Giž z tohoto powrchnjho nastjpnějš gest nahlédnauti, že Illyrowé, seč sjly gegich gsau, statně konagj, ačkoli zagisté plody literárnj gestě méně činnost gich tohoročnj wyobrazuj, nežli přjbehové národnjho gegich žiwota v nowinách illyrských wěrně naznačené.

Co se týče Srbů v Uhersku, nelze přjti, že i v gegich literatuře minulého roku nemalá činnost panowala. Srbowé vzdělanějš nahljžegj, že neugmauli se sami práce o oswětu lidu swého, a nepodagjli mu pjce duchownj, již potřebuge, tjm maďarismu hrozě u nás se sjljejmu k ruce pracowati, vzdělanějš zvláště třjdy a mládež gemu takotka nadháněti budau. Proto negedno i letos Maecenatové a spisowatelé podnikli, coby národnost obžerstwiti, literaturu obohatiti a obžiwiti mohlo. Matice Srbská w Pešti, gegjž gměnj před některým časem bylo stencelo, nowě takřka nadána a založena jest štedrotau mnohých rodomilů, zvláště wysoce zaslautilého pána Sawy Tököli-Kermešského. W Pešti vycházegj Nowiny srbské s národnjm listem k nim připogenjm úsilownostj zaslautilého Pawlowiće; a Ljetopiš nákladem Matice srbské; i ginj také spisowé pokračujci se wydawagj: a však upřjmně milugjce a ctjce rod srbský, wyznati musjme, že literatura srbská w Uhřích nenj gestě na prawě cestě, gjžby ku blahu národu kráčetj mohla, a že děljkůw gegich nerozněcuge onen swatý žár pro blaho a užitek rodu, nýbrž že mnohým malicherným a sobeckým slabostem swým až přjliš škodně se oddawagj. Tak, bohužel, mjsto užitečných, wdělawacjch a poučnjch článků w národnjm listu srbském, nejwjce to rozšířeném orgánu pro Srby uherské, wětš částku mali-

oberné recenzj a hádky, plné urážek a osobností, o gména Srb a Illyr zaugimajj; překládajj se čtenářstwu ustawičnā osobowanj a oberňowanj zaslaužilých spisowatelů srbských, Illyrů Zááhřebských a tēm podobné wěci, přjležitosťnými básněmi a chwalospěwy a stjđka také ponuĝujejm užitečným článkem přetřienē. Spisowatelē srbsťj gsau wustawičném bogi i mezi sebau i s Zááhřebskými, k čemuž gméno Illyr vlastně gen zámysl a zástěru dává. Na času by zagistē bylo, aby kažďy, co za prawē a prawdiwē má, toho pěstuge na bratřj swē ginými gmeny se wyznauĝujj nesotil, ale co do nich chwalitebného a dobrého utnal, milowal, zwláštnosti gich laskawē snášel, aby spisowatelē srbsťj, nechajjce daremných hádek a rosepřj, Illyrům gména gich nechali, sobē swého srbského wájce, přitom hledjce swornosti a spogeného pilného pracowanj, zwlášť aby od Illyrů se posilugjce lidu swému mjsto hádek w prawdě užitečných děl a wzděláwagjcejch podávali, by geg na vlastnj pastwē nasytiti a od zmaďatenj z nęwyhnuteľné nutnosti uchowati mohli.

Djla literatury srbské minulého r. 1841 w Uhřjch na swětlo wyslał gsau asi tato: a) *Novini serbske i narodni serbski list*, wydáwanē od P. Pawlowiče w Pešti. — b) *Ljetopis serbski nowi za g. 1841. č. I. i II.* (Wiz wýš). c) *Bačka Vila na g. 1841. sv. I. izdao P. Joannović. U Novom Sadu 1841. 8. str. 232.* Spis pokračujjcej rozmanitého obsahu, k němuž i katoličťj Srbowē čili Illyrowē přispēli, zcela cyrillickau tištěný, welice pronásledowaný od strany Pešťanskē, proto že láska a swornost hlásá, což Illyrstwem nazýwagj, ačkoli se Vila sama wšudy srbskau, wydawatel sebe Srbem i národ swůg srbským gmenuge. Djł druhý se prawē dotiskuge. — d) *Ljubitelj Prosvěšćenija, za l. 1841. Izdao T. Petranović. U Zadru.* Pokračowanj známého užitečnými články ozdobečného ročnjka. — e) *Srbska Pčela*, od P. Stamatovića. (Wiz wýš.) — f) *Priměri Dobrodětelu Matheem Kostičem. Část II. u N. Sadu 1840. 8. str. 168.* — g) *Novi Plutarch, E. Joannovićem. 4. Část. U N. Sadu, 1841. 8. str. 161.* — h) *Zakoni Ungarie od godine 1840. Preveo P. A. Popović. U Bud. 1841 u 8. str. 258.* — i) *Měnično Pravo Ungarie od E. Gyurkovića. U Bud. 1841. 8.* Překlad pauze práwa směnného (Wechselrecht) na sněmē 1840 ustanoweného, geťto se i w překladu Popowitowu wšech artikulů sněmu toho nalezá. — k) *Načatki cerk. Prava wostočnjia Cerkve, sobral E. Joannović. Knjiga I o Licěch. U N. Sadu 1841.* Gest wýtah z Korměj knihy staroslawanským čili cjrkewnjm i latinským gazykem sepsaný a wydaný, gehoťto djł II. giť se tiskne. — b) Nowē wydānj srbských národnjch pjsnj od Vuka Stef. Karadžiče we Wjđni u Mechitaristů. — Krom toho wyslo několik kalendářů w Budjně a w Nowém Sadē, gakoť i několik básnj přjležitosťnych, ménē důležitých.

W knjižetstwj srbském mnozí milovníci věd a osvěty velmi chvalitebně sobě počínají, vydávajíc užitečné spisy, zvláště pro mládež, w čemž výborně uspořádaná knjižec typografie, neydokonaletjšími novými železnými presy opatřená, wýtečně gim whod gest, gegžto plody bez rozpaků za neydokonaletěj tisky srbské wyhlásiť musíme. Mezi milownjky literatury srbské w Bělehradě čestné gméno zaujmá horliwý vlastenec p. *Gregor Vozarović*, knihkupec taměgěj. Z noworočnjku čili almanachu *Golubice*, pětj a nákladem geho vycházegjegjho, běřeme i toto poznamenánj nowých knih, roku 1841 w Bělehradě na swětlo wydaných: a) *Obšitj Minej* (knihna bohoslužebná). — b) *Elementarnja Geometria*, od *Nikolića*. U Běogradu 1841 i t. d. 8. 215 str. i 5 obrazů. — c) *Narodni srbski Oglasitelj za godinu 1841*, od *J. Nikolića*. God. I. Sv. I. U B. 8. 158 str. — d) *Němečki Bukvar*, sastawio *G. L. Zorić*. U B. 8. 66 str. — e) *Podvigi Dim. Maks*, *Knjaževića*. Od *D. P. Tirola*. U B. 1841. 8. 24 str. — f) *Načalni osnovi Policie*. (Wiz wjš). — g) *Pregled žiwota Grafa M. Miloradovića*, od *Dimäria P. Tirola*. 1841. 8. 23 str. — h) *Golubica. III. Část*. 1841. *Grigoriem Vozarovićem*. (Wiz wjš). — i) *Odrivak iz Venčinove Istorie a Slovenima*. Prev. *D. P. Tirole*m. U B. 1841. 8. str. 95.

To, hle, gsau w krátkosti plodowé literatury srbské za Sawau. Doslýcháme, že se spogili professorowé i ginj milownjci osvěty w literárnj spolek pod gménem »milownjků řeči a literatury srbské,« magjcej za aučel wzděláwánj gasyka a wydáwánj užitečných knih; o kterémž my však lžje powědjti neumíme. — Od nowého roku, mimo *Nowin srbských*, od vlády wydáwáných, a každotýdně přidáwaného knim *Dodatku* (nynj adwokátem *Pawl. Popowičem* redigowaných) má podlé oznámenj wydaného vycháseti také list týdenňj, od *Tirola* a *Jovana Nikoliće*, zábawný i poučný, pod gmenem »*Sedmični list za Varošane i Seljake, otnoseći se na literaturu, obrazowanije dušewno, trgovinu, saznanie i ekonomyju.*«

2. Literatura polská.

(Wýtah ze psanj k Redaktoru.)

We Lwowě dne 20. unora 1842.

Třetj djl znamenitého djla prof. *M. Wiśniewského Historia literatury Polskiej* (Krakow 1841, str. 512) nacházj se právě w rukam čestného čtenářstwa. Spisowatel zahrnul w tom hrabém djlu ne zcela 15. stoletj, a bylby na důkladné a wšestranné pogeďnánj o stawu polské osvěty a literatury w tom wěku s knihau wjce gako o polowici menšjho obgemu wýborně wystatil, ano bylby nám mohl i gešě wjce o Polště powědjti, kdyby nebyl nad mju po celě Ewropě tēkal, a pro

wysvětlenj polských záležitostí tolik cizónárodnjch přjbehů a podrobností do své knihy vtěsna. Možno powědjti, že pro samé Řeky, Turky, Ameriky a cizj scholastiky střednjho věku v té knize Polsku ani widěti nenj. Na velké přewraty dušewného směru v Čechách, genž se v běhu toho věku dály, p. W. menšj wáhu klade, než se nám za potřeбно zdá. Znemenité gest, kterak se Husité čestj o to zasazowali, sesilowati swau stranu sausednjmi slowanskými, tudjž pobratřenými národy, gak se stalo na Slowensku w Uhřjch a w Polště. Nauka husitská silného nalezla ohlasu w Polště, a kdyby Wladislaw Jagello méně byl podlehal duchowenstwu rjmskému, a polský lid lépe byl chápal smysl a směr toho welikého pohoutj Čechůw, — osud západnjho Slowanstwa mohl se docela jinak obrátiti. — Od pilného *Wójciechého* vyšly: *Zarysy domowe* giž r. 1842 we Warš. we 4. d. o 350—450 str. Gest to négako pokračowánj geho: *Starych Gawęd i Obrasów*, sbjka wšech charakteristických tahů w domácjm žiwotě šlechty a lidu. Obsah gest rozsáhlý a přerosmanitý, a rovněž w ohledu starožitností a národopisu, gakž i literatury důležitý. Máme zde zpráwu, že u J. K. Zupaňského w Poznani wysel prwnj djl: *Starożytności Polskich, dla wygody czytelnika porządkiem abecalfowym ułożonych*, — obsahujcej pjsmeny A, B. Bogjm se, aby nebyla práce rovněž tak powrchnj, gak *Mała encyklopedia polska*, vycházegcej w Leśnė. — Bez *Kraśewského* nenj liternj zpráwy; tenkrát wysel geho čtyrdjlowý historický román, pod tit.: *Ostatnia z książąt Sluckich, kronika z czasów Zygmunta III.* (Wilno 1841), gakž i z geho *Szkiców obyczajowych i history cznych* powěst sedmá. Bohatyrkau toho románu gest Sofie Olskowičowna, kněžnička Slucká; dobře se čte, gakž wše, co z *Kraśewského* péra vycházj. Do řady lepšjch powjdekárů polských wstoupil opět nowý zaswěcenec, *Kazimjr Bujnický*. Geho dwaudjlowý obyčegowý nástin: *Wędrówka po matych drogach*, wysel právě we Wilně u Zawadského, a s pochwalau od čtenářstwa byl uwjtan. — Waršawské almanachy: *Niesapominajki* od K. Korwella, a *Pierwiosnek* od Pauliny Krakowé opět na r. 1842 w sličném rauchu na swětlo vyšly. Připomenutí hned gedno welmi chwalitebné umělecké podniknutj Waršawské, cinkografické obrazy *W. Piwarského*, pod názvem: *Album, czyli zbiór narodowych obrazów z pospolitego życia ludu Warszawskiego*. Od lednu 1841 každého měsje gedem takowý obraz we welkém archowém formátě vycházj. Kohokoliw žiwot slowanský trochu gen zagjmá, tyto trefné nástinj lhostegně mimo se nepustj, k nimž wydatně tahy národnjho žiwota Waršawského a Mazurského wůbec newyčerpané stjdlo dobrých předmětů a situacj podávaj. — Mezi nákladné nové tisky náležj nowé wyd. humoristického dila Jonathana Swifta: *Cest Gullivera w neznáme země*, w Lipsku r. 1842, we 2 djlech, staránjm J. N. Bobro-

wice a nákladem J. Baumgartnera, ozdobené 450 Parížskými dřewotisky. — Wědomoť, že Dr. *Cybulský* dne 8. listopadu pť. r. na Berljańské uniwersitě jako lektor kurs o literatuře slowanské rozpocłal. Teď založili w Berljeń též knihownu národnej polskau. Znamenitěgšj wśak pro oswětu národnej gest ta okolńnost, že se w *Poznani* utwořilo cośi na způsob akademie polské. W sále palácu Dzialyńských od počátku běžějho půlletj přednášegj gednau za týden w gistých dnech a hodinách: *Krauthofer*, sudj u zemsko-městiskěho saudu, encyklopedii práwa; Dr. *Matecký* lučbu; *O. Moračewský* historii národůw slowanských až do 15. věku, a Dr. *Libelt* něm. literaturu a filosofii pěkných uměnj, wśe w gazyku polském. Wýtahy z gegich čtenj nalezagj se w literárnjch časopisech Poznańských. — We Lwowě wyšel nynj 4. sw. k 7mu ročnjku 1834 *Časopisu naukowěho zákładu národnjho gměna Ossolińských*. Obsahuge poneywjce dokončěnj článkůw w předcházegjgich swarcjch rozpocátých. Na konci dáwa se na wědomj, že na rok 1842 a budaucně časopis ten bude vycházeti we čtwrtletnjch 10tiarchowých swazěch, a sice pod titulem: *Biblioteka zakładu imienia Ossolińskich, poświęcona dziejom, rozprawom i wiadomościom naukowym*. — Na welkonečnj pondělek s gistotau nowě zdegšj diwadlo hraběte *St. Skarbka* otwřeno bude. Stawenj gest welikolepě, wnitrnj uspořádnj wkusně, prostory weliké; leč potud pro polské hry špatně prognosticon máme, gestli se p. hrabě nepostará, aby aspoň hlawnj členy nyněgšjho pol. herecowa pro swě diwadlo zjskal, anebo od ginud schopně herce ptilákal. — K závěrku musjm geště několik slow wěnowati památce swěťnělěho *Stanislawa Jaśowského*, člena redakcie *Nowin a Rom. Lwowských*. Umřel dne 13. února t. r., neměw z plna 40 let. Geho zásluhy o lit. polskau w Haličjch každj neptedpogatý srdečně uznáwa, zwiśtě an w tak neptjanjwých okolnostech neustáwal přičiňowati se o udržěnj gakěho takěho žiwota w literárnjm oboru Lwowském. Lahodným a přjgemným charakterem byl on wśem milý, kdo ho znali, a ztrátu gehu želj rovněž gehu četnj přátelě, jako lit. vlastenská, kteréž on wěrně slaužil.

Karel Wlad. Zap.

Přjdawkem uwodjme zde: *Wzory pism dawnych w przerysach wystawione i objańnione drukowaném ich wyczytaniem. Część Isza obejmująca pismo dyplomatów od roku 1228 do 1536, w Warszawie nakł. i w druk. Komm. Rzqd. Sprawiedliwości*. Knibu tu wydal 1839 z rozkazu direktora hlawnjho předsedjčjho w kommissi wlády sprawedlnosti i podporau geho p. *Kaziměr Stronczyński*. W předmluwě wydawatel prawj: »Známost dáwných tahů pjsma i hbitost důkladněho gich čtenj, gak z gedně strany pro archiwáře newyhnoutelna, tak z druhé nynj aupřnjm brozj zahynutjm. Neměwśe žádně takowě knihy, kteréby to usnad-

niti mohla, přecházela tato vědomost pauze podáním z gedného pokolenj kancelářstwj na druhé, i opominuta zauplna w našem vzdělávání práwnjkůw, stala se vlastnostj gen skrownického počtu osob, gežto gi gako w dědictwj od předkůw, s nimiž zacházely, dostaly. A předce staré archiwy gsau skladem welice wázným pro wšeliký staw osob dokumentů, na nichž bezpečnost vlastnostj i práv tak vlády gako i osob saukromných spoléhá.« — Dewadesáte listin uměstil w knize té wydawatel; mezi těmi gest gedna polská a dvě ruské. Onen zápis polský na saudy božj gest od l. 1511, a gak sloh tak technické wyrazy gsau w něm české, gež wydawatel polskými w záworkách wykládá.

W. H.

3. Literatura ginogazyčná.

Die Entwicklung der öffentlichen Verhältnisse Schlesiens vornämlich unter den Habsburgern. Von Heinrich Wutke. 1. Bd. Spolu s druhým nápisem: König Friedrichs des Grossen Besitzergreifung von Schlesien und die Entwicklung der öffentlichen Verhältnisse in diesem Lande bis zum J. 1740. 1. Theil: Die Entwicklung der öffentlichen Verhältnisse in Schlesien bis zum J. 1740. Leipzig, Engelmann 1842. 8. XII, 370 str.

Forschungen auf dem Gebiete der neuern Geschichte. Herausgegeben von Karl August Müller. Dritte Lieferung. Die Geschichte des dreissigjährigen Krieges. Iter Theil. Spolu s druhým titulem: Fünf Bücher vom böhmischen Kriege in den Jahren 1618 bis 1621, nach handschriftlichen Quellen des königlich-sächsischen Hauptstaatsarchivs. Ein Beitrag zur Geschichte des XVII Jahrhunderts. Dresden u. Leipzig, Fleischer 1841. 8. LXII, 472 str.

Oboge, s použitjm mnohých nových pramenůw sepsané djlo náležj k lepšjm swého druhu, a ono prwnj wyznačuje se obzwláštně čistým historickým slohem, na odpor panugjećmu nynj w děgepisectwj gako ginde saustružnickému točenj a kadetkowanj diwozwučných slow, sad a průpowědj obyčegem záludnjkůw, bez zdrawého, záziwného gádra, bez wěcnatosti.

Ueber den Ursprung und die Grundlage der Verfassung in den ehemals slawischen Ländern Deutschlands, von Aug. Frhrn. von Harthausen, k. Preuss. Geh. Regierungsrathe. Berlin, in Comm. b. Krause 1842. 8. str. 80.

W tomto spisku snažuge se spisowatel dowozowati: »dass die Landesverfassung Pommerns ihrer ersten Grundlage, ihren Uranfängen und ihrem Grundcharakter nach eine wesentliche urgermanische, nicht

eine wendische, gewesen sei, dass die einwandernden Wenden in den meisten Gegenden diese nicht wesentlich verändert, sondern sich vielmehr angeeignet haben, dass die eingewanderten Deutschen in XII. Sec. zwar manche neue Einrichtungen, die sich im Laufe der Zeit bei ihnen ausgebildet hatten, dorthin mitbrachten, dass sie aber keinesweges sehr heterogene Verhältnisse, vielmehr so homogene dort anfinden, dass es ihnen leicht ward, auf der vorhandenen Grundlage, ohne sie zu zerstören oder eine andere an ihre Stelle zu schieben, die Landesverfassung allmählig aufzubauen und zu entwickeln, die wir jetzt vorfinden.« S. 9. 'Twardjt on, że Slowané nikdy samočistě, bez Němcůw, w těch zemjch nepřebýwali, nýbrž že i w VI—XI stol. společně s těmito tam sjdlili, a že vždy většina i přewaha duchownj byla na straně Němcůw. Fidem vestram! — Ostatně o starých Slowanech tu všechno staré, t. staré bludy: Skythowé, Sarmati atd. Et quantum poterant, dicebant: Scythae! —

Jahrbücher des Vereins für Mecklenburgische Geschichte und Alterthümer aus den Arbeiten des Vereines herausgegeben v. G. C. F. Lisch und A. Bartsch. Schwerin 1841. VIty ročnjk. 224 a 148 str. w 8.

W tomto ročnjku posoru hodný gest článek od Fabriciusa: Das frühere Slawenthum der Ostseeländer; newjme, drzostili a záludnictwj, či zbrklosti mysli většj wzor. Možná, že u mnohých sausedůw našich to za hlubokau učenost platiti bude; našincům, gsme té náděge, podobné učené šplechty zdrawing rozumů nezmatau a důwodného přesvědčoj o prawdě nezwiklagj.

Mecklenburgische Urkunden, gesammelt, bearbeitet und mit Unterstützung des Vereines für Meckl. Gesch. herausg. v. G. C. F. Lisch. Schwerin 1837—1841. 8. 3 d. XXV, 706 str.

Sbjrka tato listin, z klášternjch a giných archiwůw teď ponejprwé vydaných, i pro zpytatele historie slowanské mnoho důležitého w sobě obsahuge.

Historiae Ruthenicae Scriptores exteri saeculi XVI. Collegit et ad veterum editionum fidem edidit Adalbertus de Starczewski. Volum 1. Berolini et Petropoli 1841. 4. 18³/₄ porůznu pagin. archů.

Nowá tato, ruskému ministru oswěty Serg. Simon. Uwarowu připsaná sbjrká historikůw a cestopisůw obsahuge w sobě 1) *Sig. Herbersteini Rerum Moscov. commentarii*; 2) *Pauli Jovii Novocom. De legatione Basil. M. Princ. Mosc. ad Clementem VII. P. M.*; 3) *Jo. Fabri Moscovitarum religio*; 4) *Claud. Cuisani XII Quaest. et Graecor. ad eas responsiones*; 5) *Jo. Löwenclavii De Moscov. bellis comment.*; 6) *Anglorum navigatio ad Moscovitas*; 7) *Alex. Guagnini Moscoviae descr.*; 8) *Math. a Michovia de Moscovia*; 9) *Tilemanni Bredendbachii et Phil.*

Olmeni Belli Livon. hist.; 10) *Jac. Ulfeldii Legat. Moscov. sive Hodoeporicon Russenicum*. Wětšj částka těchto spisův nacházj se we sbjree staršj: *Rer. Mosc. auctores varii*. Franc. ap. Wechel 1600 Fol., ginj tištění byli porušenu, a poněwadž i gednj i druzj za našeho času giž řjdkými a tjm mnohým nepřjstupnými se stali, obnowenj gich pochwały hodno gest. Wýdánj čistě a aubledné, než text, bohužel, nenj tak tiskarských omylůw, gakbychom sobě toho při podobných sbjrkách, magjoch historikůw a spisowatelůw wůbec za základ slantiti, právem žádali.

Beiträge zur Kenntniss des russischen Reiches und der angränzenden Länder Asiens. Auf Kosten der kais. Akademie der Wissenschaften, herausg. von K. E. von Baer und Gr. v. Helmersen. S. Pet. 1839—41. 8. 5 djlůw.

Obsahujeť w sobě 1) zpráwy o sew. záp. ruské Americě od *Wrangella* (1839), 2) zpráwy o Chiwě, Buchaře, a sz. částce Čjny od *Gensa* (1839); 3) pokus stat. popsánj záp. Asie od *Heigemeistera* (1839); 4) sbjрку hist. a zem. pog. od *Adelunga, Baera, Hoffmanna, Šrenka a Köppena* (1841); 5) cestu do Urálu a Kirgirska od *Helmersena* (1841).

4. Nové knihy české.

1. Časopis pro kat. duchowenstwo. Wýdawan od kněž. arcib. konsistoe Pražské. XV ročnj. Sw. 1. wel. 8. 1842. W hnjž. arcib. knihtisk. u W. Špinky.

2. Ponaučné listy pro polnj hospodáre a temeslnjky w Čechách. Wýdawané od cjs. kr. vlast. hosp. spol. w Čechách. V ročnj. Sw. 1. 2. 3. 4. wel. 8. 2arch. po 6 kr.

3. Paleček, milownjk žertu a prawdy. Na swětlo poslán od *Fr. Rubeše, Fr. Hagnše a Geště-Někoho*. Sw. 5. w Praze 1841. Tiskem a nákl. J. Spurného. We 12. Seš. na pěkném pap. za 8 kr., na sprostěgjm za 6 kr.

4. Iwan Wytihin. Powjodka zábawná a poučná od *T. Bulharina*, z rusk. přel. *J. Bačkora*. Částka 3 a 4. w Praze 1842. Prodává se část po 24 kr.

5. Wlastimil, přjtel osvěty a zábawy. Djlů 2. Sw. 3. W Praze 1841.

6. Nowočeská biblioteka, wýdawaná nákladem českého Museum. Čjso I. *Jos. Jungmanna* Sebrané spisy weršem i prosau. Nákladem čes. Museum, W komm. u Kronbergra i Řiwuáče, 1841. 8. 397 str.

7. Kalendář stěnový na rok 1842. Wydán od *A. Šembery*, vytištěn u *A. Škarniela* v Holomauci. Cena 10 kr.

8. Kniha ruční u navštěvování a zaopatřování nemocných od *J. Kernera*, far. Lučického. V Praze 1841, u *W. Špinky*. str. 313 w 8. Seš. za 48 kr.

9. Timoteus a Filemon. Powjídka křesťanských dwogět, wyprawována od *K. Šmida*, Přel. *L. Pospjila*. (Šmidových spisů sw. 4.) V Praze a Hradci Král. 1842. pjsmem a nákl. *J. H. Pospjila*. Str. 84 w 12. Seš. za 10 kr.

10. Ježíš Krystus wzor dokonalosti, w šestu postnjch řeč k následování představen od *J. K. Škody*, kapl. při chrámu Teynském v Praze. V Praze 1842, tiskem *J. H. Pospjila*. (Nákl. spisowatelovým). Str. 108. w 8. Seš. za 24 kr.

11. Cesta Slováků ku Bratrům Slowanským na Moravě a w Čechách od *M. J. Hurbana* 1839. V Pešti 1841. Tiskem Trattnera-Károlyiho. Str. 112. 30 kr. stř.

12. Dvě Marie. Prawdiwá powjídka dle *Fr. Jakobska* od *L. Pospjila*. V Praze, tiskem a nákl. *J. H. Pospjila* 1842. Str. 134, seš. za 16 kr.

13. Sňatek ze žertu. Weselobra we třech gednánjch, s použitím powjídky od *J. L. Rettiga*. V Gitině 1841. Tiskem *F. J. Kastránka*, 12. str. 50, seš. za 8 kr.

14. Jaroslav a Terynka. Od *Magd. D. Rettigow*. V Gitině 1841. Tiskem *F. J. Kastránka*. 12. str. 36, seš. za 8 kr.

15. Reinoldowy osudy, aneb: Diwné gsau cesty proztetednosti Boží. Powjídka pro rodiče a djky z doby třidejtileté wálky. Dle něm. wzdělal *P. M. Weselský*. V Praze 1842. Nákl. *M. Neureutra*. 12. str. 202, za 20 kr.

16. Tatránka. Spis pokračující rozličného obsahu, II. roční běh, č. djl 2. Sw. 2. Pěť a nákladem *G. Palkowice*, prof. řeči a lit. slowenské při ew. Lyceum Prešp. V Prešpurku 1842. Pjsmem *Ant. Šmida*. 8. str. 119.

17. Básně *Jana Hollého*. We čtyrech swazcích. V Budjné, uniwers. tisk. 1841. 8. sw. I. 261 str., II. 257 str.

VIII.

Zpráva o českém Museum.

(Od počátku Ledna až do konce Března 1842.)

S p o l e č n o s t.

Uwolenjm k ročnjmu daru po 5ti zl. stf. přistaupili co *audowé přispjwagjej*: p. J. *Stanislaw Zauper*, c. k. prefekt gymnasiálnj a rektor premonstrátského kollegium w Plzni; a p. *Jos. Mir. Pohorelý*, kaplan w Turnowě.

Přispjwagjej a sbjragjej aud, p. *Jos. Kreibich*, jubil. sekretát někdy Geho král. Wýsosti Alberta, wéwody Sasso-Těšjnského, we Wjdni, darował musegnjmu ústawu státnj dlužnj 5percentnj zápis od r. 1832, na 100 zl. stf. zněgjej.

Sebranych menšjch wkladů peněžných zaslal přispjwagjej a sbjragjej aud, p. *Jan Jäger*, arcibiskupský wikát a děkan w Radnici, 3 zl. stf.

Látečných wkladů wěnowali:

1. *Pro sbjrkú zkamenělin*: p. *Antonjn Habel*, farář we Strání, několik kamenných odtisků listj z okolj Kralupského.

2. *Pro sbjrkú živočišnau*: p. *Ferdinand Rubes*, gednoho papauška.

3. *Pro knihownu*: Geho Exc. p. *Karel hrabě Chotek z Chotkowa a Wognjna*, neywyššj purkrabě Pražský, knihu »Del vario grado d'importanza degli stati odierni, opera di Cristoforo Negri, Milano 1841«; — *gednota děgepiná dolno- i hornobaworská*: 2hý swazek třetjho díla od nj wydáwaného »Oberbaierisches Archiv für vaterländische Geschichte, München 1841«; — čestný aud, p. *A. Rościšewský z Rościšewa*, následugjej knihy a časopisy: 1. *Rusalka* na rok 1840 i 1841 *Alex. Karol Grozy*, Wilno 1840, 1841; 2. *Niezabudki J. Barszczewskiego*, Petersburg 1841; 3. *Siannica Hulajpolska*, powieść *Edw. Tarczy*,

Wilno 1840. (4 dily); 4. Pamiętnik sceny Warszawskiej na rok 1840; 5. Rozrywki umysłowe, Kraków 1841; 6. Stich wo čest Gr. Jachimowica, Lwów 1841; 7. Pamiętnik religijno-moralny, w Warszawie 1841 (swazek 1—5); 8. Jana Długosza Dzieje polskie, w Lesznie 1841 (swaz. 6. a 7.); 9. Szatan i kobieta Kraszewskiego, Wilno 1841; 10. Zbiór dramatyczny ułożony i wydany dla teatru amatorów w Poznaniu przez Edw. Raczyńskiego, Poznań 1841; 11. Dzwignia rolnictwa krajowego przez H. Szumowskiego, Warsz. 1841; 12. Kalendarz domowy gospodarski na rok 1842, we Lwowie; 13. Zaścianek, niedawna kronika przez Johna of Dyealp, Wilno 1841; 14. Pierścioneł, powieść Jozefiny O. . ., Warsz. 1842 (dwa dily); 15. Wieś i miasto, obrazy i powieści Pauliny L. W., w Warsz. 1841 (2 dily); 16. Poesie Bohdana Zaleskiego, Poznań 1841; 17. Pan kasztelan, powieść historyczna przez Michała Jezierskiego, Wilno 1841; 18. Pamiętniki o Koniecpolskich wydane przez Stan. Przyleckiego, Lwów 1842; 19. Sztuka podobanie się, czyli Markrabia de Letorière, powieść, Warsz. 1841; 20. Kabalistyka czyli odkryta tajemnica wrótenia ludów starożytnych. Warszawa 1841; 21. Pisma ulotne oryginalne i tłumaczone M. Rubinsteinu, Warszawa 1842 (dwa dily); 22. Michała Wiszniewskiego Historia literatury polskiej, tom 3. w Krakowie 1841; 23. Czasopismo naukowe od zakładu narodowego imienia Ossolinskich wydane, rok 7mý, sw. 4tý; a 24. Komedyi Alexandra hr. Fredra (5 swazečků); — p. *T. W. Kochański* we Lwowe: pokračovánj od něho redigowaného časopisu »Tygodnika rolniczo-przemysłowego, Lwów 1840«; — p. *Tomáš Sas Kulczycki*: od něho wydávaný »Dziennik mod Paryżskich,« Lwów 1841 (pokračovánj; — p. *J. St. Zauper*, prefekt Plzenského gymnasia, své »Studien über Góthe, Počůk aus Góthes Werken und Aphorismen moralischen und ásthetischen Inhalts. Wien 1840« (2 swazečky); — neydúst. p. *Plato Athanackowič*, biskup Budjanský obrádu řeckého, následugjej knihy: 1. Serbský létopis 1841 část 1. a 2.; 2. Lukiana Mušickog' Stichotvorenija, u Budimu 1838 i 1840 (dily dva); 3. Srbske narodne pėsme Wuka Karadžića 1841; 4. Lira Joanna Subbotića, u Pešti 1837; 5. Zadig ili opredelenije, u Budimu 1828; 6. Život i priključenija Dmitrija Obradowića, u Běogr. 1833; 7. Pisma Dosithea Obradowića, u Běogradu 1833; a 8. Stematografija Christofora Žefarowića; — neydúst. *arobiskupská konsistoř Pražská* od nj wydávaný časopis pro katoličké duchowenstwo, čtrnáctý ročnj běh, swazek 4tý, w Praze 1841; a Catalogus universi cleri Bohemiae Anno 1842, Pragae, Lutomericii, Reginae-Hradecii et Budvicii Bohemorum; — redakce *Srbského letopisu*, týž Srbský letopis na god 1841, u Budimu; — přispjwagjej aud, p. *Justin Michl*, čkněa řádu pobežných škol, swůg Literaturnj letopis, swazek 3. a 4. w Praze

1838; — přispjwagjcej aud, p. *Josef Schnidinger*, kněz cirkwnj w Mławowě, 1 ex. »Oesterreichischer Beobachter« od r. 1818 až 1829, a »Allgemeine Concursordnung für Böhmen, Prag 1781«; — *gednota ku powzbuzenj průmyslu w Čechách* od nj wydáwaného Čas. encykl. pro řemesla, sw. prosincowý 1841, pak druhau polowičku swazku lednowého a únorowého 1842 (w něm. řeči); — *c. k. hospodářská společnost w Čechách* swůg wětšj a menšj kalendář hospodářský na r. 1842, 1 wýtisk w české a 1 w něm. řeči; pak swé »Neue Schriften« (djlů 2ho sw. 2hý, djlů 3ho sw. 1nj a djlů 7ho sw. 2hý); a »Neueste Bienenzucht mit Ansatzkästchen von Anton Habl, Saatz 1841;« — činný aud, p. *Lew hrabě Thun z Hohensteina*, swůg spis: »Ueber den gegenwärtigen Zustand der böhmischen Literatur, Prag 1842;« — p. *Pawel Aloys Klar*, c. k. kragšký kommissar, od něho wydaný almanach »Libussa, Jahrbuch für 1842, Prag 1842; — činný aud, p. *Josef Heyde*, c. k. radda, 1. Missale cisterc. ord., Parisiis 1516, s mnohými dřeworytinami: 2. Biblia sacra, Lugduni 1524; 3. rytý kalendář řádu německého s portrety a erby od r. 1738 a 1752; 4. Erster Jahresbericht der Kleinkinderbewahranstalt am Hradek, Prag 1834; a 5. Historische Nachricht von der Wellischen Congregation, Prag 1773; — p. *gednateľ, Fr. Palacký*, swé djló: »Geschichte von Böhmen, 2ten Bandes 2te Abtheilung, Prag 1842; pak dwa swazky historických běžných spjsků ze 16. stoletj; — p. *Wáclaw Písek*, kandidat práwnjho doktorátu w Praze: Serpentes Promptuarium der böhmischen Landesordnung und der Stadt-Rechte, Prag 1678; — p. *Josef Kauble*, správce duchownj w Laukowě, 2 medicinské inaug. dissertace, 4 disputatnj úlohy, a »Freizügigkeitsvertrag vom J. 1817«; — p. *Josef Burian* gymnast w Praze, swůg spisek: Kurze Abhandlung über die edle Kunst des Schlittschuhlaufens, Prag 1842.«

4. *Pro sbjrků rukopisů, listin a rytin*: pan *Petr Miloslav Welský*, regenschori w Kutnéhoře: Catastrum regni Bohemiae 1771; — sbjragjcej aud, p. *Josef Kreibich*, jub. sekretář někdy Geho král. Wýsosti Alberta wéwody Saso-Těšjnského, wyobrazenj falckraběte Fridricha V, s pěti tabulkami na mědi rytými od Cr. de Passe, w Arnheimě 1613; — činný aud, p. *Josef Heyde*, c. k. radda, plán rozwaliny brány Strahowské r. 1743; — přispjwagjcej aud, p. *Ondřeg Krčmář*, c. k. gubernialnj sekretář, 2 rytiny na oceli.

5. *Pro sbjrků mincí a medailj*: čestný aud; p. *Ad. Rościszewský z Rościszewa*: 1 tolar Stanislawa Augusta od r. 1794; — neydůst. p. *Plat. Athanackowič*, biskup Budjnský obrádu řeckého, 21 mincí měděných starořjmských, 2 staré uherské a gednu Benátskau, pak gednu

N á w ě š t j.

Do pokladnice Musegnj České na wydávánj dobrých knih českých čili do Matice české každý gakýkoli peněžitý dárek, vlastensky obětovaný, wděčně se přigjmá: kdo však koli neméně nežli 50 zlatými we stříbře (biblioteky a giné nesmrtné gednoty a ústawy dwognásobnj summau), buďto nagednau, aneb po lhútách w běhu pěti let, přispěge, ten Zakladatelem Matice české se stává, a všemi nákladem Matice české vycházegjcjmi knihami darem podělowán býwá.

Gednatelstwj čili spravovánj literárnjch záležitostj Zboru Musegnjho pro řeč a literaturu českau, mezi audy každoročně se střjdagcj, přešlo tohoto 1842 roku na Paw. Jos. Šafářka, bytem w girchářské ulici, čjslo 146, w druhém poschodj.

Správa důchodů a kassjrstwj čili opatrowánj všech peněžných záležitostj Matice české odewzdána gest tohoto 1842 roku a na budaucj časy p. Jos. Fričowi, doktoru práv a zemskému advokátu, bytem we wodičkowé ulici, čjslo 706, w druhém poschodj, k němuž, a sice do kanceláře před pol. od 9 do 12 hod., po pol. od 2 do 6 hodiny, aby pp. Zakladatelé Matice české a ostatnj vlastencowé we všech záležitostech peněz se týkagjcjch budoucně wždycky se obraceli, uctiwě se žádagj.

Kommissj knih nákladem aneb pomocj Matice české wydaných zůstává pořád we knihkupectwj Kronbergra a Růwnáče, na malém náměstj, čjslo 144, kdežto pp. Zakladatelé na poukázánj základnjch listůw pokaždé knihy gim náležjcj wybjrati sobě mohau.

Posléze welice žádostiwo gest, aby pp. Zakladatelé všickni gak u wybjránj knih, tak zvláště w doplňovánj wkladůw swých, co neypřjsněgšj pořádek zachowávali; neboť ústaw náš gedině všestranným pořádkem a přičiněnjm růsti a zkwjtati může.

W Praze 20 ledna 1842.

Od Zboru českého Museum.

Redaktor: *Pawel Josef Šafářk.*

Č A S O P I S

ČESKÉHO MUSEUM.

ŠESTNÁCTÝ ROČNÍK.

SWAZEK TŘETÍ.

W PRAZE,
NÁKLADEM ČESKÉHO MUSEUM.
1842.

Tisk a papjr synůw Bohumila Házce.

I.

Z anthologie maloruské.

Přeloženjm Fr. L. Čelakowského.

1. H E T M A N.

Proswitly hwězdy ze mraků,
Měsjc se probraw z oblaků
Šeril na les a přjkré skalj,
Kde Dněpr garé praudy walj.

Těch dob na zámku z bašty staré
Náš slawný hetman pohljdal:
Zdaž těšil se z té řeky garé,
Či cos po noci wyzwjdal?

On šedau hlawu schýliw gak bylinku,
Orlem se djwá na swau Ukraginku.

»Bdj na stráži moge ucho;
Leč wše ticho i wše hluchó!
Zdaž Kozák wymřel i kůň?

Či neljtá wjce orel k nebi pyšno?
Zmlknul krag: od moře k moři slyšno....

Zmizel-liž bogowný duch?

Mrtwol giž wrahůw nezřjti,

Ani zbraň se naše swjtj,

Wšecko čas obrátil w puch!

Zmlknul krag: od moře k moři slyšno....

Giž neljtá náš orel tam k nebi pyšno.

Wymřel i Kozák i kůň!

Wšude ticho, wšude hluchó,

Darmo na stráži mé ucho!«

Poslauchal dlaho, teskně zřel po vlasti,
Až w hrobě zniknul wěj pozemské strasti.

Patřjm na hrad, na baštu starau,
Giž newiděn tam hetman náš;
Neronj slzy w řeku garau,
Ni w dálku pauštj sluch na stráž.

Zapadly hwězdy we mraky,
Měsjc se zastřel oblaky;
Déšť s wichrem seče holé skalj,
A Dněprem hněwný šum se walj.
Ambrož Metlinský 1).

2. O D R O D I L E C.

Kdo tebe, drahá vlasti, si newážj,
Nech lásky swětlo nikdy neobrážj
Se w srdci gehu; w plesu ni w želi
Nebuď mu přáno
Přitauliti se k nádrům přjteli!
Kdo řeč tupj swých otcůw, gj se rauhá,
Zhyň wšecka w duši té po dobru tauha,
Gazyk bezectný oněměg;
Buď zrádce ten gměn w lidstwu za holomka,
A w cizjm kragi zemři bez potomka!

Blahost se mu ni we snu nezamjhey,
Gen mrak a děsnost kroky gehu stjhey,
A kam obrátj pohled swůg,
Hawran ho lačný obletug!

»Radug se, lačný hawrane,
Lahůdka se ti dostane;
Tjm hánцем vlasti
Budeš se pásti!«

Metlinský.

1) Z básnj gehu, které vyšly pod gménem: Dumky i pěsni Am-
wrosija Mohyly. W Charkowě, 1839.

3. K Ů Ň.

Pročže ty konjku, letný můg wranjku,
 Smutně hlavu k zemi njžjš?
 Dost tě obstarávám, owsa podsypávám,
 Předc ty na mne nepohljžš!
 Z čerstvé ze studničky dám-li ti wodičky,
 Nepigeš, a ledwa chlepečš;
 A tak mě mladého gezdce, pána swého,
 Nigak zweseliti nechceš.
 Ty-lis se uchwátil, neb nohu podwrátil,
 Či tak hrubě gsem tě ztrudil,
 Přes rowy a wody s wětrem o závody
 Když po noci gsem tě pudil?
 Aneb tebe dávj, sjly twoge trawj
 Těžká to kozácká zbraně?
 Či tušjš nešťěstj w lese u rozcestj,
 Když si přiskočjme k ráně?
 Miň nás smutek, tauha! geště dosti dlauhá
 Žiwota před námi nitka;
 Nic, koni, neděs se, obroku nagez se,
 Dobrá dnes bude pochytka.
 Pán na kůň se whaupl, we střemeny wstaupl,
 Kůň však pod njm nepohráwá;
 Hřjwu nerozptýliw, gen hlavu nachýliw
 Krokem se z dwora podává.
 Ne swůg rod zastaupit, leč kragany laupit
 Tuto noc Kozák se chystá:
 Blijž hory vysoké, w rokli přehluboké
 Zdá se čjhaná mu gistá.
 Tam kde k wrchu cesta, po trhu od města
 Štorcugj se wozy těžce:
 S prázdnem kupci geli, dobrý odbyť měli;
 Však plny při nich gsau měšce.

Hey koni, konjku, letný můg wranjku,
 Zhurta na ně ze tmy husté!
 W mrak měsje zaplýwá, mhlá šerá pokrýwá
 Pláně široké a pusté.

Pán úsilnau pracj koně k rokli zwracj,
 A všemožně geg trmácj;
 Pak bodat počjną, bič w tělo zatjną,
 Až kůň heká a se spjną.

Pán mu swjrá boky, kůň tu dal se w skoky,
 Potknul o paheyl se w lese.
 »Ey, pekelné plémě, nech zhlť tě země!
 Kůň zas hlaub we hwozd ho nese.

Giz se rozednjwá, zoře lesk wyljwá,
 Kupce wjtá rodné sjdlo.
 Po wřesu za rána skáče kůň bez pána,
 Hryze opěněn udidlo.

Čjm to, že kůň wraný, smutný, zadychaný
 Sám k tichému dworci běžj? —
 Ay, protoť mu smutno, pán mladý ukrutno
 Že zabit na hwozdě ležj!

Ležj rozhodiw se, w praudech ubrodiw se,
 Genž mu z těla se wypryskly...
 Sup ze chmur wywjrá, w ljce mu pozjrá,
 Kde se podkowy wytiskly.

Byl ginoch to statný, čestný a udatný,
 Než cizjmu statku zechtěl;
 Byl to kůň služebný, rychlý, nešalebný,
 Slaužit zbognjku gen nechtěl.

Nikolaj Iwanowič Kostomarow 1).

1) Wydal své básnické plody: Ukrajinskiji balady, w Charkowě, 1839, podobně jako Metlinský, pod ginotagitelným gménem Jeremiáše Halky. Mimo to nám znám dramat geho: Sawwa Čalý, (též w Charkowě, 1839), psaný rovněž na maloruském nářečj.

4. P Ě W E C.

(Připsáno Ambroži Metlinskému.)

Čemu pěvec mladý truchlj, slzy ronj,
 Zamyšlen ke ztichlé harfě hlawn klonj?
 Čemu dál můg mládec štruny neprobjrá?
 Čiliž pjsen žiwá w ústech mu umjrá?
 Srdci bez prospěchu nač w hoři tonauti?
 Má-liž beze kwětu mladost uswadnauti? —
 Duchu otrawu gen ze snů wěštjch bera
 Proč němý sedáwá z rána do wečera?
 Nač těkati myslj w stepech onde holých,
 Ayhle, garo stkwj se i po našich poljch!
 Zdaž se tě odřjká twá drahá rodinka,
 Aneb zradila tě kochaná děwčinka?

Djwka ani rod mne z lásky newypauštj,
 Ach, předce siřjm, tráwka gak na pausti.
 Proto mi nemilo samo slunce gasné,
 Že gazyk můg rodný gako swjčka hasnel!
 Proto duch nad harfau teskným snem tu dřjmá,
 Pjsnj že mé vlasti nikdo si newšjmá.
 Och, rodičko drabá, matko má staříčká,
 Na wěky oěj twých zamkla země wjčka?
 Bodlák tu wražj gen semeno rozházel;
 Nikdo na twém hrobě růžj nenasázel.
 I pŭgdu gá, pŭgdu a potaužjm sobě
 Tam, kde matka moge odpočjwá w hrobě.
 Pŭgdu nade Dněprem horu na wysokau,
 Pustjm zraky swoge na step přeširokau.
 Po starém se Dněpru za walem wal zmjtá,
 Zsediwěly šjré od kowylu ¹⁾ pláně,
 A mezi kowylem hwjzdák-wjtr ljtá!

Kleknuw pěvec zbožně chladnau zemi ljbá,

1) Brada swatého Iwana, bylina známá.

W roztauženj swatém praud slzj wyljwá:
 Ach, ty slawná druhdy vlasti, má rodičko,
 Twé-liž mi nezřjti twáři giž, matičko!
 Zweselit swých djtek powstaň, powstaň z hrobu,
 Slyš gich pláč a nářek, wzhlédni na sirobu!
 — Marný pláč a nářek! dřjwe neprocjtne
 Máť twá ode smrti, leč se láska djtek
 Šjře končinami plamenem rozljtne!

Kostomarow.

5. LAUDIWÁ PJSEŇ RUSALEK.

Po zlatu, strjbru my nebažjme,
 Tancem a pjsněmi gen se bawjme:
 Nač-že nám strjbro? — Gsauť pěny bělegšj!
 Nač-že nám zlato? — Pjsek-tě žlutěgšj!

We wlnách gak rybky wesele si hráme,
 Gak ptáčekowé w hágch pjsně zpjawáme;
 Na dnu Dněprowském naše gsau swětničky,
 Tam my Rusalky žigem gak sestřičky.

W komnatě lůžko kryge hedwábj —
 Čiliž ta rozkoš, mládku, tě newábj?
 O přigď, Kozáče, za noci krásné,
 Deyž celowati ty oči gasné!

Na bjlém swětě gen žel a trýzeň,
 Tam srdce trápj podwod, nepřjzeň:
 My však Rusalky zrády neznáme,
 Wás šwárných mládcůw wěrně kocháme.

Lew Borowikowskij.

6. PROKOP A SAŠEŇKA.

Po dolině rozložil se šjře saumrak siwý:
 Hrabe podkowau a řehce kůň můg dlahohřjwý.
 Sedj rychlých na konjcch giž kozácká sjla:
 S Bohem, srdce mé, Sašeňko, s Bohem buď, má milá!

»Och, gá bjdná, opuštěná! — den w očjch mi hasne!
 Kam gedeš ty, Kozáče, kam, mé slunce gasné?«
 Dolinami mrak se šjřj — to se wogsko wjtá
 Ukraginské i Moskewské, a uprostřed ljtá
 Gako sokol před wětry generál Suwory: ¹⁾
 »Oy, wy bratřj mogi milj, kdo widěl z wás hory
 Oleděné, osněžené, w nebi potopené?
 K těm horám na ručjch konjeh my se poneseme!« —
 Oy, za krále zabitého služby odslaužjme,
 Z krwe bezbožnjkůw hognost piwa nawařjme.
 Hlučnau hostinu schystáme, až gim bude s diwem,
 Podnapigem se do wůle tjm barewným piwem.
 »O milý můg! slzami a mau krwj opog se,
 Neopauštěg swé Sašeňky, w krag cizj nestrog se!«
 Neplač, drahá, nemoř želem swau panenskau krásu,
 Zas se wrátj wraucen, wěren po tom slawném kwasu! —
 »Ach, snad nikdy! hle gak kůň twůg truchle hlavu sklánj,
 A do srdce skljčeného zlé padá mi zdánj!« —
 W smutek Prokop pohřjžil se gak měsjc we mraky,
 Oplynuly drobné slzy gehó bystré zraky.
 Klesla w náručj mu děwa a žalostně lkala,
 Gakby hrdlička pro djtky milé bědowala;
 A nad nima nad mladýma starý Kozák stoge
 Mlčkem hledj a hluboko skrywá žele swoge.
 Tak, hle, raněná žežhulka newzdychá, nepláče,
 Oblité gen černau krwj gj srdéčko skáče.
 »Kdes, můg milý? — wrať se, drahý! Aspoň geště gednau
 Nech mé oči zarmaucené na tebe pohlednau!«
 Neslyšj giž — w šjřém poli zmizel mládec branný,
 S ptákem letj o záwody gehó konjk wraný.
 »Pokyň, milý, aspoň geště z dálky pozdrawenj!«
 Darmo! za horau giž wogska ani sledu nenj.
 W temném hági k zemi klesá umdlená Sašeňka,
 A slzičky kolem rostau, kde lkala milenka.

1) Tak Malorusi obyčejně pronášejj gméno slawného Suworowa.

Přes hory, řeky a rokly mračna to netáhnau,
 A gsau plukowé to ruštj, po wjtězstwj prahnau.
 Ne za hegnem černých wran to střelugj orljci,
 To Fraucauze bigj, plenj naši bogownjci.
 Rozkládage hognolisté haluzy dub stránj
 Njzké kaliny a střemchy přede wětry chránj:
 Leč když zařwe ljtá bauře, proti dubu běsnj —
 Tak i naše stihla bjda, wrah ge w městech těsnj.

Plowe lodj plná lidj po zpěněném moři,
 Zdola kypj wlnobitj, horem blesky hořj.
 Hle, ta lodj — wogsko naše, wede ge Suworj,
 A ty wlny gsau šweycarské nebetyčné hory.
 Gak-že člunu neztonauti na zbauřené hlaubi?
 Mezi wrahy plukům našim gakž ugjtj zhauby?

Care bjlý, prawoslawný! ayhle, djtky twoge,
 Newážjce práce, nástrah, ni hladu, ni znoge,
 Gak orljci náhlým letem tráu, hrnau se w boge!
 A gich starý! — gemu rovně nemá weškerá zem!
 Což tam krákagj krkawci nade skalnjm srázem?
 Gakž na hodech, kde krutá smrt hodowany hostj,
 Bugarých hlav nezkořiti? — Wiz, i kůň žalostj!
 Čjž to konjk? — Prokopůw on! O nešťastná chwjlj!
 Padnul Kozák bratrůw háge u bogowném djle.

»O wy wětry, bugné wětry, po lesjch nedugte,
 Nad tokem slzj mých horkých raděg se slitugte!
 Wezměte kochánka mého na rozpiatá křjdlá,
 Bystrým letem ho nawraťte do rodného sjdla!
 Pohlcuge bugný wjtr nářky milenčiny,
 Leč genom swau temně hwjzdá letě přes planiny.

W cizjm kragi, dálném — dálném, pod wrchy sněž-
 nými
 Wogska swá Suworow tužj slowy ohniwými:

Djtky moge, wás-liž chrabrost na wěk se odřekla?
 »Za tebau my w oheň, wodu, třeba i do pekla!
 I hrnau se všickni k hoře přjkré, nadpropastné —
 O gak řjdlo statné wogsko této doby strastné!
 Klauzne noha, tělo z wáhy wyslé w dol se walj,
 Audy bystré ztroskotáwá w pádu ostré skalj;
 Onde w zálohách ukrývá wrahy ústup tmawý.
 Tu zhynul syn Radkůw, Prokop, Kozák kučerawý.

Geště od slzj neoschly oči djwky wěrné,
 Dolinami mšla se táhne, a skrz mraky černé
 Gak ten děsný hlas dostihnul Radkowa i domu,
 W byt Sašenčin udeřila zhaubná střela hromu.
 Weselá kdys ta mladice sedj omráčena,
 Zaufale hledjc před sebe, bledá gako stěna;
 Nemluwj, nepláče, aniž wzdech se s prsau wymkne,
 Dokud přes moc hluboká noc mdlé oči nepřimkne.
 Z oblak měsje wystupuge — obraz žalostněgšj!
 Spěci djwka, geště bledšj, geště ztrápeněgšj,
 Krokem se negistým motá; poslauchá — an kráče
 Hawran w poli, a od boru cos černého skáče.
 Běžj z domku — měsje tmj se — wjtr zatočil se,
 Strašně huče w sje diwé lesem rozgařil se.
 Wyplašené mezi skaljm sowy děsně wyly....
 »Pospěš, pospěš, srdce moge, můg Kozáče milý!
 Tak wolá leťjc mladička gako lastowička.
 Měsje w mraky ponořil se. Kdež ta djwka wnadná?
 W beylj wysokém tam ležj němá, shaslá, chladná!

Athanás Špihocký.

7. D W Ě S T E Z K Y.

Spaušťj se sluněčko ku zelené hoře,
 Z daleka se táhne mšla přes siné moře.

Po kwětnaté lauce srdci na úlewu
 Chodě mládec w taužném žel rozwádj zpěwu:

Nešuměgte, wrby, nad wodau rostaucj,
Ztiš, gawore, wětwe široko se pnaucj!

Pod wrbami stezka, druhá pod gaworem,
Gedna běžj w pole, druhá k hágku horem.

Nedug bljzko břehů, taulawý wětřjku,
Od toho uchyl se wrbowj, deštjku!

By ta prwnj stezka prachem nezapadla,
By na nj trawička do pjrká uwadla;

By nebylo widno, kdo tam chodj po nj,
Nech i celé stádo owčák tudy honj.

Podug, podug, wětře, na druhau cestičku;
Rozsyp se ty po nj z oblaků, deštjku!

Nech ta stezka prachem bude zametena,
Nebo ať trawau se bugně zazelená.

Aby widno bylo, kdo se tudy nese;
Třeba prošel tagně — s tráwy rosu střese.

Po té prwnj stezce djwčina chodjwá,
Za giným chodjwá, a mne podwádjwá.

I po druhé stezce tož se děwče bráwá,
W dům to náš se bráwá, k lásce ponaukává.

Kýž by mezi wrbjm sledu nezůstalo,
By mé srdce pro ni těžce newzdychalo!

Kýž by pod gaworem bylo stopy znáti,
Aby duše mohla w nj se rozplesati!

Sehnala se mračna, deštjček prolil se,
Leč na prwnj stezce sporjš urodil se.

Kostomarow.

8. KOZÁCKÁ SMRT.

Kde nedáwno Kozák hlučel,
Koněm se zatačel,

Když w negednom srdci polském

Pjku swau omáčel:

Tam se po stepi tichaunko

Mhla šerá prostjrá,

Luna gedwa z chmur vyšedši

Zas se w ně ubjrá.

Pustá půda krew dopjgj

Cizj i domácj:

- To-li nárek w sluch dorážj,

Či wicher burácj?

Oj, starý to Kozák s synem

Dny swé dokonáwá,

Probodený s posekaným

Tak se rozžehnáwa:

Otče, otče! w útrobách mi žij, peče,

W hrdle zuřj plamen!

— Synu, synu, gen wřelá krew wúkol teče,

Nikde wody pramen.

Otče, otče! kdo w syrau zem pochowá nás?

Kdo pro nás zapláče?

— Slyšš, synu? černý hawran čenichá nás,

Mjsto kněze kráče.

Otče! hrůza duši béře, srdce stydne,

Mráz probjhá kosti!

— Těly wrahů gen přikryj se, krwj myg se,

Lehloť gich tu dosti!

Odzněla řeč, temně hlučj

Ston, chropot a lkánj;

A pak mrtvé ticho rušj

Krwe gen crkánj.

Kde nedáwno plesal Kozák

Na konjku skáče,

Hawran ljtá nad zbitými,

O swau laupež kráče.

Čemu wjtr po okolj
 Zdwihá se a sjlj?
 Po Kozácjch, swých to bratřjch,
 Taužj on a kwjlj;
 Kosti gegich w pjsku skrywá
 A pohřebnj pjsně zpjwá.

Mellinskj.

9. T A U H A P O M I L É. •

Od hor, od lesů tichaučký
 Wětřčcek zawjwá:
 Powěz, wětre, gakže dni swé
 Má milá prožjwá?
 Zdali zdráwa a wesela
 Růžowém při ljčku?
 Aneb trápj tauha gak mě
 Mau drahau Haničku?
 Rychlých křjdel přál bych sobě,
 Sokoljbo letu:
 Těžký zámutek rozptýlil
 Bych po šjrém swětu!
 Tam co den bych, tam co noc bych
 K milé ljtal — ljtal:
 Kde by pohled mě radostný
 Modrých oěj wjtal!
 Oy ljtal bych, oy ljtal bych
 S prwnj zářj gasnau,
 Bych se mohl zweseliti
 Gegj twářj krásnau.
 Oy ljtal bych, oy ljtal bych
 Za rosy raňaunké,
 By mě wraucně obgjmaly
 Ručky ty bělaunké.

Oy ljal bych, oy ljal bych
 Do luzného šera;
 Drobným krokem spěchala by
 Wstřjc mi za večera.

Oy ljal bych nad horami,
 Nad lesy hustými,
 Bych se mohl natěšiti
 Slowy laskawými.

Kamže gá na křjdlech myslí
 Bjdný se zabjram?
 Sám w odlaučenj zde hynu,
 Každým dnem umjram!

Ruslan Šaškewič.

10. P A N Š U L P J K A.

(Dle národnj powěsti.)

Hoy zatruchlil holub siwý, usednuw na dubci;
 Holubičku drawý gestřáb uchwátíl holubci.
 Přeletuge holaubeček s dubu na kleninku;
 Och odňal mi pan Šulpjka mau dceru gedinku;
 Přeletuge holaubeček s klenu zas na gjwku;
 Hořem wadne srdce moge rozmilau pro djwku!
 Taužj siwý holaubeček a wrká žalobně,
 Řehotá podále straka na osice zlobně.
 Holub wzdychá, a matinka zármutkem oplýwá,
 Mladý Kozák hořké slzy pro milau proljwá.
 Neplač, neplač, můg ty synku, beř se ke wsi, k městu;
 Wyhledpyž ty ginau sobě we swětě newěstu.
 Nežalostiž, nehořekug, ona w cizjch rukau!
 — Gakže lásce odolati, nezhynauti mukau? —
 Pospěš tedy, statný hochu, swobodu gj dáti:
 Bude tobě milá ženka, a gá rodná máti.

Teče řjčka newelička, dohnau se krautj,
 Přes ni můstek — a po břehu roste husté prautj.

Co to šustj we křowině, co se z prautj mjhá?
 Čjhá Kozák na Šulpjku, se zbranj naň čjhá.
 Giž paprsky od západu slunce kosmo házj,
 A ze dworu Šulpjkowa čeládka vycházj.
 Gede pyšný pan Šulpjka na konjku wraném,
 A kůň weselo si řehce hasage pod pánem.
 Gede na low pan Šulpjka w podwečernj době
 S chrty, chlapy, a též hauf má hagduků při sobě.
 Přednj čeled' giž za můstkem, pán za nimi plesá,
 Před njm matka zarmaucená na kolena klesá:
 Zbaw mě hoře, milostiwy pane! — wece lkawě —
 Wrať gedinkau dceru, drahau gako oko w hlavě!
 Zamračil se pan Šulpjka, na swé sluhy huknul,
 K odšlehánj s cesty staré matky ge ponuknul.
 Gede dále pan Šulpjka, bljže, bljže k mostu,
 Wzchopilo se, šustlo cosí w prautnatém porostu.
 Prásk! se z ručnice rozlehlo, kulka wětrem hwjzdla,
 A we srdci pána zlého hluboko uwjzla.
 Hoy, ze křowj skáče Kozák, zweselen swau pracj,
 Pan Šulpjka k zemi s koně wraného se kácj.
 Oy dorážj panská čeled' walem na Kozáka,
 Wzali se kdes společnjci bránjce gunáka.
 S nedobrau se Šulpjkowi lidé potázali,
 Geđni pobiti na můstku, družj paty dali.
 Hle přibjhá sličná děwa od panského zámku,
 Ljbá matku, pade swémů w náručj kochánku.
 Odnegli gsau raněného, stlali lůžko pánu,
 Táhne krvawá se cesta po zámeckau bránu.
 Doprowázj k hrobu pána zástup na tisjce —
 Ulehčugj srdci swému naň zpomjnjage:
 Upadnuls, pane Šulpjko, we swau vlastnj smyčku,
 Žes pohanił dobrau dceru a starau matičku.
 Dobře tak, pane Šulpjko, božj pomsta za to!
 Žes wgal djwku Kozákowi, dražšj mu nad zlato.
 Dobře na tě, obludnjče, za ty wšecky zlosti,
 Gež gsi páchal beze studu i bez wšj ljtosti.

Přigmi, bože sprawedliwý, wraucj naše djky.
Genž gsi nás z rukau wyprostil nectného Šulpjky.
Kestomarow.

II.

Tlak, puzej, swéwolnost, náboženstwj.

Od Matauše Frant. Klácela.

Wšecho we swětě se měnj, mine, mizj; ale
půwod swěta se neměnj.

Und wenn alles im ewigen Wechsel kreist,
Es beharret im Wechsel ein ruhiger Geist.

Gmenugme nwywětšj tento půwod, tento wnitřek
swěta Bohem, duchem, zákonem přirozenostj, pánem,
otcem, ředitelem a t. d., toť gedno, na gměně nezáležj;
gest Bůh. Ano, on gen práwě *gest*, onť *Jehovah*; giné
wše týmž práwem a způsobem *nenj*, kterým gest; poně-
wadž newyslowjní: *gest*, by giž nebylo giné, a každý
úkaz gen potud stáwá, pokud w něm základ, půwod,
počátek a t. d. Wšecho we swětě žige, pohybuge se
a gest w Bohu, wše činj wůli pána, bez gehož wůle ne-
sleze wlas s hlavy člověka, a wrabec se střechy nespada-
ne. Bez geho milosti nezabřege se srdce láskau, ani
hněwem a zlobau se neroznjť bez dopuštěnj geho.

Ale má Bůh mnoho djtek, mnoho úkazů všemo-
haucnosti swé, a gak lidský otec ginak wede děcko,
ginak ginocha a ginak dospělce, od prwnjho poslušen-
stwj bez poznánj žádage, od druhého poslušenstwj s roz-
umem, třetjmu necháwage na wůli gednánj geho; tak
Bůh činj s čeládkau swau, po stupnjch wěda k sobě vše-
liké stwořenj ke konci poslednjmu. Neboť pro sebe
stwořil všechno, sám celek gsa; a kdo odpadnuť od

celku, nebo sám chtěl celkem býti, toho do propasti pekelné uvrhá. Nebo pýcha a samolež auhlawnj, ano gedinká gest bezbožnost; ač zagisté každý člowěk upřjmně k cjlj pracugcej gj, toho hřjchu prwopočátečnjho, někdy dopustiti se musj.

Bůh gest všemohaucnost swatá. Do wnitřku jako obráčená, všemohaucnost gest duchownost, do wenku obráčená, gest hmotný swět. Co celku podobněgšj, toť wěrněgšj Bobu; a swět, gak s gedné strany úplné odcizenj a zewněgšnost gest, tudjž zlo, tak s druhé strany gako celek a zákonnost newyhnutelná půwodu naskrze se newzdaluge, ale gako obwod wždy stegně kolem středu se točj.

Die Sonne tönt nach alter Weise
In Brudersphären Wettgesang.
Und ihre vorgeschrieb'ne Reise
Vollendet sie mit Donnergang;
Ihr Anblick gibt den Engeln Stärke,
Wenn keiner sie ergründen mag;
Die unbegreiflich hohen Werke
Sind herrlich wie am ersten Tag.

Země naše ohledem na celek gednotliwá sice, ale nicméně opět welký gest celek; a čjm méně se co na zemi různj, tjm wjce celkem ostáwá, tjm obecněgšj gest, tjm trwanliwěgšj a podobněgšj obraz Božj; gako n. p. nesmjrná tagemnost *moře*, nesmjrná tauha k nebi strmjcej hory. Magj totiž střed swůg w celé zemi; tudy méně gsau pyšné nežli gednotliwci, kolem vlastnjho srdce se otáčegcej. — Kámen gen cizjm násiljm od matky swé se wzdaluge, a čjm dále wyletěl, tjm dychtiwěgi zpět k nj pospjchá. Znát fysik a mineralog přjsnau zákonnost gehu a bratřj gehu. — Menšj lásku gewj rostlina k nj; ano patrnuu hrдостj nad zem se wypjná, a postawau, wůnj, barwau obzwláštnjho něco, to gest pro sebe něco mjtj hledj, ukřýwagjc potutelně zákonnost swau,

gako by se styděla přjsnosti matčiny, ač wšak pewně gŷ se drŷj a wadnau pak odrŷzenost swau pykati musj. Tagně w luně swém chystá kwět, a nenáwidj temné zemnj urozenj swé, sama sebe w swětle zrodj, a owocem se stanauc samostatnau se učinj; gen na chwjlku touŷ, co od stopky upadne; nebo padnuwši k zemi, do země opět musj. — Ale bez kořjuka, odrŷzeno, samostatně bytuge zwjře. Gako stegnau měrau po celém těle k zemi přitahowáno neydrŷjwe celým tělem se plazj, pak gistými gen částkami, pak po čtyrech, s hlawau skloněnau, a wazem horizontálnjm. Wolněgšjli by se zdála ryba, pták; wšak negsau, nýbrŷ wodnatěgšj toliko neb wětrněgšj. Ale bytby země i tagnými swazky zwjřata pautala k sobě; patrne ŷe nenj wjce zewnitrnj tlak pautánj toto, ale puzeň, kterým až k swéwolnosti dozráwá wyššj zwjře, nadto neywyššj,

Chlapec, který o swé hlavě rozpustilost páchá, hrdě práwa kohokoli wedlé sebe neuznáwá wtělené gest sobstwŷ a hrdost. Chlapce gmenugi bugnau tělesnost, s kwětem téŷ bugne, ale úzké myslivosti; neboť léta a podoba neytemněgšj gsau známky chlapectwŷ. gakoŷ sama obecna nyněgšj mluwa slowem *chlap* člověka hrubého, urputného, swéwolného rozumj, s tolika rozumem by swéwoli wyhowěti dowedl; wzdělaněgšj člověk zapowjďá sobě gména toho. Chlapec wše podstupuge, wšudy leze, skáče, nebezpečenstwŷ žádnému se newyhýbá, wšechno si přiwlastnj, zwjřata chytá, mjň by gich užil, ale k rozkoši ge trápě, každému ginačjmu se wysmjwá, pokřikuge, huláká, k rwačce wybŷzj, zkrátka takau swéwolnost prowadj, gakau sjlu má. Ale prozřetelnost Boŷj dwogj stranau ke skutečnosti powzbuzuge krytau w něm možnost duchownj, ne gako moc z wenku činná, ale dopauštěgje všemu samému ze sebe k wyššjmu stupni se wyklubowati, gsaucjmu swým podkladkem, swau pobjdkau. — W chlapci totiž hrdost a swéwolnost sama sebe dowrŷuge, negen stupněm ale i obsahlostj neboli wše-

strannostj; kterauž wywázne ze sebe, tak že swřichowaná swéwolnost chlapcowa za wyššj určitelnost ruďj.

Swéwolnost gednoho potkáľ se s druhým, newyhnutelný bog nastane, a prawdiwá gest přjbužnost slow potkánj, potýkánj — půtka; nebo na potkánj nastane půtka, a rownostj teprw se mjr a práwo zgednává. Počátečně čili přirozeně dáno gest silau samau silnějšmu plnomocenstwj nad slabšjm; rownost se dokázat musj: důkaz gest bog, následek boge buď wjtězstwj a z toho panstwj, aneb zagetj a otroctwj, nebo unawenj a po krátkém odpochinutj k opětowanému bogi se chystánj, až do konečného wjtězstwj anebo mjru wždy gen časowému, na zewnějšjch přjčinách založenému.

Pán porauďj, užjwá, heyřj, zlenošj, ztupj, zmálomocnj a opautá se potřebami nesčjslnými, zakljná se vlastnjmi žádostmi, při zewnějšj swobodě chřadne na těle a na mysli, wždy wjce a wjce se wáže. Otrook robotuge, nauzi trpj, otužj se, umj wyděláwati prostředky k rozkošem pánowým, zchytrá, pozná slabost pána swého, pomalu počne panowati nad njm, znage potřebnost a cenu swau; kteréž opanowánj počátečně gest newiditelné, tak že pán ani swého otroctwj, ani otrok panowánj powědom nenj. Powědomostj naklonj se pán k otrokowi a nakládá gjm wljdně a šetrně, buď strachem a ochablostj nebo citowau přjzniwostj a láskau z náwyku pošlau; otrok pak wjce k samocitu dozráwá, chowá se přjměgi; buď láskau k pánowi, buď hrdostj zniěj naposled otroctwj wnitřnj, a pak i zewnějšj formu gehu skrze emancipacj aneb zpřotiwenjm a odbogem wjtězným. Ta gest cesta delšj k rownosti; kratšj gest ona, když po rekowském bogi opět rownau gedna strana druhau uzná a we smlauwu a přjměřj wstaupj. — Bog gest přjčina obcowánj, bogiště kolébka obecného ducha, rovněž pak sympathie (nauze a wzájemná potřeba), přátelstwj, sauloženj, přjbuženstwj, kteréž občanstwo zakládaj na noze duchownj, ač w základech neyprwě gen sausedstwj zewnějšjho. Wedlé

sebe se trpí lidé, však bez vzájemného sil a snah proniknutí, ač vždy se zamezením svévolnosti a vykročením duchovním.

Narodivši se v tomto stavu druhé pokolení bez úvahy další přijímá dědictví toto duchovní; a vědomost a zachovávanj navyklých způsobů otců gest *svědomj* a *mravnost*, která dle wjcestrannosti žiwota i rozsáhlejš se stává, ličnostj se spravugcj, pro každau příjpadnost zvláštnj zákon magcj. Powědomost zewrubnj těch zákonů gest kněžstw a zákonnictwj, obraz a idealnost této wědomosti pohanský Bůh. Zákony, gimiž se lid takowý řjdy, gsau zákon Božj, a Bůh každé obce a každého gednotliwce ginačj na tomto stupni počátečnjho Oswobozowanj se ducha od osobliwosti neboli w pohanstwu.

Náboženstw toto, proto že gen z wenku bez přičiněnj vlastnjho se přichycuje, po wenku také gen ostává, a Bůh negen člowěčenstw cizj gest, ale i služba Božj gen zewnějšjmi skutky se odbývá: Hic populus labiis me honorat — deus holocaustis delectatur — uražen obětj krwawau se smiřuje, a čistota srdce buď nebywá žádána, buď něčjm giným zewnějšjm se dá wynahraditi, tak že i neyshrklegšj osobliwost w plášťjčku náboženském se prováděti může. — W osobliwém tomto náboženstw powstáwagj mnohé welmi rozličné hřjčky a pobožnůstky, shodugcj se gak náležj pěkně s ochablostj mysli ze swadnutj přebugněného těla následugcj; náboženstw, magje býti záležitostj rozmyslu a wůle, gest mazlem rozchlipěné čiwosti. —

Ale buď si zewnějšj toto náboženstw, předce gest vždy wazba svévolnosti, počátečně nerozdjlná to mocnost, kteráž však pozděgi se rozeznává w

α) mravnost — domácj, přiwatnj,

β) náboženstw — cjrkewnj, a

γ) občanstwj;

a toť gest druhá perioda člowěčenstw, perioda rozpad-

nutj těchto třj mocnostj, které děgstwem włádnau. Rozpadnauti ale mohly gen tjm, že k sobě co zewnějšj byly, poněwadž člowěku z wenku přišly. Nesaudilt člowěk, proč mrawu tohoto zachowáwá, proč Cara swého poslaucha, a proč k této swé cirkwi se přiznáwá. Náhoda to, že se ten narodil Turkem, onen Židem neb Křesťanem; náhoda ale gest vzdálena ducha, gest stupeň pauze smyslný, na kterémž neostane člowěk, nýbrž gak k rozumu dozráwá, rozuměti chce mrawnosti, občanstwj a náboženstwj. — Rozum má dvě stránky, rozeznáwánj a gednocenj. Počne tedy člowěk rozeznáwati w mrawjch, náboženstwjch a zákonech panownjků. Samolibost pošeptne tagně, že mrawy naše, náboženstwj a všechno co naše gest, neypěknějšj gest. To ge swéwolnost w úsudku, nesnášeliwost za stránku praktickau magicj. Gest arci slyšeti na mjstě »gá« — »my«, ale to proti celku tuhá, hrdá gest osobliwost; pod gménem Turek mnoho se kryge osob, ale což gest pogem Turka proti člowěku? Toho ukazowé gsau náboženské wogny wěku střednjho a boge zásad politických našeho wěku. — Druhá rozumnost, to gest gednocenj, w tom záležj, že rozmanitost mrawů, članků wjry, a giněho smýšlenj se pořádá, a gako w celek, w saustawu se uwádj; což ale nenj badánj, hledánj, nýbrž cjl se widj, a gen cesta k němu rowná se; něco se ohne, nalomj, roztáhne, stiskne, obrátj, šikmo postawj, přistřihne a t. d., až se do formy wměstná předsauzené. Tu gest rozum slauha wůle, která swobodná nenj a být nemůže bez swobodného rozumu; stupeň to rozumné heteronomie čili předsauzenosti a cizospráwnosti.

Wýsledek tohoto gednocenj gest powědomost principů (zásad), a tjm plnějšj, ostřegjšj důslednost, tjm i požadowánj této důslednosti. K tomu zapotřebj welké formálnj obratnosti, aby i, co na přjč ležj, poněkud se narownalo neb omluwilo; ale rozum takto wybraušen sám brzo proti sobě se obrátj. Nebo sem tam hlavy bug-

něgšj toto šálenj sebe samého, nucenau tuto důslednost nahljdagj, a magjce dosti smělosti neb drzosti proti obecnému přesvědčenj wystaupj, ač počátečně gen proti méně důležitým některým částkám; ale gak gedna nitka se přetrhne, kterau rozum na cizosprávnost wázán gest, wolnost mu nastala, a žádná wjce mocnost zewněgšj ho wázati nemůže. Toto wystaupenj, toto kacjřstwj wzbudj hágitelc prawowěrné; počne hádka, obě strany hledagj důwodů, důwody se wážj, z boge toho zrodj se bába samostatnosti — kritika.

Kritika, byť gen na gedné wětwičce zrozena, sáhne brzy po druhé, po třetj a gako oheň wšesžjragcuj brzy celý strom poznánj přeleze; štěstj gm smělosti přibýwá, smělost wjce a wjce sobě podmaňuje, tak že časowému přesvědčenj wždy wětšj ugma a to dwogjm způsobem se stává: s gedné strany ubýwá článků, kterjž času ustupuj, s druhé strany wyznawačů; aniž pak každý odpadlec a lhostegnjk tau cestau rozumowan kráčj, ale giž gedni ani newědauce proč, starého se zcela zpustiti nechť. — Gak z nepatrného počátku celá saustawa časem narostla, tak poznenáhla gedn aud po druhém zas odpadává, až neostane nic nežli zápor sám, swětýlko broby gen oswěcujcuj, - a život žádný. Běda tomu gednotliwci, běda tomu času, který nemagcuj pružnosti wjce w sobě, nežli až potud se wypnauti, na tomto hřbitowě twázne. Nenj nic bjdněgšjho, nic nesnesitelněgšjho nežli wypálené toto swědomj. — Čas takowý gest gako trwánj praotců, w předsjni pekelné na wykupitele čekagcejch; k nebi zralj negsauce, k peklu tauž měrau ně, trwagj w temnosti, niěhož mimo sebe newědauce. Ale přigde wykupitel wywoleným, a wywede ge na nowé swětlo, gakož přestal gjm zákon starý, to gest zákon cizosprávnosti a wněšnosti a nastal zákon nowý, zákon swobody a duchownosti.

Tedy ze swéwolnosti wyrostla cizosprávnost, z té kritika a swoboda; swoboda gest počátek života zcela nowého; zewněgšek může býti stegný života cizospra-

wného i swobodného, ale gádro a hodnost ginačj gest k. p. mravnosti a práwa, náboženstwj z wenku rostlého a w duchú rozeného. Gak se kritikau nitka za nitkau trhala, kterau byl wázán člowěk na spráwu zewněgšj, až zcela se odtrhl; tak swobodau poznowu se wázati po-čjnná (religare), a swéwolnost a swoboda, kteréž se obyčegně welmi bljké zdagj, gsau wěci od sebe neywdáleněgšj, ano swoboda gest úplné zapřenj swéwolnosti, poněwadž gest duchownost, a duch powahau swau gest obecný, a wždy obecněgšjm se státi snažj. Co činj otec, nečinj tak pro sebe, gak pro rodinu, a každá rodina má swého společného ducha; ten stane se duchem obce, ten národu, ten plemene, ten člowěčenstwa, ten rozplyne se w Bohu, a snaženj ducha celé gest na Boha, gest náboženstwj; a proto že ku konci snažj se všecho, tudy všeho snaženj gádro gest náboženstwj; kteréž i za princip mravnosti, práwa, wědy, uměnj, všeho myšlenj a všech skutků wydáwáme, gednotjc opět žiwot rozpadlý duchowně, tam odkud byl swět wyšel, zase došedše.

Tak rozpadá žiwot gednotliwce, žiwot národu we dvě půlky, w cizospráwnau a swobodnau, kteréžto swobody wyğew gest nábožnost, wždy wřelegšj a rozsáhlegšj. — W prwnj půlce wždy se wjce a wjce člowěk gako odřjkal Boha, a w sebe geg uzawjral, to gest swéwolněgšjm se stáwal, až k rozumu, který w prwnjm stupni swém, gako odpadnutj od wodidla přirozeného a neywyššj proti w instinktu nebo wruknutj bezbožnost gest, ale právě tauto swrchowanostj w proti w swúg se přewrhuge — zwjry zewněgšj, newolné, bezuwážné stáwá se pochybnost, z pochybnosti swobodná wěda. Kdokoli mluwjš o ctnosti, o mravnosti, o politické swobodě, dobrém srdci, o lásce, o wlastenectwj, o přátelstwj, o filosofii aneb rekowstwj, powěz prwé než ti přiswědčiti máme, o čem mluwjš, o tomli, gak gest w běhu žiwota cizospráwného, čili gak w běhu žiwota swobodného. Neho wyğewu na oko stegného zcela giná hodnost gest

w oné a w této způsobě. Ták vlastenectwj na příklad w prwnjm smyslu gest paubý egoismus, w druhém wznešenost mysli atd., wolnost měšťanská w prwnj době gest wýhradnj swéwolnost, w druhé kwět ducha člowěčenstw; dobré srdce gednau měkkost gakási temperamentu, i u zwjřete se nacházegjej, po druhé hodnost duchownj. Zákonnost přjrody gest náboženstw bezwědomé; individuálnostj a swéwolnostj náboženstwj ubýwá, až i pomine w hrdé dostatečnosti rozumové, této padlýh angelů pyše, by zas poznenáhla swéwolnost sama se pau-tala a wázala, se zničila a ze swého popele vlastnjho, z hrobu swého powstala, w swobodnau nábožnost proměněna.

III.

O báji krvawého sněmu Wilémowského za krále Wáclawa IV,

rozjímání kritické

od *Františka Palackého* ¹⁾.

Čteno w posezení sekci historické král. České Společnosti nauk
dne 21 dubna 1842.

Historik Český, kterémuž na tom záleží, aby obraz dějin vlasti své nejen auplný a žiwý, ale i prawdiwý a wěrný vykreslil, přinucen jest za našeho wěku zápasiti s dvojí nesnází: jedno, s častým nedostatkem pramenůw půwodních a sauwěkých o wšelikých důležitých udalostech we vlasti; a druhé, s nadbytkem zpráv později wymyšlených, kterými někteří kronikáři čeští nedostatky

1) Wytisťeno, k žádosti spisowatelowě, prawopisem ddaledným a nejuowěji také od král. České společnosti nauk přijatým.

onny lehkomylně a přewráceně nahraditi se usilowali. Prwní nutí jej ohlédati se we všech archivech a bibliotekách domácích i cizích, po starých památkách písemných, zdali w popele minulosti zachowaly se tytýž ještě jiskry, ježto budauce spolu spojeny a k žiwotu zase wzkríšeny, mohlyby nejedno posawad čirau tmau pokryté pole oswititi, a všeliké úkazy dáwních dějin vlasti nám opět objewiti. Druhé ukládá mu powinnost, skau-mati a zkaušeti pilně celé stawiwo historie české, na jakých ono základech spoléhá, i pewné-li jest a držemné, čili nic. A čím déle w práci takowéto setrwá, tím žiwějšího nabude také přesvědčení o potřebě a newyhnutečnosti její; neboť kdokoli hlauběji do skaumání takowého se nezabral, nikdy neuwěří, jak nedostatečná i nejistá jest naše posawadní známost dějin vlastenských, i kteraké oblaky přeludůw, smýšlének a klewet, prawdu nám často i tam zastírají, kde čistě a jasně na ni patřiti se domníwáme.

Největší wina neřesti této w Čechách padá na powěstného kronikáře starého Wáclawa Hájka z Libočan († 1553), jehožto dílo až podnes chowá se w rukau všech krajanůw našich. Nikdo sice za našeho wěku již nepřisvědčilby Duchowskému, kterýž před stoletím ještě Hájka »diktátorem prawdy« nazýwal: ale také sotwa kdo bude mezi wrstewníky, kterýby nekonečnau, newyslowitelnau ničemnost tohoto baby-klewítky dostatečně poznáwal i uznáwal. Sám někdy kritický mistr Dobner, po dwadecetiletém usilowání, zachowati Hájka pro historii, konečně teprw celau marnost podniku takowého uznaw, přinucena se widěl zwolati: »advertimus tandem sero, Hayecium multo pluribus historicis et cumprimis chronologicis scatere erroribus, quam umquam credideramus aut suspicari potueramus!«

A však nejen Hájek, ale i jiní mnozí kronikáři po něm, pletichami rozličnými historii českau naplňowali a prznili; na důkaz, že nejen dobří, ale i špatní spisowa-

tele nášlapníky své mluví. Jim však s prwopočátku hned méně, nežli vůdci a mistru jejich, wtry se dávalo; pročež také drtiwe w zapomenutí upadše, zniku prawdy w historii české méně překáželi.

Báječnost historická tam pokaždé býwá největší, kde největší sauwěkých pramenůw panuje nedostatek. I není se čemu diwiti, že zvláště o prwní půlce panování krále Wáclawa IV, přijmím Liného, tak málo prawdy a tolikero bájek posawad se roznáší. Nebyloť zajisté od r. 1374 do r. 1408 ani jediného muže w Čechách, ba ani w Němcích celých, ani w sausedném Polště a w Uhřích, jenžby skutky a příběhy svého wěku rozumně, pilně a auplně byl zapisowal; wše co nám z té doby zbýwá, jsau jen jednotliwé, nesaunwisné, chudé a jalowé zpráwy, jakoby maní a náhodau powstalé, a po wšelikých knihách domácích i cizích roztraušené. Každý tedy dějepisec jiné a jiné obrazy onoho wěku i sám si twoří, i otenářům swým podává, dle toho, jak se mu wíce dobrých neb lichých zpráv sebrati a jim uwěřiti událo.

Nejdůkladnější posawad spis o životu a panování krále Wáclawa IV jest bez odporu kniha: *«Lebensgeschichte des Römischen und Böhmischen Königs Wenceslaus»* (2 díly, w Praze 1788—90, w 8.) — w jistém smyslu ten nejlepší a nejdokonalejší plod péra *Pelclowa*. Náramnou pilností sestawiltě w něm spisowatel nejen wšecko dobromady, cokoli o Wáclawowi před ním tiskem wydáno bylo, ale i rozmnožil to znamenitým počtem zpráv nových, (jakož pak i 253 potud newydaných listin toho wěku na swětlo wynesl), a historii Wáclawowu od nejedné bájký nawždy očistil. Ale s druhé strany pohřichu! také sám nowé některé smyšlenky, předtím neznámé, do historie uwedl, prameny nedosti čistými podwesti se daw, a tím i znamenitých zásluh swých poněkud umenšil, i dílo své ušlechtilé zprznil. Za příklad slaužiž powěšt o *krwawém sněmu*

Wilémowském, kteraužto já dnes, s powolením páni! Wá-
šim, kriticky zkaušeti a rozebíratí sem umínal.

Předewším postawím Wám pramen ten samý a po-
sawad jediný před oči, ze kteréhožto všeccka i Pelclowa
i naše známost o sněmu onom pochází. Zůf pak pů-
wodně jazykem českým w následující slova:

»Tuto o tom, kterak králowství České bylo zawedeno.«

»Za krále Wáclawa dobré paměti, kterak jest bylo
toto králowství České zawedeno: nebo jsau páni všecko
držali, a král Wáclaw sobě stýskal o to, kterakby zase
mohl dosáhnauti králowství Českého. I poradil se o
to s swau maudrau raddau tajně; a radda jeho k tomu
radila, aby král JM^t rozkázal sněm zawolati, a w tom
sněmu aby se král JM^t s těmi pány radil, kteří drží
nejwice králowství Českého; a k tomu král Wáclaw po-
wolení swé dal. I rozkázal sněm zawolati. A když se
sjeli k tomu sněmu, i radil se král Wáclaw s těmi pány,
kterž nejwíc drželi králowství České, a řka jim: «milí
páni, rytířstwo! radte nám k tomuto, že páni, rytířstwo
a páni jini drží králowství České, a užívají jeho, a my
se tomu díwáme. I radtež nám k tomu, kterakbychme
mohli jeho zase dosáhnauti; nebo budeli tak na dlauze,
bojíme se, aby toto králowství nebylo knížetství.» A
páni rytířstwo se pány žádali JMK^t za potaz, a král
JM^t řekl: »páni milí, rytířstwo, tažte se zdrawě!« A
když sau se poradili, mluwil pan Waytminar od těch
ode všech pánůw, a řka: »milostiwý králi, pane a pane
nás nejjasnější! páni tito všickni WKM^u děkují z po-
tazu; milostiwý králi! páni tito všichni poručili sau mi
a rozkázali WJK^t vůli oznámiti a powěditi: milostiwý
králi! což sau předkové jich užíwali za jiných králůw,
že WKJ^t také jim toho ráčíte popřiti, jako král a pán
jich milostiwý.« I řekl jim král Wáclaw: »což páni ne-
můžem od wás zdrawějšího naučení jmiti?« I řeklo to
panstwo: »milostiwý králi! Waší Jasnosti věříme, jako

pánu swému, že nás ráčíte při tom zůstawiti, jako král a pán náš milostiwý.« I řekl jim král Wáclaw: »na ten čas musíme to pánu bohu poručiti; i dal se s pány w jinau řeč, i nechal půl léta tak.«

»A po polauletí opět se s swau raddau tajnu poradil. I poradili se, aby král JM¹ sněm walný rozkázal zawolati, aby jel chudý i bohatý k Wilémowu, pod milostí králowskau, kdožby nepřijel; a rozkázal, aby se tam sjeli we čtyrech nedělích. A král tajně swau raddu wěrnau obeslal, a rozkázal, aby JM^u udělali tři stany: jeden černý, a druhý bílý, a třetí čerwený. A rozkázal swé raddě tajně, aby oděncůw způsobili, co nejwíce budau moci; a když se sjedau, aby tři stany obestřeli oděnci a tři katy aby zjednali. A rozkázal sobě ty wšecky pány napsány dáti, kteříž drží králowstwí České. A když sau se sjeli, ptali se páni, jedni druhých pánůw tázali, očby ten sněm byl obeslán? Powěděli jedni druhým: »my newime.« A když přijel král Wáclaw, i posadil se s swau raddau wěrnau w černém stanu, a ty pány měl wšecky s sebau. I poslal pro jednoho z těch pánůw, kteříž drželi králowstwí České. A když stál před králem, i mluwila k němu králowská radda: »pane! tíže se wás král JM¹, co ste let užíwali králowstwí Českého, abyste z toho počet učinili králi pánu JM^u, pánu swému.« A pán, kterýž mluwil: »milostiwý králi! WJ^u K¹ prosím, kdež jsau toho předkowé moji užíwali i za jiných králůw, že M¹WK¹ ráčíte mne také při tom zůstawiti,« — i řekl král Wáclaw: »poněwadž se počtu nezdá činiti, kažete mu do stanu čerweného!« a tam byli tři kati; i kázal ho stíti. I poslal pro jiného; a který počtu nechtěl činiti, každého kázal stíti, a který počet činil, tomu kázal do stanu bílého, tu ještě byla milost; a tak jich kázal mnoho stínati. I měl pan Waytminar jednoho blázna; a ten blázen wetřel se mezi oděnce k čerwenému stanu; i uzřel ten blázen, ano z toho stanu krew potůčkem teče. I wetřel se zase ku pánu swému, i řekl: »pane,

pane, zle se děje!« A pán řekl bláznu: »blázne, co se děje?« A blázen řekl pánu: »pane! wetfel sem se mezi oděnce k čerwenému stanu, i widěl sem, ano krew potůčkem teče z toho stanu.« I řekl pán: »nelži blázne!« I řekl blázen: »wěru pane, nelhu; a toť stojí tři páni spolu, a rozmłauwají mezi sebau, kdožkoliwěk drží králowství České, že král káže každého stíti.« I padlo to na mysl panu Waytminarowi; a když také došlo na pana Waytminara, a když stál před králem, když mu rozkázáno bylo, aby udělal počet, co jest let držel králowství České a co jest jeho let užíwal, pan Waytminar powěděl: »milostiwý králi, pane a pane můj nejjasnější! bych měl s sebau registra, a nechtělbych WKM^u žádného počtu činiti: milostiwý králi, pane a pane můj nejjasnější! což sem koliw let požíwal Wašeho králowství Českého, WKM^u wšecko zase pauštím, i což mám swého zboží jiného, málo neb mnoho: a teď WM^t máte hrdlo. WKM^u se všim se poddávám, učiňte se mnau, což ráčíte, jako král a pán můj milostiwý.« I řekl král Wáclaw, »kéž ste mí se tak poddawali w onen sněm w Praze; ale teď, že widíte trestání nad sebau, teprw se nám poddáváte. Waytminare! dobřes se potázal s swau myslí! a my tak prawíme, kdyby nebylo našich wěrných měst, žebychme nejednau neměli co jísti: a wy všeho našeho králowství užíváte, a my se wám díwali. Nu, kažte mu do stanu bílého.« A potom král Wáclaw s swau raddau wěrnau se poradil; a radda králi radila, aby pan Waytminar užíwal králowství Českého do života swého skrze tu poddanost, a po smrti jeho aby zase připadlo k koruně České; a král JM^t k tomu swé powolení dal. A tak potom krále Wáclawa, pro jeho tyranství, páni a rytířstwo ho jímali a do wězení brali, jakož o tom dále místem swým bude se psáti «

Celé wyprawování toto čte se na listu 185 — 186 onoho rukopisu, ze kteréhožto já přede 14 lety, we wydání »Starých letopisůw českých od r. 1378 do 1527«

(Scriptorum rerum Bohem. tom. III) text svůj *M* sem byl čerpal, a kterýž tam v předmluvě na str. XI obšírněji popsán jest. Pocházíť od Jakúba Brazydyna, měšťana Kutnohorského, jenž r. 1619 jej dílem sám sepsal, dílem sepsati dal, a nacházel se okolo l. 1640 u kněze Jana Galla Čáslawského, o sto let pak později u Jana rytíře z Neuberka, od něhož dostal se Pelclowi samému, a po tohoto smrti hrabatům Thunům na Děčíně, kdež až podnes se chová.

Když sem před 16 léty rukopis ten pro vydání oněch letopisůw wypisowal, pominul sem mlčením této zprávy o sněmu Wilémowském, protože nejen žádný ze všech ostatních rukopisůw a pramenůw ani jen známka o něm neposkytoval, ale i zpráva sama jak slohem a jazykem welmi pozdní půwod, tak i ohledem na okolnosti času, dle mého zdání, zřejmou báječnost prozrazovala. Mělť sem ji za nehodnou místa jakéhokoli w letopisech Českých; a nezdálo se radno, ani ji bez kritiky tam postawiti, ani kritiku na onom místě tak rozšířiti, aby čtenáře přesvědčiti mohla.

F. M. Pelcel však před 55^u léty jináče o věci této saudil. Nemen zajisté pojal tu powěst celau za opravdový skutek do nadřečeného spisu swého, ale i spojil ji s jinými udáwkami historickými, a z pauhého domyslu swého naznačil rok 1389, w kterém skutek ten, dílem z jara, dílem na podzim zběhnauti se měl. Takž bez rozpaku zjednal jemu jakoby občanské práwo w historii, na Brazydynůw rukopis při tom prostě se odwolaw, a o pochybnosti, zdali příběh ten, předtím owšem neznámý, také prawdivý jest, ani nehlesnuw.

Od té doby, kterakoli historikowé, jmenowitě němečtí, o králi Wáclawowi psali, neopominul žádný dotýkati se krvavého sněmu Wilémowského, značitého dle domnění jich i pro wěk a národ, i pro mrawní powahu krále Wáclawa. Takž posléze ku př. *Pfister* we swé *Ge-*

schichte der Deutschen, Bd. III, na str. 329 a násl. zvláštní článek o tom napsal: »Aufstand der böhmischen Landherren und der Geistlichkeit, wegen Zurückforderung der verpfändeten Krongüter.« *Schlosser* ve své Geschichte der Weltbegebenheiten des XIV und XV Jahrh. wyprawuje o sněmu Wilémowském na str. 464 sl. dílu druhého, a pronáší se o něm w tato slova: »Wenzel — verfuhr auf orientalische Weise;« — »durch diese türkische Procedur brachte er freilich eine Anzahl Güter wieder an sich« a t. d. Na jiném místě (str. 456) jmenuje Schlosser takového počínání »die böhmische Gerechtigkeit,« a namítá (str. 488), že Wáclaw takovýmto způsobem w Čechách, ne ale w Němcích, panowati mohl. Ten samý úsudek opowázil se také nejnowěji w Augspurských všeobecných nowinách (1842, 14 Febr. Beilage str. 355) Schlosserůw posuzowatel a pochlebník pronesl, slovy následujícími: »Wenzel regierte in seinen slawischen Ländern in slawischer Weise;« — »unter seinen Slawen, denen seine Art Justiz nicht ungewöhnlich, sondern national erschien, war er beim eigentlichen Volke fortwährend nicht unbeliebt« a t. d. Nowý to důkaz, kterak těžko jest Němci, o Slowanech psáti, aby vždy spolu nekřivdil a neurážel! I Schlosser, i chwálitel jeho, hyzdíce české práwa wedení, saudili hůře nežli slepi o barvách; ano právě tehdaž celý řád zemského práwa w Čechách (pode ctiuhodným Ondřejem z Dubé) swau nestranností a opravdowostí wysoce nad řády ostatních zemí se wyznamenával.

✓ Již z této příčiny uznáte snad, páni! za hodné a příslušné, abych se pokusil o podstatný důkaz, že celý ten domnělý sněm Wilémowský nic není než pauhá smyšlenka i bájka, ku kteréžto w celém pásmě skutečných dějin nižádné příčiny nebylo, a kteráž ani s okolnostmi času a osob weskrze se nesrownává. Já pak, obiraje se právě skaumáním a spisováním historie těchto časůw, tím raději zvláštní o této věci článek podám, čím

méně mi lze bude w historii samé o neskutku takovém se šířiti.

Postawím důvody swé po číslech, o přednost a pořádek mezi nimi nemnoho se staraje, ale jen ku prawdě w nich prohlédaje.

1) Celá ta zpráva o sněmu Wilémowském náleží mezi tak zvané *ἀπαξ λεγόμενα*, jakož již o tom nahoře dotčeno. Žádný zajisté starý kronikář, ba vůbec nižádný historický pramen před Brazydynem, a po něm opět nikdo až po Pelcla, o sněmu Wilémowském, aneb o příběhu jemu podobném, ani té nejmenší zmínky nečiní; ba, což dobře považiti jest, ani klewetný Hájek ničeho takového nedotýká. Wšecka tedy vážnost powěsti té na jediném Brazydynowě spisu záleží; Brazydyn pak, psaw r. 1619 o skutku, který (dle Pelcla) o 230 let dříve zběhnauti se měl, ani slowem nedokládá, odkud tu zprávu wzal. I jest nepodobné k wíře, aby skutku tak velikého, ukrutného, mimořádného a neslýchaného, jakovýž ten sněm býti měl, nižádný z tehdejších i pozdějších spisowatelůw byl sobě newšímal, ano o jiných mnohem menších přestupcích krále Wáclawowych dosti obšírné zprávy nám podány.

2) Lze jest dokázati, že celá ta zpráva, tak jakož nahoře postawena jest, jistě ne před koncem patnáctého století, tedy aspoň teprw o sto let po skutku, a možná že i o dvě stě let později, psána byla. Na formy jazykové a grammatické, které w nahoře postaweném originálu zprávy té pozorujeme, nechci důkazu swého podírat, proto že vždy možná jest, že Brazydynem změněny a na způsob věku jeho přewráceny byly; ačkoli důkladnější znatel písemností českých již i ze samého slohu pozná, že celá zpráva na nejvýš ze XVI století pochází. Ale důkaz newywratný wězí we formě jména jediného, které w celé zprávě se vyskytuje: »pan Waytminar,« t. j. pan z Weitmile. Za věku císaře Karla IV, krále Wáclawa IV, císaře Sigmunda, i dále až po krále

Jiřího, rod Weitmilský náležel mezi nejneopatrnější a nejchudší panoše České, nikoli mezi pány, ačkoli dva kanovníci Benešové Krabicové z Weytmile již ve XIV století (mezi nimi starší, †1375, 27 Jul. co letopisec český a stawitel chrámu u S. Wíta) se proslavili; někteří rodu toho tehdáž w městě Lipém měšťané byli, statkůw nemajíce. Teprw za králůw Jiřího i Wladislawa Beneš z Weitmile, nejprw co purkrabí Karlšteinský, potom i co nejvyšší mincmistr králowství Českého, na slovo wzat jest i do stawu panského přijat, a umřel r. 1496. Oba jmenowaní králowé potřebowali ho často w důležitých věcech zemských, i w poselstwach ku knížatům okolním; a jím teprw forma jména Weitminar, t. j. Weitmüllner, předtím neslýchaná, w Čechách zobecněla. Spisowatel oné powěsti, kladá swého »pana Waytminara« takořka w čelo celé šlechty české za krále Wáclawa, dokazuje tím, že o stawu a jménu předkůw pana Beneše z Weytmile ani té nejmenší známosti neměl. Mně ze sauwěkých pamětí jména několikera tisícůw českých šlechticůw i rytířůw, jenž buďto zpupnými, buď lenními statky włádli, známa jsau; ale panoši z Weytmile mezi nimi jen co chudí držitelé několikera popluží a aurokůw we Sliwně se vyskytují. A když pak onomu sněmu Wilemowskému toho »pana Waytminara« wezmeme: co pak o něm zbude?

3) Celá powěst zakládá se na podsadě té: »že králowství České za krále Wáclawa bylo zawedeno« t. j. že komorní statky koruny České na wětším díle pánům a rytířům w zemi byly rozzastaweny, ato nejen za Wáclawa samého; ale již i za předkůw jeho, tedy jmenowitě za císaře Karla IV; to ale není prawda, to jest lež. Wšak to nyní každé dítě wěděti může, že panowání Karlowo, práwě jako před ním Otakarowo, w historii české zwlastě splacením čili ssutím všech komorních statkůw koruny České se wyznačuje; a Karel, který we swých zákonech (Majestas Carolina) na wzetí do zástawy statkůw

královských pokutu smrti uložiti chtěl, vzdalował se jistě rozzastawování králowství swého, kteréhož ani nepotřebował, an naopak, jakož wědomo jest, tolik cizích zemí a statkůw ku koruně České přikaupil. Ale i za krále Wáclawa zůstali statkové králowští při králi a koruně, kromě málo několika hradůw, jako Krakowce, Żlebów, Orlíka, Kostelce a j. kteréžto král swým některým milostníkům, Jirowi z Roztok, Sigmundowi Hulerowiz, Štěpanowi z Opočna a t. d. sám wléno byl podal. Král Wáclaw nepřestal nikdy (aspoň před swým jetím nikdy) vládnouti mocně weškerau korunau Českau, t. j. všemi statky královskými a komorními, wnitř i wně země České, aniž měl kdy příčinu stýskati sobě na chudobu, poklady hojné po otci swém zdědiw, i sám jich r. 1419 po sobě opět zůstawiw. Kdež ale příčiny nebylo, jakýž tam mohl býti účinek?

4) Nebyl to způsob za krále Wáclawa obyčejný, swoláwati sněmy do širého podnebesí, alebrž do měst, a jmenowitě do Prahy; aniž kdy we stanech, ale w síních welikých sněmowáno býwalo. Páni čeští, kteříž tehdáž nikdy bez znamenitého komonstwa ani jen na projíždku newycházeli, byliby k tak neobyčejnému sněmu jistě každý hejno swých služebníkůw jízdných s sebou wzali, anižby král, jakkoli mocný, byl směl jim jakékoli násilí činiti. Domysl spisowatele, wyprawujícího, žeby páni čeští jako owce, na pauhý rozkaz královský, ze stanu do stanu byli se woditi a tam podškopowati dali, byliby směšný, kdyby z přílišné newědomosti a hlauposti nepocházel. Kdyby král Wáclaw na weřejném sněmu, bez panského saudu, kohokoli ze sněmowníkůw byl usmrtiti kázal, toť již nejen přátelé a služebníci zabitého, ale celá země i všickni stawové byliby museli z práwa proti němu powstati a pomáhati toho »litowati.« Když pak se nic takového nestalo, to důkazu dosti jest, že i žádné k tomu příčiny dáno nebylo.

5) W celé powěsti, tak jakž nahoře w originálu po-

stavena jest, panuje wyprawování neurčité, tudíž nedě-
jinné, jen po všeobecných okolnostech postupující, ni-
kdež času, místa, osob i skutkův pojedinně se nedo-
týkající, ale mají a nejistě v jalových toliko nějakowo-
stech tápající. Prawí se zajisté ku př. »za krále Wácla-
wa dobré paměti« — ale kdy, kterého léta, měsíce a
dne? — »páni sau všecko držali« — co jest to, »wše-
cko«? zdali opravdu všecko, tedy i Prahu, Kutnau Horu,
ostatní města královská, i Karlštejn, i Křiwoklát a t. d.?
Proč se newytýká zvláště a jmenovitě ani jeden ze
statkův těch královských, které páni držali? Potom,
kteří to byli »páni,« kteří všecko držali? kromě »pana
Waytminara,« kterého tehdaž ani nebylo, nejmenuje se
žádný! — »Král poradil se o to s swau maudrau rad-
dau«: i kdo to byl, který tak maudře (!) králi raditi
uměl? — Rada w té věci byla snadná i sprostícká:
jestliže král komu statky swé zastawil, t. j. za půjčené
sobě hotové peníze, aneb za wykonane služby na od-
měnu w jisté summě zapsal, toť, chtěli který takový
statek zase mít, mohl jen dle jistiny zápisné summu
zástawní zaplatiti, a statek byl mu wrácen bez odporu.
Tato byla we starých Čechách od jakžiwa praxis oby-
čejná. I nebyltě král Wáclaw tak hlaupý, aby we věci
tak patrné a sprosté byl jiného »zdrawějšího« (!) nau-
čení potřeboval nebo žádal. — Takovýmto způsobem
mohlbych i jiné nedowěcnosti a nemotornosti we wy-
prawování pnom stopowati: ale tuším že toho pro lepší
Waše přesvědčení, páni moji! ani nepotřebí. Jen toho
dowolte mi ještě podotknouti, že slova ta: »kdyby nebylo
našich wěrných měst, že bychme nejednau neměli co jisti,«
— také teprw na XVI století ukazují, t. na rozepře po r.
1502 mezi stawem městským a stawy vyššími vzniklé;
za krále Wáclawa zajisté nebylo mezi městy a šlechtici
Českými ještě žádné opposici, ani zřetelné řewniwosti.

6) Spisowatel neprawí sice určité, kolik pánůw Če-
ských do »čerweného stanu« wešlo: ale několik aspoň

předních museloby se owšem počítati; tedy několik smrtí we vyšší šlechtě České najednau. Já pak traufalbých si ještě dokázati, že nikdy za krále Wáclawa wětš počet čelných pánůw Českých w jednu dobu nezhylnul. Známýť jsau, ze zachowaných posawad auplně tehdejších desk dworských, též ze knih *Erectionum* a *Confirmatiōnum*, a posléze z tisícerych jiných listin, wšecy hlawní osoby každého rodu tehdejší šlechty České; a nikdež, owšem ani w r. 1389, od Pelcla jen z domysla i bez příčiny udaném, není té doby nalezi, kdeby jich wíce najednau bylo zemřelo.

7) We starých Čechách statkowé wšech na smrt odsauzených připadali na krále; auřad králowských desk dworských uwazowal se w ně, jako we wšecy jiné odumrti. O sněmu Wilémowském muselyby tedy owšem w deskách dworských, aspoň následkem jakýmkoli, nějaké sledy se nacházeti; jelikož tam nejen hrady, města, wesnice i statky wšecy, ale i každý dwůr poplužní, ba každý aurok sebe menší, kterýkoli w celém králowstwí na krále kdy spadl, řádně zapsáni se nalezaji. Ale já sem wšecy kwaterny těchto desk z wěku Wáclawowa několikrát auplně prošel, i nic tam podobného, ani cožby jen opodál na sněm Wilémowský upamatowáwalo, naleznauti nemohl. O wšech jiných rozepřech, kdykoli král Wáclaw s pány Českými o statky činiti měl, ku př. o Pardubice a hrad Starau s panem Wilémem z Pardubic r. 1387—90, o hrad Žleby s pány z Wartenberka a t. d. zpráwy dostatečné tam najíti jest; a král Wáclaw při tom nikdež násilím, ale wždy jen řádem a právem zemským sobě počínal.

8) Konečný důkaz neprawdy sněmu Wilémowského také w tom hledati se musí, že we wšech porocích, důtkách a wýčítkách, které králi Wáclawowi ještě za jeho žiwobyti často a hojně činěny byly, nikdež nic se nenachází, coby na onen »červený stan« wykládati se dalo.

Wědomo jest, že wolenci Říšti, ssazující Wáclawa r. 1400 s králowstwí Římského, mezi jinými věcmi také známé usmrcení generálního vikara Pražského, doktora Johánka r. 1393, jemu trpce vytýkali: jakžby byli zamýšleli skutek mnohem větší a hroznější, kdyžby pod zastěrau práwa, na sněmu weřejném, byl se ho dopustil? Mně pak podařilo se naleztí we starém rukopisu kapituly Pražské dva sawěké spisy proti králi Wáclawowi, z nichž jeden přičiny jeho jímání r. 1394 obšírně popisuje, druhý všecky nezpůsoby, kterých král až do konce r. 1396, a snad až do r. 1400, se dopustil, jemu trpce dosti před oči předstírá. Tento má nápis: »Forma curialis super quibusdam evitandis per D. Regem, illis, quae videlicet statum et commodum regni videntur impedire«; ¹⁾ a to místo we spisu tom, dosawad wůbec ještě neznámém, kde všechna provinění krále Wáclawa se wyčítají, uweđu zde auplně:

»O culmen imperii! cur tam longo tempore verbis mellifluis in suspenso tenuistis imperium? cur tanto tempore tolerastis antipapam? cur tanto tempore fidei deviare permisistis catholicam, cum hujus facti fuistis causis rationabilibus iudex et supremus arbiter constitutus? cur tantis fervoribus Judaeorum amastis perfidiam, ipsos piligendo super fideles Christicolae, ipsos namque super prophetas Domini extollendo? cur Vestra Serenitas literatos Pragenses, collegii studentes et presbyteros, fuit Neronitate persecuta arctius, non ipsis Vestrae Serenitatis ostendendo basea? nam captivastis, alios decollastis, alios aqueis submersistis fluminibus, ²⁾ strigillis ut bestias strigillastis, alios percussistis baculis, nullum ipsis, ut praeclarissimus pater vester, ostendens subsidium, sed cippis, vinculis, blasphemisque singulis ipsos multotiens confudistis. Princeps illustrissime! quam fra-

1) MS. bibliothecae capituli Prag. G, XIX, fol. 1206.

2) Naráží se na Jana Nepomuckého neboli doktora Johánka.

gilibus vestra sincera conscientia fuit dotata consiliis, cum singulas Pragenses ecclesias spoliare voluistis ornamentis et reliquiis! Timeo namque, Serenitatem Vestram ut Nabuchodonozor, propter excessus dictos superius, plagam dei non effugere, et propter instabilitatem vestrae mentis. Regum praeclarissime, nate serenissimi patris vestri Karoli! quam mala indutus fuistis rationis purpura, cum illustrem principem et dominum, D. Jodocum marchionem Moraviae, et nobilem D. Boškonem de Kunstat alias de Poděbrad, vestro conductu vestrorumque, captivastis turpiter, ³⁾ sigilli Majestatis Vestrae, literarumque vestrarum, vestrorumque verborum cancellastis credentiam. Regem namque haec non respiciunt etc.

Pokračuje potom tentýž proti králi dále, proč z chudých lidí milostníky své vybírá i k auřadům jim dopomáhá, čelnějších pánův Českých nedbaje, — což, mimochodem říká, hlavní byla nespokojenosti týchž pánův i dvojího jímání krále Wáclawowa příčina, nikoli pak zástawy statkův královských a vyvazení jich sněmem Wilémovským: — „Serenitas Vestra imaginative dignetur respicere: hos, quos vobis novellos formastis dominos, de luto faecis erexistis et miseriae, Serenitatis Vestrae formastis in praepudicium; si namque Vestra Serenitas ipsorum consilio utetur diutius, imperio, corpore et regno privari poteritis.“ — Viděti tu jest, že spisovateli nebylo na mysli, zatajiti jakýkoli přestupek Wáclawův; i jakžby byl zamlčel o krvi u Wilémova wylité, kdyžby krev ta na pauhé báje se nezakládala!

9) Těm a takovým kritikům, kteří na to spoléhají, že každá historická bája vždy nějakou příčinu a nějaký základ mítí musí, — partem aliquam veri fabula semper habet, — poslažití mohu něčím, co svědomí jejich snad upokojí. O bratru totiž krále Wáclawowu, Sig-

3) Stalo se to r. 1396, na počátku měsíce Juní, na Karlštejně.

mundowi králi Uberském, jenž potom císařem Římským se stal, wyprawuje se w historii Uberské cosi sněmu Wilémowskému poněkud podobného. Aeneas Sylvius mluví o tom w tato slova: »Exinde cum de conspiratoribus instructus esset (Sigismundus), exiens in campos, barones omnes adesse jussit, vocansque singulos ad tentorium suum seorsum, triginta ex majoribus unum post alium capite truncavit, occidissetque plures, nisi sanguis fluens occisionis indicium extra tentorium fecisset; quo admoniti alii, ire noluerunt, quamvis vocati.« 4) Zústawuji skaumání prawdy neb neprawdy zprávy této dějezpýtcům Uberským, kteříž rozsaudí, máli ona rozumína býti o zničení skrze Sigmunda fakcí -Horwátské r. 1390—92, o kterémž Thurócz a jiní jináče píší. Mně dosti bylo dokázati, že skutek takový o krále Wáclawowu bratru někdy wyprawován byl, a ukázati tudíž na pramen, ze kteréhož, nedoslyšením aneb nedorozuměním, bájka o sněmu Wilémowském wyprýštiti se mohla. Podobnost zajisté obau dějůw jest příliš rázná, nežli aby pauze náhodná býti měla.

Dauřám již nyní, že žádný z Wás, páni! na mysli své nebude odporowati déle sadě mé, že domnělý ten sněm Wilémowský nic není, než pauhá smyšlénka. Jáť alespoň nabył sem o tom přesvědčení dokonalého; a kdoby je wywraceti chtěl, muselby nejen důwody mé zlehčiti, ale ku podpoře domnění swého, jelikož jedenkaždý děj w pásmě mnoha jiných se zaplétá, i nowé stránky dějin onoho wěku na swětlo wywesti, které se známými dosawad se nesrownávají. Toho pak, pokud má wědomost stačí, dowesti naprosto nelze. Neníť mi nikoli činiti o bezauhonnost charakteru Wáclawowa: ale jest mi činiti o prawdu a neštrannost w historii, a nechci uwalowati na welikého, ni na malého, wíce poro-

4) Viz »Aeneae Sylvii vita Sigismundi imperatoris«, w mém spisu *Italienische Reise* r. 1837, na str. 109.

kůw, nežli sprawedliwost káže. Mrtwi zajisté, sauzeni jsauce námi, hájiti již sebe sami nemohau. A protož, chcemeli o nich prawdě, hledmež si ji sami.

Kdyby nám chvíle postačowala, chtělbych Wám, páni! také na to důkazy wésti, že připomínané od Hájka k r. 1391 stětí na rozkaz Wáclawůw dwau pánůw českých na Wyšehradě, Hrozka totiž ze Čbánu a Jiroše ze Hradiště, také mezi smyšlénky náleží, a že i sama tato jména obau mužůw, smyšlena jsau: ale musím toho, budeli potřebí, k jinému již času a místu poodložiti.

K zázvěrc dnešního rozjímání dowolte mi jen ještě přečísti Wám zpráwu, která na destkách wazby rukopisu Brazydynowa pismem sauwěkým (totiž prwní polowice XVII století) psána jest w tato slowa:

»Léta 1394 král Wáclaw Český, když z nabádání Sigmunda krále Uherského a Jošta markrabi Morawského, bratří jeho, od pánůw českých jat a we Wídni do wězení dán byl, ten teyden po Swátosti, w tom wězení zůstáwaje toto složil a za píseň swau smutnau užíwal:«

»In aliena provincia
Conturbat me tristitia,
Evacuavit laetitia.
Ex patria sum expulsus,
Moraviâ sum detrusus,
Factus sum sicut rusticus,
Conturbat me vilissimus!
Si miles essem, equitassem,
Si latro essem, spoliassem:
Non sum miles, neque latro,
Sed sum unus pauper žiako.
Ungarones sunt barones!
Non barones, sed latrones,
Cujus Satan erit comes
Et demerdat eos omnes!«

Již Pelcel w životopisu krále Wáclawa (II, 471) přispuje werše tyto ne králi Wáclawowi, ale markrabi Pro-

kopowi Morawskému na r. 1402; a to právem. Wáclaw zajisté, nikdy Morawau newládnuw, slow »Moraviâ sum detrusus« o sobě užíwati nemohl; aniž kdy přičinu měl, na Uhry a národ Uherský wůbec, kteří mu ničím neublížili, sobě stěžowati. Naproti tomu Prokop markrabě i skutečně »Moraviâ detrusus,« i od lidí krále Sigmundových, tedy od Uhrůw, pod gleitem aukładně jat byl, a potom w Čechách, we Widni, až i w Prešpurku, twrdě wězen. I o tomto markrabi však we posawadní historii mnoho nesauhlasných zpráv se udává, kterýchžto kritického rozhodnutí od Morawských dějezpytcůw očekawati sluší.

IV.

Rozbor gména přjdawného).

Od Josefa Chmely.

Chtěge w krátkosti o přjdawných gmenech promluwiti, nemyslil gsem do takových se zabjrati, která sama sebau tak určita a známá gsau, že, co twaru a významu gegich se týče, žádný žádné o nich pochybnosti mjti nemůže; k. p. dobrý, tichý, slabý, čistý, widaucj, milený a t. p. To za wěc dáwno giž ukončenau mage, umjnil gsem pauze o takovýchto gmenech přjdawných pagednati, kdežto čtenářům, ba i samým spisowatelům, méně

1) Prohlédagje k gednomu z hlawnjch aučelůw Časopisu musegnjho, t. šlechtěj a zdokonalowánj milé češtiny, newáhala se Redakcj uměstiti w něm přjtomné gazykozpytné pagednánj w tom způsobu, w kterémž ono z péra welectěného p. spisowatele wyšlo, bytby snad zde onde, zvláště w některých etymologických maličkostech, domněnj gegj od zde předloženého poněkud rozdílné bylo. Etymologická nauka gest nedochůdče, a zůstane gjm geště dlanho: ta i hledati prawdu rozumně a poučně, zásluha gest.

w analogii a etymologii geště zběhlým, za těžko přicházejwá, prawý toho neb toho slowa přjdawného význam sobě wyložiti, anebo wedlé významu toho giný potřebný od giného slowa, a sice podlé obdoby čili tak nazwané analogie si utwořiti. — Žádage tedy zarostlau tuto cestičku poněkud proklestiti, gedem wychod přjdawnj za druhým přebrati a smysl i obdobné tvořenj gednobokaždého wychodu takowého ukázati gsem ustanowil, toho gsa nadánj, že mnohému z našinců takowéto pagednánj nemělo nebude, protože milj předkové naši w odwozowánj přjdawných gmen z ohledu analogie wszudy nám zadosti neučinili, aniž učiniti mohli, gelikož žádného zewrubného w tom poučenj nemagjce, každý podlé swého zdánj, gako mnozj z nás, nowá slowa, owšem někdy chybná, si tvořili, anebo i dobře tvořeným kolikkráte giný, nežli měli, smysl čili význam přikládali. — Chtjce tedy my čistě a spráwně psáti a mluwiti, starých poklesků se wystřjhati a nowých nečiniti musjme. To však, gakby zwláště we gménech přjdawných, gakožto věci neynesnadnějšj, státi se mohlo, poskytuje poněkud přiložený tuto

Rozbor gména přjdawného.

1.

Gména přjdawná ukazujcuj, čj co gest, u gmen žiwotných od druhého pádu w gednotném počtu tvořená, měnj

A. při magetnjku *gediném a určitém konečnj samohlásku w*
uw, owa, owo;

k. p. páwůw hlas, ptákůw let, gelenůw skok, rukogmůw slib, pastuchowa hůl, wrabcowo hnjdzo, hadowa kůže, Zdeňkowa zahrada, t. g. hlas, let, skok a t. d. gistého neb určitého páwa, ptáka, gelena a t. d., gehož máme, chowáme, známe, widjme aneb o kterém prawě mluwjme nebo rozmlauwáme.

Němec užjwá w této přjpadnosti určowacjho pohlaw-

njho slova *des* nebo *der*; k. p. die Stimme des Pfaues, das Nest des Sperlings, die Haut der Schlange (insbesondere).

Přiwlastňowacj slowo přjdawné od mužských osob cizogazyčných neypřjhodněgi se twořj, pakliže při twořenj geho známá slova, k. p. Kristus, Herodes, Jonathas, Smilo, Ota za přjklad sobě bereme.

Gméno Kristus koncowku *us* odwrhugjc, má we gménu přiwlastňowacjm: Kristůw; za přjkladem tjm magj podobně Florus Florůw, Lucius Luciůw, Virgilius Virgiliůw, Nereus Nereůw, Agesilaus Agesilaůw.

Gméno Herodes přibjrá k sobě koncowku *ůw*: Herodesůw; tak též mji bude Sokrates Sokratesůw, Xerxes Xerxesůw, Mithridates Mithridatesůw.

Jonathas činj Jonathasůw; proto také Prokas, Leonidas, Epaminondas, Atlas, Thoas magj Prokasůw, Leonidasůw, Epaminondasůw, Atlasůw, Thoasůw.

Smilo, Ota konečnj samohlásku odwrhugjce činj Smilůw, Otůw; tak také Cicero, Scipio, Nero mji může Cicerůw, Scipiůw, Nerůw; Nasika Nasikůw, Scaevola Scaevolůw, Bestia Bestiůw a t. p.

Připomenutj. Známoť owšem, že stařj předkové naši a po nich i někteřj nowějšj koncowku *as* měnjwali w *áš*, k. p. Izaiáš, Aeneáš; však ale i koncowku *as*, k. p. Jonathas, bez změny necháwali, a to tušjm že práwě. Nebo nepodobá se nánj za přjkladem gegich utwořiti: Leonidáš, Epaminondáš, Thoáš a t. p., ale gména ta prwotnj způsobě gegich ponechatj. Co gmen takowýchto w pjsmě swatém posud zawedeno a po cjrkwj našj rozšjřeno, tohoť arci měnitj nebyloby radno: a však nowých *ášů* přiděláwati netřebno; ba kdeby se to bez ugmy gaké státi mohlo, gich raděgi wylučowati hodno. — Způsob pak ten, že hned od prwnjho pádu w gednotném počtu tato přiwlastňowacj gména twořjme, duchu gazyka našeho daleko gesti přiměřenějšj, než abychom od druhého pádu téhož počtu ge twořili; nebo našinec uslyšaw gméno

osoby něgaké, buďto cizj buďto domácj, mužské nebo ženské, k. p. Florus, Sokrates, Aeneas, Thoas, Cicero, Agis, Minos, Nepos, Mars, Nasika, Pollux, Kornelia, Pyrrha, Niobe, Klotho, Safo, Ceres, Themis, Pallas a g., gmenowati, neptage se žádného, hnedky sám od sebe druhý pád ke gménu tomu w mysli si hotowj, a sice u mužských: Flora, Sokratesa, Aeneasa, Thoasa, Cicera, Agisa, Minosa, Neposa, Marsa, Nasiky, Polluxa; u ženských: Nioby, Klothy, Safo, Ceresi, Themisi, Pallasi, kdežto gména ženská končej se na samohlásku wedlé »Ryba (y)«, vycházegj na *ia* wedlé »Duše (e)« jako Maria, a na sauzwučku vycházegj podlé »Kost (i)« skloňuje, twrdé s na měkké s měnjc, které ale u nás se wytratilo. — Týkage se gmen ženských: Niobe, Alceste a giných končej se na *e*, obracj našinec tuto samohlásku hnedky w prwnjm pádu w *a*, Nioba, Alcesta řkage. A tak nenj se diwiti, že ode gména Atlas, Thoas, Minos, Agis, Mars, Pollux Atlasůw, Thoasůw, Minosůw, Agisůw, Marsůw, Polluxůw si tworj, neznage anebo ani znáti nechtěge východu ani řeckého ani latinského we druhém pádu gednotného počtu, kdežto se řká Atlantos, Thoantos, Minois, Agidis, Martis, Pollucis, právě gakoby mu na prwnjm pádě Thoas, Minos a t. d. všeccko záleželo. Tjm také způsobem odwodj se i přiwlastňowacj gména: Florůw, Sokratesůw, Aeneasůw, Thoasůw, Cicerůw, Agisůw, Minosůw, Neposůw, Marsůw, Nasikůw, Polluxůw a t. p. — Posud wšeligak to pleteno a mateno! —

B. Gména přiwlastňowacj při magetnici též *gediné a určité* měnj w druhém pádu gednotného počtu konečnj samohlásku w

in, ina, ino,

kdežto, stogjli před konečnj samohláskau sauzwučka (c, d, h, ch, k, n, r, t), w přjbuznau měkkau (č, ě, ž, š, č, ň, ř, ť) přecházj, a gestli samohláska w předposlednj syllabě dlauhá, ta w krátkau se obracj; k. p. husino perj, kozin roh, panina zahrada, slepičino wegce, sausedina

dcerka, koližín zobák, mušino křídlo, slučino maso, ženin wolánj, mušina noha, newěstino wěno, žabin kwakot, Libušin hrad, t. peřj té gisté, určité husy, kterau k. p. děwečka podšklubala; roh té kozy, kterau chowáme; wegce té slepice, kterau gsme kaupili, která to wegce snesla; křídlo té můchy, noha té mury, kterau gsme chytili, kterau w ruce držíme, před sebau geště běhati wi-djme a t. p.

Němec w této přjpadnosti též určowacjho pohlaw-njho slowa užjwá; k. p. der Garten der Frau, die Tochter der Nachbarin, die Mitgift der Braut, das Fleisch des Schnepfen, das Rufen des Weibes (insbesondere).

Přiwlastňowacj gméno přjdawné od ženských osob řeckých a řjmských též od prwnjho pádu w gednotném počtu gako poněkud u mužských se twóřj, kdežto konečnj samohláska vlastnjho gména podobně w *in*, *ina*, *ino* se měnj; pakliže ale vlastnj gméno na sauzwučku vycházj, nic se neměnj, nobrž genom *in*, *ina*, *ino* k němu se připogj: a pakliže před koncowku tuto připadá sauzwučka twrdá, též we swau přjbuznau měkkau se obracj; k. p. Pandora, Julia, Pyrrha, Niobe, Alceste, Juno, Klotho, Álčko, Safo magj: Pandořin, Juliin, Pyrrhin, Niobin, Alcestin, Junin, Klothin, Alektin, Sařin; Ceres pak, Pales, Themis, Pallas magj: Ceresin, Palesin, Themisin, Pallasin. Slowo Venuše, gakožto wůbec tak užjwané, podržj owšem Venušin, na mjstě Venusin.

Připomenutj. Pjsmě *h* we slowech Pyrrhin a Klothin nenj vlastně twrdé naše *h*, genž obyčegně w *ž* se měnjwá, ale pauhý přjdech pjsmen *t* a *r* (*θ*, *ρ*) a tudy nezmenliwý.

Učeným owšem na wůli zůstati musj, chtěgjli se tauto přirozenau nárcowau důmyslnostj, aneboli swau nabytau učenostj w té věci spravowati, a tudy raděgi Sokratesa Sokratem, Aeneasa Aeneášem, Aeneem neboli Aeneau, Atlasa Atlantem, Thoasa Thoantem, Cicera Ciceronem, Scipia Scipionem, Agisa Agidem, Kotysa Ko-

tyem, Minosa Minoem, Neposa Nepotem, Marsa Martem, Polluxa Pollucem, a tak podobně i Junu Junonau, Ceres Cererau, Themis Themidau, Pallas Palladau a jiné jinakogmenowati a tudy gména přjdawná raději *cizjm* nežli *swým* vlastnjm způsobem od nich odváditi. A gakh, mnedle, Klotho, Safo, neliboli Klothau, Safau gi nazwati, gmenowati se bude? — W těch přípádnostech má důmyslný národ náš *swé* ucho a *swé* měřidlo. I proč tedy gmenuge echo, třeba ženského bylo w Řecjch pohlawj, *nigakým* pohlawjm? Proč Karthago, slovo u Řjmanůw ženské, proč Sulmo, Narbo, Hippo, u nich mužské, w *nigaké* pohlawj klade? Proč Anxur, Tibur, jinak nigakého pohlawj, po *mužsku* gmenuge? Proto, že newšjmage si pohlawj cizjho, sám podlé swého »Slowo (a),« »Dub (u)« ge skloňuje a gim gakožto wěcem bezživotným pro stegnost východu i stegné pohlawj přikládá; aniž pak řjká we druhém pádu gako Řek echos neb echus, ani podlé Řjma tworj snad si Karthagina nebo Karthaginy, Sulmona, Narbona, Hippona; nobrž podlé swého ucha i swého důmyslu: echa, Karthaga, Sulma, Narba, Hippa, Anxura, Tibura užjwá. Tak Praeneste podlé »Pole (e)« si klonj; z Vejí podlé »Duby (ůw)« Vejy (ůw) sobě činj; obywatele pak města toho Vejany nazýwá, za mák se neohljžege na druhý pád Praenestis, aniž na latinské Vejentes, a t. p.

2.

Pakliže magetnjk nebo magetnice gsau osoby *neurčité*, neboli gich *wjce* anebo i *celý druh* we gménu tomto přjdawném se obsahuge, měnj se samohláska w druhém pádu gednotného počtu wšudy w

j,

kdežto, stogjli před konečnj samohláskau twrdá sauzwučka, we swau přjbuznau měkkau se obracj, a samohláska w předposlednj slabice dlauhá při gménu tomto přjdawném se krátj; k. p. gestřabj hnjdzo, ptačj zpěw, pawj pero, pastušj hůl, rukogmj slib, gelenj skok, hačj kůže,

wrabčj hlas, pacholčj oblek, t. hnězdo gestřába něgakého; zpěw ptáka kteréhosi nebo kteréhokoli anebo kolika ptákůw, anebo i všech ptákůw na swětě; taktěž i peřj páwa budiž gakéhokoliw, tedy neurčitého, neznámého, newjdaného; hůl pastuchy kteréhokoli anebo pastuchy wůbec, a t. p. Taktěž i busj peřj, kozj roh, slepičj wegce, koližj zobák, mušj křjdl, slučj maso, ženj wolánj, muřj noha, newěstj wěno, žabj kwakot, t. peřj husy, roh kozy anebo kolika hus neb koz, anebo všech hus neb koz na swětě; wegce slepice kterékoli; křjdl mýchj, noha mury, buď ona kterákoli a t. p.

Němec užjwá w této přjpadnosti neurčowacjho pohlawnjho slowa *eines* a *einer* (überhaupt), anebo obadwa pogmy w gedno samostatné gmeno skládá, což u gmen w őslu 1. obsažených nebýwá obyčegno; k. p. die Feder eines Pfaues überhaupt, nebo die Pfauenfeder; der Stab eines Hirten überhaupt nebo der Hirtenstab, a t. d.

Zpozorowánj. a) Od vlastnjch gmen osob twořená toho druhu gmena přjdná, k. p. Zdeňčj, Libušj negsau w obyčegi. b) Gmeno *panj* a podobně i giná, končej se na *j*, k. p. pradj, přadj, šwadlj, sudj, podnikj, kregčj a t. p., neznagj takowého gmena přjdného. c) Wjceslabičná gmena samostatná, končej se na *ak*, k. p. kozák, dwořák, sprosták, libugj sobě koncowku ácký, t. kozácký, dwořácký, sprostácký; taktěž i k. p. wogan (wogjn či wogák), rytjř, bohatyr a mnohá giná radše koncowku *ský* k sobě přjogugj, t. woganský, rytjřský, bohatyrský, než aby se řjkalo: woganj, rytjřj, bohatyřj. I mnohá giná gmena, u kterýchby s dobrým tušjm právem i prospěchem wýchodu *j* užjwati se mohlo, raděgi dáwným užjwánjm zawedené koncowky přjgjmagj. byť i toho samého poněťj nebyly; tak láska bratrská, sesterská, synowská, otcowská, mateřská lépe se podobati zdá nežli bratřj, sestřj, synj, oťj, mateřj neb matčj (od mateře a matky), ačby se těchto poslednjch dobře i právě užiti mohlo.

Kdeby však takového gména přídavného pro jeho neobyčejnost aneb nepodobnost užívati radno se nezdálo, gméno samostatné v druhém pádu gednotného počtu položiti se může; k. p. postawa mládence, oděw zahradnjka, udatnost Kozáka, láska dcery, na mjstě: mládenčj, zabradničj, kozáčj, dceřj; ač i těch dobře užíváno býti může. Němec řjká: der Muth eines Kosaken, der Kosaken nebo Kosakenmuth; die Liebe einer Tochter überhaupt, der Töchter überhaupt, nebo die Tochterliebe, Töchterliebe. — Užívánj tohoto druhého pádu zvláště obyčejno u gmen bezžiwotných, kdež takowá gména přídavná méně gsau obyčejná; k. p. prudkostj střely, rychlostj wětru, hlasem trauby, zwuk zvonu, rachot hromu a t. p. na mjstě: prudkostj střelowau, rychlostj wětrowau, zwuk zwonowý, rachot hromowý a t. d.

3.

Třetj druh takovýchto přiwlastňowacjch gmen přídavných, též od druhého pádu w gednotném počtu tvořených vycházej na

ej,

genž obsahuje magetnjka budže *určitého* budže *neurčitého*, pohlawj mužského nebo nigakého (t. ani mužského ani ženského), u gmen žiwotných, končejcch se w prwnjm pádu gednotného počtu na *i* (*e*) a we druhém *ite* (*ete*), kdež koncowka *ite* (*ete*) w *ecj* (*ecj*) se proměňuje; k. p. hrabě, knjze, djtě, hřjbě, gehně, ssele, kuře má w druhém pádu gednotného počtu hraběte, knjžete, djtěte, hřjběte, gehněte, sselete, kuřete, a tudy hraběc, knjžec, djtěc, hřjběc, gehněc, sselec, kuřec.

Připomenutj. Užívá se také gméno gehněčj neb gehenčj; to však pocházej ode gména gehněc (gehněce) a gehenec (gehence), genž wedlé čjsla 2. tvořeno.

4.

Za těmi přicházejj gména přídavná, končejc se na
owj, owá, owé,

genž týmže způsobem jako w čisle 1. A. se tvoří; i wyznačugj

a) podobnost ku předmětu tomu, od kterého se odvozugj;

k. p. ptákový let, páwowá pýcha, slonová sjla, hadový sykot, t. let letu ptačjemu podobný neboli let takový, gakým pták se wznášj; pýcha pawj pýše podobná; sjla sjle slona něgakého se podobagcj; sykot jako hadj; tak také wydrowá, rybówá chuť, t. chuti wydřj, ryb j podobná: jako wydřj, jako ryb j.

Rozdj: Hadiůw sykot gesti sykot hada toho, kterého widjme, slyšjme, nebo známe, anebo s kterým na potkánj co činiti máme; hadj sykot gesti sykot hada kteréhosi wůbec, gehož newidjme, neslyšjme, neznáme, tedy hada gakéhokoliw, anebo i kolika hadůw, anebo hadů wšech, co gichr koli na světě; hadový sykot gesti hadjemu sykotu podobný, třebať i nepocházel od hada neb od hadůw, ale od čehosi giného, k. p. od wody sykagcj.

Připomenutj. Na mjstě těchto přídavných gmen užjwá se zhusta a téměř obyčegně wychod přiwlastňowacjch gmen pod čjslem 2. obsažených.

Gména tato přídavná také od bezžiwtotných se tvoří; k. p. hromový třesk, zwonový zwuk, wětrowá rychlost, šjpowá prudkost, balsámowá wůně, archowá délka, sirkový puch, perlówá barwa, srdcowý kořen, powjdlowá wůně, t. třesk hromowému třesku podobný, zwuk gak od něgakého zvonu pocházegcj; rychlost rychlosti wětru se podobagcj; puch, wůně gak od sirky, od powjdlj; barwa jako na perlách gsaucj; kořen jako srdce wypadagcj.

Mimo to gména toho druhu přídavná označugj také:

b) odkuď předmět s nimi spogenyj swůg má půwod;

k. p. Perúnová střela, slonowá kost, sobový kožich, skopový lůg, wepřowé sádlo, rakowé máslo, ichořowá kůže, t. od Perúna, od slona, od soba, skopa, wepře,

raka, tchoře půwod magcj; tak také želwová skořápka, rybowá poljwka, štikové gikry, wydrowá čepice, t. od želwy, ryby, štiky, wydry pocházegcj.

A však negenom od žiwotných, ale i bezžiwotných tato gména přjdawná se odwozugj; k. p. getelowé (nikoli: geteličné) semeno; hřjbková omáčka; hrachová mauka; wosková swjce; wozový tábor; dcšřowá woda; koprowá wůně; slézový kwět; měsycový kruh, t. z getele pošlé; z hřjbků, hrachu, wosku udělaná; z wozůw učinný; od deště, kopru, slézu, měsjece pocházegcj; tak také babyková hůlka; kutnowé, gablkové gádro; růžový lupen; sljwová pecka, t. co od babyky, kutny, gablka, růže, sljwy pošlo; wodowá poljwka, žulový slaup, wětrowé dřjwj, t. z wody wařená, ze žuly tesaný, z wětwj nadělané; powjdlowá chuť, srdcowý neduh, t. od powjdlj, od srdce půwod magcj.

c) *Co předmět s nimi spogejný w sobě neb na sobě má;*

k. p. mákový, twarohový koláč; kmjnowý rohljk; powjdlowý dolek; t. mák, twaroh, kmjn, powjdlj na sobě magcj, čili mákem, twarohem, kmjnem posypáný, powjdljm namazaný; trnowý prut, trnowá koruna, t. trny na sobě magcj; hladový člověk, gedowý had, t. hlad, ged magcj; medowé těsto, t. medem zadělané; kyselina benzoinowá (dikoň: benzoičná), t. benzoin w sobě magcj, z benzoinu pošlá.

d) *Co předmět s nimi spogejný s sebau nese, nebo ze sebe vydává;*

k. p. hladowá léta, morowá rána, t. hlad, mor s sebau nesaujcj; cukrowá třtina; perlowá matka; slézowá bylina; ostružinový, malinový, réwisový, šjpkový, trnkový, růžový keř; hruškový, střešňový, broskwový, merunkový strom, t. cukr, perly, sléz, ostružiny, maliny, réwis, šjpký, trnky, růže vydawagcj; hrušky, střešně, broskwe merunky nesaujcj.

e) *K čemu předmět s nimi spogenný se hodj; nač gest, kum nebo k čemu patřj;*

k. p. lososová wrš; spisová schrána; měchové, plachtové plátno; chlebová pec; káwowý mlýnek; poljwkový taljř; wodový džbán, t. na lososy, na spisy, na měchy a plachty slaužjcej neb se hodjcej, k tomu ustanowený a t. d.; žjlowé, nežitové (nikoli: nežitowičné) kořenj, t. na žjly, na nežity dobré; wozová cesta, t. pro wozy ustanowená; korábowý stežeň, wozové kolo, t. ke korábu, k wozu patřjcej; brawový, brakový dobytek, t. ke brawu, do braku patřjcej (nikoli: brawý, brakowný).

f) *gaký gesti předmět s nimi spogenný;*

k. p. syrowý pokrm; galový dobytek; libové maso; hotový penjz, lid.

g) *nač se dějcej;*

k. p. trhowá práce; zakázkové djlo; wáhowý, loktowy prodag, genž na trh, na zakázku, na wáhu, na lokte se děge.

h) *gak prodáwaný;*

k. p. kusová sůl, kopové plátno, loktové zhožj, otépkové dřjwj, co na kusy, na kopy, na lokte, na otěpky se prodává.

I také cizj gména přigjmagj wychod *owý, owá, owé;*
k. p. alkali, ambrosia, arbuz, arenda, arest, armáda, arsenicum, balsam, centrum, ceremonie, chor, cypřiš, echo, elektrika, epocha, fatum, figura, instrumentum a giná magj: alkalowý, ambrosiowý, arbuzowý, arendowý, arestowý, armádowý, arsenikowý, balsamowý, centrowý, ceremoniowý, chorowý, cypřišowý (strom), echowý, elektrikowý, epochowý, fatowý, figurowý, instrumentowý (nikoli však: alkaličný, ambrosický neb ambrosiálský, arbuzný, arendowný, arestowný, arsenikálnj, balsamičný, centrálnj, ceremonický, chorálnj, cypřišný, električný, fatálnj, figurálnj, instrumentálnj, genž odporugj období gazyka našeho).

5.

Následugj tuto gména přjdawná, končejj se na
ský, ská, ské,

genž od druhého pádu gednotného počtu se twořj, konečnj samohlásku u gména samostatného odwrhugje a nadřečenau koncowku připogugje;

a) *od gmen žiwotných:*

k. p. muž, kůň, hráč, lhář, chlapec, mlátec, žena, panna, hrdina, swině, rukogmě magj: mužský, koňský, hráčský, lhářský, chlapecský, mlátecský (nikoli: chlapčenský, mlátečný), ženský, panenský, hrdinský, swiňský, rukogemský.

Wýminka. Pán gako pan má: panský.

b) *od gmen bezžiwotných;*

k. p. krag, wenkow, wogna, země, moře, nebe, mlýn, stráň, wes, město, podhágj, hradiště, magj: kragský, wenskowský, wogenský, zemský, mořský, nebeský, mlýnský, stráňský, wesský, městský, podhágský, hradištský.

c) *Od gmen cizjch;*

k. p. aristokrat, astrolog, astronom, fantast, figlař, a giná magj: aristokratský, astrologský, astronomský, fantastický, figlařský, nikoli však: aristokratický, astrologický, astronomický, fantastický neb fantastičný, figlarný, genž wedle obdoby našeho gazyka obståti nemohau.

Poznamenánj. Kde wjce sauzwuček se shlaučilo, za prwnj z nich pjsmě *e* pro snadněgšj wyslowenj se wkládá; k. p. chlapecský, mlátecský, panenský, rukogemský, wogenský, nebeský na mjstě: chlapcský, mlátecský, pannský, rukogmský, wognský, nebský. — Wygjmagj se však takowá, která na konci stský, stský nebo štský dostáwagj, k. p. městský, Austský, Hradištský; anebo ta, která mezi těmi sauzwučkami polowičnj samohlásku *i, r, ř* magj, k. p. Litomyšlský, Odrský, Tatrský, Wydrský; ač také Oderský, Taterský, Wydeřský státi by mohlo.

Gména samostatná končejj se na *h, ch, k* měnj pjsmena ta w přjbuznau sauzwučku měkkau *ž, š, č;* k. p.

bůh, koželuh, neznaboh, mnich, pastucha, žák, zpěvák, nedouk, zámek, fleĝmatik, cisterciák magj: božský, kože-lužský, neznabožský, mnišský, pastušský, žáčský, zpěváč-ský, nedoučský, zámečský, fleĝmatičský (nikoli: fleĝma-tičný), cisterciáčský (nikoli: cisterský nebo cistercienský). Než pjsmena cský a čský stahugj se w cký, k. p. mla-tecký, chlapecký, žácký, zpěvácký, nedoucký, zámecký, fleĝmatický, cisterciácký. Z toho tedy následuge, že koncowka

cký, cká, cké,

toliko tam se klásti může i má, kde z pjsmen *cský* a *čský* powstala, a ginde *nikdež!*

Gak se to ale stalo, že také ginde koncowku *cký* u přjdawných gmen nalézáme, třeba ani z nadřečených pjsmen nepowstala?

To stalo se neywjce u gmen cizogazyčných a sice latin-ských a řeckých, kdežto předkové naši častokráte latin-skau koncowkau *icus* swedeni, východ *ický* z toho si či-njwali, a to tjm spjše, an wjdali, že w některých, ač přemálo kterých, případnostech latinský východ *icus* s našjm *ický* se srownáwá, k. p. *Africus*, africký a t. p. tak že tudy z *academicus*, *periodicus*, *Lybicus* hnedky měli akademický, periodický, Lybický a giných sjlu. A gak zpjwali stařj, tak cwrčeli po nich také mladj!

Co tedy dělati se všemi těmi chybně natvořenými slowy?

Co gich we slownjku českoněmeckém máme, ta všhecka tam zůstati musej, protože gich k wyswětlenj spisů newyhnutelně potřeba gest; w nowém ale wydánj slownjka českoněmeckého třeba bude ge gakožto chybná křjžkem poznamenati: we slownjku pak německočeském musej se netoliko wynechati, ale i giná prawá, podle ducha i obdoby gazyka našeho twořená, na mjsto gegich se postawiti, aby tudy netoliko spisowatel, ale i každý giný, hledage takowéto slowo, giž dobře utwořené, a

kde možná, i na místě *cizjho* své vlastnj *čechoslowanské* pohotově měl.

Wýminka. Gména: poručenstw, wrchnostenstw, důchodenstw, duchowenstw a duchowenstwo, kontribucenstw, pewnostenstw, náboženstw, vlastenstw a tak i giná končjcy se na enstw neb enstwo magj: poručenský, wrchnostenský, důchodenský, duchowenský, kontribučenský, pewnostenský, náboženský, vlastenský a t. p.

d) *Od gmen wod, hor, nyst, zemj, kragin, národůw i obywatelůw:*

Arab (nikoli Arabčan), Cheb, Labe, Wrchlabbj, Kladruby: Arabský, Chebský, Labský, Wrchlabský, Kladrubský.

Hradec, Němec, Holomauč, Police, Pardubice, Rožďalowice, Buděgowice: Hradecský, Němecský, Holomaučský, Polický, Pardubický, Rožďalowický, Buděgowický (nikoli však: gak vůbec se říká, Pardubský, Rožďalowský, Buděgowský.)

Ledeč, Třebíč, Meziříčj, Poříčj, Přelaučj: Leděčský, Třebičský, Meziříčský, Poříčský, Přelaučský.

Brod, Numid, Brada, Poděbrady, Koněgedy: Brodský, Numidský, Bradský, Poděbradský, Koněgedský.

Dunag, Dyge, Koloděge, Podhágj, Zadunagj: Dunagský, Dygský, Koloděgský, Podhágský, Zadunagský.

Wáh, Břeh, Praha, Wolha, Kratonohy: Wážský, Břežský (nikoli: Břežanský), Pražský, Wolžský, Kratonožský.

Čech, Wlachy, Čiměchy: Čěšský, Wlašský, Čiměšský.

Damašek, Mělnjk, Hluboká, Polička, Žernoseky, Benátky: Damaščský (zkr. Damašcký), Mělnjčský, Hluočský, Poliččský (zkr. Poličcký), Žernosečský, Benátčský, (zkr. Benátcký, Benátecký).

Podol, Wisla, Weselá, Litowle, Podskalj, Netoly: Podolský, Wiślský, Weselský, Litowlský, Podskalský, Netolský.

Chrudim, Brem, Wšegamy, Konecchlumj, Znogmo:

Chrudimský, Bremský, Wšegamský, Konecchlumský, Znojemský.

Hron, Mauřenjn, Tatran, Woljn, Dubina, Opočno, Dány, Wodňany, Slaný, Čermná, Gabloné: Hronský, Mauřenjnský, Tatranský, Woljnský, Dubinský, Opočenský, Dánský (nikoli: Denemarský), Wodňanský, Slanský, Čermenský, Gablonský.

Plzeň, Křiwaň, Bechyně, Gelenj: Plzeňský, Křiwaňský, Bechyňský, Gelaňský.

Slaup, Lipj, Wyčapy: Slaupský, Lipský, Wyčapský.

Tábor, Odra, Uhry, Tatry, Welwary: Tábořský, Odrský, Uherský, Tatrský, Welwarský.

Jaroměř, Swinaře, Wewerj, Wydrj: Jaroměřský, Swinařský, Weweršský, Wydršský.

Ples, Rus, Tisa, Weltrusy, Mezilesj, Rakausy: Plesský, Russký, Tisský, Weltrusský, Mezilesský, Rakausský.

Weljš, Říše: Weljšský, Řjšský.

Loket, Lhota, Prosté, Mýto, Kostomlaty: Loketský, Lhotský, Prostský, Mýtský, Kostomlatský.

Kost, Austj, Hradiště: Kostský, Austský (nikoli: Koštecký, Austecký), Hradišský.

Turnow, Kozákw, Trnawa, Wltawa, Moskwa, Třebowá, Obrístwj, Želiwo, Klatowy: Turnowský, Kozákowski, Trnawský, Wltawský, Moskwský, Třebowský, Obrístewský, Želiwský, Klatowský.

Bezděz, Slezy, Wlachobřezj: Bezdězský, Slezský, Wlachobřezský:

Wěž, Křemže: Wěžský, Křemžský.

Wjminka. Brno má: Brněnský.

Gména mjst a kragin ze dwau slow sestáwagjčj, k. p. Hrubá Skála, Wysoké Mýto, Karlowy Wary, Zpálená Pořjč, Morawské Buděgowice, Nowá Říše, Báňská Bystřice, Hornj Lužice, Dolnj Rakausy, Mariánské Lázně, w gedno slowo se skládagj: Hruboskalský, Wysokomýtský, Karlo-warský, Zpálenopořjčský, Morawskobuděgowický, Nowo-řjšský, Báňskobystřický, Hornjolužický, Dolňorakausský,

(srow. Hořeňowský od Hořeňowes t. Hořenj Wes), Mariánskolázeňský.

Gména kragin i měst konůjcjch se na sko, csko, a ōsko, k. p. Uhersko, Slezsko, Prussko, Němecsko, Haličsko, gakožto z té samé koncowky pošlá, magj též: Uher-ský, Slezský, Prusský, Němecský, Haličský, ginak od gména Uhry, Slezy, Prusy, Němcy, Halič půwod swúg berauce; tak též i Polsko, Kladsko, Lipsko magj: Polský, Kladský, Lipský.

Sem také náležej geště gména přjdawná, tvořená e) *od vlastnjch. gmen osob mužských i ženských*, po kterých věci swé gméno dostawagj; k. p. Josefská ulice, Swatogiřský průliw, Swatodušský, Swatotrogický kostel; biblj Swatowáclawská; pauf Swatojanská; Gilgský trh; Swatojakubská slawnost; Mariánské lázně; Tomášské, Wogtěšské, Marečské, Pankrácské předměstj; Kongrevský tisk a t. p.

Konečně geště některá gména toho druhu připomenauti třeba, genž *od množného počtu* tvořena gsau; k. p. sjla obrowská, láska synowská, gazyk otcowský, sjdlo královske, udatnost rekowská, krutost katowská, peleš lotrowská, šeydy židowské, kausek chlapcowský, mjle poštowská, chasa kregčowská, řemeslo šewcowské, tkalcowské a giná; gakoby se řeklo: sjla obrůw, láska synůw, gazyk otcůw, sjdlo králůw, udatnost rekůw, krutost katůw, peleš lotrůw a t. d. Tak také dobře řjkáme k. p. pozústalost Hawránkowská, gak mile od kolika Hawránkůw pocházj anebo kolika Hawránkům náležj; naproti tomu ale chybněby mluwil, kdoby řekl: sklad knih Pospjšilowských; protože *gedínj* posud gest Pospjšil, genuž tento sklad náležj, a proto každý práwě řjci musj: sklad knih Pospjšilowých.

Připomenutj. Psal gsem w oddělenj tomto tak, gak tomu obdoba gazyka našeho chtěla, ani *cskj* a *čskj* we *ckj* nestahugje, ani *s* a *š* před koncowkau *skj* newypauštěgje. Tedy zůstalo: němecský, chlapecský, Ledečský,

hališský, rakausský, prusský, wlašský, ačkoli dobře wjm, že mnozj z nás, chtějce se gakési twrdotě we čtenj wyhnauti, negenom uwedená tuto pjsmena stahugj a wypauštěgj, ale i ginde z kolika saužwuček tu neb onu w pjsmě wynechawagj, pjšjce k. p. cnost, cnostnj, zláště, zláštj a t. p. na mjstě: ctnost, ctnostný, zwláště, zwláštj: to však, tušjm že neprávě činj. Nebo wybybagjce se takto této wskutku gen domnělé neboli *zdánlivé* twrdotě, od slowozpytu se odchylugj a geg každému, kdo zpytowánjm kořenů gazyku našemu se wyučuge, tudy nesnadněšjm činj. — Mnoho zagisté musilibychom saužwuček we psánj wynechati, kdybychom tak měko a ljbezne psáti chtěli gako lid náš mluwj, sám neylépe we wyřečnosti si howě a wšeliké twrdotě mjrněnjm a wypauštěnjm saužwuček se uhybage. To kdybychom také tak pjsemně gak on úplně činiti ehtěli, analogii tak bychom ponešwarili a slowozpytem tak zakalili, žeby mnohé k sobě ani podobno nebylo. — Gá aspoň myslilbych: Pišme slowo tak, gak toho kořen a obdoba slowa žádá, a wyslowugme i uěme wyslowowati, gak to lid náš wyslowuge. Pišme tedy: německý, hališský, rakausský, wlašský, ctnost, ctnostný, stkwestný, šťastný, zwláště, zwláštj, honba, hanba, gméno, gsau a t. p. a wyslowugme gak on: německý, halický, rakauský, wlašský, cnost, cnostný neb cnosný, skwestný neb skwosný, žčasný, zláště, zláštj nebo zlášn, homba, hamba, méno, sau a t. p. Nelitugme w pjsmu pjsmen: to skrowná, a však potřebná oběť, kterau čistotě a spráwnosti zlatého, angelského gazyka našeho přinašeti třeba!

Nynj přistaupjme ke twořenj gmen přídavných

f) *od vlastnjch gmen cizogazyčnjch,*

kdežto předewšjm pamatowati gest, že máli které gméno wod, mjst, země, kraginy, hory, národůw a obywatelůw mimo cizogazyčné také swé vlastnj slowanské gméno, slowa tato na *skj* se končejcj týmže způsobem,

gak u nachwedených vlastních gmen řek, měst, zemí atd. od slowanského gména tvořiti se musí; k. p. Pontus, mare caspium, Tanais, Tyras, Borysthenes, mare adriaticum, Danubius, Albis, Königsberg, Magdeburg, Breslau, Leipzig, Dresden, München, Main, Mainz, Regensburg, Lübeck, Genua, Venedig a t. p. slowau: Černé moře neb Černomořj, Chwalinské moře, Don, Dněstr, Dněpr, Jaderské moře (od Jadera, nyní Zára, nikoli však: Adriatické), Dunag, Labe, Králowec, Děwjn, Wratislaw, Lipsko, Dráždany, Mnichow, Mohan, Mohuč, Řezno, Bukowec, Janow, Benáthy a g. w., zvláště v zemích, kde prvé Slowané obývali anebo ještě obýwají. Tudy gména přídavná mají budau: Černomořský, Chwalinskomořský, Donský, Dněsterský, Dněprský, Jaderskomořský, Dunagský, Labský, Králowecký, Děwjnský, Wratislawský, Lipský, Dráždanský, Mnichowský, Mohanský, Mohučský, Řezenský, Bukowecký, Janowský, Benátčský (Benátský neb Benátský).

Nemagjli pak gména taková žádného slowanského názvu, tedy zůstau, gak gsau, a toliko na konci týmže způsobem gako slowanská, když toho potřeba jest, se proměňj; k. p. Madrid, Salamanca, Kordova, Lisabon, Braganza, Kadix (Kadich), Duero, Nantes, Nancy, Boulogne, Loire, Saone, Bordeaux, Mosambique, Paraguay (čti: Nant, Nansy, Bulon, Loár, Saon, Bordó, Mosambik, Parakwag), Amsterdam, Elsass, Genf, Landshut, Jena a t. p. mají: Madridský, Salamanský, Kordovský, Lisabonský, Braganzský, Kadixský (Kadišský), Duerský, Nantský, Nansský, Bulonský, Loárský, Saonský, Bordóský, Mosambičský, Parakwagský, Amsterdamský, Elsasský, Genfský, Landshutský, Jenský a t. p.

Gsauli gména toho druhu českým krogem příděná, při tvoření přídavných gmen wedlé kroge toho se spravují. Tak Paříž, Temže, Londjn, Enže, Wesera, Tibera, Neapole, Tigr, Eufrat, Emausy, Alpy, Reyn a t. p. má: Pařížský, Temžský, Londjnský, Enžský, Weserský,

Tiberský, Neapolský, Tigrský, Eufratský, Emausský, Alpský, Reynský a t. p.

Wlastnj gména wod, mjst, zemj, kragin, hor, ostrowů, genžto gsau pauze buď latinská, buď řecká, přigmagj koncowku ský následugicjm způsobem: koncowky *a, ae, e, i, ii, ia, um, ium, us*, (řecké *on, ion, os*, druhého skloněnj), *es, is, o* měnj se w *ský* a pjamě *k*, kde předcházj, w *č* se obracj; koncowky pak *as, in, on, os, us* (třetjho skloněnj) bez změny zůstawagjce, východ *ský* k sobě berau; k. p.

Nola, Oeta, Troja, Zama, Korcyra, Ewropa, Africa, America, Malta (t. Melita) magj: Nolský, Oetský, Trojský, Zamský, Korcyrský, ewropský, afričský, američský (afričský, americký), Maltský (nikoli: Maltecký).

Bajae, Athenae, Thermopylae: Bajský, Athenský, Thermopylský.

Reate, Praeneste, Rhodope, Hippokrene, Phoenixe: Reatský, Praenestský, Rhodopský, Hippokrenský, Foenický (Foenický).

Delphi, Philippi, Corioli, Veji, Falerii: Delfský, Filippský, Koriolský, Vejský, Falerský.

Sicilia, India, Lydia, Dalmatia, Aonia, Arausia, Antiochia, Phoenicia, Olympia: Sicilský, Indský, Lydský, Dalmatský, Aonský, Arausský, Antiošský, Foenický, Olympský (nikoli však: Indický, Lydický, Aonický, Arauzikanský, Antiochenský, Olympický.)

Eboracum, Hydruntum, Cyzicum: Ehoračský (Eboracký), Hydruntský, Cyzičský (Cyzický).

Corfinium, Brundusium, Byzantium, Palatium, Capitolium, Cistercium, Ilion, Pelion: Korfinský, Brundusský, Byzantský, Palatský, Kapitolský, Cistercký (nikoli: Cisterský), Ilský, Pelský.

Saguntus, Cyprus, Lampsacus, Nilus, Delos: Saguntský, Cyprský, Lampsacký (Lampsacký), Nilský, Delský.

Eufrates: Eufratský.

Alpes, Cyclades, Aegates, Orcades, Cures: Alpský

(nikoli: Alpeyský; tudy také Předalpský, Podalpský, Zaalpský obdobná gsau slova), Cykladský, Aegatský, Orkadský, Kurský.

Leptis (is), Salamis (inis), Chalcis (idis): Leptský, Salamský, Chalcský.

Připomenutj. Nedá však se zapřít, že, jako swrchu prawěno, Čechoslowan wedlé swého přirozeného smyslu koncowce *is*, gakmile wěc bezžiwnotnau značj, mužské pohlawj přiložití hotow gest, a tudy spíše Leptisský, Salamissský, Chalcoisský, rovněž jako Tunisský (od Tunisu) sobě libuge.

Carthago, Narbo, Sulmo: Karthagský, Narbský, Sulmský.

Atlas, Hellas: Atlasský, Hellasský.

Salamin: Salaminský.

Babylon, Chalcedon, Helicon: Babyloňský, Chalcedonský, Helikonský.

Argos: Argosský.

Hydrus (untis), Myus (untis), Pessinus (untis): Hydrusský, Myusský, Pessinusský.

U některých zdá se býti přjhodnějšj tworiti gméno přídavné od gmen obywatelských nežli od gmen městských a kraginských; k. p. wrch albanský; wálka trojanská, latinská, spartánská, karthagjnská, na mjstě wrch albský, wálka trojská, latská, spartaká, karthagská, genž od gmen Alba, Troja, Latium, Sparta, Karthago pocházegj; tak též řjká se: kraginy Asianské neb Asiatské; i nowějšj pjšj: Loretanský, Paduanský, Mantuanský, Peruanský od Loreto, Padua, Mantua, Peru.

Připomenutj. Gména obywatelská, gak se tworj, ze wrubněgi pagedněgo stogj w Musegnjku našem r. 1835 sw. 3., kdež ukázal gsem, že u vlastnjch gmen, mjst a zemj konečnj samohláska w prwnjm pádu w *an* nebo *ak* se obracj, a předcházejcjej sauzwučka (c, d, h, ch, k, n, r, t) we swau přjbuwnau měkkau (č, d, ž, š, c, ň, ř, t) se měnj; k. p. Aegypt, Beraun, Berlja, Brno, Břeh, Budjn,

Burgund, Elsas, Ewropa, Hradec, Chaldea, Chlumec, Čiměchy, Gitčjn, India, Irland, Krakow, Locket, Lucko, Plzeň, Police, Polička, Praha, Rodjz (Rhodus), Sawoge, Štětjn, Twrdošjn, Zásmauky magj: Aegyptan, Beraunhan, Berlňhan, Brňan, Břežan, Budňhan, Burgundhan, Elसान, Ewrop'an, Hradečan, Chaldean, Chlumečan, Čiměšan, Gitčňhan, Indian, Irlandan, Krakow'an, Lokeťan, Lucčan, Plzeňan, Poličan, Poliččan, Pražan, Rodjzan (Rhodan), Sawogan, Štětňhan, Twrdošňhan, Zásmučan; anebo skoncowkau *ak*: Berlňňak, Břežňak, Elsasňak, Hradečňak, Chlumečňak, Čiměšňak, Krakow'ňak, Lokeťňak, Pražňak a t. p. nikoli však: Aegyptčan, Beraunčan, Berlňnčan, Brňan, Břežanjn, Budjnčan, Burgundčan, Elsačan, Ewropeyec, Hradčan, Chaldehyčan, Chlumčan neb Chlumčňak, Indian, Irland, Krakowanjn, Loktan neb Lokťak, Lučan, Plžak, Plžňan nebo Plžňňak, Rodjžčan, Sawogčan, Štětjnčan, Twrdošan. — Mimo to dáwa se některým také koncowka *ec*; k. p. Morawa, Gihlaw, Orawa, Ewropa, Atheny, Babylon, Japonia má: Morawec, Gihlawec (lépe nežli Gihlawan) Orawec, Ewropec, Athenec, Babylonec, Japonec, kdežto před *ec*, kdyby twrdá sauzwučka stála, nikdy w měkkau se neměnj. — Mjwalo i má se owšem posud geště za to, že koncowka *ak* nemá tolik účty do sebe jako *an*; tu však ale rozdíl činiti gest. Nebo někde to, a někde zase to lépe se hodj, tak že rozmlauwagjce se Slowákem, se Slezákem anebo s Polákem, uctiwěgi ho pogmenowati nemůžeme, leda Slowákem, Slezákem, Polákem ho gmenugjce, gelikož on sám sobě tak řjká. — Ginak ale by to wypadalo s koncowkau *čjk*; k. p. Morawčjk, Gihlawčjk, Orawčjk, Ewropčjk, Athenčjk, Babylončjk, Japončjk: tu gakoby nás koncowka ta sama mimowolně na šewčjk a wrabčjk aneb na cosi jako matného neboli powrhliwého upomjнала, ač Polák wychod tento sobě při mnohých gmenech obywatelských libuge. — Gména obywatelská z latiny tjm samým způsobem se tworj jako gména přjdawná končjce se na ský, genem

že předcházející tvrdá ve swau měkkau se měnj; k. p. Nolan, Eboracian, Hydruntan, Babyloňan, Karthag'an neb Karthagjn. Gména vlastnj končej se na tia neb tium, k. p. Dalmatia, Numantia, Latium, Byzantium, a však i giná končej se na ia neb ium, jako Armenia, Sirmium, Samnium magj Dalmatjn, Numantjn, Latjn, Byzantjn, Armenijn (nikoli: Armenčan), Sirmjn, Samnijn, jako třeba z Russia powstalo Russjn (Rusjn). K východu tomuto někteřj z našincůw (s potřebau-li či pro rozmanitost? newjm) příkládajj druhý východ *ec*, pjsjce: Dalmatjnec, Karthagjnec, Byzantjnec. —

Podobným způsobem tvořj se gména přídavná i od vlastnjch gmen osob, po kterých věc gaka gméno své dostala neboli dostává; k. p. wrch Quirinský, skála Tarpejská, most Aemilský, silnice Flaminská, rod Julský, tržiště Augustské, radnice Hostilská, hory Pyrenské, diwadlo Pompejské, věci totiž po gménu Quirinus, Tarpeja, Aemilius, Flaminus, Julius, Augustus, Hostilius, Pyrene, Pompejus azwané; tak též i wrch Esquilský, most Milvský a t. p. se nalézajj.

Nynj geště pohledněme, gaky asi magj přídawnj východ naduwedená vlastnj gména latinská nebo řecká, gimžto všudy naše koncovka ský, nebo stažená cký vyhlásila. Tu aspoň postůgte na okázku! Nolanus, nolenis; oetaeus, oetaes; trojanus, troicus, troius; zamensis; corcyraeus; europaeus, europensis; afrius, africanus; bajanus; atheniensis; reatinus; praenestinus; rhodopeius; phoeniceus, phoenicius; vejus, vejanus, vejens, vejentanus; delphicus, delphiticus; philippensis, philippeus, philippicus, philippius; faliscus; siculus, siciliensis, sicilicus; lydius, lydis; dalmaticus; aonius; olympius, olympicus, olympiacus; eboracensis; cyzicenus; byzantinus, byzantius, byzantiaeus; corfubiensis; brundusinus; pelius; ilius; capitolinus; palatinus; saguntinus; cyprius, cyprieus; lampsacenus, lampsacius; niliacus, niloticus; delius; atlanteus, atlanticus, atlantiaeus; alpius, alpinus; lepticus,

leptitanus; salaminus, salaminicus; chalcidicus, chalcidensis; carthaginensis; narbonensis; sulmonensis; babylonius, babylonicus, babylonensis; chalcedonius; heliconius; pessinuntius, pessinunticus; albanus; latinus, latius; samniticus; spartanus, spartiacus, spartiaticus, sparticus; asianus, asiaticus, asius; patavinus; aemilius; quirinalis; flaminus; tarpejus; julius; augustaeus; pompejanus; hostilius; pyrenaeus; exquilinus, milvius.

Wycházegj tedy na us, aeus, eus, eius, ius, icus, iacus, iaticus, iticus, oticus, anus, enus, inus, alis, ens, eusis, icensis, entanus, itanus.

Odkud tedy tvořj se gména tato přídavná?

Latjn a Řek ge tvořj od gména *samostatného*, koncowku gednu neb druhau k němu zawěšugjc: tak podobně i my od samostatného gména latinského nebo řeckého, gak od swého vlastnjho, přídavné gméno swé tvořitj musjme, wedlé pravidla swrchu řečeného koncowku ský k němu připogugjc, nikoli však latinské nebo řecké přídavné gméno za základ si berauce a pjšjc; ewropeyský, Pyreneyský, Quirinalský, Palatinský, Atheniinský, Antiochenský a t. p. na mjstě: ewropský, Pyrenský, Quirinský, Palatský, Athenský, Antiošský.

Kdeby však toto *ský* nedálo se býti whodno, koncowka *owý, owá, owé* mjsto gehu začasté slušno zastaupj, zwlášť u vlastnjch gmen, která se na ius (ios) nebo ium (ion) koněj. Tak dobře slauti bude Sullowá, Cinnowá, Mariowá strana, mjsto Sullská, Cinnská. Gméno *Marská* gaksi nepodobno. Wodowod Klandiowý, po Klaudiu cjsaři tako gmenowaný, na mjstě Klandský; wěk Augustowý na mjstě Augustský; most Aemiliowý; radnice Hostiliowá; zdi Iliowé; háge Peliowé; mlnice Flaminiowá, Appiowá (též: Appiowka, Flaminiowka, srow. králowka) atd.

Wlastnj gména mjst i osob koněj se w latině na aeus, eus (eos), aea, ea, aeum, eum (eon) protahugj z před koncowkau ský na ey; k. p. Aegeus, Aegaeum, Aegaea, Malea, Alcaeus, Heraklea, Herakleum, Peneus,

Lilybaeum, Mausoleum, Museum, a giná magj: aegeyský, maleyský, alceyský, herakleyský, peneyský, lilybeyský, mausoleyský, museyský. — Tak podobně při gménech vycházejících na ia (ie) neb ium, kdyžby koncovka *ský* právě se nepodobala, mohloby se koncovky *igský* (*ijský*) užiti; k. p. elysium: elysigský (právěgi nežli elysegský, cožby od neužívaného elyseum pocházelo); policie: policigský (lépe nežli policegský) a t. p. Než takových, tuším, nagde se nehrubě mnoho. (Srov. Připom. str. 390.)

Připomenutj. Gména přjdavná končej se na *ský* a *cký* ménj w prwnjm pádu množného počtu w pohlavj mužském koncovku tu we štj a čtj: gá pak po mnohá léta slýchal, ba i zase na nowo přesvědčil gsem se, že obecný lid Morawský kolem Třebjče, Měřjna, Strážnice i na Opawské straně Slezák, ba i na východnj straně Hradecka, w okolj Brandeysském bydljčj Čech na mjstě *štj* a *čtj* užjwá: *scj* a *ccj*, a sice právě tak, gak toho obdoba gazyka našeho tudy i powšechně přawidlo mluwnické žádá; k. p. swětscj, panscj, mužscj, katoliccj, sausedé mosteccj, dobrowodscj a t. p.; gelikož pjsmě *k* [w této přjpadnosti w pjsmě *c*, a tudy také *sk* a *ck* w *sc* a *cc* měniti se má, ostatek ale *k* nikdy a nikde w *t* právě měniti se nemůže.

Gakého pak gsau wýznamu tato gména přjdawná? Znamenagj:

a) *od kohosi neb odkadsi pocházejcj;*

k. p. rada angelská, pomoc nebeská, požehnánj otecké, t. od angelů, z nebe, od otce přislé; kůň Arabský, wjno Uberské, Rakausské, Mělnjčské, Žernosečské; piwo Pražské, Ljbeňské, Krčské; súkno Liberecké; máslo horské a t. d., t. z Arabie, z Uher, z Rakaus, z Mělnjka, z Žernosek, z Prahy, z Ljbně, z Krče, z Liberce, z hor pocházejcj; synek městský, lid wesaký či wesnický, t. z města, ze wsi, z wesnice a t. p.

b) *komusi přislušný neb náležejcí;*

k. p. pokrm angelský, t. angelům přislušný, gehož sami toliko angelé požijwagj; oděw mužský, ženský, městský, panský, t. který mužským, ženským, lidem w městě, pá-nům přislušj; přátelská rada, t. přáteli přislušná, gakau přítel příteli w čas potřeby dáti powinen; hrad králow-ský, loď admirálská, t. králi, admirálowi náležejcí; půda wrchnostenská, t. která náležj wrchnosti;

c) *z čehosi neboli z kohosi gsaucj;*

k. p. zástup angelský, kněžský, bogownjcký, řemeslnjcký, t. z angelů, kněží, bogownjků, řemeslnjků gsaucj; kolo mužské, ženské, t. z mužských, ze ženských záležejcí a t. p.

d) *kdesi gsaucj nebo bywagj;*

k. p. swětla nebeská, t. na nebi; rág nebeský, t. w nebi; ptactwo nebeské, t. pod nebem; obloha nebeská, t. ko-lem nebe; stráž městská, t. w městě gsaucj, po městě chodjci; život wenkowský, t. na wenkowu; radowánky městské, besedy wesské, t. w městech, we wsech; Hra-decké kotliny, luka, rowiny, t. kolem Hradce ležjci; Mi-letjnské lesy, t. okolo Miletjna gsaucj a t. p.

e) *kamsi nebo k čemusi náležejcí;*

k. p. zdiměstské; rybnjky Třeboňské; hradby Hradecské; winice Mělnjčské; dwory Chlumecské, t. k městu, k Tře-boni, k Hradci, k Mělnjku, k Chlumci náležejcí, a t. p.

f) *k čemusi neb komusi podobný;*

k. p. angelská krása, angelský život, t. kráse angelské, životu angelskému se podobagjci; arabský způsob sta-wěnj, t. gak u Arabůw obyčejný; přátelské pozdrawenj, t. gakowé přítel příteli dáwá; městské, sedlské způsoby, t. gaké lid městský, sedlský mjwá; nebeská barwa, t. barwě nebeské podobná, modrá či blankytná; attič-ské ucho, t. gemné, gak mjwali w Attice; maudrost božská, krutost tyranská, t. maudrý gako Bůh, krutý ga-ko tyran, a t. p.

g) *po komsi nebo čemsi gmcnowaný*;

k. p. brána Strahovská, wálka husitská, bitwa Bělohorská, kostel kapucjnský, ulice Štěpánská, mje poštowská, ostrowy řečcké, moře Jaderské, průliw Swatogirský, a t. p.

6.

Po těchto přicházejí gména přídavná končící se na

nj,

genž od druhého pádu w gednotném počtu se tvoří, kdežto konečnj samohláska u samostatného gména w koncowku *nj* se mění a stogjcy před nj c, h, ch, k we swé přjbazné č, ž, š, ě se obrací.

I znamenagj:

a) *cosi na sobě, w sobě, při sobě magjcy*;

k. p. abecednj listek, t. abecedu na sobě magjcy; školnj stawenj, t. školu nebo školy obsahugjcy; radnj, saudnj dům, t. kde rada, saudy se držjwagj; práwnj, zákonnj kniha, t. práwa, zákony obsahugjcy, o nich gednagjcy; zápisnj, účetnj kniha, t. zápisy, účty w sobě zawjragjcy; poplužnj dwůr, t. poplužj neb polnosti při sobě magjcy, a t. p.

b) *kdesi neb na kterémzi místě bjwagjcy, w kterausi stranu ležjcy*;

k. p. abecednj pjsmena, swatebnj host, školnj učitel, práwnj posel, auřadnj osoba, radnj pán, t. na abecedě, na swatbě, při škole (we škole), při práwu (u práwa), u auřadu, od auřadu, w raddě gsaujc: lesnj mech, zahradnj gahody, laučnj tráwa, polnj kwjtj, t. w lese, w zahradě, na lauce, po poljch rostaucj; hornj gelén, skalnj had, wodnj hmyz, zemnj žjžaly, t. w horách, we skalách, we wodě, w zemi se zdržugjcy; dřewnj čerw, břišnj (nikoli: břišná) blána, zákožnj woda, záušnj žláza, t. we dřewě, we břiše, za kožj, za uchem gsaujc; cizozemnj (nikoli: cizozemný) tulák, t. po cizj zemi se taulagjcy; tak tež hornj, dolnj, wrchnj, spodnj, prostřednj wrstwa čehosi;

wýchodnj, západnj, půlnočnj neb sewernj, polednj neb gižnj kraginy, a t. p.

c) *kdysi anebo kterýmsi časem se děgjcj neb býwagjcj;*

k. p. rannj, večernj rosa; polednj horko; půlnočnj ticho; dennj swětlo; garnj, podzimnj setj; zimnj, letnj radosti; nočnj dostawnjk, zloděg; welikonočnj, swatodušnj, výročnj slawnost; masopustnj weselky; nedělnj, každodennj, všednj čas; postnj kázanj; swatebnj weselost; pohřebnj pjseň, t. rosa ráno, večer býwagjcj, horko w poledne, ticho o půlnoci gsaujcj; swětlo za dne swjtjcj; setj na gaře, na podzim se děgjcj; radosti w zimě, w létě požjwané; dostawnjk, zloděg za noci, w noci chodjcj; slawnost o welikonoci, o sw. Duše držaná: radowanj o masopustě strogené; kázanj w postě mjwané; weselost o swatbách býwagjcj; pjseň o pohřbu zpjwaná, a t. p.

d) *kamsi nebo k čemusi náležjcj;*

k. p. dwornj nářadj, stolnj nádobj, woznj kolo, t. do dwora, na stůl, k wozu náležjcj; skalnj twrdost, t. skále příslušná; školnj kniha, t. do školy patrjcj; kostelnj prádlo, zádušnj pole, t. ke kostelu, k zádušj náležjcj; hernj, herečnj, t. ke hře, k hercům náležjcj (nikoli však: herný, herečný).

e) *čehosi se týkagjcj;*

k. p. swatebnj smlauwa; školnj nařjzenj; zákony poplužnj, auročnj, silničnj; práwo hornj, cjrkewnj, t. swatby, škol, poplužj, auroků, silnic, hor, cjrkw se týkagjcj aneb o věcech těchto gednagjcj; tak též božničnj, bernj, berničnj (nikoli však: božničj, berný a berničný).

f) *odkadsi nebo z čehosi vyplýwagjcj či pocházegjcj;*

k. p. zahradnj, laučnj, polnj, domnj, piwowárnj, úročnj užitek, t. ze zahrady nebo ze zahrad, z lauky, z polj, z domu, z piwowáru, z auroků přicházegjcj; žiwotnj, obchodnj, obilnj, hořalečnj wydělek, t. ze žiwnosti, z ob-

chodu, z obilj, z hořalky vyplýwagcj; dešťnj, aupadnj, přjwalnj woda, t. z deště, z aupadu, z přjwalu pošlá; cjrkewnj nařizenj, włádnj rozkaz, gubernnj předpis, magistrátnj poručenj, appelačnj rozsudek, t. od cjrkwě, od vlády, od gubernia, od magistrátu, od appellacj wydaný a t. d.

g) *Zač nebo s čehosi dáwaný;*

k. p. piwnj, hořalečnj, úročnj, robotnj, zápisnj, podružnj plat, t. s piwa, s hořalky, s úroků, s roboty neb za robotu, od podružj placený, od zápisu dáwaný, a t. p.

h) *čjmsi konaný, wybýwaný, hnaný;*

k. p. ručnj, potažnj robota, t. rukama, potahem wybýwaná; podnožnj práce, t. podnožemi (podnožkami) konaná; ústnj, pjsemnj narownánj, t. ústy nebo pjsemem čili pjsemně učiněné; parnj wůz, wodnj strog, wětrnj mlýn, t. parau, wodau, wětrem hnaný, a t. p.

Mimo to gsau také některá toho druhu gména přjdawná, genž od druhého pádu w *množném počtu* se tworj; k. p. domownj, gruntownj daně a platy t. z domůw a gruntůw dáwané; spisownj gazyk, listownj sloh, t. we spisech, w listech se nacházegcj; poštownj wůz, duchownj staw, archownj kniha, t. z celých archů swázaná; kmenownj dobytek a g. w.

Přistupugjce zase dále ku tworěnj přjdawných gmen od cizjch slow, pozorowati musjme, že gména cizj w gazyku našem některá beze změny zůstawagj, některá však na konci wedle způsobu našeho se přeginačugj a geště některá se zkracugj, a tudý podlé kroge toho, gak se u nás užjwagj, i gména tato přjdawná se tworj, gakož následugcj příkladowé ukazugj.

A. *Bezměnná;*

k. p. a) arenda, armáda, apothéka, arest, elektrika, fysika, figura, grammatika, katecheta magj: arednj zásoba; armádnj taženj; apothéčnj léky; arestnj puch; električnj

řetjaek; figurnj smysl; fysičnj pagednánj; katechetnj nawedenj; grammatičnj prawidlo, t. arendy, armády, apothéky a t. d. se tykagjcj, neboli w nj, u nj, při nj, od nj, z nj, na nj gsaucj, k nj, pro ni náležjcj. Chybně tedy pjšeme anebo čtème: arendowný, arestowný, apothéčnj, električnj, fysikálnj a fysičnj, grammatikálnj, katechetický, gelikož a) koncowka *owný* žádná ke gmnům samostatným nikde se nepřikládá; b) koncowka *ný* giný smysl gmnům přjdawným dává nežli koncowka *nj*, a c) ostatek všecj koncowky naše (č. 5.) *k samostatným gmnům* latinským a řeckým se zawěšugj a nikoli k přjdawným, leda w takowé přjpadnosti, kde gmnéno přjdawné za samostatné se užjwá; k. p. Camerale, po česku kamerál, připaustj učiniti kamerálnj rada, kamerálnj dopis a t. p. nikoli však z grammaticalis (e), gymnasialis (e) právě tworíu můžeme grammatikálnj, gymnasialnj a t. p.

b) aerarium, consistorium, appellatorium, gubernium, instrumentum, parlament, konvent magj: aerarnj statek; konsistornj úřad; appellatornj zkauška; gubernnj předpis; instrumentnj hudba; parlamentnj usnešenj; konwentnj schůzka; nikoli však: aerarialnj, konsistorialnj, gubernialnj, instrumentalnj.

Připomenutj. Někerá na *ium* vycházegjcj, k. p. elysium, gymnasium, raděgi sobě libugj wychod *owý, á, é*, jako elysiwý, gymnasiowý; a kdeby se nepodobala koncowka *owý* neb *nj*, snadby se mohlo užiti koncowky *ignj* (*ijní*), t. elysignj, gymnasignj (elysijní, gymnasijní), právě gakoby pocházelo od elysijum, gymnasijum, kdežto j pro liběgšj wyslownost se wkládá.

c) Joanneum, museum a giná vycházegjcj na *ium*, magj: Joannegnj, musegnj učené sbjrkj.

B. Na konci zgináčená:

k. p. a) akademie, alchymie, allegorie, astronomie, aristokratie, artillerie, filosofie, chrestomathie, lotterie, prosodie, theorie magj: akademnj, alchymnj, allegornj, astro-

nomnj, aristokratnj, artillernj, filosofnj, chrestomathnj, lotternj, prosodnj, theornj, t. akademie, alchymie, allegorie se týkagjcj, u nj, při nj, od nj, w nj gsaucej, k nj náležjcj, o nj gednagjcj. Chyba tedy, čjtámeli nebo pjšemeli: akademický, alchymický, allegorický, astronomický, aristokratický, artillerický, filosofický neb filosofický, theoretický.

Připomenutj. Mnohá na *ie*, zvláště pak na *gie* vycházegjcj gména libugj sobě w koncowce *owj, owá, owé*; k. p. akademiowý, prosodiowý, elegiowý, analogiowý, astrologiowý a t. p. Však i některá tušjm libowala by sobě také za přjkladem slova *policignj* (policie) w koncowce *ignj* (ijní); k. p. elegignj (elegijní) a t. p. Chybně tedy psáno: prosodický, elegický, analogický, astrologický, policegnj.

b) administracj, appellacj, kontribucj, konskripecj, kommissj, biblj magj: administračnj práwo; appellačnj rada; kontribučnj knjžka; konskripčnj pjsař; kommissnj chléb, uznánj; bibelnj sloh, t. administracj, appellacj a t. d. se týkagjcj, u nj, při nj, od nj, w nj gsaucej, k nj náležjcj, od nj přicházegjcj, o nj gednagjcj a t. p. Chybně tedy: administratiwnj, biblický.

c) perioda, methoda, synoda magj: periodnj, methodnj, synodnj; Alpy: alpnj obyvatelé a t. p.; nikoli však periodický, methodický, synodický, alpeyský.

C. *Zkrácená.*

k. p. a) universita, humanita, hypothes, analys magj: uniwersitnj, humanitnj, hypothesnj, analysnj, ač chybně řjká i pjše se: humanitatnj, hypothetický, analytický.

b) magnet, konwikt, koncept, patronát, magistrát a t. p. magj: magnětnj sjla: konwiktnj ztrawa; konceptnj papjr; patronátnj podánj; magistrátnj usnešenj a t. p.

Při mnohých gménech obecných koncowky *nj, ský a owý* gedna druhau začasté a dobře zastupugj; což nad mjru přjhodno gest. Nebo kdeby se koncowka gedna

nepodobala, na mjestě nj položiti lze koncowku druhau, jakož někteřj příkladowé dosvědčiti mohau w následujcjm

Porownánj.

Koncowky a) *nj, sky, owj wespolek se zastupugj*:

k. p. mostnj, mostská, mostowá brána (t. u mostu); mostečnj, mostečský, mostkowý slaup (u mostku); piwowárnj, piwowárský, piwowárowý užitek; arestnj, arestský, arestowý puch; aerarnj, aerarský, aerariowý předpis; arendnj, arendský, arendowý výkaz; armádnj, armádké, armádowné taženj; bibelnj, biblský, biblowý příběh; ewangelnj, ewangelské, ewangeliowé čtenj (od ewangelium); električnj, električský, elektrikowý řetizek (od električky, machina electrica); konwiktnj, konwiktská, konwiktowá ztrawa; magistrátnj, magistrátské, magistrátowné usnešenj; magoetnj, magnetská, magnetowá sjla, methodnj, methodská, methodowá kniha; periodnj, periodský, periodowý sloh; musegnj, musegský, museowý časopis a g. w.

b) *nj a skj (čkj) wespolek se zastupugj*:

k. p. dwornj a dworské nařizenj; alpnj, alpský obywatel; cizozemnj, cizozemské zboží; hornj, horský gelen; školnj, školský mládenec; zádušnj, zádušský úřad; poštownj, poštowský vůz; katechetnj, katechetská kniha; appellatornj, appellatorská zkauška; artillernj, artillerské cwičenj; fysičnj, fysičské (fysické) vědomosti; grammatičnj, grammatické pravidlo; kollegiátnj, kollegiátský kostel (nikoli: kollegiální), aerarnj, aerarský dům a g. w.

c) *nj a owj wespolek se zastupugj*:

k. p. aršnj, archowá délka neb šjřka; dwornj a dworowé nářadj; domnj (domownj), domowý nábytek; dennj, dnowé světlo; dešřnj, dešřowá voda; stolnj, stolowé nářadj; úročnj, úrokový užitek; woznj, wozowé kolo; akademnj, akademiowé stawenj; allegornj, allegoriowý obraz; loketnj, loktowý prodag; figurnj, figurowý smysl;

konceptnj, konceptový papjr; prosodnj, prosodiová
mjra a g. w.

d) *ský a ový vespolek se zastupugj:*

k. p. obrowská, obrowá sjla; synowská, synová láska;
slonská, slonowská, slonová výška; Sullská, Sullová
strana; Cinnská, Cinnová různice; Ilské, Iliové hradby;
Pelské, Peliové háge; Aemilský, Aemiliový most; Appská
Appiová silnice; Augustské, Augustové tržiště; Hostilská,
Hostiliová radnice a g. w.

Rozeznáwcy!

Krasowěda má krasowědnj; krasowědec má kraso-
vědecský; aristokratie aristokratnj; aristokrat aristokrat-
ský; filosofie filosofnj; filosof filosofský; analogie analo-
gignj, analogiowý; analog analogský, a tak všeccka gmná
končej se na log a logie, gichžto weliký počet; astrono-
mie astronomnj; astronom astronomský; policie policignj,
politika političský (politický); ewangelium ewangelnj;
ewangelik ewangelický; alchymie alchymnj, alchymik
alchymičský; allegorie allegornj; allegorik allegoričský;
theorie theornj; theoretik theoretičský; a těm i podobně
akademik, tragik, lyrik, elegik, epik, logika, fysika, me-
trika, botanika a t. d. magj: akademičský, tragičský, ly-
ričský, elegičský, epičský, logičský, fysičský, metričský,
botaničský anebo staženě: akademický a t. d. proto že
koncowka cký tuto powstala z *k* které na *č* se měnje,
s koncowkau ský we cký splýwá; nikoli však odwoze-
ná slova od akademie, tragoedie, lyra, alchymie, theorie,
ewangelium, filosof, analog, aristokrat koncowku cký
přijmati mohau, proto že před ský žádného c ani č ne-
magj. Proto také některých gnen přídavných, na *ický* se
končejch, co chybných z pokladu gazyka našeho wylaučiti
třeba, ku kterým, mimo swrchu již poznamenaná, i ná-
sledugjč počtejme: artillerický, balsamický, kabalický,
elastický, filosofický, homilitický, analogický a všeccka
týmže způsobem od *logie* a *log* na *ický* tvořená, též am-

brošičký, magnetický, gakož i některá, na účný vycházej; k. p. allegoričný, bašamičný, hypothetičný, magnetičný, filosofičný, alkaličný (od alkali), fantastičný, elastičný, nežitowičný, taktěž i električný, električnost, električina, električinný, podobnoelektričný, elektrisowati a t. p., k tomu také arendowný, areštowný, censorowný, býkowný, brakowný, fiolowný přiložme a se slowem formálný a irrationalnj co nestwůry wywrzme! — Chťje však od řeckého elektron odwozené významy w gazyku swém podržeti, proměňme koncůwku geho *on* w *ina* a pišme elektrina (materia electrica), což tolik co mluno znamená; elektřinný bude pak co mluwný; elektrinnost co mluwnost; elektrowati neb elektriti co mluwiti; na mjstě elasticus užjweyme swého pružný, s ostatnjmi přibuzenci geho; a t. p.

(Pokračowánj.)

V.

Jazyk morawský w pruském Slezku ¹⁾.

Od Al. W. Šembery.

Jest zajisté wěc žadauci, abychom při probuděné nyni lásce k národu Českoslowenskému i w *dokonalé* známosti o jeho rozšířenosti, o počtu lidu jazykem českoslowenským mluwícího a o rozmanitých jeho podnářečích wždy wíce prospíwali. Posud nemáme bohužel žádného obrazu, na němž bychom nakrealené spatřili kraje, w nichž se milý náš jazyk rozléhá, s mezníky za nimiž buď umlknul, neb zlobau času umlká; neznáme posud

1) I tento článek tištěn jest, k výslovné žádosti p. spisowatele, prawopisem z ohledu písmen *g* a *j* důsledným čili *skladným*, kterémuž ostatně i Redaktor, co do své osohy, přednost dává. (Wis Slow. Národopis, předml. str. IX—X.)

náležitě, co kolonistů německých, v zemích Českých a co Maďarů i Němců ve Slowensku wedlé našich přebývá a jak mnoho tedy jest přesných Čechoslowanů ve vlastech těchto. Newědomost v tom jest taková, že kdežto jedni číslo jich na 7 millionů kladau, druzí je o plné dva milliony zvyšují, aniž pak z omylu stíhání býti mohau. Owšem trudná to, sílu jednotlivce překonávající práce, vyšetřiti *úplně* i wyznačiti rozhraní mezi daleko rozlehlým národem naším a jeho sausedy; a však u nynější wzájemnosti mezi vlastenci ve všech krajích českoslowenských o mnoho se usnadní, zvlášť v Čechách, kde za stejnosti jazyka českého toliko pokrajní místa česká i německá, v zápisech konskripce a v místopisech wětším dílem udaná, pilněji wypátrati a na mapu přenesti třeba. My obawše si v tom ohledu za úkol střed Českoslowenska, *Morawu*, s pohraničným Slezkem a Rakausy, podáváme zde na ukázkú počatého díla zpráwu o mezech jazyka moravského v pruském Slezku, o osadách moravských tamtéž a o zvláštnostech tamního podnářečí ²⁾.

Nepochybně byly hranice mezi Morawau a Polskem (nyní Slezkem) již za času wítězného Břetislawa k sewero-wýchodu taktéž wyměřeny, jak se nacházejí v listinách 13. století, totiž od dědiny Raclawic nad Osoblahau (w Opawsku) k Lysoticům (Leissnitz w Hlubčicku) a k Hrob-níkům (Gröbnik), a odtud ke Ketři (Katscher) a doleji přes Darkowice a Hat k Ostrawě. Celá tato krajina přidaná r. 1063 k diécési Holomúcké (ku které podnes náleží), byla s ostatní Morawau a Slezkem až ku sklonku 12. století pauze slowanská, majíc obywatelstwo dílem moravské, dílem polské. W první polowici století 13. u walném stěhowání Němců do Slezka vyskytowały se i

2) O koloniích *českých*, od wystěhowanců ewangelických w minulém století na několika místech v pruském Slezku založených řeč tuto není; přáli bychom však, kdyby někdo ze ctěných vlastenců we Slezku bližší zpráwu o jich nynějším stawu a wěřejnosti uweští za obtížné si nepokládal.

w Hlubčicku některé německé osady, w druhé však polowici nasázel biskup Holomúcký Bruno ze Schaumburku (od roku 1246—1281) na biskupských, wpádem Mongolů r. 1241 obywatelstwa pozbawených statcích Osoblaze a Ketři tolik swých krajanůw ze sewerních Němec, že w brzce nabyli přewahy nad obywateli slowanskými, a během času nejen okrsek Osoblazký, nýbrž i téměř celé knížetství Krnowské a část Opawského ke straně Ketrské zalidnili. W tomto stawu zachowal se jazyk w obau knížetstwach až do oné doby, kdežto walná jich část za řekau Opawicí s celým ostatním Slezkem od koruny České odtržena a k Prusku přidána jest. Od toho času tam owšem jazyka slowanského a výslovně moravského nepřibýwalo, nýbrž systematickým germanisowáním, předešlým wladářům pruským oblíbeným, vždy ještě ubýwati musilo.

Nyní mluví se dle zpráv, od ctěného vlastence, p. Cypr. Leleka w Hulčíně nám sdělených, jazykem moravským w pruském Slezku we třech dekanátech (wikariátech) arcidiécese *Holomúcké*, a sice w dekanátě *Hulčínském* téměř weskrz, w dekanátě *Ketrském* z větši a w *Opawickém* (Tropplowitz) z malé části; dekanát *Hlubčický* (Leobschitz), náležející též k arcidiécesi Holomúcké, jest celý německý.

Osady, jichžto obywatelé jazyk svůj nazývají moravským (slezským) jsau následující:

1. W kraji *Hlubčickém*: a. W dekanátě *Opawickém*: Dolní a horní Branice, Bobolusky (Boblowitz), Wysoká (Weissak) a Michalow (Michelsdorf). (Jest ale w dědinách těchto i nemalý počet Němcůw, pročež se i každau třetí neděli pro ně německy káže.) b. W dekanátě *Ketrském*: Lubtyně (Libtin), Násilé (Našil, Nassiedl), Chrautilowo (Chrautilau), Kalduny (Galdaun), Hradčany (Račany, Hratschain), Jakubowice, Klemštýn (Klemstein), Nekazanice (Osterwitz), Utěchowice (Auchwitz), Držkowice (Diržkowice), Wehowice a Wodka (Hochkretschan).

2. W kraji *Ratiborském*: a. W dekanátě *Ketrském*: Welké a malé Hoštice, Chlebičow (Klebsch), Oldřišowo (Odersch), Šluzowice (Schlausewitz), Nebožtice (Schreibersdorf), Petřatín (Klein-Petrowic) a Rochowo (Rochow). b. W dekanátě *Hulčinském*: Hulčín (město), Dlauhá Wes (Langendorf), Bobrowníky, Hošťalkowice, Lhota, Petřkowitz, Ludgeřowice, Markwartowice, Darkowický, Wřešina, Benešowo (městečko), Kozmice, Buslawice (Bohuslawice), Závada, Bělá (Bílau), Zábřeh, Něm. Krawař, Kauty, Wrbka, Štěpánkowice, Kobeřice (Köbrowitz), Bolatice, Heneberky, Křenowice (Kranowitz), Bořutín, Kuchelná, Šamařowice, Strahowice (Strandorf), Pišť, Boleslaw a Owsiešně.

Osady tyto mezují dílem s osadami německými, dílem s polskými. K oněm náležejí: Blíšnice (Bleischwitz), východně od Krnowa, Poštice (Posnitz, dědina ještě asi před 40 lety morawská), Drslaw (Dirßlaw, Dirschel), Halbárek (Ehrenberg, kolonie z částky mor.), Lidměřice (Leimerwitz, též z částky mor.), Rozumice (Rösnitz), Stibořice (Steiberwitz, z části mor.), Sudice (Zauditz, městečko z částky mor.), Sřeboň (Thröm), Hradčany (Račany, Ratsch), Keř (Katscher, město), a Langowo (Langenau). Polské pokrajné dědiny jsau: Welké Petrowice a nad nimi Tlustomosty (Stolzmutz), Jaronowo (Jernau), Dělowo (Eiglau), Sulkowo (Zulkowitz) a Baborowo (Bauerwitz, město); všecky w dekanátě *Ketrském*; Janowice, Wojnowice, Bojanow, Benkowice a Křížanowice w archipresbiteriátu *Ratiborském*; pak Hař, Welké Darkowice, Šuleřowice, Antošowice, a Koblowo na Odře w dekanátě *Hulčinském* ^a).

3) Obywatelé těchto míst polských užívají při službách Božích i we škole knih morawských, jako we mnohých polských dědinách w Těšínsku. Nesluší nám však nad tímto rozšířením češtiny w oněch krajích plesati, neboť lidu polskému jest jazyk náš spisowný asi tak srozumitelný a milý, jako by byla Čechům neb Morawanům polština; že pak w něm učení we školách a chrámech přijímají, leží dílem w nezbedlosti učitelů a duchowních w jazyku polském a dílem w jiných okolnostech, jichžto oni sami změniti nemohau.

Počet obyvatelstva morawského we výše jmenovaných místech vynáší okrauhlým počtem 37,000. Poláků jest wedlé nich w arcidiécesi Holomúcké 8000 a Němců 52,000.

Jazyk morawský w pruském Slezku jest téměř týž, co w našem Opawsku, neboť řeka Opawice činí toliko hranice politické, nikoli národní; jen okolo Hulčína mluví se poněkud rozdílně, tak asi, jako okolo Klimkowic a Mor. Ostrawy. Hlavní známky, jimiž se jazyk tamní od spisowného jazyka českého různí, jsau tyto :

1. Přizvuk není na první slabiku jako w českém, nýbrž na předposlední jako w polském.

2. Pruský Morawan neprodukuje téměř žádných samohlásek ; *i* na př. stejně zní we slově *wina* i *wino*.

3. Negativní *ne* vyslowuje se z měkka, na př. ně-mnohý, něwelký.

4. Místo uzkých samohlásek *i* a *e* kladau se široké : *u*, *a*, *o* ; na př. čulý (čilý), muža (muže), duša (duše), mořo (moře), polo (pole).

5. Hrubé *ż* užívá se jako w polském, na př. manželž (pročež chybný český genitiv manžele), wołaż, chłap.

6. *T* před *i* a *ě* zní téměř jako *đ*, na př. : čežký (těžký), đichý (tichý), chyđiđ (chytíť), wołač (wolať).

7. Rozdíl mezi *i* a *y* we sluchu dobře se rozeznává ; z měkka na př. zní : chlapi (Nom.) a zhruba chlapy (Akkus.). Důwod to patrný pro zachování *i* a *y* w prawopisu českosłowenském.

8. *O* na začátku slova vyslowuje se vždy čistě bez *w*, na př. orač, oheň ; také neslyšeti nikde *h* před *o* neb *u*, jako w západní Morawě ; říká se : obírač, ulica.

9. Jména statná mají weskrz w datiwu množného počtu *ům*, w lokalu *och* neb *ách* a w instrumentalu *oma* neb *ami* ; tedy : mužům, mužoch, mužoma neb mužami ; rybům, ryboch, ryboma neb rybami ; koščům (koštím), koščoch, koščoma neb koščami ; polům, poloch, poloma neb polami. Mužská jména s měkkými koncowkami mají

w genit. množ. počtu *ú* neb *i*; na př.: množ. neb mužů, rodičů neb rodičů. Středních statných jmen na *e* (na př. nebe) není žádných. Ženská jména na *a* skloňují se w instrumentalu jednot. počtu w některých okresech, jmenovitě u Benešowa na *úm*: rybúm (rybau). Statná jména na *i* (*é*) skloňují se podle slovo, znameně, ňa, ňu, něm.

10. Přídavná jména trojího východu skloňují se téměř jako w jazyku spisowném; nom. mužského pohl.: slabý, středního: slabé, genit. slabého, dat. slabému, instrum. a lokal slabým; ženský východ: slabá, gen. dat. lok. slabej, akkus. slabá, instr. slabú neb slabúm; množný počet: nom. slabi a slabé, gen. a lok. slabých, dat. slabým, instr. slabýma. Střední východ na *a*, na př. pěkná pole, jest zcela neznámý. Před *i* w nom. množném proměňují se hrdelní zvuky w síkavky, a tudíž *i* *k*, vždy ale stejně, tedy: wysocí, hezcí, Hulčíncí, Hradeccí. Podle *slabý* řídí se *i* *dnešní*, *ře*, *še* a *ktalůw*, *owa*, *owo*; genit. dnešního, králového atd.

11. Číslo jeden, a, o, všeckej, a, o, pak náměstky ten, onen, kdo, jdau podle slabý, tedy: jednoho, všeckého, jedným, všeckým, jedných, tých, oných. Při náměstce osobní *já* rozeznává se genit. a akkus. *mne* od dativu a lokalu *mně* zřetelně, tak jako w písmě. Místo on, ona, ono praví se: un, ona, ono.

12. Slowesa mají we přítomném čase w 1. osobě jednot. počtu jen *u* a *ám*: já vezu, piju, hledu, sháním, wolám; w 1. osobě množ. počtu *my*, hleděmy, shánamy, wolámy; w 3. osobě množ. p. *ú*: oni hledú, shánajú, wolajú. Místo *u* užívá se w některých místech ku př. w Hostálkovicích *ia*, hleda, hoňa. Budoucí čas slowesa býti časuje se takto: budu, budeš, ě, ěmy, ěče, budú; mohu následovně: možu, eš, e, eme, eče, možú. Místo wzíti, hnísti, míti, wříti, tříti a j. mluví se wzač (wzat), hněsč (hněst), měč (mět), wřeč (wřet), třeč (třet) atd.

13. Některá slova odohylují se patrně od českých, na př. muzk = mozek, škobranek = skřivánek, chebz

= bez, sluze = slze, kret = krt, bzdurować = wzdo-rowati, čewa = střewa, řaža = záře, choruba = korau-hew, hrtan = chrťan, tkač = tkadlec, ene = jenom, kole = okolo, děwucha = dívka a j.; mnoho slov jest tu w užíwání, w Čechách a w západní Moravě ne-známych, na př. požčač = propůjčiti, wuký = hbitý, kura = slepice, stromota = (polsky sromota) = hanba, chrobák = čerw, kobzole = zeměata, hřiby = hauby, wydranec = wýmol, pluta = deštiwá powětrnost, żjóić = přátí, kaj = kam, do kna nic = do konce nic, w čuci = nenadále, zmudić čas = mařiti čas, přikač se = wa-diti se, ušatač = unawiti, wykruta = wýmluwa, záminka, lata = záplata, na oškomek = na oko, w oča zdřa = před očíma, zdrowi mu pluzi = slauží, čmol = kus, který čumí, hew = sem, hen = tam a j.

Lépe ještě se pozná nářečí moravské w pruském Slezku z některých tamních písní národních a z prvního článku Labyrintu světa, w nářečí tom zde kladeného:

S i r o t e k.

Wanoce, wanoce, skoroli buděče,
Wy šwarné děwčata, ze sřuzby půděče.

Kera ma rodiče, ta k rodičům půde,
A kera jich nemá, ta nařikač bude.

Dobře mi prawěli můj starý tačiček,
Že budu poliwač sřuzami chodniček.

Dobře mi prawěli ma dobra mačička,
Že se budu tulač jak břudna owčička.

Už ja ten chodniček sřuzami poliwam,
Na was rodičowé čežko zapominam.

Ach Bože, můj Bože, kaj ja se wčil ocnu,
Když němam rodičí, co ja sobě počnu.

Kdybych ja wědila, že rodiče zdwihnu.
Nořila bych hlinu až k samemu Widňu.

Nošila bych wodu na ty młynské kořa,
»Stawajće mačičko z hłubokeho dola.

O dyť ja dobře wím, že wy něwstaněće,
Bo wy se ležiće jako ptaček w kletce.

Wy sobě ležiće jako ptaček w kletce,
A mi něbožatku ubližuje kdo chce.«

Šlať ona za humny, chytiťa se pľota,
Ach co ja se počnu uboha širota.

Šlať ona do pola, pod to šire nebe,
Miľy mocný Bože! dostanu-li tebe.

»Dostaněš, dostaněš, má mila panenko,
Přidu tě počěšič w noci pod okenko.«

W r a h.

Jak w nědělu po obědě
Chodiť pan Bůh po swětě,

Se dvěma apoštolama,
S třema učedlnikama :

Nadešli tam jednu diwku,
Ona něse wodu čistu.

»Daj děwuško, daj tej wody,
Umyjem se ruce, nohy.«

»Ta wodička není čista,
Napadlo do ní lišťa ;

Teho lišťa wrboweho,
Teho prachu cestoweho.«

»Ta wodička ta je čista,
Ty děwucho není's jista.«

Ona se hnedaj ulekla,
Před ním na kolena klekla.

„Staň dĕwucho, nelekaj se,
Do kostela zpowĕdaj se.“

Jak do kostela wkročiła
Zpowĕdlnika žadała.

„Knĕže otče, zpowĕdaj mě,
Lepší na Božim místě je.

S dĕtmi mořo'ch zastawiła,
S mužmi peklo zahuštiła.

Jak se zpowĕď dokonała,
Hned se w kameň obratiła.

Zwoňy same zazwoniły,
Že w kostele wraha měły.

Obrazy ze štĕn padały,
Že w kostele wraha měły.

Stolice se wywracały,
Že w kostele wraha měły.

Ž u č e n í. 4)

Žučení, žučení,
Co je to smutna wĕc,
Když se musí rozžučiti
S panenkum mĕladenec.

Když smy se žučili,
Oba smy pĕakali,
Oba smy se bílům šatkum
Oči učirali.

Umřeš ty, umřu já,
Umřemy obadwa,

4) Tuto a následující píseň morawskou napsal nám welectĕný pan
Lelek na požádání w nářetí Hultšinském; zdali je tam ale také lid
spívá, není nám wĕdomo.

A damy se pochowači
Do jedneho hroba.

Damy se napísač
Na jednu desečku:
Tuto ležú dwoji ludze
O jednym srdečku.

O d w y k á n í.

Plačče oči, plačče,
Słuze wylewajče,
Čemu šče nawykły,
Temu odwykajče.

Naučiły šče se
S miłym pośedawač,
Wčil temu mušiče
Čěžko odwykawač.

Z K o m e n s k é h o.

Když sem w tym wěku był, w kerym se ludskému rozumu rozdił mezi dobrym a złym ukazowač začina, wida ja rozdilně mezi ludoma stawy, řady, powořaňa, prace a předsewzeťa, s keryma se obiraju, zdařa mi se toho němala byč potřeba, abych se dobře, ku kerej bych se hromadě ludzi připojič a w jakych wěcóch žiwot trawič měl, rozmyslič.

W okoli Baborowském a Hačském zněly by poslední dwě pisně a výjimek z Komenského takto:

Ž u č e n í.

Žučení, žučení,
Co je to smutno wěc,
Jak sě muši rozžučiči
S paněnkum mładenec.

Jak chmy sě žučili,
Oba chme pľakali,

Oba chme sě biřum šatkum
Oči učirali.

Umřeš ty, umřu ja, .
Umřeme obadwa,
A dume se pochowači
Do jednoho hroba.

Dume sě napisač
Na jednu desečku:
Tuto ležum dwoji ludze
O jednym srdečku.

O d w y k á n í.

Plačče oči, plačče,
Słze wylíwejče,
Čemu šče nawykły,
Temu odwykejče.

Naučily šče sě
S miřym poředowač,
Terazky mušiče
Čežko odwykowač.

Jakech w tych letech byř, w kerych sě ludskemu
rozumu rozdiř mezi dobrym a zřym ukazowač počinó,
widunci jó rozdilne mezi luďami stawe, řade, powoľaňa,
robote a umysle, s kerymi sě obdowajum, zdóřo mě sě
toho nemařo byř potřeba, abych sě dobře, ku kerej
bych sě hromadě ludu ubrař a w jakech wěcach žiwot
wešč měř, rozmyřlař.

VI.

Gednánj společnosti vlastenského Museum w Čechách

we dwadcatém obecném shromážděnj dne 11 Máge 1842.

I.

Přednešenj gednatele Františka Palackého.

Poprwé poctěn gsa úlohau, gménem Výboru ředitelstwj wedaucjho, Wám, welewážnj, ctěnj audowé a aučastnjci! počet klásti o změnách, genž se během minulého roku, gak w osobách našj společnosti, tak i w okresu aučinnosti, we zbjrkách a w mohowitosti musegnj udály, — osmělugi se obrátiti laskawau pozornost Waši přede wšjm ku pohledu na prwněgšj staw gegich. Ráčili ste ředitelstwo našeho ústawu minulým rokem takměř zrowna zřjdiťi, zwoliwše mu poprwé nowého praesidenta — a spolu tři nowé audy do výboru powolawše. Přjležito gest, i rádi Wám to práwo přiznáváme, že se tážete, ne sice, zdali od té doby co nowého w ústawu se podnikalo, nýbrž, zdali to, co gsme chtěli a podnikli, také schwálenj Wašeho zasluhuge. A wšak prawé oceněnj nowého wždy neyprw od wědomosti w starém záwisj.

České Museum w stawu tom, gakž nowého ředitelstwa došlo, bylo neywjce djlo prwnjho gehu presidenta, — památnjk to, gegž hrabě Kašpar ze Šternberka sobě u Čechů sám postawil, — owoce gehu mnoholetých studij, — neprostředečný výraz ducha i mysli gehu. Kam tato předewšjm směrowala, gest Wám wšem dobře známo; často wjdali gste ho na tomto mjstě šjťiti se slowy hlubokomyslnými o wšech přjrodnjch wědách, we-

lebiti gich welikau platnost pro stát a národ, gakož i pro wzdělánj člowěčenstwa wůbec, a kochati se zwlastě w rychlých pokrocjch, kteréž za našich dnů známost podiwých předwěkých tworů organických, ne bez geho osobnjho přičiněnj, učinila. Tjm se stalo, že i naše Museum péčj geho čjm dále, tjm snažněgi směrem ústawu přírodowědeckého pokračowalo, a sbjrkj naše wjce a wjce podobu kabinetu přírodnjho na se braly. I mělat arci tato snaha wýtečné následky: sbjrkj došly tytýž vysokého stupně dokonalosti, a ctihodnému kmetu geště rok před geho smrtj ku potěšenj dáno bylo widěti, ano poklad od něho po celé žiwobyťj wěrnau láskau, wytrwalau pilnostj a mnohými oběťmi shromážďowaný, šetřený a wlasti wěnowaný, chwalně obstál poswátanj zkaušku přírodozpytcůw německých, w našem hlawnjm městě u welikém počtu shromážďených.

Nowé však ředitelstwo, přigjmagjc na sebe nowý úřad swůg, nemohlo neobrátiti zřetele swého k zásadám, kteréž hned při zakládánj našeho národnjho ústawu položeny byly, aniž neoswědomiti sobě opět idej ty, které někdy Museum k žiwotu byly powołaly. Gednalot se o tom w lůně wyboru, a wýsledek gednánj toho Wám náš ctěný President sám oznámj. Následkem toho uznáno gednohlasně několiko podstatných nedostatků a wad w nyněgšjm stawu vlastenského Musea, a protož i žádáno a usilowáno, aby se tyto nedostatky pokud možná odstranily. Dle rozličného stanowistě dagj se tyto nesnáze na dvě třjdy rozděliti: na wady stawu wnitřnjho, a na wady zewnitřnjho stawu musegnjho. Prohledněme bedliwěgi napřed posledněgšj.

Přednj mezi těmi wadami gest mjsto, kdež se musegnj sbjrkj giž od roku 1821 nacházegj. O nepřiměřenosti snj pro Museum nagatých w domě vlastenského uměleckého spolku na Hradčanech smjnt za důkaz uwěsti giž tu okoličnost, že my co společnost, gako dřjwe, tak i podnes ne w nich, nýbrž w tomto wysoce slawnjm

pánům Stawům należęcejm sále coroczne shromáždowati se můžeme. Owšemż gest pro společnost čestno, že se tuto shromáždowati smj, a s wraucjmi djkami uznáwáme wysokau ochotnost pánů Stawů, propůgčiti se k našj podpoře i w obledu tomto: a však tjm neodstraňuje se newhoda ta, že s Wámi o našich sbjrkách w gich nepostrędnj bljzkosti a očitosti gednati nemohauce, na pauhé zpráwy, na slowa, obmezowati se musjme. Přjčiny, proč naše obecné shromáždky nemohau se djti w Museum, dowoltež mi udati krátce a prostě: 1) že Wás tak přj-krau a dalekau chůzj až na Hradčany obtěžowati nesmjme; 2) že sjně musegnj, gsauce wětšjm djlem netopitelné,, studené a wlhké, mohlyby w tomto čase Wá-šemu zdrowj nebezpečny býti; a 3) poněwadž i potřebné prostrannosti tam nenj, kdeby něco wětšj shromážděnj se směstnalo. Přjčiny tyto, na oko malé, magjt však i wětšj, rozšjřenějšj a trwalejšj aučinky. Čehož se od Wás, nejblížšjch aučastnjků a přjzniwců našeho ústawu žádati neosmělugeme, — nawštěwowánj ústawu, — toho tjm méně můžeme a smjme očekáwati od obecnstwa, wždy wjce neb méně netečného. Odtud pocházj, že přespolaj cestowatelé sice všickni Museum pravidelně, tudž blučně nawštěwugj, domácj naši ale tjm méně geho znagj a užjwagj. Následowně ústaw ten swému hlawnjmu aučelu, weřegnému použitj, gen w malém poměru dosti činj, a tak i geho zdar s naděj geho prwnjoh zaklada-telů gen málo se shoduge. Neboť co ho s národem spoguge, gest posud, gak patrao, wjce gen pauhá zwě-dawost nežli upřjmná wzágemnost a saucit. Co se pak temperatury w Museum panugjčj týče, gewj se ona ne-genom našim kustodům na zdrowj, nýbrž djlem i sbjrkám samým čjm dále tjm wjce škodliwau. Pro ustawičné wlhko možná gen s těžkem stkwostnau knihownu a zbjrku rukopisu plesniwiny uchowati; některé druhy ko-panin wywětráwagj a rozplýwagj se, zkáze pak prken od hub nedá se než welikým nákladem přjtrž činiú.

Neywětšj sle nesnáz působj nedostatek prostoru w tom domě pro museum wykázané. Gakkoli nedokonalá a neauplná gest až posud weliká částka sbjrek našich: předce giž nynj často býwáme na rozpacjch, kam, co před rukama gest, slušně uložit; i musjme ač naše stěny giž plnými skřjnněmi pokryty sau, mnohý zanjmawý přjnos zawřjti we schránku méně přjstupnau. Aby se geště wjce sjnj w domě nyněgšj nagmauti dalo, tjm méně očekáwati lze, an magitel geho, vlastenský spolek umělecký, při neynowěgi způsobeném rozšjřenj swé vlastnj aučinnosti, i sám w té žádosti se progewil, žeby těch mjstnostj, gež našemu Museum postaupil, některé rád zase nazpět obdržel. Takž národnj ústaw nás w domě tom nenepodoben rostlině parasytické, překážegjcej auplnému rozwjgenj se ústawu sesterského s njm spogenného, aniž pak proto samostatného silného žiwota nabýti mohaucj.

Bude Wám tudjž na gewě, že otázka o přesjdlenj Museum do bližšjho, prostranněgšjho stawenj čjm dále tjm důrazněgi se stává žiwotnj otázkau ústawu samého, a důležitostj swau wšecky ostatnj záležitosti ředitelstwa musegnjho přewyšuge. W takowých okoličnostech štěstj swé welebiti musjme, že wysoce slawnj Stawowé králowstwj Českého náwrh, na nábřežj starého města Pražského, welikolepau budowu co památnjk wždy wysoce ctěného cjsaře Františka I wystawěti, a wlastenskému Museum k použjwánj odewzdati, giž we pogednávánj swé wzali. Wýbor ředitelský tuto tak utěšenau událost uwažiw, měl za swau powinnost, i se swé strany krátkým wyswětlenjm na to se wztahugjcej okoličnostj w neyuctiwěgšj prosbě k rozhodnutj té otázky co možná přispěti a s důwěrau welikomyslné odpovědi pánů Stawů očekáwa.

Mezi nedostatky, gichž nové ředitelstwo, Museum we zpráwu swau přigawšj, we wnitřnjm geho stawu pozorowalo, musj předewšjm označen býti patrně gednostrannj směr, gegž mu daly přenadwážné zásluhy geho

prwnjho presidenta: Museum mělo, dle ducha, gakož i dle slow swých základnjch prawidel obsahowati všecko, »co k národnj literatuře i k národnjm audělkům patřj, a spogowati přehled všeho toho, co kde we vlasti přjrodau neb lidskau pilnostj způsobeno«; gmenowitě měloť umělecké poklady, přjrodiny a památky, gak minulých wěků, tak i našich časů sbjrati, potomstwu zachowati a pořádnau wystawau na přjhodném a prostranném mjstě obecenstwu k užitečnému upotřebenj poskytowati, aby se tudy naukám, uměnj a průmyslu we vlasti všemožným způsobem napomáhalo a ge podporowalo.

Podlé toho určenj gsau národopisné sbjrkj neméně důležitau částku musea než přjrodopisné: a předce o tyto poslednějšj přes mjru se wjce pečowalo než o prwnějšj, genžto na djle tuze zanedbány zůstaly. Takž k. p. obsahuge knihowna musegnj, nynj auhrnkem do 17000 swazků počťagjcj, w gediném oddjlu přjrodowědeckém ke 13000 swazkům; ostatek rozpadáwa se na všechny ostatnj oddjly dohromady, kteréž tedy u přjrovnánj s onjm tuze málo gsau obsazeny. Sbjrka listin, neypřednějšj gak w statutech našeho ústawu, tak i w potřebách pro děgezpyt, počťala w loni teprw 4000 kusů, mezi nimiž sotwa desátý djl originálůw. Muselatby tedy i w rukau saukromného člověka za nepatrnuu platiti; tjm pak méně dosti činj tomu, čeho se na národnjm museum požadowati musj. Zbytky bohatého a zvlášt-njho kwětu uměnj, gjmž se naše vlast zvláště za Karla IV wyznamenáwala, a sobě mjsto w děgepisu krásoumy ewropegské pogistila, hynau takměř před našima očima rok od roka wjc a wjce. Společnost naše gest powolána bedliwau péči o ně mjtj, ge shromážďowati, we známost uwoditi a potomstwu zachowati: nicméně gest w tomto ohledu gen welmi málo od nás teprw podniknuto, ať nedjm wywedeno. A tak podobně geště giné mezery u welikém počtu zaprawiti zbýwá, než se bude moci právem řjci, že naše wlastenské Museum swého neyblíž-

šjho a neywlastnějšjho cjele, wědecký obraz starodáwnj i nynějšj Čechie předstawowati, dosáhlo.

Z tohoto krátkého naznačenj giž, Wysocewážnj, poznáte, že ředitelstwo musegnj owšem po mnohém nowém a důležitém taužj; že se přičinuge, swau úlohu we smyslu obšjrnějšjm, ba w auplném obsahu wykonati, a že gehu žádost gest, české Museum we všech gehu rozmanitých oddjľjch na ten stupeň powzněsti, na kterýž se za gehu prwnjho presidenta, hraběte Kašpara ze Šternberka, a skrz něho přírodowědnj oddjľowé namnoze giž powznegli. Wybor totiž dne 8 Prosince m. r. uzavřel, i na děgepisné, diplomatické a archaeologické sbjrkj budaucné wětšj pozornost a přičinliwost wynaložiti, při tom však sbjrkj přírodiu nemjně nikoli zanedbatj. Za tau přjčinau gest i na sbjrkj přepisů listin k založenj obecného českého diplomataře určitá ročnj summa wykázána; pro archaeologické sbjrkj, gežto se teprw opatřowati magj, w osobě vlastenského maljře, pana Josefa Hellicha, zwlaštnj kustos ustanowen, a pro tuto třjdu wesměs zřjzenj zwlaštnjho sboru we společnosti umjněno. Konečně bylo k dosáhnutj auplnějšjho dozorstwj na sbjrkj při návštěwach cizinců, zwlaště w létě četných, ustanowen dwau assistantů, p. Drª Rudy a p. Pfunda, spolu i zwlaštnjho musegnjho pedella za potřebné uznáno.

Nemagjli však předsewzaté wyššj záměry zůstati pauhými myšlénkami, a umjněné plány rozplynauti se w pauhý dým, musj k gich wywedenj i o přiměřený základ *prostředků* býti postaráno. I dáť se owšem, co posud wywedeno, z prostředků, gichž Museum pohotowě má, zaprawiti, anot to nikoli nepřewyšuge staw řádných přjgmů společnosti: a však geli nám s gedné strany s pomyšlenau, ústawu geště daleko swé dokonalosti nedosáhšjmu dopustiti, aby podáwané sobě čas od času přjnosy wždy hned zpotřebowal; nemůžeme také s druhé strany w tom se tagiti, že všechny naše prostředky předc sotwa pro prwnj potřebu postačugj, a dosawadnj

zásoba gen slabau a na wšecky strany obmezenau aučinnost připauštj. Až posawad musegnj ředitelstwo nemůže swé powinnosti w plné mjře dosti činiti, než přinuceno gest, dle času a mjsta wždy gen na některé částky ohled bráti.

Aby se i tomuto zlému mocně odporowalo, ustanowil Výbor opět ke vzdělancům našeho národu se obrátiti, a gim záměry, snahy a potřeby našeho národnjho ústawu lépe oznámiti. Proto (zde předležj) spis: »Das vaterländische Museum in Böhmen im Jahre 1842« — krátké wyloženj, gak naše Museum pomalu se vzdělávalo, a spolu nawěštj, čjm ono nynj gest a čjm býti má — do tisku dán, aby rozdán byl negen mezi wše audy společnosti, ale i mezi giné Čechy, od nichž aučinného aučastenstw nadjti se lze. Neboť kogjme se tjm přjgemným přesvědčenjm, že záměry musegnj vlastencům gen oznámíti třeba, aby hned u wšech také žádané aučastnosti a podpory docházely.

Přecházjm nynj ke zprávě o změnách, genž se w hěhu minulého roku w osobnjm i hmotném stawu vlastenského Museum udály.

Osobnj staw našj společnosti utrpěl tjm rokem gen málo proměn. Mezi ztrátami gest owšem želeti úmrtj wysoce zaslaužilého auda, knjžete Augusta z Lobkowic, kterýžto giž při zřizenj našj společnosti co wyborowý aud a prwnj gednatel Musea k geho zdaru platně aučinkowal. Ztratili gsme též ze třjdy audů činných, panj wéwodkyni z Arenberka rozenau hraběnkou z Windischgrätzu, a pana Františka Mixu, děkana w městě Litoměřicjch; ze třjdy audůw přispjwagjcjch p. Jana rytjře z Rittersberka.

Naproti tomu přistaupili, podwolenjm se k wyměženým ročnjm přjnosům, do třjdy činných audů pan Ondřej Háze, magitel knihtiskárny w Praze; do třjdy pak audů přispjwagjcjch: pánové Wáclaw Veith a Mauric rytjř z Henikšteina, držitelé statku, pan Bedřich

Kittl, wrchnj na Worljce; pan Stanislaw Jos. Zauper, prefekt gymnasia Plzenského, pan Jos. Mirowjt Pohořelý, kaplan w Turnowě, a pan Antonjn Vincenc Lebeda, priwilegowany hotowitel zbranj w Praze.

Sbjrky nerostů a zkamenělin w Museum obdržely w předešlém roce gednotných přjnosů šestero snůšek, totiž částku nepravých powětroňů ze sw. Iwana w Uhrách od Geho Gasnosti knjžete Metternicha, několik kusů w nowě nalezeného hrachowce a zřjdelnjch kaménků od p. kupce Knolla w Karlowých Warech; několik kusů burelu z Blatné w Loketsku od taměgšjho hornjho správce pana Matěgky; částici zkamenělin z okolj Mikulowského w Morawě od p. hraběte Dietrichšteina, a znamenitau řadu zkamenělin z rozličných mjst krage Beraunského od p. Ignáce Hawle, mezi nimiž mnohé welecenné kusy a wzácné. Dobrotau pana presidenta hraběte z Nostic a snůškami kustoda Zippe obdržela saustawná sbjrká nerostů přjrosteck 89^u kusů. Kustos Zippe nashromáždil, pokračowaw we swém cestowánj po kragi Tábořském a w některých giných stranách českých, 200 kusů hornin, genž k vlastensko - zeměznanské sbjrcce gsau připogeny. Giž w minulém roce oznámené dvě bedny hornin a zkamenělin z okolj Bilinského, gež p. Dr. Reuss zaslal, teprw w tomto roce lze bylo přiřaditi. Obnásegj okolo 200 kusů ceny obzwláštnj, gelikož zauplňugj řadu skalnin ze Středohořj naneywýš zanjmawého w ohledu zeměznanském, i mnohé zkameněliny obsahugj, gakých prwé w Museum nebylo.

We stawu sbjrek rostlinných minulým rokem nic se nezměnilo, anoť pro toto musegnj oddělenj nic nowého nepodáno. Pořádánj, určowánj a přiřadowánj obecného rostlináře w běhu předešlého roku od kustoda, prof. Karla Bořiwoge Presla pilně dále konáno i ukončeno. Katalog tohoto herbáře rowným krokem pracowaný a též skončený wykazuje nynj summu 3235 rodů a 20,019 druhů.

Živočišná sbírka, naše také gen nepatrně se rozmnožila. Ze šesti w tuto třídu příslých zásilek zasluhuj zwláštneho podotknutj od p. D^{ra} Schmidt-Göbla poslané indické a ewropegské žížaly a skořepnáky, a od knížete Kamila Rohana přislaný lžičák. Od kustoda týchž sbjrek, p. Kordy, sepsán minulého roku katalog kostin a zubů gakož i zeměplazů, a určeno ke 400 druhů skořepnáků.

Pro sbírku památnostj sešlo se gen šest předmětů zwjcej nepatrných.

Pro sbírku mincuj dáno: od pana presidenta hra-běte z Nostic chybělá gedna zlatá mince cjsaře Rudolfa II.; ginými dary: 177 stříbrných a 127 měděných mincuj a medaliuj, neywjce cizozemských, a ze sprostého kowu 4 kusy, čimž přjmnožek we všem 309 kusů obnášj.

Pan Matěj šlechtic Arator, w loni zemřelý, odkázal we swé poslednj wůli celau swau sbírku obrazů we Wjdni se nacházegcuj našemu Museum s tau wýmjnkau, aby za Aratorské nadánj byla přigata a podržena, tedy nic z nj aby odcizowáno nebylo. Ačkoli založenj obrazowny nenáležj k wlastnjm aučelům musegnjm, a k wystawě gj w Museum ani mjsta nenj: předce wýbor ředitelský, dobrau wůli zemřelého ctě, wolným se ohlásil ku přigmutj lepšjch kusů z oné sbírky pod wýmjnkau s odkazem spogenau. Gednohlasný však úsudek třj neypowolaněgšjch uměleckých saudců we Wjdni, genž se této záležitosti ochotně podwolili, byl pohnutkau, že wýbor raděgi tohoto odkazu docela se odřekl, protože z oné sbírky žádné malby wybrati se nedaly, genžby hodny byly co gádro národnj obrazowny, teprw utworenu býti magcej, pro weškeru budaucnost chowány býti.

Wyobrazenin, map a plánů odesláno do Museum 82 kusy. Pro archiw sešlo se gen 8 listin. Těmto oddjílům ale nynj walné rozmnoženj nastává, gak výsledky starouměleckých poputěk na wenkow, gež pan kustos Hellich podnikati má, tak i přepisowánjm starých listownjch knih českých, na autraty musegnj giž počatým.

Očekáváme též darem diplomatů na autraty wysoce-slawných pánů Stawů posud shromáždowány, asy 2000 listin w přepisu obsahujcej, w němž gmenówitě neystaršj posud známé listiny vlastenské, až do polowice 13 stoletj dolů sahajicj, dosti auplně se nacházegj.

Rukopisy musegnj rozmnožily se o šest swazků. Wyznačugem mezi nimi od našeho pana presidenta kau-pený a ústawu darowaný tak nazwaný rukopis Opatowický, některých, djlem posud neznámých spisů wýteč-ného českého spisowatele Tomáše Štjtného, z konce 14 stoletj; pak od zemřelého Josefa Seydla sepsanau a Museum darowanau Kroniku všech památnostj města Berauna; konečně od našeho kancelisty Hulakowského zhotowený, welmi pilný přepis posud neznámého ruko-pisu českého, Gersdorfské knihowně w Budišjně náleži-tého, od r. 1448, gehož obsah ku poznánj domácjch děgin země české roku 1420 gest znamenitý.

Pro knihownu gest od doby poslednjho obecného shromážděnj 258 swazků kaupeno, neywjce co pokračo-wánj kněh přjrodopisných, mezi nimiž některé stkwost-ného wydánj. Darem sešlo se 178 swazků, z nichž opět od pana presidenta obětowaný stkwostný wýtisk Boisse-réeowj historie a popisu hlawnjho kostela w Koljně nad Reynem se wyznamenáwá.

W čelo sboru, gegž ředitelský wýbor dle §. 12. (lit. f.) našich základnjch prawidel ku prospěchu wla-stenské umělecké archeologie zřjdiť ustanowil, wstauj, na mnohostrannau žádost, náš wýborowý aud, hrabě Fran-tišek Thun. Že ale o zřjzenj tohoto sboru geště se gedná, odkládáme našich zpráv o něm až k geho usku-tečněnj.

Wedenj sboru pro wědecké wzdělawánj české řeči a literatury zřjzeného přewzal, po wystaupenj pana Jana hraběte z Kolowrat Krakowského, náš wýborowý aud pan Jan rytjř z Neuberka. Poněwadž pak Waše dobro-tiwá důwěra mne do wýboru ředitelského powolala, a

tento mi zase obstarávanj swých záležitostj swěřil, mu-
self se ten sbor nowými audy sesiliti. Za geho audy
tedy zwoleni a od výboru potvrzeni gsau pánové:
Pawel Jos. Šafařík, Wáclaw Hanka a hrabě Lew Thun.
Záležitostj tohoto sboru obstaráwal w předešlém roce
professor Jan Swatopluk Presl; pokladnici čili spráwu
důchodů na počátku tohoto roku přegal s obzvlášť
ochotnostj doktor práv a zemský advokát, pan Josef
Fryč. Počet zakladatelů zvlášť pokladnice musegnj,
gménem *Matice české* známé, wzrostl při konci roku
1841 na 552 osoby a 15 spolků, z nichž 466 požjwalo
statutnjho práwa, býti podělenu wýtisky kněh od sboru
wydaných. Gistina Matičina powznese se w běhu téhož
roku ze 18448 zl. 13 kr. na 19166 zl. 4 kr.; přjgem pe-
něž wydagných obnášel 2551 zl. 2½ kr. Nákladem 1366 zl.
31 kr. obstaral sbor tisk gak Časopisu Musegnjho tak i
sbjrkj menších spisů weterana našj nowočeské literatury,
pana Josefa Jungmanna, kteréžto oboge knihy zaklada-
telům Matičiným rozdány. Cena skladnjeh artikulů při
konci roku obnášela 1655 zl. 3½ kr. stř.

Ohledem na wlastnj mohowitost společnosti musegnj
udáwajj ku přehlednutj přichystané aučty od r. 1841
následugcj výpadky:

Přjgmů se počjtá:

1. zbytek od r. 1840.	57892 zl. 43 kr.
2. wětšj wkłady audů činných . . .	2311 » — »
3. menšj a sebrané přjnosy	253 » 36 »
4. auroků z uložených gistin . . .	2473 » 24½ »
5. ztěženého ze skladnjeh artikulů .	5 » 40 »
6. k opatřenj kněh dále vycházegjcjch, někdy od hraběte Kašpara z Štern- berka kupowaných, odewzdal geho dědic, hrabě Zdeněk ze Šternberka zwlašťnj přjnos	100 » — »

Saučet přjgmů 63036 zl. 23½ kr.

Wydánj naproti tomu obnášelo:

1. na nágem a daně	325	zl.	48	kr.
2. na služby	2062	»	36	»
3. na stawbu a wnitřnj nábytek . . .	46	»	16½	»
4. na sbjrkj (spolu se schodkem od r. 1840 pozůstalým)	2566	»	51	»
5. na skladnj artikule	100	»	41	»
6. na topenj, swětlo, kancelářské a gi- né potřeby	217	»	19	»
7. k obydlj pro p. kust. prof. Presla	80	»	—	»
8. na daň z dědictwj po hraběti Ka- šparowi ze Šternberka na r. 1839 až 1841.	60	»	—	»
9. odpočtených nenabytných zadrženostj	120	»	—	»

Saučet wydánj 5590 zl. 31½ kr.

Odradzili se wydánj ode přjgmů, zůstá-

wá na r. 1842 zbytek 57445 zl. 52½ kr.

kterýž se wykazuje takto:

w státnjch dlužnjch zápisjch . . .	9150	zl.	29½	kr.
w uložených gistinách	46108	»	28	»
w zadrženostech	1105	»	37	»
w hotowosti při konci roku . . .	1081	»	21½	»

Saučet gako nahoře 57445 zl. 52½ kr.

U přirownánj tohoto zbytku s lonským wypadává zdánliwý schodek 446 zl. 50½ kr. Poněwadž ale w naduwedeném wydánj na sbjrkj také geště od r. 1840 pocházegj schodek 1464 zl. se zaprawil: protož minulým rokem w skutku rozmnoženj mohowitosti o 1017 zl. 9½ kr. stř. se zgewuge, nebeřemeli totiž ohled na wýš gmenowané zadrženosti, z nichž 314 zl. na wětšj přjnosy roku 1841, a ostatnj na schodek r. 1840 připadá; neboť ginak obnášelby čistý staw mohowitosti musegnj záwěrkem roku 1841 toliko 56340 zl. 15½ kr. střjbra.

Summa těchto zadrženostj, každoročně rostaucj, činj něgaký prostředek k gich odstraněnj gak w ohledu pánů audů samých tak i pro Museum žádaucj. Wzrůstánj

gich musjť se asj zvláště té okoličnosti přijťsti, že wětšj počet audů samj swé wkłady do pokladnice musegnj odváděti přinuceny se widěli. K odstraněnj této nepohodlnosti bude, za přjkladem giných společnostj, budoucně musegnj pedell sám w určitých dnech k audům w Praze bydlicjm, gakož i ke zdegšjm plnomocnjům wenkowských, k odebránj připowěděných wkładů přicházeti. Pakliby ostatně kterýkoli aud, k určitému ročnjmu wkładu se zawázawšj, tuto powinnost, i napomenut gsa, tři léta po sobě newyplnil, budě to za wýstup gehg ze společnosti powažowáno, a gehg zadrženosť také hned wymazána.

To hle gest poslednj prostředek, gehož se wýbor ředitelský k docplenj pewného pořádku w záležitostech nynj uchopiti za přinucena powažowal. I kogjme se tau plnau důwěrau, že i Wy, ctěnj audowé a aučastnjci, tuto snahu po wětšj aučinnosti, kteráž se bez přiměřeného pořádku ani mysliti nedá, negenom schwáljte, ale i podporowati budete podlé swé možnosti. Gen na tento způsob můžeme daufati, že se k wlastenskému záměru našj společnosti rychlegšjm krokem přibljžjme, a k dobru vlasti gakož i ke cti národu našeho platně nápomocni budeme.

III.

Wýtah z protokolu dwadcatého obecného shromážděnj společnosti dne 12 Máge 1842.

§. 2. K wolenj za čestného auda nawržen od ředitelského wýboru, a od společnosti gednohlasně zwolen: neydůstogněgšj pan Plato Athanackowič, řecko-nesgednocené cjrkwe biskup diecese Budjnské.

§. 3. Za rewisory audů od r. 1841 složených byli gako w předešlém roce zwoleni:

Gehg Excellencj František althrabě Salm-Reiferseidský,
pan Gindřich hrabě Chotek z Chotkowa a Wognjna,

pan Jan Schmidt, c. k. appellační rada, a
pan Jan Borůvka, Pražský rada magistrátů.

III.

Řeč presidenta, Josefa hraběte z Nostic.

Pánové!

Gakkoli patrně náš věk živější snahou národů po duševné vzdělanosti vůbec se vyznamenává, nemůžeme předce panujícího vlivu zapřít, jehož zvláště průmyslnost za našich dnů na veliký díl vzdělaných národů si osvojuje. Gsmet svědky změn znamenitých, že ona negemom ve vnějším gich položen k sobě, ale i ve vnitřních. záležitostech gegich, ba i ve stawu gednotných osob, denně působí. Gegj wplyw gest co pramen pokogného, wzájemného národů mezi sebau obcowánj, gakož i co mocné wzbudidlo tak mnohých sil w člověku dřimagicjch, bez odporu na nevyšš dobroděgný. W čas pokoge toliko prospěchu a zdaru nalezagj, množj ona snažně a neustále také rukogemstwj za pokog, an nepočetnými swazky bytnost gednotliwců s pokogem národů wáže. Nicméně gegj wzrůstagicj aučinek mnohým starostj nahánj. Třebasby leckteré wady, s gegjm rozšjřenjm po zenjch spogené, zasmušilau pozorliwost na gegj wplyw wzbuzowaly: nezdagj se předce ty starostj býti odůwodněné, a snad tu, gakož se často přiházjwá, i nynj to platj, že gednočasné wýgwy ne wždycky co přjčina a aučinek k sobě se magj. Gestli pokog zewnitřnj zvláště aučinnost ducha a mrawnj cit člověka budj a podporuge, gakož o tom pochybowati nelze, právem můžeme se důwěřowati, že směr našeho věku, pokognému obcowánj národů mezi sebau tak mocné napomáhagicj, w skutku ty národy k dosaženj nevyššjch záměrů pokolenj lidského bljže přiwádj. Skutečně walněgš wzájemnost průmyslnostj způsobená, we-dauc nás ku poznánj rozumnjho i mrawnjho často tak

přikře sobě odporugjejho stawu národů a gednotliwců, giž tjm samým přispěla k odstraněnj těchto odpornostj, gichž co překážku pokračugcuj wzdělanosti tak těžko odstranitedlnau litowati musjme. Mimo to zdá se nám onen přewládny wplyw průmyslnosti zcela přirozený, powážjmeli obtížnostj, genž rozšiřugcejmu se wzdělanj rozumu a mravnosti lidského pokolenj w samém způsobu gich působenj na odpor se stawj. Gežto technické a průmyslné schopnosti člověka zewnitř se progewugj, a spolučinnost mnoha lidj negenom připauštěgj, anobř i wjce a lépe tjm působiti mohau: gest aučinnost rozumu a mravnosti člověka k geho wnitřku obrácená, a gen při wzdělanj se zewnějška se progewuge. Co technická zběhlost gakož i celý postup gegj činnosti wywozuge, dá se od giných zewnitřnjmi smysly poznati: mysljcmu a cjtjcmu člověku slaužj toliko řeč ku progewomj tobo, co se w geho wnitru děge; a gen přečasto poznává on, že mu tato nestačj, by ginými pochopitelno učinil to, co myslil a cjtíl. Mohauť a musegj tedy pokroky průmyslnosti rychlegi se státi obecným gměnjm mnohých, kdežto pokroky rozumnosti a mravnosti u přirownánj s oněmi gen nemnoha gednotliwců wýhradnjm wlastnictwj, ač newolně, zůstawagi.

Nicméně na dosaženj vyššjch společenských záměrů člověčenstwa možná mysliti toliko při obecněgi rozšjřeném wywinutj rozumnosti a mravnjch wloh lidstwa; a k tomuto cjlí směřuge wjce a wjce snaženj všech wzdělaných národů. Pokusy gegich; w tomto aučelu podnikuté, zdá se, že neywjce se podařily národům Ewropy prostřednj. Tu na základě powahy, od přjrody samé rozličným stupňům člověčjho wěku dané, utwořilo se zakládánj škol národnjch w rozsahu takowém, gakož ostatnjm národům ewropejským podobné zaraziti se geště nepowedlo. Skutečně podává odlaučenost, we které po wšecky časy a u všech národů, nechť si oni stogj na stupni wzdělanosti gakémkoli, mladšj potomstwo od

odrostlých vzdálené držáno spatřujeme, neylepší příležitost, působiti na rozvíjení se rozumnosti a mravnosti v lidstvu mládistvém. Zkušenost to dosvědčuje, že v autlém dětinství, za neyprvnějšího mládí gak rozum tak i mravní cit člověka neysamostatněji se pohybuje. Tento věk, kdežto tělo ještě tuze slabo gest pro tužší a obtížnější úlohy života, gest bez odporu neypriměřenější k rozvíjení a vzdělávání šlechtnějších sil člověka. Zkušenosti této použili národové středoevropský posud s nevětším prospěchem. Ti gsau to, genž ze všech národů gedinj neyrozšířenějších ústawů pro vzdělávání powzrůstající lidnatosti magj. Rozmnožené těmito ústawy vzdělanosti rozumu magj národové střednj Ewropy co děkowati, že se gim w obtížných okoličnostech a w nepřijímné poloze podařilo ubrániti se přílišnému dotírání cizích národů na gegich samostatnost; gimi oni skutečně na tyto národy samé odměnný blahý wplyw působiti počjnagj, kterýž tau měrau znamenitosti nabývá, čím wíce gegich národnj školy pozornosti těchto poslednjch národů na sebe obracegj; a musjmeli připustiti, že w ohledu na pokroky průmyslnosti střednj Ewropa giných národů gen následuje, smjme naproti tomu twrditi, že w důležitém přičinění k tomu, aby i sprostý lid pokrokůw vzdělanosti rozumu i mravů aučasten byl, střednj Ewropa nad všechny ostatnj národy předčj.

Gakkoli pak potěšitelná gest tato přednost, nedejme se předce tím mýliti a nezapjrejme, že ústawy k obecnému vzdělání zaražené ještě nepostačujj, aby národy k takowému společenskému vzdělání přiwedly, k gakému w skutku určení býti se zdagj. Nemáli našimi národnjmi školami powzbuzená mladá lidnatost, wstoupivší do života občanského, nástrahám mnoha nezdárných spekulací anebo bez mjrné třetiwosti býti zůstawena (a k oběma těmto scestnostem mladická mysl owšem gest náchylna); anebo nemagjli sjly ke šlechtnějšímu určení wzbuzené dokonce k sobělibým aučelům býti zne-

užívány: musej k oněm giž gsaučjmi školám národnjm giné se připogiti, kdeby procitlým silám k progewowanj užitečné činnosti určitý, příležitějšj a dostižitelný cjl se podáwal.

Ústawy, gežto k wědeckému oswjcenj a práwě vlasteneckému smýšlenj napomáhati určeny a způsobny gsau; ústawy, kterýmíž w obywatelstvu známost zvláštnjch powah geho země a národu se rozšiřuge, w nichž se všechno, co zem za nynějška i z minulých časů w přirozenosti, wě wědách, w uměnj a w žiwnostech vlastnjho a zvláštnjho k poukázanj má, shromážďuge, pořádá a k wědeckému upotřebenj pro domácj i cizince wystawuge, otewřelyby netoliko nowé bohaté pole k činnosti neyšlechetnějšjm silám lidským, alebrž i národů by neypatrnějšjm způsobem poučowaly, gak málo příčin magj k rozdwogowanj se a k různěnj, gak mnoho naproti tomu k gědnotě a obogstranně wážnosti.

Tato myšlénka shromážďowanj, přiměřeného spořádanj a k weřegnému užitku wyloženj materiálj, slaužj-cjch ku poznánj děginného rozwjgenj se národu a geho rozumnjho stawu, gest základem oněch ústawů, gež za nynějšjch časů gménem národnjch musej powstawati gsme widěli. Třebas bychom připustili, že tato základnj myšlénka ne wšudy, kde takowých ústawů zaraženo, hned z počátku byla pochopena a promyšlena, že tedy tu i tam ledacos těmto ústawům se přimjsilo, co gen w lehkém spogenj s gegich vlastnjm záměrem gest: předce se zdá, že tento záměr wždy prawěgi poznáwan a zewrubněgi pochopowan býwá, čjm wjce ty ústawy během času se zdokonalugj.

Powážjmeli nynj, co wšecko se od zemského museum, zvláště českého, žádati musj: nemůžeme owšem zapřiti, že ono wytrwalau stálost a neunawenau činnost wšech vlastenců požaduge. Pole, gež tu wzdláwáno býti má, gest tak weliké a tak rozličnými odwětwemi roz-

šjřeno, že djlo to bez horliwého přičiněnj mnohých dařiti se nemůže. Ústaw však určený k rozšiřowánj známosti děgepisu země a národu, genž we všech swých přírodnjch i duchownjch, rozumnjch i uměleckých powahách tolik rozmanitosti poskytuje, smj se neyžiwějšj aučastnosti vlastenců nadju.

Z přednešenj pana gednatele wyrozuměli gste, Pánowé, gakých prostředků wybor ředitelský ku přibljženj našeho ústawu kgeho cjli prozajtj uchopiti se za dobré uznal: gá k závěrku dowolugi si, těch prostředků i Wám k Wašemu osobnjmu podporowánj co neysnažněgi poraučeti. Gest wěc nade wšecko žádaucj, aby naše společnost, snažcj se swau úlohu wždy w obsáhlegjšj smyslu wywěsti, i w počtu audů se množila, a wšestranného spolu přispjwánj nacházegjc, wždy wjce sjly nabýwala. Gelikož pak toto gen při slušném oceněnj našeho ústawu od wětšjho počtu wzdělaných spoluobywatelů našich státi se může: dowolugi si prosbu k Wám, Pánowé! wšechněm, abyste si wšickni na uwozowánj we známost vlastnjch záměrů a snah našeho národnjho museum we wždy wětšj okrsku neyochotněgi záležeti dali, tak aby to, co naši předchůdcowé k dobrému a ke cti vlasti našj tak stkwěle počali, od nás a našich spolužiwaucjch k žádané dokonalosti wždy bljže bylo přiwáděno.

VII.

Cestowánj Michala Kotlera w ewropepském Rusku a Sibirii.

Od něho samého wysané.

(Pokračowánj.)

Druhý list z Jenisejska od 23 zářj 1841.

Gak sem w předešlém listu swém ponawrhnuł, otwřela se pro letošnj rok druhá scěna mého sibirského žiwota. Měl sem na starosti, zařjdiťi wýprawu lidu a koňstwa na cestu 30 mil po weliké řece, a z nj dále w tajgu (neprochodiwý les). Dne 11 čerwna přigel w noci ōnen mau zbranj raněný, náš třetj přjkazčjk Mamušew se zprávau, že naše 2 plťe (wory) s nákladem 20 koňů a zásob krmných z Krásnojarska k Jenisejsku plynau, časně ráno že tu budau, aby se koně záhy dali okowati. Gak mile ráno připlauli, hned se koně wedli ku kowáfj, a welká loď se chystala, a dosti wšeliké potřeby swážely. Rád bych byl s celau chutj geště toho wečera odplaul. Ale neochotnost přjkazčjků a ostatnjho robotčjho lidu nesrownáwala se s mau hotowostj. Dočkali sme tedy geště druhého rána.

Dne 31 Maje (12 čerwna) měla býti ta šťastnáchwjle našeho odgezd z Jenisejska. Ale w noci uwázl geště na některých nepřjgmnostech. Naši robotčj opiwše se na rozlaučenau, a taulawše se urazili policiji, a ta ge wzala w část (do arestu). Přjkazčjk Peter Iwanec zastal se trochu o ně, a dostal se také w policiji. To nám způsobilo klopoty a běhánj, nežli sme lid z části

opět vymohli. Neywjce nám běželo o Jakuta, který měl býti wožákem (wůdcem, ukazowatelem) na wodě, a bez něhož sme se wydati nemohli. Powětrnost se proměnila na děšť. Koňstwo bylo do lodj uwedeno, všechno k odwalu (odplutj) přihotoweno, robotěj ale opilj, a gakž obyčeg gest při odwalu, geště gim přjkazějci kořalky dávali. Samá hádka, samá zlost! Jakuta konečně přiwedli, ale geště podchmeleného.

Pro ožralstwj aneb ginau přjčinu ani gediného nebylo, kterýby rozuměl, gak se lodě řjdj. Proto gak sme od břehu odwalili, museli se w průplawu po stranách giné lodě samy chránit, aby naše loď, chybně řjzená, gim neuškodila. Přjkazějci negsauce s plawbau seznámeni, chtěli prikazowati, z toho powstal křik, šum, swéwolnost a hlupstwj; slowem babylonský zmatek, mezi tjm se dávaly salwe z flinet, gakž obyčeg gest při odwalu sudna (lodí). Některé pltě (wory) stáli na řece njž se swými přjkazějky. Bylo umluweno, gak prwnj salwe se wystřelj, aby byli na pohotowě, a k našj lodi, když přigedeme, se přiwázali. Zatjm odešli robotěj se swých worů na kořalku w kabák, a když sme my wystřeliwše přigeli proti worům, nebylo tu žádného. Přjkazějk se owšem za to neuhotowenj stydě, lid sháněl, bil, až mu ruka spuchla, ale woda nás praudem zanesla, a my minuli dřjwe nežli se pltě odwalily. Nám záleželo na tom, abychom byli pohromadě, protože na pltešh (worech) byla naše zásoba chleba a masa naložena. Geště sme gedinu usilowali o to spogenj, ale i tu se nezdařilo. Wečer sme přigeli do Ančiferomi. Tu sem dal loďku, chléb, brus a brausky kaupiti, a Petra Iwance sem poslal, aby se po robotějoh poptal, kteří měli k nám postaupit, a ráno též, aby prachu kaupil. Swau lodj pustil sem se w noci dále, ráno ale, když se wjtr pozdwihl a nás ke břehu zahnal, měli sme tu nehodu, že se nám hlawnj weslo zlomilo, a neywjce pro neposlušnost robotějch. Zde sme museli chtjc neb nechťjc přistat, aby se škoda napra-

wila. Loď sme přiřázali, prkny podstrěili, a slaupky opřeli, aby gj wjtr newytlačil na měl (mělčinu). Po-
prwé sme pod šjřým nebem kámpowali. Koňů sem
nedal wywěsti, poněwadž sem hodlal opět odplauti, ať
tráwa byla powynostlá, a sice: anemonky trogibo způ-
sobu, diwoký troglistého kwětu, košatec, magjcj wůni
gako řialky. Bylo dosti čjm topiti, neboť woda sem za-
nesla bárku. W noci nemoha spáti, neboť koně nema-
gjcje pokrmu swým hrabánjm nepokog činili, o půlnoci
dal sem wšecky rozbuditi, a od břehu odstrěiti, aby chom
brzo k mjstu dorazili. Simona Osipiče přikazějka sem
poslal napřed do Nazimowa, aby w té wesnici někoho
zgednal, který by nám na druhém totiž prawém břehu
mjsto ukázal, kde by se s lodj přistati dalo. Zde gest
Jenisej široký wjce než na 2 wersty; po řece gest na 40
werst daleko widěti, tak že se horizont gako na moři
toliko wodau obmezuge. Proti Nazimowskému našemu
ambaru (skladnj mjsto) sem střlel na znamenj Simonu
Osipiči, aby s člověkem wygel a mjsto nám wykázal.
Stalo se a my přistali u proliwu řeky Tisa. Prwój práce
byla wywáděnj koňů, spautánj a wpaustěnj gich na luka
nanesowitá. Tráwa geště byla řjdká a asi $\frac{1}{4}$ lokte wy-
soká, koně gi s chutj žrali, gakby ge k zemi přibil. I s
neyplašněgšjm mohlo se dělati, co kdo chtěl.

Poněwadž naše plť (wory) geště pozadu byly, tedy
sem k wečeru gim lodku s dvěma člověkomá w ustrety
poslal. Oni wšak dřjwe přirazili k wesnici na přeswěd-
čenau, geli w kabáku (hospodě) wšemohaucej kořalka.
Čjm obmeškánjm se stalo, že plť náš břeh přegeli, a
gen s welikau nesnázj se k nám přitáhli. Koně se na
břeh hned wywedli a spautali a na pastwu rozpustili;
byla wšak s těmito wětšj práce, poněwadž nebyli wyhla-
dowěli gako onino, nýbrž syti a owsem nakrmeni. Kir-
kyzský gedon kůň dal wšem co dělat, wytrhl se a mu-
seli ho na arřan chytati, a giž chycený hryzl a nohami
wyhazowal. Některj chlapi byli obratni, silni, wpletali

mu svoje nohy mezi jeho, aby nemohl běžeti, chopili ho za uši, a swjtězili nad jeho zpuřnostj.

Dne $\frac{3}{15}$ čerwna dal sem wšecky věci na břeh wynosi, a poněwadž se z lidu a koňstwa 3 partije sestawiti měly, dal sem 3 palatky (stánky) postawiti, aby každá partije hned pro sebe byla, věci sem rozdělil a přikazějkům odewzdał. Sušená howězina se w sumy (košené žoky, genž se přes sedlo powěsij) nabila, do gedny páry přišlo 4 pudy a 6 lib., do potů (opět pytle) sem dal po 4 pudách sucharů (sušený chléb) pěchowati, i ty se přewěšugj přes sedlo na koně. Že se dalo na děšť, museli sme wše kožmami (klobučina, která se pod sedlo podkládá, aby se kůň neomačkal), přikryti, aby nepromoklo. Také sem přikazějkům lid odewzdał, gednomu 11 čłowěků a druhým dvěma po 12^{ti}. Dal sem gim odwážiti suchary, howězinu, konopj na poprawku obuwu, wodopodgimalné mašiny (pumpy). U wečer nám wyprawowal přikazějk Ignatěw o Kyrkyzjch, že mnohý z nich 10 tisjc koňů držj, a to gen hřebce počjtage, že nerádi koně prodagj, magjce w nich zaljbenj, gak směle a silně gezdj, gak koně uhnaného třebas po 4 dni hladem mořj. Uwaděge pořádek mezi přikazějkj, přišel sem do hádky s Simonem Osipičem — on se hněwage, k čaji wečer nepřišel. Ráno wstana, slyšjm že přišli 3 Tunguzowé nagatj za wožáky (woditele do lesů). S podiwenjm sem patřil na tyto mně neobyčegné figury. Gsauť to lidé postawau newelicj, snědj a černowlasj, wysedlých twářnjch kostj. Chodj prostowlasj, magjce toliko u hlavy něco wyš nad týlem širokau tkanicj podwázané wlasj, kteráž gest wyšitá perličkami, odtud wisegj wlasj prostě dolů, co u hřiběte ocas. Po obau twářjch magj tato-wirowané rosmarinky, gakožto neyhonosněgšj okrasu, kterau gim nit w rozetřeném prachu obarwená, pod kůžj protahowaná, wyobrazuge. Gest welmi bolestná operace, a každý gi nepodstaupj; také žena našeho gednoho wožáka byla gen po gedné straně na ten způsob ljčena.

Mage tyto diwoké hosti, nemohl sem gieh, že nebylo kořalky, giným uctiti, leč rumem a čajem a sucharami. Darowal sem gim kyrpičného čaje, tabáku, prachu, olowa, pentliček, korále a nůž. Gsaue tomu všemu welmi rádi, odešli. Děkowati snad neuměgj, aniž pozdrawowati. Odpoledne připlaul můg Tunğuz se sestrau a s ženau, která u prsau měla asi půl léta starau holčičku w gakeši škatuli strčenau, z které toliko hlavička vynikala, djtě to dosti čiperné se usmjwalo, a černýma očkama giskřilo. Powyroslé děti býwagj přiwiązány k jurtě, když rodiče odešli po swé práci, aby ohněm něco neustrogily. Gaký oděw muž nese, takowý i ženská. Čul sem ge opět čajem, a djtě suchými sljwami, cukrowaným owocem a čokoladau. Ostali u wečeře a nocowati. Nebo když takowj hosté přigdau, musj chozajn (hospodář) všeho dáti a wšecky wyčastowati a žiwiti. —

Wida že by se w potech geště wětšj zásoba sucharu směstnati mohla, nežli 4 pudy, dal sem kůži na potech nawlažiti a pak železným sochozem suchary do nich wbjeti.

Dne $\frac{9}{23}$ čerwna odpoledne rozdělil sem koňstwo. Simonu Osipiči Šreiberu dalo se 28 koňů, Mamušewu 27 a sobě sem nechal 16. Před wečerem se koně Osipičowi w tu stranu, kam se měla geho partije na wyhledánj zlatých rozsypů wydati, přes Tis počali přeprowowati, a sice tjmto způsobem: krotké koně se wzali z loďky za otěž a polowice koňů se za loďkau do wody wehnala, a s druhau polowicj se učinilo zase tak. Wšickni koně tjm způsobem řeku dobře přeplauli, a na druhém břehu se pohodlně schytali, neboť plutjm unawený kůň zůstal na břehu státi, aby si oddechl, a dal se snadno pogjmati. Osipič se napolo rozlaučil, sljbil však sem mu, že ho zjtra geště nawštjwjm. Když sme odcházeli od břehu Tisa nazpátek k swé palatce, šel silný smrad z talnjka (z wrbowějho). Tu všickni saudili, že to buď zwjřecj mrcha, neb umrlj člowěk zapáchá,

žádný se ale nešel přesvědčiti z bázně, kdyby byl člověk, žeby následowalo dlouhé wyšetřowánj, výsledky a marné meškánj.

Ten den sem skázal do Nazimowa sedlákowu synu, aby mne dowedl na mjsta Permikynem zgewená, neboť tam bylou stanowenj mého lidu. Pozdě u wečer přišlaula plť, ná které pro naše koně owes byl naložen.

Dne 10/22 čerwna sem časněgi wstal a našel, aby k našj odprawě wšecko přihotowili. Nepotřebných wěcj sem sebral, do truhly zawřel, a do wesnice odprawil. Potom gdu se s Osipičem rozlaučit, on ale byl we wesnici pro swého wožáka Tunžuza Čeku. Gel sem tedy za njm, geště we wesnici nepobyw. Od břehu, kde sme stáli, skoro 5 werst to obnášj. Wygel sem si bez snjdaně, a we wesnici také ničeho nebylo, gdu se tudy dříwe wykaupat. Potom nastalo diplomatické wygednáwánj s opilým wožákem Čekau a gehu hábau (zde žena sluge bába). Prwnj bylo, že mne co swého pána obgmal. Tato něžnost gehu nebyla ani tak nepřjemná, gako připjgenj gehu kořalkau. Čhtě nechtě musel sem pjtí, abych ho neurazil, i také sám pro kořalku poslati a geg s chotj gehu ctjti. Potom sme se snažili dostati ho za řeku. Nebylo možno, aby se s hábau a kořalkau rozlaučil. Gen aby s námi šel, prosili sme, slibugjce wšecko co žádá pro sebe a swau bábu. S diwochy býwá práce gako s dětmi. Poručil si »dawaj sertuk (kabát)« Simon Osipič swlekna kabát dal mu, »Dawaj sapoğy (boty)«. Že dostane. — »Dawaj platok! moje baba dobra«. Osipič dal gj šátek. Tomu »dawaj« nebylo konce. Na pauhém slibu: že dostane, nepřestáwal, nýbrž po ewropegsku dal si twrdit ho pjsmem: »piši«. Wzał se papjr a škrábalo se, nebo psanému nerozumj, »muky pjši 10 pud« — napjši 15 pud, — pšeny 2 pudy — napjši 4 pudy« —. A tak wšeho co chtěl — kázal psáti dwognásobně, »pjši 2 funty čaju, 4 funty sacharů, 2 funty tabáku, 10 lib. másla, 10 lib. ryb, átof. wjna (kořalky) atd.

Přitom žena slzawě hořekowala, obgjmala ho, a dala se do řwánj smutné pjsně, mezi tjm řjkala po rusku »weliká pečal (zármutek), prosjc nás, abychom mu nedali hlad trpěti. My wšecko sljbili a ubezpečili. Zatjm si on opět na něco zpomněl, »pjsi sukna 10 aršin, — pjsi cholostu (plátna) 20 aršin atd., dáš měsječně 125 rublj žalowanja.« Služby bylo s njm dřejwe wygednáo 100 rub. měsječně. Nesmjrný to plat hlaupému diwochowi na ukázanj cesty, a pogmenowánj některé řeky a hory. Konečně sme gim dali dosti wjna pjt, přiměli hospodáře, aby ho pomohl wybjdnout, wzali sseban geště několik láhew wjna, až sme dostali milého Čeku na loďku, a přewezli ho k Osipičowj partiji. Zatjm sem dal, když s Čekau odgeli, samowar postawit, a dle přjgezdu uhostil sem domácj wjnem (zde wjnem kořalku gmenugj) a čajem, do kterého sem gim čerweného wjna (winohradného), které sem z Moskwy byl přiwezl, přiléwal. K tomu přišel geště Tunğuz Maksim geště s dwěma Tunğuzama, s kterými byla i dcera gednoho, také přišel Žid. Ty wšecky sem musel wyčastowat čajem a wjnem. Owšem se rozumj, že na důkaz upřjmnosti i sobě sem přihowati musil, lib se neb nelib. Nenjt giné rady, máli se takowým lidem wyhowěti, a nawist si u nich zjskati. K obědu mi podali z Osetrina čerstwau dobrau gikru, a wařenau studenau hlawnu z té ryby s octem. Než sem odešel, musel sem geště gednau ženě Čekowě wšecko připowědjti, a materiálnjmu před nj nařjdit, aby gj to wšecko gak žádá wydal. Syna sedlákowa Gregori sem požádal, aby zjtra časně ráno s materiálnjm připlti neomeškal, a psy s sebau wzal, abychom se konečně k swému njstu wyprawiti mohli, neboť tento s Permikynem w loni w těch mjstech pobyl, a měl o cestě, kudy se tam gde, dobrau wědomost. Mezi tjm, co sem se bawil we wesnici, dal Mamušew s worů Lisičina 65 pudů owsa přewézt, aby měl dle konj w doplawenj gich až na kammennau Tunğuzku dosti obroku. Ostatnj věci si také

spořádal a do lodj složil, poručil sem tedy aby mu geho podjl koňů totiž 27 na loď uwedli. Bylo asi 10 hodin u večer tady, w Sibirii ale geště dosti swětlo. Robotčj dostali ode mne po sklenici wjna dle odgezdů, potom všickni sedli, se pomodlili a gakž nábožný obyčej sebau nese, prawili ke mně »blahoslowite nás chozajn.« Gá sem gich žehnal štěstjm a zdawým a prospěchem na cestu. Rozlaučiwše se, wešli na loď a s Pánem Bohem odwalili. My sme ge po břehu doprowázeli, až do polau Jenišeje doplauli, pak oni střjleli a my gim dwog-násobně odpowjdali, aby Bůh dal štěstj tam w neznámém kragi kamenné Tunguzky.

Dne ¹¹/₂₃ čerwna, chtě swých koňů na cestu krmem posilniti, dal sem gim na noc nasypat owsa, magjce však woskowiny po trávě, nemohli ho užiti. S. Osipič mi wzkázal, abych k němu někoho poslal, až budu odgžděti w tajgu. Gdu tam tedy sám! Za ambarem Malewinských stála na břehu Ostjácká jurta, kulatá, sešitau březowau korau pokryta. Že to byla prwnj ostjácká jurta, kterau sem widěl, gdu se do nj podjwati. Odhradjm na djře plátěnné dwěře, a wlezu w jurtu. W prostředku hořel oheň, z něhož dým odcházal maľau děrauw we stropě. U ohně seděla ženská a malé djtě. »Zdrawstwuj«, prawjm k nj, ona ale neodpowěděla, ani očj na nás nepozdwišla, nébrž hleděla si swé práce, malowala w způsobu gelenjch rohů čerwenau barwau rozetřenau z kamena tugi-sok (kazansky: burak) z březowé kůry škatolku, při tom si tichaunkým hlasem huhlala melodii. Měla též černé nezawázané wlasj gako Tunguzi, ale ráz obľěge kulatý, wjce ewropegský. Na sobě měla kratičký kožich, bedra nahé též i kolena, na ženské tělo ku podiwu slabé a nic silněgšj, nežli gako u 10tiletého djtěte. Djtě bylo nahé, a kolem jurty leželo chudobné náradjčko, 2 stružy (wystrauhané ze dřewa dwě lehaunké loďky) a narta (dlaubé lehaunké saně). — Když sem přišel k S. Osipiči, byli koně giž osedláni, a kladli na ně

břemena. Wožák Čeka si wčera u opilstwj koleso rozrazil, sotwa chodil, gá mu ránu wymyl a zawázal. Když sme ho posadili na koně po hlavě na druhau stranu spadl; ač byl směřený kůň, musel na giného předsnauti. Simona Osipiče robotěj byli wčera skoro všickni opilý, a tu poznal, že we swém spolku nemá ani gedinkého, na něhožby se spolehnauti mohl bezpečně. Při tom mně wyprawowal, že Golubowským (cizj zlatopromyslná partyje) koně w tajgu zaběhli. Příkazčjk, který giž na 10 let pánu wěrně slaužj, že ge šel geště s 5 robotějmi hledat; 4 se z nich wrátili, ale on geště s gednjm že se newracuge, ačkoli giž 4 dui minuly, že ho neyspjšě robotěj pro gehu neustupnau wěrnost k pánu zabili. Mně napadl onen smrad vycházegjcj z talajku, nebyl-li z těla zabitého? Simon Osipič, ač se zdá dosti zmužilý a srdnatý, nabył strachu ze swého robotějho lidu, mage s njm w tajgu se pustiti. Poněwadž swau wšecku kořalku uchystanau k cestě dal swému wožákowi Čekowi wypjti, maselo se do wesnice po ginau poslati. Tunğuzowé a Ostjáci opilý pokud widj kořalku, wedau genom gednu řeč, »dawaja«: a musj se dáti. Geli od cizjho, dagj mu za nj co kde magj, a potom prý i nožem hrozj. Když giž wšECKO pohotowě měli a se pomodlili, a gá ge odžehnal, laučil se se mnau Simon Osipič, snažně prose, abych mu odpustil, w čem mne urazil a rozhněwal; gá že mu odpauštjm, aby mu Bůh dal štěstj a zdrawj a prospěšné nawrácenj. Geště s koně odprošowal, odgjžděge s uplakaným okem a těžkým srdcem. Ostal sem chwjli na tu řadu se djwati. W předu wožák Tunğuz Čeka we swém národnjm kostymu, wintowku na 2 řemenech od obau ramen wisjcj, w ruce co kopj palmu (na dlauhé tříloketnj násadě naražený, k gedné straně braušený sekáč, kterým cestu klestj a stromy co lať tlusté gednjm rázem zutjná), za sebau na sedle měl palatku (plátěný stan). Za wožákem gelo 12 robotějch, sedjcjch na koni, swé wěci magjcjch uwázané za sebau, a na

otěži druhého koně saumara s břemenem (buď sumy s howězinau neb poty s sucharami). Na každém saumaru byly také instrumenty přiřazány. Ta partije byla sestawena z 1 přikazčjka (Osipiče), 1 wožáka, 12 robotčjch s 28 koňmi. Ona dostala na cestu 112 pudů sucharů, 56 pudů howěziny, 5 p. krup, 2 p. soli, 18 lopat, 10 kajal (nosatců), 3 lomy (železné sochory), 2 pumpy po 4 traubách s kolenem, 3 železné kotle, 3 kowšjky (nálewky železné), 2 powarenky (zběračky), 1 čajnik, 2 wašgruty (waly k promýwánj zlatého pjsku), 12 seker, 1 wědro; kromě toho 2 perljky, malá kladiwa, kleště, hřebjky, prowazy, sáčky, ščotky, grebly, kůže atd. Každý má na pase wiseti nůž, a na oblčěgi dle komárů a mušek sjtko. Tak ta řada we swé zbroji táhla a za nj přikazčjka co něgaký wogwoda, flintu na rameně a škatuli s pjsemnostmi u sedla. Nynj nastalo i mně se hýbati se swým plukem. Scházel wožák Tunguz Pawel, on šel ženu a sestru wyprowadit a s bratrem Maksimem se rozlaučit. Měl sem starost, aby s njm nebyla takowá čině, gako wčera s Čekau. Wšak byl dnes při umu, a přiřlaul s materiálnjm a s Greğori strjzliwý. Mage wšeccko pohromadě dal sem koně schytati, a daw se robotčjm wjna napit, a pomodliw se s nimi, škrát sem wypálil, pak s Pánem Bohem sedna na koně ubjral se se swým zástupem w tajgu. Dalo se do deště, a můg lid si wykládal ho na to, že zlato naleznem. Že sme málo konj měli, museli naši robotčj všickni pěšky. Přes luka se dobře šlo, když sme na břeh Tisu přišli, tam gedem kůň w topkém (bahnitém) mjstě se přewalil a do řeky upadl. Woda byla geště weliká, a scházelo málo, že by se byl utopil. Museli z něho spěšně poty s rozmocenými sucharami odřjznauti, a pak ho wytáhnuati. Na 3 werstách po břehu gedauce museli sme třikrát přewjuciti (přesedlat), naši po zimě zemdlel j koně w topkých mjstech nám lehali. Když sme konečně wrazili do lesa, šel wožák Pawel napřed, s palmau klestil cestu, a dělal po

stromech zátesy, aby se widělo, kudy se za njm pustiti. Přes tu chwjli bylo zastawenj, nebo koně se břemeny swými o stromy a wětwe zadjwali, a na sobě to trhali.

W takowém lese, do kterého lidská noha geště nikdy nepáchla, gest nade wšecko pomýšlenj zadlawý průchod. Tu gest shnilé a živé dřjwj pospolu, tu gedeš mjsty přes klády, koháty a wýwraty, an kůň se bořj do bahna; tu skáče, tu klauzá, se potácj o stromy, o suky a wětwe, sebe a swého geždce otlauká; gakobys wšem tyčkám, paheylům cosi dlužen byl, za kabát, za rukáw, za sedlo tebe chytaj, mezi třmeny se pletau, praskni noha nebo lať. Kůň hledage twrdšj stopu, tiskne se ke kořenům stromů, bige s tebau o ston, o wětwe, až záda praskaj, a byť bys na něm byl ukowán, dolů s něho musjš. Moge kolena byla giž tak obolawělá, že když sem o ně znowa zawadil, horko mne do potu rozpalowalo, a hlawa bolestnau zápalau se rozstupowala.

Toho dne sme gen 6 werst urazili, pozdě wygewše. Palatka se honem postavila, wožák oheň roztopil, robotěj koně odsedlali, spautali a na pastwu pustili. U welikého ohně strogila se wečeře a promoklé šatstwo se sušilo. Gá se neodstrogil a lehl, a šátkem obličeg zawázal, abych se uchránil od komárů. Druhý den opět přelo, a i třetj, když sme přigeli k izbušce (gizba, svět-nička, domek), k zimowigu, kde w zimě mysliwec, když bělky (wewerky) promýšlj (lowj), ostáwá. Přitom stála na dwau slaupech labež (swraubek na koljch, aby do něho medwěd neb giná zwěř nemohla, do nj kladau chléb i chycené bělky), a skončiwše lowy ge na nártách odwážegj. Konečně nás Greğori dowedl k lonským rozkopům neb šurfům, k gamám na sáh širokým, a ukázal kde stogj stolp (slaup). Takowj slaupowé se stawj tam, kde se zrnka zlatá našla, a na ně se napjšj slowa, gména i přjgměnj těch, komu to mjsto náležeti má. Slaup pak gest také spolu znamenjm, kde se při úřed-njm odvodu toho mjsta mětiti počjná. Plný odvod

plošćadi (okrsku) gest proti wodě 5 werst délky a 100 sáhů šjrky. Dal gsem hned naběhlau wodu z gam wybjrati, a přitom se shledalo, že teprw na loket zem dne 25 čerwna rozmrzla. Z wědra pjsku (počítá se pud) ani zrńečka zlatěho nenašli. W nowě otewřeném pak rozkopu předce gedna zolotinka se wymyla. Komáři a mušky wedly proti nám krutý hog, a skrze košili neb punčochy bodaly do žiwěho. Neylepěj přikrywadlo byl arwják (cholot, neb rubáš z welblaudj nohy), nenj pod njm dušno, a komár nepostačj ho probodnauti. Robotěj si vyhledali čeremšu (planý česnek, w Tomsku kalba nazwany) a gedli co kozj bradu, také se nalezá gahodnjak s malinowým kwětem, nazwaný kniženice neb kněžinika. Druhý den byla neděle práznjk, gá šel se na swůg teploměr podjwat, a hle, on w kusech, také u saudečku s nápojem dno bylo wyraženo, wšecko následek procházky sibirskau tajgau.

U wečer sobě robotěj wyprawowali, gak kde kradli, neboť gsau to sami uprechljci, buď od wrchnostj, buď z wogska neb z káznice. Tuláka takowěho gmenugj broďağa. On gen časem letnjm může býti na taulce broďağau, a utjkati, aby ho práwo nestihlo, a proto také wede bjdný žiwot, na dřewách dělává zátesy, aby giný znal kudy prwnj šel, a k němu se přiraziti mohl. Takowj lidé krađau a laupj a ubjgegj každěho, měli co nebo gen košili. Proto pry sibirštj křestané (sedláci), uwiděwše kterěho z nich, bez dlauhých rozpaků ho zastřelugj. Nauze a hlad k neyhorejšmu dohánj takowěho broďağa, kterýž neypřjsněgšj tresty wytrpěl, i těch neypřjsněgšjch se wjce nebogj. Mezi nimi gsau i takowj, genž se za penje wydawagj, ano i za giněho dáwagj se lapiti, byt i následowaly rány knutu, a odsauzenj w charterznau robotu.

Dne 16/28 čerwna nalezli sme w šurfu topásowj wrěťal. W řece, že ge woda studená, ledowá, nehylo ani rybky widěti, raků nenj žádných w Sibirii. Na wečer

se wyprawowalo, gak Tunğuzowé diwoké geleny chytaj. W zimnjm čase, když napadlo hluboko sněhu, honjwagj gelena na ližjch (z kůže tříloketnj chodidla pod nohu, aby se nebořila), třebas skrze 3 dni, až se unawj, pak ho ubigj. Tak na podzim pomocj domácjho gelena laudj se za stádem diwokých gelenů, gdauce při něm po boku; až přigdau tak bljzko, že mohau buď z wintowky wystřeliti na ně nebo z luku. Tu geden nebo druhý padne; ostatnj zplašenj dāwagj se na útěk. Na polské straně (to gest w kraginách lewého břehu Jeniseje), to přf mnoho diwokých gelenů, na této druhé nenj gich tolik; neb tu panuge zas rasamaka (Vielfrass) s dlawau černau srstj; gest wětšj nežli prostřednj pes, a leze po stromjch. Potom se zde zdržugj medwědi na 4½ lokte dlawj; magjej hlavu welkau co usák (kadečka). Wětšjm djlem ho chytaj na podzim po stopě w brlohu. Zadělagj mu dvěma dřewcema djru, aby nemohl wen, potom mu podāwagj polena, které on uchwacuge a podlé sebe rovná; když gich giž dosti narownal, prosekagj na njm djru a zastřelj ho. Nebo ho w djře dráždj tak dlawho, až vyskočj z djry, a w tom ho roğatnau (gako palma, gen že gest na obě strany ostřena) prokolj.

Dne 17/19 čerwna na wečer učinil sem si diwadlo ohniwé, které by se mi hnedle bylo z moci a wůle mé powymklo, zapáliw kedrownjk mechem porostlý. Gedwa že se podpálil, giž gako raketa strašiwým plamenem až do wrcholu se zňal, a welikým plamenem zaplápolal. Dole hned chytilo gehliěj, kořeny a mech a g. Od gisker dolu pršjech znjmali se giné huňáče, od těch druhé stromy, a tak začala tajga hořeti. Ke štěstj, že byl mech trochu promoklý, že se přičiněnjm našjm rozšřrenj ohně dalo zameziti. Widěl sem, gak nebezpečný takowý zápal býti, a gak lesy na mnoho set werst až po samé řeky w popel obrátiti může. Leckdas se to tak skutečně stalo, a lowci zwěře w těch mjstech wedau žaloby, a kdy se to dokáže na některau partij, mjwá welké odpo-

wjdánj, a býwá k pokutám odsuzowána. Ubohá zwěř býwá ohněm obehnaná ze všech stran, a musj uhořeti. Bjlý, dlouhý, na tenkých vláknách wisjčj chmereček hořj nic gináč, než gak ručníčj prach.

Gsau prý w tajě diwoké owce barwy srněj, které tabarğa gmenugj, ale w malém počtu, rovněž pro množstwj wražděnjků swých. Ony se w zimě mechem stromowým žiwj. Ptáka heyla gmenowali žulan. Greğori mi ukazowal, gak se bělky do plašek (sklopek) chytaj. — To se děje w zimnjm čase, když se přeljnala a počala býti bjlá. Někdy prý bělá od hlavy, někdy od zadnice. Lowec si nazbjrá letnjho času hub, podobných hřibům, nazwaných mochownjk a maslenik. Tyto hauby nawlékané na niti sušj na slunci. W řjgnu měsijci, když srst bělce zbělela, nastawj lowec w lese sklopců buď u welkého smrku nebo kedrownjku, asi 1½ aršina od země. Se stromu na strom opře sochůrky, na to položj prkénko asi loket dlouhé, a na to též tak dlouhau štěpinu kragowau (tu hořenj desku gmenugj ģorbuška). Dwě laučky na sebe zřjznuté k postawenj mezi ty prkénka gmenugj nastorožka, ta nastorožka se smáěkne klacjěkem, to gmenugj ģağlis, gest asi ¼ lokte dlouhý. Ģağlis gest na konci rozštěpnut, kam se nastrčj wnada, nazwaná nažilo. Hodlage lowec poljkowati, namočj hauby w horké wodě, dá do baňky a zaklopenau postavj na teplé mjsto. Když se na nažilo nedostává hub, nasolj a usušj tětěřinu (z tetřewa maso), která se také w horké wodě rozpařuge.

Tunğuz Pawel prawil, že u nich bráwagj staré gelenj rohy, ģeňž samy odpadly a obnily, dagj ge rozkrágené do wařené wody, a takowými kauskami chodj plašky storožit, a bělky ge prý *šibko jedjat*. Gsauli plašky kladeny w linii, po které lowec obcházegje plašky zase nazpět se wracj, to gmenugj čudnice, gsauli kladeny do kola, zowau se uchožej, uchozija. Obyčegně w prostředku stogj domek zwany čimowija, a od toho mnoho kruhů kolem. W uchožejj mjwagj přes tisjčj plašek, a na čud-

nici až 3 tisíce, a wjceli než gedno zimowije, nazýwá se záwod. Mnohý má několik záwodů na polské i na kamenné straně, a tēda ge co obcházeti přes celau zimu. Lowec chodj na ližjch a nartu táhne za sebau. Také na bělky střiljwagj z wintowky, a Tunguzowé šjpami. Pawel mi ukázal, nač má na lewé ruce za dlanj přiřwazanau košťēnau deštičku, kterau gmenugj naručj: na to, aby mne od luku šňúra tětina (tetiwo) do ruky při vystřelenj neuhodila. Aby dým komáry zaháněl, zapálili bromadu ze tlelého dřjwj, a řekli tomu: slawný dymokur! Gá si wzpomenul na Dymokury w Čechách.

Ščaky zde gmenugj rokly mezi přjmnými stráněmi, kokšjk také korčjk nálewku železnau, gedli pichta, smrk jelka, borowice sosna, osiku osina. — Z osiny dělagj lodky; ty aby se hodně rozšjřily, stejš s wrchu gen tolik blány, co by se mohlo dlabati; do wydlabané nalegj warēné wody, aby rozpařenj bylo aučiniwěgšj, přihodj rozpálených kamenj. Tak rozpařená loď dá se dle wůle rozhýbati a do rozhnuté se wtěsnagj rozpěráky z kořenů, a lodka hotowá pod gménem stružowik. Geli u nj geštē k wrchu po prkně přibito, gmenuge se nabojnice, a geli s kedrowých prken celá sbitá, sluge kolodnice.

Dne 18/30 čerwna sem umjnil se dále hnauti k druhým od Permikyna zageweným rozsypům. Pět koňů w tajgu zaběhlých nám scházelo, wyslal sem na wylědánj gich. Když ge přiháněli, bylo slyšet batala (mědené zwonce), širgunce (korolegšky) také torbata ģremjať, brenčať, zwonit (zwinit). Kdo se dobře podlé slunce spravowati neumj, w 50 kročegjch od stanu (táboru) může w tajge zablauditi. Koně wšak ať gdau w kteraukoli stranu, buď sami k stanu přigdau, neb gak se kdo k nim přiblásj, hned se sami obratiwše k stanu přjmo chod swůg naměřugj; odkud gim tak gistý kompas? — Po obědě, když se koně shledali a owjučili, blahoslowil sem k odwalu (k odgězdu). — Den byl sparný — mušky gedowaté, přigedeme na řeku Sewernu (proto tak zwaná, že

od seweru teče) — dám skaušeti rečnjk (řčnjk, pjsek), — opět gen nepatrná zrnččka zlatá w něm. Tedy úplně přesvědčenj, že Permikynowy priijisky galowé a prázdné gsau. Gedome tedy po řece Sewerně k seweru dále na wyskaumánj, budehí wyše coši lepějho. Přebředli sme řeku, woda čistá a rybiček tu žádných. Na druhé straně na malém polostrowu rozbili sme stan. Skaumáme — widjme, kterak granitowé skalj sklopeno na 63 stupnjch w stolicjch k polednjmu po celém powršj ležj. Z toho se dalo souditi, že tu k »soderžaščjme« rozsypům žádné naděje nenj.

Dne 19/1 čerwence kopali robotěj gámy, a když loket země odebrali, přišli na zmrzlotinu, ale zlata nikde. Můg průwoděj Greğori rád by se byl zlata dočekał, ale w tomto čase ho domácíj powinnosti wolaly. Měl rybu promyšlať (lowit), seno kosit, ěrebst a metsť, z našj pał strany widělo se, že se, lidu, kdyby na delšj cestu do lesů se pustiti měl, potrawy nebude dostáwať, a že dnes neb zjtra se sám do Nazimowa pro leckteré obstaránj wrátiti musjm. Ač se mi geště z tajgy nechtělo, uzavřel sem wzjti na koně zbytečné zde nástroje s sebau do wsi — a od tamtud nowý transport sucharů a bowěžiny poslati na nich do lesa k lidu. I wyprawjm se druhý den na to, Greğori a několik robotějch se wnanu. Greğori mi wyprawowal, že u nich neřjká se gako w Rusii: zemlju pachat, nébrž pod chleb orať, pak w promyslách (lowech) soboliných že řjkagj mjsto baba (žena) beloğolowka, mjsto wdowa černoğolowka, mjsto děwka (dřwka) prostowoloska, mjsto koň (kũň) mŭrin (małorusky merin), mjsto sobaka (pes) lojko, mjsto pop ěoloplech, mjsto popowię dolgowolosčĩ, mjsto owce bjakonka, mjsto korowa (kráwa) mŭkinka, mjsto wydra ěladka, mjsto raso-maka (Vielfrass) bzdŭjãa, mjsto gornostal (bronostog) bě-łiãka, mjsto zagje uškan, mjsto liška lochka. Tuğuzdŭm že řjkagj Šičikiy, medwědŭm amikan nebo topčilo, ma lěmu prstu u nohy mizeněc. —

Při přepravě přes Sewernu překotil se kůň s robotějm, když na břeh wlezał, nazpět do wody, a tudy mau flintu, kterau nésł, a giné věci promočil. Kde se dalo dělati, popoháněli sme koňů, abychom brzo do Nazimowa dogeli. Od té doby, co sme tudy poprwé přegeli, pobyl tu medwěd, wyhrabaw djru. Nynj sem si silných osik, z kterých se lodky dělaj, a kedrů, z nichž by 3 i 4 sáhy dřwj nadělal, lépe všimnul. Že se naši 4 robotěj s 8 koňmi za námi opozdili, tedy sme na ně u druhého zimowija čekali. Tu mi wyprawował Gregori o lonském přjběhu, že do toho zimowija chodili s Permikynem od šurfů na noc spát, aby teplegi se gim nocowalo. Gednau wečer gda Permikyn napřed, když do izbušky leze, slyšj wrčenj a widj zwjře. Trhna sebau nazpět a dwjřka zawřew, myslj že to Greğorowa machnatá sučka (chundelatá ůba). — Než ohljdna se a wida, že pes gde teprw za nimi, dá se do křiku: rjebjata wolki! Honem dwěře založili, rozdělali swětlo, swjtili okénkem, majjce pohotowě wintowku dwěma kuličkama nabitau na domnělého wilka. Greğori se djwá, to ne wlk ale pes! Psa poznal, že to gednoho lowce z Nazimowa, který geště ō werst za Sewernau swé zimowije má. Kterak ten pes sem zaběhl, gistě se něco s geho pánem přihodilo! buď si zatopiw usnul a uhořel, nebo umřel někde. We wesnici se to ohlásilo, a 6 lidu se wyprawilo do geho zawodu w les. Nalezli izbušku prázdnuu, a chléb w nj, dřwj k topenj nalóžené. Lowce tu nebylo. Dle stopy bylo widět, že žel asi 10 sáhů daleko pro wodu; když se wracel (poznalo se potom, že wědro postawené zamrzlé stálo) medwěd ho uchwátil, rozsápal a snědl, nensachaw gen kausek hrbetowé kosti, a řemen s pošwau od nože s kauskem hadřičku, který okolo pásu nosil. Ostatnj bylo všeccko na čisto sežráno. Nože také nenašli, snad ho do medwěda wrzila, když tento naň útok učinil, snad s nožem posud někde chodj.

Wloni byli u nás medwědi srditj, prawil Greğori

dále, mimo toho mužjka ještě u nás dva lidi usmrtili. Otec se synem šel na ližjch do lesa bělky promýšlat; znenaděge připadne na ně medvěd, synowi w okamženj gednjm rázem kůži s hlavy sedral, že hned od toho umřel, a otce, který se sekerau proti němu bránil, tak poruchal, že sotwa k wesnici se nawrátiw a co se stalo wypowěděw, také umřel. Za tjm medvědem šli ozbrogenj lidé a ubili ho.

U Golubowského ambaru ještě časně z podzima robotěj welikého medvěda zabili. Pastuch po třikráte když vyháněl býky (woły) na pastwu, uzřel medvěda an po každé zaběhl w tajgu. Po čtvrté když tam hnal, běžj medvěd přjmo naň, on se dal po lauce do ugjžděnj k ambaru, kde asi 20 lidí pracowalo, ti ku pokřiku pastuchy vyběhli, a s nimi i pes, genž medvěda zdržowal, že mohli ho ubiti. Za kůži z medvěda, co otce i syna roztrhal, žádali 35 rublů. —

Na celé cestě až k řece Tisu nebylo zwěře ani ptactwa. Woda byla opadlá, a giž mnohem menšj, než když sme odgjžděli w tajgu. Tu na štěstj sme se potkali se Zotowskými robotějmi, kteřj k prijiškům na Kalamami w loďce wezli slepice, kowadlo atd. Oni nám zapůgčili loďku, že sme netoliko my s gednjm robotějm se přewezli, ale i také siwku a mimochodce přeprawiti mohli. Ostatnj 3 robotěj s 8 koňmi sem poslal, aby se stanovili na to mjsto, odkud sme poprwé odwalili, že gjm, čeho potřeba bude, brzo odešlu. Naše koňe sem zanechal u Golubowských, a se Solowěckým přikazějkem sme se na loďce dostali přes Jenisej do wesnice Nazimowa. Hledám materiálnjho, a on ochmelen. Musel sem tedy spěšně sám věci pro partiji potřebné w ambaru odważiti, vybrati a wydati. Bylo giž půl noci, když sem byl hotow, nynj se nechtělo žádnému přes Jenisej se mnau. Ráno sem si wypůgčil loďku, poněwadž naše rozeschlé byly, a nagal mužjka, který by loďku zase nazpět přiwezl. Ale nynj opět nechtělo se žádnému pro

wjtr na wodu; musel sem gim tedy sám srdnatosti dodati, aby se w lese partije nemeškala. Šťastně sme přegeli a robotčjm našjm zásobu odewzdali. Nynj gedeme opět nazpět do Nazimowa, z rohožky udělali sme si parus (plachtu), a za dvě hodiny byli sme u břehu. Tu mi podáno psanj od Petra Iwance s nemilau zprávau, že přigedšjm po Jeniseji na kamennau Tunğuzku, a wystaupiwšjm s koňmi do ostjácké wesnice, něgáká žebrawá Ostjačka gim koně ze dwora wypustila, z nichžto 3 posawad nenašli a bez nich dále odgžžděti musegj. — Utrmácený wšelikerými těmi klopotami, taužil sem po odpočinutj; ale nebylo přáno, nahrnulo se heyno Tunğuzek s dětmi, mezi nimiž i žena Pawla wožáka, kteréžto hlučely a wrěštěly, chtěje ode mne chozajna častowány býti. Konečně mi domácj hospodář zgednal pokog od nich, wyhnaw ge.

Dne ²⁵/₇ čerwence přigel chozajn z Jenisejska, ale psanj mi od nikud žádného nepřinesl. Na druhý den wygdu si botanisowat; ale brzo bylo mi se wracetí, že sem si sitko zapomněl, a šátkem sem mušky, komáry a howada od sebe odfofrowati nemohl. Wěřjm, že skotinu mušky-diw neužerau, a že geleni muškami bodanj gako wzteklj do gezera ubjhagj, aby se gich zbawili. Kwětin sem nepřinesl mnoho, ale takowých, gaké u nás gen snažnau přičinliwostj se odchowáwagj, zde pak na lukách w hognosti rostau, u p. lilia cinobrowá a žluté barwy, a vysoké růžowé lilium se zwonečkami. Zwlastě sem gednu pěknau kwětinu nalezl w rodu hledjka (Löwenmaul) růžowé barwy o čtyrech listkách, welkých co tulipánowé neb narcisowé, a mezi nimi co kachnj wegce weliké bambule. Kwětina tato by dobře krásila záhonek i okno, a škoda, že neměla geště semena dozralého. Též getel wogtěška čerweného i modrého kwětu tu roste, pak weliký karhat či buchan, z něhož hlawnj trubku trhagj, olupugj a gedj. Též do pirohu sekanici z nj dáwagj. Neywjce po wšech lukách roste zde vysoká s ¹/₂ ar-

šina s širokým zlábkowitým listem trawa, magje drobne žluté kwěty, které se pasaucej dobytek vyhýbá a gj nežere.

Dne $\frac{26}{8}$ měl sem obraz Ostjäckého žiwota před sebau. Opilý Ostják se před našimi okny se swau ženau o kus oděwti dlanbau chwjlě tahal; byly to tušjm nákolenny neb spodky, které ona w kljně zamačknuté držela a uchrániti hleděla, aby ge nepropil. On nj smýkal, gi bil, ale z kljna wěc wytrhnauti nemohl. Mluwilať gen po Ostjäcku, on wšak něco z ruštiny znal, a řikal, ať mu to dá, že geho gest. Konečně, newjm k gake přjpovědi, od swěho usilowanj upustil a s nj odešel. U břehu měli lodku s weslami, sekero, a několik kusků březowé kůry a sešitau plachtu, pod kterau se w čas deště ukryli. Giněho nářadj widěti nebylo, a takowá zásoba gak ge užiwti může, nedá se pochopiti. Ostjáci, co sem gich tu widěl, gsau skrowné postawy, černých oěj a wlastů, a podoby w obličegj neobydegné. Chwála o nich gde, že gsau tišj, mjrnj, mlčeliwj a hostinšj, při tom ale newelmi čistj, newelmi umělj, an i do desjti poějtať neuměgj. Ostjáci wěřj, že býwali u nich zlatj dnowé, ale nynj pokládaj za hřich wzpomjnatj a mluwiti o těch blažených časech, aby se w nich neprobudila ljtost a trachlenj, aby ge Bůh za tu nespokogenosť z nowa nekáral, a gako se zpurnými proti swé wůli nenaložil. Wyprawowal mi mŭg domácj hospodář, že dokud geště dosti zwěře býwalo, že Ostjáci w neypěkněgějch a neydražjěch šatech chodili, a když sobě záměna u za kožešiny dosti šatstwa a chleba opatřili, že po tom dosti drahé kůže darem rozdawali. Widěť sem tyto dni několik gich giti z kabaku (z krěmy), mezi nimiž gedna bába s šediwau hlawau, byla obleđena podlé starěho kroge, w hedbawné šaty owšem ošumělé, gsau wedena ginými též opilými ženskými w špinawých košiljch. Letošnj zimy mnoho gich hladem pomřelo, an nebyli s to by sobě drahého chleba nakaupili. Rok děj na 13 měsjeć. Ze zwjřecj kože dělagj si oděwy, ale ne tak pará-

dané jako Tunguzové. W zimě žijí v děrách v zemi, nad nimiž si stawějí šalaše přikryté drny. W takové jurtě mají ochranu od chladu a sněhu, ohřívajíc se u ohně ustavičně v čumalje (komně) hořícím. Do gedné jurty srážjí se několik čeledí se swými psy. Gindy mývali mnoho gelenů, kteří na swobodě w letě w místech bahnitých, w zimě w sněhu brodili. Častým překočováním (stěhováním) ztenčila se gich stáda. Wloni i Tunguzům mnoho gelenů poslo, že gim hnily čpáry, a oni si nemohli pjeti z podsněhu vyhrabati. W letě stěhují se Ostjáci k řekám a tu si budují ze sochůrků, asi 6 loket w průměru držící jurty, přikryta březovými kůrami. Kolem jurty gsau rozstaweny narty (sánky) a w nich leží složený wieliký nábyteček, rybolovné stroge, a to, co se w jurtě směstnati nemohlo. Z březové kůry sešitau lodku sem posud toliko gednu spatřil; ona pro lehkost swau dá se od řeky k řece přenášeti. Permikyn widěl i wielké takové lodky, že w nich celá rodina tažená třemi psemi proti vodě plauti mohla. Ostjáci rádi chleba, než nebývá zač ho kaupiti, protož genom bohatěj mlsáwagj mačunau pochlebků (baltušku, polévku), nebo chlebowé lepešky (oplatky, ljwance, podplamenice), na něž od ruských mauku sobě vyměňují, přiwaženau z Irkutska, Krasnojarska po Jeniseji s ginými towary. Od Ostjačky sem za bochník chleba škatule a škatulky a nádobj na umýwání z březové kůry, dosti udobně udělané, vyměnil. W zimě chodí daleko w tajgu na lowení zvířet, w letě k řekám na lowení ryb a ptactwa. Z většího dílu hydlegj po lewém břehu řeky Jeniseje, a kromě jasku (daně w kožešinách) gsau zawázani woziti počtu až do Turchánska gednau za měsíc. Wláda zapowjádá k nim zawážeti kořalku, neboť mají nesmjrnau náklonnost k opilstwí. Ostják w opilstwí blázní, ba wztěká se, a gest hotow za čárku (sklenku) kořalky wšeccko dát, co při hladu, trampotách, sjlau, namáháním a odvážením života wydobyl. Skoro všickni Ostjáci se považují za

křestany, ač křestanstwo mezi nimi gest tak mdlé, gakož mdlj sau zdegšj cjrkwě alaupowé. Od koho a kde by se mohli křestanským obřadům naučiti, an podle swé žiwosti gsau neustawičnj, semo tamo se taulagjce. Nowokřtěnci dáwa se na krk křž a košile, a ta mu býwa wnadau, že o křest několikráte w žiwobytyj swém se ucházj s ugištowanjm, že geště nikdy křtu byl nedosáhl, podobně křtěným Židům u nás. Swých nekřtěnátek ukrywaj, aby ge mohli w Šamánské modloslužebnosti odchowati. Swého būžka, když gim podle žádosti neučinil, mrskağj a bigj. I medwěd stogj u nich w ójsle būžků. Ostják se ale raduge, když ho zabil, že ošidil a ubil swého nedobromyslného būžka. W znak wděčnosti a uctiwosti maže schytrale tukem Balwana swého, a když widj, an nebere, řekne: Ai ty nechčeš? no, tedy gá sám sobě wezmu a snjm; pak ale nežalug si na mne, žeš ničeho nedostal. Když Ostjáci složiti magj pjsahu, prostrau medwědj kůži, na ni se položj sekera, přísahagjcmu se podá na noži kausek chleba, pak počne odřjkáwati: Gestli nebudu cjsaři wěren, nebuduli platiti jasáku, neboli ugdu ze země, to ať mne medwěd snj, sekera ať mně odetne hlavu, nůž ať mne zařeže a kauskem chleba ať se udáwjm. Z Ančiferami wyprawował pjsař, že wybjrage u nich jasák, nepřigedeli w čas, kdy se odváděti má, že tam zanechawše jasák, po swém odgjžděg, a nedagj se udržeti, řjkagjce: »Musjme tam, kde swé přjbytky máme, a kdybychom nepřišli, naše báby (ženy) a děti by hladem zemřely.« Swým gazykem počjtajg takto: It, kat, choljm, nel, wetchot, labit, mil, enčán, jan. Ostjácký otče náš znj takto: Mu aze nu wol no mil, chutlis nomeně ny, šotša tajen nyn, woljaen nyn, chazpa, nomyn i muaoktyna, njan munem senna mijamu, nen mtam, i chyzipta muem antny, i sidy muem chyzipta antna, tu ales slamiğyt miem kul elty. Slunce se gmenuge chatl, den chytł.

Dne ²⁸/₁₀ čerwence přigela wečer matka Pawla wo-

žáka s wnučkami na gelenjch s nowinau, že Politu, kterému sem před týdnem pět rublů dal, aby Pawlowy geleny hlídal, opět wlk welikého gelena zadáwil, a ostanj rozplašil, že po tu chwli dwau gelenů nemohau nagiti. Radili sme gim, aby překočowali, pokud wlk celého stáda nepohubj. Před několika lety také gim tak wlk welikých škod nadělal, a teprw, když se přestěhowali k Jenyseji, že měli od něho pokog. S nj přišla Sajetowina, poslána od ženy Pawlowy, že gj malá holčička stůně, že se gj udělala zádička bolawá, abych gj poslal za půl druhého ruble wjna, že tjm wjnem se bude šamanit, a abych pospjšil. I nemeškám, a kaupjm. Wzala ge do březowého buráku a chlebem zamazala; protože gelen, na kterém gede, »šipko rysom damoj ideta«. Gestli gi zachowali, newjm. Umřeli, powěsj se w škatuli na strom; rodiče se přestěhuj z toho zlého mjsta.

Tunguzowé domnjwagj se, že zlý duch ge přjčinau nemoci a ge nj trápj. I oni se hledj wystěhowati ze zlého mjsta; před swým odchodem ale rozštjpnau silnau kládu kljny, a přewedau wšecko co žiwého gest přes nj, a když sami překročili, hbitě kljny vyrážegj, aby se kláda zase zawřela; tjm myslj, že zlého ducha přiskřjpli, a on sewřen w kládě za nimi wjce nemůže. Že Tunğuštj Šamané léčiti umj, tomu náš chozajn (hospodár) silně wěřj, wece: Měl sem mnohá léta nohu na nárťě bolawau, činil sem co kdo radil, wše darmo, pořád hůř a hůř se hnogilo a strach šel, že od nj zahynu. Konečně pošlu sobě pro Šamana, on přišel, gá mu dám wjna, a on šamanil (gako zběsilý se twářil, a zůřil), ránu oljzal, hnůg z nj wysrknul, tak to činil po tři dni, a noha se zahogila.

Den ²⁹/₁₁ čerwence gest Petrůw den a weliký swátek w roce. Obědni nebylo, protože swěšćenjk odegel do druhé wesnice na služby božj, 80 werst nžje, kde také kostel gest. Mjsto obědni držel popowič hodinky zpjwage geště s dwěma křesťany (sedláky). Šel sem také

do kostela, a swjčku podal. Národu bylo málo w kostele, něco mužských, kteřj si swjčky před obraz rozswěceli a stawěli, něco děwek žadagjeć se ukázati w nowém šatě a něco žen, kteréž téměř na hlas si o swých domácpostech wyprawowaly. Celá pobožnost trwala asi deset minut, každý se třikrát pokrestil, a šel domů; doma se pil čaj, před čajem, mezi čajem a po čaji to se rozumj »pozdrawlaju was s práznikom«, wypila se ruměčka (sklenka) wjna. Potom opět na vaše »zdorowie.« Tu se celá wesnice wjnem zásobila, musel sem se také zapasti (zásobiti), aby bylo čjm uctit. Byl sem u chozaina u oběda hostem s mnoha geho přátely za stolem. Zároveň s nimi sem musel připjgeti, bych nikoho na zdawj neurazil; potom se každé gjdlo, každý pirožek znova zapjgel. Mjsto ubrusku slaužil dlouhý ručnj, všem wúkol přes kljn rozwitý. Prostřela se před každým dřewěná lžice a měděná widlička. Oběd se otewřel se swěžj gikrau, kbulce omáčenjm, neboť wčera dobyli (chytili) osetryna, který měl 15 liber gikry. Zatjm šel piroh s krásnau rybau (a s osetryna a sterletina), pak piroh s bělau rybau (tažuňky, okuni), potom s octem wařená, studená osetrynowá hlawa, wšecko giž w rozkrágených kauskách, pak bliny (ljwance) s rozpuštěným máslem, bulky s máslem, šoi ze solené howěziny, pečená kachna, pirohy s twarohem (seyrem), konečně sýr se smetanau, mezi tjm se podávalo domácjho wařenj, husté piwo. K widličce se palcem přibjralo, a bylli welký kus prsty se roztrhl, »wse rawno vse ladno.« Kdykoliw se podalo piwa neb kořalky, wždy se wypilo. Po smrkacjch šátkách nebyl welký shon, takowěto přebytky rychlegi se odmetávaly. Ten den byl oslawen wšeobecnau radostj a radost označená wšeobecným opitjm; i ten, komu se nedostalo dosyta napiti, po wsi hulal, motal se a prolamował na náwsi. Opilým býti gest neywětšj radost, a opilým býti na náwsi snad i čest. Na druhý den se wyepávalo, a kdo těžkau hlavu měl, musj dnes napochměl

několik rumeček wjna wypiti, aby mu w hlavě zašumělo a přestala ho boleti. Wčera mně stará bába (žena), Paškowa matka, nadělala nepokogů, že ge Paškowa máf Maximowá máf, a že gsau oba wožákama, a gá že sem chozain, abych gi počjwal (pociťl). Když sem gj dal wjna pit, šla k domácjmu, ten gj dal opět wjna, a když se opila, chtěla mne dobrosrdečně obgmat, nechťelli sem se ušpiniti od nj, musel sem se uschowati a uzwřiti, ona ale tlaukla na dvěře a křičela u okna: «ty kupec, ty černý Němec, a při tom se posměškem chachotala. U domácjho chozaina bylo hostj zase dost, piwo se všacko wypilo, mezi opilými se strhla rwačka, až při nj i náš čagnjk roztlaukli. Zpěwy z plného hrdla, až se hlava rozstupowala. Těmto lidem gest všacko ladno (dobře): máli dobrý oděw, ladno, máli špatný, také geště nosit ladno, ladná obuw, ladné gjdlo, ladné přebýwánj; gak ge, tak ge vše ladno. Gednjm djlem mohloby se přisvědčiti, že ti lidé žigjce bez trudu a starosti, žigj blaze. Dobytek chodj po pastwišti, pase se a wypásá se, a wypasený se zabige a snj. Mráz mu ho nekazj, a dogj ho, byť ho nekrmil. W letě nachytá ryb, co nesnj usušj na zimu, nashjrá gahod, usušj, nasolj hub, a že gest w lese, džjwj nekaupj, suché lesiny si teprwa w zimě k paliwu přiwázj a z nich něgakau štěpinu na střechu položj, aby w letě na něho neteklo; tak gest tu všacko ladno. Gedinau práci si wázj, t. wygiti si a litowkau (s kosau) na senokos aby bylo na zimu pjce pro dobytek. Tráwy tu dosti a vysoká s muže, brzoli se gj nenaseče důstatek.

Starjk, který u našeho ambaru (skladu) hlídá, wyprawowal o množstwj koz diwěkých w okolj Krásnojarském, lowených od promyšlenjků, kterj gány na ně ljknuu, a z nichž mnohý do sta počtá. Dle masa neděge se tento low, neboť nenj tuze wáženo, ale spíše dle kůže. Někdy do těch gam se chytj sachata, který má maso chutaěgěj, a třeba 20 pudů wážjwá. Hlawa geho gest

geště gednau tak dlauhá, co koňská, a rohy co gelenj. Postřeleného se myslivci wjce bogj, nežli samého medvěda. Tyto dni bylo tak chladno, že mi bylo po kožichu se ohlednauti. Také sme do wrše a na udici ryby chytali, a z nich uchu, to neylepšj a neyrychlegšj gjdlo wařili.

Dne $\frac{8}{20}$ čerwence, w den sw. Prokopa, měla býti obědňa a opět nebyla; když dali znamenj na zwon, mysljm, bude wečerně, ale praweno mi, že se bude w sausedstwu pjti piwo, což zde bračno (w Maligeně kanon) gmenugj, od bragi: piwo. To gde we wesnici po očeredi (po pořádku), od gednoho k druhému. Na to se skládaj po častce režné (žitné) mauky, a w prázdnjk gdau to wypjti. Každý dostane wykázanau mjru; to ostatnj se rozprodává, ušák po 20 kopejkách; takowé penjze oddaj se k zádušj. K wečeru se batuška pop domů wracel, a nedalo se upřjti, že pobyl na bračně. Ty dni sem přigelo 5 Ostjáků se ženskými, gsaujcch na útěku před mrtwolau swého kněze, genž na osypu umřel. Starsina gich neb mirowčjk měl wyšjwané rukawice, geden pak spuchlau nohu nad kolenem, neyspjše cingotnj nemoc, a mnoho gjzew okolo spuchliny, snad gak si bolest březowau korau neb sjrau wypalowal. Někteřj opilj si wesele počjnali, tancugjce a wyskagjce uj, uj, uj—uhem! Ostjačka pak gedna překračowala při tom meze počestnosti. U Ostjáků newěrnost ženská nenj wážena studem, swodnjc dá mužowi toliko něgakau náhradu. Ženské u nich wězj w porobě otrocké. Ten den nám do mordy (wrše) tolik ryb wešlo, že byla z nich hogná wečeře. Když sem ulehl, mohla býti 11⁴⁴ hodina, přinesl mi Gregori Ignatěw Aršenikow z české vlasti mé psanj. Právě w ten den, gakž sem si přjchod gehu wypočetl. Nynj měl sem mysliti na odpowěd; než co bylo psáti, toliko mrzuté zpráwy o zklamané naděgi? tjm sem nechtěl poštu obtěžowati. Protož odložil sem, až Bůh gasněgšjho dne propůgčj, a něgaká naděge se otewře.

Giz několikráte sem se s Aleksandrem Timofegičem Kurským spravugijm u nižnoudinského kupce 2^he ģildy Nikolaje Antonowiče Paņomarowa na břehu widěl, a s njm howořil, a konečně pŭgčkami knih w známost s nim wešel, tak že sme k sobě w hosti (năwštěwau) chodjwali. On pobyl také w Odese a bratra má we Wjdni, bylo tedy dosti o čem mluwiti. Tomu sem se odkryl, o swě zklamané čáce zprăwu dal, a kritický staw swŭg přednesl. — Podlé swě ke mně sklonnošti progewil k mogj radě, že byl w zimě s partij we wršinách řeky Ģarewky, kde pěkné krupné černé zlato odkryl a zagewil. Abych tam se obrátil se swau partij a to sice pospěšně, chcili něgaké ostatky zastihnauti, neboť některé partije se tam tušjm chystaly, a gedna z nich že gest giz 14 dnj na cestě, poněwadž gj ale wožák ušel, tedy že tam nedošla, a hledá nynj ģiného wožáka. Za takowau radu sem mu srdečně poděkowal, a zdařjli se, sljbil něčjm se odměniti. Na tu přjpowěd dal mi i plány řeky Ģarewky, wyswětľil kde tam čj prijiasky naleznu, která mjsta gsau tam geště prázdna (nezagewena). Wěc pobjzela sama abych nemeškal; bez odkladu chystám wýprawu. Neyhŭře bylo o wožáka, kterýby mne k mogi partiji do tajģy provedl a ģi nagjti pomohl. Takowého čłowěka ale nebylo na ten čas w celé wsi. Nepozůstalo ģiné rady, nežli pustiti se bez meškánj na to lesnj moře, weď kdo neb neweď, a aby se nestýskalo, wzjti a přjpagiti sobě starého Korneje Lapowa, hľjdače našeho ambaru. • Řekl sem mu tedy, že pŭgde se mnau w tajģu, aby wšecko potřebné pohotowě měl; on ochotně se podwolil ģiti a chystati. U wečer mi přinesl Kurský opisy gawek (obgewenj; obľášenj zemskému řjzenj neb saudu, že tam neb onde zlaté rozsypy našli, a se osazugj) na řeku Ģarewku, abych se podlé nich, kďž tam přjgedu, spravowati mohl, kde slaupy stogj a kde gsau šurfy bity. Swjťalo, nežli bylo opsáno, myšľenky se mi křjžily w hlavě a plašily ode mne sen.

Dne $13\frac{1}{25}$ čerwence byla neděle, a mne táhla dwogj přjčina, abych na jutrenj do chrámu si zašel, a wyššj mocnosti před takowau cestau na milost se poručil. Ale pop opět obědnju neslaužil, odbyl sem tedy swau modlitbu, posnjdal a dal loďku se břehu na řeku strčiti, wšecky věci do nj wklásti, a s Pánem Bohem při čerstwém wětřjoku odstrčiti. Bylo dobře, že sme byli tři, geden we weslách, geden na kormu (na zadnj opáčině), a gá sem měl přes celau řeku dosti co dělati, abych čumašjkem (z březowé kůry nádobjka) postačil z loďky wodu wyčerpáwat, tak silně nám woda do wyprahlé loďky se prýštila. Šťastně sme přegeli k druhému břehu, ale dlawho sme se tu zdržeti museli, protože sme u Malewinských od poslednjho wýchodu z tajgy ostawených konj nagiti nemohli. Teprwa k polednjmu přišli sami z tajgy kde byli na pastwě. Mezi tjm sem pil u Arzenjkowa čaj, a tu sem poznal sprawugjcjho (Malewinských) A. Jakubowiče. Gest to nešťastný z prwnj kategorie od roku 25to, člověk wysoký, silný, zdravý, přjsného ba strašného wzezřenj, který gak sem z gehu řeči sauditi mohl, wážným slowem uměl poručit a přikázat. Bylo giž poledne, nežli se koně osedlali. Tu letj weliký gestřáb s ohnutým zobem od sewernj strany, můg prwnj úmysl byl, střeliti po něm, ale obáwage se aby se wynochodec (mimochoďnj) nesplašil, nechal sem tak, přitom i připomenuw sobě, že by podle řjmských auğurů tento pták mému předsewzetj šťastného zdařenj wěstiti mohl. Člowěk gest syn naděge. — Že sem wzal s sebau materiálnjho, aby na nás pohleděl, gak dobře přes řeku Tis přebředeme, dal sem swého koně wezti, a šel sem s njm pěšky. Na lukách Cholubkowských byla nám tráwa pod páž wysoká. Řeku Tis sme probředli šťastně. Woda šla koňům po břicha, ačkoli dosti bystře praudila. Cestu ze břehu do tajgy sem brzo našel, ale také hned upadl a na suk dlaň si prorazil, sparno bylo náramné, tak že z mého nepromokawého kabátu z rukáwů

pot crkotem mi wytékal — ač sukové košili dřeli, gednák nelze bylo, leč bez kabátu. Nynj se gednalo o dalkj cestu, Myslel sem, že Kornej w lesjch zkušěný po stopě mne powede, tu se ale odkázal, že se bogj aby nezablaudil. Wožáctwj tedy připadlo na mne, a gakožto wožáku slušelo gjti před koněm pěšky, hezky pozorně šetřiti a skaumati cestu, kudy ho westi. Že se tauto cestau giž dwakráte semo tamo přegelo, a po některých wýwratech, stozu, bahna a struh mjsta powědoma byla, tedy nebylo nesnadno, uhozowati na cestu, a šlo se směle a bezpečně. U prwnjch šurfů sme nocowali. Whod nám přišlo, že sme tehdaž při odgžděnj zdělaných, korau pokrytých balaganků nespálili. Přišla baurka a děšť, a tu se bylo kde ukryti. Kůry z giných balaganů sem sňal a našj střechu gimi opravil, tak že sme pod nj i wažiti mohli. Mjlo bylo nalezti suchý nocleh, a na suché kůře pokogně usnutj. Po takowém wypocenj, po takowém unawenj, spalo se slawně.

Ráno dne ¹⁴/₂₆ čerwence wstalo se časně, co zbylo od wečeře wzalo se k snjdanj, koně se pogali a owjučili (obřemenili). Poněwadž sme byli toliko dwa, nastala pro mne škola, abych co prawý Robinzon koně sedlati se učil a pewně ho owjučil, by o suky a stromy břemene swěho nesarwal, neb pod sebe neskotil. Na poledne sme dogeli na Sewernuju, kde sem mjsto oběda čaje se napil. Až na toto mjsto bylo snadno se dostatj, gakožto cestau dosti powědomau, ale kterak nynj dále odtud? We tři hodiny, gak byli koně trochu napaseni, sme se odebrali. Po zátesách sme znali, kudy se partije naše proklešťowala, a kudy se nynj pustiti. Mjstami ale nebylo znatných zátesů, a tu počaly nesnáze. Protože tomu giž celý měsjc uplynul, co tady partije táhla, a od té doby děšť tráwu opět zdvihli a očerstwili, bylo těžko uznat, kudy byli prošli. Koně se přiřázali a šlo se wyšetřowati. Tu sem se počal cwičiti w obratnostech dikára (diwocha), lesnjho Tunгуza neb Ostjája,

gak se má cesta w suchých, mechowitých mjstech poznati. W blátě, w trávě, w topkých mjstech uwiděl by každý a seznał stopu kudy šli; ale zde se musj všeccko wzjtí na uwáženj, cokoli w přjrodě poruchnutého a ōjm gest zahybáno. . Oude se widj přilnutá trawina, to buď znamenj, že w tu stranu měli kroky naměřeny, oude gest kámen přewalen, mech pomačkán, přetržen, wyrwán, oude kořen podrcen, strom oškrábnut, wětwička dolenj m bēlegšjm gehličjm k wrchu obrácena, oude w chmerečku čerweněgšj důlečky, giehž slunce geště na zeleno neobarwilo a t. d. Čjm dēle sem k těmto proměnam pozorliwost obracel, ōjm snadněgi po stopě šel, neboť přjroda w tajge gest neposkwrněna, a každé dotknutj působj w ni proměnu, gako na doganu smetany. Takým způsobem sem se naučil umu wožáků. K zábawě mně wyprawowal mŭg stařjk, poselenec z Woronežské gubernie, o řece Wolze a Azowském moři, o lowenj a prodagi ryb na těch wodách. Na prwnjm potoku, který z lewé strany do Sewerny wpadá, widěli sme, že naše partije šurf wybila. Zatjm byla cesta dobrá, rovněž že tajga několikrát wyhořela, zem se srownala a porostla bereznjkem. To odpoledne sme geště na 3 wybité šurfy přišli.

(Pokračowánj.)

VIII.

L i t e r n j z p r á w y.

1. Český kodex w Paříži. *)

W Pařížské královské bibliotece nachází se kodex Český w kwartu o 280 papirowých listech bez paginace, obsahující wice pojednání theologických z 15 století. Jest welmi dobře zachovaný a psaný weskrz jednau rukau, čistě, písmem stejným w liniích. Na začátku každého pojednání jest hrubě malovaná litera a iniciálky průpowědi jakož kommy jsau přetažené čerweným inkaustem. Pojednání jednotlivé mají zvláštní nadpisy, ku př.: O stwoření swěta, o angelech a t. d. Na listu 245 poznamenáno jest na kraji jiným písmem: *Dewět kusow zlatých mistra Jana Husi*. Pojednání toto, w němž za každým článkem následuje krátká perifrasis, zajímá čtyry listy. Jsaut pak kusowé ti následující:

»První artikul neb kus zlatý jest tento: ktož dá jeden halér pro boh za swého zdrawého života, ten wiece pána boha uctí a swé duši wiece prospěje, nežby po smrti tolik zlata dal. —

Druhý kus zlatý jest tento: ktož jedno slowo protiwné strpi, ten wiece pána boha uctí a swé duši wiece prospěje, nežliby tolik metel o swój hřbet zbíl. —

Třetí kus zlatý jest tento: ktož sě najmenšímu pokoří, ten wiece pána boha uctí a swé duši wiece prospěje, nežby od jednoho konce až do druhého konce swěta putowal a w každé šlepečí swú krew prolil.

Čtvrtý kus zlatý jest tento: ktož dá bohu všemi swými údy wlasti, ten wiece pána boha uctí a swé duši wiece prospěje, nežliby všechen swět pro bóh na hlavě zchodil. —

Pátý kus zlatý jest tento: ktož jednu slzu za swé hřichy unoří, ten wiece pána boha uctí a swé duši wiece prospěje, nežliby po smrti tolik plakal, ažby jemu z očí dvě řece tekly. —

Šestý kus zlatý jest tento: ktož sobě pána boha nade všecko stwoření draze wáží a jemu se všechen poddává, ten wiece pána boha uctí a swé duši wiece prospěje, nežliby za něho matka boží se všemi swatými prosila. —

Sedmý kus zlatý jest tento: ktož nižádného blázniwě nesúdi, ten wiece pána boha uctí a swé duši wiece prospěje, nežliby hyl jako swatý Wawříneč na roště pečen. —

*) K žádosti p. zasílatele, *skladným* prawopisem, jakož i niž. R.

Osmý kus zlatý jest tento: ktož milosrdenstwi kterému člověku učiní pro boha, ten wiece pána boha uctí a swé duši wiece prospěje, nežli by byl do třetího nebe wtržen jako sw. Pawel.

Dewátý kus zlatý jest tento: ktož se wuoli boží neprotiwí, ten wiece pána boha uctí a swé duši wiece prospěje, nežli by wšechen swět kydy (?) jeho byl pro boha dal. —

W katalogu zapsán jest rukopis ten: N. 8173. Codex in 4. Postilla croatica in evangelia. Codex chartaceus, a na hřbetě napsáno německým kurentním písmem: Eine croatische Postilla. Nápis tyto uwiděw u swém nawštěwú biblioteki kráľowské L. hrabě z Th. wyswědil obsah wšacné knihy ná čtwercowém listu, na wnitřní dešce přilepeném, těmito slovy: »Ce volume contient une collection de Ms. bohèmes, et je conclus de l'orthographe aussi bien que du contenu, qu'elle a été faite vers 1450. Les Ms. sont tous de pièces theologiques de l'école de Jean Hus, dont se compose la plus grande partie de notre littérature au 15. siècle; une note en marge désigne Hus lui-même comme l'auteur d'une des dernières pièces, et il ne me paraît pas impossible qu'un examen plus approfondi prouve que toute la collection est compilée des oeuvres de ce célèbre réformateur.«

Krom tohoto kodexu jest w kráľowské bibliotece ještě asi 8 neb 9 rukopisů slowanských, český wšak, jak prawi Jastřěbský, není přý mezi nimi žádný wíce. (Z dopisu přátelského A. Š.)

2. Jana Amosa Komenského saud o Kochanowského přeloženj Virgilia a o polském i českém g a z y k u.

(Z vlastnoručnjho lřstku 15 Febr. 1655.)

Celebris Polonorum Poeta Cochranovius, ut linguam Polonam Latinae per omnia respondere ostenderet, parallele reddidit Virgilium Polonice non ad verbum duntaxat, sed et verborum eadem serie perpetue: non tamen metro (cujus Polonica accentu carens lingua capax non est), sed prosa, sensu tamen ubique claro. At Bohemica lingua, suaviter accentibus verba sua varians, addere metrum idonea est pari prorsus elegantia. Ex. gr.

Ecloga IV. w. 4—17.

Ultima Cumaei venit jam carminis aetas etc.

Ostatnj swěta wěk gest giž tu Sibylly Kumanské;

Giž se wěků welikých weliký řad mocně začíná.

Když giž panna rodj, nebo když swětu zázraky dáwá;

Krále wěků swatý Syn když se k nám z nebe pauštj.

Wjtegteť Krále swěho, ach wjtegte radostně

Národové! s njmž wám wěkové zlatj wracugi se.
 Angelstj, krásuj duchowé, i wy s námi se těšte,
 Waš to také gest Král, wěčná waše ozdoba; wám též
 Utwřeným na konec blažená giž začne se wěčnost.
 Nám Páp Wýwoda náš shlaženj wšech win nesa . . .
 Bydlitelům země strach dřewnj nám wšechněm odegma
 Od Boha pfigme žiwot, stracený aby w rági nawrátíl
 Nám žiwot . . . dlawhowéké aby sjmě widěl . . .
 A w pokogi swět rjdé W. H.

3. Literatura ruská.

Mnozí z čtenářů časopisu tohoto litují, že od některého času nižádné zprávy o pokrocích literatury ruské v něm se nepodávají. Příčina toho nedostatku jest jediné ta, že nás takovéto zprávy odnikud nedocházejí, a že o nových plodech sewerních Slovanů, pro vzdálenost a jiné překážky, jen potjdu a jako máj něco se dowjdáme. Zdeť zatím některé knihopisné drobnůstky. — Výtečného díla: *Istorija gosudarstwa Rossijskago, soč. N. M. Karamzina*, tiskne se nowé »kompaktnj« vydánj, w pořádku páte, pracj J. Eínertlinga, tiskem Prace, w Sw. Petrohradě we 3 djlech, we wel. 8°. Obsahujeť w sobě, jako prwnj i druhé vydánj, text i poznamenánj neoceněného arcidjla w úplnosti (třetj a čtvrté bylo skrácené), a wyznačuje se od předešlých některými opravami z ručnjho exempláře nesmrtného dějepisce, jakož i přjdawky z jeho pozůstalosti. Prwnj djl, w němž 1, 2, 3 i 4 djl staršjho vydánj wmeštknán, giž vyšel, druhý wygde w rjgnu, třetj w lednu 1843. Předplatnj cena 50 rub. ass. W obawlástnjm čtvrtém djlů podán bude známý »*Kljč od Sirojewaa*« a jiné pomůcky. Tisk se chwálj. — *Polewého Ruské historie pro začátečnj čtenj (Russkaja istorija dlja perwonačalnago čtenija)* vyšel w S. P. na konci minulého roku 4tý djl. — *Bantýse-Kamenského Istorie Malé Rusi*, dila znamenitého, wyslo nowé vydánj w Moskwě we 3 djlech w 8°. — J. Boricewského *Powěstj a předánj (podánj) národůw slowanského plemene* wystaupil letos na swětlo w S. P. 2hý djl w 12°. — Gazykozpytcům poskytl nowau látku ke skaumánj protopresbyter G. Pawskij: *Filologičeskija nabljudenija nad sostawom Russkago jazyka*. S. P. 1842. — Mezi spisy, gimž se na začátku tohoto roku Demidowská odměna čili pocta dostala, též nacházj se: *Korneslow Russkago jazyka, soč. Nadw. Sowětnika Šimkewiča*, gakž se zdá posud geště netištěný. — *Krátký zeměpis Ruského mocnářstwj* vydal pilný *Ev. Oldekopp*, w S. P. 1842. 12°. (německy). — Od genialnjho a nad jiné welebeného N. Gogolja spatřilo swětlo nowé básnické djló: *Pchoždenija Čičikowa ili mertwjja duši*. Mosk. 1842. — Milow-

njci románův dostali několik wácných lahůdek. Od *N. Kukolnika* vydán historický román: *Alf i Aldona*. S. P. 1842. 12°. 4 d. — Od *M. N. Zagoshina* vyšel: *Kuźma Petrowiů Mirosew, russkaja byl' wremeni Jekateriny II*. Mosk. 1842. 8°. 4 d. — Rozmarňj a plodňj *Th. Bulharin* popracował nad sledugjeymi kojčkami: *Komary. Wsjakaja wsjačina. Roj pervyj*. S. P. 1842. 12°. *Kartinki Russkich nrawow. Kn. I. Šalopnica. Kn. II. Kornet*. S. P. 1842. — Neposlednjmi básnickými dary nadaná *Alžběta Šachowa* vydala: *Powěsti w stichach*. S. P. 1842. 8°. — We weliké *Ruské Encyklopedii*, která s 14tým djlem wáznauti začala, pokročeno tohoto roku až do 17ho djlu. — O wnitřnj ceně wýš dotčených nowých spisůw, nemagjce gich w rukau, ani důkladněšjch zpráv o nich, na ten čas šjte gednati, gakož ani o Časopisech, mezi nimiž zwláště *Žurnál ministerstwa oswěty* wučeném ohledu dáwnj swau chwálu důkladnými pracemi stále zachowáwd, mjstněgi se zmjnití nemůžeme.

S,

4. Literatura maloruská.

Hatrykű pripowidki i zahadki (ptjslawj a hádanky) ztbranű *Hryhorym* (Řehořem) *Ilkewičom*. U *Widni* napečatano čerenkami o. o. *Mečhtarystiw*. 1841.

Ich wünschte, dass wir von mehreren sinnlichen Völkern, statt Beschreibungen über den Geist derselben, Proben ihres kindlichen Witzes, ihres sich erheben Scharfsinns in Sprichwörtern, Scherzen und Räthseln hätten; wir hätten damit die eigensten Gänge ihres Geistes.

Herder.

Národ, gako maloruský, za minulých stoletj wpády nepřátelskými rozerwaný a na dráze wzdělanosti zástáwený, chowá wšecky zásoby básnické a wědecké, genž během času z ducha geho powstaly, gedině w pjsnjch a ptjslawjch. W nich se čo neywěrněgi odbjgj ráz národnj; neboť gsau prostě wšeho napodobowánj cizoty, genž plaužj se za bleskem liché sláwy pomjgj chýžje nešťastnjků. Utlačený duch poť nepřátelským osudem úpjcjho národu tohoto uwolňuje si lkagcj dumkau, wznášegj se nad zřjceninami býwalé sláwy jeho, gako se wznášely žalozpěwy Jeremiáše nad zbořeným Jerusálěmem. Neboť i oni měli doby slavné slowem i mččem. Gegich gest »slovo opluku *Ihora Swatoslawiče*,« a mnohé archiwy geště potud chowagj památky z časů, když gazyk gegich w auřadech wládl. Gegich kněžetstwa platila někdy za nenepatrné soky wzmáhagj se Moskwy, a geště po úpadku gegich powstali častěgi mezi nimi bohatýrowé, genž se smělým čelem, ac bez trwánliwého štěstj, opjrali proti potlačitelům zděděných od otců zwyků. Dumky gegich opěwugj podnes geště sláwu těchto zašlých časů a kleslých reků swých, na mohylách gegich wzywagj mocné gich stjny, oče-

káwagjce, brzo-li se otewrau blamky tyto, aby z okowů wěčného snu wyprostily dáwno již shnilé obrance vlasti. Že ale wždycky gen marně znej hlas ten, přecházejwá w měkké, smutné, srdce promálgující tóny, gakoby plše holubice nad ztrátou miláčka swého. Četli ste, tudjma, maloruské dumky, byli ste uchwáceni hlubokým citem vládnauojm w pjsnjch těchto, a obdiwowali ste se w nich básnickému duchu národu toho; kdo ale neslyšel hlasu gegich plynauojho ze srdce k srdci a pohrauteného we tklivé žalosti, gak brzo gemně lká, brze uchwácený hořem horuge u vysokém wzletu, gakoby nad hwězdami hledal úlewu nátlisku swého, kdo, prawjm, neslyšel tónu toho, ten nadarmo přebjrá pitewnjm nástrojem kritiky tyto drahé slzy národu maloruského. Ač zde již delší čas bydljm, předce ještě podnes zpěwy tyto srdce mé tak mocně gjmagj, gakó když sem ponejprwé zaslechl stonánj gegich.

Než kam mne zawedl lákavý hlas prostonárodnjch zpěwů ruských! Předce mnau ležj giny, no méně wážný poklad národu toho, genž pro Wás i tu wýhodu má, že k pogmutj geho netřeba slyšeti žalostného a gjmawého hlasu, gakým se ouen prwnj gewjwá uchu našemu. Gsau to *prjslowj maloruské z Haliče*. Gakóž ony pjsně obgewugj hluboký cit národu toho, tak gewj naopak toto prjslowj zdravý rozum a bystrý důwtip geho. Pošly ony z čistého zdroje zkušenosti a přecházegj z úst do úst po celém národu, gsauce skladem wáj geho maudrosti a pravidlem gednánj geho. Rusjn, nemage škely uěj se maudrosti od otce swého ukryté we zděděných prjslowjch a w každém neobyčejném prjpadku chodj k nim na radu. Kakté mjněnj swé o té neb oné věci potwrdj gakoby na důkaz prjslowjm, a chcešli neylépe překonatj geg o té neb oné prawdě, nedowedeš toho lehčegj, nežli uwedewjm o nj několika prjslowj geho.

Prjtomná sbjрка gest gen malá část pokladu toho, wždycky ale twahy hodna, poněwadž mimo ni žádné jiné potud nestáwá. Uwedeme zde pro obmezenost mjsta geu některá prjslowj wzťahugjce se na charakter a smýšlenj národu maloruského, na př. str. 94. »*Twerdyj Rusyn. Twerda Rusi wse perebude*« (přečka). str. 97. »*Upertyj (twardošjgný) jak Rusyn*«. Komuž zde neptigle w mysl swětoznámá: »*twardá česká hlawa*«. Giné opět malugj bjdný staw gegich, a na wzdory tomu zachowanau hodrost myslj, gakó str. 11. »*Welykij swit a nema sia de dity*; str. 99. »*Choť byi hliadiw (hledal) po wsej Ukraini, dobra neznajdes*«. — »*Choť hoto (nuzně), aby wesoto*«. W národě, při wáj swé chudobě tak hosjinném, gakó gest maloruský, musela i tato ctnost w prjslowj přegiti. Zde gen na př. str. 107. »*Čym chata bohata, tym rada*. — »*Čym chata maje, tym hostja prijmaje*«. Gewj se w nich i nenáwist k cizotě a láska k tiché i pracowité domácnosti, zvláště pak k rolnictwju, gakau skoro u všech slowanských národů nalézáme, na př.

str. 108. „Čužych bohŭw ťukaje (hladá) a swojich doma maje.“ str. 3. „Aby ťycha nomaŭy, treba swoim pŭhom, ta na swoji nywi oraty.“ str. 60. „Nema to ramaŭto, jak temis, ta čerasto“ (krogidlo). Gako pŕiklad hlubokého dáwtupu gawjycho se w smělých pŕirownánujch klade zde pěkné porownánj čłowěka podlého, genť se z njakého stawu byl powznesl, se sowau na gestřába powýťenau, str. 45. „Koŭy sawa sjastrubije, to wyťe sokoŭa liťaje.“ O čłowěku obmezeného rozumu magj násladugjoj pŕislowj, str. 90. »Sim liť akrobak w chŕini zymowaw a smaku mazaŭnaw« t. g. Sedm let chraust we chťenu pŕezimowal a wkusú žádného nepoznal.

Mohli bychom zde geťtě množstwj pěkných stránek a zdrawých myslének i úsudků národu toho z této skrowné knížky wyčerpati, kdybychom složenau w nj filosofii národnj saustawně rozbjŕati chťeli. To wťak sústawugeme slowanskému čtenáŕi, gamuť na tom záleťj, aby poznal ducha národa swého, dokládajce se gedině vlastnjm zkušenjm, že naděge geho, nebudeli pŕewýřena, gistě sklamána nebude. Pŕi této pŕijetizosti nemůžeme potlačiti žádost, aby kdos poukýtjŭ podobných sbjrek wťech slowanských kmenů z toho sestawil wěrnau charakteristiku našeho mjrú milowného národu. Taková by neylépe zahanbila mnohé cestugjoj cisince, genť pŕoředěe několic kŕčem po vlastech náŕích neostýchaj se hanliwé úsudky na celý národ sypati.

I wydánj pŕislowj těchto gest ozdobeň; gedině toho neptjgemně pohťegugeme, že negsau spotádané podlé pŕedmětů, nýbŕť gen w abecednjm pořádku podlé začátečnjch pjsmen pŕwnjch slow. Měl sobě w ohledu tom p. spisowatel obrati sa wzor sbjŕku pŕislowj slowanských p. Čelakowského umjstěŭau w časopisu Českého museum na r. 1837 str. 292, což se pŕi druhém a co možná rozmnoženém wydánj nepo-
chybně stane. Cena 30 kr. w št. Fr. Jachim.

Na konci minulého roku wyšel w nářpěj maloruském, od nás geťtě newiděňj: *Šnip, Ukrainskij noworočnik. Zhruťiw Aleksandr Korzun. Rik pŕewyj. Charkiw, w uniw. Štamparij, 1841, 8°, 228 str.* B.

5. Literatura polská.

(Dopis.)

We Lwowé dne 25. kwětna 1842.

Napnuté očekáwanj wťech pŕátel polské Musy, obráčené k nowým plodům básnjka, do pŕwnj řady národnjch wěštcůw stawěného, giť se splnilo: dwa swazky. *Poezyj Bohdana Zuleského*, wydane od Edwarda Raťyňského w Poznani 1841, gsau giť w rukau gegich. S dychtiwostj pŕehjŕám listy nowého dárku blahomluwného básnjka, a těsjm se napŕed na rozkoš newšednjho způsobu. Pŕwnj swazek obsahuge dvě knihy

dum a dumek, 41 čísel, pak 10 tak od skladatele nazvaných *wiośnianek* a *dumek*; druhý samé náboženské básně, překrásnou pověst o swaté rodině we weršich, pak modlitby a hymny. Básník tu složil nové důkazy swých skvělých, nadobytčných schopností; gednak game ničem novým, velikým, překvapení nebyli. Pěvec swými novějšími plody dāwnějších nepředsíhl, ano musím o geho dumkách, k nimž mu dāwné Kozáctwo předmětu a nadšenj podalo, poznámenati, že gich poetické prawdě a druhé strany poněkud historická neprawda wadī. Zaleský opěwá Kozáky, gak .by si ge polský álechtic wšbec přál, nikoliw tak, gakými oni skutečně byli, ani za časůw nelepšího porozuměnj s Polskou. Druhau gestli ne wadu, aspoň podiwnost načházjím w často, ale neywjce newhodně upotřebených slowech. *Ślawian, stawianiski*. Zaleský dījwe těch gmen neznal, a nynj zdá se, gakoby mu móda kázala, honositi se gimi tam, kde se právě nikdo po nich neptá. Kdež by se byly w 16. neb 17. wěku z duše Kozáka na př. takowé dwa werše wystrauhaly, gaké mu Zal. w ústa klade: (str. 70.)

U nas inaczej! Och! Ojczyzna *Lasia* (?),

To *wszecślawiańska* (!!) królowa, i *nassa* (?).

W písňich, kde mu žádný Kozák w to newcházj, gest daleko přirozenější, prawdiwější, a protož gednjm slowem mistrnější. — W podobném, ale daleko horšjím způsobu proti historické prawdě hřejí *Michał Čajkowski* we swých Kozáckých powěstech: geho neynovější dwauidlná historická powěst: *Hetman Ukrainy* (w Berlíně 1841, nákladem B. Behra) gest nový toho důkaz. Doba předmětu gest 17tė stoletj, léta nešťastného panowánj Jana Kazimjra w Polště, děgiste Ukragina, hrdina Jan Wyhowský (nikoliw Wychowský, gak p. Čaj. a geho sauplemennjci wyslowugj a pjěj), hetman Kozákůw. Tentýž Wyhowský usilowal Kozáky u wěrnosti k Polště udržeti. To gest historické faktum, hlawnj théma powěsti. Ale to wěčné, zase nehistorické koketowánj Čajkowského Kozákůw s Polskou gest giž hausné. Sami Poláci satjnsj se poznáwali w tom smjěném bladu. — Zeela něco giného gsau: *Pamiętki Seweryna Soplicy, cześnika Parnawskiego* (druhé rozmnožené wydánj, 1842, we 4 swazcích.) Náležej kacywytěnějšíjm plodům literatury polské, gichžto cena nikdy zmenšiti se neměte. Spisowatel maluje w nich společnost polskau w předešlém stoletj s takowau známostí wšech poměrů, charakterů a časowého ducha, s gakaůž nikdo posud; s welikau opatrností netknul se tu ani gedně panugoj tendencij nynějšího času, která by historickau prawdu geho scén s konfederace Barské, z dworského žiwota tehdejších magnatůw, a z wolného wogenského kola Sjęowých, rozpartilých towaryšů rušiti mohla. — *Miszaniny obycajowe przez Jarosza Bojle* (Wilno, 1841, str. 293, wel. 8) pocházegj přj, gak powěst hlásj, z toho samého pėra,

z kteréhož i Soplicowy paměti vyšly. Wěc k wjete nepodobná, ačkoliv i *Mieszaniny* své wýtečné stránky magj. Obsahujj scény, rozprawy a charakteristiky w neyrozumnějšjím skupenj, na wětšjím djle ostré kritiky nynějšjo společenského žiwota wenkowské šlechty, literárnjch a duchownjch tendencj, geň weliké pohouty w čtenářském světě nadělaly, a žiwau polemiku zbudily, která se gešť neskončila. — We Wratislawi vyšla r. 1841: *Maryna Mnischówna, trajedya i poezye pomniéjeze Piotra Dahlmána*. Dle časopiseckých zpráv magj to býti dosti slabé plody; užitek z gich wydánj však určen gest na wystawenj pomnjku Šebastianowi Fab. Klonowicowi, slawnému spisowateli Sigmuntowského wěku. — Z nemalého počtu nových knjžek pro lehkau zábawu určených wybereme nynj gen: *Nowý gabinet powieści S. Z. Sierpińskiego* (Warsáwa 1842), w kterém nalezáme něco à la *Gawędy* Wojcieckého, n. př. historii pana Bartoše, maudrého Macka, historii o bazilišku Warsáwském, saud dábílůw na tribunale Lubelském atd.; — *Trzy sieroty*, powěst historicko-obyčejowá z časůw Sigmunta III. od *Romana Laskowského* we 2 djlech (Warsáwa 1842); konečně: *Sceny małżeńskie*, powěst od *Frant. Chlewaského* we 2 djlech (Warsáwa 1842). Z podobných pracj snad neysagjmawějšj gest nový plod gedné z činnějšjch Warsáwských spisowatelek: *Obraz Warsáwskiego społeczeństwa w dwóch powieściach przez Annę Nakwaską*, Poznań 1842 u Stefáněského. W předmlawě wydawatele dowjdáme se o giných dawnějšjch a nowějšjch literárnjch pracech této učené dámy, která giž r. 1819 w ober literárnj byla wstaupila. — A co Kračewský? — Nezhálj: wydal opěť *Studia literackie* (we Wilně 1842), sklad rozmanitých rozpraw čisté literárnjho obsahu, poslednj djł *historie Wilna*, a rozwinuge zwašťnj redaktorský takt, obratnost a činnost w *Atheneum*, gehoť giž 6. djł vyšel. Geho: *Wilno od początków jego do r. 1750* sestáwá ze 4 djłů w 8. ze 115 archů, 20 rytin a 2 plánu města Wilna od r. 1560 a 1840. —

Zwašťnj ukaz w literatuře polské w poslednjch časjch gest wystupowánj početných wzdělawatelů filosofie, gmenowitě Bochwice, Cieszkowského, Trentowského, Šceniowského, Lewestama, Libelta a g. *Titus Šceniowski* giž z *Atheneum* chwalně známý, wydal nynj: *Przygotowania do nauki dziejów powszechnych i historii rozwoju się umysłu i ducha ludzkiego* (Wilno 1842 w 12). — *Trentowski* opěť wydal dwa hrubé djly spisu pedagogického, pod tit. *Chowania* (w Poznani 1842 w tiskárně Orędownika). Má to býti záslužná práce, až na některé s kriwého stanowistě pozorowané stránky, proti kterým se hned důkladné články na porozuménau w samém Orędownjku zgewily. — Nákladem A. F. Glücksberga we Warsáwě vyšel 1. swazek: *Obrazu historii powszechnéj od najdawniejszych do najnowszych czasów*. Wydánj krásné, a má býti ozdobeno 24 rytinami na oceli, co ostataě snad

tjm neylepším při tom bude. — Důležitou přískubu historii slowanského zákonodárství učinil hr. Tit. Działyński vydáním: *Statutu lwowského* čili sbírky práv od r. 1389 do 1529, tudíž rozpraw sněmových k těmto právům hledějích (W Poznani 1842 w 4.) Sbírkta to pro skaumatele wjtaná, drahocenná. — Z nových vydání hrab. Edw. Račyńskiego w Poznani, kromě nahote spomenutých, gsau welmi zajímavé: *Pamietnik i o rzeci humanistycznej*, od Lipomana a dwau negumnowašých, gichžto rukopisy w bibliotece Ossolińskich we Lwowě se nacházegj. Smutná ta katastrofa z powstání Hajdamákůw na Ukragině r. 1786 opisuge se tu s wěrností a důkladností. Druhé nad mjru důležité wydání hr. Račyńskiego gsau: *Wspomnienia Wielkopolski t. j. wojewódstw Poznanskiego, Kaliskiego i Gnieźnieńskiego*, w Poznani 1842, djl. I. str. 369 a 50. Toto znamenité djlo obsahuge děgepis polský w ohledu na gmenované wéwodstwa, rozprawy o přímyslu a obchodu od neydawnějšých časůw až do pádu Polsky, hospodárství a popsání znamenitějšých mjest. W přjdawku gest předewjím důležité listiny: Ustawa ławników (saudnjch přisedějích), gak se magj zachowawati, z r. 1514 w gazyku polském. We zvláštnjm swazku (wel. Fol.) dodáno gest 17 překrásných rytin znamenitějšých stawenj a starožitností. — We Wilně sas wyšly: *Wspomnienia Żmudzi, przez X. Ludwika Adama Jucewicza* w ozdobném wydání. Spisowatel sebral w tom spisu starožitné památky, gaké se nysj gešt z podání, pjsnj a obydešůw lidu wybádati daly, a podává sároweň popisaj obraz nynějšj Żmudi. Djlo důležité w tom ohledu, že Żmud' gešt w 15. 16. wěku kryla stopy newykořeněného pohanstw. — *Mickiewicz*, wydal *dezastero čtenj o literaturě slowanské*, které měl od 1. ledna 1842 w kollegi francauské, w překladu polském. Předěšlého roku začal své přednášenj o počátkách děgin a literatur slowanských, a úsilně prosil, aby gich nikdo netiskl, poněwadž se gešt necitl dostatečně pewným w předmětu swém. Letos počal své čtenj od wěku 17tého, a wykládá wěk 17. 18. a 19tý, poněwadž, gak mluwj, tyto okresy toho předmětu wždy s wětšjm zalíbenjm wzděláwal, a tedy daleko wjez s'nimi seznámen gest. W těchto tištěných čtenjch mnohé námjtky, které mu Poláci lonského roku kwapně a předpogetě činili, důkladně wywra-cuge; mezi giným počátky literatur noworuské přewýborně wykládá, gakož gešt nikdo před njm, a množstwj zagjmawjch posud neznámých podrobností a udalostí tam uwádj, což důkazem gest, že měl newědnjch pomočených sřidel. Méně důkladně wzdělán gest oddjl literatury polské a české. — *Bibliograficko-historického obrazu literatury a nauk w Poljě* od A. Jochera wyšel již we Wilně celý druhý djl. — Wšněwského hist. lit. pol. djl čtvrtý gest w tisku. — Wytrvalých spisowatelů w oboru přjsných wěd a uměuj čianých stále přibýwá, a

zde mám právě příležitost, o dvou výtečných pracích učiniti tu neychvalnějšj zmjaku. První jest: *Botanika ogólna roślin jawnoptłciowych J. R. Czerwiakowskiego*. W Krakově, nakladem spisowatele, díj I. 1840, II. 1841, díjlo s welikau dokładnostj napsané, a zvlášť také w ohledu užité w něm terminologie výborné. Smutno, že při tom tak obmezeném počtu odbjratelůw vědeckých děl spisowatele a nakladatele gich cenu tak wysokau určitj přinuceni gsau, a ještě při tom s vlastnj škodau se potkávajj. Drahá práce jest: *Tyzenhauzenowa Ornithologia* čili saustawná nauka o ptáčjch, gegžto první díj we Wilně již wysel, a o ptáčjch vůbec, pak o gich roztržděnj gedná. Celek bude působiti díjle skwostně, mnohými rytinami ozdobeně. Spisowatel, gedna ze zámožnějšjch magnatůw litewských, na slowe wzat jest pro své zájbenj we ptáčjch, a honosj se sbjrkau wyčpaných operencůw, kteréž se přj nemnohé giné w Evropě wyrownajj. — We Warsawě wyslo: *Mysłiństwo piaste*, díjlo 16. věku, obsahujcej vše, co tehdáž ku ptáčnictwj náleželo, na nowo přetržběno s předmluwau, wysvětlenjím a přjpsky od *Antonjna Wagi*, 1842. První wydánj té knihy jest welmi wáženě; spisowatelem má býti *Mataus Cyganiskj*; obsahuje wekn mnohe zajímavých věcj. —

Lwowský ústaw gména Ossolińských wydal první swazek nového pokračowánj swého Časopisu pod titulem: *Biblioteka naukowego zakładu imienia Ossolińskich, pismo poświęcone dziejom, bibliografj, rozprawom i wiadomościom naukowym*. Tisk u Schnaydera w 8. W dobre napsané předmluwě rozkládá redaktor a zároveň direktor gménowaného ústawu *Adam Kłodzinskj* právě zámetry wysokomyslného zakladatele geho *Jos. Max. hr. Ossolińského*, a rozwrh, co časopis od tud w sobě obsahowati bude, totiž: wýpisy z rukopisůw starých, w knihowně se nacházejcejch, užené práce spisowatelůw již nežijících, spráwy o ústawu, wšeliké rozpráwy a wědomosti týkajcej se polských věcj, konečně literárnj rozličnosti. Hned na to následuge wýnatek z rukopisu 17. věku, *Polonsauyehia*, čili polského králowstwj štěstj od Ondřege Lubienieckiego, žiwot Lengnichu polsko-pruského děgepisce z rukopisůw J. M. hr. Ossolińského, zajímavé spráwy o Arměnech w Polskě od *Fr. Xav. Zawhariasiewicze*, řjm. kat. biskupa Přemyslského, rozeného Arměsa, trochu přjliš w ehutj Polákůw napsaná rozpráwa o počátečných dějch Polsky od *Aug. Bistowského*, opravdu smjšaný paneegyrik gazyka polského pod tit.: Rozpráwy o gasyku polském a geho grammatikách od *J. N. Deskiwice*, spráwy o pokrocjch ústawu od redaktora, konečně rozličnosti, mezi giným i krátký žiwot nebožtjka *St. Jasowského*. Můžeme směle prorokowati, že se literárnj činnost w Haličjch tjmto časopisem opět cokoliwěk oživj, dehož bychom zagisté srdečně přáli. Při tom slušj i to uznati, že we Lwowě

wycházející *Dziennik mód Paryzkich* od něgakého času skutečně nad všecky podobné časopisy v Polsku se povzněl, a ponejvíce původní zdatilé články neyschopnějších halických spisovatelů polských podává. Časopisectví v Poznańsku vždy ještě se udržuje na značném stupni, na který se od nedávna povznese. *Dziennik domowy* pod redakcí N. Kamińskiego má nejvíce domácnost a vychováni na esteteli, bývá dobrými pracemi zásoben, a vychází skvěle. *Orędownik* Łukaszewice a *Popliński* stále se zdokonaluje, a jedině *Przyjaciel* Ładu, tento veterán mezi obrázkovými časopisy, od něgakého času ochabuje. *Tygodnik literacki* zdá se mi býti hromosvod přepjatých a vášnivých výbuchův gistého literárního strannictví. Nového časopisu pod titulem: *Postęp*, věnovaného rolnictví, průmyslu, kupectví a dobročinnosti všeobecné, první svazek tamže právě vychází.

Pozorujeme nyní též v literatuře teologické zvláštní činnost. *Pamiętniku religijno-moralnego* we Warszawie vyšel již pomalu celý ročník v měsíčních svazcích; we Warszawie též vyšel opět přepjatý náboženský almanach: *Aleluja na rok 1842*, ještě nákladnější než loňský s mnohými kamenotisky, z nichž některé podobizny a vyobrazení starých duchovenských stavení v Polsku i s jiných stran zajímavé jsou. Sem poněkud náleží i nákladné dílo: *Pielgrzymka do ziemi świętej, odprawiona przez X. Hołowińskiego r. 1839*. První díl již vyšel ve Vídni 1842 ve vel. 8., s podobiznami spisovatele a jinými rytinami, práce Düsseldorfské školy. Obsah má býti v ohledu slohu a slov o náboženství velmi zajímavý.

Ku konci stůž tu ještě zmínka o díle německém ve Lvově u Frant. Pillera vyšlém: *Sarzeniawa's Wortforschungslehre der polnischen Sprache* 1. Band, str. 483. Spisovatelem gest něgaký Sartini zebu Šreniawa, rozený Litwin, který přý sedm let o tom pracoval. Litvine sedm let mozolné práce k vydání plodu, ještě nejinak než mrtvým narvati musíme. Polský jazyk, vytržen ze svazku s pokrevnými jazyky, ať zde pod pitavým nožem německého filosofa, před jehož temnými vidinami, výroky a definicemi prostý rozum ušká.

K. Wl. Zap.

6. Literatura illyrská.

1) Kolo. Članci za literaturu, umětnost i narodni život. Izdavaoci: D. Rakovac, St. Vraz, L. Vukotinović. U Zagrebu tiskom dra. Lj. Gaja. 1842. Knjiga I. 8. str. 152. Když před několika lety Národní illyrské noviny s *Denniej illyrskau* z tiskárny páně Gajovy poprvé k nám sawjaly, zaradovalo se srdce každého upřímného Čechoslovana nad známku tauto duševného života národa, jehož sme téměř

wůbec, ač ne za mrtvé, a však za možnou a snad blízkou oběť nepřiznivých časů a okolností považovati obvyklé; toho všickni Illyrským bratřím svým ze srdce žádajíce, aby ctné a šlechtelné snažení jejich, z nezaslanké temnoty k osvětě se pozvednauti; a z dávnověkého rumu powznesti chrám swaté národnosti své, základu a pewnosti mělo, rostlo a se zmáhalo. A hlel přání naše djem aspoň již vyplněno; literatura illyrská co rok nových a mezi tím i výtečných plodů čítá, a činnost literární co rok wjoe rozsahu a síly nabývá. — Mezi neynowějšími plody literatury illyrské přednj zagisté mjsto zasluhuje nadtežený spis *Kolo*, obrawši sobě za účel, jakož w předmluwě ke swazku prwnjma zřegně progeweno, život dušewný národa Illyrského šjriti, sjíti a k stálosti jeho pomáhati, ku kterémuž cili dosti weliký počet spisowatelů Illyrských sworně sobě podali ruce. Swazek prwnj Kola před rukama ležej rozwržen gest na tři části. Hned na prahu části prwnj: *Ogledalo* (zrcadlo), uwjstá nás básně historická: *Grobničko polje* od Dra. *Demetra*, w 13 obrascích barwami ohaiwými ljetěj porážku Tatar pod Batu Chanem na poli bljže Grobnjka, na pomoři Illyrském, tam kde kostky wrhly se o to, měli koruna Uherská na wěky zničena, a Ewropa západnj národem barbarským zaplawena býti, kterýžto bog však statná ruka Horwatská, jako tamto u Olomance skoro právě téhož času, hrdinská ruka Česká a Morawská, celé Ewropě ku prospěchu rozhodla. Z ostatnjch tlánků části této wysikaj: *Obráz slovenskoga narétja u Koruskoj* (Korutansku), od Urbana *Jarnika*, s úwodem a poznamenanjmi od Stanka *Vrass*; dále *Ženišeni običaji u hěrvatskom primorju okolo Bakra*, od G. *Susanića*, tlánek welmi zanjmawý; potom *Anna Maria*, powjídka romantická z r. 1616 od Ljudewita *Vukotinowice*. Část druhá *Pragled* pčinášj dopisy o národnjm i literárnjm žiwotě Slowáků, od *Miloslawu Hurbana*; o literatuře české, od I. *Iwanowice* (*Sresněwského*); o literárnjm žiwotě Srbů, od pseudonyma Dobrorada Bratoljubije — srdečná tato žaloba nad dosawádnjm stáwem spisowatelstw illyrského! A však zdali nám Čechům před málo geště lety w mnohém ohledu wedlo se lépe a po tu dobu se wede? a zdali kterému ginému národu w okolnostech našich? — Konečně podává částka třetj: *Basar*, zpráwy smjšeného druhu, jako: O národnjm bálu, nových knihách atd. Spisu tohoto vycházeti magj prozajtmi toliko dwa swazky ročně, a však neobmezujice se na počet tento pro časy budaucj. Kniha psána gest pjámam latinským a prawopišem skladyým, powrechnost gegj auhledná, tisk, jakož do tiskárny páně Gajowý nadjti se gest, welmi čistý. Swazek prodává se po 40 kr. na str. — 2) *Pesmarica*. *Šbirka I. Pesme domorodne izdane po D. R. i L. V. itd. U Zagrebu* 1842, 16. str. VIII. 120. — Welmi wkusná knjžka tato obsahuje 73 překrásnjch

pjsnj od 28 básnjků. Gaké oblíby u Illyřů nalezla, saudití z toho, že vydánj prwnj bez mála giž rozebráno. Prodává se w expedicj illyr. nár. nowin po 20 kr. na stř. — 3) *Izbor igrokazah ilirskoga kazališta itd. Svezak IX. str. 93.* Obsahuge a) *Zaručnica i zaručnica*, weselohru podlé Kotzebue, b) *Harvatska věrnost*, hru hrdinskau podlé Körnera. Cena 20 kr. stř. — 4) *Ruže i tarnje* od Lj. Vukotinovića. U Zagrebu kod Fr. Župana 1842. — Pjsně, balády atd. we čtweru oddělenj. Cena 30 kr. na stř. — 5) *Sédim sinov itd.* Zdelao Jozef Zemlja, viharj Ambruški u Krajni. U Zagrebu 1842. str. 40. — Knižeczka tato; sepsaná horujm (kraginským) nářečjm a nowým prawopisem, wysla takte s tiskárny p. Gajowy. Obsahuge a) *Sedm synůw*, powěst horwatskau o Banu Mikići, we wersjch osmírádkowých, welmi uhlazených; b) známou elegii anglickau Th. Graye: *Na hrobkách wesých*, přeloženau wěrně weršem půwodnjm. Za 12 kr. stř. — 6) *Tamburaši ilirski, iliti narodne pisme ilirske po Slavonii sabrane i izdane Matom Topalovićom.* U Oseku tiskom M. A. Diwalda 1842, sw. 1. str. XVI. 83. — Kdokoli o wýbornosti pjsnj srbských ze sbjrkj Vukowy se přeswědčil, sagisté s potěšenjm uwjtá knjžku tuto, pjsmem latinským a nowým prawopisem psanau. Obsahuge pak 30 pjsnj ženských a 13 mužských. Z posnamenánj mezi pjsně welkaných mnohé nemalau magj cenu. Prodává se swazek po 20 kr. stř. — W tisku se nacházj a nynj giž bez pochyby dokončen gest: 7) *Němačko-ilirski rečnik, složen od gg. Ivana Mažuranića i Dr. Jakuba Uzarevića, na světo izdan troškom g. Dr. Lj. Gaja.* — Djlo toto, dáwno žádostiwě očekáwané, obnášj až ke slowci: *Verlauten* 25 archů a 400 stran. Kýtby gen také illyrko-německého slownjku brzo stalo! — Taktěz w tisku se nalezaj: 8) *Razna dela* od Ivana Kukuljevića Sakcinskoga. *Pet Knjigah.* 9) *Ausführliche Grammatik der illyrischen Sprache von Ignaz Berlić.* Druhé oprawené a rozmnožené wydánj, přigawj i nowý prawopis. Celé djlo obnášeti bude okolo 30 archů. — Nákladem Matice illyrské, dle uzawřenj sboru dne 2ho čerwna r. t., přigde co neydrtje do tisku: 10) *Gundulićeva Osmanida.* K. Erben.

7. Literatura ginogazyčná.

a. Domácj.

Die Wissenschaft des slawischen Mythos im weitesten, den alt-preussisch-lithauischen Mythos mitumfassenden Sinne. Nach Quellen bearbeitet sammt der Literatur der slawisch-preussisch-lithauischen Archäologie und Mythologie. Als ein Beitrag zur Geschichte der Entwicklung des menschlichen Geistes, entworfen von Dr. Ig. Hamusch, öff. ord. Professor der Philosophie und ihrer Geschichte an der k. k. Uni-

versität zu Lemberg. Lemberg, Stanislawów und Tarnow, Verlag von Joh. Miliowski 1842. 8.

Oznamujeme wyjití důležitého tohoto spisu, jehož předmět, obsah a směr z přebírného nápisu, na čele knihy postaveného, dosti patrný gest, nemůžeme zatagiti, žeby věc byla zádaucj, aby někdo ze znatelůw mythologie slowanské důkladnějšj rozhor geho w některém časopisu slowanském podal.

Der Mongolen Einfall im J. 1241. Eine kritische Zusammenstellung und Sichtung aller darüber vorhandenen Quellennachrichten, mit besonderer Rücksicht auf die Niederlage der Mongolen bei Olmütz, von Franz Palacký, ständ. Historiographen des Königreichs Böhmen u. s. w. (Aus den Abhandlungen der k. böhm. Gesellschaft der Wissenschaften, V Folge, Bd. II., besonders abgedruckt.) Prag, Kronberger und Řivnáč 1842. 4. 40 str.

Příležitost k sepsánj výtečného tohoto pagednánj podala šestistoletá památka vítězstwj nad Mongoly, I. 1241 do vlastj slowanských wpadšjmi, a w Morawě přemoženými, i w lůně kr. české společnosti nauk příslušně, totiž čtenjmi učených pracj, slawená. W něm saudný čtenář nalezne všecko, co o dotčeném předmětu z přesných pramenůw podáno býti mohlo, přehledně sestawené a kritickým duchem wysvětlené. Zvláště důležitý gest článek dewátý, w němž otázka: Byl-li wjěz u Holomúce Jaroslav nebo Zdislaw ze Sternberka? důwodně se rozbjrá, a neplatnost námjtek neynowěgi proti Jaroslawowi činěných očitě se dokazuje.

Ueber Formelbücher zunächst in Bezug auf böhmische Geschichte. Nebst Beilagen Ein Quellenbeitrag zur Geschichte Böhmens und der Nachbarländer im XIII, XIV und XV Jahrhundert, von Franz Palacký, ständ. Historiographen des Kgr. Böhmen u. s. w. 1 Lieferung. (Aus den Abhandlungen d. k. b. Ges. d. Wissensch.) Prag, bei Kronberger und Řivnáč. 1842. 4. 152 str.

Spis tento, záležejj 1) z úvodu, w němž o formulářjch wůbec se gedná; 2) z wýtahu z formuláře králowny Kunigundy, a 3) z wýtahůw z jiných formulářů, gest pro milownjka historie, zvláště české, neméně důležitý, nežli hořejšj.

b. Zahranicičná.

Archiv für wissenschaftliche Kunde von Russland. Herausgegeben von A. Erman. Berlin bei G. Reimer. Cena zápisnj na rok za 4 swazky 5 1/3 tolarů.

Aučel časopisu tohoto gest, obecenstwo německé, z newědomosti po tu dobu, přj, u neywějšj dje za to magjč, gakoby země Ruská od západnjch swých hranic až k welikému okeanu u Kamčatky pauhau gednotwarnau pjsčinau, gediné gedlowjm semo tamo porostlau

byla; podobnou té neypustějšj prapaukti seweroněmecké, seznaťmí s tjm, co w tjši této w oboru přjrodoskumném, zeměpisném, národospytném a ostatnjch podobnjch wěd wypátráno a w knihách ruských složeno gest. K cji tomu slaužiti magj pogodaňj o pokroojch a směru badánj wědeckých w Rusku, i poměru gich ke všeobecným úlohám wědeckým, potom překlady a wýtahy z vycházějcejch periodických i ukončených spisů ruských, gakož i dopisné zpráwy, zvláště pak od Němců w rozličnjch kragínách a zaměstknánjch tjše této žijějch. Časopis tento vycházeti má čtwtiletně po swazojch 10—12 archowých, a podáwati články swé we čtweru oddělenj totiž: 1) wědy přjrodoskumné a mathematické, 2) wědy historické, 3) průmysl a obchod, 4) všeobecné zpráwy literarnj. Po tu dobu wyály 4 swazky na rok 1841, obnášějcej VI, 794 stran a 51 archů s mappau zeměpytneu Ruska ewropepského. Neywětjšj a neydůležitějšj zagisté čásku rubějku tohoto zanjmagj články, k oddělenj prwnjmu náležěj, gichž 28, djlem půwodnjch, djlem wýtahů a překladů; se počtjá. W oddělenj historickém pozoru zaslubagj: *Vertheidigung der Russischen Chronik des Nestor gegen die Angriffe der Skeptiker*, str. 144., apráwa; wyháta z žurnalu ministerstwa narodnago proswěšćenija, 1840, o spise ruském téhož nadpisu od P. G. Butkowa, wyálém w Petrohradě 1840 a od cjs. rus. akademie zlatau medallij odměušném; *Neue Data die Zaporogischen Kosaken betreffend*, str. 329, wýtah ze zpráwy w témtě žurnálu obsaženě o wygji magjcejm spise: »Poslednije dni Zaporožskago Karačjago wojska« od A. Skalkowského; *Ueber Pater Hyacinth's Beschreibung der Džungarei und des östlichen Turkestan*, str. 164, potom *Ueber Pater Hyacinth's Kitai*, str. 402 a 461, wýtahy ze spisů ruských, pťjetitostně promjšené s posudky od W. Schotta, a g. W oddělenj třetjím pro nowotu swau neywjce zanjmagj články: *Russische Karawanen-Reisen nach Buchara, Chiwa und Taschkent*, str. 489, potom: *Betrachtungen über Russlands Handel mit Asien*, str. 597. S hlúbokau učtau a neljčeným nadšenjm mluwj *Vorhagen von Ense* na str. 231 o neynowějšj literatuře ruské. Oceňiw neyprw. podlé prawých zasluh nesmrtelného Puškina, tjšj Rusy pro ztrátu geho milostným a autlocitným Žukowským, učitelem národa Krylowem, básnjkem bágek, kterýž w důwtipném šesnowánj a šťastném wywedenj žádnému z neywyhlášenějšjch předchůdců swých, ba ani francauskému Lafontainowi, neustauj; konečně geniálnjm Gogolem, dle žádného wzoru nepoměrným a od žádného nástupce nedosujným. Když tři takowjto žij — prawj p. V. v. E. dále — literatura ruská hrdě hlavu wzhůru týčiti může. A však kolik giných gestě welkých mužů čjtá, gimiž zdar a pokroky gegj gsau pogitěny! Wypočtjaw nynj a oceniw w krátkosti neyznamějšj spisowatele ruské,

koutěj usuílkem, že literatura ruská, gsauč na dobré — národní půdě založena, po smrti Puškinowě nikoli neklesla, nýbrž w auplné sje stoji, a wžíly nowého kwětu nadjíti se může. — A však i wědeckým spisům ruským sprawedlnost učiněna, a na užitek, geňž z poznání gich w ostatnj Ewropě wědám nadřečeným vyplýwati může, zřetel obráčen, čjmž časopis ten negen Němcům ale i nám, w nedostatku kněh ruských, a giných domácjch prostředků k nabytj lepšj známosti o tomto těle Slowanstwa, dobře by poslažití mohl. Při takowěmto směru přegáme gemu z celého srdce dobrého zdaru, daufagice s.p. wydawatelem, že ohcenstwo německé, nabywšj lepšj známosti o vlastech Slowanských, budaucně s nedůwodnými, překwapenými i nelaskawými úsudky swými o nich šetrněšj bude, nežli wúbce potud. K. E.

Waren germanische oder slawische Völker Ureinwohner der beiden Lausitzen? Eine von der oberlausitzischen Gesellschaft der Wissenschaften gekrönte Zeitschrift von Theodor Schekz. Görlitz, Heinze 1842. 8. 135 str.

Spisowatel důwody odewšad shledanými doljčiti se snažj, že prwohydliatel Lužice byli Němci, nikoli Slowané. — Spis ten nad všednost w žádném ohledu newyniká: mnoho tu oklepáwánj prázně slámy, gešto gádra wěci ani nedotknuto. Spisůw we slowanském gazyku o starohylotech slowanských w nowěšjch časjch psaných spisowatel nepoužil, nebo gich ani neznal.

Aug. Frid. Pott in Univ. Hal. Prof., De Borusso-Lithuanicae tam in slawicis quam letticiis linguis principatu Commentatio II. Halis Saxorum, in libr. Gebauer. 1841. 4. IV, 77 str.

Gest to dalšj pokračowánj w kritickém rozboru gazyka prusko-litewského, gehož prwnj oddělenj giž l. 1837 w Dobrohoře (Hale) na swětlo wyšlo. Spis to pro slowanského gazykozpytce welmi důležitý.

8. Nowé knihy české.

Böhmische Sprachlehre für Deutsche. Von Vincenz Paul Ziaček. Brünn 1842. Gedruckt bei R. Rohrer's-Witwe. 8 S. VIII u. 440.

Kdokoli se wyučowáním českému jazyku zanášel, aneb nejša Slowan sám se učil, poznal nesnadnosti, s nimiž učiteli i učencowi zápasiti jest dílem pro zvláštnosti jazyka samého, dílem pro nedostatek knihy náwodné, w njž by se pravidla mluweni způsobem učení usnadňujícím a předmět naskrze pronikajícím přednášely. Stáwát owšem wice mluwnic, w nichžto se ústroji jazyka našeho důkladně rozebírá, a však zřetel spisowatelů jich obráčen byl nejwice ku theorii jazyka a i w nich jsau některé důležité články, jmenowitě učení o časosłowě, welmi neúplně provedené. Tyto nedokonalosti grammatik českých

znamenav welectěný p. Žák již téměř před 20 lety co učitel jazyka českého na vojenské škole v Brně, cítil se pobnuta, vyhověti jim sepsáním praktické naučné knihy pro Němce a německy vychované Slované, kteréto dílo po několikerém v něm zastavení za povinnostmi úřadními nyní dokonav pod názvem svrchu psaným vydal. Obíraje se dle svého povolání téměř neustále cvičením mládeže, vyučuje jak podotknuto, po delší čas vlastenskému jazyku (*docendo discens*), jsa znatel nejedných starých i nových třečí a k tomu neobyčejným důmyslem nadán, mohl se ovšem s úplnou nadějí dobrého výsledku v práci tu obtížnou uvázati, i byloť k očekávání, že podá dílo užitečné, jakž nyní vysle v skutku jest. Pan Žák znaje se zkušenosti, že při cvičení v jazyku českém poněkud jiným pořádkem pokračovati třeba, než jakž ve mluvnicích posavadních nacházíme, osnoval grammatiku svou dle zcela nového plánu, přepracoval téměř všecky částky řeči, zjednodušil mnohá pravidla, odstranil zbytečné výminky a chtěje pravidla co nejaplněji vyčerpati, rozebral, rozluštil i ty neytěžší grammatické otázky. Všudy hleděl k určitosti, pravidelnosti a k usnadnění učení. O tom svědčí zvláště stručné přehledy jmen statných str. 45, přídavných §. 74, náměstek str. 138 a kolikero tabulek časoslov. Začátek učení čini se (v pravidlech výslovnosti a pravopisu) velmi přiměřeně s částí časoslova, ke spojení i té nejmenší průpovědi potřebného. Toť pak ovšem bez nesnáze pro učence jen při českém časoslově státi se mohlo. Důkladně i jasně jedná pan spisovatel o přídavných possessivních str. 79, o rozdílu mezi položenkou časoslova (*Lagewort*) na —, *a*, *o*, a přídavným na *j*, *á*, *é*, str. 81 — 85, o rozdílu mezi přídavným a příslovcem str. 86, o nomin. a instrum. s časoslovem *byti*, *ostati* a t. d. str. 90 a 91, o užívání čísel str. 103 a násl. o částečném genitiivu a o akkusatiivu str. 111 a 259, o užívání osobných náměstek str. 123 — 125, o předložkách a jich wynechávání str. 147 — 149. Hlavní a nejpodatilejší však částka celého díla jest pojednání o časoslově od str. 168 — 255. Časoslovo české a slovanské vůbec má co do etymologie i do určitého rozeznávání, trvání a ukončení, jednotlivého vykonání a opakování činu tolik rozmanitosti i odlišnosti od sebe, že věc velmi nesnadná, Neslowanowi všeliké zvláštnosti i přednosti jeho náležitě vysvětliti. Pan Žák tu šťastně prolomil cestu a rozvázal zapletený až po tu dobu gordický uzel časoslova českého a zajisté i ginowanského. S velkou pilností a setrvalostí sestavěl všechna časoslova ze slovníka (na počet téměř 13,000), a rozebral je wywinul z nich samých pravidla, dle kterýchž se řídí v třídy, do nichž náležejí. Jen z takového rozboru mohl se učiniti přehled časoslov opětavých (str. 172), dokonavých kmeno-

waich (str. 175), nedokonawých na *nauti* (str. 171) a g. Konjugaci pravidelného časoslowa, jakáž jest na str. 187 páně Žákowa česká, bude se sotwa honositi který jiný i sebe wice wychwalowaný jazyk. Při mnoholetém vyučování, ku kterémuž nám p. spisowatel tabulku tuto s některými jinými a se článkem o třídách časoslow w rukopisu zapůjčil, nabyli sme patrného přesvědčení, že i méně dowtipný cwičenec w krátkosti a bez nesnáze časování i rozdělení časoslow, kládení i wynechávání pomocného *budu* w budaucim čase a t. d. pochopil. I časoslowa nepravidelná na str. 188—191 jsau welmi pěkně sporádaná a nebudau wice strašidlem začátečnickůw. Krom kapitol o drapách časoslow str. 168 a časování str. 183 zajmaji mnoho nowého i dobrého další článkové o spojování časoslow s předložkami str. 199, o odvádění trwawých časoslow od netrwwawých str. 211, o užívání forem str. 226, způsobů str. 233, časů a účastenek (participiů) str. 242; i nebudet čtenáře po zdokonalení w jazyku bažičiho, jenžby výsledky tyto mnoholetého skauvání bez prospěchu přečetl. Pravidla přednášená opatřena jsau všude příklady z nejlepších spisowatelů staro- i nowočeských a zvláště z předu vybrání příkladové s množstwem slowci kmenových, by cwičenec postaupně s pravidly poznal hojnost významů a i tauto cestau w jazyku zdárně prosperiwal. Skladna připogena jest wětším dilem gednotliwým částkám řeči. Na konci nachází se výbor úloh ku překládání z německého do českého. (od str. 267—371), které nejwice z powidek, rozpraw, listů, popisů a t. d. záležejice, již swým obsahem zajmaji a prawý smysl slow lépe ukážu, než se to při održených průpowídkách děje; mnohé pak obsahuji powšimnutí hodné myšlenky o jazyku našem, na př. číslo 70, 92, 155, 197—198, 201, 222—223, 243—245 a jiné. Po úlohách následuje sbírka způsobů mluwení a průpowídek w obojím jazyku rozdíl-ných (str. 372—380), cwičení we čtení pro začátečníky (od str. 380—419) a přidawek jmen statných i přidawných, odwedených dle kon-cowek, kdežto důwtipně wyložén rozdíl u významu adjektiwu na *ry-* a *ni* i jiných. (str. 420—440).

Při pilném probádání spisowného jazyka českého bylot spisowate-li ubohiti na mnohau nepravidelnost, rozwlácnost i objetnost, jižto wylaučení z knihy naučné grammatik i cwičenec si žádá. Toť bylo ale zdání našeho hlawní pohnutkau, že p. spisowatel netoliko některau neurčitau neb nepravidelnau formu, jak ji starši grammatiky podá-waji, jinau určitější a pravidelnější ze žiwota českého nahradil (viz na př. str. 74, 187 a 197), nýbrž i w některých východech a we způsobu psaní od grammatiky a obyčejné dobropisemnosti české poněkud odstaupil. Budaut zajisté, jenž tyto a podobné odchylky p. spisowate-li we zlé budau obraceti a za *různění* vyhlašowati, kdežto, pokud

nám vědomo, p. spisovatel při tom ke *spógeni* bleděl. Neset p. Žák, co wtělý přítel výkvetu literatury *československé* s bolesti různě Slováků katolických od Čechůw ve spisowném jazyku, a usiluje získati odřízené saukmenowce podáním přátelské pravice ke smíření. — Zdali cesta, již p. Žák navrhuje i nastupuje, k cíli žádanému povede, toť owsém budoucnosti pozůstaweno býti musí.

Konečně připomenauti sluší, že mluwnice páně Žákowa věnowaná jest Jeho Excellenci panu Aloysiowi hraběti z Ugarte, wšbec ctěnému gubernátorowi a zemskému w Morawě a Slezku. Vydání samo jest úhledné, tisk ohledem na obtížnost sadby a korektury při tolikेरém písmě spráwný a cena (2 zl. st.) mírná, zvláště powátli-li se, že pan spisovatel, jehožto nákladem dílo vyšlo, jen newelký počet exemplářů tisknauti dal.

Aloys W. Šembera.

Mimo to vyšly:

1. Časopis pro kat. duchowenstwo. Wydawan od kníž arcib. konsistoře Pražské. XV ročnjk. Sw. 2. wel. 8. 1842. W kníž arcib. knihtisk. u wdowy Špihkowé.

2. Ponaučné listy pro polnj hospodáře a řemeslnjky w Čechách. Wydawané od ojs. kr. wlašt. hosp. spol. w Čechách. V ročnjk. Sw. 5. 6. 7. wel. 8. Žarch. po 6 kr.

3. České besedy, 1842. W Praze tiskem a nákladem J. H. Pospjšila. Str. XXXIV, 174 w 8. Cena 40 kr. st.

4. Jaromjrowa prawoj kniha ke čtenj, od Jana Č. Formánka, ku prospěchu založiti se magjei opatrowny pro malé djetky w král. krag-ském městě Klatowech. W Praze 1842. Tisk a papjr synů Bohumila Háze. 8. 87 stran, a 25 wyobrazenj na tabuljch. Cena 30 kr. st.

5. Nenj cirkew, jako cirkew! Která wede k spasenj? W šesteru kázanj roku 1841 w hlawnjm chrámu Páně Teynském přednesl P. Antonjn Hora, kněz cirkewnj, taměgaj kooperator. W Praze 1842. tiskem J. H. Pospjšila. — Nákladem spisowatele. W 8. str. 84. — Seš. za 20 kr. st.

6. Zlaté zápisy. Památka wděčnosti na obnowenj a okrášlenj Karlowa Týna, na dostawěnj Beraunského mostu, na dostawěnj a zwelebenj předměstj Karljna, na dostawěnj tetězowého mostu Pražského, silnice Wyšehradské, Chotkowých sadů a přemnohých giných ozdob a ústawů weřegných. Se 4 kamenotisky. Cena 1 zl. st.

7. Básně od Ludewjta Žella. W Pešti, pjsmem Trattner - Karóliho, 1842. str. 82. za 24 kr. str.

8. Böhmische Sprachlehre für Deutsche. Von Vincenz Paul Ziak. Brünn 1842. Gedruckt bei Rud. Rohrer's sel. Wittwe. St. 440. Cena 2 zl. st.

9. Kouwalinky. Básně od *Wlka*. V Gičně u Fr. Kastránka. 1842. str. 145 za 30 kr. stf.

10. Národní písně v Čechách (Nápěvy). Prvního swazku oddělenj druhé.

11. Wečer před swatbau. Dárek newěstám. Dle *Zschokke* od *Jaroslava Pospjila*. (Z *Květů* 1842.) str. 20 we 12. seš. za 5 kr.

12. Dwadcatero přátelských listů k Ewangeljkům nebo Protestantům v Čechách hytugjeju, kteréž k nim činj *Jan Valer. Jirsjk*. V Praze 1842, w kněž. arcib. knihtiskárně u W. Špinky. Str. 108 we wel. 12. seš. za 16 kr.

13. Nowočeská bibliotheka, wydáwaná nákladem českého Museum. Čjso II. *Josefa Smetany*, dokt. filos., prof. fysiky atd. Silozpyt čih Fysika. Nákladem českého Museum. V Praze w kommissj u Kronbergra i Řiwnáče. 1842. weliký 8. 29 archůw a 11 tabulj. Cena prodgnj 1 zl. 30 kr. stf.

14. *T. Kempenského* Zlatá kniha o následowánj Krista. Přeložena od *Ant. Stránského*. Třetj wydánj. V Praze 1842. Tiskem a nákladem J. H. Pospjila. 12. str. XXIV a 464, za 1 zl. stf.

15. Archiv český čili staré písemné památky české a morawské. Od *Fr. Palackého*. Dju druhého swazek 1. (wůbec sw. 6). V Praze 1842. za 45 stf. Obsahuge Dopisy pana Alše Holického ze Šternberka od r. 1436 do 1451; Wýpisy ze starých desk zemských od r. 1391 do 1456; Řád práwa českého latinské i český.

16. Wpád Mongolů do Morawy. Od *Al. W. Šembery*, prof. řeči a lit. české na morawsko-staw. akad. w Holomauci. S wyobrazenjm Holomauce, Hostýna, Štramberka a Kotauče. Wydánj druhé. W Holomauci 1842. Tisk a papjr Aloysia Škarnicla. Welký 8. str. IV. a 76. Cena 30 kr. stf.

17. Mluwnice česká, kteražto ku prospěchu mládeže školnj složil *Jos. L. Ziegler* atd. W Chrudimi 1842. Pjsemem Jos. Košiny. Nákladem Wáclawa Wáši. 8. Str. 175, za 30 kr. stf.

18. Výtah z poučení o zpořádání ručnice a o jejim zachowání (Auszug aus der Belehrung über die Beschaffenheit des Gewehres und dessen Conservation). Prag, gedruckt bei Johann Spurný; arch w 12. (neprodáwa se).

19. Kytka. Dárek malým čtenářům. Skládal *Karel Winarický*, farář na Kowáni u Mladé Boleslawi. V Praze, tiskem Jana Spurného 1842. 12. str. 73, za 10 kr.

20. Rozbor staročeské literatury, čitaný we schůzkách královské české společnosti nauk, sekci filologické roku 1840 a 1841. V Praze 1842. W kommissi u Kronbergra a Řiwnáče. W. 4. 216 str. (Po-

gednánj od *P. J. Šafarjka, J. Jungmanna, F. L. Čelakowského a W. Hanky*).

21. *Pyrkera* Perly posvátné, přeložené od *Karla Winarického*. 3 swazky. Cena gednoho swazku gest 20 kr. stř.

22. *Wěstnj*. Wydáwan od *J. Kaliny*, s ptjaspěwky několika ochotnjkůw. Swazetek prwnj. W Praze 1842. Wytisťeno u K. Gebbkowy na spálené ulici. 8: str. 48.

23. *Ohlasy* od *Slaw. F. Kotennatého*. W Prešporku, tiskem K. B. Wiganda, b. r. (pod předmluwau r. 1840). 16., 15 str. (Dvě básně mrawokarného obsahu.)

24. *Kwjtek na hrob Gegj c. k. Wýsosti Amalie Marie Herminy, Arcikněžny Rakauské atd.*, kterýž gménem Slowákůw zasadil *Jan Kadawý*, uč. školy ew. Pešt. W Pešti, tiskem Trattner-Karóliho 1842. 4., 2 listy.

25. *Slowanský Národopis*. Sestawil *P. J. Šafarik*. S mappau. W Praze, nákladem wydawatele, 1842. 12. XII, 187 str., 2 zl. 40 kr. stř.

Mimo omyly na konci oprawené, dlužno na str. 89 ř. 9 po slově: *Rakownickém* přidati »*Plzenském, Prachenském*«, slowa přehljdnutjm w sázenj wypoštěná. Poněwadž prwnj wydánj, gehoť nemnoho exempl. tistěno (z nichť gen 550 na prodej šlo), hned po wygij rosebráno, tak že ani všechněm předplatcům newystačilo, tiskne se druhé, až na některé oprawy — kteréž odbjratelům prwnjho wydánj obawěště wytisťené darmo se wydaj — *ncproměněné* wydánj, o čemž w obawěšt-
ním nawěštj obájrněgi.

IX.

Zpráva o českém Museum.

(Od počátku Dubna až do konce Máge 1842.)

S p o l e č n o s t.

W třtdu činných audů wstoupil podwolenjm k wyměřenému ročnjmu ptjnosu 20 zl. stř. p. *Ondřeg Haze*, magitěl knihtiskárny w Praze.

Za přispjwagjč audy přistaupili, uwoliwša se k ročnjmu podatku po 5ti zl. stř., p. *Antonjn V. Lebeda*, c. k. přiwilegowaný fabrikant zbranj w Praze; — a p. *Ondřeg Preininger*, registrant c. k. heytmanstwj města Prahy.

Hmotných wkładů wěnowali:

1. *Pro knihownu*: čestný aud, p. *A. Roščšewský z Roščšewa*, kromi předešle oznámených knih také: »Zarysy domowe, napisał Kaz. Wład. Wojcicki,« Warš. 1842, 4 djly; — p. *Tomáš Sas Kulčický* we Lwowě, od něho wydáwaný »Dziennik mod Paryżskiche,« Lwow 1842, čjslo 1—5; — p. *T. W. Kochański* we Lwowě, od něho redigowaný »Tygodnik rolniczo-przemysłowy,« Lwow 1842, čjslo 1—10; — p. Dr. *Legis-Glückselig* w Praze: »Codex epistolaris Joannis regis Bohemiae,« wydany w Berljně r. 1842 od Dra. Teodora Jacobi; — p. M. Dr. *Antonjn Há* swau inauguračnj dissertaci: *De neuralgia nervi trigemini*, Pragae 1842; — *král. česká společnost vědecká*, od nj wydany šematismus králowstwj českého na r. 1842; — přispjwagjč aud, P. *Karel Winarický*, farát w Kowáni, swůg metrický překlad: »J. L. Pyrker a Perly poswátně, swazek druhý, w Praze 1842; — *král. společnost hospodárstwj přírodopisu a užitečnjch umění w Lyonu*: swé »Annales des sciences physiques et naturelles d'agriculture etc. de Lyon, année 1838—40,« tři djly we wel. 8. s 43 mappami, plány a přírodopisnými obrazy; — p. *N. C. Seringe*, professor botaniky w Lyonu., swůg spis »Le petit agriculteur ou traité élémentaire d'agriculture, Paris 1841,« 2 swazečky; — *děgepisyň spolek Hornobaworský*: od něho wydany »Oberbayerisches Archiv für vaterländische Geschichte,« 3ho djlu sw. 3tj, w Mnichowě 1841; — p. Dr. *Josef z Hefner*, professor a konser-

wator sbjrek téhož spolku w Mnichowě; swé spisy: »Tegernsee und seine Umgegend, München 1838«, a »Das römische Bayern in antiquarischer Hinsicht, München 1841«; — wýborový aud., weledústog-
ný p. *Wáclaw Pešina*, kanownjk kostela swažého Wjta na hradě Pražském: 1. Verzeichniß der Gemälde in der königl. Pinakothek zu München 1839; 2. Beschreibung der Glyptothek des Königs Ludwig I von Bayern. München 1837; 3. Catalogue de la collection de Mss., etc. dans le cabinet de J. H. de Speyer. Basle 1835; a 4. City radosti ke slawnému dosednutí na stolec biskupstwí Brněnského Jeho hraběci milosti p. Antonína z Schaafgotschů, swobod. pána z Kynastu a Greifensteinu, w Brně 1842; — p. prezident, hrabě *Josef z Nostic*: »Geschichte und Beschreibung des Doms von Köln, nebst Untersuchungen über die alte Kirchenbaukunst, als Text zu den Ansichten, Rissen und einzelnen Theilen des Doms von Köln, von Sulpiz Boisseree. Stuttgart 1825,« we wel. folio; — cínny aud, *Calváské káňku-pestwí*, swé skladnj artikule: Oekonomische Neuigkeiten und Verhandlungen, herausgegeben von Emil André, 1841 (díl druhý); 2. Der Kunstwiesenbau, praktisch dargestellt von Stephan Weimar. Prag 1842; 3. J. F. Malgaigné's Abhandlung der chirurgischen Anatomie und experimentalen Chirurgie, aus dem Französischen von den Doctoren Fr. Reiss und J. Liehmann, Prag 1842, 1. Band; — p. *Wáclaw Franz*, farář hlawnjho chrámu sw. Wjta na hradě Pražském: 1. Popsánj starožitných kaplj údolj Sedleckého, wyd. Jos. Fr. Dewoty, w Praze 1828; — pp. spisowatelé weliké encyklopedie pod názvem: »Grosse industriell-merkantilische Encyclopädie alles Wissenswürdigen und Interessanten aus dem Gebiete der gesammten Waarenkunde und Waaren-geschichte, redigirt von F. L. Hübsch, practischen Kaufmann etc.; téte knihy prwnjho djlu swazek prwnj, w Praze 1842; — p. *Antonjn Habl*, farář we Stráni, swau »Vorschriftsmässig gesprochene Kanzelrede am Feste der Kirchweihe,« Leitmeritz 1841; — p. *Jan rytjř de Carro*, doktor lékařstwí, od něho wydánj »Almanach de Carlsbad. Prague 1842«; — p. *A. W. Šembera*, professor české řeči a literatury na morawsko-stawowské akademii w Holomúci, swůg »Výpád Mongolů do Morawy,« druhé wydánj w Holom. 1842; — p. *Karel Czernig*, (Černík), c. k. dworský sekretář a direktor administratiwnj statistiky, we Wjdni, swé pogoďánj »Die Eisenbahnen Oesterreichs im Jahre 1841.« 4. Pro sbjrkú rukopisů, rytin, rysů a nápisů: p. prezident, hrabě *Josef z Nostic*, skwostné a drahé djlo »Vue, plan, couples et details de la Cathedrale de Cologne, avec des restaurations d'après le plan original, par Sulpice Boisseree, Paris 1823, 18 planches en format grand-monde;« — weledúst. p. *Wáclaw Hágek*, kanownjk Wýšchrád-ský, patero vlastenských rytin na mēdi a kamenopisín; — p. *Karel*

Schiller, proboštský ceremoniál a wikář Wyšehradský, 3 vlastenské rytiny na mědi; — p. *Ludwjk Schrimpf*, ranhogič města Wyšehradu, 3 takové mědirytiny; — p. *Josef* baron *Šrenk z Notzinku*, c. k. hejtmán krage Prachenského, na jeho rozkaz učiněné snímky vyobrazenj a nápisů hrobnjch z téhož krage, a sice: z města Kasparských Hor: vyobrazenj náhrobku s erbem a nápisem »*Joannes Georgius Prect de Rotenburc*«; 2. z města Blatné: 5 wypodobněnj erbů pánů z Rožmitála, města Blatenského, hrabat z Doliwa Rozdražowských, hrabat z Serenj a z Waldšteina, a pánů Haučwiců z Biskupic; 3. od magistrátu Mirowického: 2 vyobrazenj náhrobku rytje Chwala Laubského z Lub † 1571, a rytje Erázima Gíntra z Morena, † 1589; 4. z města Netolic: obraz erbu Vincence Holczssporara z Hossteina a náhrobku Beniků z Wewetj 1608; 5. ze statku Nezdašowa: výkresy náhrobků rytjů Bohuslawa Audrazského 1610, Ctibora Audrazského 1599, Jana Audrazského 1606, a Alžběty Audrazské; 6. ze statku Skalického: patero wypodobněnj náhrobků; 7. z panstwj Střelohostického: obraz náhrobku rytje Petra Baubinského z Augezda od r. 1600; 8. z města Strakonice: 6 výkresů tutěgjch náhrobků, mezi nimiž Kateriny Řepické a Jana z Hoděgowa se zachovali; 9. z města Wodňan: snímek nápisu nacházejcjo se pod postrannjm oltářem w taměgj hřbitownj kapli na předměstj; 10. z Těchnic, panstwj Worlického: snímek erbu Ptibjka a Jana Bukowanského Pinty z Bukowan, pak nápisů z dwau zvonů; 11. z Woslowa: popis náhrobku Alžběty šlechticny z Šwamberka od r. 1604. s nápisem; a 12. z král. swobod. rychtářstwj Hwozského na Šunawě: snímky trogjch erbů a 3 hrobnjch nápisů; — p. *P. Emanuel Petřjk*, inspektor na Pátku, dwa listy z pjsma sw., w české řeči, ze 14. a 15. stoletj.

3. *Pro sbjrkú mincj*: p. *Jos. Kauble*, duchownj správce w Laukowě, dwa stará mjšenská groše; — p. *M. Kotler*, obchodnj s drahými kameny w Turnowě, 2 starotjmské mince stjbrné, 1 ruský korunowačnj jetton stjbrný, a stjbrnau georgiánskau minci, pak 11 ruských mincj (mezi nimi 3 sibiřské) a 9 mincítek německých (6 stjbrných a 3 měděné); — p. *Ad.* hrabě *Pötting*, 10 starobyjlých tjmských a 8 nowěgjch cizozemských mincj měděných, pak 4 nové mincíčky stjbrné; — p. *Jos.* baron *Šrenk z Notzinku*, c. k. hejtmán krage Prachenského, sebraných mincj, a sice ze statku Dašického w Prachensku Pražský groš Wladislawa II a dvě malé stjbrné mince cizozemské; ze statku Hornjho Těšowa 3 malé groše cizozemské; z panstwj Wolyňského, od p. správce Schellera, 1 Pražský groš Wladislawa II, 1 mjšenský groš, pak cizozemských mincj 4 malé stjbrné a 3 měděné.

4. *Pro sbjrkú starobylostj*: půwodem p. *Jos. Šrenka* barona z No-

tzínku, c. k. kragského hejtmána Prachenského, p. *A. Cellerin*: hlavičku z patinovaného broncu wyoranau u Křivoklát, a mosaznau pozlacenau záponku, Kurcia představující, vykopanau we příkopj města Horažďovic; a p. *Scheller*, správce panství Wolyňského, starobylé pečeti dlo Polyxeny Anežky Malowcovy z Hrádku, pak starobylau zubaťau střílu a starau podkovu z hradnjho zhoteniště.

Do pokladnice českého Museum na vydávánj dobrých knih českých, přigmjím

M A T I C E Č E S K É,

wnesli:

1) Dne 21 Března b. r.

Pan Karel Peška, lékařnický we Wjdní, 25 zl. (nikoli 5, gakt omylem tisku we sw. 2 stogj).

2) Ode dne 1 Dubna do 30 Června:

Pan Gíř Guth, pianista, 10 zl — p. Josef Franta, učitel české řeči, 10 zl. — p. Karel Peška, lékařnj we Wjdní, 15 zl. — p. František Jarom. Nedbal, kupecký we Wjdní, 10 zl. — p. Gustav Pabsmann, prakt. fiskalnj, 10 zl. — p. Josef Šaurek, děkan w Turnově, 15 zl. — p. Jan Dlabáč, dokt. lěk. w Nymburce, 5 zl. — p. Frant. Hanč, aktuar w Kostí, 5 zl. — p. Vinc. Růžicka, měšťan w Ml. Boleslawi, 10 zl. — p. Frant. Šjř, fysik, 10 zl. — p. Mart. Zbonek, prof. hum. w Klatowech, 10 zl. — p. Jan Hradecký, mlynář w Brestanech, 20 zl. — p. Jos. swob. pan Procházka, gubernialoj vice-president, 50 zl. — p. Anton Hlawan, arciděkan w Plzni, 50 zl. — p. Wasilij Aleksějewič Panow, z Moskwy, 10 zl. — Wysokorodný pán Jos. hrabě z Nostic, president čes. Museum, 100 zl. — p. Jos. Jungmann, praefekt akad. gymn., 3 zl. 15 kr. — p. Rud. Häase, doktor práv, 50 zl. — Knihowna gymn. Staroměst., 20 zl. — p. Frant. Jaros. Twrdý, duchownj w Liblňuě, 10 zl. — p. Ant. Marek, děkan w Liěbuni, 20 zl. — p. Hyn. Kumposta, stud. w Rychnowě, 10 zl. — p. Jos. Stan. Kudrna, dokt. lěk. we Wjdní, 10 zl. — Geho Gasnost knjže Karel Anselm z Thurnu a Taxisu, 50 zl. — p. Jan Helcelet, dokt. lěk. w Olomúci, 50 zl. — Slečna Ant. Bohuslawu Ragská w Praze, 30 zl. — p. Karel Holminger, dokt. práv a advokát, 10 zl. — p. Jan Neubaur, fisk. prakt., 5 zl. — p. Jan Gindřich, stud. na Now. Městě, 5 zl. — p. Frant. Mudra, theolog w Praze, 5 zl. — p. Wáclaw Zykmund, kněz w Praze, 5 zl. — p. Josef Hošek, barwář w Kosmonosjeh, 10 zl. — p. Josef

Smetana, prof. v Plzni, 10 zl. — p. *Hawel Borowský*, abs. filosof, 5 zl. — p. *Ruggiero Guicciardi*, právník v Sondrio, 50 zl. — p. *Jan Dlouhý*, dokt. léc., 25 zl. — p. *Frant. Placck*, concept. prakt., 10 zl. — p. *Jan Dobr. Arbeiter*, měřtan, 25 zl. — p. *Wácl. Brandeys*, kaplan v Trbechovicích, 10 zl. — p. *Karel Štěpaňovský rytíř z Hornu*, vice-praesident zemského soudu, 10 zl. — p. *Wácl. rytíř Schönherr*, c. k. zemský rada, 10 zl. — p. *Wáclaw Bienert*, c. k. zemský rada, 10 zl. — p. *Cyrill Braunsteiner* v Teplé, 10 zl. — p. *Jan Bisek*, lékařník v Teplé, 10 zl. — p. *Mat. Klácel*, prof. v Brně, 10 zl. — p. *Eman. Kirsbaum*, direktor v Slapjích, 10 zl. — p. *Wáclaw Čerwinka*, doktor práv, 10 zl. — p. *Karel Tomjček*, právník, 10 zl. — p. *Josef Dobicer*, kaplan v Sutomi, 5 zl. — p. *Josef Daubek*, písař v Kosmonosjích, 10 zl. — p. *Antonjn Stach*, farář v Slapech, 10 zl. — p. *P. Dragoni*, pěstoun u kněžte Odescalchi, 20 zl.

N á w ě š t j .

Do pokladnice Musejnj České na vydávánj dobrých knih českých čili do Matice české každý gakykoli peněžitý dárek, vlastensky obětovaný, wděčně se přijímá: kdo však koli neméně nežli 50 zlatými ve stříbře (biblioteky a jiné nesmrtné gednoty a ústavy dwognásobnj summau), buďto nagednau, aneb polhútách w běhu pěti let, přispěje, ten Zakladatelem Matice české vycházegjcmi knihami darem podělowán býwá.

Dne 1 Dubna h. r. ode Zboru wolen a dne 18 Máge od Výboru Musejnjho potvrzen gest za auda zborowého Wysokorodný Pán Lew hrabě z Thunu.

Gednatelstwj čili spravowánj literárnjch záležitostj Zboru Musejnjho pro řeč a literaturu českau, mezi audy každoročně se střdagjcy, přešlo tohoto 1842 roku na Paw. Jos. Šafaříka, bytem w girchářské ulici, čjslo 146, w druhém poschodj.

Správa důchodů Matice české odewzdána gest tohoto 1842 roku a na budaucj časy p. Jos. Fričowi, doktoru práv a zemskému advokátu, bytem we wodičkové ulici, čjslo 706, w druhém poschodj, k němuž, a síce do kanceláře před pol. od 9 do 12 hod., po pol. od 2 do 6

hodiny, aby pp. Zakladatelé Matice české a ostatnj vlastencowé we všech záležitostech peněz se týkagjcjch bu-
daucně wždycky se obraceji, uctiwě se žádaj.

Kommissj knih nákladem aneb pomocj Matice české
wydaných zůstává pořád we knihkupectwj Kronbergra a
Řiwnáče, na malém náměstj, čjslo 144, kdežto pp. Zakla-
datele na poukázánj základnjch listůw pokaždě knihy gim
náležejc wybjrati sobě mohau.

Nákladem Matice české vyšla nedáwno na světlo a
P. T. Panům Zakladatelům na přjtomný 1842 rok bez
platu se wydává následujcj kniha: *Josefa Smetany* dokt.
filos., prof. fysiky atd., *Sjlozpyt čili fysika*. W Praze w
Komm. u Kronb. a Řiwnáče, 1842. 8. VIII, 435 str.
(Krámská cena gest 1 zl. 30 kr. str.) Gest to druhé čj-
slo Novočeské Biblioteky a spisůw posud nákladem Ma-
tice wydaných čjslo desáté. Té doby nacházj se w ti-
sku a wygde na světlo w běhu měsíce Srpná následu-
jcej spis: *Wáclawa Tomka* Wšeobecný Děgepis, gakožto
prwnj djl Malé encyklopaedie nauk, gjž Zbor musegnj
wydávati umjnjl. Druhý djl této encyklopaedie, totiž
Český děgepis od Wáclawa Tomka, w rukopisů gjž ho-
towý, gesté w běhu tohoto roku k tisku se dostane; s
ostatnjmi též podlé možnosti, a však bez ugmy důklad-
nosti spisůw, pospjchati se bude. Mimo tyto spisy ode
Zboru Musegnjho gjž přigati a k wydánj nákladem Ma-
tice české určení gsau: *Jana Swatopluka Presla* fysikalnj
Zeměpis, a Josefa Jungmanna Historie literatury české,
nowé wydánj, z nichžto prwnj z počátku přjstjho 1843
roku světlo spatřiti má. Též we wydávánj mapp če-
ských čili Atlasu českého, před několyka lety od sau-
kromnjch nakladatelůw zdárně začatého a potom pro
nahodilé překažky zakrsalého, nákladem Matice na potomnj
časy řádně pokračowati se bude; ku kterémuž cjlj ho-
towé tabule, w počtu patery, od posawádnjch magitelůw
pro Matici zakaupeny a dalšj spráwa nad tjm wydává-
njm nyněšjmu Gednateli poručena gest. Rytj dwau
nowých mapp, totiž rakauského mocnárstwj a české ze-
mě, u vlastenského rytce našeho p. Merklasa, pro tu
přjčinu dwěma mladšjmi pomocnjky se zmocniwšjho, gjž
se začalo. Wše to nestranným saudečům důkazem budiž,
že Zbor ničeho nezanedbáwá, aby w mjře množenj se
peněžitých prostředkůw i působenj gehu wždy wětšj roz-
sáhlosti nabýwalo a hlawnj cjlj ústawu našeho, totiž wy-
dávánj dobrých knih českých a podělowánj gimj p. Za-
kladatelůw, všemožně dostihowán byl.

Posléze welice žádostiwo gest, aby pp. Zakladatelé wšickni gak u wybjránj knih, tak zwlášť w doplňowánj wkladůw swých, co neypřisněgšj pořádek zachowáwali; neboť ústaw náš gediné všestrannym pořádkem a přičiněnjm růsti a zkwjati může. Z té přjčiny, podlé zásad giž za předešlých let častěgi ohlášených, pro nedopacenj základůw we lhůtě statuty Matice wyměřené, Zakladatelům we knihách Matice pod čjssly: 282, 391, 411, 442, 446, 447, 448, 449, 461, 467, 469, 471, 473, 475, 476, 477, 482, 500, 502 gmenowaným na wědomj se dáwá, že se gim wybjránj knih s koncem tohoto roku zastawj, gestli základowé gegich podlé wyměřenj hlawnjch prawidel ústawu doplňowáni a pořádně vyplněni nebudau.

Ž á d o s t.

Magitelé 1ho a 2ho swazku ročnjku 1832 Časopisu českého Museum, gimžby tito swazkowé potřebnj nebyli, tjmto uctiwě se žádagj, aby ge Matici české k doplněnj neauplných exemplářůw postaupiti a buď do českého Museum, buď do knihkupectwj Kronbergra a Řiwnáče ddati si neztjžili, kdež gim krámská cena za ně hotowě se wyplatj.

W Praze dne 1 Čerwence 1842.

Od Zboru českého Museum

Redaktor: *Pawel Josef Šafarjk.*

Č A S O P I S

ČESKÉHO MUSEUM.

ŠESTNÁCTÝ ROČNÍK.

SWAZEK ČTVRTÝ.

W PRAZE,
NÁKLADEM ČESKÉHO MUSEUM.
1842.

Tisk a papjr synů Bohumila Haze.

I.

O vzniku lidské společnosti. 1)

(Co úvod k většímu dílu.)

Od Jana Slaw. Tomička.

Mezi twory našeho světa stojí člověk na prvním místě; hodnosti té udílí mu jeho duch, onen v celém tvorstvu naší země nejskvělejší úkaz, jenž nad úkazy ostatními, nad druhými spolutwory, jako hvězda nad temnotau plápolá. Co duch ten konal, jak se během časů dále vyvíjel a zdokonaloval, toho vyličení jest úlohou dějepisce člověčenstva. Počáteční stav pokolení lidského nebyl takový, jaký jest nyní, a nynější nebude zcela podoben tomu, až kolo času, jako od vzniku prvníhotwora lidského, ještě jednou tak veliký okruh vykoná. Vědný pokrok je cílem člověka, změna jeho stavu newyhnuteľnou výminkou. Cnosti a nepravosti, rozum a blud, ohni a tauha a chladná ľhostejnost, snaha po vědném pokoji a krvi pokálený meč, zhaubná newědomost a blahodatiné vědy, a jak dále tyto protiwy w lidském životě se nazývají, jsau mocné ony páky, kterými stav člověčenstva se mění a ku předu kráčí, byť by i mnohdy stání aneb zcela zpáteční krok jednotliwců nám nějakou myľku w tom činil. I labyrint bludů a klamů jednotliwých lidí a národů wede celost, člověčenstvo, ku předu, a na místě wyzuiřilých wáňň ujímá se cnost, jako sladký

1) Tiskneno k wýslovné žádosti p. spisowatele *chladným* prapowisem.

hrozen na Aetně. Postupuje člověk, aby se wětšil jeho obzor, aby w tom wěčném wiru časowém, w tom wěčném prostoru všehomíra, w této wěčnosti, výše wstupowal od sidla podnožního, a jasněji nablédal do onoho, před sebau rozloženého zrcadla, w němžto sebe samého, zákony přírody a všemocného Tworce spatřuje. Wyprawování dějů člověčenstwa, a w těchto dějinách další jeho pokrok w dokonalosti, činí nemalé jedno oddělení zrcadla toho, a není tak weliké otázky při tom, zdali by každý rád do něho nablédal, jako při druhém, zdali my ono zrcadlo čtenářům našim w auplné čistotě a jasnosti představujeme. Byla to však naše tauha nejsvětější. Beze všeho obšírného wyměřování věci té, o které mluwiti chceme, beze všeho udávání látky, jenž do dějepisů člověčenstwa náleží, přikročíme raději k věci samé, onať bude nejlépe za nás udávati, co našeho předmětu se dotýká.

O d d ě l e n í I.

Hlawa prwní.

O vznikaní lidské společnosti.

Z té hlubiny času, kde prwní lidská společnost swého vzniku nabýwala, newychází nijaká písemná památka takowého způsobu, aby nám jakožto wzácný svědek odpowídala na zwědawé otázky o stawu a powaze prwní společnosti. Jest to morské dno, wlny tiché i bouřliwé nad ním se wálejí, zdola však nejde žádný hlas. Lecjaký, a náhodau snad i wěrný mohli bychom podati obraz toho stawu, kdož ale wezme náhodu naši za prawdu? Jakau twárnost měl, o tom nelze mluwiti, jakau neměl, o tom širá může býti řeč. Netřeba nám podotýkati, že prwní tworové lidští w městech nebydleli, jako jejich potomci, že neměli škol a odtud plynaucích wěd a umění; netřeba zmínku činiti, že po wlnách morských nesplýwala kupecká jejich loď, aniž parostroje

převážely je bleskem s místa na místo, oniť byli zbaveni i všeho jiného, čím teprva vzdělanější společnost se honosí. Owsenť ležely v tehdejších tvorech lidských již ony wlohy a nadání, kteréž postupem dále se wyvínujice, člověku potomnímu do rukau daly palmu nej slawnějšího twora na kauli pozemské. Oni byli počátkem, byli semenem teprva se klíčícím, a snad we mnohém ohledu, byl život jejich podoben stawu a powaze lidí s námi saučasných, jenž u přirovnání k ostatním třídám lidstwa na nejnižším stojí stupni, a jak se praví, posud přirozený, newzdělaný wedau život, lidí takových, jaké w Australii, w pralesích amerických, w palčiwé Africe a sem tam i w horách asiatských nalezáme. Myšlénka ta, že společenský staw těchto nám saučasných spolutworů aspoň nějakau má podobnost se stawem pralidů, pohnula nás k tomu, abychom krátce hlavní úkazy z jejich života podali a tím aspoň nějakého nabyli obrazu, w jakém život pralidstwa mohli bychom si předstawowati. Krom toho nabudeme též nějakého přehledu oněch swěta částí, které vlastně k historii swěta nenáležejí, do nichž ale swět historický zasáhal a znou sáhati počíná. Pak i mimo obraz, kterého k objasnění stawu pralidstwa nabýti hodláme, snáze tímto wznikáním lidské, s námi saučasně společnosti, možná si wyswětliti historické úkazy, které ze stawu toho jako z plen a swé kolébky se wywíjely, což k ocenění pokroku člowčenstwa welni důležité jest.

Jak podotknuto, w oněch swěta dílech nalezáme člowěka wíce méně w takowém stawu, jak byl z ruky přirody wyšel a během wěku nehrubě se proměnil, člowěka posud žijícího buď we swém ráji newinnosti, buď we swé zlobě nebo ztupělosti. Co nahá skála stojí on před námi, pauhé tělo, arci wybornými čidly, smysly tělesnými, opatřené, w jehož ale duši patrně jen ty nejnižší, s tělesnými smysly auzce spojené wlohy, jako pamět, obrazotwornost a nápodobení, se wywínuły. Schopnosti

rozumové teprva se klíčí, jako jarní bylina, a říše nadsmyslová jest u něho posud nedospělým, ve skořepce uzamčeným jádrem. Jeho staw společenský je staw dětí, buď žádnými, buď nepewnými zákony se řídících. Když jej máti příroda na diwadlo světa uwedla, bylť arci prwní a hlavní její aučel, aby se tělesný jeho žiwot zachoval; protož obdařila jej bystrými čidly, těmito prwními ochránci a štíty jeho bytnosti, tímto mechem jeho nahoty, aby jej před autokem nepřátelským chránil, a obor jeho rozumu a světa nadsmyslového se wywijel, t. j. aby on *sám* umění a wědomosti, tyto pěkné byliny a stromy žiwota lidského, kolem sebe wštěpowati mohl, a jimi na bauřliwém okeánu světa lépe ochráňován byl. I jak žije tento člověk, z dílny přírody wystupující? W austrěty nám vychází:

1. *Australian.*

Weliké pewniny a nepočetných ostrowů, kteréž pod jménem Austrálie w moři jižním se rozprostírají, jest on obywarem. W jedno zahrnauce podnebí a půdu tohoto světa, zplodiny zemní, rostliny a žiwočichy, widíme to všechno co nowé wyniklý, nejmladší swět. Práhory se swými sopkami wystaupily snad w historických teprwa dobách z morského lůna, s nimi vyšla také aurodná půda, a žiwotodárné slunce a země daly vznik rostlinám a konečně žiwočichům, třetímu nejdokonalejšímu žiwotu. Ať člověk, hlawa žiwočichů pozemských, z Australského pramene swůj žiwot čerpal, aneb tam z olidněných světa dílů přešel, onť nalezal se u prostřed mladé, vznikající přírody, s ní musil jíti, omladnauti, státi na jednom a tom samém stupni, kterýž jak ze stawu jeho poznáme, ten nejnížší je stupeň ohledem na druhé třídy pokolení lidského.

Ohromná bujarost wšelikých rostlin, s tau důležitau známkau, že wětším dílem jsau nepotrawné, žádné owoce nenesaucí, a potom, ačkoliw různí žiwočichowé jen se

tam hemží, onen předc veliký nedostatek čtvernohého zvířeti, jsou výmluvní svědkové mladosti země Australské, teprvého vzniku jejího. Tato podrovníková příroda newywedla posud žádných tygrům, lvům, hyénám a jiným dravcům podobných aniž takových zvířat, jenž by s našimi domácími, s koněm, ovci atd. mohly se porównati, jeví ještě jakousi nedospělost, nedozralost; není nová pauze proto, že nedávno se vynášla, nýbrž i pro svůj dětinský věk.

Na tomto dětském světě žije i dětský člověk; příroda, jeho matka, však jej tak zcela neopustila, jak by z hořeního popsání se mysliti mohlo. Dala mu ořechové stromy, pomeranče, citrony, cukrowau tresť, fíky, ovocné palmy, wepře, slepici a kěnguru; ano tomuto poslednímu dítěti swému odňala i tu nejmenší starost, an růsti dala na stromech takowému owoci, jehož on co chleba požíwá. Teplé podnebí a lahodné wětry wanau přes jeho kraje, a w kolébce té a těch plénkách wede žiwot bezstarostný, weselý, lehkomyšlný; we slunečním teple nemá péči o oděw, a dle chuti metá šípky na kořist.

Diwno ale, že mezi těmito ostrowy právě ten nejwětší, Nowý Holland, od matky přírody jako od macechy obdařen je tím, co by člověku žiwot zachowati mohlo. Do ohromné wysosti pnau a široko rozkládají se tu stromy pepřowé, pryskyřičné, mahagonowé, vysoké byliny trawnaté plemení se w té nejwětší síle, žádný ale druh obilí, málo jaký owocný strom; podiwná, wětším dílem neforemná zvířata z oboru ptáků i čtweronožců hemží se w hustých lesinách, málo které však může za potravu slaužit. Příroda wystawila si tady ohromnau dílnu rostlin a žiwotichů, a člověka uwrhla k tomu co stafáži, jako wěc luxusu, dawši mu rozkaz, aby w okolnostech ještě ne skwěle pro něho připrawených, ze swé nízkosti na swětlo se wydíral. Ze dwau plemen, jednoho Negrům, druhého Malajům podobného, z nichž Australské člowěčenstwo záleží, patří Nowohollandan k pokotení

Negrowitému, jenž více k opici nežli k člověku se blíží, a potutelnější, krutější jest povahy, nežli tělem krásné pokolení Malajowité. A jako Australan mezi druhými plemy lidstva, tak Nowohollandané mezi plemy Australskými na stupni stojí nejnižším, i v ohledu těla i ducha. Jsauce od Ewropanů tázáni na jméno své země, newěděli co odpověděti. Oblíčeť stawi tohoto Australana do řady opic; weliká, jako kušna čnicí ústa s odwislými, rozewřenými pysky poukazují na hlavní činnost jeho života; hluboko ležící oko pátrá po všem sokolí bystrotau, vzdálený šumot neuchází jeho sluchu, a předce nepřemýšlí, jak by nejsnáze kořist ulovil; sotwa že od Ewropanů darované udice používá. Jest nahý, neb jen lehce zvířecí kůži oděn; jako opice skáče se stromu na strom, pod širým spává nebem, nebo v mizerných budkách; w nečasě leze do jeskyň, u wchodu rozdělaný oheň je strážcem jeho před zimau; krotkau kenguru požírá syrowau, ptákům sotwa peří ošklube; leklá, ku břehům zabnaná welryba dělá slawnau hostinu, až poslední kost obryznuta jest; kořen, kapradímu podobný, slauží mu za chléb. W člunech ze stromové kory, malými laučemi spojené, a napolo wodau naplněných, čihá na ryby celá mnohdy rodina; na oheň u prostřed kladau lapenau rybu a sotwa ohřátau sjídají. Widauce rozličné nástroje nebo cizí lidi, jsau lhostejni, aneb wztekle je přepadají, všeho spolku s nimi se warujíce. Různé kmeny národů toho wespolek si nerozumějí; lidský jeden wěk stačí až k nepoznání zpotvořiti počáteční, arci přechudau řeč, jak to u všech diwokých národů widíme. Jsau schopni nápodobiti chod, twáření a každé hnutí Ewropanů, tak že na první pohled předstawowanau osobu možno poznati; opičí to schopnost. Ewropan usilowal wyrwati je ze stawu diwokosti, oni však naučili se jen pít kořalky. Prosti všeho nábytku, všeho jmění, wedau předce mezi sebau wzteklé půtky a sauboje; první jest to hnutí prworozence světa, aby swau

sílu cwičil a swůj rod zachował, neb, ač mezi jejich ženskými žádné není Heleny, předce o ně se rwau. Tento, diwoké swobody požíwající twor, nezná arci žádnau spráwu zemskau, předce má ale jeden zákon. Po učiněném bezprawí, kde nejwíce žarliwost býwá žalobníkem, obstupují zločince, házejí naň dřewce, jež on štítem stromowé kúry odwráćeti může. Jestli obratností swau z nebezpečí wywáznuł, je sproštěn dalšího trestu. Zemře-li někdo náhle, býwá toho některý kauzelník přičinau, a k policejnímu wyšetřowání stačí třeba sen ženy, že ten onen winen jest, načež ho přepadají a wraždí. Nenapadát jim, aby spáchanau wraždu měli za nesprawedliwau; zabiliť několik Angličanů, a bez ostýchání přišli do osady anglické, aby se jim brady oholily. Bez citu přátelství, zabíjejí i swé dobroděje, owšem cizince. Jen u jednoho kmene bylo widěti jakýsi rozdíl mezi lidmi; náčelník byl wětší, silnější, wyšňořenější a ode dwau poddaných na ramenau nošen; poddaní žili w malých wesničkách po dwau stech. Ostatně jsau Nowohollandané wespolek docela si rowni; pauhá tělesná síla jen udlí muži jakausi přewahu, jiného však prospěchu nemající, leda že on často jest wyzýwán, aby skutečné aneb domnělé urážky mstil. W malých haufech jsauce spojeni, hledí spolek swůj čistý zachowati; z rozličných haufů tedy, jako pokrewní, se nezasnubují. Mladík wida milau díwku, prawí k ní, že s ním domů jíti musí; ona zpěčuje se, a wyhrůzkami a bitím wítězí ženich. Zpočátku se myslilo, že díwky na tento způsob proti swé wůli do manželství se nutí; ženušky ale samy se wyjádřily, že obyčej ten pauhá je uctiwost a docela podlé wůle jejich. O krasochuti podotkne, že jako druzí národové diwocí, tělo swé tétují; do vlasů mechem owinutých žraločí zuby zapichují a skrze nosní chrustawku dřiwko prostrkují. O swětě nadsmyslowém má Nowohollandan to neyhrubší předstawení; Karhadžowé čili kněží jejich, staří, mizerní to kejklři, mohau přý

obcowati s duchy zemřelých, o nichž udávají, že ve vrcholech stromů bydlí a tam malých ryb do sytosti mají.

Tento stupeň tělesné i duchovní činnosti Nowoholandské nepotřebuje žádného vysvětlování; dřevce, člun ze stromové kory, budka, dělání ohně, tét a wznešený ráj zemřelých jest plodem jejím, opravdu hubený, řídký teprwa meč nahé té skály, která pod jménem člověk se tam zjevila. Jenom v horách indických žijí lidé o něco níže, posud ani větších spolku nemajíce; jen po dwau skákají na stromech a před cizinci utíkají jako plachá zvíř. Nad Nowohollandanem o znání výše stojí obyvatel Van-Diemenska; po krvi tak tuze nežízň, již více diwi se novým věcem a je rozeznává.

Ač ne o mnoho wznešenější, předc ale zcela jiný, světlejší obraz poskytuje nám obyvatel ostrovů Washingtonských, hlavně ostrova Nukahiwy. Tělesná tupost Nowohollandana má tu svého protinožce. Ku břehům přistála ruská loď, a několik set nahých mužů, žen a dívek uwrhlo se do moře, a křik, smích a howor těchto pořad weselých lidí byl kolem lodi newyslowný; howořiwé ženštiny jewily swau schopnost w dělání kotrmelců we wodě, nad míru jsauce tomu rády, jestli některého diwáka zřetel na se obrátily; a wnadné twory tyto, plného a významného obličeje, velikých a jiskerných očí, kwětauci barwy a černých kadeří ucházely se o přízeň cizinců, neboť tím víc je tam díwka wážena, čím víc milowniků má. Jest to malajské plémě. Jako Nowohollandaně wzorem oškliwosti, tak jsau Nukahiwané wzorem krásy. Belwiderský Apollo a Medičejská Venuše mají tam žiwé bratry a sestry. Probuzená žiwost jejich wywedla nejen chýže dřewěné, po stranách kokosowým listim owěšené, nýbrž i stawby kamenné, bez wápna a malty umělé a pěkně spojené, že ewropejskému stawiteli čest by činily. W čistém obydlí widěti již větší průmysl, šálky z kokosowých ořechů, rybářské sítě, kopi, praky,

wálečné sekery, palice a bubny, a w úrodné půdě sázený kořen, arum a strom morušový, čímž Nukahiwan žiwé již sází pomníky své práce, stawí cíl přebíhawému žiwotu: jedna krůpěj citu, jedna myšlénka jeho wylila se a spojila s rodinnau půdau, sypký jeho žiwot nabýwá pewnoty. Nukahiwané zpíwají a tančí, a tancem zdají se představowati hlavní činy swého žiwota: lowení ryb, házení z praku, běhání na chůdách, plowání atd., w kterýchžto věcech, jakož i w lezení na stromy, té nejwětší nabyli obratnosti. Nejvyššího stupně dokonalosti nejen mezi Australany, ano mezi všemi diwochy swěta, dosáhli w tělowání swého těla, w tomto bolestném řezání kůže a paustění tam všelikých barew, tak že po zacelení ran okrasa ta na věky trwá. Od hlavy až k patě jest Nukahiwan přerozmanitými a sauměrnými figurkami pokryt. Mimo okrášlení těla znamená to prý w Australii ještě něco jiného, a sice známky společenských závazků, tedy obligace a kwitance zřejmé a nezhladitelné. Weselému žiwotu, rozkošem a zahálce nad mřu jsa oddán, nestojí w náboženském a nadsmyslowém ohledu o mnoho výše nežli Nowohollandan; kauzla a čáry, knězi kejklíři, a onen weliký policaj Australský, powěstné *tapu*, t. j. prohlášení, že ta ona věc poswátá jest a nikdo se jí dotknouti nesmí, jsau i tady we swém žiwlu. — Každé údolí, každý kmen Nukahiowský má swého náčelníka nebo-li krále; který však ani oděwem, ani těttem od nejmenšího z poddaných se neliší a we swé moci též vysokého stupně nedochází; směřjí se jeho rozkazům, a chtěje bítí někoho, neminul by se oplátky. Hlavní přewaha králowa záleží we wětším bohatství, že wic lidí a sluhů může užiwiti. Nowohollandan překonáwá spolutwory své *tělesnau. sílau jednoduchau*, Nukahiwan již i *jměním*, k jehož wydobyti tělesná síla *několikrát* se wynakládati musila nad tu potřebu, co k dennímu zachowání žiwota jest newyhnutelné. Jako tělesná síla prwním, jest jmění druhým stupněm, kteréž lidskau společnost

dělení, do více řad a stavů různiti a síly její buditi počínají. Síla králů Nukahiwských není však ještě tak mocná, an poddaní hrubě si jí newšimají; protož i konání spravedlnosti jest mizerné; panujeť krevní pomsta. Kmenové žijí mezi sebou v pútkách, nejvíce proto, aby zajaté pekli a jedli, kterýžto, docela při veselých, nad životem se radujících, a při směnném obchodu s Ewropany vždy velmi poctivých lidech, nám Ewropanům nepochopitelný jest cit kanibalský. My jsme odrostli a již neznáme ony citů praudy v dětech přírody.

Další úkazové Australského života jsau buď o něco vyšší, buď předešlému podobní. Obyvatel smutné Nowé Kaledonie, obratný a silný, byl nehrubě aurodnau půdau nucen sázeti ovocné stromy; aulowité jeho obydlí, již dveřmi opatřené, chová nějaké nářadí, plachty, hliněné hrnce, dřevěné motyky, udice. Na lodkách pluje pomocí plachet; 15 střeviců dlouhé kopí hází po kořisti, z tvrdého dřeva řeze pěkné kyje, používá praku, do něhož kameny velmi pilně kulatí a po nepříteli wrhá, jež zabitého zvláštním nástrojem kráji a tráví. — Kde lidská společnost žádnými zákony se neřídí, kde nadání rozumu ještě v lupení zahaleno jest, tam, postaupí-li síla tělesná a jmění o něco výše, snadno můžeme najíti to nejkrutější tyranství, vůli tyranowu místo zákona. Rybáři a lowci ostrowů Salomonských newracejí se domů se swau kořisti dříwe, dokud swému panowníku ji nepředložili, z níž on dle libosti si vybírá; naproti tomu jednající bývá potrestán. Wstaupí-li poddaný do králowa stínu, smrtí to zaplatí; bohatší se může wykaupti. A však na ostrowech Australských druhého není příkladu tak krutého despotismu. Ono člowěčenstwo je tuze ještě plaché a od přírody nehrubě nucené, libowůli snadno se podrobowati. Z většihó dílu nalezáme náčelníky, jenž ale pauze v čas bojů nějaké vážnosti požívají; ostatně jsau wesničky samostatny a mocnost vůdců někdy tak nepatrna, že chtěje takowýto jenerál na ostrowě

Tanně jednau kokosové ořechy Ewropanům darowati, sám na strom musil wylezti, neboť jeho poddaní nechtěli to zaň wykonati. I tam, kde pokolení to z Nowohollandské nízkosti poněkud se wydralo a nějaké již třídy w obywatelstwu panuji, předce nemá wzácnější osoba při weřejných záležitostech žádné přednosti, jak to na ostrowech Marianských widíme; každého řeč je tam slyšána, a má-li rada nejsprostšího z nich pochwalu wětšího počtu lidí, jedná se podlé ni — paubá to *lidowláda* čili *democracie*. Tento způsob řízení, w naši době za wrchol spráwy zemské wychwalovaný, na ostrowech Marianských z ryzího přesvědčení o dobrotě jeho, ze wzdělanosti obywatelstwa newyplynul. W onom přirozeném stawu, kde člověk člověku we všem roweň jest, wywinul se rozum ostrowana toho, a však ničím se ona rownost ještě nezahladila; každý přináší swoji hříwnu, mluwí, řeční pro tu chwítku, newěda, jak druhý den celá jeho austawa bude wypadati. Lidowláda ta je prwní pyření se nějaké aspoň spráwy, ne však ona tisícletým úsilím, nejvyšší wzdělaností a nejčistější cnotau wydobyta palma lidské důstojnosti. Newzdělanost obywatelů těch nebudeme tím dokazowati, že při prwním tam příchodu Ewropanů ještě oheň neznali, jeť dosti jiných známek, ukazujících na ně co na děti přirody. Nalezají se arci již na tom stupni radostném, kde při tělesných náklonnostech již i rozum se wyvíjí a s wášnemi boj začíná. Ostrowan ten spěchá za swau rozkoší, předce ale o věcech rozumně saudi; nekoná cnost, však ji poznává. Příroda štědře obdařila ho potravau beze všeho přičinění, on předce ale pracuje, dělá síť, plachty a takové lodky, jimžto se i lodirobce Angličan diwil. To všechno poukazuje na probuzenau činnost jeho ducha, kterau za ranní záři z Nowohollandské noci možná považowati. Nicméně paupě to bylo ještě tak autlé a slabé, že pod mrazem španielského barbarstwí rychle zhynulo.

Poslední bojovníci národu toho zašli w horách aneb se skal do moře se uvrhli.

Síla tělesná již na Nowém Hollandu, jmění na ostrowě Nukahiwě a rozum řečníka ostrowů Marianských nabývá jakési přewahy, byť i na krátký čas, na okamžení. Je-li však rozum, docela s nějakým jméním spojený, a někdy i pauhá síla tělesná w jednotliwém člověku tak wywinita, že na swé okolí trwanliwý má aučinek, tuť jest i přewaha ráznější a stálejší. W krutých pútkách mezi kmeny Nowého Zélandu, na němž samodárné stromy owocní již nerostau a člověk pracowati musí, bylo dost příležitosti k najewo dání této síly a rozumu; obywatel, přírodau wice již k tomu donucen, snáze utíkal se pod ochranu mocnějšího, a protož nalézáme tam náčelníky nejen na čas žiwota, nýbrž i dědičné; tato důstojnost přechází i na potomky — vznik wyššího stawu, pánů, šlechticů. A jestli konečně jednotliwec buď jméním, nebo dušewními wlohami, byť i chytrým pojmutím swých okolností, takowé moci dosáhnul, že ona všecko ostatní w sobě zahrnuje, widíme již jednotliwce toho co krále, samowládcy, wedlé něho šlechtu a pod nimi lid sprostý, dělníky, widíme *monarchii*, jako na ostrowech Peldžuských, poněkud ale ještě obmezenau, konstituční; neboť šlechtici chodí na sněmy, kdež o zemských věcech se jedná; sprostý ale řečník ostrowů Marianských nemá již tam přístupu; widíme monarchii čistější, kde král sněmem šlechticů již obmezován není, jako na ostrowech Přatelských, Společenských a Sandwických; tam šlechticowé vysoké zastávají auřady, králi odvádějí daň z plodů půdy, kterau lid sprostý wzděláwati musí. Nejsa obywatel ostrowů Marianských od Španielů zahlazen, jeho lidowláda byla by časem též do takowé monarchie se proměnila. Při všem ale rozdílu stawů, jichž nejwice na ostrowech Společenských nalézáme, kde i jakausi třídu neswobodných sluhů jest pozorowati, nepanuje předce nijaké tyranství, otrocká podrobenost. Kde ruka

přírody člověku štědře hotové podává obživu, jest on swobodným synem jejím, a nad sebe vyniklému není nucen prokazovati žebráckou úctu.

We všeličem vyniká obyvatel těchto monarchických států Australských nad ostatní pokolení pásu toho; onť již není kanibálem, zabité nepřátely totiž nepožívá; a pak mají zvyky jakausi platnost zákonů. Byť i obyvatel ostrovů Společenských s mnohým druhým ostrowaem zároveň měl střechu, kokosovým listem pokrytou, nebo širau oblohu za svůj stan, válečné dělal kyje, dřevěné lawice, koše, rybářské sítě, předce již ze stromového vlášení plete kmenty na oděv, připravau a barvami tak pěkné, že by Ewropan něčemu se přiučiti mohl; královská hrobka může sloužiti za wzor jeho stawitelství, jednoduchým nástrojem robí člun, jehož wyvedení proň tak těžké, jako při ohromných nástrojích stawba korábu ewropejského; loď swau řídí podlé stání hvězd a s cílem se nemíjí. Jsa vesel, hoduje, nápodobí mrawy Ewropanů a nešetří ani svých knížat, an satyrickými představami se jim posmívá; při tanci zpívá, k tomu bubnuje, nebo do píšťalky nosem fuká; je zdvořilý a wlidný — mnohý Ewropan spal s nimi w chyžích u prostřed lesa. Mezníky a paměť jsau jejich rolní známky; spory bývají od sudích rozhodovány. ¹⁾ Nebesa i země jsau naplněny duchy a bohy, jež rozmnožují duše zemřelých, znamenitých osob; o zemřelém se praví, že jeho duše do noci odešla; w příštím životě očekává je štěstí nebo neštěstí. Někteří ze stawu kněžského, dědičného a počestného, stawíce se nadšenými, předpowidají

1) Naše právo a neprávno jest u lidí w stawu přirozeném žijících téměř prázné slovo; slabými, roztáhlými swazky spojená jejich společnost nemá oněch zámotků obywatelstwa hustého, obchodního; tam buď se nešítí, nekrade, buď ani oť šiditi, co krásti se nemá. Jestli předce někdy ewropejské lodi o nějakou zbraň neb nádobí se ulehčilo, diwoch krádce nemyslí na zločin, widěť jenom potřebu neb zalíbení w tom (ať to i logika ewropejských býwa slodějí).

budaucí věci; při pohřbu, obětování lidí a všech duchovenských a politických slavnostech je kněz první osobou. Stvoření světa představují si následně: Zpočátku zplodil bůh sladkou vodu a moře, smrtě, vítr, nebe, noc a slunce. Když bylo slunce zplozeno, odebrali se všichni jeho bratři a sestry na zem. Jenom jedna paní zůstala v nebi, kde třinácte porodila měsíců (počítají podle lun, mají v roce třináct měsíců). Po tom i paní ta přišla na zem, objala skálu kámen a narozen byl syn, kterýž objaw písek mořský, zplodil syna a dceru, kteří po smrti svých rodičů zasnaubili se a děti zplodili, od nichž lidé na zemi se rozmnožili.

S nějakými proměnami je stav i na ostrovech Přátelských tomu podoben. Poctivý a důvěrný tento ostrovan má stromy, lesy, prameny, větry a všechny úkazy v přírodě za byty a plody vyšších duchů, s nimiž pánowé země příbuzní jsou. Každá krajina, každá vznešenější rodina má svého boha nebo genia strážce, a správce krajů jsou náměstkové bohů těch. Větry stojí pod vládou bohyně Kalla-Filatongy, tuze mocné, od lidí nehrubě ale všimáné, tak že nucena bývá stromy vyvracet, by obyvatelům připomněla, že jí obětovati náleží. Přátelé nemocného snaží se jeho genia strážce uchlácholiti utižením malíka, poraněním obličejů nebo zdržením se od jistých jídel. Nemocná-li osoba vznešená aneb zemřel-li král, zabíjejí se i lidé k oběti a smíření bohů. V rychlém člunu pluje duše zemřelého v krásný ráj, do Dubluddy, kde mocný, nade všemi povýšený sídlí bůh Higgolago. Však jen vzácné duše tam přicházejí; sprostáci nejsou nesmrtelní; kolem hrobů létající pták Lota sjíždá jejich duše.

Obyvatelé ostrovů Peldžuských (Karolinských) byli v mravním ohledu nazváni diamantem člověčenstva; jsou dobromyslní, služní, krutě však zabíjejí ve wojnách zajaté, bezbranné bojovníky.

Krom podotknutého obyvatelstva žije ostatní Au-

stralie w mezach společenských více méně rozsáhlých, we stawu více méně diwokém. Nawštíwíme ještě jednau rájskau Tannu, ostrow Swatodušní. Kauř mezi stromy zhůru se walící oznamuje autlé radosti domácího života; zlaté, hroznowité owoce welikých lesů pisangowých je whodným obrazem pokoje a hojnosti, obrazem blaženosti; pahorkowé s lesy a owocnimi zabradami pnau se poznenáhla, o palmy winau se kwětné zwonkowité byliny, obraz přátelství, a w tom zawzníwá píseň *pracujícího rolníka*, jenž *suchau wětří* půdu wzděláwá. Zapomněli jsme podotknauti, že se i obywatel ostrowů Přátelských, Společenských a Nowozélandských wzděláwáním půdy zanáší. Orba — prwní to záře lepšihó života, prwní to krok, jímžto člověk ze stawu diwokosti wychází! Nedospělé dítě žiwí se tím, co mu příroda sama udílí; jest to Nowohollandčan; výše stojí rybář se sítí, nad ním lowec zwěře; potom jde pastýř, který již plachau zwěř ochočil, k sobě připautal a s ní s pastwy na pastwu přechází; načež weliký stojí mezník, jenž nowau zwěstuje říši — pewnau, stálau půdu rolníka. W mravním ohledu stojí Tanňan jako Rhodický welikán přes moře rozkročený, jednau nohau w zemi noci, druhau w krajině dennihó úswitu; nebo mimo nadřečenau známku jeho pokroku, mimo orbu, jest on sice přímý, dobromyslný, hostinný, we swém zpěwu a hudbě wážný, nasetřel ale posud znamení kruté diwokosti; chutě jde a wraždí w boji zajatého, trhá jeho audy a požírá, jest potud kanibálem.

Jako mezi národy wzdělanými základní powahu mrawů rozdílnau widáwáme, tak i mezi diwochy. Obywatel ostrowů Admiralitních w podnebí krásném pěstuje si w úrodné půdě zahrady, a jako slunce na jasné obloze, skwí se radost w jeho twáři; autlý a jemný mraw, jeho důwěra a prostota nezná wálečných zbraní, newede wojny, nezabíjí nepřítelé — jest to s osudem swým spokojený, šťastný národek, a též jedno, ačkoli řídčejší oddělení

obrazu dětí přírodních — eldorado stawu diwokého. A Behrens prawi: »Nejlidštější, nejpocitwější lidé, jež jsme na naší cestě po jižním moři nalezli, byli obywatelé ostrowů Rogwinských.« Pocitwost a lidskost tuto jewi též ostrowan Nowé Britanie, an zatím oškliwý diwoch na ostrowi sw. Kříže a w dělání nářadí schopný obywatel ostrowů Fidžiských a Lodnických swau mysl jen na wojnu obrací, a ostrowan Malikolský šipy již jedem kali, čímž arci známku swé přemýslivosti na jewo dáwa. A však ani wojna, tento w lidské přírodě ještě hrubý osten ku probuzowání člowěčenstwa k činnosti, nemá wšady stejně krutau powahu; demokrati ostrowů Marian-ských wedli nedlauhé, lestné jen pûtky; nepřítelé klamali, ze zálohy nenadále ho přepadajíce, a bitwa se končila, jeden-li nebo dwa zabiti a několik poraženo bylo dřewcem, na konci ostrau kosti lidskau opatřeným.

Máme za to, že podaný tuto obraz Australského žiwota k aučelu našemu dosti zřejmý jest, a obšírným rozjímáním jej osvětlowati nepotřebí. Tupá i žiwá, krutá i wlidná powaha tohoto lidského twora, jeho lidowládná i monarchická austawa a všechny poměry ostatní jewi, že kolébku swého dětinstwí ještě neopustil. Weškerý obor toho žiwota je posud žiwot tělesný, neboť žiwot rozumový zjewil se jen w té síle, aby k zachowání těla přispíwal, tudýť jeho někdy i pěkné potřeby a nářadí; žiwot wyšší jest u něho jako člun ze stromowé kůry, wlnami okeánu zmítaný. Z ciťu Australana ještě newyplynulo ušlechťující umění, nebo jednozwuký zpěw a hudba tuze od mluwy se nelišť; z jeho lebky newystaupila Mu-dřena, wědy nepěstují se we školách ani demokratů ani monarchistů; slabé myšlénky nenutily jej wynalézti prostředky, aby je chytal na papír nebo do knihy, a pro čísla dost má prstů. W říši nadsmyslowé pokročil tak vysoko, že byliny a stromy za byt a plod má wyšších duchů. Smalým rozdílem prawi to i wzdělaný Ewropan, že jsau to byty a plod wid čili dušť; s příroďau úzce

spojený Australan *to cítí*, co Ewropan vědami *poznal*, a než by onen k tomuto poznání labyrintem přemýšlení se dopídl, mohla by ještě jedna Australie z mořského lůna vyjít na den světla. On však rychleji toho dosáhne. W naší věčnosti není času minulého ani příštího, pozdější potomstvo ničehož neztrácí; nejwzdělanější čłowěčenstwo zasahuje tento světa pás, na Sandwických a Nowozélandských ostrowech zakládají se školy — a čłowěk australský rychle odváže loďku swau na praud ducha ewropejské wzdělanosti.

2. Američan.

Odhrněme teď oponu s Ameriky, a sice s národu, který, jak ze všeho souditi možná, svým krokem půdy té nejprvé se byl dotknul. Jako ostrowy australské, jest Amerika přírodní swau powahau také svět mladý, a mnohem později, nežli ohromná pevnina Asie, Ewropy a Afriky, z moře wystauplý, aby se jeho zlato a démanty zableskly a život ústrojný wywíjel. Tato mladost jewí se hlavně, že rostlinstwo nad živočichy skoro posud má přewahu, a ačkoli tygr a lew, w Australii docela neznámí, tady swau vládu mají, nejsau to předce ony směle a brozně šelmy africké. Medvěd klecá leniwě a hlaupě, maso jeho podobá se wepřowému, a maso būwola, tohoto amerického welikána, je tak měkké, že syrowé možná je požíwati; zwěřina jest jako maso krotké zwěři, drůbeže jako holubů, howězí není tak silné a potravné jako w Ewropě. Ze zwírat, od nás tam přewozených, zwrhuje se málo které, potravních ale částek w jeho mase ubývá; a tak i na pohled překrásné byliny jsau méně žiwné, nežli w jiných světa dílech. Nechceme tím dokazowati slabost Ameriky; tento díl světa *nabýwá* teprwa síly své, která, jak podlé zákonů přírodních newyhnutelně, během wěku arci we svém americkém způsobu zajisté obromného stupně dosáhne. Za tau přičinau, že americká příroda swau sílu posud na zdokona-

lení rostlin a živočichů obrací, stojí poslední její tvor, člověk, pode jménem Indiánů známý to národ, též posud jako stafáž w její dílně — jako Australan na stupni nejnižším. Od Grönlandu, vlasti Eskimáků, přes Hudsonův záliv, po nesmírných planinách Misurských, odtud přes hory Skalné k západnímu okéanu, po Kalifornii a Mechiku, přes Panamu w jižní Americe, po pramenech Maraňonu a Paraňy až do Patagonie roztažených, rozerwaných Indiánů tělesná a duchovní činnost je vůbec nullau. Dříve než Ewropané východní osadili krajiny, nebylo w Americe koně, a malá ona částka železa, již tato země we swém lůnu chová, nebyla ještě do potřeb skována. Byl tedy nedostatek dwau věcí, kterými státy se zakládají, wywracejí, národové zanikají a druzí na diwadlo wstupují. Ten samý úkaz widíme i zde; Ewropan vzniká, Indián zachází. Dupotem koňů a třeskotem prachu střelného trásla se půda pod ním žasnaucím, z části podlehnul, z části hledal a našel autočiště na západních pustínách. Wlny ewropejské činnosti dělají tam wír, na němž loďka Indiánowa zaufale se kolotá, a časem na věky snad zmizí.

Nahlédajícím do stawu tohoto amerického prazemce, a ze všech úkazů jeho života widaucím, že on, jako Australan, ohledem na ostatní třídy pokolení lidského na nejnižším je stupni, možná učiniti námitku, že o přirozeném stawu jeho mluwiti nelze; přewrhlát se powaha jeho krutým barbarstwím Ewropanů a morem kořalečným, kterým jako hromonosnau bauří tyto americké třtiny klesaly; nelze mluwiti o nízkém jeho stupni, měloť Mechiko a Peru slavné chrámy, skvělé paláce; byť i nedokonale, znali předce nejpotřebnější mechanické umění, poněkud prováděli orbu, měli nějaký pojem o malbě, byli větším dílem dobří, hostinní, nápomocní lidé. — Obchodníkům ewropejským, pro zisk Indiánowi za kožichy a drahé kowy zhaubnau kořalku dávajícím, můžeme to počítati za hřích, jestli z jejich posměchu si

nic neděláme. W Ewropě, w tomto nejwzdělanějším dílu světa, poskytujet se wolně národům toho nápoje, a předce obecného rozšíření nedošel; pewný, silný duch tomu wzdoruje, a všeobecné klesnutí člověčenstwa ewropejského, přirozený toho následek, nemůže miti vzniku. I proč w západním světě učinil tento jed spaustu všeobecnau? Američan, syn nedospělé mladosti, widí arci boha svého z moře vycházeti a zapadati za hory Kordilerské; s wětry běhá po stepech, z lesů, z řek a moře dobývá si potravu jako druzí národové, dál se ale neptá po příčině a následku věci; život jeho nemá žádného cíle, společenské swazky jsau jako píštěcích šakalů; on podobá se rostlině, klátivé třtíně na své půdě, i přichází palčiwá z Ewropy vláha — on klesá. A chce-li dále ony ewropejské barbary, ty zlatochtiwé ukrutníky národu amerického před saud pohnati, oni žalobě naši neporozumějí. Wyvrátili a zničili Mechiko a Peru; toto však rychlé zahlazení kmenů indiánských od několika set lupičů, wyvrácení tak ohromných říší, poskytuje nám svědectví o nepewném zřízení jejich a jich posawadní slabotě. Říše Mechická a Peruanská, nádherné paláce a chrámy, byly jako ty krásné americké rostliny, bez živné šťawy, bez potravního základu, pěkný sen diwocha na poušti. Staří císařové Mechictí byli woleni od Kazíků, nejvyšší šlechty, jenž nádherně si chodili, an zatím poddaní, otroci, nahotu swau nezakrýwali, orbu prováděli, králi, pánům paláce stawěli, kteří dle libosti je zabíjeli. Tělesná síla, ne práwo, byla prwním jejich krokem, wedaucím ze stupělé, takměř Nowohollandské diwokosti, byla to říše tyrana ostrowů Salomonských, do jehož stínu poddaný wstaupiti nesmí, a tak slabau se ukázala, že nepatrná síla Španielů jako dechnutím ji překotila. Chrámy ony stawěl otrok, jako egyptské pyramidy; elektrickau ranau duch Mechických Indiánů prolomil násilně mraky, a zas do předešlé ochablosti klesnul a do noci se ponořil. A w této ochablosti, w této noci

widíme prwotního obywatela Ameriky, jenom že po tolikých pohromách mrawní jeho powahu zkaženější, přewrácenější nalezáme.

Američana duchowní síla posud nejwíce působí na ústroje, kteréž obyčejně smysly nazýváme, zrak, sluch, čich a t. d. *Smyslowá tedy říše* jest nejwětší obor jeho činů. Trpaslikowitý saused ledu sewerního, jako silný a wysokorostlý Patagonec jsau si w tom ohledu rowní. W čerwenobarewné kůži zahalené tělo je plnější, tučnější, nabubřenější nežli Ewropana, tedy ne těžké a k plowání, běhání a tančení schopnější. Paraquajec wrhá se do wodních propastí, a s polapenau rybau na gewo přichází. W lezení, dostihách, trefném házení šípů nemá Indián sobě rowných; prstami u nohau zdvihá nože, hřeby i špendlíky; zdaleka čenichá oheň, poznává osoby od něho odešlé po šlépějích nejen w trávě a měkotě, i na kamení. Ano jeho smyslowé jsau tak wywinuti, že obywatel Nowého Skotska přes Wawřincůw záliv bez magnetowé jehly do Labradoru wesluje a wždy na tom samém místě přistává.

Při této však nesmírné bystrotě smyslů, při ohebném, obratném i silném těle, jest on předce pauhým plodem amerického žiwota, jemuž wniterní pružina schází: onť jest *lenochem*. Eskimák a Huron nestawěli by si baudu, nejsauc k tomu zimau dohánění, a newyšli by z ní, nejsauc hladem puzení; je-li žízniw, raději si dělá ránu a vlastní ssaje krew. A jsau-li mnozí Indiáné pro jistotu před nápady lité zwěři, počasi a swých spolutorů nucení stawěti si chatrče ze stromowých wětwi nebo z hlíny, jest také mnohý, že nad sebau ani krowu před palčiwým sluncem nerozložil, a spíše pod stromowým listím w jeskyních a slujích se ukrývá. Než by jiho-španielský Indián zablaučilému cizinci na cestu ukázal, raději se schová neb ho zabije: a na těle i na duchu ošklivý Worrojec jí kořinky a plané owoce, než by na low šel nebo pracował. Tak i Kalifornan a Me-

chický Indián, tupí, špínawí, mají špičatý kámen za swůj nůž, dřívkem hrabau kořínky, zvířecí měchýř pici jejich nádobau, želwi skořepina kolébkau; listí, stébla, hadi, ještěrky jejich potrawa: umí-li dítě myši chytati a kořínky vyhrabowati, nikdo se již o ně nestará; štěbetá se, hraje, při tom usíná a zas probuzuje, až věčný spánek se přiblíží.

Tato ocháblá, tupá, zarytá powaha nemá sobě rowni. Lhostejnost we twáření, w pohybowání a hlase vyniká nade všecko; při nejdiwočejších weselostech je zasmušilý, ano i ten nejprudší pud, jež příroda tworům k jich zachování dala, jest u něho tak slabý, že Jesuité, zřidiwše w Paraguaji, Mechiku a w Kalifornii nejen církewní, nýbrž i politický stát, o půlnoci zvonkem na ty powinnosti je napominati musili. Proto jest i druhé pohlaví u něho tworem nižším, otrockým, zaň pracujícím, a proto i Neger africký wléká se na pole amerických Ewropanů, aby cukr, káwu a rudu jim dobýwal, ješto Indián k trwanliwé, obtížné práci docela jest neschopen. Nesnáze počasí, nejdélší posty, omamující nápoje, hnusnau potrawu, nejprudší bolesti, muky tétování a wpalování do těla rozličných figur snáší jako bez citu, bez pohnutí. Na dary za trochu obtížnější práci podávané, odpowidá: »Já jsem leniw« nebo »nejsem hladow«, a celé dni odpočívá na swém hamaku (plachtě k líhání) w baudě třeba bez krowu.

Z této obrowské ztrnulosti, z tohoto hrobu jejich života, wywolává je však kořalka, tanec a hry. Wesnice s wesnici, kmen s kmenem hraji o kořalku, sázka jsau ženy, děti, swoboda; kořalka jest ta mocná páka, která skwělejší diamant z twrdé wylamuje skály; bez ní jest Amerika němá, smutná, zarytá, bez myšlének; w opilosti však budí se Indiána duch, je wesel, žiwý, bije a rwe se do krwe, a wěrný sluha jeden zawraždil pána swého we spaní, aby jen láhew jeho mohl wyprázdniť.

Nicméně jako twora každého, tak i Indiána wede

příroda k zachování se, tedy ku práci, činům třeba sebe menším, třeba ne všady. Hotoví on, jak jsme slyšeli, chatu, někdy arci bez střechy, dělá zbraň k lovu a bojům, palice, w ohni pálené kyje, sekery z ostrých kamenů, kopí, luky, šipy, někdy i s podivu hodnou umělostí, plachty — a potom mistrowský kus svého stawitelství, ony čluny ze dříví, stromové kůry nebo z welrybích kostí, a kyjem a toporem k weslowání opatřený a tulení koží oděný Eskimák wzdoruje w této křehké lodici wlnám okeánu. W jižní Americe wypátrali již některé kmeny weliké tajemství dělání hrnců, při ohni nepukajících; sewerní Indián dlabě do dřewa díru, plní ji wodau a hází do ní rozpálené kameny, aby se mu wařila. Hlavní jest ale známka při jeho práci, že dílo s malau horliwostí začíná a ještě chladněji w něm pokračuje, a také mimo je paušti, neboť čas nemá u něho ceny. Ku zhotowení malé plachty potřebuje rok a k dymce měsíc. »Je to práce Indiánowa,« dí Ewropan, chce-li něco výborně špatného, čas a mnoho trampoty žádajícího naznamenati.

Sčidly nebo-li se smysly auzce spojené dušewní wlohy, *paměť, obrazotwornost a nápodobení*, jsau tež u Indiána znamenitě wywinuty. Předlauhé řeči missionářů opakuje na slowo, ač jim z wětšího dílu nerozumí. Obrazotwornost je ta nejžiwější. Widěné jednau osoby wštěpuje se mu obraz tak hluboko w mysl, že ji po letech a we stu jiných osob i jinak oděnau na prwní pohled poznává; co nejwěrněji i po dlauhém čase líčí každau stezku a strom, každý potok a pahorek. Při pošmurné obloze bez bludu ubírá se nejhustějšími lesy, přes řeky, jezera a zálivy. K mechanickým pracem, k čemuž potřebná jest schopnost nápodobení, má zwláštní dar. Snadno a lépe než děti ewropejské, učí se řemeslům, i psaní, malbě, zpěwu a hrání na hudební nástroje; však jen podlé wzoru, sám nemůže nic wywésti, aniž mu napadá, aby to lépe učinil. Co widí, to dělá. W Guianě

přišel haut diwokých Indiánů ke kostelu, s Indiány na křesťanství obrácenými šli do chrámu, kropili se wodau, bili w prsa, dělali kříž atd.

W krajinách *rozumu* nezná však Indián cesty w oně dokonalosti, jako po swých lesích. Počítati umějí někteří jen do třech, nebo do pěti, pro čísla větší nemají slow; a chůce udati počet veliký, ukazují na wlasý, jež také wypočísti nelze; někteří počítají do 10 a 20, Irokes do 1000. Čísla mohau u Indiánů býti měřítkem wywinutého rozumu. Jižní Američan newí, co rok znamená, a w Peru a Chili i vzdělanější, jsauce tázání o swé stáří, počítali gubernátory nebo Kazíky, pod kterými žili. Od Karaibů kupowali Francauzové hamaky jen ráno, třeba za maličkost, neboť wečer nebyli by tuto swau postel za žádnau cenu prodali; ráno však nemyslili na noc, a proto žádali wečer hamak nazpět, že prý na holé zemi spáti nemohau. Eskimák bojí se popsaného papíru, aby někdy prý neobžiwнул a jemu neškodil; a jižní Američan maje donesti psaní, wine je do mnoha šátků, aby jeho příhody na cestách wyzraditi nemohlo. Papír jest u něho velikým kauzelníkem.

Říše nadmyslowá není arci všem Indiánům zcela zawřena, majíť někteří a však jen malé okénko, všelijak mřežované, kterým někdy oko ze swého žaláře zhůru pauštějí. Veliký duch, Tupan zwany, řídí arci události swěta; hrubé je však o něm představení: postawy lidské, nadlidské ale powahy. Též někteří mají pojem o nesmrtnosti duše, která do spanilé, věčným jarem kwětaucí přijde země, w jejíchž lesinách hojně je zwěře a ryb w řekách nad míru. Schopní lowci a udatní wojnowé zwlášťe dojdau odměny za swau práci pozemskau, a každého zaměstnání bude tam jako zde; protož dávají zemřelým do hrobu i jich nástroje, zbraň, také potravu, a Kazíkowi i jistý počet jeho žen, miláčeků a otroků, aby na onen swět zároveň se swým komonstwem přišel. Ostatně jest náboženství u velikého počtu Indiánů slepá

powěra, fetišnictví; za svého boha a strážné duchy mají tu onu věc, hlavně Indiáné jižní, Ewropanům ještě nepodlehli, an slunci a luně, čtvernohým zvířatům a vyřezávaným ptákům božskou prokazují úctu. Kauzelníci jsou jejich kněží i lékaři; nemají veřejných služeb, ani chrámů, krom u Načezů, kteří v nich ustavičný živilí oheň, a Bogotů, jenž bohům lidem obětovali. Powahau mírný Cepouan, obyvatel sněžných a ledových zemí severních, vidí po smrti nebe své jen v rozkoších tělesných a peklo v tom, že se pořád ve vodě až po bradu státí musí, a marné úsilí nešťastného, dostati se na ostrovy blažených. Peruan vidí zemřelého na onom světě s přátely jísti, tancovati a bitvy sváděti, to mu zvěstuje hrom a blesk; po cestě mléčné procházejí se duše, kteréž u něho se také stěhují: zabiti nepřátelé mění se do zuřivých drawců, Kazíkové do wojínů, věrné ženy do opic, kterýmžto i všelikou Jewí úctu. Diwoch Brasilský nemá ponětí o božstvu; jeho však duše octne se v ráji za horami Kordilerskými.

U těch Indiánů, kteří největší bytost nějak si představují, pocházejí všechny stvořené věci od ní. Dobří bohové, praví Patagonec, kteří ve velikých jeskyních bydlí, stvořili nejdříve Patagonce s kopím, lukem, se šípy a praky, tak že hned v úplném ozbrojení k wojně a honbě na svět přišli. Potom vyšla malá a nejrychlejší zvířata, na to větší, a naposledy chtěli wen i koně, woli a krávy; kmen ale Tehueltů lěknul se tak jejich kopyt a rohů, že velikých kamenů před jeskyně nawálel a zvířata ona již wyjiti nemohla, až chytří Španielé je pustili a k nim přiwedli. Kdyby však druhé, ještě zawřené jeskyně sami chtěli otewřiti, wyšlo by mnoho nových zvířat. Po smrti wracejí se Patagonci do těchto jeskyň, neb na mléčnou cestu, kde jejich otcowé pštroxy honí, jich peří w oněch bílých na obloze mráčkách ukazujícíce. A Mbajowé dí: Bůh stwořil na počátku všecky národy w nynějším počtu, posléze i dvě Mbajů; země

byla však již rozdělena, i wzkázal jim bůh po ptáku Karakarowi, že mu lito, že již pro ně žádné země nezbylo, a protož w jiných mají zemích choditi a s národy wojny wěsti.

O mravní powaze Indiánů musíme šetrněji mluwiti, ješto násilným setkáním s Ewropany a kořalkau welmi zakalena jest. Za jich wěrolomnost, potutelnost a falešnost musí poněkud ewropejské barbarstwi a podotčený nápoj odpowídati. Ostatně lež a podwod jsau jim maličkosti, a diwí se, proto-li trest a hanu mají snášeti; práwo a bezpráwí pochopuje málo kdo. Nestáli jsauce we swých žádostech, dělají si budky na plawných a rybných řekách, a již tauží po lesích a lowu zwěře, a w lesinách stany si rozbiwše, dychtí zase po řekách, a předce žádné muky nepřemohau wzdor a twrdosijnost těchto dětí přírody. Se zajatým a bezbranným zachází každý wzdělanější národ wlídněji; Indián mučí ho ale s kanibálskau radostí: jeden trhá nehty, druhý prsty kauše neb mezi kameny je rozmačkává; pochodněmi za žiwa ho peče a požírá. Je-li konečně zajatý bez sebe, holemi vyhánějí duši jeho ze wsi, tlukauce na tu onu chatrč, kde by snad se byla ukryla. Karaibský kanibál pohlcuje maso nepřitele s dychtiwostí jestřabí. Wycpanau koží s hlawy a s wlasý okrašlují swé obydlí jakožto znamením wítězstwí.

S udanými známkami indiánské bytosti zároveň kráčí i *staw společenský*, wýsledek ducha národního. Rodičowé pečují o swé děti, dokud autlost jejich pomoci žádá; prwním ale během utíká dítě ochraně a wychowání do širé swobody, otec jest mu sice pánem baudy, ostatně však osobau cizí, jež byla náhoda swedla. Předce-li se někdy na ně dohlédne, býwá trest toho způsobu, že se jim do twáře woda stříká, což welikau jest urážkau. W Kanadě jedna Indiánka učinila to swé dceři. »Nemáš mítí již dceru,« wece k ní díwka, a šla a oběsila se. Odcházi-li žena od muže, jdau děti s ní, aniž kdy k otcowi

se wracejí. W rodině jeden druhým pohrdá, a wímať, za kořalku dá Indián ženu, děti, otce i matku. Jen rodičům starým udílí pomoci, ne však dluho, potom bez citu nechává je hynauti: a je-li mu při taulawém životě nošení jich obtížné, láme jim wazy, to od Hudsonowa zálíwu až k řece La Platě. I wida starec, že mu ochrany a pomoci chyběti počíná, prosí děti, bratry a příbuzné, by ho zardausili neb živého zahrabali, a děti a bratři lhostejně mu otáčejí prowaz neb jámu hrabau, a po zesnutí jeho pláčí a nařikají welice, a bolest přechází jako mráček slunce. Se zemřelau matkau zahrabuje se i nemluwně její, onot by jiného prsu nenašlo. S malými výminkami jsau ženy pracující třídau po celé Americe; obstarávají dílo domácí i polní, kde půda nějakau pozornost na se obrací. Stromowé lejči poskytá jim látku k přizi, liška a diwoká owce wlnu; muž je lowec a bojownik. — O dalším stawu společenském, o nějakých státech a zemském řízení nelze býti řeči. W malých, samostatných žijí obcích nebo-li kmenech po dwau nebo třech stech osob. Nemajíce jmění, nemají zákonů. W nebezpečí a při větším podnikání chowají se dle rady zkušených starců; na low wede je nejschopnější, do boje nejsmělejší. Plachý však a bázlíwý jest Indián na nejvyšš; ručnice jediného Ewropana plaší celá hejna jich; protož we wojnách užíwají větším dílem lsti, při náramném křiku náhle se přepadají, než aby w širém poli wálčili. Laupežný, w lesích bydlící Botokud lehá na zem, kryje se pískem a tak metá šípy na nepřitele. W míru není rozdílu mezi nimi; sudím je každý sám, právem krewní pomsty, kterau se starými Araby a se všemi diwochy zároveň mají. Za tau příčinau vznikají ustawičné wálky, a witěz ohněm wesnice popleniw, slawí hody kanibálské. Nicméně jako w Australii na ostrowech Admirality, máme i w jižní Americe, podlé řek Pumerona a Kuimy, šťastné národky, Otomachy a Arrowaky, jenž mezi sebau rozdílu ani bohatstwí neznaříce, na čarokrásných

niwách věčného jara žijí bez starosti, péče a potřeb; nemyslí na druhý den, život plyne jim v pokoji a pokojně umírají. Anž budeme zpomínati oněch slabochů na úžině Dariské, Běláci čili Kakerláci zvaných, křidobílých, kteří jen při měsíčku ožívují a dobře vidí. Lidé ti, duchovní i tělesné síly zbavení, jimž podobných také v Africe, na ostrovu Cejloně, Borneu a Žawě nalezáme, jsau však jako kretini we Šwejcaričch, toliko nemocnau odrúda u obywatelstwa zdraého, byť i, ač jen welmi zřídka, k rozmnožování se byli schopni. Jenom u některých kmenů w jižní Americe mají Kazikowé nějakau a však welmi obmezenau moc; we wojně i w pokoji jsau oni hlavy jejich, sudí we sporech. Důležité věci rozhodují se w obecnych schůzkách, bez kterých nic se neuzawírá. U některých kmenů jest to samé i w Americe sewerní, an zatím nesčetní kmenowé ostatní zcela bezuzdé požívají swobody. Krikowé jen a Čerokesowé, ze všech Indianů pomoci Ewropanů nejwzdělanější, nalezájí se w lepším stawu, provozující orbu a pod náčelníky jakausi spráwu zemskau majíce.

Hostinnost widěti u všech Indianů wíce méně, byť i všudy takowého stupně nedosáhla, jako u Patagonců, z nichžto tři i čtyři na každého z ewropejských hostů swých se položili, aby je zabřáli a před zimau ochránili.

Takovýť je nástin života a ducha amerických prazemců. I jakěž plynau z jeho činnosti widitelní, vyšší ukazowé — umění a wědy? O wědách pomlčíme; a umění? Zmínili jsme se na počátku o Mechiku a Peru; nalezaly se tam chrámy, obelisky, pyramidy, wodowody, hudba, ano i wěda — hwězdoslowlí! Celý Egypt i osud jeho tu widíme, a prawdě podobno, že to vše wýtwarem jest nějaké osady egyptské, an by sice tato oasa na paušti indiánského života byla nepochopna, neboť surowí, tupí, newědomí potomci neposkytuji ani dost malého důkazu, že by to vše bylo z jejich ducha plynulo. Mnoho-li smyslu uměleckého w nich wězí, widěli jsme

z jejich nástrojů; a máme-li ještě něčeho podotknouti, jsau to některých náčelníků řeči, w přirozené, obrazotvorné mysli půwod mající. Nicméně, ačkoliw Indián oheň třením dwau suchých dřew dělá, má předce ponětí o malbě, nejen že se tetuje a ptačí peří rozmanitých barew do obrazů skládá; sewerozápadní Indián kryjeť i swůj obličej dřewěnými larwami, na kterých jsau vyřezány a pomalowány všeliké zvířecí potwory, také orli, rohy a ohony zvířat, a až pod lárwau dobrosrdečný Notkan se ukrývá, předce komusi jinému wíc je podoben. Ještě méně ducha uměleckého wywinul Indián Sindowských a jiných ostrowů; chceli něco klížít, uhodí se do nosu a vlastní krwí potírá, co má býti sklíženo.

Položíme tu ještě popsání břehů ostrowa Ohniwce na úžině Magelanské; pobřeží to welmiť obrazu Indiána podobno. Zřídka hnízdí se tam živý tvor, rovněž jako po nesmírných rowinách a pauštích amerických; pořádku widěti chýží, jednotliví jen morští ptáci zde onde wřískají. Šlehawé plameny několika sopek, kmitawá to záře z ducha Indiánowa, osvětlují temný wzduch a sněh, aniž jej tawí. Do nepočetných průliwů mezi příkrými ostrůvky a do úzkých slují, kde příboj prudký, witr bezuzdý, neodvažuje se duchowní Kolumbus, leč by wyzýwala jej vlastní záhuba. Kusy láwy, žuly a čediče wesměs hozené činí ohromné auskalí, srázy, propasti a wíry, kde se bauřné wlny zmitají. Krásný wodopád přetrhuje někdy pustau tichotu, morští psowé druhu všelikého hrají w záliwech, aneb leniwá těla jejich na písčitém břehu odpočiwají. Rorejci, tučné husy a jiné ptactwo diwoké stíhají tam swau kořist, neb se třepetají w diwém wřeskotu.

3. *Afričan.*

Wynechajíce Egypt a sewerní Afriku, jakožto místa historických událostí i patrně znamenitého vzdělání, o kterýchž tedy později širší bude řeč, promluwíme jen o

druhé ohromné části, jejíž obyvatelstvo k našemu cíli a konci též k osvětlení prvního stavu člověčenstva posloužiti má.

Co se afrického života vůbec dotýče, jest on k ostatním přirovnáný, ve svém způsobu ten nejbujnější, nejmocnější. I rozhlášené moře písku má více aurodných, bujným rostlinstvem pokrytých míst, oasy nazvaných, nežli zpočátku se mysliło. Tato vlast slunečního tepla hemží se životem v každém záhybu; ona jest eldorádo vzácných i potřebných ková, rostlinstvo je v té nejvyšší bujarosti, k ozdobě krajín a zachování života lidského. Mimo obilí a zelin všeho druhu je zde keřovitý maniok, chlebovník to Australanů, stromy ty největší a nejkrásnější v hustých pralesích, v čele onen rozsáhlý, co les rozložený baobab, chlebovník opic, jakožto nejvýznamnější svědek rostlinné síly. Na stejném stupni bujarosti vidíme obor živočichů pozemních i vzduchových; největší divoká zvířata žijí v celých stádech. Protož i v ohledu na bujné rostliny i na zvířata mocnau říší, kde lew svůj má trůn, a tygr a leopard, hyéna a druhé šelmy své stany, nepočtení slonové i výborný kůň a pěkná zebra, a v čele ptactva pauštěmi weslující pštros svoji vlast, v každém ohledu můžeme považovati Afriku za první a nejmocnější pramen, za slunce života, jehož paprskové čím dále sáhají, tím slabší jsau; neboť vůbec praweno, což jest americký lew a docela z toho samého rodu pošla kočka ewropejská proti lwu Afrikanu? což americký alligator neb naše ještěrka proti krokodilu? tamní želvy a hadi proti jiným obyvatelům moře, aneb konečně rostlin kořenitý život proti rostlinám druhých světa dílů?

Dle této podoby měli bychom mysliti, že i život nejvyššího twora na světě, člověka, nade všecky jiné vyniká, že nejen síla tělesná, nýbrž i duchovní zde jako welikán proti trpaslíkům se jewí. Stojíme však u propasti, přes kterau nesnadno jest lávku dělati. Oby-

watel podotknuté části Afriky jest owšem o něco výše, nežli Indián neb Australan, předc ale nejnižší obor swého žiwota ještě neopustil. Proč, jako jeho saused baobab, nerozkládá šířeširoce letorosti umění a wěd? proč hlasem králowského lwá neozywá se jeho duchowní síla po dalekém swětě? Že palčiwé slunce mozku lidskému není přízniwo, činíc jej w konání jeho auřadů ochablým, příčina ta není postačná; jen mozek ewropejský ochabuje wyšší teplotau, však ani on pod sluncem Afriky docela neprahne, pod sluncem onim, kteréž tak silné swaly w rostlině a žiwočichu wywedlo, a jen duchowní pružinu w lidské bytosti posud nenapnulo. Spíše možná toho příčinu hledati we wětší mladosti swěta afrického, nežli jest Asie nebo Ewropa. Celau náplň swé síly wyléwala příroda posud na nižší twory; w sestawování a twoření afrického člověka nepřišla ale k tomu ještě cíli, kterého w stawu jest dojíti a časem i dojde; ačkoliw pochybno, zdali z afrického plánete štěpný wywede strom; my aspoň máme za to, že se, jako w Americe a w Australii, wrub ewropejský do něho wstěpí a tudy rychleji wyššího ovoce bude poskytowati.

Opominutím Arabů, kteří nejen Egypt a sewerní, teď francouzskau částku zahrnuli, ano i hluboko do oněch se wedrali krajin, na kteréž nyní zřetel náš se obrací, podáme též nějaký nástin prazemců afrických. — Nejhlawnější a nejčtetnější obywatel jest od slunečního palu černobarvý Neger; smačknutá hlawa, wzadu ku hřbetu rownoběžná, beze wšeho prohlaubení w tyle jako u opic, čelo nízké, lícní kosti wywstáwající, oči kulowaté, wypaulené, nos opičí, pysky tlusté, odewstalé, kůže měkká, wlasý wlnowité, jsau nejhlawnější známky zewní, jimižto se Neger od Ewropanů lišil; že však Jalo-fowé a Fulowé pravidelností hlawy swé mýlku činili, proto prý ze sewerních krajin k Negrům se přistěhowali, aby jen opičí hlawa s menším mozkiem Negrům pozůstala wyhradně. A však buď tomu jakkoli, tento oby-

watel wywinul své síly nehrubě víc, nežli člověk australský neb americký. Posud jest i jeho smyslů obor nejčinnější, citlivý jsa a žhaucí obrazotvornosti, i výborné paměti, a jako ostatní děti přírody, myslí lehké a nestálé: w mladosti oddán rozkošem, w mužném věku lenosti a w stáří ztupělé bezcitnosti. Požívaje hlavně potravu rostlinné, což krvi pod palčivým sluncem vhodnější, bere hotové již ovoce s nader bujné přírody; neb se obírá orbau, kteráž arci w dětinském stawu se nalezá: spalujeť vysokau trávu, půdu kypří tyčkau nebo dřevěnou motýčkau, seje obilí a do země trochu zahrabává, klasy řeže, na stromy věší, zrna holí vytlauká a w dřevěném moždíři na mauku tře. Kuchyňské jeho umění vyšlo již z první školy americké; mnohdy i chutně připravenau, na palmových listech položenau strawu bere prawau rukau, an lewá, zvlášť u Negrů mahomedánských, za nečistau se považuje. Živí se i chowem dobytka a méně lowením ryb a zvířel; masa požívá poloshnilého, tolik potravních částek již nemajícího. Neger jí welmi rád; kde co k zažití, to i tráví, a tuze často býwá nezvaným hostem. Již tím, ač leniwoť w jeho powaze hlavní místo zaujímá (w Guinei pracuje tři dni, čtvrtý odpočívá), pudí příroda k zachování a rozmnožení sebe, aby hotowil stawíwo a látku pro boje s lítou zvířelí, se živly a lidmi. I k jeho pozemskému blahu jest kořalka newyhnutelná.

Pro tento horký pás země možná omluwiti auplnau nahotu, předc ale odívá se Neger, byť i mnohý jen potud, co by jeho cit k studu jewilo. Zvlášť pohlawi ženské pečuje o okrášení hlavy ozdůbkami měděnými, stříbrnými a t. d., což nepochybně znamením většího již působení mozku. Chaty, spíše auly, ze třtin a kolů listím pokryté, jsau u sprostého bídne a slabé, u bohatšího trwanliwější, někde také z hlíny, a jest to známka milosti královské, dowolí-li poddanému o jedno poschodí výše stawěti. W dolení Guinei kupuje si Neger

díly chatrče té již na trhu, jde s nimi na oblíbené místo a w krátkém čase chatrč postawena. Nářadí w obydlí jest arci početnější než u jiných diwochů; luky a šípy, i jedem kalené, dlouhé nože, šawle, helebardy, kopí a štíty z kože bůwolské jsau jejich zbraň; ačkoli nemotornými nástroji, předce předau, šijí, tkají, pletau prowazy, wydělávají kůže, hrnčírské mají nádoby, pracují o dřewě, měď, stříbru a zlatu s welikau schopností, owšem je to vše welmi ještě hrubé. Kowři se swými měchy a kowadlem chodí po zemi; dívky a ženy zhotowují kmenty z bawlny, rohožky z lýčí a slámy, což w některých krajinách za běžnau minci platí. S matkau zemí jsau Negrowé ještě tak úzce spojeni, že na stolicích sedati ne snadno přiwykají.

Krom podotknutí hry Ury, jenž prý mnoho přemýšlení potřebuje, a pak že w dolní Guinei jen do desíti se počítá, poznáme *rozumové schopnosti* Negra ještě lépe z toho, jak *nadsmyslová jeho říše* opatřena jest.

S Australanem, jako s Američanem má obywatel Afriky wůbec nějaké představení o nejvyšší bytosti; Bůh se mu však tratí w mlhách, sem tam rdí, se jen praužek od jeho záře. Slabá ta předstawa, nespočítající na pewném základu wědomostí a wywinutějšího rozumu, nemá žádné pro něho zajímavosti, nijaké wnady; slabý o Bohu pojem slabě s ním jej spojuje. Bůh ale působí na jeho smysly tisícerymi předměty přírodními, jej pautajícími; a že člověk nějak aspoň úkazy kolem sebe wyswětliti se wynasnažuje, tuž Negrůw takořka citorozum stanowil tyto předměty za swé bůžky; bohy a bohyně položil do rostlin, pramenů, řek a zvířat, a tauto kolejí jde vláda jeho swěta. Nieméně z plachosti Australana, nebo z ztupělosti Indiána, vychází již rozum obywatelě Afriky, ne sice na cestu prawau, k tomuž je různých wědomostí potřebí, nýbrž do labyrintu bludů, do školy zkaušek, na cestu do krajin cizích, aby, mnohé přehlédna, swé hospodářství doma lépe mohl začíti.

Ony předměty, prameny, rostliny, zvířata i vyřezávané věci, jimžto se božská prokazuje úcta, nazýváme také fetiše, od slova feitizo, kteréž čáry znamená a od Portugalců nejdříve rozšířeno bylo. Afrika je vlast fetišů, onyť jako rostliny se bujají, jako baobab rozkládá se tam fetišnictví. I mahomedánští Negrowé podrželi z Mahomedova náboženství paubé obřady, an duch starého fetišnictví je provívá. Povinnost za bůžka stanoveného a ze dřeva nemotorně vyřezaného fetiše jest, aby štěstí a blaho udílel a všechno zlé odvracoval; nekoná-li swau povinnost, nedává-li pršeti, kdy toho třeba, kazí-li se auroda polní, tu Neger swáže ho, bije a roztluče, a jiného si postaví. Jeho duševní síla vystoupila již tak vysoko, že o sobě má vědomost; tuto však sílu nepřivedl Afričan ještě do žádné srownalosti se silami druhými, an buď žádnau, buď jen slabau o nich má představu; toliko se swau mocí vykročil on na prostor světa, do boje se silami žiwů, an s mocné nejvyšší bytosti oponu, ještě neodhalil; a takto na vlnách žiwota bez wesla se kolotá a podléhá, neboť tiskáje svého fetiše, ničí vůli swau, a od samowrahů vzdělaných liší se jen tím, že samowraždu na předmětu mrtvém páše. Fetišové však nebývají od Negrů všudy paubau náhodau woleni; jsauť jimi i předměty, výžiwu neb nějaké dobrodiní přinášející; u rybářů na Pepřowém pobřeží jest fetišem moře; kněží mu obětujíce, házejí do wlu kamení, rohož, byliny a t. d., aby letní jeho bauře uchlácholili; a na pobřeží otroků jsau jimi hadi nejedowatí, jichž tamní obywatel požívá, a kteříž i hadů jedowatých auhlawní jsau nepřátelé; mají své kapličky, i kněze a kněžky w jakýchsi rádech bydlící; hadům těm obětují, procesí kopají a t. d.

Podotknuto, že i Neger nějaký má pojem o nejvyšší bytosti, a sice Dolno-Guiňan o dwau, *dobré*, Zambi zwané, půwodci všeho dobrého, a *zlé*, Zambi-a-ebi, půwodci neštěstí a záhuby. Protiwy ony w žiwotě všehomíra, dobré a zlé, z jejichž boje vyšší plyne do-

konalost, má tedy za samé bohy. Dobré bytosti neprokazuje nijakou úctu, an vznešenost její žádné služby nežádá; zlaui ale všelijak hledí uchlácholiti a nakloniti. Nížších bohů a fetišů jest u něho veliké množství; jsauť to arci jen zástupcové boha, poslowé a tlumočníci jeho vůle. Ze dřeva hrubě udělaným bůžkům obětuje zvířata s pomocí gangy (kněze); bůžek se pokropí krví a maso od přítomných ztráví; kosti ale nechává si ganga na všelike amulety a talismany. Fetišové jsau též rybí kosti, ptačí peří a t. d. Gangy má za diwtoworce a kauzelníky, myslí, že se mohau učiniti newiditelnými a zavřenými projíti dveřmi; a Běláky, ony nemocné, žlutobílé slabochy, kterým se w Americe i na ostrovech asiatských veliká prokazuje úcta, považuje za swaté, božské twory, jejichž ostatkům, nejvíce vlasům, čarodějnau přičítá mocnost. Wěří na nesmrtnost duše, která však jen we wzduchu se třepetá. — Siera-Leoňan též neprokazuje swému bohu úctu, jsa toho domnění, že ani dost málo on nedbá. Ctí duchy rozličného způsobu, kterých se bojí, oběti jim přináší, neštěstí i smrt jim přičítá, a nejhlubší úctu fetišům koná. Co u Negrů do nadsmyslowé říše poněkud sáhá, jest ponětí o nesmrtnosti duše; Bulam w Sieře Leoně obětuje mrtvým kameni, na něž rýží pokládaje, pokorně na zem před nimi se wrhá; a rybář na Peptowém pobřeží dává kněžím částku swého lowu za jannaniny čili duchy zemřelých, w hustých lesích bydlicí, jež o pomoc wolá, k nim přísahá a za trestatele křiwdy považuje. Na úctě duchů těch je založen veliký a strašný řád: Belli; král stojí w čele jeho, audové mají veliká wysadní práwa a w tajemství řádu jsau zasvěceni. Takové osoby jsau wysocí radové lidu, saudcowé nad životem a smrtí, plnitelé zákonů, swatí, nad jiné vznešení, s duchy obcující lidé. Gich urazitel neb zločinec býwá od nich se swěta uklízen, a pak se praví, že proň jannaniné přišli; schůzky mívají w lesích. Na welení krále peče nejvyšší kněz,

belli-mo, těsto w rozličných způsobách a lidu je udiť, pewně přesvědčenému, že, komu král nakloněn není, těsto welmi jest nebezpečné. Žeby však nesmrtelné duše přirozeným zákonem se swěta odcházely, k tomu Neger nepřipauští. Do dílny přírody ještě ani powrchně nenahlédnuw, a teprwa sám o swé moci poněkud wědomosti nabýwaje, přičítá i smrt kauzelníkům, čarodějům, jež proto utrácí neb do otroctwí odwléká. Zemřelí prý se na lidech mstí a všelijakých nehod jsau půwodcowé; proti tomu užíwá ale Neger opět swé vlastní, domnělé moci, on je zaklíná, dělá proti nim kauzla a čáry. S malými tedy a tuze nepatrnými wýminkami widěti, že Negra duchowní moc ještě w kauzlech a čárách, we fetišnictwí ponořena jest, jimiž on úkazy swěta hledí do nějaké srownalosti uwesti. Afrika slyší jakýsi temný zwuk w hodinách všehomíra, a však na hodiny ty nepřipíala ještě rafigi, která by začátek, pauti pokrok a cíl konečný jí ohlašowala.

Přikročíme *ku společenskému stawu* Afrického člověčenstwa. Ačkoli již w Australii a Americe i jmění a jakéž takéž rozumové schopnosti stawu toho základem nalezáme, předce, wůbec praweno, zaujímá prwní místo w něm síla tělesná. Ten samý poměr widíme i zde, s tím jen rozdílem, že zde tato síla swého wrcholu dosáhla. Wůbec panujeť násilí. Již při uzavírání manželstwí musí ženich od rodičů kaupenau newěstu, ač jen na oko, násilně unesti. Byť i zde onde malé byly monarchie, jejichž panowníci starými obyčejí wázáni jsau, jakož i malé republiky šlechtické, kde vládu mají starostowé, předce ten nejwyšší počet Negrů stojí pod ukrutnými despoty čili tyrany, jichž wůle zákonem a život poddaných ničím. Z prostoširé swobody australské wynikly již na africké půdě jednotlivé osoby nad jiné sílau tělesnau, jměním neb rozwinutějším rozumem, jakožto panowníci podrželi onu bezuzdau swobodu, wůleť jejich zákon. Jest a bylo to po celé zemi té, že bohatší na méně olidněných pro-

storech wesnice zakládá a náčelnické chápe se vlády, jejížto způsob dle jeho powahy, kruté neb mírné se řídí. Toto vyniknutí jednotlivců, ačkoli tyranů, je postoupem ze stawu nejnižšího, an w sobě mocnau chová páku, aby utištěný národ i swau sílu zkaušel, a swých panowníků newázanau moc zákonami obmezil. Příkladů krutébo tyranství není nedostatek: Ašantskému králi náleží všechno jmění po zemřelém, a uzavřel-li král ten wojnu, dělá nejdříve zkaušku na swém vlastním národu, aby do wzteku přišel; znamením na buben pauští wojáky na své hlavní město, a strašné krve prolívání se počíná; kdo w austrety přichází, je synem smrti. Jednomu zas králi patří všechny dívky, a ženich musí newěstu od něho koupiti; aniž budeme zpomínati krále Dahomského, který s poddanými co se psy a otroky nakládá. Při tomto ale nedostatku pewných zákonů, ustálených swazků, stává se někdy, že i vůle otrockého obywatelstwa na jewo přichází, a král ssazen nebo zavražděn bývá. W tom případě posílají Ajoané ku králi swému deputaci s papauškovými wajíčky, známkau své nespokojenosti a s doložením, že panování musí mu býti obtížné, aby tedy odpočinul. Král děkuje poddaným a do swých odchází pokojů, kde se od žen zardausiti dává. A zemře-li král w zemi té, všechno se plení; nejdříve w jeho palácu, kde 3338 jeho žen se vraždí, a pak w celém městě počíná se drancování a vražda všeobecná, až nový král zvolen jest. Tím samým způsobem pokračují w Sarakolezu; vůle králova platí, dokud vůle obywatelstwa ji nezničí.

Pro tuto newázanost činí se Negrům námitka, že dalšího pokroku a wywinutí schopni nejsau; a však newázanost ta je sama sebau jejich pokrokem. Bujná síla tělesná hotuje byt i hroznau a strašnau látku pro rozum, Neger plení a zuřít, aby časem na zříceninách swého života o swých činech přemýšlel a ze swých dějů čerpal zákony, kterými příští jeho život má se říditi. Člowěk

africký jest nyní w první škole, žák nezbedný, diwoký, bojechtiwý; neboť nejen doma w nadřečených případnostech, i kmen s kmenem, národ s národem wedau wojny, a konečný cíl je plenění, drancování a laupežení lidí, jež do otroctwí prodávají. — Ewropané sem tam na západním pobřeží usedli, naučili Negry všelikým věcem, používání železa, ručnic, sukna, různých nástrojů a hříček, skleněných perli a korálů, hlavně ale pítí kořalky. Na směnu věcí těch dostávali a do síly prázdne Ameriky za otroky odvlékali z počátku jen dlužníky, zločince, cizoložnice a w boji zajaté wojíny; chtěli však negerský tyran delší míti ráj kořalečného opojení, prodával i zcela newinné lidi, otec děti své, sousední wesnice se přepadaly a obyvatelé přiwáděli se kupcům. Arciť býwal obyčej, že nejen zločincové, ano i zajatí se vraždili; po zawedeném však otroctwí nepřestala ještě úplně ona krvežízeň afrických despotů; posud konají se odprawy pro nejmenší přestupek a krutá duše negerského drawce ráda ještě potápí se w krvi bratrů svých. Weliký onen děj, wlékání totiž Negrů již po tři sta let do otroctwí, jichž počet přes 40 millionů obnáší, není ještě ukončen; neznáme tedy následky, jakých ruka Prozřetelnosti jím dosáhne, poněkud ale wyswítá, že po oswobození otroků w Americe a w dokonalém jich wycwičení apoštolové mezi nimi powstanau a we své vlasti hlásati budau společenský přewrat na základě křesťanském. W domnění tom potvrzuje nás nedáwnná žádost jednoho Negra, že do africké vlasti své k poučení krajanů se odebere; — žádost, obsahující w sobě, símě, jež vysoká ruka pro kwět budaucích wěků do tohoto děje byla zasíla.

Podotknuté tření tělesného žiwota afrického, zněhož swým časem jiskry žiwota duchowního vycházejí, jewilo se nám posud co částečné. Afrika má však také již brus obsahu wětšího, ačkoli zhusta ho nepoužívá; má své Atily, své Alexandry Afrikoborce, kteří jako těžká baure

tímto ōlowěčenstwem hýbali. W šestnáctém století byli to Negři Gallasowé, krutý, krwežízniwý národ, který od západu na wýchod, na Nilu prameny a na Habeš se uwrhlna, wšeco na swé dráze ničil; potom Negři Šagowé, Gallasům we mnohém podobní, kteří w tom samém wěku co dobywatele wystaupili. W dolení Guinei zjewili se pod wedením swého knížete, Zimbo zwaného, kde s Portugálci bojowali a pak k jihowýchodnímu pobřeží se obrátili; kořist byla heslem jich. Po Zimbowě smrti rozdělilwše wůdcowé armádu mezi sebe, plenili a dobýwali jižní Afriku. Wůdce Donši dobyl králowství Matambské, po němž wdowa jeho, Mussasa, a dcera Temban-Dumba w čelo laupežného wojska se postawily; po wypuklé wšak neswornosti wálčila dcera proti matce, w udatnosti konala diwy, od wojska byla zbožněna, a wydávala zákony — zákony africké. Děti mužského pohlawí, w táboře narozené, nesměly se wychowati; matky musily je zabazowati nebo wražditi. Za to byli dwanáctiletí chlapcowé zajatých národů we zbrani cwičení. Temban-Dumba roztlaukla w moždíři sama vlastního syna nemluwně, a z těsta solejem a jinými wěcmi smíchaného dělala nad ohněm mast, jížto potírala tělo swé w domnění, že bude neranitelné. Takowáto mast z roztlučných dětí musila wždy býti w zásobě.

Ačkoli wůle despotů afrických nejwvyšším je zákonem, předce král, hlawně chce-li wojnu wésti nebo daně ukládati, s ostatními náčelníky musí bráti radu, wůli jejich získati a jednotliwé odporníky i lsti nebo násilím odstrániti. A při onom poměru mezi otroky a pány, kde jeden před druhým žádné trwalé jistoty nepožíwá, hledí králowé a náčelníci opět získati si náklonnost poddaných; wimeť, kde co k jídlu, tam je Neger s tělem, s duší; protož králowé w šírém poli weliké jim připrawují kwasy. Ano w některých krajinách, jako w dolení Guinei, nakládají s těmito otroky tuze mírně, ze strachu, aby wšeho jmění zbawená holá těla jim neutekla, a jiného krále mocnost

nerozmnožila. Za to však pro Negry, jenž wolnosti a tudy i nějaké mohovitosti nabyli, je swoboda aupnau kletbau; drau je a utiskují, co snesti mohau, i jest toho následek, že swobodný Neger jen tolik práce koná, co mu newyhnutelně potřebí, aniž o zlepšení stawu swého přemýšlí.

Trestními zákony, welmi jednoduchými a přísnými, jsau u všech Negrů staré obyčeje a zvyky; konání spravedliwosti řídí se podlé rozličných vlády způsobů, w monarchiích od nejvyšší hlavy, w republikách od starostů, kde w palawerách čili radnicích zločinci veřejně do otroctwí nebo k smrti se odsuzují. U Bulamů w Sieře Leoně jest ale tajný spolek, Purra zwaný, jenž na zločince rozsudky pronáší; strašný je to řád, jakýsi femni saud, w lesích odbywaný, který zloděje, kauzelníky i jiné osoby se swěta uklízí. Podobnau společnost mají u Timanů i ženské; před saud pohánějí toliko osoby swého pohlaví, jež na hříchů se wyptáwajíce, do otroctwí posílají. Také jisté ordalie panují w mnohých krajinách; nemůže-li se totiž na zločince spáchaný zločin dokázati, musí píti jedowatý nápoj kasowý; silný žaludek ho wywrací a tím i zločin. An žádných není žalářů, tu zločinec rychle trestán býti nemohaucí, se dřewem na krk upewněným sem tam se wleče.

Ostatní poměry stawu společenského jsau téměř jako u diwochů druhých, s tím toliko rozdílem, že již méně kanibálů zde nalezáme. Ženské, třída pracující, jsau u mužů w aupné poddanosti; dowolené mnohoženstwu widíme jen u bohatších; wychowávání dětí indiánské. Když byl ženich kaupenau newěstu násilně odnesl, dáwa kněz mladým manželům trochu pisku polknautí, načež je požehná. Ještě podiwnější je zasnubování u Hottentotů, národu Negrům podobného, kterýž mezi všemi Afričany nejniže stojí; jest to přecházející pastýř, honí také a rybaří; je bez fetišů, bůžků a kněží; o nemrtelnosti duše má nějaké ponětí, an umírajících

prostí, aby po smrti žádných nedělali hlaupostí a je ne-strašili. Bez králů a šlechty panuje obecná wolnost pod správau patriarchalní; každá wesnice má swého dědičného náčelníka, neboli patriarchu, jako otce rodiny, kterýž ale mnoho vážnosti nepožívá; k rozhodnutí rozepří scházejí se u větším sboru. Z lenosti newedau wojny, a jen do desiti počítají. — O něco výše stojí národ Kafrů, též Negrům podobný; králowé, jen we wojnách vážnost mající, sami trestají zločiny smrtí neb bičem; a jsau-li východní Kafrowé s králem nespokojeni, napomenau ho, a nedbá-li na to, w krátkém čase je pusto a prázno, kde wesnice stály, neboť chatrče do jiných zemí se přestěhowaly. Bez poněti o Bohu věří w kauzla a čary; jeden král Kaferský poručil poddanému, aby kus kotwice rozkotaného tam kdysi korábu urazil, a že poddaný brzo na to zemřel, již nikdo se ji nedotýká, a mimo jda, koná jen swau úctu. U Makošů, kmene jednoho, jsau tresty k ukradené věci právě w opačném poměru, než u jiných národů; krádce wola neb owce, w této na dobytek bohaté zemi, platí zločin žiwotem, protože pohnůtká neweliká jest; krádce ale wzácného železa neb mědi, nehrubě přísně je trestán pro welikau toho wnađu.

I Afrika má swé Otomachy a obywatelé ostrowů Admiralitních. Jsau to Serarowé, swobodní Negři w Sene-gambii, od nikoho ještě nepodmaněni; w patriarchálním žijí stawu w malých swobodných státech, pod náčelníky nehrubě mocnými; we swé prostotě a nahotě bytují w lesích, žiwot wedau bezstarostný, poctiwý, hostinný, pracowitý w orbě a chowu dobytka, a o Bohu nemajíce poněti, stojí w swém blahu na stupni nejnižším. Jim podobní jsau Beninowé w hoření Guinei; ano w Guinei dolení shledáwáme se i s nowohollandskau powahau, u Benguelů, surówých, hlaupých fetišníků; z lenosti raději taulají se po lesích, a s tau nejšpatnější krmí berau zawděk, než by se na matce půdě něco wylauditi snažili;

ani ruku rádi nepoždvihují pro lepší sausto. Tyto jsau však malé jen výminky proti onomu hemžení tělesného života afrického, proti smělym, barbarským a laupežným Felupům, Bañonům a Balantům, proti Biaforům, Bidžugům a Papelům w Senegambii, proti obyvatelům vlastního Nigerska rozlehlého, proti krutým Gallasům a Šagům, a jak se dále ostatní nazývají oddíly tohoto člověčenstva, u kterého nic není stálé, kde následuje jedna říše po druhé, města po městech, cizí panovníci po domácích knížatech, kde násilně celi národové se přesazují, tyran tyrana potírá, aby někdy po vybařených útrobach z lebky lidstva toho vyšla Mudžena; kde se všechno střídá a zachází, a noví cestovatelé všechno nalezejí změněné mimo vědnou přírodu, která we swém blahodátném tvoření neustává.

Mrawní powahu Negrowu můžeme ze předešlého již hlavně poznati. Prawí-li se o něm, že od přírody je dobromyslný, přítel přítele, wděčný, že i nepatrné znamení úcty naň působí, že mezi jednotlivými osobami řídké jsau urážky, závist a cizádost: že téměř neznají, že hostinnost, lásku k dětem a dědině widíme, a pozemské statky a důstojnosti pro ně wnady nemají a spokojeně swůj život tráví, tedy nejen z části, ale i vůbec porovnává se to s prawdau. Nalezámeť ty samé známky i u lidí níže stojících, aniž zaujímají u Negra výhradní, nejpřednější místo, an surowé tření síly nejskvělejší u něho stránkau jest. Ony protiwy života lidského, dobré a zlé, jsau w boji, kterýž jej wěsti má k onomu pomezí, kde barbarský staw se končí a pole otwírá, na kterém se ten samý začíná boj, a však w powaze ušlechtlejší, wdělanější. Jewě Neger tělesnau bolest křikem nebo zpěwem, ukrývá naproti tomu bolest mrawní hlubokým mlčením; pro ni nemá ještě hlasu. Však i swé zlobě klade již nějaké meze; znajíce Ewropané zlomyslnau powahu Negrů na Pepřowém pobřeží, newystupují na zem. Kapitán ewropejský a náčelník Negrů smlauwu

uzavírajíce, stříkají si několik krupějí mořské vody w oči, neboť diwochowé ti, majíce moře za swůj fetiš, myslí, že každý oslepnauti musí, kdo přisahu zruší.

Tak můžeme i poznati, w jaké as dokonalosti negerské umění a vědy se nacházejí. Tento smyslný tvor jest milovník zpěwu, hudby a tance, we všem ale jen břidil; zpěw jednozvwuký, hudba dětinské jenom klin-kání; rohy má ze slonových zubů, z dutého kusu dřeva bubny, kozí neb owčí kůží pokryté; šesti strunami potaženau půlku tykwe má za citaru. A však bafalo, klawíru podobné, jest nejznamenitější nástroj hudební; na 17 dřevěných pautcích, spořádaných jako u warhan registry, jsau upewněny co brk tlusté a střewic dlaubé dráty; hudebník tluče na pautce ty paličkama kaudeli owinutýma, a za průwod hudbě té slauží kraužky a zwo-nečky na rukau hudebníkových přiwěšené. Pod wydutinau nástroje toho wisi dvě prázne tykwe, aby zwuk se chytal a dvojnásobil. Hudebníci jsau i básníkové, pochlebníci a tudy i břichopásci; chwálu, hanu zpíwají zhotowa dle platu; zvláštní maji cech a kletba leží na nich; jsaut powažowani za nečisté, anzi se pochowáwají; mrtwoly jejich stawi se do wydutých stromů, kde čas a drawci je trawí. — Že Neger wyššího vzdělání schopen jest, dokazují mnohé příklady mezi nimi w Americe, kde nejen mnoho řemeslníků swau umělostí se wyznamená-wá, nýbrž i učení a lékaři z nich se wychowali. Od Ignacia Sanča wydalo se tiskem pojednání, a jedna Negerka psala něžné básně w řeči anglické. Škola we Filadelfii založená jewí, že toto plemeno člowěčenstwa neméně chápowé jest, nežli ewropejské. O wědách mezi Negry africkými není arci potichy; jen u Negrů mahomedánských nalezáme některé osoby, teprwa čisti a psáti umějící, hlawně u Mandingů, welikého kmene negerského; jsau to obyčejně tak zwaní učenci, kteří i koranu rozumějí. Po wyšších ale wědomostech není památky; wyswětlujíce některé nápadné úkazy přírodní, jewí dětin-

ský, zpozdlý rozum; tak myslí: zatmění luny pochází odtud, že veliká kočka tlapu mezi lunau a zemí drží.

Poznavše tedy poněkud i nástin toho oboru, v němžto život lidstva afrického se hýbá, činíme tím i závěrek s oněmi světa díly, kteréž přímo k dějepisu člověčenstva nenáleží. Jako Australie, tak i Amerika a posléze i Afrika wynecháním Egypta a sewerního pobřeží neměly na ostatní pokolení lidské žádného *aučinku*, ani událostmi válečnými, aniž dějem vzdělanosti; *aučinek* ten jest opačný, an historické člověčenstvo, hlavně ewropejské, *na ně* působí, buď *žhawau* pochodní války, tu ze spaní je budící, tu zahlazující, aneb cestau vzdělanosti, jako Anglicko na Nowém Zélandu, Rusko w sewerozápadní Americe. Weškerá historie oněch dětí přírody jest obsažena w podaném nástinu jejich života; prwní je to *wýwin*, k budauci ratolesti teprwa puk, jenž posawad žádných nemá *odwětwí*, žádných *saučků*, od kterýchž by nowá, *wywinutější* doba jejich života *nastávala*, a pak k cili swému, k owoci rostla. Časté boje mezi nimi nepostawily ještě nijakého, našim očím *patrného mezníku*, jenž by nám další jejich pokrok hlásal, krom že je přiměly k hotowení *kyjů* a *kopí*, sem tam i jedem *napuštěné zbraně*, známky to *wyšší přemýšliwosti*. I jejich pro wětší sílu a jistotu zřízené *swazky*, tu *despoticko-monarchické*, tu *republikanské*, nemohau w dokonalosti nad ducha samých zakladatelů *wynikati*. Proč jsme ale tohoto nehistorického lidstva předce *podotkli*, již nahoře *powědino*; však i prwní *wýwin*, jakož i státní toho onoho národu, jest *událostí*, jenž pod slavný *prapor člověka* náleží, a kterau dějepisec jeho *opominauti* a bez *wyswětení* nechati nemá. Nejhlawnější ale náš účel byl, ukázati na podobu *kolébky*, z jaké prwní historické *úказы* na pozemské půdě *kráčetí* začaly. K životu *hemžících se národů* a jimi *nawalených hor dějů* má ono lidstvo *slaužití nám za úkaznau rafi*gi na naší *pauti*, za *zwonek hlásající*, který odbil čas; *slaužití má*

konečně za obrázek, jak asi *první* lidskou společnost mohli bychom si představovati, společnost onu, ku které nyní přistoupiti máme. Nicméně že ku poznání každé věci i známost jejího základu téměř newyhnutelná jest, nebude od místa, předešleme-li arci ty nejobecnější obrysy o vývinu půdy, na které se člověk pojevil.

II.

Cestowánj Michala Kotlera w ewropejském Rusku a Sibirii.

Od něho samého wypsané.

(Pokračowánj.)

Dne ¹⁵/₂₇ čerwence sme jeli welikými přikrými a semo tamo strženými stráněmi, a událo se nám chytiti mladé hause, přišli opět k šurfu, pak přes ěreblý (hory) k východu. U malého potoku, kde bylo dost tráwy pro koně, ostali sme polednem. Když se rozžal oheň, chytilo ěehličj, a bez mála bylo by mi sedlo shořelo. Po tom sme přigeli na řeku Filinowku, asi co posledně Sewerna welikau řjoku. Když sme gi probředli, našli sme stan (stánowiště) a 2 šurfy, ale mezi mnohau koňskau stopau a na dvě strany dělanými zátesy nemohli sme cestu nagjti. Chodili sme dlauho, mysljce, že ěště ěiná partije stopu nám přerazila. Můg siwčjk se zatjm powálel, a bez mála flintu zlomil, bylo třeba ho wymrskati, aby toho wjce neučinil. Přesedlaw ho, dal sem se cestau ušlapaněgěj. Odtud byla kraginá rowněgěj. Opět wyskyl se šurf wybitý w čerwenici, a za njm na topkých palaukách, kde můg mimochodec se zdráhal, našli sme lopatu. Mělo se k dešti — k wečeři sme wa-

řili hause, a že nebylo soli, swařili sme džwe solenau šušenau howězinu a s nj hause, to chutnalo wybórně.

Dne 16/28 čerwence dalo se na déšť. Z nepromokawého kabátu udělal sem si nebesa, skladi pod ně swé věci a na ně položil sebe. Komáři dělali nepokog. Odtud ráno sme přešli dvě wršiny, mezi kterými wysokau trawau porostlá topká mjsta, a když sme s vysoké přjmé stráně dolů sgeli, byli sme na řece Husance. Řeka trochu wětšj, než Sewerna, čistá, bystrá a silně kamenitá. Museli sme množstwjkrate semo tamo gi přebředati, a mezi tjm kamenjm sem gednak gá, gednak kůň, do praudu se zamotal. Opět se ukazowali wybité šurfy. Cesta wedla brzo po gednom, brzo po druhém břehu. Opět cesta ze břehu do wody; uwázawše koně, hledáme kudy wygeli, nikde stopy! gdu asi werstu po břehu wýš, tu widjm na stráni sbřjzy zedranau kůru, gdu ke stromu od něho po sledu až k řece, tu ležel čumašjk s čerwami a prut od udice. Tu někde stáli, ale kde? Přebředu řeku zase na druhau stranu; křičj na mne stařjk, že našel stan a šurf na řjčce njž, cestu ale že nemůže nagjti. Po dlauhém sem a tam choděnj, nalezeno i uhľj, téměř geště žhawé, to nám důkazem, že nedáwno tu partije stánj měla. Konečně po dlauhém wynasnaženj cestu sem odchodnj nalezl, než byla pčchybnost, nenjli cesta některé cizj partije. Když sme asi 2 wersty ugeli, widjmě, skrze pořidlý les něco se bělati, co to? Stařjk prawj: to gest něgaké strojenije (snad prijsk). Když wygedeme na plano, stála palatka na powýšině, slunce na ni swjtilo. Několik kroků bljže, uznali sme, že to gest palatka našj partije: Zdrawstě rěbata! Zdorowil! — Wse blagopolučno! — zwolagj! Wse slawa bogu! Toliko žádného zlata sme nenašli! Bylo okolo třetj hodiny, lid i koně po oddechu. Honem káži sedlati a saumary owjučiti — na Garewku! na Garewku! Ptám se wožáka Pawla, byl-li na Garewce? Nebyl! — Ale byl na řece Čapě. Pamatugeli se na dvě holé hory? Že o njch wj. Dobře, k těm nás

powedeš, a když budeme blíž, wylezeš na lesinu, a rozhladneš se, kde ty dvě holé wrchole stogj, tam wytéká Garewka, tam musjme. Chorošo! Dal sem všem dle přjgezdů po sklenici wjna, které sem přiwezl, a we 4 hodiny byli sme w pochodu! Cestu sme wzali k wršinám Ğusanky. Ğak sme wygeli, dalo se na děšť. Skrže mlhy bylo widěti okrauhlě hory a wršiny. Po okrauhlých, oplachlých horách, po porodě kwarcowého kamenj w bystrých kamenitých potokách, mohlo by se sauditi, že i w Ğusance by někde zlaté rozsypy se nalezly. Partije chtěla nocowati, gá ale omylem, že mi hodinky se opozdily, přidal sem gim ĝeště 3 wersty cesty; ačkoli sám neywjce unawen, proto že giž 4tý den, co sme se z Nazimowa wyprawili, pořád šel sem napřed sám pěšky. Při tom se mně nešlo pohodlně w botech ochotnických (loweckých), welikých, těžkých; skoďiw kůň mi na opatek, skřiwil mi ho, tjm se mi boty rozšamtaly, zwlášťe když sem w nich se přes řeky, bahna a močály brodil. Také se mi na koni pohodlně nesedělo, poněwadž sem swůg nábytek, podušku, kožich, armjak, flintu, pistole, tlumokatd. nawjučeny měl.

Dne 17/29 čerwence sme hned z rána se wyprawowali; břemena swého koně dal sem na saumara přeložit, a geli sme poříď k wršinám, co Krkonoše wysokým, řeky Ğusanky, sem tam přes řeku, přes potoky, přes luka, palauky, bahna a kočky (tumulus), přes nahrnuté skaliny, porostlé bjlym mechem, za wysokau trawau, že nebylo ani konj widěti. Tu sem spatřil prwnj stopu čerstwau medwědj. Wygedše na wrcholy těch hor, dali sme koňům odtechnauti, deštěm promoklj a přestydjl robotěj rozdělali weliký oheň, hráli se a sušili, a gá mezi nimi. Uwaril se čaj, z něhož sem podal i robotěj, oni ho bez cukru k sucharům chlebali. Odtud sme se přewahowali k Ğarewce. Les na té wršině neywjce gedlowý, a málo urostlý a polámaný. Kopce mrawenečné od medwěda rozhrabané. Na dlahém palauku opět čerstwá medwědj stopa we vysoké trávě. Wšak

silnějšho úžasu a otřesenj wnitřnjho nám způsobila náhle stopa a sled wjce než 40 konj, patřejch snad několika partijim, kteréž tuto nás již u vyhledáwánj dobrých mjest předešly. Zaraženi stáli sme tuto w rozpakách, kam se pustiti? Gjtí nazpět, k čemu? Gjtí stranau, na bůh zdař? Půgdemeli za těmi cizjmi partijemi, možno že přigdeme co pozdnj hosté po obědě. Ať gest i po hostině — Bůh hospodin může člověka i drobtami nasytiti. Nuže w přjod (ku předu)! za nimi na Garewku! Tato cizá stopa nás uhnula na lewo, gesto my sme přjmo k wršinám Garewky cestu si naměřili. Asi w 5 hodin sme dogeli k řece Garewce, asi o polowici menšj nežli řeka Tis, a dwakrát tak široká gako Gizera w Čechách. Řečiště se samau pořiďj gest w té šjrce, gako audolj Haynické u Liwerdy. Že byla cesta rowná a dosti čistá, dowolil sem robotějm na južy wsedati, a sám sem w předu na siwce ubáněl; neboť se gednalo o rychlém dospěnj k mjestu. Tjm sem saumary trochu zamučil (uteýral). Nebywše nikdy w těchto mjstech, museli sme plánem se řjdit, a podlé něho mělo býti od vysoké kulaté sopky (hory) až k wršinám geště 80 werst. Pawel přiswědčowal, že gest tomu tak. Po prawém břehu sme zůstali noclehem. Gá ohnul břjzu a učinil bez kolů sobě palatku, abych w suše pospal.

Dne 18/30 čerwence wečer každý swůg oblek wysaušel, skrze to se odgezd poobmeškal. — W pjsku opět čerstwá medwědj stopa, dále lesem musel též medwědj progjt, proto že kůň wožákůw frkal. Z lewé strany wtékal potok, za njm se wyskytowaly 4 stegně vysoké okrauhlé hory podlé sebe. Po obau stranách mjestami ze břehů wyhlédalo skalj (Glimmerschiefer), něco snad měkkěj než slanec (Glimmer). (W měkkém slanci býwá zemrud (Smaragd), Tižolawest, beril a akwamarin.) Dále sme přigeli na pramen, a potom na řjčku z lewé strany do Garewky padagjcj. Asi 300 sáhů nad ústjm té řjčky w lauce byla wykopána gáma (šurf), a při nj stolp a lite-

rami vypálenými Ch. Č. Vidím, že to stolp nové partije, gaké we swém plánu geště nenalezám. Z toho sem saudil, že gen. 5 werst od prwnjho zinnjho slaupu s literami K. H. M. vzdálen geště sem, nad tjm že se Ćarewka rozděl j na 2 řeky, od kterých giž nedaleko k wršinám gegjm. Také tomu bylo tak. W 5 werstách sme přigeli k stolpu Měsničkowa; nad tjm we 2 werstách se rozdělila řeka do 2 wršin, od ústj asi we 100 sabách stál stolp Panomarowa, pak Paškiwa, mezi tjm (praweno mi), že wpadagj 2 prameny (ključi), žádnému nepřináležej, ty abych zkaušel. Wšak naleznu šurf bez slaupu. Protož sem zanechal koňstwa tu w stanowišti, aby se zbytečně netrmácelo, sám sem wygel na zwědy druhý den se swým wožákem. Chycené hause, z něhož mělo se šci strogiti, upadlo: nepozornostj do ohně a šci zkaženo.

Dne 19/31 čerwence cjtíl sem z mokrého leženj w kyčljch rewmatickau bolest. Konečně okolo mnohých gam a slaupů přigeli sme pod samu horu. Koněm se cesta nahoru nemohla konati, neboť gest přjkrá a kámenitá, a kůň diw se se mnau nepřewrhl. Museli se tedy koně uwázati, a gji pěšky. Hora byla holá, a gen bjlym sem tam i černým mečem porostlá, z nahrnutých kusů kamenj kwarcowého. Na wrchu byla weliká planina. K polednj straně wisj s ostatnjm pohorjím nižšjm w hromadě. Na gižnozápadnj straně stojj podlé nj podobná nižšj hora co hřeben. Na půlnočnj východnj straně ležel s: jh, a po něm mrtwj braučkové, asi co naše bedrunky. Zde byl zanjmawý rozhled na celé okolj, na celé množstwj pohorj a kopců, řek a polan (údolj s řekau.) Na sewernj straně byla tajga swětlegšj, hory wyššj, gen někde se černal mezi březowým lesem gedlowý neb smrkowý hág. Na polednj a západnj straně bylo widěti hornatau, černau, hustau tajgu. Kromě malého šediwého ptáka žádného žiwočicha. Pawel mi ukazowal a gmenowal co znal, gak které hoře řjkagj, odkud řeky swůg počátek berau, kde pobyl na Čapě, kde na Kalamj, kde s ginými

byw na lowu zwěře, pomohl lowiti medwěda. Gak na břehu w stráni u řeky Čapy gest od dáwoých časů, když geště w tom okolj Čapožiry žili, zkamenělý člověk. Zwěře že tu žádné, protože tu žádných Tunžusů nenj. Konečně rozžehnavše se, wrcholem pěkné hory sešli sme k swým koňům, kteřj tomu rádi byli, že ge odważeme a dolů wedeme. Po cestě ku pramenům sme několikrát, titěry (tetřewy) a bluchary vyplášili. Ráno před odgezdem mým sem poručil robotčjm, aby z toho cizjho šurfu wylili wodu a promyli probu; při swém nawrácenj k stanu měl sem to potěšenj, že na 4 aršinách mezi kamenjm a pjskem ze 3 wěder pjsku 6 zolotinek se dostalo. Šel sem k šurfu, a geště přede mnau ze 4 wěder wymyli 10 zolotinek. Tedy přede gednau na zlatosypnau zem sem nohu postavil. Na cestě k stanu ukazowali mi medwědj stopu a ložiště. Zatjm dobyl Pawel s ostruhoj 4 ryby charusy, z nichž se uwařila wýborná ucha k wečeři.

Dne $20\frac{1}{2}$ srpna wyprawil sem se na menšj horu — bolest w kyčlích sem kogil wykaupánjm. — Opět přišli sme na čerstwau stopu medwědj. Pawel ugišřowal, že w ten čas, kdež giných potraw se mu dostává, nenj se ho co báti. Opět nalezeno cizjch šurfů a stolpů, na gednom sme čtli olůwkem psaný nápis: Ot ključa wersch priisk Kušwinskago 2 gildy kupca Fedora Solowjewa, otkryt 1841 goda Junja 29 dnja. Starý Kornej nám způsobil starost, newracege se s ginými k stanu. Mysljm, že buď zablaučil, neb ho zwěř rozsápala; dal sem vysoký oheň roztopiti, na lesinu bji, střjleti atd., konečně sme se ho dočekali, přišel šťastně ze swé blaudky.

Dne $21\frac{1}{2}$ srpna sem se wyprawil s Pawlem opět na onu wysokau horu, abych se geště podjwal na pěkné polany w straně wýchodnj. Tenkráte sme wzali s sebou čajnj, a wylezše na wrch, nacpali sme sněhu do něho, uwařili a napili se čaje. Mysljm, že to prwnj stolowanj na této hoře tohoto způsobu. Oko moge se taulalo po

nesmjrném prostranstwj lesami porostlém, po těch pu-
stinách, do kterých se nynj lidská ruka mocně probjg, aby
hnula poklady zlatého kowu skrytého w této opo-
wržené částce země. Můg Tunğus Pawel držel se mnau
učení sném. Táži se ho, odkud myslj, že by byla woda
nawalila toto kamenj; on se djwá a prawj: že snad od
západnj strany. Když sem mu na giném mjstě wrstwy
kamenně ukázal, poswědčil, že spjše od sewerowýchodnj
se státi mohlo. Však když sem se djwal na ostré, neo-
hlomožené kwádry, měnil sem swé domněnky, že ge
woda z daleka nenesla, nébrž že země ze swých střew
ge na wrch wytiskla, a woda pozděgi toliko přepláchla.
Gak se z těch hor, z toho kamenj zlatu nepodobného,
zlatý pjsek w audolj wzjti mohl, nemožno pochopiti.
Řjká se: rozsypy; než kdyby všeccko to skalj na mauku
rozemlel, nebude pjsečka zlatého w něm we všem. Musel
se tedy tento zlatý zemětuk gakýmsi prudkým zapoce-
njm z toho všeho wyraziti, a w menšjch neb wětšjch
krúpěgjch wymjsiti, a w skutku, gak malá zrnka, tak i
wětšj samorodky zlata se podobagj krupičkám a wětšjm
kusům másla, když se ze smetany počjnná stlaukati. Pawel
geště ten wečer chytil charusa, nařezal, posolil a na
prutě upekl, a to byla prwnj pečeně w tajgě a w ýborná.
Kromě žeber a hřbetowé kosti, má ryba tato čisté maso,
tučné a chutné.

Dne $22\frac{2}{3}$ srpna sem se wyprawil na řjčku, která
s lewé strany w Ğarewku padá. Na dolinách byl přj-
mrazek. Komáři se trochu wytratili, ale mušky bodagj
nelitostiwě, a kde bodla, nabjhá puchýřek, gako od
uskrjpnutj, krwj naběhlý. Koně mnoho trpj od nich, ač
jim dosti topjme ohně, aby se mušky odehnaly. Obgeli
sme řjčku po obau stranách až k wršinám, kde se na
menšj potůčky woda rozděluge. Řjčka ta gest dosti
weliká, asi 5 werst dlauhá, polana mezi wysokým lesem
a wrchami dosti široká, a poroda kamenj gako na Ğa-
rewce. Tedy Ignatu přjkazůjku sem rozkázal, aby sem

s 4 robotějmi zjtra zagel, a w 200 saženách od ústj zem otewřel, a to asi $\frac{1}{2}$ wersty pod stolpem Ch. C. — Po poledni sme geli trochu wyš na hořenj ključ, a giž cizj šurf tam nalezli.

Dne $\frac{24}{6}$ srpna sem zagel k Ignatu, gaké úspěchy se u něho dělaj. Přigedu, widjm asi 3 aršiny gámu wybitau, ptám se, co gest? Sláwa Bohu! zlato gest! Asi $1\frac{1}{2}$ aršina od wrchu w té hljně ničeho, a $1\frac{1}{2}$ aršina pořád wjce a wjce zlata wymýwáme, gen že gest mělinké. Nechám wědro naklásti, djwám se u promywký, wymyli 4 zolotinky. Poručjm, aby zjtra pod stolpem Ch. C. otwřali, a kde se potom co lepšjho wydarj, že postavjme swůg stolp. A že se na dolenjm potoku wjce zolotinek wymylo, gel sem weselegi domů. Od ustawičné gjzdy rozbolela mne lewá slabina; abych swůg neduh umořil, šel sem se wykaupati, a to pomohlo tak, že se wjce na mne newrátil. Přiwezl sem si meruzalky, krásnau smoradinu, zde gmenowanau kyslicj, a to sice se wjm přawem, pro swau kyselost nad mjru ostrau.

Dne $\frac{25}{6}$ srpna gel sem s Pawlem k gámě Ignatjem wzdeláwané, a sice po lewém náwrj. Pawel ukazowal ležej rozhozené koly, na třech mjstěch tu stály jurty, a žili w nich geště před 3 lety Čapoğyři, nynj se ubrali bljže k prijiskům, a žiwj se w službách zolotopromýlenjků, chodjce u nich wožákami. U Ignatě počali robotěj bjtí gámu na prawém břehu Ğarewky, asi 300 sažen pod stolpem Ch. C. a asi 100 sažen od ústj té řjčky w Ğarewku wpadagcej. Tu sem měl potěšenj od přjkazějka slyšeti, že wčera po mém odgedzu geště hlaub kopali, a pak asi ze 4 aršin hlaubky z gednoho wědra 20 zolotinek wymyli. Kdyby byla nebyla noc, že by s tau radostnau zprávau geště toho dne u mne byl se ocjtil. Ačkoli zlato mělaunké, gest to u toho dobré, že s 2 aršinů galowého gesepu, a pak na 2 aršinách zlatonosný rozsyp ležj. Budeli geště hlubšj, čas ukáže. Mage na mysli a srdci Libuň, kde dobroželatelně na mne se wzpomjná,

gij k poetivosti nazwał sem tu řjčku Libuňka, a na stolpě sem, wyřezaw gménŏ G. P., napsal ruskými pjsmeny takto: »Počinnoj punkt priiska na sej rěčkě poimenowanoj Libuňka prinadelžit činowniku ot Kabineta Jego Imperatorskago Weličestwa 14go klassa Gregoreju Permikinu: otkryt jeho dowěrenným Michailom Iwanowičem Kotlerom, 1844 goda Julja 24 dnja.« Pawel dobyw některé ryby, a učinil kucharskau zkaušku, upekł ge bez soli, a aj, byly chutněgšj nežli solené. Potom sme geli geště gednau wyšetřití polanu té řjčky, gak daleko do wršin se rozprostjrá. Geli sme po prawém břehu; neyprw 3 prameny, pak potůček, a opět potůček w ni z té strany wtékaj, a gest při wtékánj těch potoků asi 100 sažen široká. Dále k sewerowýchodnj straně se zase rozděluge, a giž přjměgi s wršin se kácj. Dolů sme geli po druhé straně, kde gen gedinký pramen do nj wtéká. Celá řjčka má gen 3 neb 4 wersty protaženj, proto musjm, aby plný odwod 250.000 □ sažen obnášegcej wypadł s gamau a počioným stolpem se na Ğarewku spustiti.

Dně ²⁶/₇ srpna sem umjnil na západnosewernj stranu, asi 10 neb 15 werst odsud, se podjwati, a tu krásnau polanu wyšetřití, která se s oný hůry tak ljbila. Gedeme, a hle tu opět giž stopa cizj partije. Než nedal sem se úplně odstrašiti, ani těmi wybitými šurfy ani zasazenými stolpami. Wida na bljzce holau vysokau horu, něco menšj nežli předešlau, pustjm se na ni se swým průwodčjm Pawlem; w naděgi, že opět na ni se dá čaj ustroiti. Tehdáž zklamala naděge. Bylo nám na pěkném rozhledu přestati, a gen spatřenjm krásných polan se očerstwiti. Pawel gistil, že to tady tak vypadá, gako na řece Kalami, kdež gsau welmi bobaté zlaté priijisky, že bez pochyby i tuto by se našly. Okřšlek widjme rozsáhly, w němž by se promyšlenjků podělití mohle. Gá sem sobě s této hory wšecky řjčky, potoky a ključky znamenal a w duchu těšil, že i pro mne na některém potůčku užitečné mjstečko se chystá. Tu řjčku, o které

swědčil Pawel, že w nj gisté zláta gest, pógmenował sem Radostná. Když sme s hůry dolů sgeli, rozpustili sme unawené koně na paštwu, Pawel postavil čajnik, a gá se šel do Čapy wykaupat, aby čaj se sacharami lépe zachutnal. Potom sme šli naděgné polany prohlížet. Než sem přigel domů, byl sem notně utlačen a unawen. Gednák gdu k šurfům s rozkazem, aby všecky nástroje nabrali, že ge ráno powedu na řeku Čapu. Dáli Bůh dobroého odkrytj, že každého robotěho, budeli se upřjmně činiti, měsječnjm platem obdarjm. Že několik malých zlotinek wymyli, uzavřel sem, že pozděgi asi w půl wersti od ústj ključku na Ğarewce stolp postavjm, když se tudy Ignatěw wraceti bude.

Dne 27/8 srpna po snjdanj sme se s celým zástupem na Čapu odprawili; přisedše na mjsto, razbytowali sme se k obědu, a po krátkém oddechu poslal sem robotěj na dolegšj pramen zem otwjrat; než sotwa začali, přihnul ge dešť a bauřka nazpět.

Dne 28/8. Ta ponděle se něgakž smutně zapořala. Dešť a mltj skormucowaly člowěka. Dal sem sedlati, abych polanu obegel, ale když sem přigel k té řece nazvané ode mne Radostnau, spatřjm, že giž i tady lidská wšetečnost nás předešla, a sláupy zahagugicj byla postawila; to owšem neslaužilo tak k radosti, gako spjše k rozstrogenj mysli. Wrátjm se k šurfu na prwnjm prameně, kde promywalsějk gednu zlatinku wymyl. Po obědě dal sem přesedlat na čerstwé koně a pustiti se k Ignatěwu, a tu sem bjdně ztráwil noc.

Dne 29/10 srpna poručil sem Ignatiu, aby s Wasilim změřili celau tu polanu potoku Libuňky, a aby popsali porodu, gá že zatjm. pogedu po Ğarewce, 5 werst. njže, nenj-li tam stolp, abychom i zde na cizém nekopali, a se nemeškali. Myslel sem, že do té doby, než nazpátek přigedu, bude polana změřena, ale nic, teprwa se měřiti počjnalo. Zostril sem k němu swau domluwu, že wj, gak pospichám, že se nemohu, maře čas, zdržo-

wati, an robotěj m chléb (suchary) vycházj, a třeba gest, netoliko pro nowau zásobu, ale i také pro obstaránj ěawek, aby na tyto rozsypy do Jenisejského sudu za- nešeny byly, rychle bez průtahu odget. Po obědě sem Ignatiu našjdl a wyěádl, gak má co změřiti, kde stolp stogj, a kde na hořenjm ključi a Ĝarewce má státi, gak daleko gest ěáma od ěámy; pak ať popjše též porodu kamenj a rostlin. Potom sedše na koně, geli sme k stanu swému na Čapu. Pawel ubil na cestě mladěho tetřewa repčjka. Přiwázi ho za hlavu k sedlu, ale než sem tajěau kus cesty urazil, pták se utrhl a hlawa mi zůstala. W podweějr byla bauřka, a někde opodál hořela tajěa. Přišedšjmu k stanu, dali mi robotěj dobruu zpráwu, že se zolotinky ukázaly, a teď že se ukazuge lepšj pjsek. Dělalí mi plnau naděgi, že na tom ključi zlato bude, a může se zagewiti. Z dolenjho potoku Radostné přinesli také zolotinky.

Dne 30/11 srpna se dalo na děšř, což naše wyměřo- wánj obmeškáwalo. Odpoledne bylo to ostatnj domě- řeno. Pro krátkost času nemohly se ěámy hlaub skau- mati, nynj se oběedná zagewenj, aby ta mjsta nepřišla do cizjch rukau, a teprw na rok se bude rozweědat, sto- gj-li za práci a náklad při letošnj drahotě; — neboť letos se platj robotějmu po 30 i 35 rublech měsěčně, pud chleba po 10 rublech, služby přjkazějkům se platj ročně 1200 rublů kromě ějěla, ěaje a sucharů. Wšecko uspořádaw, poručiw, přjkázaw a o přičinliwost poprosiw, dám se na cestu, wezma s sebau wořáka Pawla, dwa robotěj a staré Korneje s 10. koňmi. Byl ěiž weěer než koně schytali a my se wyprawili, tak že sme w tmawý saumrak z tajěy na Ĝarewku wygeli. Když Ignatěw za- slechl bataly breněet (zwonce na konjch), bylot mu zvěstno, že přěgedeme, ěal se do křiku, abychóm po hlase k němu uhodili, a brzo sme i ohňů spatřiwše, k němu přistáli. Koně se rozpustili opěť na pastwu, po- stawil se ěajnjk, a wařily se ryby, které sme z Čapy př-

wezli, gichž tam hognost gest. Nařjdl sem, aby i z těch konj, kteří tuto u 4 robotčjch gsau, se vybrali statečnégšj a poslušnégšj, aby s nimi na cestě tajgau meškánj nebylo, a chléb se tjm spěšnégj nazpátek odprawiti mohl.

Ráno po snjdanj dal mi Ignatěw zápisku o postawenj slaupů, a rozměrenj šurfů a popsánj porody. Gá sem mu zase dal pjsemnau instrukcj, kterak s robotau gak na Čapě tak na Ğarewce až do podzimu pokračowat má, co dokončiti a co geště skaumati má. Potom sem mu želal štěstj, aby s pomocj božj geště něco dobrého odkryl, aby také tak wesele s ğawkami do Nazimowa se mohl wrátiti. Tjm sem ho roznjtl, že sljbil býti dělným. Na Libuńce sem se geště pozastawil a z nj na božj požehnánj napil. Kdyby byl chléb zde lacinégšj, nenj pochyby, žeby se w těch mjstech s užitkem rýžowati mohlo. Dowáženj zásob bylo by w zimě dosti snadné. Gest to gen asi 200 werst od Nazimowa. vzdáleno. Ğarewka má dosti přjmy běh, od ústj Ğarewky až do Nazimowa gest toliko 20 werst. Od Libuńky sme klusali bez oddechu až do 10 hodin, přišedše na to mjesto, kde sme před 14 dny obědowali, a w poledne na to mjesto, kde sme nocowali. Z Ğarewky k wršinám Ğusanky šlo se bahništěm zwolna a bjdně. Když sme přigeli na horu, chtěl se Pawel pustiti průklestem cizé partije, ale rozpákl sem se tjm uwáženjm, že wede okolicj na Tis; a že bychom snadno o dwa dni pozděgi do Nazimowa doraziti mohli, poručil sem Pawlowi na Ğusanku naměřiti. As w pět hodin sme přigeli na mjesto znamevané přjsmahem mých holinek. Že gsme od rána skoňů nealezli, a gen z kapsy suchary zakusowali, tedy sme zůstali pod horau při husté trávě pro naše koně, při hustých huňatých smrkách pro naše noclehy. Za dne často pokrápalo, při tom byl sewernj wjtr, boty od rosy a bahen promoklé, žaludek wyhladowělý, samé přjpadnosti, které odpočinutj a wůni wečeře řinj omnoho ljbeznégšj. Pawel se staral, gak na ústj Ğusanky se přeprawjme

přes osypané skalisté stráně, gak na Tis wygedeme. Gá radil pustiti se wodau, an woda gest wšudy opadlá.

Dne $\frac{1}{13}$ srpna měl sem nepokogné usnutj, nemoha se zahřáti. Přikryw se nepromokawým kabátem, měl sem to nepohodlj, že pára usazená na kabátě opět nazpět dolů na mne kapala. W takowé syrosti sem weskrze prostydl. W noci byl přjmracek patrný na trávě a listech, ale i na botech, na lesině (stromě) pro wysušku zawěšených, a gen s násilau mohl sem se do nich obauti. Gedwa polowina srpna a už prawý podzimek. O desáté sme přigeli na onu řjčku, kde sme ondy tak dlaugo cestu hledali; koňům sme dali půl hodiny na ostrowě oddechu, a sami sme rozmáčeli suchary a wodau zapjgeli. Tady nenj žádných gahod, kromě černé smorodiny, a to nezralé. Giná zwěř se tu neužij, leda takowá, genž tráwu žere, gako gelen, a mravenec gako medwěd; — tráwa tu metličnatá a vysoká nad hlavu, a w takowé pěšky cestu konati, gest nesnadným úkolem, kteréhož se gezdec s nechutj odważuge, byť by i na bljzce po ptáku si střeliti mohl. — Ğusanka běžj w úzkých borách pobělawého Ğranitu, Ğjm njže k ústj, tjm úžegj isě sewřelo pořiďj, a nenj giž tak kamenité gako wýš. Přegj-ždėgje seme tamo přes řeku, potratili sme množstwj podkow. Konečně zdwihly se skalnaté břehy a stėsnily koryto řeky; woda byla mjsty hluboká, a my se museli přjmo náhoru podňat (drápati). Brzo sme sgeli na mjeto zatopené a dřjwj zaplawené, w mjsta s malými gezerami a záliwami. Čhtěli sme přeraziti řeku. Pawel dal se mělčinau, ale ostatnj koně pustili se njž, wešli na hlubinu a museli w plaw! Lekna se o swé wěci, a neywjce o swé papjry, křiďjm na robotějho, aby skočil do wody, a toho koně na kterém ty wěci byly, uhnul, pokud na hlubinu newegde. Na štěstj uspěl robotěj koně obrátiti a wywėsti. Tomu sem byl welmi rád, robotějmu dám swůg kabát a suchau košili k přewleknutj. Tak sme se brodili djlem přes řeku wodau, djlem přes

topké poříčj, opět hustau a dřjwni zawalenau tajgau, tu zas tajgau wyhořelau, po které se wolněgi kračelo, a odkud se mohly rozeznati hory, mezi nimiž řeka Tis se proléwá, až sme se potkali s Popowau partij, genž spotrawau gela, a nám ohlašowala, že dnes bylo z Nazimowa gegj wyprawenj. To nám dalo naděgi, že i naše nesnáze budau brzo u konce. Tu noc sme trawili na pjsječném břehu. Při wečeři ptám se Pawla, gestli ten geho nalezený gelenj paroh u řeky Čapy z diwokého čili z domácjho gelená. Wece: z domácjho. Proč? Aby druh družku newredil (nepotrkal), proto my swým domácjm gelenům rohy uřezáwáme. Ten roh měl asi 6 parohů, gaké měl gelen ten stářj? Osm let, prawil.

Dne $\frac{3}{14}$ srpna. Ač při wodě a na pjsku, spalo se dosti dobře. Kornej sháněl snjdanj z repčjka. Nařezal do kotle hromadu hub, nalil na to mnoho wody, a uwaril zasladau odwárku. Odtud se hnuwše, přišli sme na stopu medwěda, který w noci na nás neobyčegujky se šel trochu podjwat. U řeky Filinowky, kteráž gměno své od ptáka Filina, asi gako holub welkého, nese, měli sme opět zlau přjvodu. Gak sme přebředli, šli všickni koně za sebou po cestě, kromě toho, na němž moge věci naloženy byly. Ten se wyraziw, spustj se se břehu w Tis na hlubinu, a w okamženj všecky moge věci zmáchal a promočil. Můg hñěw a wáda s Kornejem, že tohoto u sebe přiwázaného, gakž mu welapo, nedržel, byla marná. Těžké poraděnj! Hñem se oheň roztopil, škatule rozobalily, papjry, pjsemnosti, plány, okolo ohně rozstawily, aby pooschly. Ostatnj věci musely se k wečernjmu wysaušenj odložiti. Nynj dostal Kornej škatulku s pjsmami na swau starost, aby se při tolikerém přebředowánj nezkazily. Pod Filinowkau byly břehy vysoké. Stolicy skal stály k gižnowýchodnj straně. Mezi wrstwami byla gedna neobyčegná, způsob zwlněného moře magjcy. Přeprawiwše se několikrát přes řeku Tis, zůstali sme konečně na lewém břehu, ale zlým sme

toho zažili. Neschůdná cesta utýrala nás i koně. Že řeka působí weliké okliky, wygeli sme na powýšinu, kterau Stolbiky gmenugj. Z těch pahorků byla pěkná wyhlédka na celé okolnj pohoří, na rozlehlé poříčj a ostrowy řeky Tis. Když sme se však spustili k řece Talmńce, přišli sme na topká mjsta, samé dřewo, samý kořen, sotwa se přešlo, sotwa překročilo. Po břehu wýwraty, bahna a záliwy, ginde zase břeh krutý a kamenitý. Po stránjch mezi kamenjm a pařezy cesta žadlawá. I pode mnau kůň upadl, a mezi kamenjm a kohátami se brabal, měl sem s něho co odskočiti. Po kamenitém břehu se koňům nohy smekaly, a gednu chwjlí se kůň i se mnau smekl, a pádem w řece ocjtil, na štěstj nebyla w tom mjstě hluboká. To mne poděsilo, že sem raděgi pěšky šel, ač dosti utrmácen a unawen. Tak wedu koně za sebau, když však měl přeskočiti slugku, opět se smekl, mně z ruky wytrhl, a wběhl do řeky. Než Pawel swého wnutkal též do wody, aby mi ho chytil, wešli za njm i druzj koně do wody, a dali se přes řeku; u druhého břehu museli w plaw pro hlaubku, a tak se opět šatstwo, flinta, pistole s prachem, wšecko skupalo a promočilo. Musel se robotěj wyprawiti, aby ge opět na tu stranu přehnal. On ge dohnal u gedné na břehu strměj skály, kterau měli koně wrchem obejti, nechtělo se však koňům k wrchu, wběhli opět do wody, a přeplýli (přeplauli) hlubinu i praud až k nám. Můg hnědka w brzce na to opět skočil s cesty w řeku, a přeplýl opět na druhau stranu. Pro hlaubku a praud nemohlo se za njm, aby ho kdo přehnal. Gelo se tedy dále, i rozkází silněgi batalami brenčet, aby myslel, že silněgi ugjzďjme, tu několikráte zahřičel, a když se k němu žádný kůň newracel, zastesklo se mu osamělému, wešel do wody, a přeplýl k nám opět. Čjm bljže k wyswobozenj, tjm krušněgšj staw náš, a tjm úsilněgšj namahánj naše, brzo se dostati z tajgy. Opět široké tlápy medwědj ukazuj se před námi. — Naše zbraň mokrá,

prach utopen! Medwěd na blízce! Co bys učinil, ptám se Pawla, kdybys se nynj potkal s tjm medwědem? Neznaju, byla do třikráte odpověď geho. — Přigedeme k izbušce k zimowiji, za nj byla strauha, a w struze padlý kůň (rowněž že dobrý, neb takowý powolný a smjrný bere se napřed, zdráhawý negde). I wyslowjw nad njm chwału, kterau zasluhowal: Odpočjwey sluho wěrný, tys we swé poslušnosti zahynul. — Slunce zašlo, nežli sme z tajgy dospěli na Holubowské luka. Tu sme sedli na koně, a hnali rysem až k Malewinským, kde sme rozsedlawše koňstwo, pustili w paskotinu, wypůgõili si lodku, a geli přes Jenisej w Nazimow. Bylo 10 hodin když sem wstaužil do swého bytu. Báně (lázeň) byla geště trochu teplá, gdu umdlené audy umýti a očerstwiti, na to pigi čaj, nawečeřjm se mléka, an sem za celý den od rána ničeho do úst newzal, a ulehnu na odpočinutj, gako plawec, který z wlnobitného moře k břehu se dostana, Bohu děkuge, že wyšel zdráwě a cele. Třinedělnj lesnj žiwobyj změnilo twářnost mau — a bjlé prádlo, které přigde na moge tělo, a břitwa, která se otře o mau bradu, snad mi nawrátj mau předešlau podobu. Neynowěgěj zpráwy w Nazimowě k ušjm mogim přišlé, gsau gawky poslané od Simona Osipiče, s kterými w mé nepřjtomnosti materiálnj se wydal w Jenisejsk, a zemřenj gednoho robotčjho w tajgě pod přjkazem Osipiče stojcjh. Že nebyl materiálnj Greğor Andreič doma, musel sem sám potřebné zásoby shledáwati a sháněti. Dal sem tedy suchary w poly nabjget, kaupil sem krupu konopj, odwážil sem tabáku a wybral sem pro robotčj w tajgě rukawice s maruškami (marušky neb maručky se gmenugj do kožených rukawic strčené wlněné rukawice), a odměřil sem sūkno na nucky (wonuce do bot). Ačkoli oběd a wečeře dosti špatná byla, gednak pjsmo od Osipiče nahradilo ten nedostatek swým milým obsahem. Pjše, že mu Bůh dal štěstj we dwau prijiskách, gedny rozsy-py zlaté že našel na řece Beziměnce, a při nj w poboč-

ném suchém ložu, a druhé na wršinách řeky Oğňo, do které nje Beziměnka padá, a když giž gest na těch mjstech, kde zlato ležj, že ty poslané ģawky nebudau geho poslednj, aniž neylepšj, nébrž že se postarati hodlá geště o onačegšj. Pohledna na geho proby, zradowal sem se skutečně wjce z těch ģawek, než ze swého vlastnjho odkrytj. K ģaji přišel ke mně Aleksander Timofegič Kurský, gá ho uctil gak mi možno bylo, a neopomenul swau wděčnost proukázati mu za geho radu sljbeným dárkem. Tomu podarku byl welmi rad, sljbil mi we všem nápomocen býti, a geště 260□ na Ģarewce ukázati, které při odvodu ploščadi zbyda. Možno owšem, že mi tam ty rozsypy můg podarek nenahradj, aspoň se mi té radosti událo, že sem mohl sám w té stránce činnost swau ukázati, a zkusil a očitě shlédł, co gest to hledati a nalezati zlaté rozsypy w pustých lesjch sibirských. Pro zla. u pohodu nemohlo se se sucharami za řeku plýti: mezi tjm se Žulikow a Pawel opili.

Dne $\frac{4}{16}$ srpna sem ge wyprawil za řeku; museli w loďce tiše seděti, protože byla až do samého krage nahružena (naložena). Korņeje sem poslal, aby ge zprawodil až za Tis, a budeli možno, aby dal u Golubowských koně okowati. — K polednjmu přigel Greģor Andreič z Jenisejska, oddal mi kopie z ģawek, ale žádného psanj z domowa, ani z Moskwy, ani z Petrohradu. Potom sem se dal do wyhotowenj swých 4 ģawek; když sem ge napsal, žádal sem Kurského, aby ge co do ruského slohu poprawil. On přěčjtage gednu za druhau, pronel se konečně: Abych dowolil, že on ge sám podlé swého smyslu spjše dobře; on psal, a gá seděl u něho až do swjťanj — než nedošli sme cjle swého. Kurský nenj dosti upewněn w prawidelném slohu ruském, snad i proto, že gest Malorosian. Dal sem to materiálnjmu prawidelně přepsati — však to nepostačowalo, gelikož on uměge sice psáti, té samé wěci hrubě nerozumj. Whod mi přišla loďka, která se s Jenisejskými plawcemi wy-

prawowała do Jenisejska. Geště ten weđer dal sem swé wěci do nj odnesti. Když sem odgǝžděti chtěl, přišel chozain s těmi nestydatými slowy: což ale u nich ničewo? »Michail Iwanowic chaču stebja ješče dengi zdráf,« gá mu ale odkázal, že brzo Permikin přigede, aby s njm účet udělal a wypořádal se. Tento lid zde umj si práci wyceniti hůře než w Anglicku. Za kosenj sena dáš děl-njkowi 1 rubl, a geště ho ucút musjš wjnem. Přewezeli tě za řeku, bude chtjt 2 ruble, máli wěsti s koňmi lodku na gednu štacj, žádá 25 rublů. W zimě wezli na pri-jisku klády, za 8 dnj byli tam a zpět, a požádali 17 rublů za gedn pud (zde počjtá se pud za našich 30 liber). — Má přjlezitost sestáwala ze třj loděk sesworowaných, na kterýchž bylo 6 plawců. Pasažerem se mnau byl můg známý, domácjho pána syn, ženatý člowěk, stogjcj w službě u Gorockowských co přjkazčjk. Člowjček snesi-telný, obchodiwý, we wycwičenosti a w smýšlenj Skwoznjk gako všickni Jenisejštj. Nebylo co mluwiti, wedlé sebe sme lehli, ukryli se, a djlem spali. Na těch 30 mjlech cesty proti wodě neměl sem kromě bochnjka chleba a čaje ničeho giného s sebau. Plawci mi dali ryb, abych si swardil uchu. Po wečeři sem se ukryl a dobře spal. We dne wál studený wjtr a obloha byla pošmanrna, w noci se dalo na děšť, a šla přehánka za přehánkau.

Dne $\frac{6}{18}$ srpna sme přigeli na poledne do Ostjacké derewny. Ten den byly deštiwé přehánky; po wečeři sem na břehu zapomněl nůž, na takowé cestě gest to ztráta mrzutá.

Dne $\frac{7}{19}$ srpna sme opět kupectwj wedli s rybári. Do Ančiferowské wolosti sme přigeli dosti pozdě. Z robotčjch, ač dosti promoklých a prostydlých, nechtěl žádný oheň roztopiti, ani wařiti. Někteřj wylezli na břeh, do bárky se uložiti, dwa hledali we wesnici lepšjho noc-lehu; že giž bylo pozdě, nikde gich nepustili. Greğor Wasilič byl také s nimi. Gá zůstal na lodce mezi wo-rami a kladjm; neboť bylo mi s obawánjm, abych wyle-

zage, někde nesmekl se do vody. Když pak onino z wesnice se wrátíwše, na břehu oheň rozděláwati počali, vytáhl sem se i gá po čtvermo přes klády a worry, pomohl dřjwj snášeti, kutiti a wařiti. To způsobilo owšem pokogněgšj noc. Ráno sem byl k pjsaři Stanislawu Kazimirowiči pozwán k čaji, při tom Greğor Wasilič s njm wygednáwal sekánj sena na 30 desetínách luhu, které polštj poselenci obdrželi od vlády k swé wyžiwwě. Odtud na cestě sme se potkali s Jenisejským bělorybcem, a kaupili od něho za 70 kopjků žiwau sterletku, mohla 3 lib. wážiti. Každé garo wygžděg j z Jenisejska rybáci promyšleti ryb, gedněch gmenugj bělorybci, a druhých krasinci. Bělorybci gezdj na mnohých lodkách gen asi 400 werst daleko, magjce tenata, sjtě, newody, samolowy, hăčky s sebau, a co ulowj, zasjlagj do města na trh; a sice: nělmy, talměny, šučky, okuny, siğy, nalimy, gelče, pěskary, gorše, karasy, moksuny atd.

Krasťci wygžděg slodmi welkými, s nákladem chleba, potrawy, a rozličných towarů, které se hodj Ostjákům, až do samého Turchanska. Tu Ostjáci si wybjragj čeho potřebugj, a slibugj za to uchystati dle ustanowené ceny ryb i kožešin, dagj se gim bečky po kořalce, do kterých pak Ostjáci nakládagj solenau rybu. Dřjwe, dokud býwal důstatek ryb, toliko krásné ryby odtud wozili, gako gest osetrina a sterletina, nynj i bjlaw rybu přiwážegj. Dřjwe ti kupci na swá zbožj vysoké ceny wysazowali, a Ostjákům na auwěrek dávali, nynj co gsau ceny schodněgšj (lewné), opauštěgj dlužnjci swých wěřitelů, wyměňugjce u giných potřebné zbožj rybau a kožešinami, a tito gsau nuceni s malým nákladem wracetí se domů. Letos bude i ryba drahá, gelikož nagjmánj plawců, gichž gindy až 120 mjwali, mnoho stogj, an 60 i 70 rublů měsječného platu i ke strawě žádagj. Že mně giž chléb došel, poslal sem si do wesnice kauriğ (kouriğina, bochnjk) chleba kaupiti. Pekau 6 takowých bochnjků z pudu mauky, a wzali 30 kopjků.

Dne 9/31 srpna byla prwnj noc bez deště; rozdělali tedy širšj oheň, a gá sušil šaty, kožichy, kožmu, podušku a t. d., věci všeco newýsušné. Asi w 5 hodin k wečeru byli gsme w Jenisejsku.

Tu neděli mi přinesl Mašinský kopie ģawek od giných priiskatelů w súd zadanych, abych se při wyhotowenj swých ģawek gimi řjdití mohl. Užasnul sem welmi, wida, že onjno cizy stolpy, které mně tak často na Ģarewce a Čapě překázely, geště w súdě úradně zageweny negsau. Gestli s gedné strany se to zdálo wyhodau pro mne, že nynj předněģj gsem, a dlé toho u wyměřowánj ploščadi se do wůle rozpostraniti mohu, druhau stranau mne to zalekalo, že snad všeco ta mjsta na Ģarewce a Čapě práci nám newyplatj, protože druzj tak nedbalj o ně gsau, liknugjce se ģawky o ně podati.

Dne 12/24 srpna dostal sem pozwánj od odwodčjka ploščadej Michaila Aleksiče Kuzničewa, abych k němu přišel, že ge bytem u Zotowských. Přišedšjho ptal se, gestli lonské priisky zagewené Permikynem podrějme, neb se gich odkážeme na wždy. — Odpoledne sem se musel w súdě podepsati, že sem po 2 kopijch z každé ģawky obdržel, a zaplatiti mimo štemplů 85 rublů.

Když sem před wečerem Kuzničewu donesl dotčený odkaz, tázal se na Permikyna, kdoby on byl a t. d., a w tom se ohledna do okna: kdo to přigjždj poštownjmi koňmi; — gá popatřj, a hle! Deus ex machina, Permikyn to sám. Běžj wstřj ho přiwtat, a byl sem tomu rád, aby, gak potřeba nastane, sám při našich odkrytjch po swém uznánj všeco zprostředkowal.

Wečer sem mu oddal list od Simona Osipowiče, kopie z ģawek a proby zlata. Permikyn mi wyprawowal, že tamnj partije (w Irkutsku), kterau sestawil, odkrytj udělala, ale pro slabost zlata že to nechce zagewiti. Gá se potom ptal geho strýce a služebnjka na to, a ti osvědčili, že se tam nic takowého nedělalo, a že partiji žádnau nesestawil. To byl owšem wykladný slowař na

řeč Permikynowu; a když mi mogle ģawky a průbu zlata od Libuňky prohlížel a se pronesl, že to státi bude za náklad, myslím sobě: mluw gen mluw! Letos to uznáš za wýnosné, a po práci do toho nic nebude! — ale dobře! že nynj i ģa se počítati naučjm. Dne $13/25$ srpna sem u něho i s odwodčjkem Kuzničewým byl pozwán k obědu. Pilo se šampaňské (zde ģest láhew po 20 rub.). Permikyn wyprawował o Teplicjch w kragině Jekutské. Ģsau tam prý dwa teplé prameny, ģeden se prýštj ze skály, a druhý njže že ģest kopán. Nad nimi že sau staweny kaupele. W hořenjch že bylo několik hostů, sám ģuwnér se swau rodinau, též několik ģenerálů a ofícjřů. Doslechna o topázjch, že tam wyslal strýce swého, sám že zůstal w láznjch; ten že ke skalj přes bystrau řeku ģedwa se dostal, a uznal, že to we welikých stolicjch kwarcowé kamenj ģest. Mezi tjm že našel žjly přes čtwrtku široké, opálu ale ģen modrobarewného. O Irkutské kragině wyprawuge ģak pěkná, rozmanitá, hory welikánské, některé sněhem pokryté, ģiné holé, skalnaté, a mezi nimi luhy trawnaté, wšelikých barew. Žitelé ģsau Mongolowé, lid dobrý a pobožný. Každau podiwnau trochu wěc pokládaj za božskau, k. p. teplé wody, magjce za to, že se w nich Bůh kaupá, modlj se, když se ģim udá mimo ģiti. Na cestu mu darowali, když Permikyn od nich odcházal, po každé celého berana. Čhtjce uctiwost komu: prokazowati, klanj se sepiatýma rukama. Když ģim podal kaljšek wjna, tedy Mongol ruce u čela sepial, ģako kněz rozewřel, prst w tom omočil, na wše strany k účtě Bohu střjkal, potom sepiatýma rukama, mezi dwa prsty wzaw, pobožně wypil. Na ģedné skále (neyspjš to wymalował některý kozák), nalezagj se tři znaky, ty držegj za pečef božskau, dotýkagj se ģich a ljbagj.

Kuzničew pak se swé strany wyprawował o prijiškách na řece Kalami nesmjrně bohatých, ģaká to hogná systema ģest, že se tak daleko rozšjřuge, a tak mnoho

lidj bohatstwjm poděluje. On že to léto tam udělal 71 odwodů, mezi nimiž 8 ploščadj, schopných dáti maget-njkům po sedmi stech pudů wymytého zlata. S takowým rozsypem, když Pán Bůh zdawj dá, můž se giž člověk bawiti, neboť kazna (vláda) platj podlé zlatonosnosti prob okolo 40000 rublů za pud. Letos wymyli Zotowštj 2 pudy, a Rezanow na Šarğaně 20 pudů, a kdyby se i polowice počtala na rozrobotku, vždy znamenitý wýdělek w rukau ostává.

Dne ¹⁴/₂₆ srpna sem wyhotowil prošenj na general-gubernátora wostočnoj Sibiri p. Ruperta, které se we 40 dnech po zagewenj w zemském súdu gemu zasjlati má, a odprawil počtau w Irkutsk. Ten den mi dal Permikyn 350 rublů na rozchody; druhý den, když sem mu aučty složil na 4418 rublů, rozešli sme se ne tak, gakž dobřj přátelé se rozchádzwagj. On se wyprawil w tajgu, aby očiťe widěl, kde se co odkrylo.

Dne ¹⁵/₂₇ srpna na noc připlaul Greğor Andreiō, materialnj z Nazimowa, a oddal mi psanj od Simiona Osipowiče s nowinkau a ģawkau a 5 probami zlata. Že udělal nowé odkrytj na pramenu, který s lewé strany wpadá w Olonokon, a ta w Jeenišmo.

Zolotosoderžačj plast tlustý, a podlé prob zlato pěkné a krupně zrnaté, a soderžanie w 100 pudách 2½ zolotnjky, a pjše, že až se dobige všude do pošwy, že dá 3 zolotnjky.

Dne ¹⁶/₂₈ sem pospjšil ģerbowý papjr (štemple) kau-piti, a hned ģawku w zemský súd zaněsti. Materialnjmu sem řekl, že když cestau Permikynā minul, aby ho ne-prodleně opět doháněl a hned ráno se wyprawil. Než neučinil tak, zdrzew se až do noci. Wečer se omláuwat, že se bogj ti, genž ho sem připrawili, na cestě zwěře, že gim nedáwno medwěd kráwu rozsápal, a když na něho mužjci w noci čjžali, že we wesnici u kostela u plotu leže, mimogdaucjch podusil, Gá mu wytekl prázd-nost takowé wýmluwy, a gak škodné může býti prome-

škánj gednoho dne w tomto nepřjgemném a negistém čase, an w lóni giž 16. srpna tajga sněhem zapadla a konstwo w nj zahynulo.

Dne 17/29 srpna teprw po čaji sem ho wyprawil, a sám šel w sobor pánu Bohu děkowati za gehu štědrotu.

Dne 19/31 sem se dal do psanj knjžeti. W tom přigel Gawril Dimitrič z Nazimowa se psanjm od Permikyna a Simona Osipiče s dobawlenjm (doplňnj) ke ģawce, že totiž počinný punkt změnil a postawil 150 sažen njže, a že prosj, aby od tamtuď odwod ploščadj odměřen byl. Simon Osipič wida, že při šurfowánj wršin u samého pramenu zlata méně ležj, wrátil se k ústj, tam zastíhl cizau partiji, která též giž na lepšj bohaté zlato stolp stawěla. Protož spěšně robotčjho s dobawkau poslal, aby nás w súd zemský s ģawkau nikdo nepředešel, a nám gakožto předněģšjm lepšj mjsta ostala. Robotčj, co od tamtuď přigeli, wyprawugj, že u Simona Osipiče samorodka gest, a že při kopánj šurfu tak bez mytj prestama zrnka zlata wytahugj. Permikyn wydal se w tajģu a wyslal gsem Gawrila Dimitriče, aby u Jeltišowa domluwil 50 skotin, které se magj hned na ta mjsta k Simonu Osipiči hnáti a tam ubit, aby bylo hned z gara dostatek masa, a potom že má bljž Krásnojarska 2 tisjce kopen sena skaupiti, nebo umluwiti, po čem sedláci koně do gara by zimowali; ta umluwa se skutečně stala, a má se od 20. zárj až do 10. máge 30 rublů z gednoho koně platiti. Gá nemeškal dobawečnau ģawku w zemský súd zadati a obgewiti. Práwě se tam sedm ģawek cizjch w knihu wpisowalo, neywjce na řeku Nojebu, která w Teju padá. Odtamtuď prý letos do trj desátků ģawek přigde.

Dne 21/2 zárj sem zasal generalģubernátoru prošenj do Irkutska s kopiemi. Na poště sem dostal psanj od kragana, Šaurka z Moškwy. Také dnes přigel přikažčj Zotowský z pryjisku s wožákem, prosekawějm přjmo cestu od Kalami k Jenisejsku za 10 dnj. W sedmi

dnech hodlagj tau cestau dogiti nazpátek. Gesta pry dobrá, suchá, málo mjst topkých, a pro woženj zimnj že gsau cestau luha, na kterých by se w letě sena nakositi mohlo. — Z tajgy přigjzďegjcej přikázějci osvědčugj, že giž w tajgě 50 werst od Nazimowa onjh napadlý ležj.

Dne $\frac{3}{12}$ zářj ráno, když sem se u studně myl, plynulo kausek ledu w okowě. W některých studnicjch pry led od zimy do zimy nerozmrzá. W tento čas sem zpomjnal, že se mogi kragané w Turnowě weselj o swém poswjcenj. Koláčů nemage swého krage, měl sem předce koláč sibirský k obědu s brusinkami, a mjsto konfektu řepu syrowau, která co pergamentowá hruška chutnala. Abych něgak ten den zaswětíl a také z hostů se potěšíl, pozwal sem si domácjho pána s panj, a k tomu přišel i Stanislaw Dementiů, a ctjm ge čajem. Gen že s těmi dobrými lidmi nenj žádného pohowořenj. Obsah řeči se ustawičně okolo kopjky točj, gak nažit kopjku, čemu připlatilo, co bude dražšj a t. d. Ženské zde gindy gen gednau w roce na rannj a gednau na obědnj w ko, stele býwaly, nynj teprw počjnagj častěgi kostel nawšěwowati. — Slyše, kterak wjtr deštěm mrská do oken, libugi sobě, že sem giž z tajgy wyšel, a wzpomjnam na ty, kteřj geště w nj se zdržugj, a gak se weče w tajgě ubohému Tolkačowu (pánu prijisku), který se tam rozstonaw, posawáde w nemoci ležj, a snad w nj i dokonati musj.

Dne $\frac{11}{23}$ zářj se wrátili robotěj z tajgy, a o překot se wynasnažugj nesmyslným pitjm prohejřiti swé wydělky. Mnoho oprawy tento lid potřebuge, nežli se lepšjch mrawů přidržj. Mluwil sem o tom s uprawljajuščjm Měsnjkowa. Zdegšj náčelstwo nese weliký djł winy na sobě, a nenj naděge k lepšjmu, dokud sem budau wysjláni auřednjci, kteřj buď nemagj čáky a naděge, aby w giném kragi dle swých schopnostj k něčemu přišli, aneb genom ti, gimž mjra neprawostj docházela, sem žadagj, dokud

se pausta zaslaužených pokut na ně nesesuge. Zde neznagjce se dušewně bawiti, hledj gen dříti, aby bylo nač pianstwowati (přti), a takowý ničema zde nic nezweleběj, ničeho nezlepěj. A bytby leckdy některý správňěgěj sem ze dostal, takowá laštowice w Sibiři léta neudělá. Nynj zde obgžďj Petrohradský komissar, mladý, nezkušený panáček, wywaluge kámen od břehu, aby se nepomočil, a pole i luka dáwa praudům brát, maličernosti spisuge, a slibuge pomoc a náhradu, k. p. sedlákům, kteřj stjžnost wedau, že gim zolotopromyšlenjci konstwem swým i skotem, který na promysly probáněgěj, w paskotinách tráwu wypásagj. Však bez průhonů nelze býti promyšlenjkům, a sedláci swoge pastwiny a luka čištěnjm lesů mohli by zdesateronásobit. Střjda sprostého lidu se ročně zde rozmáhá nowau a nowau násadau, ale násadau naraženau a porušenau, an se do nj wyspřánjm zločinců kal wšj nešlechetnosti z celé Rusie přiměšuge. K takowému prašiwému stádu přináleželi by opatrněgěj a bedliwěgěj pastýřowé, a dělnj, pečliwj lékařowé, kteřj by takowé žitelstwo chránili od všeobecné epidemie. Přjhodnost k tomu by byla we filantropakém ústawu, totiž w zlatém promyslu, při kterémž lid pracj zaňat, wýžiwu ano i gměnj sobě dobýwá. Na zlatých promyslech, w osamělých lesjch, a předce mezi lidem a pod dohlédkau, vzdálených od kabáků, a mjst zlého dějánja, nesylépe se káranec cwičj w pořádku, a k pracowitosti počestné se uwádj. Zde si tolik nashromážďj, že wygda z tajgy téměř sám o sobě si hospodářstwějčko založiti můž. Wláda gistě tento účel před očima má, toliko záležj na tom, aby těm, genž trest swůg wytrpěli a důkazy polepšeného žiwota dáwagj, odpustěnj uděliwši, dobrých a laskawých dozorců ustanowila, by do předešlých neřestj se nezabráborali. Zatižm zůstawme wyššj prozřetelnosti toto sibirské člowěčenstwo, ať ona nad njm wládne, a k lepšjmu odchowáwá. —

Gěště newjm, kam se na zimu z Jenišejska wrhou;
neyspěše do Krásnojarska i o 70 mil jižněgi. S Bohem!—

(Pokračovánj.)

III.

Rozbor gména přjdawného.

Od Josefa Chmely.

(Pokračovánj.)

7.

Následugj gména přjdawná, týmže způsobem jako předešlá, od druhého pádu wgednotném počtu tvořená, a vycházegj na

owatý (owitý), owatá (owitá), owaté (owité),

s ponětjm *nápodobnosti k čemusi; k. p.*

a) *od životných:*

motýlowatý, muchowatý, murowatý, kunowatý, t. motýlowi neb motýlům, muše neb muchám, muře neb murám, kuně neb kunám podobný, a g. w.

b) *od bezživotných:*

audowatý, článkowatý, t. jako audy, jako články na sobě magj; kulowatý, kopcowatý, wrchowatý, t. na způsob kule, kopců, wrchu neb wrchůw gsaucj; žilowaté, haužowaté maso, t. jako žjla, hauž neb haužew tahowité; sukowatý, hrudowatý, jako suky, hrudy po sobě, na sobě, w sobě magj; murowatá kočka, jako mura (nikoli: mūra, od mor, ale mura od maur)žjhowaná; gedowatý nůž, jako ged ostrý; gjlowatý, perlowatý, jako gjl, jako perly wyhljžegj, lettenartig, perlenähnlich.

Říkáme však i pšeme také: motýlowitý, muchowitý, murowitý, kunowitý, audowitý, článkowitý, kulowitý,

kopcowitý, wrchowitz, žilowitý, haużowitý, sukowitý, hrudowitý, murowitý, gedowitý, gjlowitý, perlowitý a t. p.
8.

Týmže způsobem, jako předešlá, tvoř se od druhého pádu w gednotném počtu gména přjdawná, vycházejcý na

atý. (itý), atá (itá), até (ité),

s ponětjm: a) *cosi na sobě, po sobě magjcj, nebo čjmsi opatřený, oděný, obrostlý, pokrytý, naplněný;*

k. p. audatý živočich, hranatý kámen, plechatý stařec, špicatý nůž, parohatý gelen, košilatý hoch, kozichatý sedlák, chlupatá kůže, mechatá skála, kopcatá, wrchatá kragina, bažinaté údolj, t. audy, hranu neb hrany, plech (pleš), špjci, parohy, košili, kozich, chlupy, mech, kopce, wrchy, bažinu neb bažiny magjcj a t. p.

s ponětjm: b) *welikosti;*

k. p. hlawatý býk, nosatý slon, okatý wůl, hubatá stařena, audatý chlap, břichatý pán, střechatý dům, t. welikau hlawu, náramný nos, weliké oko, nesmjrnau hubu, silné audy, brozné břicho, náramnau střechu magjcj, a t. p.

s ponětjm: c) *nápodobnosti;*

k. p. kulatá hruda, klikatá cesta, huňatá kůže, baňatý děbán, wodaté mléko, srdcatý lupen, wegcatý oblázek, šjdlatý nástrog, popelatá slepice, měchatý břicháč, t. wěci kuli, klíce, hauni, báni, wodě podobné; jako srdce, wegce, šjdlo wypadagjcj; barwu popela, podobu měchu magjcj, a t. p.

A však negen od gmen samostatných, ale i od gmen spolustatných, končjcch se na *hý, chý, ký, ný*, gména tato přjdawná se tvoř; k. p. nahý dostává nahatý, dlouhý dlouhatý, plochý plochatý, mělký mělkatý, široký širokatý, ploský ploskatý, wlhký wlhkatý, chladný chladnatý, zimný zimnatý, t. hodně nahý, hodně plochý, hodně ploský, ne však docela nahý, tedy polonahý, napolo plochý, skoro ploský, trochu dlouhý, gaksi

mělký, hodně široký, trochu chladný, poněkud zimný; nebo také: wihko, chladno, mělko w sobě magjcy; a t. p.

Říkáme i pjšeme na mjstě *atý* koncowku *itý*, kdež ale při tvořenj gmen těchto we druhém pádu gednotného počtu před konečnj samohláskau stogjcy twrdá sauzwučka we swau přjbuznau měkau se měnj; k. p. končítý (koncatý), kopčítý (kopcatý), srdčítý (srdcatý), wegčítý (wegcatý), hrudítý (hrudatý), pjsčítý (pjskatý), kamenítý (kamenatý), bahnítý (bahnatý), kmenítý (kmenatý), panožítý (panohatý), wětwitý (wětwatý), masítý (masatý), kalužítý (kaluhatý), gjzwitý (gjzwatý), wršítý (wrchatý), wrščítý (wrškatý); letítý, peněžítý, t. léta, penjze magjcy, starý, bobatý; peněžítá pokuta, t. penjze w sobě obsahugjcy a t. p.

Z této přjpadnosti dá se na smysl i giných, na *itý* konějcyh se slow uzawjraty; k. p. barwitý, pěnítý, praudítý, peřítý neb peřistý, lupenítý, rezítý, wýhořítý, wozbřítý, giskřítý, gesti tolik co barwatý, pěnatý, praudatý, peratý, lupenatý, rezatý, wýhoratý, wozhratý, giskratý, neboli barwu, pěnu neb pěny, praud, pera či peřj, lupeny, rez, wýhor neb wýhory, wozher neb wozhry, giskry magjcy; zrnatý neb zrnastý, zrna magjcy; ušítý, očítý swědek, který má neb měl uši, oči, t. který alyžj, widj, nebo který slyšel, widěl; swětítá, zračítá prawda, t. která swět či swětlo w sobě má, a tudy widná neboli patrná; zwučítý, zářítý, wonítý, t. zwuk, záři, won či wůni w sobě magjcy, a tudy zwuk, záři, won či wůni wydawagjcy; otwořítý, položitý, rozpogítý, sklonítý, rozletítý, západítý, zádumčítý, zádušítý, průgezditý, průchoďítý, průtržítý, zádrhlítý znamená tolik co otwor, poloh, rozpog či rozpogenj, sklon, rozlet, západ, zádumku, záduch, průgezd, průchod, průtrž, zádrhel magjcy, anebo otewřený, polehmý či dolů se táhnaucej, rozpogenj, skloněný či nakloněný, rozletělý, zapadawý (zámek), zádumčiwý, zádušiwý, průgezdny, průchodny, průtržny, zádrhliwý či lapawý; rozpačítý, ostrážítý, t. rozpaky, ostrahu

magjcy neb na rozpacjch, na ostraze gsancj, či rozpačiwý, ostrážný; prozračitý, t. prozrak magjcy w sobě, tedy prozračný; složitý, rozložitý, rozkladitý, rozsážitý, rozkročitý, t. silného slohu nebo složenj k. p. člověk; silného rozlohu, rozkladu strom; dalekého rozsahu či veliké rozsáhlosti pogem; silný rozkrok magjcy, t. rozkročný, hodně rozkračowati se, hodně choditi umégjcy; wěditý, co wěkatý, t. wěky pamatugjcy, kolik wěků magjcy, tedy dáwný, starý.

Nalézají se pak ještě i giná gména přjdawná, konějcy se na úý, genž poněť magj přjčesťj trpného; k. p. pečitý, wařitý, smažitý pokrm, t. který se peče, waří, smaží, nebo který se pekl, wařil, smažil; kladitě dřwj, které se klade; náležitý, t. náleh magjcy či náležejcy se, nebo který se náležj; nepřetržitý, t. nepřetrhlý, nepřetržený, přetruhu nemagjcy; určitý t. určený; točitý brus, který se točj, neb točiti se mohaucj; potočitý člověk, který se otáčeti neb dobře obracet umj, tedy obratný; otewřitý, zawřitý, t. otewřený, zawřený; značitý t. značný; znamenitý, snadno znamenáný, snadný k znamenánj; celistwý tedy tolik co celitý neb celatý, t. w celu neb celotě gsancj, bez mezer, bez sluj; mladistwý tolik co mladitý, mladičký, mládj na sobě magjcy.

9.

Gména přjdawná týmže způsobem jako prwégšj od druhého pádu wgednotném počtu tworéná a konějcy se na

natý, natá, naté,

magj do sebe poněťj *hognosti*, někdy také *silnosti* a *welikosti*; k. p. kragina hornatá, sněžnatá, lednatá, bažinatá, kamennatá, pjsečnatá nebýwá lidnatá; t. kde mnoho gest hor, mnoho sněhu, ledu, bažin, kamenj, pjsku, tam nebýwá mnoho lidu (lidj); čili kragina mnoho hor, sněhu, ledu, pjsku a t. d. magjcy, nebýwá na lidstwo hogná; kožišnatý krag, kde mnoho kožichů se nosj: člověk tělnatý, t. silné, hřmotné tělo magjcy; bachornatý (mor. bachirnatý), weliký bachor magjcy a t. p.

Připomenutj. a) Stogljí w druhém pádu gednotného počtu před konečnj samohláskau sauzwučka některá s pjsmenam *c* nebo *k*, k. p. kopce, pjsku, pjsmena *c* a *k* w přjbuzné *č* se měnj, a pro lihozvuk mezi ty dvě sauzwučky pjsmeno *c* se wkládá, k. p. kopečnatý, pječnatý; takéž i, když před *natý* pjsmeno *h* neb. *ch* přicházj, we swau přjbuznau měkau se obracj; k. p. sněžnatý (od sněhu), kožišnatý (od kožichu).

b) Která přjdawná gména tohoto druhu před konečnj samohláskau w druhém pádu gednotného počtu pjsmě *n* magj, u těch připogenjm koncowky *natý* dvě *n* se scházegj: tedy z kamene, bažiny, bahna wypustiwwě konečnj samohlásku a koncowku *natý* přiložjce, dostáwáme kamennatý, bažinnatý, bahennatý (kdež u poslednjho slova *c* pro lihozvuk také wloženo), t. plný kamenj, plný bažin, plný bahna; což wjce w sobě zawjrá nežli kamenatý (kamenitý), nážlí bažinatý nebo bahnatý či bahnitý, s gednjm *n* psané. Wiz č. 6. Posud ale gedno s druhým bez rozdjlů se mjchalo.

10.

Porownánj čjsla 7, 8, 9.

a) Na mjstě gmen přjdawných čjsla 7. mohau se někdy pro gistau mezi oběma *podobnost* pod lit. *c*. čjsla 8. obsažená přjdawná gména užiti a na mjstě kulatý, klikatý, huňatý, wodatý, srdcatý, wegeatý, šidlatý, pope-latý, měchatý a t. p. může se řjci: kulowatý, klikowitý, huňowatý, wodowitý, srdcowitý, wegcowitý, šjdlowatý, popelowitý, měchowatý a t. p.

b) Gména přjdawná, pod lit. *b*. w čjslu 8. obsažená, pro swau z ohledu *welikosti* neb *silnosti* s čjslem 9. *podobnost* také gedno za druhé někdy právě užiti se dagj; audatý, tělatý na mjstě audnatý, tělnatý a t. p., t. silně audy, hřmotné tělo magjcej.

Možnost tuto widauce předkové naši, netoliko dvě formy tyto dobře gednu za druhau kladli; ale i wšeka gména přjdawná, w čjslu 7, 8, 9 obsažená, přčasto a

bez rozdilu mezi sebau mjchali, a gedno za druhé proti wěj obdobě užjwali. Tak slowe gim k. p. *audowatý* tolik, co silné audy magjcj, na mjestě *audnatý* aneb aspoň *audatý*; *žilowatý* tolik co weliké žjly, nebo mnoho žil magjcj, na mjestě *žjlatý*, *žjlnatý*; *žilkowatý* tolik co plný žilek, na mjestě *žilečnatý*; *sukowitá* hůl, *hrudowitá* půda tolik co mnoho suků, hrud, anebo weliké spky, weliké hrudy magjcj, na mjestě: *sukatá*, *hrudatá* či *hruditá*, neb *sučnatá*, *hrudnatá*.

Zmatek tento gá w pokladu gazyka našeho nalézage, umjnil gsem takowá chybně užjwaná gména přjdawná z wětšjho djlu wytáhnauti, s ostatnjmi toho druhu porownati, a porownaná tuto gedno po druhém postawiti, aby, kdo slownjk německočeský psáti hodlá, wedlé základu w čjse 7, 8, 9 uwedeného pomjchaný a nepravý smysl gegich sobě obdobně wyložiti a potřebné oprawy i u giných, které tu zaznamenány negsau, ku prospěchu gak pšjcjch tak i mluwjcejch učiniti mohl.

K ljbeznému porownánj a potřebnému oprawenj stůgte tuto: Audatý, t. audy, nebo také: silné audy magjcj; audnatý, mnoho audůw, nebo silné audy magjcj; audowatý, t. gako audatý, gako audy gakési magjcj, neb: gako silné audy magjcj; na způsob audůw učiněný; podobu audůw magjcj; audům podobný; gako audy gsaucj nebo wypadagjcj.

Slowo toto prwnj všem ostatnjm budiž za wzor, takže wedlé něho všecká ostatnj, gsaucj tu i negsaucj, druhu toho slowa wyložiti se dagj. Připomjny této, milý čtenáři, u všech tuto wytknutých, wedle sebe postawených a spolu oprawených slow bedliw buď, aby tomu dobře porozuměl.

Alkalitý, alkali obsahujcj, alkalihäftig; blánatý, blánkatý či blánčitý, blány, blánky magjcj; blánnatý, blánečnatý, plný blan, blánek, či mnoho blan, blánek magjcj; blánowatý, blánowitý, blánkowatý, blánkowitý, gako blány, blánky magjcj; blanám, blánkám podobný, gako blány, blánky wypadagjcj; blátitý, blátnatý, t. bláto, mnoho

bláta magjcj; blátowitý, blátu se podobagjcj; blechatý, blešnatý, mnoho blech magjcj; blechowitý, gako blechy gsaucej; bokatý či bočitý (nikoli bočatý), boky, silné boky magjcj; bradawičítý, bradawičnatý, bradawicowatý; brázdatý, brázdnatý, brázdowitý; břehatý či březitý, březnatý, břehowitý; břidličítý, břidličnatý, břidlicowitý; brkatý, silné brky magjcj; brčnatý, mnoho brků magjcj; brkowatý, gako brky wypadagjcj; brodnatý, mnoho brodů magjcj; brzatý, brznatý, brzowatý; bařinatý, bařinnatý, bařinowatý; hublinatý, hublinnatý, hublinowatý; cibulatý, cibulkatý; cibulnatý, cibulečnatý; cibulowatý, cibulkowatý; cjnatý, cjn obsahugjcj; cjonatý, na cjn bohatý; cjonowatý, cjonu podobný; cjpátý, cjpnatý, cjpowatý; cukratý či cukřítý, cukrnatý, cukrowatý či cukrowitý; cwočkatý, cwočky opatřeny; cwočkowitý, gako cwočky gsaucej; čárkatý, čářečnatý, mnoho čárek, čárkowitý, gako čárky po sobě magjcj; člankatý či článčítý; článečkatý či článeččítý; článečnatý, článeččnatý; člankowitý, článečkowitý; daupatý, daupnatý, daupowitý (nikoli však dautnatý, což tolik gest co dautnalý); děratý, djrkatý; děřnatý, djřečnatý; děrowatý, djrkowitý; dolatý, dolinatý, doljčkatý; dolnatý, dolinnatý, doljččnatý; dolo-
 watý, dolinowatý, doljčkowitý; dřewitý, dřewnatý, dřewo-
 witý; drnatý, drnnatý, drnowatý, t. drnem, mnohým drnem, gako drnem porostlý, obrostlý; drsnatý, plný drsů, samý drs; drobkatý či drobčítý, drobčnatý, drobkowitý; đubkatý, đubkowatý, đubky, gako đubky po sobě magjcj; đubnatý, plný đubů; đubowatý, gako đub; ducho-
 watý, t. ducha gaksi vysokého magjcj; důlkatý, důleč-
 natý, důlkowatý; dýmatý, dýmem našlý; dýmowatý, dýmu podobný; faldatý, nabjraný; faldowatý, gaksi faldy ma-
 gjcj, čili gaksi nabjraný; fausatý, fausy, silné, dlauhé fausy magjcj; fausowatý či fausowitý, fausům podobný; filausatý, filausnatý, filausowitý; filutowatý, cosi filutského do sebe magjcj, gaksi filuta gsaucej; flekatý, flekowatý; flovaký, flovakowitý; flusatý, flusowitý; gablkowitý, gablku

podobný (nikoli však: gádro gablkowité); gahoditý, gahodnatý, gahodowitý; gamatý, gamkatý či gamčitý; gamnatý, gamečnatý; gamowatý, gamkowitý; geřabatý co gežatý neb gežitý k. p. wlasy; gespatý, gesepnatý, gespowitý (nikoli: gesepatý, gesepowitý); gjlatý, lettenháltig; gjlnatý, lettenreich; gjlowitý, lettenartig; giskratý či giskřitý, giskry magjcy: giskrnatý, plný gisker, k. p. popel, oči, barwa; gjwatý, gjwnatý, gjwowitý; gjzwatý, gjzewnatý, gjzwowitý; ģbelatý či kbelatý i ģbelowitý, na způsob ģbelu gsaucj (nikoli však: ģbelnatý); hákatý či háčitý, háčkatý či háččitý, co hák, háček zakřiwený; hákawatý, háčkowatý, hákům, háčkům podobný: hágitý, hágem porostlý; hágnatý, plný hágůw; hágowitý, gako hágem obrostlý; haluzatý či haluzitý, halúzkatý či halúzčitý; haluznatý, halúžečnatý; haluzowitý, halúzkowitý; harhulatý (mor. warhulatý) tolik co bakulatý; hrbolatý, hrboly magjcy (nikoli: hrbolkowatý, t. gako hrbolky magjcy); hláwkatý, hláwkawatý; blazatý, hlaznatý, hlazowitý (žlazowitý); hljoatý, hljonnatý, hljnowatý; hljstnatý, plný hljst, mit Würmern sehr behaftet; hljstowatý, wurmähnlich; hljwowitý, hljwě podobný, trüffelähnlich; hljzatý, hljzy (baule) po sobě magjcy; hljznatý, plný hljz, neb veliké hljzy magjcy; hljzowatý, gako hljzy wypadagjcy; hniličkowitý, gako hnilička gsaucj; hnátitý, hnátinatý, hnátowitý; hnisowatý, gako hnisem pokálený; horčičnatý, horčicowatý; horatý, hory magjcy; hornatá kragina, plná hor, i velikých hor (nikoli však: hornaté byliny, t. na horách rostaucj, na místě: hornj neb horské); horowatý; hřbetatý, hřbetitý i hřbetnatý, silný hřbet magjcy; hřbjtkatý, hřbjtečnatý, hřbjtkowatý; hrbolatý, hrbolkatý či hrbolčitý; hrbolnatý, hrbolečnatý; hrbolowatý, hrbolkowitý; hrbowatý welblaud, gako hrb, hrby magjcy; hrdlatý či hrdlitý t. hrdlo magjcy; hřebenatý či hřebenitý, hřeben magjcy; hřebenowatý, hřebénkowitý, kammartig, gako hřeben, hřebének wypadagjcy; hřjwatý, hřjwu magjcy; hřjwnatý, silnau, welikau hřjwu magjcy, stark be-

mähnt; hrobowatý, gako hroby nerowný; hroznatý, hrozny magjcj; brozennatý, plný hroznůw aneb i welikých hroznůw; hrudatý či hruditý, hrudnatý, hrudowatý; hubkatý či hubčítý (nikoli: hubčatý); hubnatý, hogný na hauby; haubowitý, k haubě podobný (nikoli: haubový); chlumkatý či chlumčítý (nikoli: chlumčatý); chmelatý, chmelnatý, chmelowitý; chobotatý či chobotitý, choboty magjcj; chobotnatý, mnoho i welikých chobotů magjcj; chocholatý, chochol, třeba i weliký, magjcj; chocholatý, chocholu podobný; chomáčítý, chomáčowitý; chrustowatý, chrusti neboli chrustačce podobný; chuchlatý, chuchwalčítý; chuchelnatý, chuchwalečnatý; chuchlowatý, chuchwalcowitý; chwogatý či chwogitý, chwognatý, chwogowatý; kamenatý či kamenitý, kamennatý, kamenowatý; kaukolatý, kaukolnatý, kaukolowitý; kautatý či kautitý, kautnatý, kautowitý; křowitý, křowj magjcj; křowcwatý strůmek, buschartig; křownatý, plný křowj; keřitý, keřnatý; klasatý či klasitý, klasnatý, klasowatý; klaubatý, klaubnatý, klaubowitý; klihatý, klegitý, t. klich, kleg obsahujcjcj; klišnatý, klegnatý, mnoho klichu, klege magjcj w sobě; klichowatý, klegowatý, gako klich, kleg gsaucj lepkawý; klubjčkowitý, na způsob klubjčka gsaucj (nikoli však klubečnatý, ani kluběčkový); koljnkatý, koljnkowitý; konopnatý (konopný) krag, hogný na konopj; kopcatý či kopčítý, kopečnatý, kopcowitý; kopowitý, kopjčkowitý, na způsob kopj, kopjčka gsaucj; koprnatý, plný kopru (či také tolik co zkoprnlý?); kopytitý, kopytnatý; kořenatý, kořennatý; koratý, s korau gsaucj; kornatý, silnau, twrdau kůru magjcj; kosatý wůz, kosami ozbrogený; kosmatý, kosemnatý; kostitý, kostnatý; kotnjkatý, wysedlé kotnjky magjcj, lépe nežli kotnjkowatý; kožichatý, w kožich oblečený neb kožichu podobný; kožišnatý, na kožichy hogný; kožatý či kožitý, kožnatý; křečnatý, plný křeče; křemenatý, křemennatý, křemenowitý; křowinatý, křowinnatý; kudlatý, kudlnatý, kuželatý i kuželowitý, gako kužel gsaucj (nikoli: kužel-

natý); kučeratý, kudrnatý, kučery, kudrny, magjcj; kwětinatý, kwětinami posázený; kwětinnatý, plný kwětin; ladjěnatý, mnoho ladjku obsahujcjcj; lalokatý i laločnatý, weliký lalok magjcj; latkatý, latečnatý, latkowitý (od latka; nikoli: latnatý); laužitý, laužnatý, laužowitý; lednatý, mnoho ledu magjcj; ledwinkowatý, podobný ledwinkám: lesitý, lesnatý, lesowatý; lišegnatý, plný lišegů; lišegowitý, lišegi podobný; lištatý t. lištowaný, lišty magjcj; lištowatý, gako lištowaný; lognatý, logowatý; lochatý, lochowatý; luhatý či lužitý, lužnatý, luhowatý; lupenatý, belaubt; lupennatý, grosslaubig; lupinatý, lupinnatý; lupinowatý; luskatý či luscitý, lusky magjcj; lusečnatý, plný lusků; luskowatý, luskům podobný; lusčinatý (nikoli: luštinatý), mit Hülsen versehen; lusčinnatý, starke, dicke Hülsen habend; lusčिनowatý, hülsenartig; lužnatý, lužowatý; maučnatý, na mauku bohatý; murowatý lépe než maurowatý, gako mura žjhaný: mázdratý či mázdřitý, mázdrowitý; měditý, měďnatý, měďowitý; mechatý, mechem obrostlý; mechowitý, mechu podobný; mezeratý, mezery magjcj; mezerowatý, gakěsi mezery magjcj; mlátnatý, plný mláta; mlátowitý, mlátu se podobajcjcj; mljkatý či mlěčitý (nikoli: mljěatý), mljčnatý, mljkowitý; močálnatý, močálowitý; močářitý, močárnatý, močárowitý; močidlowatý, močidlu podobný; močidlnatý, plný močidel; molnatý, plný molů; molo-watý, molu podobný; muratý, murowatý (nikoli: moratý neb morowatý) gako mura černožjhaný; mosornatý, mosorowatý; mozkatý, mozečnatý, mozkowatý; mozolatý, mozolnatý, mozolowitý; mřežowatý, gako mřežowaný; ňadratý, silná ňadra magjcj; nehtitý, nehetnatý, nehtowitý; nesrdnatý, welikého srdce či srdce nemagjcj; obalowitý, gak obaly něgaké magjcj; oknatý, okennatý; olegitý, olegnatý, olegowitý; olowitý, olownatý, olowowitý; osinatý, osinnatý, osinowatý; ostnatý, ostennatý, ostnowitý; ostenkatý či ostenčitý, ostenečnatý, ostenkowatý, ostruhatý, ostružnatý, ostruhowitý; owocnatý, bo-

haté na - ovoce; owsatý či owsitý, owesnatý (owesný krag); pahrbkatý či pahrbčitý, pahrbčnatý, pahrbkovaný; palcatý i palečnatý, veliké palce magjč; palcowitý; paličkatý či paliččitý, paličkovaný; parohatý či parožitý, parohy magjč; wětwtý, wětewnatý, wětwe, silné wětwe magjč; parnatý, mnoho par obsahujč; páskovaný, páskjkatý, gako pásky, pásky po sobě magjč; pauzdratý, pauzdrowatý; pawučinatý, pawučinnatý, pawučinovaný; pazaurkatý či pazaurčitý, pazaurkovaný; paznehtitý, paznehty magjč; paznehtnatý, silné paznehty magjč; pazuchatý či pazušitý, pazuchovaný; peyratý či peyrřitý, peyrřem zarostlý; peyrřnatý, plný peyrře; peyrřowitý, peyrři podobný; pjhatý, pjhowatý; pichatý, pichy magjč; pichowitý (nikoli: pichawitý), gako pichatý; pjskovaný, pjsku podobný; pjskatý či pjsčitý, kde pjsek gest; pjsečnatý, mnoho pjsku magjč; plamenovaný, gako plamenatý, gako plamen po sobě či w sobě magjč; pleytwatý, pleytewnatý; plchatý či plechatý, plchowitý; plstítý, plstnatý; polnatý, mnoho polj obsahujč; popelnatý, mnoho popele dāwagjč neb obsahujč; pošwitý, pošwau okrytý (nikoli: pošewnatý); prašnatý, plný prachu; prachowitý, drobný gako prach; prauhatý či praužitý, prauhowitý, praužkowitý, podobu pruh či praužek magjč; prdelatý, hodnau prdel magjč, lépe nežli prdelowatý; pršnatý, mnoho prsti magjč; pruhowatý, pruhy gakési magjč; pryskyřičitý, pryskyřičnatý, pryskyřicowatý; puchowatý, puch gakýsi w sobě magjč; puchratý, puchrnatý, puchrowatý; pupenatý, pupjkatý či pupjčitý; pupennatý, pupjnečnatý; pupenowitý, pupjnkowitý; pupenčitý, pupenečnatý, pupencowitý; rákositý, rákosowitý; řasatý, řasnatý, řasowitý; řašelinatý, řašelinowatý; raunatý, raunem obrostlý; raunowatý, gako rauno magjč; rausatý, rausnatý, rausowatý; řemenatý či řemenitý, řemeny opatřený; řemennatý, plný řemenů; řěřawatý (lépe nežli řěřabatý), t. řěřawý; řěčnatý, hogný na řeky; rohatý, rohy, i veliké rohy magjč; rohowatý, gako rohatý; roz-

sedlinatý, rozsedlinnatý, rozsedlinowatý; rozsochatý, rozsochy magjcj; rozsochowatý, gako rozsochatý; rudnatý, na rudy bohatý; růžkatý, růžkowatý; salnitratý, salpeterhåltig; salnitratný, reich an Salpeter; salnitrowitý, salpeterartig; semenatý či semenitý, semennatý; siličitý, silici w sobě magjcj; siličnatý, mnoho silice magjcj; sirnatý, mnoho sjry cbsahugjcj; sirkowatý, sjrce podobný; skalowitý, gako skála wypadagjcj; skořepinatý, skořepinu magjcj; skořjpkowatý, gako skořjpku něgakau magjcj; slinatý, slinotok magjcj; slinowatý, slině podobný; slizowatý, gako sliz se táhnaucj; slogitý, slognatý, slogowitý; smyčkatý, smyčky dělagjcj, w sobě magjcj; smyčkowitý, gako smyčkatý; sněžitý, sněhem zapadlý; sněžnatý, plný sněhu; sněhowitý, sněhu podobný; snětítý tolik co wětwtý; wětewnatý, silné wětwe, mnoho wětwj magjcj; solowitý, solowitost (lépe nežli solnowitost); stjnatý, stjnnatý, stjnowatý; stonkatý či stončítý, stonečnatý, stonkowitý; střepatý, střepinatý, střepjm nebo střepinami pokrytý; střepnatý, mnoho střepů magjcj; střepinowatý, gako střepiny gsaujcj; strnatý, strnnatý; strupatý, strupnatý, strupowitý; stwolnatý, silné stwoly, mnoho stwolů magjcj; sukničkatý, srow. košilatý, sukničkowatý; sukatý, suky, i weliké suky magjcj; sukowatý, gako sukatý; surmitý (od surmy); surmjčítý (od surmjku) a tak i ostatnj odrozenci; swalnatý, swalowitý; swazitý, swaznatý, swazowitý; swědomitý, swědomj magjcj; swrabowitý, swrbowitý, gako swrab či swrby po těle magjcj; šaškowitý, gsaujcj gako šašek; šešulinowatý, gako šešuliny magjcj; šidlatý, gako šjdl o špicatý; šjpečnatý, šjpkowatý; škrobnatý, na škrob hogný; škrobowitý, škrobu podobný; šlahau natý, šlahau nowitý; šlematý, šlemnátý, šlemowitý; šmahowitý, gako šmahy (řjhy neb prauhy) po sobě magjcj, gjm podobný; šmahatý, ge magjcj; smahowitý, smahau gako zachutnawagjcj; šmakowitý, šmak gakýsi magjcj, čjmsi zaražegjcj; šperkowitý, gako šperkowaný; šrámwitý, gako šrámwaný, šrámy gakési magjcj; štěničnatý, štěnicowatý;

šterbinowatý, šterbinám podobný; šterkatý, šterkowitý;
 ščetinatý, ščetinnatý, ščetinowatý; štiblatý (od štihly), štih-
 lowitý (nikoli: štiblatowitý); šupinatý, šupinnatý, šupino-
 watý; talowatý, talow magjcj; talownatý, plný talowu či
 hnisu; tělatý, tělnatý, tělowitý; temenčitý, temenečnatý,
 temencowitý; tiptatý, tiptowitý; třapčitý, třapečnatý, třap-
 cowitý; traudnatý, samý traud; trawnjkowatý, gako tráv-
 njkem porostlý; trnatý či trnitý, trnnatý, trnowatý; třti-
 natý, třtinau zarostlý; třtinowatý, gako třtina wypada-
 gjcj; trdatý, trudnatý, trudowatý; truskatý, trusečnatý,
 truskowitý; uhlitý, uhelnatý, uhrowatý; uhratý, uhrowatý;
 uzlatý či uzlitý, uzelnatý, uzlowatý; wegjřnatý, plný we-
 gjře; wegjřowitý, k wegjři podobný; wemenatý i wemeh-
 natý, wémě, neb wémě weliké magjcj; weslatý, wesel-
 natý, weslowatý; wětrowitá kragina, gako na wětru gsaucj;
 włáknatý, włákennatý, włáknowitý; wlahowitý i wlhkatý,
 trochu włáhy magjcj; wlasatý, wlasnatý, wlasowitý; sjtko
 włásenné či wlašenné (od włásenj či wlašenj, nikoli: wlas-
 naté); wraljčitý, wralj k sobě magjcj; wráskatý či wrás-
 čitý, wráskowatý; wředatý či wředitý, wřednatý, wředo-
 witý; wřesatý, wřesnatý, wřesowatý; wrcholjkatý, wrcho-
 ljčnatý, wrcholjkowatý; wrchatý či wršitý; wrchowatá
 kragina, mjra; wrchkatý či wrchčitý, wrchky magjcj;
 wrstwatý či wrstwitý, wrstewnatý, wrstwowitý; wrubatý,
 wrubnatý, wrubowatý; wýhorowaté pole, wýhoru po-
 podobné; wýhořité, wýhor magjcj w sobě, genž rádo wy-
 hořuge; wýmjkowitý, gako wýmjku něgakau w sobě
 chowagjcj; zagjcowatý, zagjci podobný; zelenatý, od ze-
 lený; zimnatý, od zimný; zobatý, zobnatý; zrnatý či
 zrnitý neb zrnastý (nikoli: zrnatný) zrna magjcj; zrnkatý
 i zrnčitý, zrnka magjcj; zubowatý, gako zuby gsaucj,
 zubům podobný; zumatý, zunnatý, zunowitý; žaludatý
 či žaluditý, žaludnatý, žaludowitý; železitý, železnatý;
 žilatý, žilkatý či žilčitý, žjly, žjly w sobě magjcj; žil-
 natý, weliké žjly, mnoho žil magjcj; žilečnatý, mnoho
 žilek magjcj; žilowatý, žilkowatý, žilám, žilkám podobný;

žlábkovitý, žlábkům podobný; žlazatý či žlazitý, žlaznatý; žlučovitý, žluči podobný.

Gména tato přídavná mezi sebou porownawše a ge s ostatnjmi we srownalost uwedše, netoliko pomatený a chybný smysl gegich gsme napravili, a prawý význam i gmen i přjslowek od nich odwozených ukázali, ale i spolu také k dalšjmu tvořenj slow a prawého smyslu z nich wywáděnj cestičku prošlapali. Nebo z porownánj tohoto patrně wyswítá, co slowa audatě, audnatě, audowatě znamenagj; co audatost, audnatost, audowitost sebou přinášj; gaký pak i smysl slowesa audatěti, audnatěti, audowatěti mji budau; co zaudatělý, zaudnatělý, zaudowatělý značiti a co i zdaudatělost, zaudnatělost, zaudowatělost obsahowati bude.

Gak slovo audatý a t. d., tak i wšecká giná toho druhu stegnau měrau měřiti a ohýbati se dagj.

11.

Nalézagj se w gazyku našem mnohá gména přídavná, vycházegjcj na

ý, á, é;

k. p. kusý, celý, měký atd., gsaujcj utwořena od gednoslabých, tak ředených *prvotnjch* gmen samostatných: kus, cel, měk.

O těch, gakožto o hotowých, slowa tuto šjřiti nebudeme; nobrž raděgi k těm přistaupjme, gichžto sobě utwořiti začastě potřeba nám káže.

Gména tato přídavná proměňugj u gména samostatného, bezžiwotného, koncownj samohlásku w druhém pádu gednotného počtu w koncowku ý, á, é, a býwagj dwogj:

a) *Složená s předložkau bez;*

k. p. bezzubý, bezpalcý, beznohý, bezrohý, bezuchý, bezruký, bezoký, bezpyský, bezkřjdlý, bezrozumý, bezwiný, bezestropý, bezkorý, beznosý, bezprstý, bezhlawý

a t. p. od gmen: zub, palec, noha, roh, ucho, ruka, oko, pysk, křídlo, rozum, wina, strop, kora, nos, prst, hlava.

b) *Složená s jinými slovy:*

k. p. děwa bělohubá, stkwělozubá, růžoljca; mladjk holobradý; dobytče čtvernohé (čtyrnohé), klepouché; noc temnorauchá; žena modrooká, táhlokrká; múcha zlato-křjdlá, kulatotělá; buňka šestihraná; hrozen sladkozrný; sjně vysokostropá; mladice prostowlasá; hošek dwauletý; šipka prudkoletá; ruka tenkoprstá; děvice lesklohlawá, černobrwá, t. bjlaw hubu, stkwělé zuby, růžové ljce, holau bradu, čtvero noh (čtyry nohy), klepaučj ucho (uši), temné rauchó, modré oko, táhlý krk, zlatá křjdlá, kulaté tělo, šest hran, sladká zrna, vysoký strop, prosté wlasý, dvě léta, prudký let, tenké prsty, lesklau hlawu, černé brwy magjčj.

Připomenutj. Máli gméno samostatné w druhém pádu před koncownj samohláskau spoluzwučku *č, d, g, ň, ř, š, t* nebo *ž*, gméno takové tvořiti se nemůže, protože by po měké takové spoluzwučce *y* státi přišlo; což wedle základu gazyka našeho nikde státi se nemůže.

12.

Taktěž od druhého pádu w gednotném počtu twořená a na

ěny (ený), ěná (ená), ěné (ené),

wycházegjčj gména přídavná wyznačugj:

z čěhosi učiněný neboli zhotowený;

k. p. dřewěný křjž, drátěná mřjže, hlněný buclák, měděný kotel, kostěná kule, wlněná sukně, lněný šat, plátěná (nikoli plátěná či plátěnná) košile; kameněný most, slaměný wěchet, plstěný klobauk, olowěná kulka, přjzený tkalaunek, sklený (nikoli sklenný ani skleněný, leda od skleniti) pohar či kofljik, kožený měch a g. w.

Připomenutj. I tu platj to prawidlo, že po *l, ř, s, š, z, ž* měkost samohlásky *ě* do sauzwuček těchto se tratj

a tudy východu *ený, ená, ené*, užjwáno, gakož tuto wi-
děti ze slow: přjzený, sklený, kožený.

13.

Týmže způsobem gako předešla gména přídavná
od druhého pádu w gednotném počtu tvořená a wy-
cházegjcy na

ný, ná, né,

znamenagj:

a) *cosi na sobě nebo w sobě magjcy čili obsahujcy;*

k. p. winný, wadný, chybný, wtipný, mocný, krásný,
chudobný, nemocný, vážný, t. winu, wadu neb wady,
chybu neb chyby, wtip, moc, krásu, chudobu, nemoc,
wáhu magjcy; auhonný, hřjšný skutek, t. auhonu, hřjch
na sobě nesaucj; hanebný zločin, prosebné wolánj, t.
hanbu, prosbu obsahujcy; průgezdný, výgezdný, prů-
chodný, t. průgezd, výgezd, průchod magjcy; rudné,
střjbrné doly, t. rudu neb rudy, střjbro w sobě magjcy;
alkalný, allegorný, t. alkali, alegorii obsahujcy a t. p.

b) *hogný nač, či mnoho čehosi w sobě neb na sobě magjcy;*

k. p. winný, piwný, kořalečný, pšeničný, žjtný, geč-
menný, owesný, obilný, owocný, arbuzný, cypřišný, bal-
samný, rybný, aurodný krag, hogný na wjno, na piwo,
kořalku, pšenici, žjto, gečmen, owes, obilj, owoce, arbuzy,
cipřiše, balsam, ryby, aurodu; šatný chasnjk, howorný,
řečný člowěk, mnoho šatů, howoru, řeči magjcy; lidné,
hlučné město; ozdobný chrám, přjkladná kniha, t. mnoho
lidj, hluku, ozdob, přjkladů w sobě magjcy; hwězdná ob-
loha, ochotná wůle, rozkošná chwjle, ošemetná řeč, pod-
wodné gednánj, t. plná hwězd, ochoty, rozkoše, ošemeti,
podwodu a t. p.

Porownánj. Gména přídavná končjcy se na *ný* a *natý*
začasté wespolek se zastupugj; k. p. rybný, rybnatý;
lidný, lidnatý; hwězdný, hwězdnatý; hljný, hljnatý;
rudný, rudnatý; lesný, lesnatý a t. p.

c) *cosi působej;*

k. p. blučná hudba, hřmotný hlas, zlaubný ged, záhubný meč, smrtná nemoc, chladný wětřík, rozkošné porozprávěnj, t. hluk, hřmot, zhaubu, záhubu, smrt, nemoc, chlad působej; bliwaničný (nikoli: bliwanečný), t. bliwanici či bliwánj působej a t. p.

d) *od čehosi nebo z čehosi pocházegcej;*

k. p. slunečný paprsek, hvězdna záře, měsíčné gasno, rozumné slowo, zákonný přikaz, ničemná řeč, pljený neduh, slezinná bolest, rostlinné olege, t. od slunce, hvězd, měsíce, rozumu, zákonu, ničemy, plje, sleziny, rostlin pocházegcej; holubinný pláč, od holubiny čili holubin (holubice, holubic) pocházegcej; rybnjčný puch; studničná, pramenná, řečná, potočná woda, t. z rybnjka neb rybnjkůw, ze studnice nebo ze studnic, pramene nebo pramenůw, řeky neb řek, potoka neb potoků gsaucej nebo přicházegcej; bawlenné, lenné, prosné, getelné semeno, t. z bawlaj, lnu, prosa, getele a t. p.

e) *z čehosi udělaný čili zhotowený;*

k. p. železné, mosazné, stříbrné nádoby; prkenná, cihelná, kamenná zeď; plátenný, hedbáwný, saukenný oděw; wínná, piwná, rybná, krupná, krupičná, gahelná, hubná poljwka; rezná či žjtná, pšeničná, gečmenná, owesná, prosná mauka; maučný, mljčný pokrm, t. věci ze železa, z mosazu, ze stříbra, z prken, cihel, kamene, plátna, hedbáwj, súkna, wjna, piwa, ryb, krup, krupice, gahel, hub, rži neboli žjta, pšenice, gečmene, owsa, prosa, mauky, mljka udělané; skalná geskyně, ze skály tesaná; senná kopka, ze sena učiněná a t. p.

Připomenutj. Že i we množném počtu od druhého pádu tato gména přjdawná se tworj, ukazujj slova: krupný, gahelný, hubný, od krup, gahel, hub, genžto w prwnjm pádu množného počtu magj: kraupy, gáhly, hauby; a tak i ginde se děge.

f) *w čemsi záležej;*

k. p. winný, kořalečný, plátenný, obilný, senný, dřevný, lenný, wlnný, kožný, rybný, owocný obchod wésti, t. we wjně, kořalce, plátně, obilj, seně, dřewách (drwách, dřwj), lnu, wlně, kožjch, rybách, owoci záležej (nikoli však: plátěný, lněný, wlněný, dřewěný, kožený; wiz čjslo 12).

g) *k čemusi ustanowený;*

k. p. gjzdny, wálečný lid; wýběžná rota; cwičné mjsto; saudný den; masné krámy; senný, máselný, lemný, owocný trh; strážná wěž; honný pes; t. na gjzdu, k wálkám, wýběhům, na cwik, k saudu, pro maso, na seno, máslo, len, owoce, na stráž, na hon ustanowený a t. p.

h) *podlé čehosi způsobený;*

k. p. zákonná oběť, pravidelná řeč, práwný postupek, předpisné gednánj, t. podle zákona konaná, wedle pravidel uspořádaná, wedle práwa, předpisu gsaujcj, anebo takowá, gako zákon, pravidla a t. d. nařizugj.

i) *cosi rád i mnoho činjej;*

k. p. rozdawačný, rozhazowačný, rozkazowačný, uštěpačný, posměwačný, utrhačný, pomluwačný, poštiwačný, pokladačný, přigimačný, přechowačný, zapěračný, pochybowačný, upeypačný, utěračný, žwačný, štwачný, zaběhačný, zahalečný, powalečný, haničný, tupičný, t. kdo rád i mnoho rozdává, rozhazuje, rozkazuge, uštjpa, se posmjwá, utrhá, pomlauwá, poštjwá, pokládá, přigjmá, přechowá, zapjrá, pochybuge, se upeypá, utjrá, žwe, štwe, se zabjhá, zahálj, se powaluge, hanj, tupj, aneho kdo rád býwá rozhazowačem, uštipačem, pomluwačem, pokladačem, přigimačem, přechowačem, štwачem, powalečem, haničem a t. p.

Připomenutj. a) W oddělenj tomto ty samé zase zpatřugeme proměny w pjsmenech *h, ch, k*, genžto wšudy w přjbužné měké sauzwučky se obracegj; k. p. wážný,

hřjšný, hlučný, rybnjčný, řečný, potočný, hořalečný, maučný, mljčný, wyběžný, wálečný, cwičný, od hřjchu, hluku, rybnjku, řeky, potoka, hořalky, mauky, mljka, wyběhu, wálky, cwiku.

b) Pjsmě *c* někde zůstává před koncowkau *nj* beze změny, gako: mocný, nemocný, owocný, pljčný, od moci, owoce, pljc; ginde zase měnj se w *č*, gako: slunečný, měsječný, studničný, pšeničný, krupičný, od slunce, měsjece, studnice, pšenice, krupice.

c) Poněwadž tato gména přjdawná od druhého pádu w gednotném počtu se tworj, stává se často, že před koncowkau *nj* geště gedna neb dvě giné sauzwučky se scházjwagj. W takowé připadnosti wkládá se pro snadnějšj wyslowenj po prwnj z těch kolika sauzwuček pjsmě *c*, takže na mjstě prosbný, hanbný, kořalčný, slunčný, cihlný, gahlný, ržný, owsný, prknný, plátnný, lnný, řjkáme i pjšeme: prosebný, hanebný, kořalečný, slunečný, cihelný, gahelný, režný, owesný, prkenný, plátenný, lenný a t. p.

Takto příklady tušjm dostatečnými ukázáno, kde koncowka *nj* a *nj* ke gmenům přjdawným, od samostatných tworěným zawěšowati se má, tak že, nechceli kdo hnušičem gazyka našeho slauti, od prawidla, obyčegem ztwrzeného, uchýliti se nesmj, leda w gediné připadnosti, kdež koncowka *nj* a *nj* dle ljbosti užjwati se může; k. p. měsječnj i měsječné, slunečnj i slunečný paprsek, studničnj i studničná, potočnj i potočná, rybnjčnj i rybnjčná, řečnj i řečná woda, kdežto koncowka *nj* značj tolik co we slunci, měsjei, we studnici, w potoce, w rybnjce, w řece gsaujc, koncowka ale *nj* tolik co ze slunce, z měsjece, ze studnice, z potoku, z rybnjka, z řeky pocházegjcj, kdežto koncowka *nj* tuto za Antecedens a koncowka *nj* za Consequens pokládati se může.

Následugj tuto gména přjdawná od *slowes*, a to od prwnj osoby budto přítomného budto budaucjho času tworěná, kdežto *u* (*i*), *ám*, *jm* se měnj w *nj*. Užjwagj se:

A. *We smyslu nigakém*

od slowes nigakých (verba neutra) odwozená, a sice:

a) *od přjtomného času;*

k. p. bolný zub, bugný kůň, běžný plat neb penjz, chvěgný wětérek, chodný pták, dogná kráwa, pomigný statek, wadná chyba, šumný les, siná (nikoli siná) rána; kwětná lauka, plynny med i gazyk, kapné kali, hrozná wěc, wjtěžný bogownjk, kwapný člowěk, ssagná wčelička, slušný oděw, spěšný pjsař, spěgný krok, pilný dělnjk, t. který bolj, baugj, běžj, chwěge, chodj, která dogj, co pomjgj, wadj, šumj, siná, kwěte, plyne, kape, hrozj, wjtěžj, kwapj, ssage, slušj, spěchá, spěge, pijl.

S ponětjm *ljbosti a ochotnosti:*

k. p. pěgná děwice, spěšný dělnjk, mluwný kramář, řečný wogák, poslušný synek, služný komornjk, lagná neb zlo-lagná žena, zpěwné ptactwo, t. genž ráda pěge, rád spěchá, mnoho mluwj neb řečj, rád poslauchá, mile slaužj, ráda lage, rádo pjpwá a t. p.

S náměstkau *si* neb *sebau:*

k. p. wšimný, newšimný, kdo si rád čeho wšjmá nebo newšjmá; hragné dětsko, rádo si hragjcej; hybný, šwižný, mrščný mladjk, který rád sebau hýbá, rád sebau šwihá neb mrská a t. p.

b) *od budaucjho času;*S ponětjm *přjtomnosti:*

k. p. obstogný řečnj, který wšudy obstogj; prospěgná ruka dobrodince, která prospěge; spomožný, kdo pomůže.

S ponětjm *ljbosti a ochotnosti:*

k. p. dostogný hrdina, který nepřjтели rád dostogj; poslužná sauseda, kteráž ráda poslaužj; doslužná, nedoslužná děwečka, která ráda doslaužj neb obyčegně nedoslaužj a t. p.

S náměstkau *si* neb *sebau:*

k. p. powšimný, nepowšimný hoch, který si powšimne

nebo nepowšimne čeho; popilný dělník, který si rád popíjí; pomrštěný, kdo sebau rád pomrštěj a t. p.

Připomenutj. a) Sauzwučku *h, ch, k*, měnj se před koncawkau *ný* we swau přjbuznau měkau *ž, š, č*; *k. p.* běžný, spěšný, poslušný, mrsčový, od běhu (běhám), spěchám, poslauchám, mrsku, mrskám. b) Slabyka předkonečnj dlahá se krátj; *k. p.* bugný, pomigný, pilný, poslušný, služný, doslužný, zpěwný, všimný, hybný, od haugjm, pomjgjm, pjlm, poslauchám, slaužjm, doslaužjm, zpjwám, wšjmám si, hýbám sebau.

B. *We smyslu střednjm*

od slowes střednjch (verba media) odwozená, a sice:

a) *od přítomného času;*

k. p. snažný obchodnj; bogný, bohabogný člověk; lišný kámen; třpytné hvězdy; slušné právo; hřebná klisna; telná kráva, prasná plemenice, kotná bahnice, t. který se snažj, se bogj, se lišj, se třpytj, se slušj, se hřebj, se telj, se prasnj, se kotj; wšetečný (mjesto: wšetčný, od wše a tku), t. kdo wšeho se tče či týká a t. p.

S ponětjm *ljbosti a ochotnosti:*

k. p. chlubný mladjk, hněwná powaha člověka, wtipná hlawa, směgný heysek, kagný hršnj, tržná ruka, obžerný saused, žiwná kachna, dotěrná osoba; přečný, úmilný, t. genž se rád chlubj, ráda se hněwá, ráda či honem se wtipj, rád se směge, rád se kage, ráda se trže či trhá, rád neb často se obžjrá, hodně se žiwj, welmi se dotjrá; rád se přjčjcj, rád se umjlegjcj.

b) *od budaucjho času;*

S ponětjm *přítomnosti:*

k. p. zhřebná klisna, ztelná kráva, zprasná plemenice, zkotná bahnice, která se hřebiti, se teliti, se prasiti, se kotiti bude či má, nebo která se ohřebj, se otelj, se oprasnj, se okotj čili obahnj a t. d.

S ponětjm *ljbosti a ochotnosti:*

k. p. obžerný, kdo se rád obžere; odważný gonák, genž

se rád odvážj; pochlubný, kdo se rád pochlubj čjm; důwtipný, kdo se rád dowtipj čeho; důmyslný, který se domysl j rád nebo snadno; útržná ruka, která se snadno či ráda utrhone (štědrá); náděgná mysl, která se ráda naděge; úžiwná osoba, která se snadno, dobře užiwj, nebo se užiwiti umj; smluwný, kdo se rád či snadno smluwj; úlisný, útulný, přjchylný synek, který se rád ulisá, rád se utaulj, rád se přichýlj a t. p.

Připomenutj. Tu také sauzwučka twrdá w měkau se měnj, k. p. tržný od trhám se; předposlednj dlaubá slabyka se krátj, k. p. obžerný, dotěrný, přečný, od obžjráw se, dotjráw se, přjčejm se.

Slowesa, s předložkau gakau spogená, obyčegně gi we gmenech přídavných prodlužugj, k. p. náděgný, důwtipný, důmyslný, útržný, úžiwný, úlisný, úmilný, přjchylný; ačkoli předložky *do*, *po* a *pro* někdy krátkými zůstáwagj, gako w A. slova doslužný, poslužný, prospěgný toho gsau důkazem.

C. *We smyslu činném*

od slowes činných (verba activa) odwozená, a sice

a) *od přítomného času:*

k. p. bolný trn, který bolj či bolest působj; možný člověk, genž cos může; kogná žena, která kogj; strašný nepřjtel, který strašj neboli strach působj; hogné byliny, které hogj: wabná krása, wábjcj; blahoděgná, dobročinná ruka, genž blaho děge, dobro činj; nepowážný mladjk, který nic nepowážj; chwalný, bohachwalný muž, který chwálj; gemné ucho, genž mjlo vše gjmá; mylná cesta, která mýlj; nesná slepice, genž wegce nese; nosný strom, který owoce nosj; slawné hody, k oslawě dopomáhagjcj; sytný pokrm, genž sytj; medossagné wčely, med ssagjcj; krwodogná kráwa, krew dogjcj; branný lid, který bránj; honný pes, který honj; silný nápoj, sjljcj, sjlu dáwagjcj; kolná palice, která kúle; sečný meč, který seče; krmné wěci, genž krmj; kladná, skladná ruka, která klade,

skládá; klamná řeč, klamagjcj; plawná řeka, která plawj lodi; gewný pohled, t. gewjcj, co kdo myslj; wýřečný (mjsto: wýřčný, od wyřku), kdo co dobře wyřče či wyřkne a t. d.

S ponětjm *ljbosti a ochoty*:

k. p. berné chlapisko, genž rado bere; dělný towaryš, který rád dělá; rozdawný synek, rád rozdawagjcj; přegný bratr, mjlo přegjcj; hřegná, wýhřewná kamna, dobře hřegjcj, wyhřjwagjcj; čugný nos, který dobře čuge; strogná matka, kuchařka, genž ráda djtky, gjdla strogj; tagný, kdo rad tagj; mlsná huba, co ráda mlsá; hanný gazyk, rád hanjcj; lowný pes, dobře lowiti uměgjcj; pogná hmota, která dobře pogj či spoguge; klidný, kdo rád klidj; plegný kdo rád plege; prostopašný, kdo rád prosto či swobodno páchá či prostopáše; prostokošný, kdo prosto či docela kochá či těšj a t. p.

b) *Od budaucjho času,*

S ponětjm *přjtemnosti a ochoty*:

k. p. kupná mladice, genž ráda kaupj; slibná ústa, genž ráda sljbj co; údělný chasnjk, který mnoho práce udělá; zklidné, úklidné, poklidné děwče, co rádo vše zklidj, uklidj, poklidj; účinný muž, který rád co učinj; wysušný wjtr, který honem wysušj; wýhřegný, kdo dobře, honem wyhřege; wýdagná pšenice, která mnoho mauky wydá; přjdagná prodawačka, která ráda přidá kupugjcjm; přjwětný, kdo rád přiwětj, t. přjwětiwý; přjsežný a přjsažný, který přiseže (od přisehu) či přisahá, nebo pod přjsahau gest; nawštěwný, kdo rád nawštiw; záwadný, kdo rád neb snadno zawadj a t. p.

Připomenutj. Tu podobně *h, ch, k* měnj se před koncowkau *ny* w *ž, š, č*, k. p. mohu, kochám, seku činj: možný, prostokošný, sečný; předposlednj slabyka dlauhá se krátj, k. p. wábjm, chwáljm, gjmám, mýljm, bránjm, sjljm, skládám, rozdávám, páchám, kaupjm, nawštjwjim činj: wabný, chwalný, gemný, mylný, branný, silný,

skladný, rozdawný, prostopašný, kupný; predložka na počátku gmen přjdawných se prodlužuge, k. p. vyhřívám, uklidjm, učinjm, udělám, vysušjm, vyhřegi, přidám, vydám, přiwětjm, přísahu či přísahám, nawštjwjm, zawadjm magj: vyhřewný, úklidný, účinný, údělný, wysušný, wýhřegný, přjdagný (od star. přidagi), wýdagný, přjwětný, přjsežný či přjsažný, nawštěwný, zawadný; poklidjm nedlaužje predložku swau má poklidný a t. p.

D. *We smyslu trpném*

od slowes činných, magicjch při sobě náměstku se, odwozená;

a) *od přjtomného času;*

k. p. berný penjz, který se bere; wažné zbožj, které se wážj; dogný dobytek, který se dogj; kogné djtko, co se kogj; prodawné věci, genž se prodawagj; možný krok, mohaucj se (učiniti); widná postawa, slyšný hlas, genž se widj, se slyšj; strogná žena, genž se ráda strogj; strogná gjdla, která se strogj, neboli strogená; wabný zlatem lakomec, který zlatem se wabj; mygné nádobj, genž se myge; tagná vražda, která se tagj neboli tagená; gemné súkno, co mjlo do ruky se gjmá či gme; chwěgné listj, co se chwěge; chwalný, slawný, welebný čin, který se chwálj, se slawj, se welebj; hanná pýcha, která se hanj; honná, lowná zwěř, která se honj, se lowj; kladné, skladné zbožj, genž dobře se klade, se skládá; klidné obilj, co se klidj; kolné drwo, co se kúle; trogsečná lauka, která se třikráte do roka seče neb seká; gewný hřjch, který se gewj či na gewu gest; plawné dťjwj, co se plawj; hybný, ohybný, prohybný, kdo se hýbá, se ohýbá, se prohýbá; kugné železo, genž se kuge; rozbigné nádobj, které se rozbjgj; sytný ztráwnjk, který brzo se sytj; klamný lehkowěrnjk, který snadno se klame; hogná rána, nehogný wřed, která se hogj, který se nehogj; spěšná, kwapná, běžná práce, s kterau se spěchá, se kwapj, se běžj, čili spěchem, kwapem, během konaná;

krmný dobytek, který se krmj, dobře se krmj, neb také krmený, na krmnjku gsaucj; sečná rána, sečená; silný wjtr, genž se sjlj, sjlu dostává nebo má, zesílený a t. p.

S ponětjm *snadnosti a možnosti*;

k. p. berný, dogný, prodawný, widný, slyšný, strogný, wabný, mygný, gemný, chwalný, slawný, welebný, hanný, honný, lowný, kladný, skladný, klidný, kolný, sečný, plawný, hybný, ohybný, prohybný, kugný, klamný, hogný, krmný, náděgný znamená: který bráti se, dogiti se, prodáwati se, widěti se, slyšeti se, strogitu se, wábitu se, mýti se, gmauti či gjmati se, chwáliti se, slawiti se, welebitu se, haněti se, honiti se, lowiti se, klásti se, skládati se, kliditi se, kláti se, séci se či sekati se, plawiti se, hýbati se, ohýbati se, prohýbati se, kauti se, klamati se, hogiti se, krmiti se, čeho nadáti se může, a t. p.

b) *od budaucjho času,*

S ponětjm *přjtomnosti, snadnosti a možnosti*;

k. p. zklidné obilj, genž se zkliditi nebo snadno se zkliditi dá; složné nádobj; zehodné mjsto; kupné, zkupné zbožj; nasytňý gedlj; zhogný wřed, genžto složit, zchoditi, kaupiti, zkaupiti, nasytiti, zhogiti se dá, i snadno se dá; wěci smyslům našim chopné i pogemné, genž chopiti a pogmauti se dagj či mohau; mysl podagná, genž ráda snadno se podá: wěci prodagné, genžto snadno se prodagj či prodati se mohau, i také, genž prodati se magj; rozkolné drwo, které se snadno rozkúle snadno se rozkláti dá, i které se rozkláti má a t. p.

Záporná gména přídavná chowagj w sobě ponětj

nesnadnosti aneb nemožnosti;

k. p. nehogný wřed, který se těžko či zdlauha hogj; nezahogná rána, která se zahogiti nedá či nemůže: newýhřewný, newýhřegný pokog, který se dobře vyhřjwati, vyhřáti nedá, anebo který se těžko vyhřjwá, nesnadno se wy-

hřege; nezklidné obilj, nemohaucj se zkliditi; nesložné zbožj, snadno či dobře složiti se nedadaucj, těžké či nesnadné k složenj; nenasytný žraut, těžký k nasytěnj, genž těžko se nasytj, genž ani nasytiti se nemůže; nepřemožná práce, která se přemoci nemůže; neohrozný hrdina, nedadaucj se ohroziti, který se ohroziti nemůže; neprodagné knihy, které se prodati nemohau, těžké či nesnadné k prodánj; nezchodná cesta, která dobře či snadno zchoditi se nedá; nepřjstupný brad, k němuž nelze přistaupiti a t. p.

Wýmjnká. Slowesa od *býti* odwozená, k. p. dobytí, nabytí, odbytí, pozbytí, vybytí a zabytí, t. d. magj dobytý, nábytý, odbytý, pozbytý, výbytý, zábytý; na mjstě dobudný, nabudný, odbudný, pozbudný, výbudný, zábudný.

Wedlé swrchu uwedených slow dagný, přjdagný, prodagný, neprodagný, prodawný, rozdawný dá se smysl gak činný tak i trpný u všech ostatnjch přjbuzenců gegich, genž od slowesa *dáti* pocházegj, obdobně ustanowiti, gako gsau: dodagný, nádagný, podagný, přjdagný, prodagný, rozdagný, wdagný, wydagný, zádagný, zádawný. W činném smyslu znamenagj: kdo rád co dodá, nadá, podá, přidá, prodá, rozdá, wdá, vydá, zadá, zawdá; we smyslu pak *trpném*: co se dodá, nadá, podá, přidá, prodá, wdá, vydá, zadá, zawdá, anebo co se dodati, nadati, přidati, prodati, wdáti, wydáti, zadati, zawdati může nebo má. — Dodawný pak, nádawný, podawný, přjdawný, prodawný, rozdawný, wdawný, wydawný, zádawný, zádawný znamená w činném smyslu: kdo rád dodává, nadává, podává, přidává, prodává, rozdává, wdává, vydává, zadává, zawdává, kdežtoby také i dobře státi mohlo: dodawačný, nadawačný, podawačný, přidawačný, rozdawačný, wdawačný, wydawačný, zadawačný, zawdawačný; we smyslu ale *trpném* znamenagj to, co se dodává, nadává, podává, přidává, prodává, rozdává, wdává, vydává, zadává, zawdává, neboli

co se dodáwati neb dodati, nadáwati neb nadati, podáwati neb podati a t. p. může nebo má. — Stařj předkové měnjwali we gménech těchto přjdawných pjsmeno *g* w *t*, pjšjce k. p. desky prawdodagné na mjstě prawdodagné, t. prawdu či práwo mile dáwagjcj. Podlé toho tedy i dowtipiti se možná, co slowa datný, dodatný, nádatný, podatný, přjdatný, prodatný, rozdatný, výdatný, zádatný, záwdatný, udatný a t. p. sebau znamenagj.

E. Mimo tato odwodj se také některá od *neurčowacjho způsobu* slowes vycházegjcjch na *owati*, kdež koncowka *ati* měnj se w *ný*; k. p. bogowati, hodowati, heysowati, žertowati, šprymowati, usilowati, slibowati, milowati, litowati, štekowati, následowati, žalowati a g. magj: bogowný, hodowný, heysowný, žertowný, šprymowný, usilowný, slibowný, milowný, litowný, štekowný, následowný, žalowný; též slitowati se, smilowati se, rymowati se, stěhowati se, stěžowati sobě magj: slitowný, smilowný, rymowný, stěhowný, stěžowný, t. kdo rád boguge, hoduge, žertuge, se slituge, se stěhugé, si stěžuge a t. d.

Připomenutj. Rozdjl činiti třeba mezi *wážný* muž, mnoho *wáhy* magjcj, a *wážné* zbožj, genž se *wážíwá*; *odwážného* dáti, t. od *wáženj* platiti; *chlaubný*, plný *chlauby*; *chlubný*, genž rád se *chlubj*; *pádná*, *těžkopádná* ruka, t. *pád*, *těžký pád* magjcj; *dopadný*, co dobře *dopadá*, *zgiskná* (ziskná) práce, genž bodně *zgisku* přinášj; *zgiskný* člověk, t. *zgisk* magjcj z čeho; mohl gsem o mnoho býti *zgiskněšj*, t. mohl gsem o mnoho lépe pochoditi; *zgisčný* (wůbec chybně: *zištný*), t. *zgisku* snažně hledjcj, od *zgisku* či *zgjškám*; *přjčná* zeď, od *přjč*; *přečný* člověk, tolik co wzdorný, genžto rád se *přjčj*, od *přek* a t. p.

14.

Následugjcj gména přjdawná tworj se od slowes, w *neurčowacjm* způsobu na *iti*, *yti*, *ati* vycházegjcjch, kdežto stogjcj před *iti*, *yti*, *ati* slabyka dlauhá se krátj, a konečnj samohláska *i* na *wýchod*

elný, elná, elné,

se obracj; k. p. spasiti, wyslowiti, wypuditi, powážiti, chwaliti, přistaupiti, nabyti, pozbyti, umyti, obýwati, kárati, hýbati, vzdwjhati, sbjrati činj: spasitelný, wyslowitelný, wypuditelný, powážitelný, chwalitelný, přistupitelný, nabyitelný, pozbyitelný, umyitelný, obywatelný, karatelný, hyhatelný, vzdwihatelný, sběratelný.

Gména přídavná od slowes, w neurčowacjm způsobu na *áti, auti, jti, ýti* se konějcych, samohlásku před koncowkau *ti* dlahau krátj; k. p. znáti, dopnauti, postihnauti, prominauti, čjti, ctjti, pjti, býti, krýti, mýti, magj, znatelný, dopnutelný, postihnutelný, prominutelný, čitelný, ctitelný, pitelný, bytelný, krytelný, mytelný. — Načjů t. načati, a giná, kde *jti* powstalo z *áti* neb *ati*, činj: načatelný a t. p.

U kterých ale slowes neurčowacj způsob ginak se končj, nežli na *iti, yti, ati, áti, auti, jti, ýti*, gména *tato* přídavná od přjčestj času minulého we smyslu trpném odvoditi se mohau, koncowku geho *ěn* neb *en* na

itelný, itelná, itelné,

proměňugjce; tak k. p. widěn (widěti), snesen (sněsti), přemožen (přemoci), wywržen (wywrci), pečen (péci), dosažen (dosjci), čtěn (čjsti), nalezen (nalězti) proměnj se we widitelný, snesitelný, přemožitelný, wywržitelný, pečitelný, dosažitelný, ctitelný, naležitelný.

Gména *tato* smysl magj *trpný* s ponětjma *snadnosti* a *možnosti* gako w čjsle 13. lit. D. uwedená; však ale některá z nich i *činný* w sobě chowagj smysl, k p. spasitelné napomenutj, blažitelná chwjle, t. spasenj, blaho s sebau nesaucej; čitelný nos, t. čigný neboli čugný, t. čigjcej, neb čjti (čúti) mohaucj. K těmto podobagj se také některá gména přídavná, od gmen samostatných, gak se zdá, tvořená, gako citelný, smrtelný. Nebo citelná bolest gesti takowá, že gi čjtití možná, fühlbarer, empfindlicher Schmerz; smrtelný twor, který se smrtiú

může; citelné srdce, genž cjtj, fühlendes, empfindsames Herz; smrtelná rána, která smrt přináší.

Porownánj. Se gmény těmito přjdawnými končjcmi se na *elný* neb *itelný* stegný mjwagj význam některá od přjčestj minulého času we smyslu trpném odvozená gména přjdawná, k. p. nenasycený žraut, neohrožený bogownjk, nepřemožený hrdina, genž často se kladau na mjstě nenasytitelný, neohrozitelný, nepřemožitelný; tyto pak zase porownati třeba se gmény přjdawnými od prwnj osoby přjtomného času twořenými a we smyslu trpném č. 13. lit. D. užjwanými, totiž: nenasytň, neohrožň, nepřemožň a g. w.

(Dokončenj.)

IV.

O literních swazcích Slowákůw s Čechy a Morawany w někdejší i nynější době.

Od Bohuslawia Tablice.

(Spisak pohrobní.)

Slawný a weliký Slowanský národ; který nyní téměř polowici prostranstwi Ewropy, a značný díl Asie zaujímá, za starodáwna užšími mezemi tužeji než za našich časů spojen byl. Přes tisíc ale již let w takowé welikosti a rozšířenosti jako za našich časů se skwí. Slowáci od starodáwna s Čechy společenstwí měli. Kudykoli těmto do Bojské země táhnauti dáme, buď od Kulpy ze Slowenska podlé Weleslawiny, buď od Tater podlé Pelcla, buď že je s oné strany Tater přes Wislu, Odru i Labe přewedeme, buď s této strany Tater Hron, Wáh a Morawu jim projíti dáme, wždy je se Slowáky jazykem spojené nalezneme. Toho nám rukopis Kráłodworský

a saud Libušin neoklamatedlné svědectví podávají. Řeč zajisté našich Slováků ráz té staré Slowenčiny, která se ve zmíněných, nad veliký poklad dražších rukopisích skví, a kterau staří Čechové mluvili, na sobě nosí. Až podnes zajisté my Slowáci mluvíme: boh, lud, chyže, dajte, chytro, chlapow, psow, oštěpow atd.; až podnes se ptáme: či ten kuon, čia ta dědina, čie to dietia; naše dítky až podnes w lískowce si hrajíce, říkají: cetno či lichu? (pari vel impari numero) atd.; odkud mnohým slowům výš schválených rukopisů Slowáci snadněji než Čechové porozumějí.

Prvé než ještě Uhři s Rusy a s Kumany do Pannonie přitáhli, Slowáci již tauto požehnanau zemí vládlí, bywše jednak Salánem, knížetem Wolharským, jehož děd Krumus veliký wolharský wévoda zemi mezi Tysau a Dunajem až do polských a ruských končin opanowal, jednak ale Swatoplukem, králem moravským, spravováni, jakž o tom nejstarší letopisowé uherští od Anonymia (nejmenowaného) Bély krále notáře ¹⁾ nám pozůstali, svědectví vydávají. Salana Arpad, swého otce Almusa nástupce, jestli výš připomenutému letopisci, jenžto i powídačky we swau kroniku přimíchal, věřiti lze, wice přelstil, než přemohl; Swatopluka pak, velikého mocnáře moravského, králowství Frankowé, Bawoři, Alemani, Poláci, císaři Arnulfowi k pomoci přišli, přiwolawše si potom i Uhry na pomoc, roztočili a mezi sebou rozdělili. Tak veliké síly se vyhledávalo k přemožení Swatopluka! Bludně se tedy pokoření Swatopluka Maďarům samým, jakožto jejich někteří historikowé činí ²⁾, připisuje. Na odměnu pak své Arnulfowi prokázané služby w znamenitý díl králowství Swatoplukowa se uwázali, kterýžto Prešpurskau, Nitranskau, Komárněnskau, Trenčanskau, Orawskau, Těkowskau, Ostřihomskau, Turčan-

1) Anonym. *Belae regis notarius* Cap. XI et XXXVII.

2) Bonfinius, *Turocius*.

skau, Liptowskau, Zwolenskau, Welko- a Malo-Hontskau; Nowohradskau, Gemerskau a Spišskau stolicí obsahoval. O Swatoplukowi píše Jan Turocius ³⁾, že w bitvě padl, jiní pak, že u Nitry na hoře Zbor paustenníkem se staw, tam modlitbám a swátým přemýšlowáním ostatní díl marného žiwota swého obětował, w Nitře od paustewníkůw pochován. ⁴⁾

Po smutném pádě králowství Swatoplukowa, Slováci we jmenowaných stolicích žiwi, z občanského swazku Morawanů a Čechů wystaupili sice, a stali se w občanském obledu audy uherského králowství, však nicméně jednotau mrawů a řeči se swými starými společníky vždy spojeni zůstali, právě tak jako nyní Wlašt, Němci, Polané, jichžto rozliční kmenowé rozdílným sice knížatům poddáni jsau, ale však předce jednotau řeči tuze spojeni. Jináče se wěc má s Čudskými na půlnoci pokoleními, z nichž Maďaři posli, kterážto s půlnočními Slowany tak se smisila, že se jen šlepeje jejich staré, s Maďarskau spřízněné Čudské řeči w názwech dědin, řek, měst, krajů we východních a půlnočních Rusie krajích nacházejí. Již Lomonosow we své dřewní ruské historii ⁵⁾ prawí: „že se pokazují některé ostatky Čudského národu, které podle ústního wyprawování (r. po slowesným predanijam) od slowanského pokolení se rozdělující, swého jazyka užíwati zapomenuly.“ Dokládá pak: „že jazyk ruský, od staroslowanského pocházející, nemnoho se od něho proměnil, a po tak welikém krajin prostranstwě malé rozdily má w nářečích.“ Slováci i potom, když se Maďaři se swými společníky w Panonii uwázali, vždy předce zůstali Slowáci, aniž swé řeči, jako tam Čudi, užíwati zanedbali, nébrž naproti tomu Maďaři naši, delším se Slowany obcowáním, wedlé nich a w společnosti jejich od starodáwna bydlením, s nimi pu-

3) P. 1. cap. XXIV.

4) Dubravius lib. IV.

5) Části 1. Hlawě Iui.

towním, ve společnosti jejich wálčením, a opět s nimi w Panonii se osazením, a rozličným s nimi jednáním tak řeč swau Slowenčinau protkali, že nejen w autku, ale i w samé osnově řeči maďarské Slowák, třeba i jen powrchně této umělý, swau řeč welni snadno pozná. Poněwadž pak přirozená věc jest lidem věci až posawad sobě neznámé týmž jménem nazwati, pod kterýmž jménem je poznali; totě tedy zřetelný důwod toho, že weliký díl wzdělanosti maďarského národu Slowanům náleží, o čemž jinde více. Slowáci s ostatními Slowany a zvláště s Čechy a Morawany w takowém spojení wždycky zůstali, že jejich nářečí Čech a omi českému jazyku snadnióce porozuměti mohau.

Tomuto spojení Čechůw se Slowáky znamenitě jest napomóženo, když po smrti Ondřeje III. krále uherského kořen uherských králůw z rodu Arpadowa wyhynul, a r. 1301 Wáclaw Čech, českého téhož jména krále syn, na stolec uherských králů dosedl, a tudy čas od času Češi do Uher přicházeli, zatím pak i Zikmund, Karla IV. císaře, otce Čechůw, syn, později pak (r. 1490) Wladislaw II. český král, jemuž — an častěji to slowíčko *dobře*, *dobře* opětowati obwykl — Uhři Wladislaw Dobře přezděl, na týž stolec powýšení jsau, a tudy opět swazek mezi Čechy a národy w Uhřích bydlícími a jednau berlau, kterau spravowáni byli, spojenými, obnowen byl. Ale mnohem wíc tomuto spojení Čechů se Slowáky napomóženo bylo vysokými školami, kteréž zmíněný císař Karel IV. r. 1348 w Praze založil, a na způsob Pařížských škol spořádal, kteréžto Pražské literního umění štěpnice, mezi jinými národy, jak w pozdějších částech, tak i w 14tém století, jakž slušně se nadíti lze, i Slowáci k rozhojnění své wědecké známosti nawštěwowali, jenže bohužel! památka těch mužů, kteří w tomto wěku na vysokých školách Pražských w literním umění se cwičili, u nás se nezachowala, a stáloby za práci starau matriku uniwersity Pražské prohlédnauti, z ní jména tam

studowawších Slowáků (snad i jiných národů mužů) wy-psati, a w tomto vlastenském spisu tiskem wydati. Že roku 1404 dva Angličané bohomluwectwí bakaláři do Prahy přišli, *Jakob* totiž a *Kunrad* Kandelburský, a w knihy akademické wepsati se dali, toho památku nám i Amos Komenaký zachował. 6) W pozdějších pak časích, roku totiž 1577, w Morawě, na powěstném těch časů gymnasiu Jihlawském, pod správau tehdejších téhož gymnasium učitelů Joachima Artopea a mistra Joachima Pistoria, Ondřej Turský a Jan Bizácys (?) Žilínčané a Nikodem Janturius (?) Bystřičan, všickni tři uherští Slowáci w literním umění se owičili. Jan Jessenius, w lékařství doktor a z počátku 17ho století bývalý akademie Pražské rektor, jehož smutné příhody Amos wyprawuje 7), kterýž bez pochyby se w Praze w literním umění wycwičil, byl Turčanský Slowák, z malého Jessena pošlý zeman; nejináče i mistr Wawřinec Benedikti z Nedožer z Nitranské stolice pocházející, jenž rovněž na vysokých Pražských školách se učil, jichžto r. 1611 i prorektorem i w rozličných částech rozličných umění professorem byl 8), kteřížto příkladové Slowáků w Jihlawě a w Praze studowawších zřetelné svědectwí o literním Slowáků téhož času žiwších s Čechy a Morawany spojení wydávají. Prawdě jest podobno, že titě w Praze liternímu umění wučení muži, wracující se do vlasti, mnohé české knihy do Uher přinesli, čímž Slowákůw s Čechy společenství užitečně zdržowáno bylo.

Poněwadž pak národové i nesázemi panujících knížat mezi sebou a wojnami jednoho národu proti druhému se seznámíwají, a častokráte w bližší swazek wstupují, tedy i samé války, které Čechové w uherské zemi wedli, k lepšímu Slowanůw s Čechy se seznámení, ano i k tužšímu, zvláště i liternímu s nimi se spojení napo-

6) W Historii cirkwe české kap. VIII, n. 6.

7) Kap. LXXIV.

8) B. Tablice poesii díl I. str. XXXVII.

mohli. Tak zvyklo dobrotivě opatrování boží ze zlých věcí dobré vyváděti, odkud pod nejmaudřejším řízením božím i z krvavých válek začasť pramen velikého pro celé národy plyne požehnání. Když Alžběta, Zikmundova dcera, po smrti svého manžela Alberta, podle učiněné se stawy uherskými při korunování jejího manžela smlauwy, na stolec královský dosednauti měla, tehďáž jedna strana stawůw ji za Wladislawa krále Polského wdáti a tomuto uherskau korunu na hlavu wložití chtěla, k čemuž i sama Alžběta z počátku přiwolowala. Ale, když se jí po smrti manželowě syn Ladislaw narodil, žádala pro tohoto uherskau korunu zachowati, aniž se wice wdáwati mínila. Práva svého k uherské koruně sobě i synu swému obrániti chtěwši, s těmi, kteří po její straně byli, přiwolala české wojsko k pomoci pod správau Jana Jiskry z Brandejsa, jemuž královské město Zwolen s přináležitostmi jeho darem dala, a jej nad to spráwcem (gubernátorem) nad Košicemi a nade všemi baňskými (horními) městy, které se jí drželi, až po Košice, ustanowila. Brzy se k Jiskrowi i Pankrac (Pongrác) Liptowan, jenž Turec zaujal, Petr Komorowský, jenž w Liptow se uwázal, Axamit, Talafus, Hercky, Wryk, Slowáček a mnozí na slovo wzati Češi, Poláci a Slowáci připojili ⁹⁾ a strachem a hrůzau horní Uhry naplňili. S Jiskrau mnozí Husité přitáhše učení Husowo znamenitě w horních Uhřích rozšiřowali, pewnosti a chrámy na způsob malých pewností, obezdiwše je, a na zděch i díry tu i tam nechawše, aby jimi w čas potřeby i brániti se mohli, nastawěli, z nichžto mnohé až podnes ještě stojí. Od Tater až po Ipel krajina uherská Jiskrau a jeho společníky osazena byla. Kterak Jiskra u Lučence, kde tehďáž se swým wojskem polem ležel, Jana Huňada, uherského králowství po smrti Wladislawa I. správce, a zmužilého nad Turky wítězitele, an jeho woj-

9) Joan. de Túrocz p. 11. c. XXXIV. Bonfinius Rer. Hung. Dec III. Lib. IV.

sko obklíčiti chtěl, překwapil a na hlavu porazil, takže s těžkem sám Huňad wywázl, a potom od Jiskry pokoj penězy kaupiti musil, o tom historie uherská wyprawuje. Hlavní pevnosti Husitům náležející byly: Frašták, Wadna, Derenč, Murán, Krasnahorka, Žirkowský zámek, Balog, Mysle (u Košic), Pata (snad Šarišský potok), Slana (Šajó), mimo mnohé zámky na způsob pevnosti upewněné, kterých mnoho měli. I dědiny mnohé w horních Uhřích, zvláště we Zwolenské, Nowohradské, we Welko- a Malo- Hontské a Gemerské stolicí, n. p. Hrnišow, Žibřidow, Praga, Ozdín, České Březowo, Slaná, Poltár, Zelenowo, Malinec atd., český půwod prozrazují, bez pochyby tak, jako w Americe Nowý York, Nowý Wales, Linneburk, Nowý Brunšwik, Nowý Orlean atd., na swé zakladatele ukazující. Přes 28 let, jakž Túrocus píše ¹⁰⁾, České toto panování w horních Uhřích trwalo, až potom král Mathias přičiniw se, pevnosti jim jednu po druhé odnímaw, s těžkem je w poddanost uwedl. Týž král r. 1461 dne 18. října z Podzámčí Litwy Lewočanům písemně rozkázal, aby Štěpánowi Zápolowi u wystawení hradu pod Tatrami naproti Murawským (Muranským) Čechům nápomocni byli ¹¹⁾. Spodmaněnými sobě Čechy král welmi laskawě a otcowsky naložil, daw jim, ani již mnohonásobnými swazky pokrewností, příbuzností, manželstwim za ten čas, co w Uhřích bydleli, se Slowáky se spojili, nejen indigenat, ale i rozličná priwilegia, jichžto potomci těchto Čechů na rozličných místech se Slowáky pomícháni, nýbrž sjednoceni, až podnes požívají. Tak tedy tažení Jiskrowo do Uher a Husitůw dlouhé w Uhřích přebývání a mnohých tu se osazení společenstwí Slowáků s Čechy welmi napomohlo, jelikož i slowenské nářečí k češtině se w krajích Čechy osazených naklonilo, i náboženstwí husitské mezi Slowáky se rozšířilo a

10) P. 11. XXXIV ke konci.

11) Steph. Kaprinai in Hung. Dipl. p. 11. p. 515.

ewangelickému cestu proklestilo, i literární umění čtením knih husitských, jichžto drábně se až podnes v Uhřích nalezá, rozvinowati se mezi Slováky začalo. Slušně zajiště se domníváme, že Husité, aspoň své nábožné knihy sebau do Uher donesli, a prawdě jest podobno, že ti rukopisové, kteří se v rozličných knihovnách u nás nacházejí, těchto časů se do Uher dostali, ačkoli někteří i od těch, kteří se na vysokých Pražských školách učili, do vlasti naší přinešeni býti mohli. O zbožném dílu duchovním spojení Slováků s Čechy i to svědčí, že zevnitřní řád služeb chrámových, kteří se v církvích slowenských ewangelických nacházi, nesrownává se s tím, který v Němcích do církví ewangelických jest uведен, kdežto služby boží na mnoha místech tak jsau ceremoniemi přestřiženy, že wejda do ewang. chrámu w ř. katolickém chrámě domníwalbys se býti. I písně, kterými ewangeličtí Slowáci Boha při swých službách oslawují, ze starých českých kancionalů u velikém díle jsau wzaty, a ačkoli w pozdějších časech místy předělány, zřetadlně však o zbožném Slováků ewang. s Čechy společenství svědčí. Takové písně jsau n. p. Wstať jest této chvíle a t. d. Léto chvíle této a t. d. Jesu Kriste, wykupiteli a t. d. Radujme se všickni nyní a t. d. Wtaupil jest Kristus na nebe a t. d. My všickni věříme a t. d. (u nás již w mnohém předělána). Otče náš, milý Pane, dejš nám ducha swatého. Modleme se otni swému a t. d. O veliká milost syna božího a t. d., celá se tak i w našich církvích, jako w staročeských, zpíwá. Ta pak: Třetího dne wstał stwořitel, s wynecháním dwau weršů a t. d. Že pak swatau biblí w českém přeložení od Čechů Slowáci dostali, nýbrž že Slowáci až do roku 1722, wněmž Matěj Běl nowé wydání biblí w Hále Magdeburské pro církwę Slowenskę w Uhřích opatřil, ani vlastně swého wydání písem sw. neměli, wůbec jest známo, jakž to i s wděčností uznáváme, že přeložením biblí sw., Kralickými překladateli opatřeném, a nákladem oswíceného

Karla Žerotína, swobodného Pana z Náměšti, wydaném, Slovákům znamenitě jest poslaženo. Ale i mezi těmi zmíněnými písem sw. překladačeli, jichž osm bylo (Mikuláš Albert, Lukáš Helic, Jan Eneáš, Ezaiáš Coepolla, Jiří Strejc, Jan Efraim, Pawel Jesenius a Jan Kapito), jednoho Slováka Pawla Jesenského; z téhož rytířského Turčanského rodu poslého, z kterého wyše zmíněný Jan Jessenius, w lékařství doktor, pocházel (nebyl-li tento Jan Jesenský, jenžto w XVII. století žiw byl, syn Pawla Jesenského, w XVI. století žiwšího?), s potěšením nacházíme, a o stálém i tehdejších časů Slováků s Čechy a Morawany spojení se přesvědčujeme. Ale pravdě jest podobno, že Slovákům i světo učení křesťanského z Morawy se zastkwělo, aspoň w bližších k Morawě krajích, kdežto za času krále Swatopluka Methodius učení Kristowo hlásal; neboť vzdálenějším, mezi Tysau a Dunajem žiwým, a krále Salana poddaným, mohlo přičiněním Řeků a Wolharů zrowna z wolbarské země w známost přijíti. Methodius. letopisci Timonowi Panonským biskupem sluje.¹²⁾

Když léta 1620 po oné osudu plné bitvě na Bílé hoře weliké wystěhowání Čechůw za příčinou náboženství nastaupilo, přes třidcet tisíc těchto wystěhowanců; Čechů i Morawanů, w Uhřích a Polště útočiště své hledalo. Tiť mezi Slováky, zwlášť w Nitranské stolicí na kopaninách se usazující, aby odtud snadněji i do vlasti své k opatření swých pozůstalých tam věci, i pro nawštívení přátel za nimi pozůstalých wyběhnauti, aneb kdyby wichřice pronásledování se byla utišila, opět se vším swým nábytkem domů se nawrátiti mohli, tu sobě, když naděje někdejšího do vlasti se nawrácení je sklámala, místo k obydlení, rolí a lauky i jiné grunty zakupowawše, bezpečnost pod ochranau panstew na Mygaw-

12) Timon. Lib. II. c. XVI. Steph. Salagy de Statu ecclesiae Pannoniae lib. II. cap. 4.

ských, Wrboweckých, Lubinských, Staro-Turinských a t. d. kopanicích i jinde našli. Poněwadž pak týž osud ewangeliky w Uhřích očekáwal, s kterým se bratři jejich Češi potkali — jen že okolnosti přišod, které vlastenská historie wyprawuje, ránu na wšecky ewangeliky napráhnauti zbraňowaly; stalo se roku 1638 na sněmě w Prešpurku držaném, že římsko-katoličtí stawowé a zwlášť preláti těžké wýčítky stawům ewangelickým proto činili, žeby české a morawské wystěhowance přijímali, přechowáwali, jim místa k obydlí wykazowali, a roľ, lauky a rozličné gruntý jim prodáwali, předstírajíce jim to, žeby se swobody ewangelikům propůjčené jen na uherské ewangeliky, a ne na cizozemce wztahowaly, z čeho trpké nesnáze u panstwa mezi oběma stranama powstaly. Když pak wystěhowance české a morawské hrabě Kašpar Ilešházi, ewangelik, horliwě na témž sněmě, jak proti jiným, tak zwlášť proti hraběti Mikuláši Forgačowi zastáwal, a mocně bránil, tu jej změněný hrabě Forgáč odbojntkem nárekl, onen pak tohoto, chtě sobě za nárek dosti učiniti, h — no — tem nazwal, načež rozprchléný Forgáč meč z pošwy na hraběte Ilešháziho wytáhl, tento pak směle na odpor se mu s mečem u weřejné sessi postavil; oba však nářku obapolných pomstíti chtěce, pod stráž wzati a žalářem potrestáni jsau. Wystěhowanci pak čeští i morawští bezpečně na swých kopanicích, které si zakaupili, i na jiných místech w Uhřích bydleli, nýbrž potomci jejich se Slováky, s nimiž se mnohými swazky přátelství a pokrewnosti swázali, spojení ano sjednocení až podnes w Panonii bydlí, práw uherských poddaných požíwajíce. Tito wystěhowanci mnohé knihy do Uher přinesli, zwlášť nábožné knihy zpěwů, písem swatých a t. d., takže, když bl. paměti císař Josef II toleranci aneb dekret snášeliwosti wydal, Češi a Morawané nawracujíce se k ewangelickému náboženství a zakládajíce chrámy i školy, k službám božím potřebné i jiné nábožné knihy, n. p.

kancionály a t. d., w Uhřích mezi Slowáky pilně shledávali, a nalezše jich, za dost weliké peníze je kupowali. Byltě čas w Čechách, že knihy české, zvláště duchovního obsahu, shledávány a páleny bývaly od missionářů, a P. Konias w tom slávy hledal, že jich on sám šedesáte tisíc spálil; w takových okolnostech w Uhřích mezi Slowáky schránu a bezpečnost české knihy nalezly, odkudž není diwu, že se jich tak dráhně mezi Slowáky nachází.

Když blahoslawené paměti císař Josef II na císařský stolec dosed, dekret snášeliwosti křesťanské i w Čechách, w Morawě a Slezsku prohlásiti dal; tedy se společenství Čechůw se Slowáky opět obnowilo, a obnowené pod ním za císařování Leopolda II, a nynějšího milostiwě panujícího rakauského císaře a krále Františka I utvrdilo. ¹³⁾ Brzo po prohlášení snášeliwosti w Čechách začali ti Češi, kteří se k ewangelickému náboženství přiznali, chrámy stawěti, kazatelé uwozowati a služby božské uspořadowati. Poněwadž pak u prostřed swého národu mužů ke kazatelskému auřadu schopných nenalézali, tedy i Češi i Morawane i Slezáci k Slowákům se obrátili, a u nich ke zmíněnému auřadu schopných mužů hledali. Michal Institoris z Mošowec, Prešpurské církwe slowenské toho času slova b. kazatel, byl k Čechům nejblíží, u něhož w této duchovní důležitosti rady i pomoci hledali. Posláni jsau jim tedy a od církwi řádně powoláni, k duchovní službě schopni rozliční učení muži, jakowí byli: Matěj Markowic, Jan Laho (první w Čechách po wydané toleranci superintendent), Ondřej Hrdlička, Štěpán Leška, Daniel Korbéli, Michal Zolsensis, Ondřej Orgoň, Ondřej Pantini, Ondřej Lačný z Folkušowé, Dan. Bocko, Ondřej Lehocký, Samuel Pauchowský, Jan Láni, kteřížto muži rozličným ewang. církwím w Čechách, w Morawě a w Slezku předstaweni byli. A

13) Sepsání toto od neb. Tablice již před r. 1829 zhotoweno a k tisku přichystáno jest.

když v církvích českých otázka strany lámání chleba při večeři Páně powstala, kteréž někteří za potřebné, jiní pak za nepotřebné uznávali, tedy se opět o radu k Slovákům, jmenovitě k Institorisowi do Prešpurka utekli, důkladného poučení o tom žádající, což zmíněnému učenému muži příležitost zawdalo k sepsání knížečky, kterau pod tímto titulem tlačití dal: *Michala Institoris (Mošovského) listovní odpověď k Čechům a Moravanům augšpurského vyznání na jejich otázku: je-li lámání chleba při s. večeři Páně potřebné? S přídatkem české Confessi, Maximilianowi II císaři r. 1575 podané.* W Praze u Tom. Höchenb. 1783. 12. Ačkoli pak toto psaní tam směřovalo, aby se jednota českých ewangeliků zachowala, předce však některé církve, před tím augšp. vyznání se přidržející, zatím k helwetskému vyznání se připojily. Když pak někteří ze swrchu jmenovaných mužů, nejvíce z taužení po své vlasti, do Uher se nawrátily (na přík. Ondřej Hrdlička, Štěp. Leška, Ondřej Lačný, Jan Laho, Dan. Bocko), na jejich místo opět jiní Slováci dosazeni, i jiným novým církvím českým, moravským a slezským, w rozličných časech rozliční dobře w literárním umění wycvičení Slováci představeni jsau, jakož i na místo umírajících tam kazatelů větším dílem z Uher Slováci si powoláwati zwykli (některé však církve již z rodilých Čechů kazatelů mají), a mohloby se celé registrum těch Slováků napsati, kteří od wydání tolerancí českým, moravským a slezským církvím představeni byli. Od té pak doby, co Slováci do Čech vycházeli, a církve české, moravské, slezské spravowali, i literární společenství Čechů, Moravanů, Slezáků a Slováků se utvrdilo. Tudy se stalo, že literatura českoslowenská dopisowaním Slovákůw z Čech, z Morawy a Slezka vlastencům svým w Uhřích žijícím, a podávaním jim zpráv o vycházejících českých knihách w Praze, ano i posiláním kněh samých, užitečně se rozšiřowala a společenství Čechů a Moravanů se Slováci se zdržowalo. Tomu společenství napomáhalo

potom i to, že po nawrácení Čechům, Moravanům a Slezákům skrze Josefa II císaře swobody náboženství ewangelioři žáci z Čech, Morawy a Slezka do Uher na učení přicházeli, a tu w literním umění mezi Slowáky a se Slowáky, na ew. gymnasiích se mnohé roky cwičili, až pak někteří z nich již i církvím w své vlasti představeni jsau, jakž se to až podnes děje.

Toto společenství w literním zvláště ohledu žádosti všech šlechtných vlastencůw jest hodno. Kdo bedlivě powáží, jak mnoho národům na literním umění a na vzdělanosti národní záleží, bez níž ratolesti krajinského štěstí prokwétati nemohau, kdo powáží, jak mnohých lidí přičinliwosti se k tomuto velikému dílu vzdělanosti vlasti vyhledává, ten potřebu spolčení mnohých k napomožení liternímu umění, a tudy i národní vzdělanosti snadno sezná. Zrůstu literatury prostředkem vydávání kněh jen tam se prospěšně napomáhá, kde počet čtenářů jest dostatečný k odbytu w nedlauhém času všech vydané knihy exemplářůw. K takowému šťastnému česko-slowanských knih odbytu vyhledává se, aby knihy w Čechách a Morawě vydané, i w Uhřích od Slowáků čteny byly; vydané pak w Uhřích w českoslowanském nářečí, aby w Čechách, w Morawě i we Slezku své čtenáře nalezaly. Šťastným odbytem kněh spisowatelé k spisowání a knihkupci k prodávání takových pobízení bývají. Kde toho není, tam se literatura rozmáhati a šířiti nemůže, protože, ani spisowatelé ani knihkupci u wydání knih ostnu nenacházejí. Komu tedy vzdělanost Čechů, Moravanů, Slowáků, Slezáků na srdci leží, ten ať rozšiřowání knih česko-slowenských w Čechách, Morawě, Slezku i w Uhřích mezi Slowáky napomáhá, což čině, zvláštní zásluhy o národ Slowanský nabývá. Poučení lidu o těch věcech, které se jeho štěstí týkají, nejlépe se w jeho vlastní řeči daří, k poučení tedy těch, kteří w mluvení a psaní českoslowanského jazyka užívají, týž jazyk nejbližšího a nejlepšího prostředku podává, a naučení w něm daná nej-

blaubějí w srdce wáznau a je pronikají. Totě byla u wšech již wzdělaných národů k oswicení rozumu a ke šlechtění srdce cesta a též na wěky zůstane. Tauto cestau pokračowati a ostatním vlastencům příkladem předcházeti, spisowatelů zwláště a knih wydawatelů jest powinnost, kteřížto ke zdržowání společenství českoslowenským jazykem písících slowenských kmenů nejwíce přispěti mohau a mají, jednak pilným knih w čisté řeči pro zmíněné Slowenské kmeny spisowáním a wydáváním, jednak ale i o to, aby se těm, pro něž sepsány jsau, do rukau dostaly, a tak w Čechách, Morawě, Slezku, w Uhřích mezi Slowáky čteny byly, snažným pečowáním. Jakowá by zajisté zásluha byla, jen pro mole a čerwy psáti! Že se s tímto losem mnohé knihy potkati musejí, někdy sami spisowatelé, welmi zřídka knihkupci, jsau přičinau. Tito zajisté k prodaji knih swým užtkem a ziskem ponaukání bývají. Onino ale někdy nesrozumitedlným, aneb právě neprawidelným psaní způsobem to způsobují, že i ti, kdož po knihách tauží, jejich spisů žádostiwi nejsau. Tudy se společenství česko-slowenských kmenů překází. Jen srozumitedlný, prawidelný způsob w psaní společenství mezi Čechy, Morawany a Slowáky utwrdí. Každé sektářství tu tak nebezpečné a škodliwé jest, jako w náboženství. Rozdilný psaní způsob spisowatelé rozdwouje, čtenáře ke zpauzení přiwodí. Jednomyslnost swazek tuží. Gak škodliwé rozdwojení w naší literatuře Bernolák způsobil, Čechům i Slowákům jest wědomo. Od nejstarších časů wšickni Slowáci jednoho a téhož českoslowanského psaní způsobu užíwali, až do roku 1787, w němž Bernolák swé pojednání o pís-menech slowenských s připojenau sebau smýšlenau nowau dobropisemností ¹⁴⁾ wydál, roku pak 1790 grammatiku swau ¹⁵⁾ tisknauti dal. S Bernolákem spojili se mnozí

14) *Dissertatio philologico-critica de litteris Slavorum cum annexa orthographia*. Posonii 1787.

15) *Grammatica Slavica*, auctore Antonio Bernolák. Posonii 1790. 8.

jeho jednowěrci sraziwše se we společnost, jejichžto audů jména nalezneš hned z předu w knize, která w Trnawě r. 1792 pod tímto titulem na světlo vyšla: *Pilní domácí a polní Hospodar. Těž napominagici leniwu Gazdinu k potřebním pracem celého roku. Od mnoho-welebného Pána Gura Fündliho, Noháckého Farára, spisani pre Slowakow, wytlaceni s útratami Pünow predplatitelow.* 1792. 8. Tauto knihau Slowáci w literatuře we dvě strany jsau rozděleni, stranu římsko-katolickau, a stranu ewangelickau. Onano Bernolákowa, tato českého psaní způsobu následuje. Od r. 1792 w Bernoláčině drahně knih wydáno. A předce nám se zdá, že ta wěc zdařilého zniku nemá, a že posobníci Bernolákowi dříveji později k obecnému způsobu psaní se nawrátí. Dejž to milý Bůh! Wyhledáwá se však k tomu, aby se Slowáci strany Bernolákovy českému jazyku učili, k čemuž, nastojte, w Panonii, krom čtení kněh, žádného způsobu nemají. A tato neznámost českého jazyka jest vlastně také příčina, že římsko-katolické strany Slowáci Bernoláka se ujali a jeho psaní způsobu, an se jim snadnější býti zdá, následují, což čím hustěji se stává, tím více se společenství mezi Slowáky, Čechy a Morawany, literatuře slowenské přeprospěšné, trati. Gen wždycky wětši a wětši k pravidelnému českému psaní způsobu se nachylowání stuží společenství mezi výš jmenowanými slowenskými kmeny. K tomu přistaupiti musí pilné čtení wyborných, nyní z husta w Čechách vycházejících — zvláště w Praze a Králowé Hradci — českých knih. Ke čtení jejich mnoho důkladných příčin, které každý horliwý Slowan sám nalezne, z nichž ale ta nejwětši a nejdůležitější jest: že nebudau-li Slowáci české, nyní hrdinským snažením, k nejwětši Slawie radosti vycházející knihy s pilností čísti a w česko-slowenském jazyku w té míře se horliwě cwičiti a w jeho známosti zrůstati, w které míře za našich časů český jazyk w znamenitých spisích doktora Jana Swatopluka Presla, prof. Josefa a Ant. Jungmanna,

Wáclawa Hanky bibliotekáře, Antonína Marka, Jana Purkyně, dokt. Jana Nejedlého, dokt. Josefa Liboslawa Zieglera, Šafaříka, Palackého a jiných mnohých učených Čechů výtečně se vzdělává, a w tomto díle rázným krokem k předu se postupuje, tedy nepřejde 20 let, že o jedno století w známosti česko-slowenského jazyka na zadu zůstanau, což opět nejenby přeužitečnému společenství Slováků s Čechy a s Moravany welmi překáželo, ale i vzdělanost Slováků w mnohonásobném ohledu škodlivě obmezilo. Ostatně i Čechové společenství se Slováky, o němž řeč jest, zdržowati, a jemu všelijak nápomáhati mají. Poněwadž pak dlauhostí času, sausedstwím Němcůw, poněkud tak mluwíc, se odslowanili, w mnohém od Slowanů we swé řeči odstaupiwše a k Němcům se nakloniwše, twrdosti jejich řeči se saučastnili, k ponapomožení zmíněnému společenství Čechů se Slováky i s jinými slowanskými kmeny wůbec se nám zapotřebí zdá býti, aby se Čechové — ješto sami uznati musejí, že tato zněmčilost celé jejich literatuře uškodila, a krásnau řeč česko-slowenskau cizím duchem naprznila — opět ke Slowanům a tak i ke Slovákům nawrátili, nýbrž s nimi tužším swazkem se spojili. Tomu výborně napomůže to nawrzení, které náš výtečný vlastenec J. K. we swých myšlénkách o libozwučnosti řeči wůbec, obzvláště česko-slowenské, w Kroku díle 1ním, částce třetí, na str. 32—47 učinil.

V.

Z l o m e k

z historie Pánů Kopidlanských, dynastů na Kopidluě, z šestnáctého věku.

Od Františka Aloise Wacka.

We věku šestnáctém naše země česká přeweliké množství do sebe chowala urozců panského i rytířského stawu, gakož každý, kdož nahladá w naše staré tituláře, o tom zřegmě se přeswědčiti musj. Ona krásná končina k gižné a západnj straně od kragského města Gičjna, kde nynj hraběj Šlikowská panstw, Welišwokšické, Kopidlenské a Starohradské ležj, rytířskými a zemanskými statky takoměř poseta byla. Na této nynj rozlehlé a až milo ladné končině, giž málo giných w Čechách našich wrownati se může, stálo neyméně třidcet takowých rytířských a zemanských statků, z kterýchž několiko wětšjch pánům Kopidlanským, a s nimi spřízněným p. Stranjům z Kopidlna a na Střewaci gest náleželo. Oni tuto włádli na Kopidlně, na Střewaci, Radslawě a Bystřici nad Libánj, a prwnj gich włáda sáhá vysoko w prostřednj wěk. Wýtečné však gich panstw bylo Kopidlno nad Leštinou, skrze kteréž welmi ladné údolj se táhne. O půwodu téhož šlechtického rodu psal gsem na giném mjstě ¹⁾; tuto zamýšljm toliko wydati zlomek gich historie z šestnáctého věku, o němžto, domnjám se, že mnohých do sebe obsahá zpráv, čtenáře gednak libě zaugjmagjčjch, gednak zase nemálo mu odporných, gakožto s historij každého takoměř rodu, wznešeného i sprostného, býwá. »Non omnia ubique

1) Wiz třetj swazek 4ho ročnjka tohož musegnjka.

nitent, pluribus offendimur quoque maculis;» *ne všecho všady se leskne; mnohá též paškurňa urážj nás.* Co Horác básnicky řekl, my tuto prosaicky pronášjme. —

Na počátku šestnáctého stoletj vládl na Kopidlně Zdenko Kopidlanský III, muž čacké, šlechtně mysli, kterýž nehledal toliko svého pozemského blaha, alebrž i o dobro poddaných svých čestně se staral, a i k zwellenij cirkwe rád přispjwal ze gměnj svého. »Wyznamenáwala českého národnjho ducha po všecy časy wytečně — wece prawdiwě náš slowútný historik Palacký ²⁾ — hluboká zbožnost, gsauč takoměř kořenem geho duchownjho žiwota, kteráž mysl geho řjdila na všecy strany. Kamžkoli obracela se přesvědčenost ducha, doprowázena byla powždy celau mocnostj ducha, powždy stala se skutkem, a při neymenšjm zewnitřnjm powzbuzenij, stala se i welikým roznjcenjm.« — Následowalť w tom slawných svých předků též Zdenko Kopidlanský III u wládě gich statků, od nichž lid obecný na nich až posud mnohau krásnau památku má, gakož na giném mjestě gsem to doljčil. ³⁾ Tuto gen to gedinké podotýkám, že gim Kopidlno za založenj znamenité fary své má co děkowati. — Wzhledem toho i Zdenko w zdejšj kragině až posud welečestnau má powěst, pjsemná však pamět gedna toliko od něho w městské listowně se chowá. Nalezáme tam psáno: »Půl druhé kopy grošůw, které Kozel we wsi Mlegnici — člověk můg — při sw. Giřj platj, do Kopidlna gsem dal k zádušj, a mocj listu tohoto dáwám, bez wšeligaké mé i mých dědiců a giných potomných překážky, nynj i na časy budaucj, a to gsem z té přjčiny učinil, kdež gest pan Zdeněk, pan otec můg dobré paměti, ten plat k témuž zádušj do Kopidlna kšastem swým dobrým rozmyslem zaručil« atd. —

Wětšjch geště zásluh na městečku Kopidlnu sobě dobyl syn geho Zikmund Kopidlanský, šlechtic wjdně-

2) Geschichte von Böhmen 2. Bandes 2te Abtheilung S. 40. 41.

3) Hormayers Archiv v. J. 1816 Nro. 125. 126. —

ho, laskawého srdce, gakož i manželka geho Blažena, chwalnau mage o to péči, aby sjdlo swé mnohými výsadami nadal, gimíž by staw geho znamenitě se zlepšil: Hned r. 1514 we čtврtek po sw. Ondřegi wymohl mu od krále Wladislawa dwa ročnj garmarky, gakož i na nich cla wybjránj. List ten wýsadnj gest w Uhřjch w Budjně dán. 4) Roku 1523 wyžádal u krále Ludwjka, aby Kopidlno městského erbu a wlastnj pečeti užjwati mohlo, gakož z následugjci listiny zřegmě wyswjtá: »My Ludwjk, z Božj milosti Uherský, Český, Dalmatský, Chorwatský král, Markrabě Morawské, Lucemburské a Slezské knjeze, a Lužické Markrabě. Oznamugeme tjmto listem všem, že gsme prošení od slowútného Zikmunda z Kopidlna, wěrného našeho mileho: abychom městečko geho Kopidlno, i tudjž obywatelē w něm, některau milostj našj obdařiti, a erb gim, nebolizto pečeť dáti ráčili; k kteréžto prosbě gsauce naklonění, dobrým rozmyslem našjm, gistým wědonjm, mocj králowskau w Čechách, též městečko a obywatelē w něm, erbem gsme a pečeti obdařili, a tjmto listem obdařugem: tak aby po wěčné budoucj časy obywatelē toho městečka pečeti a erbu w potřebách swých užjwati mohli, a toho moc měli; totiž w blankytném šjtu půl černé kozlowé hlavy s krkem a geden roh, a druhé půl kozlowé hlavy bjlé, a též druhý bjlý roh, gakož pak všecko uměnjm maljřským swětlegi w prostřed listu tohoto gest wymalowáno, kteréhožto erbu a pečeti gmenowané městečko má a bude moci

4) W též roce na den sw. Ondřege přjbuzej Zikmunda Kopidlanského, dwa bratři Jan a Gijř Stranjkové z Kopidlna a na Třewati, wydobyli majestát od krále Wladislawa, aby gich wes, řečena Třewat, za městečko wyzdwžena byla, k čemuž dal i giná obdarowánj, aby totiž se tam řemeslnjci usazowati mohli, kdež se trh týhodně každau středu, a k tomu garmarky ročně dwa s 8 dněmi pořád zběhlými a šenkem obyčegným, gako na swat. Prokopa a druhý na swat. Bartoloměje, zůstawugi, a všecky gim swobody obyčegnē na wěčné časy dáwagi. Kterýžto listownj majestát stwrzený a spečetěný na Starém Hradě prý za páncm Pruskawským zůstawá. —

we všech swých a obywatelů geho potřebách užjwati, tjm wšjm způsobem, gako giná městečka w králowstwí českém swých erbů a pečeti užjwagj a užjwati mohau, buď z práwa neb obyčge, bez umenšenj, a to po všecky budaucj časy; protož příkazgem všem poddaným našim, kteréhož by koli řádu, stawu aneb powolánj byli, nyněgšjm i budaucjm wěrným našim milým, abyste často psané městečko Kopidlno a obywatele geho, nyněgšj i budaucj, při tomto obdarowánj a milosti našj gměli, držali a nezrušitelně zachowali, žádných gim w tom zmatkůw a překážek nečinjce, ani komu z mých dopauštějce, a to pod uwarowánjm hněwu a nemilosti našj a budaucjch našich králůw českých. Tomu na wědomj pečeti naši králowskau listu tomuto rozkázali gsme přiwěsiti. Dán na hradě Pražském w pondělj po neděli, genž slowe Oculi; léta Božjho tisícého pětistého tříměsítného, králowstwí našich Uherského a Českého, sedmého.« —

Zasluzněgšjm se gestě prokázal o swé sjdlo Zikmund Kopidlanský r. 1524, an k mnohé giné výsadě mu dopomohl, z njžto znamenitý užitek pro ně vyplýwal, gakož následugjci listina swětlym toho důkazem gest: »Gá Zikmund z Kopidlna, seděnjm tudjž, oznamugi tjmto listem, že gsau předstaupili přede mne purkmistr a rada i všecka obec z městečka Kopidlna, poddanj lidé mogi, žádagjce mne, abych gim pustil solnice držeti a užjwati pro tuž obec Kopidlno, a swrchu psaný Zikmund z Kopidlna to gsem k gich prosbě a žádosti swým dobrým rozmyslem učinil, že gsem gim tu solnici dobrowolně pustil a dal, a mocj tohoto listu dáváw pro gich obecné dobré, od sebe i od swých dědicůw i giných potomných pánůw a držitelůw tohoto městečka Kopidlna, nynj i na časy budaucj, bez mé i dědicůw mých i giných držitelůw všeligaké překážky. Dále tjmto listem oznamugi, že wáhu při jarmarcjch na wlnu, na kterýž jarmark majestát od krále geho Milosti Wladislawa

slavné paměti magj, gsem gim také dobrowolně pustil a dal, a mocj tohoto listu dáváám pro gich opravu k obci též bez mé i mých dědicůw i giných potomnjch budaucjch wseligaké překážky nynj i na časy budaucj. Též clo, na kteréž, od krále Geho Milosti Wladislawa slavné paměti majestát magj lidé mogli z městečka Kopidlna, gsem gim také dal, a mocj listu tohoto dáváám pro gich obecné dobré na časy budaucj, gakož i hágek, kterýž slowe nad Kopaninami, a ležj mezi páně Stranikowé Střewackého lesy, gsem gim také dal, a mocj tohoto listu dáváám, pro oprawenj hatj nynj i na časy budaucj atd. A na wědomj toho swau sem pečeť dal přiwěsiti tomuto listu dobrowolně, a pro lepšj gistotu poprosil gsem urozených wladyk p. Adama Karljka z Nezetic a z Kopidlna, p. Wáclawa z Harasowa a na Libani a p. Jana Halamu z Běchar, tudjž že gsau také pečeťi swé dali gim beze škody na swědomj podlé mne přiwěsiti k tomuto listu, genž gest dán léta Božjho tisjećho pěťistého čtyrmecítmého ten pondělj před Hromnicj.« —

Z toho, co až posud řečeno, každémuť widno, že kmen pánůw Kopidlanských we wěků 16tém mnohého nesl muže, genž si w letopisech našich čestnau založil pamět; toho wšak odporná strana gsau opěť ginj gehu kmenowci, gichžto gméno nemáo zakaleno w historii našj. — W přjbužných p. Zikmunda Kopidlanského, w Janowi a Giřjkowi, nebyla tak wjdná a šlechtná mysl; gich gména hyzděgj w letopisech našich mnohé nečestné činy, kteréž spáchali gsau. Rytjř Jan z Kopidlna, muž surowé, diwoké powahy, napadl r. 1506 na starém městě w Praze gistého šlechtice Cukra z Tamfeldu w Freidu, na něhož giž delšj čas byl newražil, i hned wraziw naň, zasadil mu několik smrtelných ran, tak že mrtwý k gehu nohaum mu padl.⁵⁾ Pražané ustrnuwše nad wražďau

5) Viz Hágkownu kroniku při r. 1506 a Kuthena z Sprinsberku str. 308. —

tau, nenechali gj bez pomsty; i gali hned mordéře, a do městského wsadili žaláře, z něhož w týž geště den wyweden a stat gest. Stalo se to, gak Mikuláš Dačický z Heslowa w swých pamětech při r. 1506 píše, w sobotu po památce Remigia na starém městě welmi kwapně, an Jan Kopidlanský we wězenj ani dwau hodin držán nebyl. ⁶⁾ — Šjřegi o tom psáno we 3tjm djlu Scriptorum rerum bohemicarum, gež náš výborný historik Palacký r. 1829 gest wyděl, kdež letopisec na str. 278 wece: »T. L (1506) w sobotu po sw. Wáclawu stali Kopidlanského, čistého mladého zemana, as we 24 letech, na starém městě, gežto zabil giného zemana, řečeného Cukra z Tamfeldu, za purkmistrstwj Daniele Rauše, kterýžto w náhlosti sám čtwrt geho odsaudil, bez wůle a wědomj giných pánůw; i kázali ho stjti na rynku w samý wečer, neučiniwše mu žádné (duchownj) spráwy,⁶⁾ co žádal; gešto potom za to wšjm zlým toho zazili; neboť páni a rytjřstwo potom na hradě Pražském proti tomu welmi mluwili, činiwše staroměstským weliké pohružky. Bauřilo se též městanstwo na obogjch městech i na Malé straně, a w oděnj mnoho lidu běželo k hradu; konšelé pak některj gedauc s hradu zase ge obrátili domůw. Giřjk pak, bratr toho Kopidlanského, *odpowěděl* Pražanům (*indixit bellum*), o čemž njže gednáno bude.« —

Páni a rytjřstwo vyhlašowali wůbec, že Pražané gednali proti řádu a práwu, osobiwše sobě moc k odsauzenj člověka na smrt, zwlastě rytjřského stawu, genž wýtečně pod neyvyššj zemskau wrchnostj stál, a od nj toliko směl sauzen býti. Musjmeť tuto připomenauti, že gak Dačický z Heslowa twrdj, tehdaž w králowstwj českém mezi stawem panským a rytjřským s strany gedné, a stawem třetjm městským s strany druhé, o mnohé věci, zwlastě o wařenj piw weliké newole a rozdwogenj znikla, čehož staw městský stawu panskému a rytjřskému

6) Českého musejnika 4tý swazek 1njho ročnjka str. 84. —

zbraňoval gest; gelikož ta žiwnost stawu městskému byla neypřednějšj a neyužitečnějšj. Panstwo naopak pokládalo to za swé ģruntownj práwo, nechťjc měšťanstwu wařenj piwa přiwoliti; ti však nedbagjce toho, stawěli pryč piwowáry a šenkownj domy, tak že roztržka tato dostala se až k saudnj stolici krále Wladislawa, kterýž swau wýpowědj králowskau žiwnost tu stawu panskému a rytjřskému přiřknul, čjmžtě staw městský přewelikau ugmu gest wzal, a protož nesmjrnau hořkost a záštj proti pánům a rytjřům do sebe pogal. 7) — I strachowal se každý w tomto brozném myslu rozgjtřenj weliké bauře a wálky, a mnohý giž domýšlel se, že strašný čas Žižkůw opět do Čech se wracj. 8) —

W čas tohoto gedněch proti druhým tak welikého záštj stala právě se wražda, kterauž Jan Kopidlanský nad Cukrem z Tamsfeldu spáchal, z čehož snadně pochopiti se dá, proč Pražané tak na kwap, pominauce patřejcjo řádu a práwa, šlechtice odortelowalina smrt, a tudjž takoměř proti samému Majestátu krále se přečinili. Možnoť však, že k takowému bezprawnjmu gednánj gich též pohnula tehdejšj neúčinnost krále Wladislawa, genuž mysl nad ztrátau geho králowské chotě tak welice klesla, že gak Gerard Roo w swé historii rakauské swědčj, stranil se wšj péče o řjzenj králowstwj swého, čjmž nesgednocenost poddaných swých nemálo sám chowal a sjlil. —

Gak rytjř Giřj z Kopidlna o poprawě bratra swého Jana Kopidlanského byl zprawen, přeukrutnau zahořel pomstau, a rozwtzekliw se, i hned wšecko k tomu připrawowal, by té pomště swé na tisjce obětj přinesl. Na neštěstj byl ten Giřjk, gak geg tehdejšj letopisowé ljčj, takowý muž, gegž půwodnj wýtečnost prawého šlechtictwj a rytjřstwj nikoliwěk nezdobila, kterýž naopak mnoho

7) Balbini Epitome lib. V, pag. 569.

8) Pubitschka's chronologische Geschichte Böhmens 6ter Theil S. 455.

do sebe obsáhl, co gi hyzdilo a kálelo. »Dokudž zemanatwo k swé wywýšenosti toliko skrze spanilau mysl a weliké čestné činy se powznesti mohlo; dokudž šlechta a rytjřstwj wyhradně zásluhám toliko a ctnosti za odplatu byly dány; tuť šlechtic a zeman též o nic tak nesnažil se, gakž smýšleti šlechetně, nezištně, a kewšem lidem wljdně a welikomyslně se mji; tu geg zaugjmalo gen ctnostné taužení po cti, stáltě wěrný slowu swému, nebyl wrtkawý w náklonnostech swých, a i k nepřátelům swým wšj spravedlnosti a ušlechtilosti šetril.« Tak ljčj proslawený Schiller powahu (character) prawého rytjře.⁹⁾ Tomu wšak nawzdor smýšlel a gednal naprosto rytjř Giřj Kopidlanský; ontě hrál osobu bohaspustlého bandity čili petrowského, gehož celá cena záležj toliko w meči, a kterýž gen w utiskowánj, trýzněnj, hubenj a wražděnj lidu nalezá swau radowánku. Strašná gsau to zlosynstwj, kteráž gest páchal. Kdo čteš, co tuto následuge, posuď a užasni, kteraktě šlechetstwj českého rytjře we wěku šestnáctém pod wše, což šlechetného gest, tak hluboce klesnauti mohlo! Nenjť tu ani stopy, gak si druhdy počjnwál spanilý rytjř; alebrž wše, gak holota, zběř, petrowina gedná. Zapomněl naprosto, gak u starých Čechů se řjkawalo: *»Že wždy newětšj šlechta tu ge, kde smysl mrawy okrašlugc.«*¹⁰⁾ —

Hned r. 1507 začal Giřjk Kopidlanský Pražanům ohněm a mečem mnohé činiti škody. Swrchu řečený

9) W. gehu menšjch prosaických spisů djl 4tý.

10) W. St. sklád. 11. 163.

Palacký giž o 14tém stoletj dowozuge o tehdejšjím rytjřstwě a turnagjch gehu, že prawý, půwodně ušlechtilý duch gehu giž klesal: „Ona wznečená, spanilá mysl, wece, z kteréž tento kwět prostřednjho wěku (t. rytjřstwj) půwod swůg wzal, a kteráž w zpěwu českého kráľodworského rukopisu (Ludiše a Lubor) tak čistě, něžně a spolu národnosti našj tak přjměrně se gewj, ustaupila i u nás, gakž tehdáž w Ewropě wůbec, čjm děle tjm wjce gakés galowé hte s formami, gakémus marnému na odiw wystawenj pompy a nádhernosti, bez wážnosti a dostognošj.“ —

letopisec o něm na str. 281 píše: »Giřjk K., toho nebožtjka bratr, kteréhož Rauš stjti kázal, odpověděw Pražanům i giným městům, bral a mordowal, a ruce i nohy osekáwal lidem po cestách, kde koho dostal, gezdě vždy s katem.« Pražané počátečně newšjmli sobě, gak slušelo, toho bezprawj, a nechawše geg ta zlosynstwj tropiti, dráždili tjm gehu laupežiwost a wražedlnictwj geště wjce, gakož to zločinowé gehu r. 1508 osvědougj. »Na vigilií matky Božj na Nebe wzetj — wece letopisec na str. 288 — s swými pomocnjky we 20 konjch wpadl do wsi Michle u Prahy a zapálil gi všecku; také některé wsi okolo Prahy pánům nowoměstským spálil, gako Gesenici, Wesce; též w noci gel k Běchowicům, tu také wypálil všecku, i dwůr geptůškám od sw. Kateřiny; tu dwa mladé pacholky osekál, a drabně lidj zranil, bráně aby nehasili; potom gel k Počernicjm, spáliw tu stohy a stodoly; pak byl přigel k Strašnicjm a k Kygům; i opatřili se sedláci a počali naň udatně střjleti, a on nemsěl na ně dorážeti, i tudjž gsau zachowáni.« Dále tam psáno: »Co mohl neyhoršjho, to činil, čertowé diwy páše za těch konšelů, kterj gsau gehu bratra ortelowali, gako Rauš, Hrabaně, Štolc a. g., chtěge aby mu wydáni byli.« —

O suchých dnech r. 1508 přigew na Hradčany we mnoha konjch půgđených, wybjzel tu Pražany k tomu, aby za duši gehu bratra sřatého na Prosiku způsobili kaplana; — kdož neužasne nad zbožnau myslj téhož wražedlnjka! — Pražané nedali mu na to žádné odpowědi. A tak on gel pryč, opět Pražanům odpověděw i giným městům českým, že chce škoditi osekáwanjm, pálenjm a čjmkoli bude moci, gakož potom tak udělal s swými pomocnjky, zapsaw swůg djl máteři a bratru z nřwodu Rendlawy z Rušawy, rady zemského, genž nemalý byw ošemetnjk sám, s pány a rytjřstwem Kopidlanského k tomu wzbuzowal, aby měšťanům škodil, a sami tomu se djwali, a tagně pomoci genu činili.

Kopidlanského hrozně zlášťstwj a wražedlnictwj nynj Pražany probudilo z gich trestné lhostegnosti, i wyslali proti němu haufek pěchoty a gezdců, genž toho gich odpowědnjka a škůdce honiti, gji a gatého do hlawnjho města přiwěsti měli. Tito činili po něgaký čas rozličné sgezdy, ale nadarmo; leč widěli toliko spalenišť, toliko wydrancowaných dědin, ukrutného wšak těch zlých činů pachatele nemohli se uchopiti. An nynj s nepořizenau domů se wraceli, přišel gim u Fidrholce na harc mladý Gindřich Bohemický, též gich odpowědnj, prowozuge totěž šlechtické řemeslo, co Kopidlanský; toho tedy gsau gali a do Prahy přiwedli. ¹¹⁾ —

Gitjk Kopidlanský wšjm tjmto zlosynstwj gměstě nenasylil swě pomsty, kteráž zdařenjm se každého geho zločinu gměstě wjce w něm rozohnila a zmáhala se. Neboť w témže roce, když se nawracowali někteřj z jarmarku Boleslawského, Kop. udeřil na wozy Pražské, a osekal gednoho měštěnjna Nowoměstského, p. Wjta, perníkáře ze Skály na Poříčj, dobrého a šlechetného člowěka, a druhého Hudce od Konjkůw, zutj naw gim ruce, nohy, a chřjpe rozřezaw. Též také Krawkowi formanowi z Nowého města koně pobral, a některým hlavy zutjnal. W. str. 286. —

Téhož času před sw. Lampertem w prwnj hodinu na noc Kopidlanský sám třináctý u swinské brány osekal otce i se synem w 22 letech, a byl by tudž do města wskočil, by branný brány nezawřel; a Benešowi křtěnému Židu, kterýž křestanku měl, nos uřezal, pysky a uši, i gednu ruku utal, a gednomu pacholku z Strašnic ruce osekal; potom pak u Melnjka wes čistau Nebužel zezbral a wypálil. Krátce na to w pondělj před sw. Wáclawem wypálil též předměstj Nymburským, welhaw se ponocným, že gde pan Hořický, i pustili ho s ochotností, a on zbil ty branné, i zapálil a utekl pryč; dvě wsi zebraw a dobře na 40 úsjc škody učiniw. ¹²⁾ Na zegtrj

11) Weleslawjna kalendár historický dne 17ho máje.

12) W. Boleslawský krag od p. Sommra str. 55. —

wypálil městečko Auwal, kdež naši milj Pražšťj pěšj w krčmě seděli. (Tamtéž str. 290.) —

Wše toto lotrowstwj, kteréž pro rytjře onoho wěku nikoliwěk nebylo podlé a špatné, s nemenšjm ukrutenstwjm i r. 1509 zmnožil. Na den sw. Doroty čjhal ten palič půl hodiny od Táboru na několik městějnňů z téhož města, o nichžto wěděl, že gdauce z Prahy od sněmu do swé otdiny se wracj; i udeřil náhle s rotau swau na ně, a dva zabiw, tři okowy segmanti, a u swěho spoččnjka Boleslawu Fričky w Domausicjch za Zamrskem do wězenj wsaditi nechal. Událoť se gim wšak z něho dobytj se; i dawše se do Nymburka na autěk, šťastně z klepet gehu wywázli. (Tamtéž str. 296. 301). Tentýž Kopidlanský práwě w ten den, an král Wladislaw na hradě Pražském sněm držel, gemuž on též byl odpověděl, gakož i městům všem, wrazil do předměstj města Žatce, a položiw tu šestnácte domů popelem, i dvě k témuž městu náležegjce wesnice spálil. —

Nemohliť Pražané toho zlotřilého urozence čili padaucha dostati we swau moc; gelikož gak giž swrchu ponawrženo, páni i rytjřstwo, ač zapsawše spolu s městy se všemi, že ho nebudau přechowáwati, to wšak nazatjm zginačili, an geg přechowáwali, a gak letopisec na str. 289 twrdj, posilek dáwali, mluwjce, že gsau Jana Kopidlanského nesprawedliwě odsaudili, ani spráwy mu nedopustiwše, gako na křesfana slušj; ¹³⁾ gešto před tjm nedáwno spráwu učiniti dopustili Kašparu škariantu a rasu, těm ztracencům pro wraždu učiněnou, ale Kopidlanskému že se tak nestalo; protož prawili, že by se té křiwdy všemu potomstwu zželelo a t. d. — Pražané, nemohauce déle těch proti nim zpáchaných zlosynstwj sněsti, usnesli se na tom, aby šlechtické rodině Kopidlanské gaká půgčka takowau oplátku dali. I počaliť tedy gegj statky smahem hubiti a popleniti, a gich městečko Kopidlno skrze

13) Byloť giž swrchu řečeno, že gak geg gali, we 2 hodinách nechať ho odprawiti. —

swého žoldnéře Kawana z Dědibab wypáliti. Držitel gehu Zikmund Kopidlanský, nenablžzege, proč by za ztropené zločiny přibuzného swého měl pokutu nésti, pohonil s mateřj swau Eliškau Pražany k saudu před krále Wladislawa, genž právě w týž čas w Praze sjdlil, rokuge s radami swými, kterakby tak mnohým w zemi powstałym roztržkám a různicjm přjtrž se učinila. — Škodu sobě učiněnou zaučtowal Zikmund na 20000 kop gr. česk., žádage náhradu od těch, gešto gi gsau způsobili. Pražané zpjčili se státi k práwu a saudu; pročež určen byl rok čili stánj, kdy ta pře rozhodnauti se má. Aby při nj i zlomyslný Giřjk Kopidl. mohl se nagjti dáti, žádal krále o ěleit (bezpečný průwodnj list, *salvus conductus*), kterýž mu též přiřknul. Giž z Brna psal Pražanům král list, aby s Kopidlanským přjměřj měli a ěleit mu dali. Tuť Staroměstj oznamowali psanj královske, že dáwa powolenj Geho Milost, aby Kopidl. králem odsauzený i gehu pomocnjci měli ěleit do roka, a o tom aby rokowali, mohli-li by se smluwiti s Prahou a městy. Král ale chtěl, aby Pražané bywše pohnáni od Zikmunda Kop., i Kawana z Dědibab, služebnjka swého, postavili před saudem zemským na hradě Pražském, a to pod 15 tisjc gr. česk.; nedali ho však obecnj postaviti, a musili za to dáti práwa ustalého mladému Kopidlanskému (Zikmund) a mateři gehu 11 tisjc kop g. č. (Str. 293, 378). Na to žádali Staroměststj, poněwadž Kopidlanský má mjti ěleit, aby i Kawan také měl. Mezi tjm Rauš konšel s gjinými přigeli s hradu od krále, weljcjho, aby Kawana postavili před njm, a tak nutil k tomu obec, prawě, že Kopidlanská ge pohuala z 20 tisjc kop, aby práwa neustála. —

Když nynj před saudem královským stáli, ustrň každý nad duchem onoho wěku, a nad prowozovánjm tehdegšj sprawedlnosti! Giřj Kopidlanský, kterýž skrze odprawenj bratra swého, co wraždlnjka, tak přeukrutnau w zemi našj wzal pomstu, žádal před králem za gehu hlavu geště

20000 kop gr. českých, a to přepodiwné geho požádánj nezdá se, žeby těm saudecům bylo neočekávané; neboť gsau wyzwali obě strany, aby w dobrotě smluwili se. Tuť wynesený nález zněl takto: Gelikož Giřj Kopidlanský nad smrtj bratra swého dosti se wymstil, negsau Pražané zázawázi, gemu gakés náhrady dáti: Zikmundowi však a materi geho Elišce, gegichžto statky poplenili, a gich sjdlo Kopidlnu popelem položili, že za tu welikau škodu magj 5500 kop gr. česk. nahraditi.¹⁴⁾ —

Gakáž pak ale náhrada a zadostučiněnj stalo se ubohému měštěnjnu a wesničanu, genžto zcela newinně o gměnj swé přišli, od toho urozeného trapiče tolika nátisků, škod a pohrom přetrpěli, a přebjdnými mrzáky učiněni gsau? O tom dle tehdegšjch představ o práwjch poddaného lidu nestala se ani zmjnká. Tuť wěru šlechetný lidomil Božské prozřetedlnosti wraucjch djků wzdati musj, že časowé takowého ukrutenstwj a přemrzkeho nelidstwj giž pominuli, kdež práwo gen w urozenosti a w pěsti spočjwalo, kde wyššj nižšjho, silný slabšjho dle libosti tisknauti, swjratí a hubiti mohl. —

Když pře rodiny Kopidlanské s Pražany, z nīj rytjř Giřjk, nastogte, s zdravým hrdlem wynikl, před králem Wladislawem se uownala, nepřestal onen předce od laupeženj a drancowánj obecného lidu, wůdcem zůstana přemrzké holoty a petrowiny. Řečený král snažil se na sněmu ze wšj moci swé, dobrých učiniti přjpraw k obraně země a k zastawenj různic a neřádu, genžto giž tak dlauho znepokogowaly zemi českau, an hned r. 1510 giž opět smutných zpráv roznášjno o krutých laupežnictwtjch, kteráž w Čechách onde a onde se tropj. Za gich půwodci udáwagj letapisowé giž dosti rozkřičených Giřjka Kopidlanského, Petra Janowského, Wraždu, Bořekowského a wjce giných¹⁵⁾. — Nemohla země česká

14) Hágkowa kronika při r. 1506 — 1509. —

15) Pubitschka's chronologische Geschichte von Böhmen, 6ter Theil S. 484. —

těch mrzkých trapičů a lupičů dřjwe oswozowana býti, dokudž gich twrze, co laupežnická hnjzda, nebyly zboženě a rozkotané. —

. Když nynj wyljčili gsme mrzké činy Giřjka Kopidlanského, gehož gměno w historii země české krwawými literami wepsáno gest, podobněme též geho podpažnjky a pomahače k ztropenj tolika zločinů geho. Hlawnj zhrognoš a podpažnj, a spolu sausedský rytjř, byl gistý *Halama z Běchar*, gemuž wes tato s welikým dworem náležela a w městysi Kopidlně dům, w němžto seděl, an w Čechách po dobrodružstwj čili laupežnictwj negezdil. Od něho až posud gedna lauka u Běchar sluge *Halamka*. ¹⁶⁾ — Běchary, půl hodiny toliko od Kopidlna k východopolednj straně vzdálené, prastaré gsau sjdlo krásné polohy, bywše po mnoha stoletj swobodný rytjřský statek s znamenitau též farau (plebania notabilis), gak gi Rohn in *Antiquitatibus circuli Reginaehradecensis* na str. 33 nazýwá, kdež pozděgi wjce zemanů nagednau bytowalo. ¹⁷⁾ — W 14tém stoletj náležely Běchary co léno arcibiskupům Pražským, Arnošt z Pardubic, an přigmy dwau wsj, Řmenjna a Wažice, na panstwj Starohradském k tomu gest wěnowal, aby z nich bohoslowná stolice u Pražského metropolitánského kostela se zarazila, dal bratřjm swým, Bohuslawu a Smilowi, gelikož spoludržitelům Starých Hradů, tjm náhradu, že poddanj geho ze wsi Běchar u gich dworů w Žurčici, na panstwj Daubrawickém, w čas žnj musili pracowati. — Zde sjdlil r. 1445 zeman Jan z Paruz, též Běcharský zwaný, genž pozděgi heytmanem čili kastellanem proslaweného hradu Welíše bljž

16) Wes Běchary patřj nynj k panstwj Kopidlnu, čjtagjc 90 bud a 100 obywatelů. Wiz krag Bydžowský od p. Jana Sommra str. 97, w němž část historická panstwj Kopidlna a Starých Hradů ode mne gest wypracowána.

17) Gakož Bawor Paderský z Augezda, rytjř Zasmucký ze Zasmuk, z nichž Baltasar Ramhap (Rabenhaupt) ze Suché r. 1616 ten poslednj byl. W. archiw městyse Kopidlna. —

Gičjna byl. ¹⁹⁾ Po něm tu seděl władyka Wěnek z Běchar, byw u wogště Giřjho z Poděbrad, an 8ho Zářj 1448 nočnjho času Prahy se zmocnil. Ku konci wěku patnáctého šlechucký rod Halamský, z něhož swrchu řečený podpažnjk Giřjho Kopidlanského půwod swůg měl, na Běcharech vládl. Ginj geho kmenowci, co tamnj władykowé, byli r. 1552 Jan Halama z Gičjna a r. 1598 Wáclaw Halama, spolu heytman Kopidlenského panstw. Řečený Halama z Běchar, gelikož dobrodruh a zbrognoš Giřjho Kopidlanského učinil se spoluauďasten mnoha brozných zlosynstw geho, i nebudeť tudy nemjstné, zde o něm z částky uwěsti, co častěgi uwedená kronika w 3tjm djlů Scriptores rerum bohemicarum o něm na wjce mjstech (str. 289, 291) wyprawuge. —

Halama z Běchar, tropiw giž po něgaký čas násilná laupeženj w Čechách, co podpažnjk Kopidlanského, i Hradeckým odpowěděl, nagjmaw lidstwa, aby Králowé Hradec wypálili. Tu geg wšak Hradečtj gali, a an práwě byli se sgeli heytmané kragůw, pan Pernšteinský, pan kanclěř Kolowrat, p. Rosenberský, p. Petr Holický, a z rytjřstwa k nim wolenj, přinesli do Prahy Halamu z Běchar, kdež byl zawřen, mučen, a kde mnohých paličůw a morděřůw zmazal. I wyznaltě mnoho na některé pány a rytjřstwo, a na tom umřel, že gsau Kopidlanského přeehowáwali a pomoc činili lidmi, penězi i koňmi, proti Pražanům i giným městům; k těm podlé práwa aby o škody hleděli, což gest komu učinil. —

Ti páni a zemané, kteréž nařekl Halama, chtěli geg wymoci diwnými šeydy; on pak mluwil w oči těm, kteréž prwé nařekl. A ti gistj dobrj lidé, erbownj zloděgi, paliči a morděři, po dwau k němu chodjce, slyšeli co gim kšastowal; vycházegjce wen, ginj zbledli, wymlauwagjce se, a ginj neuměli mluwiti; až také Rendla pikbarta

19) W. Libros Erection. tomus 13. p. 20. a Paprocký o stawu rytjřském str. 285; též tohoto Musegnjka 4tý swazek, 8ho ročnjka, w němž hjęgi o Weliši psáno.

(zámenského rady) nebylo chyba: ten když přišel k němu, mluvil mu tak: Což ty, nešlechetsý lháři, pravíš na mne, kdež já winen negsem; gemuž odpověděl Halama: snadnoť dáwati lháře, však wšak owšem atd. — Na to w pondělý den sw. Dionysia (1509) stát gest Halama z Běchar na Pohořelei u Božjch muk, mezi mnohými oděnci, kteříž byli ze Starého i Nowého města na několiko set. —

Giný podpažnjk Kopidlanského byl gistý Wochlema, kterýž r. 1510 w auterý po sw. Trogici pod Hradčany stát gest. Ten třetj Kopidlanského služebnjk byl gmném Dušek, nowý rytjř, čistý však laupežnjk a morděř, syn gednoho náprawnjka w Čáslawě, kteréhož r. 1510 we středu po sw. Wjtu přivezli z Lipnice na hrad Pražský, s gizdnými a pěšjmi, gichž bylo okolo pěti set; nebo gehu towaryši zemané a ginj chtěli ho odgiti, i nemohli. Ten na den rozeslání apoštolů měl ku poprawě wyweden býti, i nebylo z toho nic, proto že některých zemanů, kteréž nařkl, tu nebylo, a kterj byli, ti tomu odpjrali, co on prawil. Až na den stětj sw. Jana wywedli ho na poprawu; tu se sgeli, kteréž nařekl zemané, a některj gsauce obeslání nepřigeli; ale kterj tu byli, těm wůči mluwil, a žádného neodwolal, wždy na tom stogě, co na mučenj byl prawil atd. (str. 326.) — Zemani ti, kteříž byli nařčeni od Duška a giných zločinců, magjce pány sobě na ruku, byli o sněmu (1510) na Hradě očištění, ač král poslal sekretáře swého, aby bez wýmjnky wšecky trestali, zemany i pány; ti ale opak sprawedliwj saudcowé, — wece náš letopisec na str. 327 — wše ginák učinili; tak hle sobě mnoho krále wážili. —

Halama, Wochlema a Dušek, co podpažnjci Girjka Kopidlanského, a napomahači kzlosynstwjm gehu, sprawedliwau za to odplatu wzali, zaplatiwše hrdlem z wšecky zločiny swé; gich však půwodnjk, co ten neywětšj laupežnjk a morděř, obzwlastě hoden gsa smrti, s celau kůžj z toho gest wyšel. Tuť ono přjslowj: »Malé

zloděge wěšegj, welké pauštěgj, — opět za prawdiwé
shledalo se. — —

VI.

Nadpisy starobylé w některých deskách zemských králowstwj českého.

Od Antonjna Musila.

Chwalitebná zagisté gest pozornost nynějšjho wěku, kteráž ke wšelikého druhu starobylostem se obracj. W tom ohledu snad i tato maličkost některému přjtelu starožitnostj přjgemná bude.

Dle starožitného obyčege dostával každý kwatern pogmenowánj swého od mjstopjsaře, za něhož se zakládal, a gméno gehu na desce wryto býwalo. Pozděgšj kwaternowé nabýwali gmen od rozličných barew nebo zwjřrat, gimíž se desky gegich lišily. Tato snad okolnost přjčinu zawdala tomu, že napotom některý mjstopjsař, chtěge něgakau sobě památku zanechat, zwláštnj nadpis na počátku knihy postawil.

We kwaternu trhowém hřebjčkowém od léta 1576 č. 19. gegž Wilém Malowec Kosoř z Malowic, mjstopjsař králowstwj českého, založil a w němž se vlastnoručně podepsal, tento stogj nadpis, zde w obnowené ortoğrafii uwedený :

Pane Bože, rač pomoci.

Wjra láska utuchla,

Neprawost se rozmohla,

Běda mně smutnému,

W mladosti zmařilemu,

K starosti sešlému.

Swěta tohoto lodička

Běžj nebezpečně, nebožička,

Gsauej w štěstj,
 Wjc w nešťěstj,
 I newj skoroli se potopj.

Pomozíž, pane Bože, wygiti,
 To bpařliwé moře přebřjsti,
 Wygiti z toho swěta zlého,
 Přigmiž nás do králowstwj swého
 Nebeského.

Kde woči k pohleděnj,
 Tu srdce k požádánj,
 Ramena se hnau,
 Ruce mysli poberau :
 Gakož woči k milosti,
 Tak ruce duši k žalosti.
 Toť se dobře obé trefj,
 Gedno k milosti božj,
 A druhé k dābelskému zbožj;
 Gedno k nebi do radosti běžj,
 Druhé w žalosti w pekle tuze wězj.
 Pomoz, Bože, dogiti dobrého,
 A ugiti všeho zlého.

Máš-li přjtele wěrného,
 Waž ho sobě wjc než zlata ryzjho,
 Neb nynj mnoho w swětě zlého,
 Mezi lidmi obmyslného,
 Wystřjhey se takowého ōlowěka lsiwého,
 Nad něgž nenj nic horšjho;
 Wyswobod mne, Bože, od něho.

Prawj pjsmo: remjnystě,
 Sedey každý na swém nijetě,
 Nad giného se newýše,
 Neb se to přičjta pyše.

W kwaternu trhowém telném 1. od léta 1578. č. 20.

S podepsánjm vlastnoručnjm téhož mjstopjsaře Wiléma Malowce Kosoře z Malowic.

We všem mém zarmaucenj

Pán bůh rač býti mé potěšenj.

W kwaternu trhowém wlasowém smlúw swadebnjch 2. od léta 1672. č. 382.

Láska a wjra slowem, gak spolčila manžely swazkem,

Tak sobě wěrně slowo držte a plaťte wěno:

Pro wěno však žádný se nežeň; manželka začasté

Wěrnějšj býwá bez wěna, nežli s wěnem.

Wzal si mnohý bohatau, a měl sám dosti bohatstwj.

Přišlo to však obogj všecko na různu zbožj.

Nech ženy, byť měla statku na sta tisjce i wjce:

Nenjliť upřjmná, gestliže nenj milá.

Byť byla babka zlatá a se šestmi wozjwala koňmi:

Wem sobě radši chudau, choď raděg pěšky s mladau.

Nic nepomůž babice, zlato nic, ani koňstwo k milosti;

Neb zlata láska negj, ani se koňmi wozj.

Můž zlato, můž i statek, můž pobratí všechno nešťestj:

Wždy tobě na twém zůstane babka krku.

Nenj¹⁾ chudým, manželku milau mage, nenj potřebným;

Bůh, láska a dobrá naděge nauze nedá.

Wšak žena gsauc i dobrá, gako nic bez muže nemůž,

Tak bez práce dobrá naděge málo můž.

Ne na mēsec, ale čest a na cnoť máš dáti pozornost;

Gestliže statku nemá, cnoť mage, nenj chudá.

Bůh co a láska welj, tedy wem sobě, žiw gsa pobožně;

Buď ženy swé pánem, mil bohu, mil i lidem.

W kwaternu wětšjm zápisném zlatém 4. od léta 1676 č. 109.

Piš a zapiš statky, však hled, by se nestaly zmatky;

Drž slowo, sic by zmatek wzal tobě snadno statek.

1) Skladatel podlé prstonárodnjho wyslowenj psal a četl *negni*, a tak i skandowal.

Auróky zbystra kroky dělagj a magj roky krátké,
 Neb nespj, neležj, vždy neustále běžj.
 Statky hryzau i žerau, a nechášli, dokonce ge shltanu;
 Púgdau pryč w krátkých swršky i statky časjch.
 Ty gsa mudr nemudrug, ljp mjt nedostatky se statky,
 Býti malým pánem, ljp nežli nauze chlapem.

*W kwaternu památným karafiatowém 2. od léta 1677
 č. 75.*

Dělte se dělte, milj wy synáčkové, djly na rovné;
 Nerownost dobré přátely často wadj.
 Coť Bůh dal, co rodič, toho hled sobě šetřiti dlanu;
 Drž co držjš; napotom zdaž uhonjš co? newjš.
 Coť nachowal Stýskal, promrhat wše to můž brzo Wýskal:
 Ty ale s mjrnostj weď sobě w bázni božj.
 Swé kdo mrhá, promrhá, wážen mezi lidmi nebýwá,
 A k tomu posměšným gest také nauze chlapem.
 Ty tedy swého co máš, to chowey, na giné se nebezpeč:
 Sám co nemáš, ginjš nic tobě darmo nedá.
 Tak mudr buď, nemudrug, Boha bog se, žiw gsa po-
 božně,

Zůstaneš swým pánem, mil bohu též i lidem.

*W kwaternu trhowém oliwowém kšafůw 6. od léta
 1677. č. 266.*

Umřeš a nebudeš, na onen swět statku newezmeš;
 Žiw gsa z milosti božj, zřeď twoge časně zbožj.
 Kšafy děley s rozumem, pamatug na přátely wěrné:
 Gest přjtel wěrný slušné památky hoden.
 Ty wzpomeneš statkem, zpomenau na tě, přátele skutkem:
 Wěčný dey, Bože, den, dj nědy (sic) přjtel, Amen.
 Djtky milé, manželku milau měj předně na mysli;
 Nech, cos gim powinen, deg, co gsi z práwa dlužen.
 Swau duši hled by při tom zaopatřil: aťby w nebeských
 Po smrti na wěčnost bydleti mohla stanech!
 Ne proto, kšaft že děláš, umřeš, ale že člověkem gsi:
 Tak ani, kšaft kdo dělá, nehned umřjti musj.

A poněwadž lidský žiwobyť tak welmi negistý,
 Nečkey, ažby těžká na tebe přišla nemoc.
 Mysli, nemoc rmautj, wěčné smrti hrůza přicházj;
 Gest těžká wěčné bázeň a hrůza smrti.
 Tuť kšaft pozdě děláš a co chceš, toho giž hle nemůžeš,
 A dřjw než dopowj, částěgi zhasne člowěk.
 Ty tedy časné opatř dům swůg, mage mysli pokognau;
 Přigda nemoc, na swau (nech všeho) mysli duši.
 A když smrt zawolá, bez hrjchu gsa, šťastně umjrá;
 Ten strachu a žádné ten smrti hrůzy nemá.

*W kwateru památnjm zeleném cyprysowém 4. od léta
 1677. č. 393.*

Když kupugeš statky, newybjeř všechny z tobolky;
 Námluwy, wěř, trhowé často do nauze wodj.
 Plat, když čas placenj, neplatjť tu wýmluwy žádné:
 Nedáš? dáti musjš; snad k tomu statky ztratjš.

VII.

Wýjimky z dějů ruskomongolských.

Dle Hammera z Purgstallu. ¹⁾

Od Al. W. Šembery.

Mezi národy, kteří se proti mírumilowným Staroslowanům těžce prowinili, náležejí krom mnohých ewropejských i asiatských Mongolové a Tataři. Není wětwe rozsáhlého kmene Slowanského, jenž by sužování od ukrutného lidu mongolského, této prawé metly Boží we středním wěku, alespoň na čas nebyla zakusila; nejdéle však a nejwice úpěli pod těžkým jeho jarmem blízci sausedé Rusi. Půl třetího sta let (od 1223—1480) měli Mongo-

¹⁾ Geschichte der goldenen Horde in Kiptschak, d. i. der Mongolen in Russland. Von Hammer-Purgstall. Pesth 1840.

lowé tak nazvané zlaté hordy Kypčacké Rus we své despotické moci, drancowali kwetauci ruská města, ukládali knížatům platy a vládlí neohmezeně jejich korunau a životem. Udusiwše wzdělanost ruskau až do oné doby dochowanau, zastawili na mnohá století wšeliký pokrok w umění a wědách a byli příčinau, že Rusowé přinuce-
pi jsauce nepatřile meč tasiti na wrahy, o wzdělání sebe, zešlechtění mrawů, o rozwinutí politického života a wůbec o nic, co život jednotlivce i národu oblažuje, pe-
čowati nemohli. — Mejjíce za to, že osudowé Staroruska mnohým z našich méně budau známí, wyňali sme ně-
kolik wyjewů z wladaření mongolského w Rusi, by se z nich míra ukrutnictwí nad saukmenowci našimi pácha-
ného poznala a spolu objasnila jedna z oněch příčin, proč čili a tolikerymi schopnostmi nadaní Rusowé u wzdělanosti za západními Slowany a jinými národy po-
zadu zůstali.

Podmanění Ruska r. 1223 a 1237.

Násilný Čengischán podrobil si weškeru východní a prostřední Asii od moře Japanského až k Černému, wyslal vůdce své Čepe Nujana a Subutaje Běhadira po dobytí Persie k dobývání zemí západních. Plawci po-
stawili se jim pod chánem svým Kofákem na odpor, bywše ale pobiti, ucauwli až k moři Azowskému a do Krimu. O tom obdržew zpráwu Mstislaw, kníže Halič-
ský, tchán uteklého se k němu chána Kofáka, swolal údělná knížata Černigowského, Wolyňského a Nowogo-
rodského ku Mstislawu Romanowiči do Kyjewa a wý-
mlowností swau pohnul je ke společnému tažení proti nepříteli. Na řece Kalce (w gubernii Ekaterinostawské) srazili se spojení Rusowé a Plawci s haufy mongolskými, i swedena jest krvawá bitwa dne 16. čerwence 1223, w
nížto Rusowé po welmi statečném odboji zbabělostí Plawců na hlavu poražení jsau. Sotwa desetina celého
vojska ušla hroznému wraždění. Porážkau tauto ode-
wřela se Mongolům brána do weškeré Rusi, i nebylo,

kdož by ji byl více od úplného podmanění ochránil. Nepoužili však Mongolové hned vítězství svého. Teprv velkochán Ogotaj, nástupce Čengisův, vypravil r. 1237 pověstného Batu, chána Kypčáckého, se 300,000 lidu mongolského a tatarského do Evropy, by Rus i jiné země západní krutému žezlu mongolskému podrobil. Nastala válka předešlé mnohem záhubnější. Města Rjazaň, Moskva, Wladimír, Twer, Černigow a Kyjew, po strašném krve prolítí a plenění země, ve třech letech násilně jsau dobyta, více knížat ruských usmrceno v bitvách a veškerá Rus stala se kořistí surových Mongolů.²⁾ Ovládnouši tímto způsobem země ruské, vyřítlo se vojsko Batowo, vzrostlé na 500,000, na začátku roku 1241 dále na západ a hubilo téměř po dvě léta Uhry, Polsko, Moravu, Rakousy a jižní Slowany.

Knížata ruská, poplatná chánům, musejí k nim do ležení. Velkokníže Michael Kyjewský v ležení Batově zavražděn r. 1246.

Kletbau národů slowanských obtížený vrátil se Batu chán r. 1242 do Kypčaku, hlavního ležení zlaté hordy. Knížata ruská klonila newolně šíji swau pode jho na ně wložené, i zakusila w brzce trpké následky podmanění svého. Ještě wálčil Batu w Uhřích, zavraždili Mongolové kníže Rylské, co první oběť krvežíznivosti své. Nawrátiw se k hordě, obeslal Batu knížete Jaroslawa Wsewolodowiče, by se mu přišel kořiti do ležení, kterýžto poslušen jsa rozkazu jeho, se synem svým Konstantinem nastaupil cestu, od potomních knížat bez mála dwěstěkrát konanau, a podobající se pauti do lwí jeskyně, do níž mnoho zvířat wcházelo, ale málo se wracelo nazpátek. Po dwaletém tu držení propuštěn konečně co poplatný welkokníže Wladimírský. Roku 1244 táhli do ležení čtyři knížata: Wladimír Konstantinowič Ugličský, Boris Wasilkowič Rostowský, Gleb Wasilkowič a Wasili Wse-

2) Podrobnější zpráwu o podmanění Ruska od Mongolů wiz we spisu: Wpád Mongolů do Morawy. Wyd. II. str. 6—12.

wolodowič, by žádali chána o potvrzení w knížetstwi otcowském, a rok na to musel tam Konstantin, syn Jaroslawa Wsewolodowiče se šesti jinými knížaty. Po nich powolán do ležení Michael, kníže Kyjewský a Černijowský, by z rukau Batových přijal knížetstwi své. I vydal se na cestu se wnukem svým Borisem Wasilkowidem Rostowským a bojarem Theodorem na cestu; přijda však do ležení, nechtěl se podrobiti očištění pohanskému, jenž záleželo w tom, že měl jiti skrze dvojí oheň, kloniti se modlám, pásu, slunci a ohni a přinášeti dary. Trwaje we swém zdráhání, nejprw od biřiců mučen, a když i to neprospělo, swěrným bojarem svým Theodorem stat jest (dne 20 září 1246). Několik dní po něm zemřel w ležení Jaroslaw, welkokníže Wladimírský, buď utrápen hořem, buď, jak se mnozí domníwali, od Turakiny, wdowy Ogotajowy otráwen. I Alexander Newský a Daniel Haličský obesláni jsau do ležení. Daniel, připiw tam na zdraví chánowo kobyliho mléka a pokleknuw na koleno před mongolskau wysostí, zalibil se Batowi i propuštěn jest brzo co poplatný wasal do vlasti; Alexander ale držen tam tři léta a ještě déle Oleg Rjazanský a jiná údělná knížata, powolaná do hordy. Takto došed Batu nejvyššího stupně samowlády, a poníziw hanebně knížata ruská, zemřel w Seraji, swém sídle, r. 1255, panowaw plných třicet roků.

Knížata ruská za chána Usbega. Welkokníže Michael Twerský
umučen r. 1319.

Roku 1313 dosedl Usbeg, syn Toghrilůw, na trůn Kypčácký. Byl sice teprwa třináctiletý chlapec, ale již dospělý dosti k sužování národu a knížat ruských, W druhém roce panování swého powolal Jurije Danilowiče, welkoknížete Moskevského do ležení, z něhož se právě ujec jeho Michael, welkokníže Twerský, byl nawrátil. Jurij pobyw tři léta w Seraji, naklonil si tak welice chána, že mu dal sestru swau Končáku za manželku, kteráž při

křestu obdržela jméno Agathia. Wrátiw se do Moskwy, opowěděl uuci swému Michaelowi wojnu, a táhl se silným wojskem ku Tweru. Čtyrycet werst od města u dědiny Bortnowa strhla se bitwa; půwodce wálky Jurij poražen na hlavu a manželka jeho Agathia, jeho bratr Boris Danilowič a wyslanec mongolský Kawghaduj dostali se do zajetí. Michael přijal zajaté laskawě a Kawghaduie hostinsky uctiw s bohatými dary k Usbegowi propustil. Agathia však brzo na to zemřela, bywši, jak se prawilo, otrávena. Jurij smířiw se s Michaelem, šel se synem jeho Konstantinem do ležení Usbegowa a tam ponaukán potauchlým Kawghadujem u chána jej očernil, že prý si rozkazu jeho málo wšímá, že daně přijímá a chánowi neodwádí, a že s Němci jest w dorozumění. Usbeg rozjitřený takowau řečí, nařídil, by se Michael dostawil do Seraje, ano Kawghaduj najal tajně Tatary, by jej kdekoli ho přepadnau, zavraždili. Michael nic zlého netuše, odebral se do ležení, sotwa tam ale dorázil (6 září 1319), zatknut jest a postawen před saud. Předstřáno mu na udání Kawghaduje, že wybíral daně a neodwáděl jich baskakům (výběřím mongolským). Welkokníže osvědčowal neprawost obwiňowání toho, ale tajný žalobník Kawghaduj byl spolu jeho saudcem. Pokládáno mu dále za winu, že na wyslance chánowa meč tasil a že kněžnu Končáku, sestru chánowu, otráwil. Odpowěděl Michael, že w bitvě wyslance nelze rozeznati, Kawghaduje však zajatého že netoliko při žiwotě ochránil, nýbrž i počestně propustil; obwiňowání druhé že jest hanebná lež, proti níž Boha wolá za swědka. Saudcowé ale, nedbajíce na očišťowání jeho, dali jej do želez a sepjatého odewzdali sedmi bojarům pod opatrowání. Osmého dne sewřeli jej kladau, powěsili mu těžký kladec na krk a odstranili od něho bojary. Na to wyšedše na velký hon, wlekli jej s sebau, neustále jej cestau trýzníce. Aby se ztrpčily ještě wíce nesnesitelné muky jeho, dal jej Kawghaduj wywésti na bazar (trh kupecký),

kázal mu tam, by se před ním klaněl, a přimlouval mu s jedovatým úsměchem, by daufal w milost chánowu a wzywal milosrdenství jeho. Wšecko to však snášel bohabojný Michael trpělivě, síle mysl swau modlitbau a žalmy a přijímaje w trápení swém několikráte wečeři Páně. Tak wlečen jest w ustawičných mukách až za Čerkeské hory k tak nazvané železné bráně (Derbentu), blíž jasského města Tetákowa. Tu konečně potwrdil Usbeg na dolehání Kawghadujowo wynešený nad ním výrok smrti. Nedaleko řeky Adžisu, t. j. hořké vody, wyslal Kawghaduj katany do stanu Michaelowa, by wykonali krwawý úřad, sám ostaw s Jurijem Danilowičem opodál státi. Kati wstaupili k němu, a jistý Roman, rodem Rus neb Řek, wrazil mu nůž do srdce a wyřízl mu je, načež stan jeho wydrancowán. Když bylo po wykonání toho, přistaupil Kawghaduj s Jurijem podíwat se na mrtvolu; wida pak tělo obnažené, prawil k Juriji, že jest to strýc jeho, by ho nenechal weřejně zneucfowati, na kterážto slowa Jurij mrtvolu zahaliw pláštěm, do města Madžaru na Kumě odweztí ji dal. Michael, wytrpěw co muuředník, wyhlášen brzo potom w církwi ruské za swatého, tělo jeho zawezeno do Tweru, a od jeho synů Dimitrije a Alexandra Michalowičůw slawně tam pochowáno. Smrt newinného knížete nezůstala však dlouho bez pokuty na jeho wrazech: Kawghaduj, hlavní půwod mrzké odprawy, dvě léta na to z rozkazu Usbegowa usmrčen, Jurij pak Danilowič zawražděn od Michalowa syna Dimitrije Michalowiče r. 1325.

A však nebyl Michael Twerský jediná oběť krutosti Usbegowy. Sedm ještě knížat ruských zkrwácelo w jeho ležení: oba synové Michaelowi Dimitrij (1326) a Alexander; Wasilij, welkokníže Twerský a Iwan Jaroslawič Rjazanský; pak údělná knížata Alexander Nowosilský, Feodor Alexandrowič (wnuk Michailůw r. 1339) a Theodor Iwanowič Starodubský. S ošklivostí i s bolestným pohnutím odwracjeme se od tohoto nelidského ukrutnictví, jehož

příčinou owšem byla i neswornost a wěčné haštěření zaslepených knížat ruských.

(Pokračowánj.)

VIII.

L i t e r n j z p r á w y.

1. Literatura polská¹⁾.

(Přání redakt. časopisu čes. Museum.)

We Lwowě dne 28. srpna 1842.

Nowinky z literatury polské wysypaly se nám toho léta opět jako z nějakého rohu hojnosti, tak že člověku až podiwno býwá, newědaucimu, jakby z toho všeho co možná to nejlepší sobě wybral a k swému potěšení a užitku přiswojil; a že mezi kwitím sypaným nám z rohu hojnosti nejditiwe pestré a pěknobarewné oko lákaji a zalibeni wzbuzuji, proto i já nejditiwe chápám se utworůw pěkných, lákawých, z kterých si milau zábawu a potěšení slibuji, zanechaje si částku skromnějších, ač ponejwice wonnějších bylinek, utwory přisněžsiho naukowého ducha, k pozdnějšímu rozboru.

Na samém počátku kladu tedy nowé krásné utwory pani *Klementiny Hofmanové*, ne pauze z powinné šetrnosti ku krásné pleti, nýbrž z opravdowého uznání weliké ceny plodůw nadjmenowané wytečné a pilné spisowatelky. Na její posledni znamenitau práci pod názwem *Karolína*, která r. 1840 wysla, následowala totiž hned r. 1841 druhá powěst pod titulem: *Krystyna przez audrkę Karoliny* (2 dily, wydání J. N. Bobrowiče w Lipsku, stran 297 a 273), majic též za aučel, by slaužila mladým Polkám ku ptimětenému, srdce šlechticimu čtení. Obsah jest wzatý z domácího šlechticko-národného žiwota. Ale ještě wětši zásluhu o literaturu a společnost polskau si p. Hofmanowá swým posledním dilem, které právě nyní pod titulem: *Jan Kochanowski w Czarnolesie, obrazy z końca szesnastego wieku przez autorkę Karoliny i Krystyny*, we dwau dilech (353 a 383 str.), w Lipsku 1842 wyslo. We formě powěsti představuje se tu tento patriarcha básníkůw polských we swém domácím, šťastném žiwotě. Celý utwór zajímá čtenáře nadobyčejně a příjemně; we wěrném wystawení charakteru, hlawní osoby, jeho rodiny a celého tehdejšího žiwota oddýchá kauzlo básnického ducha, který wšecko ožiwuje. Důležitě a pracně sebrané historické zpráwy w přípiskách dodávají tomu dílu i jinau nemalau cenu. — Chwalně známý *A. Tytynišký* wydal tři powěsti pod titu-

¹⁾ K žádosti zasílatele tištěno prawopisem skladným.

lem: *Morena*, czyli powiaseci blade przez autora *Amerykanki w Polsce* (we Waršawě 1842 str. 149), jimžto se podiwinstwi a nejasnost předhazuje, a které čtenářstvo newelmi dobře přijalo. — Jeden z Waršawských básníků, *Wiktorin Zieliński*, wystaupil se sbirkau swých básni pod titulem: *Drobne pisma poetické*. (We Warš. 1842 str. 213.) Neotiwilt on proto wšácnau společnost na Parnassu polském, ale některé powedené kausky w národním duchu a wůbec jeho hladký werš získaji mu příznivce. — Ruský kněz *Jankowský* na Litwě pokusil se w dramatrice a podal zdařilau weselohru pod titulem: *Przeczenie przez Johna of Dycalp* we 3 dějstwach. (We Wilně 1842.) W předmluwě poznámenal, že měl welkau chuť, nazwati ji *wesołkau*, podlé českého *weselohra*. — Tentýž *Jankowský* napsal také powidačku, prý, ze žiwota českého: *Ostatni upior w Bielehradsie; dostowny wyciąg z kroniki czeskiej wieku XVI*, podal *John of Dycalp*. (We Wilně 1842, str. 126.) Pro upokojení zwědawosti naši dám z toho dílka, které mne málo potěšilo, kratký wýtah: W městě Bělehradě, které někdy o tři míle od Prahy leželo, ale od Turka (!) později zničeno bylo, tak žebyš ho teď ani se swici nenašel, neboť *tak sa časy menia, tak tento swět běži*, jak prý české (sic) ptislówi prawi, w tom tedy Bělehradě roku 1587 dwa přítelé, Janek Hladko a Wšemir Welehlasný, wracejice od přítele Česlawu Lubiče (sic) w noci domů, stříziliwi a přítomného ducha, potkali před domem wdowy Mariany Roztřepálek (sic) jejího nebožtíka muže, Josefa, w šatech umrlčích, roztrhaných, s wlasem wzběru naježeným, twáti bledau, a očima jakoby ohniwýma. Stál prý smutný a němý, hledě okénkem do komnaty své manželky, na kterau se nějaké šwiliácké pachole usmiwalo, a ona na ně se usmiwala také. Janek Hladko a Wšemir Welehlasný poznawše hned, že pod oknem stojici pan Josef Roztřepálek upírem jest, na tom místě šli k rychtáři, a wšecko mu udali. Rychtář s celým auřadem městským porozuměw, že to není pauhé žwastání, oběma swědkům nařídil, aby mlčeli o tom, a druhéhe wečera čekali. A když opět wečer přišel, sebrala se weliká hromada s pánem rychtářem w čele, a šla ozbrojená sekerami, osikowými koly a swěčenau wodau k domu pani Mariany. Zastali skutečně tam stojícího upira, a polekáni neobyčejnau hrůzau, spěšně na radnici utekli, kdež poradiwše se, usnesli se powolati kněze Podkustosa Ireneu (sic). Wzawše tedy kněze, sakristiana a dwa kostelníky z fary, po druhé k onomu oknu šli. Tenkráté upír, zastrašen takowau rotau k němu se blížiti, začal uitkati, ale kněz ho zadržel lijawcem swěcené wody, neboť hned zůstal státi jako wrytý, a na třikrátini otázku: proč se k nim wráci? odpověděl, že z dobré wůle přišel ke své manželce, a žádal, aby se také ona před nim stawila. Přiwolali Marianu, a ta, když spatřila swého nebožtíka muže, lámala rukama, bolestně křičela, a wyrwawši nejbližšímu pacholkowi osikový kůl z ruky, postavila se

proti muži, dokládaje, že on jako upír již žádného práva k ní nemá. Poněvadž celý městský úřad tu pohromadě byl, rozkázal rychtář, aby se rossaudili, a začínají se výslechy. Pani Mariana radi, aby se muži jejima hlava utála, a k nobaum položila, a tělo osikovým kůlem přobilo, aby se netaulal více po noci. Upír začíná nafikati, a své manželce její ptisaby lásky připominati, ale to všechno nadarmo. Následovně rozpovídá celau historii svého života, jak byl učitelem v Bělehradě, jak jednau jda okolo sochy sw. Wáclawa chudau diwku poznal, ji od bdy uchránil, a jak je později kněz Podkustos manželským swazkem spojil, slibowaw jim šťastné a bohumilé spoluziti. Tu však mu skočil do řeti kněz Podkustos, dokládaje, že všeliké věšnictví kněžím přisně jest zakázáno, a tedy že to tenkrát slibowati nemohl. Upír wyřvává svědectví přítomných, ale nikdo mu nesvědčí. Tedy mluvil dále o pětiletém šťastném životě s Marianau, to jest až k té chvíli, když náhle umřel w 21. roku života svého (měl tedy 15 let, kdy se ženil). Wy jste připisowali mau smrt uřknuti, rozhorleně mluwil, a hrozili jste staré Celestinové plamenem, ale neprávě, neboť powidám wám, že čarůw a uřikání nikde není. — Tu všeobecně poděwení. — Rychtář uwádí četné přibohy dokazuje, že čáry a uřikání jsou. Upír wyprawuje to všechno, a táhne se ta pře welikau částkau powěsti. Potom následuje historie pani Mariany, která zapírá, že byla s mužem šťastnau, a dokazuje, že jenom před knížkami seděl, a nic o ni nedbal. Úřad trati trpěliwost dlouhau pti, rychtář myslí, jak by se upíra posbýl, a wysílá tajně kohos, aby pošaupnul rafiku na hoděnách na dwanaćtau; hodina bije, upír ale nenaiká. Tu přichází na jowo, že pan Josef není upírem, že smrt jeho byla jen zdánliwá, a že kámen w rakwi místo něho pochowali, odhazuje také najednau ty ohniwé oči, které byly ze shnilého dřewa napuštěného kostikem, a usiluje přesvědčiti přítomné, že jest živým člověkem. Předce mu nikdo wěriti nechce. Na tom se končí opowidání jeho, a následuje výrok úřadu, moci kterého práw manžela upír zbawen, ostrým natižením proti upírům podroben jest. Všickni hlasowé křiči, aby výrok hned byl wykonán, ale upíra daremně hledaji, neboť zmizel nenadále a newidin jsa od žádného. Pani Mariana proudala se pak za to šwihácké pachole, a to ji pak po sňatku nemilosrdně bilo. — Zdá se, že pan *John of Dycalp* tu powěst následkem nějaké sázky přes noc napsal, neboť jestli při té práci nějaký aućel měl, to snad jednau okamžitau zábawu; ačkoliw i ten aućel w malé částce jen leckdes nějakým wtipem dosáhnul, který se pauze na směšné předstawení malého městečka a wysmiwání powěr obmezuje. K čemu děj do Čech položil, to Bůh wi; neb kromě spomenutých sle wolených jmen, sochy sw. Wáclawa, a leckdes nemotorně užitého sakramentowání, není w tom ani místnosti ani charakteristiky české. Přáli bychom, a máme

také právo k tomu, aby si naši pobratenci, jestli se jim chce něco s našeho žiwota a dějepisu psáti, powážliwěji, svědomitěji a laskawěji počínali, nežli naši západní sousedé. *Pisma Edwarda Marjana* (we Wilně 1842, 2 díly str. 238 a 212). První díl obsahuje rozmanité články pressu psané, druhý samé básně. Ještě má třetí díl nastoupiti, obsahující dramu: Torquato Tassa. — *Čtery powieści obyczajowe, napisane oryginalnie, poświęcone chwilowej rozrywce* (we Warszawě 1842 str. 216). Wšeccko teď obyčejowé powěsti piše, bodejž by všeccko s takowým titulem aspoň zdaleka shodné bylo! — *Pobyt krzyżowców sławiańskich w Palestynie, albo Mirosław i Wiesław* (ze zemi Sandomirské). *Powieść z 12. wieku przez Stanisława Dolńskiego* (we Warszawě 1842, 2 díly str. 200 a 175). Proč krzyżowców sławiańskich? proto že tak móda (!). Jedni křičí: *Na co nam sławianizacyzna? bliższa kossula cięta!* a jiní zas všudy sławianizacyzna častují, a nemotorně. — Již w jedné z mých předešlých správ zmínil jsem se o dile: *Wędrownka po małych drogach, czyli szkice obyczajowe na Białej Rusi* od Kazimíra Bujnického (we Wilně 1842, 2 díly). Spisowatel uměl w jednoduché osnově powěsti, obyčejy a społeczeńský žiwot na Bělé Rusi welmi zajímavě wykřičiti. Jeho útwor náleži mezi lepší současné ukazy w baleristice polské. — *Powieści ludu spisane z podań przez Karola Bałuckiego, wyboru i wydania K. Wł. Wójcickiego*. (we Warszawě 1842). Węc dobrá a witaná. — Musim tu jednau udiñiti zmínku o chwalně známém překladači Waltera Skotta, Byrona, Moora, *Edwardu Odyńci*. On první dokázal, o čem již pochybowáno, že se dila těchto anglických koryseůw wěrně w témž duchu s toutž harmonií myslí a plyností slohu na polakau půdu přeněsti daji. Jeho »Newěsta Abydoská« a »Korsar« originalu welmi jsau blízké, a »Panna jezerní« neustupuje mu w ničem. Právě letos wydał třetí díl swých překladů (w Lipsku 1842), obsahující postickau powěst Byrona: *Korsar*, a téhož dramu: *Nebe a země*. —

K snadnějšímu přechodu k wědeckému oddílu literárních nowin uweďu ještě dwa oestopisy, jenž také ještě wice do třidy záhawného čtení náležejí: *Wyjātki z powtórnej podróży do Włoch* (we Lwowě 1842), od hráb. *Ant. Karśnického*, w literatuře polské známého ze swých nešťastných dramatických pokusůw. Wýnos té knížky určen jest ku prospěchu halického ústawa opatrowen pro malé děti. — *Listy z zagranicy przez Stefana W. (itwického) do T. M.* (w Lipsku 1841). Popisuje se w nich lásečské potěši w Baden-Baden, plawba po Rýně a pobyt w Paříži.

W oboru wěd jest tehďáž hojnost nowin wěcho druhu. Napřed spomenu dilo: *Nad ziemią i na ziemi. Podróż i dwie powieści czyli ciekawa towarzyska gawęda* (we Warszawě 1842, 3 díly w 12), neboť

jest to we formě humoristického cestopisu a pověsti podaný, snadno porozumitelný výklad zákonů ústrojnosti světa a jiných úkazů ve přírodě člověka vůkol otáčejících, na wzor w jistém spisu francouském od Boitarda vytištěného článku. Věc ta zasluhuje povšimnutí. — Nejdůležitější dílo, které snad toho roku w lit. pol. se zjevilo jest *Polska až do pierwszej połowy 17. wieku pod względem obyczajów i zwyczajów, w czterech częściach opisana przez Wacława Alexandra Maciejowskiego* (w Petrohradě a Warszawě 1842, 4 díly w 12, každý po 3—500 str.). Dlouho očekávaná práce tato, již z části z jednotlivých článků w časopisech roztrašených známá, jest příliš obsírná a rozmanitá, abychom se do jejího rozboru pustiti mohli. Mezi mnohými články menší ceny, méně kritického wypracování, jsau jiné velmi zajímavé a důležité, a toto dílo jest owšem znamenitý dar a přisluha literatuře polské. Arcipotřebné bylo by takové w lit. české. Vydání neuhledné, nesprávné. — Spisy slavného kněze *Hugona Kołłątaja* teprwě nyní po 30 letech dostavše se w ruce Krakowského professora *Kojasiewicze* na světlo vycházejí. Sestávají z 3 oddílů: první obsahuje historická badání, druhý listy a třetí rozmanité spisy. Prvního oddílu budau tři swazky, z nichž první již vyšel pod titulem: *Rozbiór krytyczny zasad historyi rodu ludzkiego*. Tom. I. (w Krakowě 1842.) — Towaryšstwo naukové Krakowské začalo po swém nedávném obnovení opět wydávati své literární ročníky. První práwě vyšel pod titulem: *Rocznik towarzystwa naukowego Krakowskiego z uniwersytetem Jagiellońskim połączonego* (w Krakowě 1841 w 8. str. 390, nowého počtu díl 16tý). Nacházíme w něm učené články skoro všech Krakowských professorů a spisowatelů, jako: Brodowicze, Wiśniewského, Kojasiewicze, Trojańskiego, Weisse, Stachowského, Stetkowského, Zeisnera, Hubého, Jankowského a Mučkowského. Ku konci přidány jsau nowá statuta téhož towarzystwa. — Wedle toho sluší též druhé dílo Krakowské podobné formy uwěsti: *Rocznik wydziatu lekarskiego w uniwersytecie Jagiellońskim*. Tom. IV. (w Krakowě 1841 se 4 ryt.). Potkáváme se w něm ponejwice s těmi samými spisowateli, jenž i w předešlém díle podílu mají; obsah rozdělen jest na dvě části, na vědomosti historicko-statistické, a na rozборы a pozorování lékařská. Zajímavá jsau pojednání: o twaru jura nad břehy Wisly, jako přínos k topografii Krakowa, od p. Zeisnera, a o karlakách (kretinách), jmenowitě předtatránských w Haličích, od Dra. A. Kozubowského. — Bibliotekát *Jos. Mučkowski* pokračuje w historii akademie a biblioteky Krakowské jednotlivými spisky, a wydal nejnowěji: *Mieszkania i postępowanie uczniów Krakowskich w wiekach dawniejszych* (w Krakowě 1842). Věc ta má wětši než pauze místní zajímavost. — *Historye literatury polskéj* od *M. Wiśniewského* vyšel nyní (w Krak. 1842) díl

4tý, o 482 stranách. Jest v něm pokračování epochy třetí; kronikářství polské 15. věku, tehdejší biografie, heraldika, cesty do zemi sw., zeměpis, fysika scholastická, magie, alchymia, astronomia, astrologia, kalendáře, matematika až do Kopernika, lékařství, první herbař, lékaři, biblioteka a školy; potom následuje historie akademie Krakovské toho věku s dodatkem, zaujímající sama dvě třetiny celé knihy. *Wyciągi Piotrowickie, czyli niektóre wyjątki z księgozbioru Piotrowickiego, wydane przez Andrzeja Edw. Koźmiana* (we Wratławiu 1842). Myslím jsem, že p. Koź., majitel knihovny v Piotrowicach u Lublina, příspěvek k bibliografii polské poskytuje, nalezám zatím jen listy rozličných osob z předešlého století, rodopis Naruševice a j. Podobného obsahu jsou: *Ukraińne sprawy, przyczynek do dziejów polskich, tatarskich i tureckich 17. wieku, wydał Stanisław Przyłęcki* (we Lwowě 1842 str. 133 w 8.). To také pauhá sbírka listin týkajících se swárův tří Perekopských chánův za posledních tří let (1627 — 1630) panování Zigmunta III. Že se tehdejší panovníci všech sousedních říší, jako král Polský, sultán Turecký, šach Perský, hospodář Walský, koňže sedmíhradské do záležitosti těchto míchali, powstala malá wojna, w níž se Polák Chmielecký zvláště proti Tatarům wyznamenal. Chronologické spotádání materialůw a přípisky jsou zásluhau wydawatele, který ostatně celau tu wěc whodněji w některém lit. ročníku umístiti mohl. — *Starożytności Polskich, abecedním pořádkem uložonych wyszł giż sw. 3.* (w Poznani 1842). Wypracowanější články opatřeny jsou podpisem spisowatelůw, leč kromě toho vždy jest mnoho powrchního, zběžně odbytého. Redaktorem celého podniknutí jest *Moraćewský*. — *Polska, zawierająca jeografię i dzieje starożytnej Polski od początków narodu aż do nowszych czasów, ku powszechnemu użytkowi wydał J. Andrysowicz* (w Poznani 1842). Dobrá a potřebná práce, jen příliš stručná. — *Obraz swiata pod względem jeografii, statystiki i historii wszystkich krajów skreslony podług najlepszych źródeł* (sic) (we Wratławiu 1842) potud 6 swazkůw w 8. Wšech bude 12. Bidná to kompilace, leč w nedostatku čeho lepšího w lit. pol. toho druhu musí býti dobrá. — Co jsem w předešlé zprávě o lit. pol. powěděl, jak těžko jest wyjiti přisně wědeckému dílu w Polště, opět potvzuje: *Fizyka Jozefa Żochowskiego, wydana od J. Sapalského* (we Wratławiu 1842, 2 díly). Nemožnost zaprawení nákladu předplacením byla příčinau dlouhého zdržení, ano i zvýšení samé předplatní ceny. Práce ta jest welice záslužná. — *Świętojanka noworocznik gospodarski, wydany przez Karola Langiego* (w Krakowě 1842 str. 132 w 8.). Snůška krátkých pojednání o hospodářství a domácím průmyslu, pak werše, pranostika, ano i Maciejowského pojednání o wenkowském žiwotě Polákůw w 15. a 16. století. — Od času, kdy Klementina Hofmanowa

wydala swau *Pamiętkę d o dobrej matce*, tuto wzornau knížku pro dcery polské, nestávalo potud podobného spisu, kterýž by se s rovným prospěchem dáti mohl v ruce mužské mládeže. Té potřebě vyhověla knížka: *Ostatnie rady ojca dla syna* (we Wratislawi 1842 str. 374). — W předešlé zprávě mé podotknuté *Mieszaniny Jarosza Bejły*, kteréž tolik hluku mezi šlechtou na Ukrajině a Litvě nadělaly, daly původ ostré replice, kteráž vyšla pod titulem: *Pomieszanie Jarosza Bejły, objawione przez A. Filipowicza* (we Wilně 1842). Usedli sobě na ubohého Bejlu, jako sršně na panského ote. Baragolstwo projewilo ale swau repliku prý *argumenty ad hominem*.

Tolik by bylo na ten čas nového; leč budiž mně ještě dowoleno, ku konci o některých časopisech se zmíniti. Polowični časopis Krašewského *Atheneum*, rozpočal šestým swazkem svůj druhý díl. Obsah jest wždy hojný a rozmanitý. Předewším ale dlužno spomenauti o čtyrech nových časopisech, Warsawských, jenž od nového roku teprwé běh svůj započaly. Tyto jsau: *Jutrzenka* čili po rusku *Dennica Petra Dubrowského*, kteréž bychom od srdce toho největšího rozšíření přáli. Můžeme swědomitě říci, že naše naděje w to předsewzeti nás nezklamala. Diwně se liší od ostatního polského dennikářství, než w Halicích nemá skoro žádného auřastenství. — *Roczniki krytyki literackiej*, též čisté literární spis, vycházejici dwakrát za týden po půl arších, pod redakci slaweného estetika, ano také s jiné strany powěstného autora *Pierwotnych dziejów Polski* (viz Kwěty 1841, příl. XIV.) Dra. *Jindricha Lewostama*. Podlé německých wzorů wzdělán, w německém duchu o uměních a wědách saudi. — *Pielgrzym, pismo poświęcone filozofii, historii i literaturze* vychází wedením *Eleonory Ziemiecké* měsíčně. Auřel toho časopisu jest: spasení člowěčenstwa skrze wiru, tendenci tedy docela nábožensko-towaryšská, kraj i barwa podlé wzoru francauských náboženských denniků, jenž se přistrojují w raucho filosofie, aby wálčily proti rozumu lidskému i té samé filosofii, a w jediné wíře opravdowé spasení ukazowaly. Pani Ziemiecká ostatně wede svůj spis silně a obratně. — Zvláštěm ukazem jest časopis *Kmiatek* pro wenkowský lid, pod správau *E. Leśniewského* we Waršawě každau sobotu vycházejici. Předplaceni stojí ročně sotwa 8 zl. pol. Uwidíme, kterak sobě panské spisowatelstwo w tomto samochtě woleném nízkém ohoru počínati bude? Snad přecde ne po panskú? —

Karel Wladisl. Zap.

2. Nowé knihy české.

1. Časopis pro kat. duchowenstwo. Wydáván od kněž. arcibisk. kons. Pražské. XV ročník Sw. 3. wel. 8. 1842. Cena předpl. 2 zl. str.

2. Ponaučné listy pro polnj hospodáře a řemeslníky w Čechách. Wydawané od cjs. král. vlast. hosp. společ. w Čechách. V ročnj. Sw. 8. 9. 10.

3. Wlastimil. Přjtel oswěty a zábawy. Wydawan od K. B. Štorcha. 1842. Djl I. sw. 1. w Praze, tisk. a nákl. J. Spurného. Seš. za 24 kr. stť.

4. Dennice. Spis zábawný a ponaučný od J. B. Malého. Djlu III. sw. 3. w 8. Str. 192. za 16 kr. stť.

5. Archiv český čili staré písemné památky české i moravské. Od Fr. Palackého. Díl II. Sw. 7. w Praze 1842.

6. Malá Encyklopedie nauk. Nákl. čes. museum. Díl 1. W. W. Tomka, krátký všeobecný dějepis. s předml. od P. J. Šafaríka. W Praze w kom. u Kronbergra i Řivnáče. 1842. w. 12. str. 263. 24 kr.

7. Nitra. Dar dcerám a synům Slowenska, Morawy, Čech a Slezka obětowaný; wydáwana od M. J. Harbana. Ročnj 1. W Prešporku č. Bfetislawě. 1842. Pjsemem A. Šmida. stran 310, za 1 zl. 12 kr.

8. Albina. Půwodnj powjodka od Ant. Švihlíka. S obrázkem. 8. za 18 kr. stť.

9. Biblioteka zábawného čtenj. Sw. 15. obsahujcej: Tri lodi, z Marryata, od J. Malého, a Chyše Indická, z Bernardína de Saint Pierre, od K. Pichlera, 12. str. 150, za 20 kr. stť.

10. Den weliký se blížj! aneb přjprawa maličkých k swat. přigj-mánj; kterauž w 20 rozgjmánjch dle Abbé Junga pro nábožnau mládež vlastenskau, gegj přátely a horliwé katol. křesťany atd., wzdełal Fr. B. Lukeš, kněz cjk. 12. str. 156, za 14 kr. stť.

11. O smjšeném manželstw. Slowo lásky k mládencům a pannám katolickým, od gednoho upřjmného gegjch přjtele. 12. str. 53, za 6 kr.

12. Prostota wenkowská. Weselá hra we 4 ged. od K. Töpfera, přeložená od J. N. Štěpánka. Wel. 12. str. 111, za 15 kr. stť.

13. Rozmlauwánj o kořalce, gaž ož té neyhorsj psotě w domácno-sti, gež dle pana Böttchera k vlastencům swým milým k rozumnému uwaženj podává Fr. Rádlo, zám. kaplan w Gemništi. Wel. 12. str. 119, za 16 kr. stť.

14. Slawibor aneb podwřzenec. Půwodnj rytjtská mravná powjodka, od A. A. Švihlíka. 8. str. 128, za 18 kr. stť.

15. Zeměpis Balbho, sw. 12. 8. 6 archů, za 20 kr. stť.

16. Moudrého Katona mravná poučowáni. Z lat. metricky přelotil J. A. Komenský. Podle půwodniho Amsterodámského vyd. nyni w nově na světlo ydaná. W Praze 1842. Tisk. a nákl. Anny owdovělé Špinkové. Wel. 12. str. 23, za 6 kr. stť.

17. Tri hodiny před swatbau. Šprým w 1. ged., dle Ottingerowy

powjďky: *Eau des mille fleurs*, od *B. A. Hermann*, zčešťenjm *J. N. Štěpánka*. Wel. 12. str. 32. za 8 kr. stf.

18. Wšicki se hašterj. *Weselá hra* w 1 ged. dle *Huttowa* »Das war ich«, od *J. N. Štěpánka*. Wel. 12. str. 44. za 10 kr. stf.

19. Neykratj epusob dobropjsemnosti české dokonale se nautiti. Wyňato z mluwnice české, kterauz složil *J. Ziegler*. W Čáslawi 1842. 12. str. 34, za 6 kr. stf.

20. Osmero populárnjch školnjch kázanj, k užitku wenkowského lidu, sřjzených od *J. Trnky*. W Gičjné 1842. Tiskem *Fr. J. Kastránka*. str. 81, 24 kr. stf.

21. Papetské wolenj (Conclave). Popsanj obřadůw a slawnostj při uprázdňenj a obsazenj papežské stolice, s přjdwkem atd. Zčeštil *J. Trnka*. W Gičjné 1842. Tiskem *Fr. J. Kastránka*. str. 74, 24 kr. stf.

22. Malý Čech a Němec, čili prwopočátečnj české a německé cwičenj k mluwenj, od *J. Swobody*. W Praze 1842. Tisk a papjr synů *B. Háze*. str. 192, za 24 kr. stf.

23. Čechoslowan, čili národnj gazyk w Čechách, na Morawě, we Slezku a Slowensku. Od *Fr. Cyr. Kampeljka*. W Praze 1842. U Pospjšila, za 1 zl. stf.

24. Česká Thalia. Sbjrka her diwadelojch, půwodnjch i přeložených, uspořádaná od *J. K. Tyla*. Sw. V. Obsah: Matka a dcera, činohra we 4 gedn., a: Láska w nárožnjm domě, weselohra w 2 gedn. W Praze 1841. W knjž. arcib. tisk. nákl. W. Špinky. str. 295, za 24 kr. stf.

25. Kazatel Wakefieldský. Powjďka gjm samým wyprawowaná. Sepsaná od *Oliwiera Goldsmitha*, přeložena od *W. Filjpk*a. W Praze 1842. U *M. Neureuttra*. 12. str. 287, za 24 kr. stf.

26. Theoretisch-praktische Anleitung zur schnellen und gründlichen Erlernung der tschisch-slavischen Sprache nach einer leichtfasslichen Methode. Von *J. N. Konečný*. Wien, 1842. Bei *P. Rohrmann*. Wel. 8. str. 276, za 1 zl. 30 kr. stf.

27. Žiwa, spis rolnický a lesnický. Wydáván od *Hynka Polce*. 1842. W Praze, tiskem a k dostání u *J. H. Pospjšila*; w 8. str. 33, za 8 kr. stf.

28. Slowanský Národopis. Sestawil *P. J. Šafarik*. S mappau. Druhé wyd. W Praze nákladem wydawatele. 1842, 12. XII, 190 str. Cena 2 zl. 40 kr. stf.

29. Tri básně: 1. Pohled na Prahu, od *J. K. Chmelenského*. 2. Horák Čech a 3. Wečer, od *K. J. Erbena*. W hudbu uwedl pro jeden hlas a fortepiano *J. Worel*. W Praze 1842, za 56 kr. stf.

30. Litoměřický všeobecný hospodárský kalendár na obyčejný rok 1843. Pro duchownj, autedlojky, hospodáře, obchodnjky, kapi-

talistý atd., zařatý od prof. *A. Dawida*, dál vedený od prof. *A. Bittnera*. U K. W. Medana, w Praze, w Litoměřicích a w Teplicích. — 20 archů we 4., za 24 kr. stf.

31. Pražský všeobecný domácí a hospodářský kalendář na obyčejný rok 1843. (S obrazem krále Otokara II a obrázkem Krasopaní.) Nákladem J. Spurného w Jesuitské ulici, č. 184. 23 archů we 4. za 24 kr.; a menší w též formátů za 12 kr. stf.

32. Nowý Kalendář hospodářský na rok obyčejný 1843, wydany od c. k. vlast. hosp. Spol. w král. Českém. W Praze u Synů Bohumila Háze. 14 archů. za 10 kr. stf.

33. Nowá Minucj Hospodářská na rok obyčejný 1843, wydaná od cjs. kr. vlast. hosp. Spol. w král. Českém. W Praze u Synů Bohumila Háze. 12. 6³/₄ archů, za 5 kr. stf.

34. Wys. Důstojnému Blahorodému Pánu, Panu Cyr. Františkowi Nappowi, ryt. cis. kr. rak. Leopoldowa řádu, opatu a prelátu August. kláštera u sw. Tomáše na St. Brně atd., na slavnost padesátého dne narození šho Řijna 1842. (Báseň od *M. Klácela*.) W Brně, na archu.

IX.

Zpráva o českém Museum.

(Od počátku Čerwna až ku konci Zářj 1842.)

S p o l e č n o s t.

Do třjdy činných audů wstaučili, a sice: 1. složenau gistinau hotových 200 dukátů w zlatě: Geho Gasnost knjže *Maximilian z Thurn a Taxisu*; — pak složenau gistinau 200 zl. stf. a k tomu podwoleným obzwláštnjm přjnosem ročnjch 50 zl. stf.: Geho Gasnost knjže *Ferdinand z Lobkowic, wévoda Raudnický*, dědičný pokladnjk králowstwj českého, rytjř zlatého rauna, c. k. skutečný komornj, ochrance Pražského priwileg. ostrostřelectwa a t. d. 2. Záwazkem k ročnjmu welikomyslnému přjspěwku 120 zl. stf.: Geho Gasnost, *Jan Adolf* knjže z *Šwarzenberka*, wévoda Krumlowský, rytjř zlatého rauna a král. prus. řádu čerweného orla prwnj třjdy, c. k. skutečný tagný rada a komornj; — podwoleným znamenitým darem ročnjch 50 zl. na stf.: Geho knjž. Milost, *Frant. Girj* knjže z *Lobkowic*, wévoda Raudnický, rytjř vysokého řádu Německého; — pak uwolenjm též znamenitým přjspěwkem po 40 zl. stf. ročně: pan *Eugen* hrabě Černj z *Chudenic*

na Chuděnicích, c. k. komorník a nejvyšší kuchmistr; — Geho kníž. Milost Edmund kníže z *Klary a Aldringen*, pán na Teplici, Krupce a Binsdorfě; a Geho Gasnost *Girj Wilém* panugěj kujže z *Šaumburku a z Lippe*, pán na Náchodě; — konečně zápisem k vyměřenímu podatku ročních 20 zl. stf.: pan *Christian* hrabě z *Waldsteina a Wartenberka*, dědičný krače královstvj českého, kommandér cjs. rak. řádu Leopoldowa a rytíř Malteský; neydůstognějšj pan *Jakub Beer*, generálnj welemistr rytířského řádu Krjžtownjků s čerwenau hwězdau; a pan *Karel August Fiedler*, welikokupec Pražský.

Prisjpwagjcmi audy stali se uwolenjm k ročnj dáwce po 5 zl. stf. p. *František Daneš*, administrator fary Perucké; a p. *Josef Bočon*, čestný děkan w Drachowě.

W lůtkách do Museum poslali:

1. *Pro sbjrků nerostu a zkamenělin*: p. *Josef Marschall*, pensionovaný professor na král. sardinské akademii wogenské w Turině, 82 rodů we 203 družich zkamenělých skotěpnáků z třetihor Piemontských; — činný aud, p. *Eduard Hoser*, Dr. Med., žiwotnj lékař a dworský rada arciknjžete Karla, několik částic djlem hrubých, djlem hlazených drahých kamenů z Brasilie.

2. *Pro sbjrků žiwočisnau*: p. *František Schränker*, forštmistr na panstwj Drhowelském, zpotwořeného zagjce; — p. *Frant. Gill*, hřebenář a usedlý měšťan Pražský, neobyčegně weliký roh uherského wola; — p. *Jan Příbík*, učitel na hlawnj škole w Berauně, hlawn gistého ptáka; — wysoce urozená panj althraběnka z *Salm-Reijerseidu*, rozená hraběnka Pachta, zpotwořeného wegce.

3. *Pro knihownu*: p. *Ignác Hawle*, c. k. ěubern. rada a kragský hejtmán Beraunský, knihu »Gart der Gesundheit, Strassburg 1529;« — čestný aud, p. *Pawel Josef Šafářk*, Dr. filos. c. k. censor a kustos biblioteky universitnj w Praze, skwostný wýtisk swého djla »Slowanský národopis,« w Pr. 1842, s přjslušegěj mappan »Slowanský zeměwid« w rámci za sklem; — p. *Josef Ulmon* ze Sowinky: Ěirjka Ěörla Knjžku početnj, w Praze MDXCVII; — p. *Wacław Korjnek*, korrektor německých Pražských nowin: Snář welmi pěkný, z mnohých spisůw Mudicůw starých y nowých wybraný, w Praze 1581 (necelý); — p. *Gindrich Freyer*, magistr lékarnictwj a kustos zemského museum w Lublání, swůg. spis »Fauna der in Krain bekannten Säugethiere, Vögel, Reptilien und Fische; mit lateinischen, deutschen und krainischen oder slawischen Namen, Laibach 1842;« — čestný aud, p. *Jan Voigt*, král. pruský tagný rada włádnj a professor w Králowci, 1 wýtisk wydané na státnj autraty knihy »Codex diplomaticus Prussiae,« Djí I. a II.; — p. *J. Kalina* od něho wydaný »Wěstnjka, w Praze

1842, swazek prwnj; — *Gednota ku powzbusenj průmyslu w Čechách*: 5. až 13tý swazek od nj wydáwaného časopisu »Encyclopädische Zeitschrift des Gewerbwesens,« pak prwnj swazek swých »Annalen der Verhandlungen für 1840 bis 1842, Prag 1842;« — p. gednatel, *Frant. Palacký*, stawowský děgepisec královstwj českého, následugjy knihy: 1. Archiv für Frankfurts Geschichte und Kunst, Frankf. a. M. 1839 (2 swazky); 2. Hueber Austria ex archivis Mellicensibus illustrata libri III, Lipsiae 1722; 3. Lazii Commentariorum in genealogiam austriacam libri duo Basileae 1564; Herold Originum ac germanicarum antiquitatum libri Basil. 1557; 4. Urspergensis abbatis chronicon a Nino ad tempora Friderici II imperat. 1540; Paralipomena rerum memorialium a Friderico usque ad Carolum V., Argentor. 1538; 5. Kircheri et de sepibus Romani collegii S. J. celeberrimum, Amstel. 1676; 6. Jacobaei Museum regium Christiani V., Hafniae 1696, a 7. »Archiv český« druhého djlu swazek 1. a 2hý w Praze; — čestný aud, p. *Adam Rościšewský* z *Rościšewa* we Lwowě, následugjy knihy: 1. Stanica Hulajpolska przez Edwarda Tarczę, Wilno 1841, tom. V.; 2. Niezapominajki, noworocznik 1842, Warszawa, wyd. przez Karola Korwella; 3. Pierwiosnek noworocznik 1842, složeny z pism samych dam zebrany przez Paulinę Kraków, Warsz. 1842; 4. Trzy sieroty, powieść historyczno-obyczajowa przez R. K. Laszkowskiego, Warsz. 1842 (2 djly); 5. Pisma Franciska Morawskiego, Wrocław 1841 (djł 1nj); 6. Maryna Muiszchowna Piotra Dahlmanna, Wrocław 1841; 7. Ostatnia z książek Śluckich Kraszewskiego, Wilno 1841 (3 djly); 8. Starosta Rabsztyński przez Joz. M. Wislickiego, Warsz. 1841 (2 djly); 9. Pamiętnik religijno-moralay. Warsz. 1841, zeszyt VI. i 1842 zeszyt 1; 10. Czynośćci sejmu w królestwach Galicyi i Lodomeryi, Lwów 1842; 10. Kazanie na uroczytość zjawienina bożego przez Spiridona Litwinowicza, Lwów 1842; 11. Archijerejskoje okrestnoje poslanije, w Peremyšli 1841 (rusjnsky a latinsky) mimo giných 5 knih a pokračowánj tři časopisů polských; — *Ossolińský národní ústaw we Lwowě*: Biblioteku naukowego zakładu imienia Ossolińskich, jako dalszy ciąg Czasopisma naukowego, Lwów 1841 tom 1.; — p. *Tomasz Sas Kulický* we Lwowě: pokračowánj Dziennika mod Paryžskich 1842; — p. *J. W. Kochanský* we Lwowě: pokračowánj od něho wydaného časopisu »Tygodnik rolniczo-przemysłowy, Lwów 1842; — p. *A. A. Schmidl*, wychowatel u kněžete z Lobkowic, své djlo »Das Kaiserthum Oesterreich, fünfte Abtheilung: das Königreich Illyrien, Stuttgart 1840«, pak »sechste und siebente Abtheilung: das Lombardisch-Venezianische Königreich, Stuttgart 1841;« — *Slezská společnost ku vlastenskému wzdělání we Wratislawi*: přehled swých pracj a změn r. 1841, we Wratislawi 1842 (w německé řeči); — p. *B. Preiss*, dokt. lékařstwj a

raphagiotwj we* Wratislawi, swé pagednánj: »Die Krankheiten des Athmungsapparates, welche für die alkalisch-salinischen Schwefel-Thermen zu Warmbrunn geeignet sind, Breslau 1842; — p. Karel Kreil, adjunkt na c. k. hwězdárně w Praze, druhý ročnjk swých »Magnetische und meteorologische Beobachtungen zu Prag,« w Pr. 1842; výborový aud, p. Jan rytjř z Neuberka; c. k. zemský rada: chybělau w Museum knihu »Biblj swatá, t. g. kniha, w njt se všeecka Pjsma sw. starého i nowého zákona obsahuj, w nowě wytištěna a vydana (w Kralicjch) MDCXIII.«; — p. Frant. Klučak swůg spis: »Der Rakonitzer Kreis im Königreiche Böhmen mit einer topographischen Karte und fünf Chronolithographien, Wien 1840;« — p. M. Teller, ranhogič a habič w Praze, swůg spis: »Die Wöchnerinn, diätetische Verhaltensregeln für Frauen während der Zeit des Wochenbettes, Prag 1842;« — přispjwagjč aud, p. Ondřeg Krémár, c. k. gubern. sekretár: 1. Trestnj zákon o přestaupenjch aupadkowých, w Praze 1835; 2. Řád celnjho a státnjho monopolu, w Praze 1835; 3. Wýtah z řádu celnjho, státnjho monopolu a trestnjho zákonu o přestaupenjch aupadkowých, w Praze 1837; — p. Frant. Hek, kupec w Dobrušce: 1. Nowý Testament aby Sakon wot Michaša Frenzela do horneje řutickeje sserskeje rycaje pschežoženy, Budesch. 1835; 2. Spangenbergova To sslowo wot kschiza 1798; 3. Joseph gedyn Wowčter, w Gorlizu 1821; 4. Řeč při zakládánj tak řečené Společnosti Strjdmých, w Berljně 1840; — činný aud, Calveské knihkupectwj: Malgaigne's chirurgische Anatomie übersetzt von Reiss und Liehmann, Prag 1842 (swaz. druhý); — p. František Šjr, c. k. humanitnj professor na gymnasium Gičjnském: Marka Aurelia Antonjova řjmského samowladate zápisky, dwanaćtero kněh, z řeckého přeložil a poznamenánjmi opatřil František Šjr, w Gičjně 1842; — p. M. D. Karel Spot, swau inauguralnj disertaci »Methodus sectionis cadaverum scopo pathologico instituendi, Pragae 1842; — p. Kašpar Fejérpataky, knihkupec we Sw. Mikuláš: Wynalezenj Ameriky, z Campe přeloženo od Jana Geguše, w Bānské Bystřici 1840, 3 djly; — přispjwagjč aud, p. Jan Kaubek, c. k. řádný professor české řeči a literatury na uniwersitě Pražské, swé Kwjtj na hroby Gegj Exc. Rosy hraběny Kolowratowy-Libšteinské, a Gelio knjtčej Msti. Augusta Longina, knjtete z Lobkowic, w Pr. 1842; — p. J. B. Müller, doktor a medicinálnj rada w Emerichu nad Rýnem, swůg spis: »Botanisch-prosodisches Wörterbuch nebst einer Charakteristik der wichtigsten natürlichen Pflanzenfamilien, Brilon 1841;« — p. M. F. Klácel, professor filosofie w Brně, swůg »Mostek aneb sestawenj skromných myšlenek o tom, na čem každému záležiti má, w Holomauci 1842; — p. forštmistr Seidel: swé »meteorologische Beobachtungen zu Bodenbach bei Tetschen in Böhmen im Jahre 1841.

Prag 1842; — činný aud p. *Josef Liboslav Ziegler*, děkan Chrudimský: 1. swau mluwnici českau ku prospěchu mládeže školaj, w Chrudjmi 1842, na pěkném papjře se zlatau obržkau; 2. Rwačowského Masopust, w Slaném 1577; 3. Wlastenský kalendář a Slownský pozorňk, w Lewotci 1842; a 4. Básně Ludewita Žella, w Pešti 1842; — p. *Wacław Wáta*, kněhkupec w Čáslawi; geho nákladem wydanau knihu »Thimoteus a Filemon od Kristofa Šmida, přelož. Winc. Em. Libanského, w Čáslawi 1842,« na krásném papjře se zlatau obržkau a 5ti malowanými obrázky; — p. *Hynek Polc*: od něho wydawanau Žiwu, spis rolnický a lesnický, 1842 swaz. 1nj; — p. *Josef Rybář* z Dobříš tyto knihy: 1. Wolkenbergera Růžowá zahrádka, w Praze 1567; 2. Knžka o štěpowańj rozkošných zahrad, w Holomauci 1673; 3. Pranostyka sedlská, w Litomyšli 1676; 4. Pobožné pohádky; a 3 české pjsně; — p. *Josef Kauble*, kněz ejrkewj w Laukowě, 3 přjležitostná kázanj, a dvě vlastenské orace; — p. *Wáclaw Krolmus*, farář Zwikowecý: Přátelské rozmlauwánj o náboženstwj ewangelistském a papežském (bez mjsta) 1707; 2. Michala Institořs Mossotzy Listowaj odpověď na otázku, gestli lámánj chleba potřebné, w Praze 1783; — čestný aud, p. *Kyrill Napp*, prelát w Nowém Brně: »Wolny's Mähren,« VI. djlu swazek 3., 4. a 5.: — *děgepisyň spolek pro vlastenskau historii Hornobaworskau*: swůg »Oberhayerisches Archiv«, 4ho djlu swazek prwnj, w Mnichowě 1842; a swau čtwtiau ročnj zpráwu 1841; — p. *Frant. Karel Nowák*, c. k. škalknjho auřadu protokolista, swě »Romantische Erzählungen mit Illustrationen,« w Pr. 1843; — p. *Karel Čermák*, farář w Bělé a správce wikariatu Německobrodského: Wolkenbergera Růžowau zahrádka 1577.

4. *Pro sbjrkú rukopisu, listin a rytin*: p. *Antonjn Strobach*, doktor weškerých práw w Praze, list pergamenowý co zlomek ascetického spisu českého ze 14. stoletj, a dwa podobné zlomky z české biblij z 15. věku; — p. *Jan Doležálek*, umělec hudebnický we Wjdni, měděný plát, geho opatřenjím od Benedetti mistrně rytý dle půwodnjho w Museum chowaného, od Kadlika malowaného obrazu slawného grammatisty Josefa Dobrowského; — p. *Wáclaw Korjnek*, korrektor Pražských nowin německých: list Dlauhoweského Táborským od r. 1641; — p. *Frant. Heck*, kupec w Dobrušce; Obsah trináctera rukopisů bratrských od r. 1457 až do r. 1621; výkresy slowanských bůžku (na gednom listu), wyobrazenj Jana Guttenberga 1698, a 9 druhů papjru z předešlých stoletj; — čestný aud, p. *Jan Purkyně*, professor na uniwersitě Wratislawské, listinu, w nž Karel VI. potvrzuje kaupi Karlinského podjlu na Slezské Kamenici, od r. 1712 w české řetci; — p. *Josef baron Šrenk*, c. k. gub. rada a kragský heytman Prachenský, od p. faráře w Bělečicjch, Frant. Čjčka zhotowený výkres dwau w ta-

mějším kostele se nacházejících náhrobků panů z Běhja od r. 1566 a 1570; — p. *Pawel M. Mětaček*, Pražský měšťan a sládek, český rukopis obsahu lékařského z 16. století; — musejní pedel p. *Josef Dunder*, své rukopisy »Jan Žižka z Trocnowa« a »Blowice w okrśliku Zelenohorském při Hradišti«; — p. *Karel Čermák*, farář a wikariátnej správce v Bělé v Časlawsku: latinský bohoslownj rukopis v 4tu; — wysoce důstoj. p. *Wáclaw Húgek*, kanownj Wyšehradský, 3 rytiny na mědi; — p. *Karel Schiller*, proboštský vikár a ceremoniát na Wyšehradě, 3 rytiny na mědi; — p. *Ludwjk Schrimpf*, ranhogič tutěž, 3 mědirytiny; — p. *Josef Kauble*, duchownj správce w Laukowě, mapu královstwj českého a ukazatele měst od Hermanských dědiců w Norimberce ryté.

5. *Pro sbírku pečetí*: p. *Karel Jos. Demuth*, c. k. ingrossator při dskách zemských, 1 sádrový a geden kowový odtisk tak nazvané pečeti zemské, njž za starodáwna k wětšjmu zemskému práwu po komornjch obsjáno býwalo, s nápisem: S. RYSTICIE. TOCIVS. TERRE. SCI. WENCEZLAI. DVICIS. BOEM.

6. *Pro sbírku mincí a medailí*: cinný aud, p. *František Antonjn* hrabě *Liebsteinský* z *Kolowrat*, c. k. státnj a konferenčnj ministr: 1 stříbrnau a 1 bruncowau medaili k geho cti raženau od K. Lange r. 1841, na gegjžto swrchnj straně obraz hraběte s opisem *FRANZ ANTON GRAF V. KOLOWRAT-LIEBSTEINSKY*; na spodnj straně bohyně drjčj erb Kolowratský, řády zlatého rauna a Leopoldowým owěncěný, s opisem *TREU UND BEHARRLICH*; — p. *Jan Pfund*, assistent při českém Museum, 4 stříbrné a 7 měděných malých mincí cizozemských; — p. *Josef Kauble*, kněz cirkewnj w Laukowě, 5 mincí měděných; — p. *Adolf Moriz Schopf*, lékárnj w Kukusjch, 1 východoindickau a 9 ewropských mincítek stříbrných; p. *Gustaw Naske*, posluchač fysiky, 7 stříbrných a 5 měděných malých mincí cizozemských; — p. *Antonjn Laudil*, kostelnj hlawnj fary u sw. Mikuláše w Praze: 1 Olomaucký stříbrný groš od r. 1669 a 3 cizozemské malé mince stříbrné; — p. *Josef Molinary*, obchodnický mládenec w Heřmanowu Městci, 1 Pražský groš krále Jana I. a geden kr. Wladislawa II.; — p. *Jan Salzer*, c. k. gubernialnj archiwář, falešný půltolar z 16 století.

6. *Pro sbírku starobylostí*: p. *K. W. Uhljř*, posluchač práv w 2. roce, turecký handžar z předešlého století; — p. *Josef baron Schrenk* z *Notzinku*, c. k. ěub. rada a kragský hejtmán Prachenský: neobyčejný hrnc s písmy a okrasami a přitom střepy podobného hrnce, wykopané w Pjsku.

Do pokladnice českého Museum na vydávánj dobrých
knih českých, přigmjm

M A T I C E Č E S K É,

wnesli:

Ode dne 1 Čerwence do 30 Zářj 1842:

Pan *Josef Šebor*, učitel hudby we Waršawě, 10 zl. — p. *Wáclaw Řanda*, c. k. komornj rada, 20 zl. — p. *Antonín Učj*, kaplan w So-
botce, 20 zl. — p. hrabě *Josef Mathiás z Thuru*, 50 zl. — p. *Jan Ka-
dawj*, učitel w Pešti, 10 zl. — p. *Josef Kohlrus*, bohomluwec, 5 zl. —
p. doktor *Gwoth* w Uhřjch, 10 zl. — p. *Michal Hodža*, ew. kazatel
w Uhřjch, 10 zl. — p. *Dantel Šulek*, ew. kazatel w Uhřjch, 10 zl. —
Josef Reisich, doktor lékařstw, 10 zl. — Slečna *Johanna Macháč-
kowa* w Gičjné, 10 zl. — p. *František Šjr*, studugcej, 10 zl. — p.
František Pláček, 10 zl. — p. *Jan Arbeiter*, usedlý měšťan, 25 zl. —
p. *Antonjn Špole*, doktor práv, 5 zl. — p. *Antonjn Dlask*, kněz
cjrkewnj, 10 zl. — p. *Jan Prawoslaw Majn*, doktor lékařstw, 10 zl.
— pan *Waclaw Josef Paur*, práwnjk, 10 zl. — pan *Antonjn Löw*,
duchownj, 10 zl. — p. *Antonjn Wodomil Štehta*, doktor lékařstw, 10
zl. — p. *Winceno Jaroslaw Mastný*, obchodnj, 10 zl. — p. *Josef
Pucák*, kaplan w Letjch, 10 zl. — p. *Karel Kaspar*, doktor lékařstw
we Wjdni, 30 zl. — p. *Martin Wagner*, pán na Žirři atd., 50 zl. —
Geho Exc. *Samuel Bohumil Linde*, ruský tagný rada we Waršawě, 50
zl. — p. *Edward Spitihněw Wunst*, kancelárský, 10 zl. — p. *Josef
Menzel*, studugcej w Litoměřicjch, 10 zl. — p. *Adolf Heyrovský*, stu-
dugcej, 10 zl. — p. *Ondřeg Palacký*, 10 zl. — p. doktor *Mikuláš Ho-
ráček*, 10 zl. — p. *Giřj Gut*, 10 zl. — p. *Josef Mazač*, učitel w Par-
dubicjch, 5 zl. — p. *Pawel Mnauček*, 10 zl. — p. *Wáclaw Brož*, 10
zl. — Geho knž. Milost p. *Frantitek Giřj knže z Lobkowic*, 50 zl. —
p. *Josef Rozšlapil*, kaplan w Dobrušce, 20 zl. — p. *Peregrin Nowák*,
kaplan w Nowém Městě, 10 zl. — pan *Cyrian Lelek*, kooperátor w
Hulějně, 10 zl. — p. *Jan Kasda*, katecheta w Německém Brodě, 10 zl.
— *Josef Wagner*, doktor lékařstw, 10 zl. — p. *Jan Šantl*, práwnj,
10 zl. — p. *Albert Reyl*, prowisor w Teplě, 10 zl. — p. *Filip Klimeš*,
bibliotekář w Teplě, 10 zl. — Biblioteka kláštera kanownjkůw řádu
Premonštráckého na Teplě, 20 zl. — Ustaw pro česko-slow. literaturu
na ew. lyceum Břetislawském, 16 zl. — p. *Matauš Klácel*, professor w
Brně, 10 zl.

Dohromady 686 zl. we stř.

N á w ě š t j .

Do pokladnice Musegnj České na vydávánj dobrých knih českých čili do Matice české každý gakykoli peněžitý dárek, vlastensky obětovaný, wděčně se přijímá: kdo však koli neméně nežli 50 zlatými we stříbře (biblioteky a giné nesmrtné gednoty a ústawy dwognásobnj summau), buďto nagednau, aneb po lhůtách w běhu pěti let, přispěge, ten Zakladatelem Matice české se stává, a všemi nákladem Matice české vycházegjcmi knihami darem podělowán býwá.

Gednatelstwj čili spravowánj literárnjch záležitostj Zboru Musegnjho pro řeč a literaturu českau, mezi audy každoročně se střdagjcgj, přešlo tohoto 1842 roku na Paw. Jos. Šafařjka, bytem w girschářské ulici, čjslo 146, w druhém poschodj.

Spráwa důchodů Matice české odewzdána gest tohoto 1842 roku a na budaucj časy p. Jos. Fričowi, doktoru práv a zemskému advokátu, bytem we wodičkové ulici, čjslo 706, w druhém poschodj, k němuž, a sice do kanceláře před pol. od 9 do 12 hod., po pol. od 2 do 6 hodiny, aby pp. Zakladatelé Matice české a ostatnj vlastencowé we všech záležitostech peněz se týkagjcgjch budaucně wždycky se obraceli, uctiwě se žádagj.

Kommissj knih nákladem aneb pomocj Matice české wydaných zůstává pořád we knihkupectwj Kronbergra a Řiwnáče, na malém náměstj, čjslo 144, kdežto pp. Zakladatelé na poukázánj základnjch listůw pokaždé knihy gim náležjcgj wybjrati sobě mohau.

Nákladem Matice české vyšla nedáwno na swětlo a P. T. Panům Zakladatelům na přjtomný 1842 rok bez platu se wydává následugjcgj kniha: Malá Encyklopedie nauk. Djl I. *Wácl. Wladiwoje Tomka* Wšeobecný Děgepis. (Musegnjch spisůw č. XI.) W Praze w Komm. u Kronb. a Řiwnáče, 1842. 12. XII, 263 str. Té doby nacházj se w tisku a wygde na swětlo w běhu měsjsce Listopadu následugjcgj spis: *Wácl. Wl. Tomka* Český děgepis, gakožto druhý djl dotčené Encyklopedie. Třetj djl též sbjrkj, totiž *Wáclawa Staňka* Přjrodopis s obrázky, w rukopisu giž hotowý, ze začátku přjštjho roku 1843 k tisku se dostane. Mimo tyto spisy ode Zboru Musegnjho giž přigati a k wydánj nákladem Matice české určení gsau: *Jana Swatopluka Přesla* fysikálnj Zeměpis, a *Josefa Jungmanna* Historie literatury české, nowé wydánj, z nichžto prwnj z počátku přjštjho 1843 roku swětlo spatřiti má. Též we vydávánj mapp českých čili Atlasu českého,

před několika lety od saukromných nakladatelův zdárně začatého a potom pro nahodilé překážky zakrsalého, nákladem Matice na potomnj časy řádně pokračowati se bude; ku kterémuž cili hotové desky, w počtu patery, od posawádnjch magitelůw pro Maticí zakaupeny a dalšj spráwa nad tjm wydáwánjm nynějšmu Gednateli poručena gest. Rytj dwau nových mapp, totiž rakauského mocnářstwj a české země, u vlastenského rytce našeho p. Merklasa, pro tu příčinu dwěma mladšjmi pomocnjky se zmocniwšjho, giž se začalo. Patery giž drjwe wyšlé mappy, totiž dvě polokaule, Ewropa, Španěly s Portugaly a Welkobritansko, prodáwaj se nynj w knihkupectwj Kronbergra a Řiwnáče co prwnj swazek zeměpisného Atlasu českého, dohromady w obálce za 1 zl. 15 kr. stř, každá pak mappa obzwlášť za 16 kr. střjb. Wše to nestrauným saudcům důkazem budiž, že Zbor ničeho nezanedbáwá, aby w mjte množenj se peněžitých prostředkůw i působenj gehu wždy wěšj rozsáhlosti nabýwalo a hlawnj cjl ústawu našeho, totiž wydáwánj dobrých knih českých a podělowánj gimi p. Zakladatelůw, všemožně dostihowán byl.

Posléze welice žádostiwo gest, aby pp. Zakladatelé všickni gak u wybjránj knih, tak zwlastě w doplňowánj wkladůw swých, co neypřjsnějšj pořádek zachowáwali; neboť ústaw náš gediné všestranným pořádkem a přičiněnjm růsti a zkwtati může. Z té příčiny, podlé zásad giž za předešlých let častěgi ohlášených, pro nedoplacenj základůw we lhůtě statuty Matice wyměřené, Zakladatelům we knihách Matice pod čjsly: 282, 391, 411, 442, 446, 447, 448, 449, 461, 467, 469, 471, 473, 475, 476, 477, 482, 500, 502 gmenowaným na wědomj se dáwá, že se gim wybjránj knih s koncem tohoto roku zastawj, gestli základowé gegich podlé wyměřenj hlawnjch prawidel ústawu doplňowáni a pořádně vyplnění nebudau.

Ž á d o s t.

Magitelé 1ho a 2ho swazku ročnjku 1832 Časopisu českého Museum, gimžby tito swazkowé potřebnj nebyli, tjmto uctiwě se žádaj, aby ge Matici české k doplněnj neauplných exemplářůw postaupiti a buď do českého Museum, buď do knihkupectwj Kronbergra a Řiwnáče dati si neztjžili, kdež gim krámská cena za ně hotové se wyplatj.

W Praze dne 1 Řjgna 1842.

Od Zboru českého Museum.

O b s a h

Časopisu českého Museum na r. 1842.

I. B á s n ě.

Z anthologie maloruské. Přeloženjm *F. L. Čelakowského*. Sw. III.
str. 323.

II. Prosaická sepsánj.

Náwrh. Od *Mat. Frant. Klácela*, s přjdawkem od Redaktora. Sw. I.
str. 3.

O Ruském knížeti Rostislawowi, otci králowny Kunhuty. Od *Frant. Palackého*, I. 23.

Cesta po katolické a uherské Rusi. Sdělená w listech od *J. F. H.*
(Dokončenj). I. 42.

Powstánj a nynějšj staw swobodného státu Texasu. Od *Jak. Malého*.
I. 62.

Mince a medalie Alberta wévody Fridlanského. Od *W. Hanky*. I. 81.

O starosłowanských, gmenowitě Cyrillských tiskárnách w gihosłowan-
ských zemjeh a kraginách přjletějch, we stol. XV—XVII. Od
P. J. Šafarjka. I. 93.

Přehled literatury české na r. 1841. I. 106.

Cestowánj Michala Kotlera w ewropepském Rusku a Sibirii (Sděleno
od *A. Marka*). I. 133. II. 259. III. 423. IV. 526.

Kosmopolitismus a wlastenectwj s obzwláštnjm ohledem na Morawu.
Od *M. F. Klácela*. II. 163.

C. Cornelia Tacita letopisůw od úmrtj Diwa Augusta knihy prwnj,
Přeloženjm *W. W. Tonka*. II. 190.

Zorian Doluha Chodakowský. Od *K. W. Zapa*. II. 234.

Rozepře mezi pjsmeny. Od *J. Jungmanna*. II. 252.

Černohotj. Popis *Izm. Sreznewského* w listech k *W. Hankowi*, II. 283.

Tlak, puzenj, swěwolnost, náboženstwj. Od *K. F. Klácela*. III. 337.

O bági krwawého sněmu Wilemowského, za krále Wáclawa IV. Od
Fr. Palackého. III. 345.

Rozbor gména přjdawného. Od *J. Chmely*. III. 362. IV. 551.

Gazyk morawský w pruském Sleazku. Od *A. W. Šembery*. III. 394.

O vznikánj lidské společnosti. (Co úvod k většjmu djlu.) Od *J. S. Tomjčka*. IV. 483.

O liternejh swazcích Slovákůw s Čechy a Morawany w někdejší i nynějšj době. Od *B. Tablice*. IV. 579. .

Nadpisy starobylé w některých deskách zemských královstw Českého. Od *A. Musila*. IV. 611.

Wýjimky z děgů ruskomongolských. Dle *Hammera z Puřgstatlu*. Od *A. W. Šembery*. IV. 615.

III. České Museum.

Gednánj společnosti vlastenského Museum w Čechách we dwacátém obecném shromážděnj dne 11. Máje 1842:

1) Přednšenj gednatele *Fu. Palackého*. III. 406.

2) Wýtah z protokolu. III. 417;

3) Řeč presidenta *Jos. hraběte z Nostic*. III. 418.

Zpráwy o českém Museum. I. 156. II. 315. III. 474. IV. 630.

Návěštj od Sboru Musegnjho pro řeč a literaturu českau. I. 160. II. 320. III. 478.

Wýtah z aučtůw českého Museum, týkagjejch se pokladnice na wydávánj knih českých, připogen ke-sw. III.

IV. Učené a giné zpráwy.

Literatura ruská. Od *Wáclawa Hanky*. I. 147. III. 455.

Literatura maloruská. III. 456.

Literatura polská. (Dopisy Redaktoru). I. 151. II. 308. III. 458. IV. 621.

Literatura illyrská. Wýtah z psanj Dra. *Jana Šafarjka*. II. 304.

Zpráwy z illyrských Slowan. (Dopis *J. Srezniewského* W. Hankowi.) I. 142. II. 301.

Literatura ginogazyčná. I. 151. II. 311. III. 465.

Rukopis Remešský. (Z dopisu k W. H.) I. 150.

Český kodex w Parjži. III. 453.

J. A. Komenského saud o Kochanowského přeloženj Virgilia. III. 454.

Nowé knihy české. II. 313. III. 468. IV. 627.

